

შოთა შავიაშვილი

კრიმინალისტიკა

ტომი I

დანაშაულთა გახსნის
მეთოდოლოგია და ტექნიკა

შოთა შავიაშვილი

კრიმინალისტიკა

ტომი I

დანაშაულთა გაცხნის
მეთოდოლოგია
და ტექნიკა

გამომცემლობა „მერიდიანი“
თბილისი 2010

ნაშრომში განხილული და გადმოცემულია კრიმინალისტიკის კურსის შესავლისა და დანაშაულთა გახსნის ტექნიკის ძირითადი საკითხები.

წიგნი განკუთვნილია სახელმძღვანელოდ უმაღლესი სასწავლებლების იურიდიული ფაკულტეტის სტუდენტების, შსს პოლიციის აკადემიისა და იუსტიციის უმაღლესი სკოლის მსმენელებისათვის.

ნაშრომი დიდ დახმარებას გაუწევს აგრეთვე კრიმინალისტიკის საგნის ახალგაზრდა ლექტორებს, დოქტორანტებს, ოპერატიული სამსახურის მუშაკებს, გამოძიებლებს, პროკურორებს, მოსამართლეებსა და ადვოკატებს თავიანთი რთული საპასუხისმგებლო პროფესიული საქმიანობის წარმატებით განხორციელებაში.

რედაქტორები: სამართლის დოქტორი, გ. თავართქილაძის უნივერსიტეტის სამართლის ფაკულტეტის დეკანი, სრული პროფესორი *შენგელი ფიცხელაური*

ლევან სამხარაულის სახელობის სასამართლო ექსპერტიზის ეროვნული ბიუროს კრიმინალისტიკური ექსპერტიზის დეპარტამენტის უფროსი *დავით ჭელი*

რეცენზენტები: სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის სრული პროფესორი, სისხლის სამართლის მიმართულების ნელმძღვანელი *მიშა მამიაშვილი*

სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის კრიმინალისტიკური ლაბორატორიის გამგე *გიორგი ალანია*

© გამომცემლობა „მერიდიანი“, 2010

© შ. ფაფიაშვილი

ISBN 978-9941-10-209-7

ШОТА ГЕОРГИЕВИЧ ПАПИАШВИЛИ

КРИМИНАЛИСТИКА

Том I

МЕТОДОЛОГИЯ И ТЕХНИКА РАСКРЫТИЯ
ПРЕСТУПЛЕНИЙ

В работе рассмотрены и переданы основные вопросы введения курса криминалистики и техники раскрытия преступлений.

Книга предназначена для студентов юридического факультета высших учебных заведений, слушателей академии полиции МВД и высшей школы юстиции.

Книга окажет также большую помощь молодым лекторам предмета криминалистики, докторантам, оперативным сотрудникам, следователям, прокурорам, судьям, экспертам-криминалистам и адвокатам в успешном осуществлении в их сложной профессиональной деятельности.

Издательство «Меридиани»
Тбилиси 2010

SHOTA PAPIASHVILI

CRIMINALISTICS

V I

**METHODOLOGY AND TECHNIQUE OF
CRIME DETECTION**

The research discusses and analyzes all the main issues of Criminalistic Methodology and Crime Detection Technique.

The book is intended for the students of the department of law in highest educational institutions, students of the Police Academy of the Ministry of Internal Affairs of Georgia and of the Highest Justice School. It will be of great help to the operational officers of the Ministry of Internal Affairs, investigators, prosecutors, judges and lawyers to be a success in their challenging practice.

Publishing Center "Meridian"

Tbilisi 2010

SHOTA FAFIASHVILI

KRIMINALISTIK

B. I

**METODOLOGIE UND TEXHNIK DER
VERBRECHENSAUFMACHUNG**

Das buch ist für die Studenten der Fakultät Rechtswissenschaften der universität, der Polizeiakademie des Innenministeriums und der Justizhochschule bestimmt.

Das buch kann auch die grosse Hilfe den Mitarbeitern des Innenministeriums, den Untersuchungsrichtern, den Staatsanwälten, den Richtern, den Experten Kriminalisten und den Rechtsanwälten bei der erfolgreichen Ausübung ihrer Tätigkeiten leisten.

verlag "meridiani"

Tbilisi 2010

ზოტა გიორგის კე ფაფიაშვილი

იურიდიულ მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი, აფხაზეთის მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი, იუსტიციის სახელმწიფო მრჩეველი — გენერალი, ღირსების ორდენოსანი, ივ. ჯავახიშვილის სახელობის მედიისა და სახელმწიფოს სხვა მრავალი მედიის მფლობელი, 150-ზე მეტი სამეცნიერო ნაშრომის ავტორი

გუბლენი ჩემი ძვირფასი
მასწავლებლის, პროფესორ
ბეჟან ხარაზიშვილი-ხორნაბუჯელის
ნათელ ხსენას

ავტორის წინათქმა

დანაშაულის, როგორც წარსულში მომხდარი ფაქტის სრული, ყოველმხრივი გახსნა და მასზე ობიექტური ჭეშმარიტების დადგენა უაღრესად რთული და შრომატევადია. მის გახსნას ართულებს ისიც, რომ დანაშაულის ჩამდენი პირები თავიანთი პროფესიონალური ცოდნის საფუძველზე წინასწარ ქმნიან და ადგენენ დანაშაულებრივი ქმედების ჩადენისა და კვალის დაფარვის ისეთ მოდელს, რომლის გამოვლინებასა და გაუხსნელობაში ღრმად არიან დარწმუნებულნი და, სამწუხაროდ, მათი ეს რწმენა, მთელ რიგ შემთხვევებში, მართლდება.

არაერთხელ მითქვამს და კვლავ ვიმეორებ, რომ თეორიული და პრაქტიკული თვალსაზრისით არ არსებობს დანაშაული, რომლის გახსნაც არ შეიძლებოდეს, რომ ნებისმიერი სახის შენიღბული დანაშაული შეიძლება გაიხსნას ან გაუხსნელი ლატენტური დანაშაულებრივი შემთხვევის რაოდენობა მინიმუმამდე იქნეს დაყვანილი: თუ შევძლებთ დანაშაულთა გახსნის ხელშეშლელი ობიექტური და სუბიექტური ფაქტორების აღმოფხვრას და, თუ დანაშაულის გახსნის უფლებით აღჭურვილი მაღალკვალიფიციური სპეციალისტები მაქსიმალურად სწრაფად, ოპერატიულად, კანონიერების უმკაცრესი დაცვით, სწორად და მიზნობრივად გამოიყენებენ კრიმინალისტიკურ მეცნიერებაში შემუშავებულ დანაშაულის გახსნის სამეცნიერო-ტექნიკურ საშუალებებს, ტაქტიკურ ხერხებსა და მეთოდებს. და, თუ ყოველივე ეს, კონკრეტულ შემთხვევებთან მიმართებით, ზემდგომი შესაბამისი თანამდებობის პირთა ნებით, სადმე რაიმე ჩრდილში არ იქნება უმოქმედოდ გადასროლილი ან არასწორი მიმართულებით წარმართული.

დანაშაულთა ჩადენისა და მისი კვალის დაფარვის მიზნით გამოსაყენებელი ყოველი ახალი ხერხი და საშუალება ზოგჯერ, სამ-

წესდებოდა, დამნაშავეთა შორის უფრო სწრაფად ვრცელდება და მის საიდუმლოებას ოპერატიული სამსახურის ან საგამოძიებო ორგანოს მუშაკები, უმეტესწილად, ისევ მათგან იგებენ მოგვიანებით.

კრიმინალისტიკური მეცნიერების მიღწევები თავისი პირდაპირი დანიშნულებით დროულად და სწორად უნდა იქნეს გაგებული და გამოყენებული.

საჭიროა არა მარტო სტუდენტები, არამედ პრაქტიკოსი მუშაკებიც — ოპერატიული სამსახურის, საგამოძიებო, პროკურატურის და სასამართლო ორგანოს მუშაკები და სხვა სპეციალური მოხელე თანამდებობის პირები სრულყოფილად იქნენ აღჭურვილნი კრიმინალისტიკურ მეცნიერებაში შემუშავებული დანაშაულთა გახსნისა და თავიდან აცილების სამეცნიერო ტექნიკური საშუალებების, ტაქტიკური ხერხებისა და დანაშაულთა გახსნის მეთოდების კომპლექსური ცოდნით, თუ გვინდა, რომ ნამდვილად დავიცვათ ადამიანთა უფლებები და შევძლოთ გველა შენიღბული დანაშაულის სრული, ყოველმხრივი გახსნა.

ამ მიმართებით სახელმწიფოს მიერ გაწეული ხარჯები, თავისი შედეგებით, უდავოდ უკუპროპორციული იქნება. მით უმეტეს, არაფერია იმაზე ძვირფასი და ღირებული, ვიდრე ის, რომ ყოველმხრივ იქნას დაცული ადამიანის უფლებები და თავისუფლება, აღიკვეთოს უდანაშაულო პირთა უკანონო დაკავების, მსჯავრდების, საქმის ხელოვნური გაჭიანურების, ბიუროკრატიზმისა და დანაშაულის ჩამდენ პირთა დაუსჯელობის ფაქტები, ყველა სახის დანაშაულის სწრაფი, სრული გახსნა, დანაშაულის აღკვეთა და თავიდან აცილება, ქვეყნად სამართლიანი მართლმსაჯულების განხორციელება, მართლწესრიგისა და კანონიერების დაცვა-განმტკიცება და ნამდვილი დემოკრატიული სამართლებრივი სახელმწიფოს აშენება.

ზემოაღნიშნული კეთილშობილური მიზნის მიღწევა შეუძლებელია კრიმინალისტიკური მეცნიერების დაუფლების გარეშე, მეცნიერებისა, რომლის უშუალო მიზანია დანაშაულთა გახსნისა და თავიდან აცილების სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებების, ტაქტიკური ხერხებისა და ცალკეული სახის დანაშაულთა გახსნის მეთოდების შემუშავება და ამით საგამოძიებო-საპროკურორო და სასამართლო ორგანოს მუშაკთა შეიარაღება ამ სპეციალური ცოდნით, სწორედ ამიტომაც ვამბობ, რომ არ არსებობს დანაშაულის კვალიფიციური

გამოძიება, მისი სრული ყოველმხრივი გახსნა კრიმინალისტიკური მეცნიერების გამოყენების გარეშე.

ჯერ კიდევ ადრე, კრიმინალისტიკის პირველი სახელმძღვანელოს ავტორი, პროფესორი პანს გროსი და შემდეგ საბჭოური პერიოდის კრიმინალისტიკის პირველი სახელმძღვანელოს ავტორი პროფესორი ი.ნ. იაკიმოვი რუსულ ენაზე გამოცემულ კრიმინალისტიკის სახელმძღვანელოს თავიდანვე სამ ძირითად ნაწილად (განყოფილებად) ყოფდნენ. პირველს მიაკუთვნებდნენ სისხლის სამართლის ტექნიკას, მეორეს — სისხლის სამართლის ტაქტიკას, მესამეს — ცალკეული სახის დანაშაულთა გახსნის (გამოძიების) მეთოდებს. შემდეგ, 80-იან წლებში რუსულ ენაზე გამოცემულ კრიმინალისტიკის სახელმძღვანელოს ცალკე განყოფილებად დამატა „კრიმინალისტიკის მეთოდოლოგია“. ეს განყოფილებები ერთმეორესთან მჭიდროდ არიან დაკავშირებულნი და ერთ მთლიანობაში ქმნიან იურიდიული მეცნიერების დამოუკიდებელ დარგს — „კრიმინალისტიკას“.

ისევე, როგორც ყველა სიახლეს ბუნებრივად თან სდევს გარკვეული წინააღმდეგობები და ამ გარემოებამ კრიმინალისტიკის, როგორც იურიდიული მეცნიერების დამოუკიდებელი დარგის აღმოცენებისთანავე იჩინა თავი და ზოგიერთი ავტორი შეეცადა კრიმინალისტიკის ეს ერთიანი სისტემა დაენაწევრებინა და კრიმინალისტიკა წარმოეჩინა ტექნიკურ და იურიდიულ დისციპლინად.

მაგრამ მათი ეს არასწორი მოსაზრება საფუძვლიანად იქნა გაკრიტიკებული იმავე საბჭოური პერიოდის კრიმინალისტიკის მიერ. მის შემდეგაც მათ მიერ წამოყენებული ეს მცდარი შეხედულება სამართლიანად ჩაკვდა და დღემდე აღარავის მოსვლია აზრად, გაეშორებინათ იგი, რადგან ყველა დარწმუნდა, რომ კრიმინალისტიკა მზამზარეულად კი არ იყენებს (და ვერც გამოიყენებს) სხვა ტექნიკური მეცნიერების მიღწევებსა და კვლევის მეთოდებს, არამედ, კრიმინალისტები მას საკუთარი მიზნებისათვის აძუშავებენ და ქმნიან მტკიცებულებათა აღმოჩენის, ფიქსაციისა და გამოკვლევისათვის საჭირო სპეციალურ სამეცნიერო-ტექნიკურ საშუალებებს, ტაქტიკურ ხერხებსა და მეთოდებს.

მაგალითად, სპექტრის უხილავი სხივების (რომელიც უდავოდ უიზიკის დარგს მიეკუთვნება) ბუნებრივი თვისებების გამოყენების

საფუძვლზე კრიმინალისტიკა შექმნეს მტკიცებულებათა აღმოჩენის, ფიქსაციისა და გამოკვლევისათვის საჭირო მრავალი სახეობის სამეცნიერო-ტექნიკური აპარატურა უჩინარ კვალთა გამოვლინება-დამუშავების, დოკუმენტების დათვალიერებისა და გამოკვლევის, დამწვარი დოკუმენტების ტექსტის აღდგენის, უჩინარი მელნით შესრულებული ტექსტის წაკითხვის, გადამალული (სპეციალურ სამალებში მოთავსებული) სამიგბო საგნების აღმოჩენისათვის საჭირო სპეციალური სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებები და მათი გამოყენების ხერხები და მეთოდები და სხვ. ასევე უშუალოდ კრიმინალისტიკის მიერ იქნა შექმნილი კრიმინალისტიკური იდენტიფიკაციის თეორია და კრიმინალისტიკური კვლევის მთელი რიგი სხვა სპეციალური მეთოდები. ამიტომაც ვამბობ, რომ კრიმინალისტიკა არის იურიდიული მეცნიერების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ფუნდამენტური დარგი, რომელსაც აქვს თავისი კვლევის საგანი, კვლევის სპეციალური მეთოდები და კრიმინალისტიკური მეთოდოლოგიის, ტექნიკისა და დანაშაულთა გახსნის მეთოდების მთლიანობაში წარმოადგენს იურიდიული მეცნიერების მნიშვნელოვან დამოუკიდებელ დარგს, დამოუკიდებელ იურიდიულ დისციპლინას.

ას წელზე მეტია, რაც კრიმინალისტიკამ, როგორც იურიდიული მეცნიერების ერთ-ერთმა მნიშვნელოვანმა დარგმა, როგორც დამოუკიდებელმა იურიდიულმა დისციპლინამ მტკიცედ დაიმკვიდრა ადგილი ყველა ქვეყნის უმაღლესი იურიდიული ფაკულტეტების სასწავლო პროგრამებში. უფრო მეტიც, მის განვითარებას, მთელ რიგ სახელმწიფოებში, ემსახურება სპეციალური კრიმინალისტიკის აკადემიებიც. მაგალითად, რამდენადაც ჩემთვის ცნობილია, ინგლისში არსებულ კრიმინალისტიკის აკადემიის მარტო საინფორმაციო განყოფილებაში დასაქმებულია 300-ზე მეტი მაღალკვალიფიციური თანამშრომელი, ი.ე. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის რეფორმატორებმა კი კრიმინალისტიკა სასწავლო პროგრამიდან თითქმის განდევნეს და ერთსემესტრიან არჩევით საგნად გამოაცხადეს.

კრიმინალისტიკური მეცნიერების აღმოცენებიდან დღემდე არც პროცესუალურ და კრიმინალისტიკურ ლიტერატურაში, არც უმაღლესი იურიდიული სასწავლებლების პროგრამაში არასოდეს არ

გამხდარა სადავო და კითხვის ნიშნის ქვეშ არ დამდგარა საკითხი: საჭიროა და უნდა ისწავლებოდეს თუ არა იურიდიულ ფაკულტეტზე საგანი „კრიმინალისტიკა“?

ახალი რეფორმების გატარების პროცესში კი ზოგიერთი „რეფორმატორი“ თავგამოდებით ცდილობს შთააგონოს და დაარწმუნოს რეფორმის გამტარებელთა ჯგუფი იურიდიული ფაკულტეტის სასწავლო პროგრამიდან ამ მეტად საჭირო და მნიშვნელოვანი იურიდიული დისციპლინის ამოღების ან, უკიდურეს შემთხვევაში, მის არჩევით საგნად შემოღების შესახებ და ამით ხელი შეუწყოს დანაშაულთა გაუსწავლობას და ამ მხრივ საგამოძიებო ორგანოების დაკომპლექტებას კიდევ უფრო არაკვალიფიციური სპეციალისტებით.

სხვა რით შეიძლება აიხსნას თუ არა სამართალდამცავი ორგანოების ზოგიერთი მუშაკის დაბალი კვალიფიკაციით, არაკომპეტენტურობითა და უნიათო მუშაობით რეგისტრირებულ გაუხსნელ მძიმე დანაშაულთა რიცხვითი რაოდენობის პერიოდული ზრდა, რაც თავის მხრივ, იწვევს არა მარტო ადამიანის კანონიერი უფლებების უხეშ დარღვევას, მათ აბუჩად აგდებას და საგამოძიებო-საპროკურორო და სასამართლო ორგანოების ავტორიტეტის დისკრედიტაციას, არამედ მთელი სახელმწიფო აპარატის პოლიტიკური და ეკონომიკური ძლიერების ყოველდღიურ შესუსტებას.

ჯერ კიდევ ადრე, კრიმინალისტიკური მეცნიერების განვითარების გარიჟრაჟზე, ცნობილი კრიმინალისტები ჰანს გროსი, გელვიგი, შნეიკერტი, ლოკარი, სვენსონი, ბურინსკი, იაკიმოვი, გრომოვი, მიტრინჩევი და სხვები ზედავდნენ რა კრიმინალისტიკის მჭიდრო კავშირს სისხლის სამართალთან და სისხლის სამართლის პროცესთან, ცდილობდნენ თავიდანვე გაეცლით ზღვარი და ნათლად წარმოეჩინათ მათთვის დამახასიათებელი საერთო და ურთიერთგანსხვავებული ნიშნები.

მაგალითად, ა. გელვიგი 1925 წელს გამოქვეყნებულ ნაშრომში „თანამედროვე კრიმინალისტიკა“, ცდილობდა რა კრიმინალისტიკის საგნის გამოჯენას სისხლის სამართლისგან, ხაზგასმით აღნიშნავდა, რომ კრიმინალისტიკა თავის მოქმედებას იწყებს იქ, სადაც წყვეტს თავის მოქმედებას სისხლის სამართალი.

უდავო ჭეშმარიტებაა, რომ სისხლის სამართალი სხვა მრავალ

ფუნდამენტურ საკითხთან ერთად აღგენს იმას, თუ რა სახის ქმედება (მოქმედება ან უმოქმედობა) უნდა ჩაითვალოს დანაშაულად და რა სასჯელი შეიძლება შეეფარდოს მის ჩამდენ პირს. მაგრამ, საკითხს იმის შესახებ, თუ სად, როდის, როგორ, რა გარემოებაში იქნა იგი ჩადენილი ან საერთოდ ჰქონდა თუ არა ადგილი მოცემული ქმედების ჩადენას, ან ვის შეეძლო ჩადენა ეს ქმედება და სხვ. ყოველივე ამის დადგენა კრიმინალისტიკური მეცნიერების პრეროგატივაა.

ასევე, სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობა თავის ამოცანად მიიჩნევს დანაშაულის ან სხვა მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ფაქტობრივი გარემოებებისა და მისი ჩამდენი პირის დადგენას. მაგრამ ის, თუ როგორ უნდა მოხდეს დანაშაულებრივი ქმედების ფაქტობრივი გარემოებებისა და მისი ჩამდენი პირის დადგენა, ეს კრიმინალისტიკური მეცნიერების კუთვნილებაა.

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ სისხლის სამართლის პროცესის მიზნებისა და ამოცანების განხორციელება მხოლოდ კრიმინალისტიკური მეცნიერების გამოყენებითაა შესაძლებელი.

ამ რთული მეცნიერების ცოდნა თანაბრად ესაჭიროება გამოძიებულს, ადვოკატს, პროკურორს და მოსამართლეს. ამიტომ არაფრით არ შეიძლება გამართლებული იქნეს სასამართლო რეფორმის სრული განხორციელების პირობებში საადვოკატო, საექსპერტო, საგამოძიებო-საპროკურორო და სასამართლო ორგანოებში საშუაოდ შესარჩევი პირებისათვის დადგენილი ჩასაბარებელი საგამოცდო საგნების სიიდან კრიმინალისტიკის საგნის ამოღება და ამით ამ წამყვანი სამართალდამცავი ორგანოების ეფექტურ საქმიანობაში კრიმინალისტიკური მეცნიერების როლის იგნორირება. მით უმეტეს, რომ კრიმინალისტიკის სახელმძღვანელოს პირველმა ავტორმა ჰანს გროსმა კრიმინალისტიკის სახელმძღვანელოს უწოდა „სახელმძღვანელო სასამართლოს გამოძიებლისათვის“.

საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი მოითხოვს, რომ საქმის განხილვის დროს სასამართლომ ჩაატაროს დათვალიერება, შემოწმება და სხვა საგამოძიებო მოქმედება.

ეს უდავოდ კარგია, მაგრამ როგორ უნდა ჩაატაროს ეს მოქმედებები ისე, რომ ამით მიიღოს ეფექტური შედეგები საქმეზე ჭეშმარიტების დასადგენად, თუ მას არ ეცოდინება კრიმინალისტიკური

მეცნიერებით შემუშავებული და რეკომენდებული ის სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებები და მათი გამოყენების წესი, ის ტაქტიკური ხერხები და მეთოდები, რომელთა გათვალისწინებისა და გამოყენების გარეშე მათ მიერ ჩატარებული საგამოძიებო მოქმედებები არაეფექტური და ფორმალური იქნება, საგამოძიებო მოქმედებათა ჩატარება კი, ცხადია, მარტოდენ თვითმიზანი არაა.

ასევე, სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობა, მთელ რიგ შემთხვევებში, აღგენს, რომ საგამოძიებო მოქმედების ჩატარებისას გამოიყენონ დანაშაულის კვალისა და ნივთიერ მტკიცებულებათა აღმოჩენის, ფიქსაციისა და ამოღების მეცნიერულ-ტექნიკური საშუალებები და მეთოდები. მაგრამ, ცნობილია, რომ სისხლის სამართლის პროცესი ვერ აღწერს იმას, თუ როგორ, რა სისხლის სამართლის პროცესი ვერ აღწერს იმას, თუ როგორ, რა საშუალებით უნდა გაწარმოოთ, მაგალითად, შემთხვევის ადგილის დათვალიერების დროს იქ არსებულ უზინარ ლატენტურ კვალთა გამოვლინება, მათი ფიქსაცია, დაშუშება, ამოღება და ამ მიზნით რა სახის სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებები და ტაქტიკური ხერხები უნდა იქნეს გამოყენებული, როგორ უნდა ჩატარდეს დათვალიერების მიმოხილვითი, სტატიკური და დინამიკური სტადიები და სხვ. რა ტაქტიკური ხერხები უნდა გამოიყენოს მოწმის, ექვმიტანილისა და ბრალდებულის დაკითხვის დროს, რომ მათგან მიიღოს სწორი, ობიექტური ჩვენება და სხვა.

ყოველივე ეს კრიმინალისტიკური მეცნიერების კუთვნილებაა. დანაშაულობასთან ბრძოლის წარუმატებლობას ხელს უწყობს ისიც, რომ მიმდინარე სასამართლო რეფორმის პროგრამით ყველა სპეციალობით მომუშავე იურისტს (გამომძიებელს, პროკურორს, მოსამართლეს, ადვოკატს, ექსპერტს და სხვ.) არ მოეთხოვება კრიმინალისტიკის საგნის ცოდნა, მაშინ, როცა სწორედ მეცნიერების ეს დარგია მათი საქმიანობის წარმატების საწინდარი.

კრიმინალისტიკის პროგრამით გათვალისწინებული საკითხების ცოდნა ესაჭიროება არა მარტო სტუდენტს მოცემულ საგანში გამოცდის ჩასაბარებლად, არამედ იგი თანაბრად ესაჭიროება, როგორც გამომძიებელს, ისე პროკურორს, მოსამართლეს, ადვოკატსა და ოპერატიულ მუშაკს. ზოგად ასპექტში მისი ცოდნა ესაჭიროება აგრეთვე სხვა მოხელე თანამდებობის პირსაც.

ნათილი I.

კრიმინალისტიკის კურსის შესავალი

თავი I. კრიმინალისტიკის არსი და მნიშვნელობა,
მიზნები და ამოცანები

§1. კრიმინალისტიკის არსი და მნიშვნელობა

სიტყვა „კრიმინალისტიკა“ მომდინარეობს ლათინურიდან „krimalis“ და სპეციალურ ლიტერატურაში (იურიდიულ და უცხო სიტყვათა ლექსიკონში და სხვ.) იგი განმარტებულია, როგორც ბრალდებასთან, დანაშაულთან დაკავშირებული გარემოების ამხსნელი სიტყვა. ეს ტერმინი პირველად ჰანს გროსმა გამოიყენა სასამართლო გამოძიებლებისთვის დაწერილ თავის საინტერესო ნაშრომის დასათაურებაში.

კრიმინალისტიკურ ლიტერატურაში ეს ტერმინი ყველგან ერთნაირად არ არის გაგებული. ზოგან იგი განმარტებულია, როგორც „დანაშაული“ ან „დანაშაულებრივი“ და სხვ. რაც არასწორია და ეწინააღმდეგება თვით იმ მიზნის ახსნას, რისთვისაც იგი შემოღებული.

სადავო არაა, რომ კრიმინალისტიკა შეისწავლის და ადგენს დანაშაულის გახსნისა და თავიდან აცილების სპეციალურ სამეცნიერო-ტექნიკურ საშუალებებს, ტაქტიკურ ზერხებსა და ცალკეული სახის დანაშაულთა გახსნის მეთოდებს და ყოველივე ამის საფუძველზე ქმნის დანაშაულის შემეცნების სპეციალურ მოდელს.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, ვფიქრობ, სიტყვა „კრიმინალისტიკა“ გადატანითი მნიშვნელობით, კერძოდ, „დანაშაულის ცოდნის“ მნიშვნელობით დაინერგა პრაქტიკაში. მით უმეტეს, რომ „კრიმინალისტიკა“ ფართო გაგებით მოიცავს მთელი კრიმინალური ციკლის სისტემას, ვიწრო გაგებით კი მხოლოდ კრიმინალური ციკლის სისტემაში შემავალ „კრიმინალისტიკის კურსს“.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, ზოგჯერ სისხლის სამართლის მეცნიერების წარმომადგენლებიც თავიანთ თავს კრიმინალ-

დანაშაულთა გაუხსნელობის მთავარი გასაღები სწორედ კრიმინალისტიკის საგნის უცოდინარობაში უნდა ვეძიოთ. როგორც პრაქტიკა გვჩვენებს, იქ სადაც გამოძიებელი და ოპერატიული სამსახურის მუშაკები — დეტექტივები თავიანთ სამოქმედო ტერიტორიაზე სრულყოფილად ახდენენ კრიმინალისტიკური მეცნიერებით რეკომენდებულ და პრაქტიკით აპრობირებულ დამნაშავეობასთან ბრძოლის მეთოდებს და შესწევთ უნარი გაართვან თავი ყველა სიტუაციაში შექმნილ გარემოებებს, იქ ქურდობის, მარცვის, ყაჩაღური თავდასხმის, მკვლელობისა და სხვა დანაშაულთა სწრაფი, დროული გახსნის მეტი შესაძლებლობა არსებობს. სხვა შემთხვევაში, უადრესად მარტივი დანაშაულებრივი ქმედებაც შეიძლება გაუხსნელი დარჩეს.

სამართალდამცავი ორგანოებისა და სახელმწიფო აპარატის ავტორიტეტის ამაღლება წარმოუდგენელია საგამოძიებო-სამოკიდებო და სასამართლო ორგანოების მუშაკთა პროფესიული ცოდნისა და ოსტატობის, მათი თეორიული და პრაქტიკული გამოცდილების და კვალიფიკაციის ყოველდღიური ამაღლების, დანაშაულის გამოძიების პროცესში კრიმინალისტიკური მეცნიერების მიერ რეკომენდებულ დანაშაულთა გახსნის სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებების, ტაქტიკური ზერხებისა და ცალკეული სახის დანაშაულთა გახსნის მეთოდების გამოყენებისა და მაღალკვალიფიციური პროფესიონალური კადრების მომზადების გარეშე.

ყოველივე ზემოაღნიშნულის გამო შევეცადე კრიმინალისტიკური თეორიისა და საექსპერტო, საგამოძიებო-სასამართლო პრაქტიკის ფონზე შეძლებისდაგვარად სრულყოფილი სახით წარმოემჩინა კრიმინალისტიკური მოძღვრება დანაშაულთა გახსნის მეთოდოლოგიისა და ტექნიკის მიმართებაში.

ნაშრომის ირგვლივ გამოთქმულ სწორ, ობიექტურ შენიშვნებს აუცილებლად გავითვალისწინებ შემდგომ გამოცემაში. ამასთან, მაღლობას ეუხედი წინამდებარე ნაშრომის რედაქტორებს, რეცენზენტებს, ყველა წამკითხველსა და მის ობიექტურ შემფასებელს.

ასევე მაღლობას ეუხედი, ჩვენ ღვაწლმოსილ პრაქტიკოს ექსპერტ-კრიმინალისტებს უახლესი სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებების ფოტო — ილუსტრაციების მოწოდებისათვის.

ისტებად მოიხსენიებენ, რადგან მათი თეორიული და პრაქტიკული მოღვაწეობაც, ფართო გაგებით, გარკვეულწილად დაკავშირებულია დანაშაულებასთან ბრძოლის საქმიანობასთან, დანაშაულისა და სასჯელის ცოდნის თეორიულ და პრაქტიკულ გამოყენებასთან.

ვიწრო გაგებით კი „კრიმინალისტიკა“ მოიცავს მხოლოდ დანაშაულის გახსნიზა და თავიდან აცილების სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებების, ტაქტიკური ხერხებისა და დანაშაულთა გახსნის მეთოდების ერთობლიობის ცოდნის სისტემას. ამისდა შესაბამისად, კრიმინალისტიკა ეწოდება იმას, ვინც თეორიულად ან პრაქტიკულად უშუალოდ მეცნიერების ამ დარგს ემსახურება.

კრიმინალისტიკას, როგორც იურიდიული მეცნიერების ერთ-ერთ მნიშვნელოვან დამოუკიდებელ დარგს, დამოუკიდებელ დისციპლინას, მართალია, დიდი ხნის ისტორია არ გააჩნია, მაგრამ მან თავისი არსებობის ხანმოკლე დროშიც შეძლო სათანადო ავტორიტეტის მოპოვება, მეცნიერი იურისტების დაინტერესება, — და მისი აღმოცენებიდან და იურიდიულ ფაკულტეტზე დამოუკიდებელი დისციპლინის სახით შემოღებიდან სულ მოკლე დროში. პირველხვეწლებში, მის საკვანძო საკითხებზე შეიქმნა მრავალი საინტერესო სამეცნიერო ნაშრომი გ. დოსტალის, ა. კაინგარდის, ვ. ლებედევის, პ. რეისის, ს. ტრეგუბოვის, ვ. გირჩენკოს, პ. სემენოვსკის, ა. გელვიგის, ვ. გრომოვის, ი. იაკიმოვის და სხვ.

მსოფლიოს უმეტეს და უდიდეს სახელმწიფოებში მეცნიერების ეს დარგი ყველგან უწყობადა იქნა გააზრებული, როგორც იურიდიული მეცნიერების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი დისციპლინა. ზოგიერთ სახელმწიფოში კი იგი მოხსენიებული იქნა საკმაოდ ვიწრო, დაკნინებული სახელწოდებით, როგორც „მეცნიერული პოლიცია“, ან, როგორც „ტექნიკური პოლიცია“, „სისხლის სამართლის ტექნიკა“ და სხვ. ამასთან, იგი პოლიციურ ტექნიკასთან გაათანაბრეს, რაც არასწორი და მიუღებელია.

სამწუხაროდ, დღეს სასამართლო რეფორმის მიმდინარეობის პროცესში, კრიმინალისტიკური მეცნიერებისადმი ასეთივე მცდარი დამოკიდებულება შეიმჩნევა საქართველოშიც.

ის, რაც პოლიციურ საქმიანობაში გამოიყენება სამეცნიერო-

ტექნიკური საშუალებების სახით (ფარული ვიდეოგადაღებები, ფარული მოსმენები და სხვ.) ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობასთან მიმართებით დანაშაულის აღკვეთისა და თავიდან აცილებისათვის, კრიმინალისტიკური ტექნიკის მხოლოდ ერთი ნაწილია. კრიმინალისტიკის კურსი კი მოიცავს ისეთ ფართო განშტოებულ განყოფილებებს (ნაწილებს) როგორიცაა: კრიმინალისტიკური მეთოდოლოგია, ანუ კრიმინალისტიკის კურსის შესავალი; კრიმინალისტიკური ტექნიკა; კრიმინალისტიკური ტაქტიკა; დანაშაულთა გახსნის ზოგადი მეთოდოლოგია და ცალკეული სახის დანაშაულთა გახსნის მეთოდოლოგია. ე.ი. კრიმინალისტიკის საგანი, მისი ზრული კურსი შედგება ამ ხუთი საკმაოდ დიდი განყოფილებისაგან და, ცხადია, მეცნიერების ამ რთული და მნიშვნელოვანი დარგის პოლიციურ ტექნიკად მიჩნევა არასწორი და მიუღებელია.

დანაშაულთა გამოძიების, გახსნიზა და თავიდან აცილების მთელი ეს შემეცნების პროცესი არ შეიძლება გავაიგიოთ პოლიციურ საქმიანობასთან. მით უმეტეს, რომ დღესდღეობით დანაშაულთა გამოძიებას აწარმოებენ არა პოლიციელები და ამა თუ იმ დარგის მცოდნესპეციალისტების სახით მოწვეული პირები, არამედ მს სამინისტროს საგამომძიებო დეპარტამენტის გამოძიებლები, პროკურატურის გამოძიებლები, პროკურორები და სხვა სპეციალური სახის უწყება-დაწესებულებების გამოძიებლები.

კრიმინალისტიკური მეცნიერების ცოდნა და მისი პრაქტიკული გამოყენების უნარ-ჩვევები ესაჭიროება სამართალდამცავი ორგანოების ყველა მუშაკს, ყველა იმას, ვისი საქმიანობაც დაკავშირებულია დანაშაულებასთან ბრძოლის პრობლემებთან.

კრიმინალისტიკური მეცნიერების მიერ შემუშავებული სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებების, ტაქტიკური ხერხებისა და ცალკეული სახის დანაშაულთა გახსნის მეთოდის ცოდნა მათ არა მარტო ესაჭიროებათ, არამედ თამამად შეიძლება ითქვას, რომ კრიმინალისტიკური მიღწევების სწორი პრაქტიკული გამოყენების შესაძლებლობა ოპერატიული მუშაკის, კერძო დეტექტივის, გამოძიებლის, პროკურორის, ექსპერტ-კრიმინალისტის, ადვოკატისა და მოსამართლის რთული საქმიანობის წარმატების საწინდარია.

ამ რთული მეცნიერული დარგის პრაქტიკული გამოყენების გარეშე შეუძლებელია ნებისმიერი შენიღბული საშიში დანაშაულის სრული, ყოველმხრივი გახსნა და სწორი სამართლიანი მართლმსაჯულების განხორციელება. ამიტომ არავითარ შემთხვევაში არ შეიძლება გამართლებულად ჩაითვალოს ჩვენთან სასამართლო რეფორმის მიმდინარეობის ზოგიერთი წარმომადგენლის მიერ კრიმინალისტიკის საგნის უგულებელყოფა და იურიდიულ ფაქტულტეტებზე სასწავლო პროგრამებიდან მისი ამოღების, ან სასწავლო პროგრამაში მისი არჩევით საგნად შეტანის პრაქტიკა და იურიდიული მეცნიერების ამ დიდმნიშვნელოვანი, დამოუკიდებელი დარგის პოლიციური ტექნიკის ჩარჩოებში მოქცევა.

საჭიროა აღდგეს პრაქტიკა, რომლის დროსაც კრიმინალისტიკის საგანი სრული მოცულობით ისწავლებოდა ყველა უმაღლეს იურიდიულ სასწავლებელში.

კრიმინალისტიკა, როგორც იურიდიული მეცნიერების დამოუკიდებელი დარგი, სამართალდამცავი ორგანოების მუშაკებს აიარაღებს ცოდნის ისეთი სისტემით, რომლის სწორი თანმიმდევრული გამოყენებით ისინი უზრუნველყოფენ ნებისმიერი სახის დანაშაულის სწრაფ, სრულ გახსნას და გამოსაძიებელ საქმეზე ობიექტური ჭაშმარიტების დადგენას.

კრიმინალისტიკის ცოდნა ესაჭიროება არა მარტო სისხლის სამართლის მიმართულებით მომუშავე პრაქტიკოს იურისტებს — გამოძიებლებს, ოპერატიულ მუშაკებს, ადვოკატებს, პროკურორებსა და სისხლის სამართლის საქმეების განხილველ მოსამართლეებს, არამედ ადმინისტრაციული სამართლის, სამოქალაქო სამართლისა და სხვა იურიდიული მიმართულების ყველა დარგის მოღვაწე იურისტს.

მაგალითად, სამოქალაქო და ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა საქმეების სასამართლო განხილვის დროს, არცთუ ისე იშვიათად, ხდება სადავო საკითხების გადასაწყვეტად კრიმინალისტიკური ცოდნის (კრიმინალისტიკური ექსპერტიზის დანიშვნა-ჩატარება და სხვ.) გამოყენების აუცილებლობა.

§2. კრიმინალისტიკის მიზნები და ამოცანები

კრიმინალისტიკას, როგორც დამოუკიდებელ იურიდიულ დისციპლინას, სისხლის სამართლის მიმართულებით არსებულ მეცნიერებათა ციკლის სისტემაში (სისხლის სამართალი, კრიმინოლოგია, სასჯელაღსრულებითი სამართალი, სისხლის სამართლის პროცესი) ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი როლი ეკუთვნის დანაშაულობასთან ბრძოლის საქმეში.

კრიმინალისტიკის უმთავრესი მიზანია საგამოძიებო-სასამართლო-საექსპერტო პრაქტიკის განზოგადებისა და ბუნებრივი და ტექნიკური მეცნიერების მიღწევების საფუძველზე შექმნას და საგამოძიებო-სასამართლო პრაქტიკაში დანერგოს ისეთი სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებები, ტაქტიკური ზერხები და გამოძიების მეთოდები, რომელთა სწორი, თანმიმდევრული გამოყენება ხელს უწყობს საგამოძიებო-სასამართლო ორგანოებისა და ოპერატიული სამსახურის მუშაკებს ჩასწვდენ ნებისმიერი შენიღბული სახის დანაშაულის საიდუმლოებას, დროულად მოახდინონ ჩადენილი მართლსაწინააღმდეგო დანაშაულებრივი ქმედებისა და მისი ჩამდენი პირის გამოვლენა, მომხდარი დანაშაულის სწრაფი, სრული გახსნა, საქმეზე ობიექტური ჭეშმარიტების დადგენა, დანაშაულის აღკვეთა და თავიდან აცილება.

ცხადია, ამ კეთილშობილური მიზნის მიღწევა შესაძლებელია, თუ კრიმინალისტიკური მეცნიერების მიღწევების გამოყენება მოხდება კანონიერების უმკაცრესი დაცვით და ამ გზით საქმეზე შეკრებილ მტკიცებულებებს სასამართლო მიიჩნევს უტყუარ დასაშვებ მტკიცებულებად.

კრიმინალისტიკის მიზანია არა მარტო მომხდარი დანაშაულებრივი ფაქტების სწრაფი დროული გახსნა და მასზე გამოძიებით ობიექტური ჭეშმარიტების დადგენა, არამედ დანაშაულის აღკვეთა და თავიდან აცილებაც. ამ მიმართულებით იგი ქმნის ისეთ სამეცნიერო-ტექნიკურ საშუალებებს, რომელთა პრაქტიკაში დანერგვა გარკვეულად ართულებს ან შეუძლებელს ხდის ამა თუ იმ სახის დანაშაულის ჩადენას.

ამავე მიზნით იგი ქმნის და იმუშავებს ისეთ სპეციალურ ზერხებს და მეთოდებს, რომელთა სწორი, თანმიმდევრული გამოყენებით შესაძლებელი ხდება დანაშაულის მზადების შესახებ ინფორმაციის მიღება და მის საფუძველზე მოსალოდნელი დანაშაულის თავიდან აცილება.

კრიმინალისტიკური მეცნიერების მიერ შემუშავებული სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებების, ტაქტიკური ზერხებისა და დანაშაულთა გახსნის მეთოდის საკითხების სათანადო ცოდნისა და პრაქტიკაში მათი სწორად გამოყენების გარეშე არ შეიძლება ვიმსჯელოთ დანაშაულთა ჯეროვან გამოძიებაზე, საქმეზე მნიშვნელობის მქონე გარემოებების ყოველმხრივ გამოკვლევაზე, დანაშაულის სრულ გახსნასა და გამოსაძიებელ საქმეზე ობიექტური ქვეშარიტების დადგენაზე.

თავისთავად ყველა სახის დანაშაულის სწრაფი, სრული გახსნა დანაშაულთა თავიდან აცილების ერთ-ერთი უტყუარი საშუალებაა, რადგან ამით დანაშაულებრივი ქმედების ჩადენის მიდრეკილების მქონე პირებსა და გამოცდილ „პროფესიონალ“ დამნაშავე პირებსაც უზნდებთ გარკვეული შიში, რომ მათ მიერ ჩადენილი ყველა შენიღბული სახის დანაშაულიც გაიხსნება და ისინი კანონის მთელი სიმკაცრით დაისჯებიან. ამიტომ ამჟღავნებენ თავი შეიკავონ მართლსაწინააღმდეგო ბრალეული ქმედების ჩადენისგან ან საერთოდ ხელი აიღონ თავიანთ ბინძურ საქმიანობაზე, ან კიდევ განერიდონ იმ სახელმწიფოს, სადაც დანაშაულთა გახსნადობა და მის ჩამდენ პირთა დასჯადობა გარდაუვალია და თავი შეაფარონ სხვა სახელმწიფოს და იქ გააგრძელონ თავიანთი სამიში ანტისაზოგადოებრივი საქმიანობა.

ზემოაღნიშნულის გარდა, კრიმინალისტიკა თავისი სხვადასხვა საერთო და სპეციალური სახის შემოქმედებით სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებების წარმოების რეკომენდაციებითა და პრაქტიკაში მათი დანერგვით უაღრესად ართულებს დანაშაულის ჩადენას, უკიდურეს შემთხვევაში კი ხელს უწყობს დანაშაულის ჩამდენ პირთა დროულ მხილებას, მათ დაკავებასა და სასამართლოს წინაშე წარდგენას.

მაგალითად, ავტომანქანის გატაცების შემთხვევაში, ვხაჯკარდინებზე ავტომუქნიშნებში სპეციალური ვიდეოაპარატურის ჩამონტაჟებით ოპერატიულ მუშაკს ეკრანზე ერთდროულად შეუძლია თვალყური ადევნოს რამდენიმე ქუჩაზე მიმავალ ავტომანქანებს, დააფიქსიროს მათი სერია, ნომრები და მიღებული ინფორმაციის საფუძველზე დროულად დაედევნოს ოპერატიული ჯგუფი საძიებო ავტომანქანას.

დანაშაულის გამოვლინებას, მის გახსნასა და თავიდან აცილებას ემსახურება აგრეთვე სხვადასხვა ადგილებში ვიდეოთვალისა და სპეციალური სიგნალიზაციების დამონტაჟება, დოკუმენტებისა და სხვა სახის აღრიცხვიანობისათვის კომპიუტერებისა და გამოთვლითი მანქანების გამოყენება და სხვ.

დანაშაულის გამოვლინებას და მისი თავიდან აცილებას ემსახურება აგრეთვე საგამოძიებო-საექსპერტო პრაქტიკის განზოგადების საფუძველზე და დანაშაულის ჩადენის ისეთი სამეცნიერო-ტექნიკური აპარატურისა და სიგნალიზაციების მოწყობილობების პრაქტიკაში დანერგვა, რომლებიც ხელს უშლიან ან განსაკუთრებით ართულებენ დანაშაულის ჩამდენი პირების განზრახვის სისრულეში მოყვანას.

მაგალითად, დოკუმენტების გაყალბების თავიდან აცილების მიზნით ფასიან ქაღალდებში კრიმინალისტიკის რეკომენდაციით სხვადასხვა სახის დამცველი ბადისა და მასში სპეციალური საიდუმლო ნიშნების შეტანა, სპეციალურად დამზადებული განსაკუთრებული სახის მელნით შესაბამისი ჩანაწერებისა და ხაზების გავლება და მასზე ასეთივე მელნით შტამპის დასმა, საცავში შედწვეით ქურდობის თავიდან აცილების მიზნით სპეციალური რთული საკეტებისა და მოწყობილობების შექმნა, პრაქტიკაში მათი დანერგვა და სხვ.

კრიმინალისტიკა თავისი მეცნიერული კვლევა-ძიებით ქმნის დანაშაულის გახსნისა და თავიდან აცილების სპეციალურ სამეცნიერო-ტექნიკურ საშუალებებს, ტაქტიკურ ზერხებსა და მეთოდებს, ამით იგი უპირველეს ყოვლისა, აიარაღებს საგამოძიებო-სასამართლო ორგანოების, პროკურატურისა და ოპერატიულ-სამძებრო – კრიმინალური პოლიციის მუშაკებს დამნაშავეობასთან ბრძოლის ბასრი

იარაღით — დანაშაულის გახსნისა და თავიდან აცილების სპეციალური სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებებით, ტაქტიკური ხერხებითა და მეთოდებით და თუ ისინი სრულყოფილად დაეუფლებიან მას, სწორად და მარჯვედ გამოიყენებენ კრიმინალისტიკური მეცნიერების მიღწევებს დამნაშავეობასთან ბრძოლაში უდავოდ მიღწეული იქნება ნებისმიერი სახის დანაშაულის სწრაფი, სრული გახსნა, დანაშაულის აღკვეთა და თავიდან აცილება.

კრიმინალისტიკური მეცნიერების უმთავრესი ამოცანაა, სამართალდამცავი ორგანოს მუშაკები — გამოძიებელი, პროკურორი, სასამართლო, ექსპერტი-კრიმინალისტი, ოპერატიული მუშაკი და აღვოკატი — შეაიარაღოს კრიმინალისტიკური მეცნიერების მიერ შემუშავებული დანაშაულის გამოძიების, გახსნისა და თავიდან აცილების სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებების, ტაქტიკური ხერხების და მეთოდების ცოდნის სისტემით, დაეხმაროს მათ, აიძალდონ კვალიფიკაცია და შეძლონ თავიანთ რთულ პრაქტიკულ საქმიანობაში ამ მიღწევების გამოყენება, დანაშაულის სწრაფი, სრული გახსნა და გამოსაძიებელ საქმეზე ობიექტური ჭეშმარიტების დადგენა.

ამ მიზნებისა და ამოცანების გათვალისწინებით კრიმინალისტიკა თავიდანვე მართებულიად იქნა განმარტებული, როგორც მეცნიერება დანაშაულის გახსნისა და თავიდან აცილების შესახებ. ამასთან, თავისი მიზნებითა და ამოცანებით იგი უშუალოდ დაკავშირებულია სამართალდამცავი ორგანოების საქმიანობასთან და მოწოდებულია ხელი შეუწყოს ამ ორგანოების მუშაკთა საქმიანობას დამნაშავეობასთან ბრძოლის ამოცანების წარმატებით განხორციელებაში. და, რომ კრიმინალისტიკა არის იურიდიული მეცნიერების დამოუკიდებელი დარგი, რომელიც შეისწავლის და ადგენს დანაშაულის გახსნის სამეცნიერო-ტექნიკურ საშუალებებს, ტაქტიკურ ხერხებსა და ცალკეული სახის დანაშაულთა გახსნის მეთოდებს.

§3. კრიმინალისტიკის საზნის სისტემა

კრიმინალისტიკის საგანი, როგორც დამოუკიდებელი იურიდიული დისციპლინა, თავისი აღმოცენების პირველსავე ეტაპზე წარმოჩენილი იქნა სამი ძირითადი მიმართულებით: კრიმინალისტიკური ტექნიკის, კრიმინალისტიკური ტაქტიკისა და კერძო, ანუ ცალკეული სახის დანაშაულთა გამოძიების მეთოდების განყოფილებების სახით. ამასთან, პირველ ხანებში კრიმინალისტიკის სახელმძღვანელოები გამოდიოდა ორ ნაწილად: ზოგადი და კერძო, ანუ განსაკუთრებული ნაწილების სახით. გასული საუკუნის 60-იანი წლებიდან კრიმინალისტიკის სახელმძღვანელოებში ეს ორი ნაწილი გაერთიანდა ერთ წიგნად რაც მეთოდოლოგიური თვალსაზრისით, უდავოდ გამართლებული იყო. მაგრამ კრიმინალისტიკის საგნის დიდი მოცულობის გამო სისხლის სამართლის საგნის მსგავსად მიზანშეწონილია კრიმინალისტიკის საგანი კვლავ ზოგად და განსაკუთრებულ ნაწილად იქნეს გაყოფილი. თუმცა აქვე უნდა შევნიშნო ისიც, რომ საგნის რაობისა და მისი არსის სწორად ახსნისა და გაგებისათვის მნიშვნელობა არა აქვს იმას, ტექნიკურად სახელმძღვანელოს საკითხებს რამდენ ნაწილად გავყოფთ და რამდენ წიგნად გამოვცემთ. უპირველეს ყოვლისა, ეს დამოკიდებულია განსახილველი საკითხების სიმრავლეზე და მათი განხილვის სიღრმეზე და საბოლოოდ წიგნის საერთო მოცულობაზე.

კრიმინალისტიკას აქვს თავისი ერთიანი სისტემა და მისი დანაწევრება ცალკეულ დარგებად და სახელმძღვანელოს სახით მათი ცალკე ნაწილებად გამოცემა პრაქტიკული მოზმარების თვალსაზრისით გარკვეულ სირთულეებთანაა დაკავშირებული. ამასთან, თუ გავითვალისწინებთ იმასაც, რომ ზოგიერთი უმაღლესი სასწავლებლის იურიდიულ ფაკულტეტზე სასწავლო პროგრამაში იგი შეტანილია არჩევით საგნად და ისწავლება საბაკალავრო კურსებზე, უმჯობესია ამ დიდი, ვრცელი დარგის მეცნიერების სასწავლო პროგრამით გათვალისწინებული საკითხები ერთ მთლიანობაში იქნეს თავმოყრილი და ერთ წიგნად გამოცემული, ან ტრადიციულად — ზოგადი და კერძო, ანუ განსაკუთრებული ნაწილის სახით

ორ ნაწილად. კრიმინალისტიკის მიმართულებით მაგისტრატურაში მოსწავლე-სტუდენტებისა და პრაქტიკული მუშაკებისათვის კი კრიმინალისტიკური მეცნიერების უფრო სრულყოფილად წარმოჩენისა და ამ მეტად საჭირო მეცნიერების უფრო სრულყოფილად დაუფლებისათვის იგი შეიძლება გამოცემული იქნეს რამდენიმე წიგნადაც.

უმაღლესი სასწავლებლის იურიდიული ფაკულტეტის სტუდენტებისათვის უკანასკნელ პერიოდში, დღემდე, ქართულ და რუსულ ენაზე გამოცემული ყველა სახელმძღვანელო შედგება შემდეგი ოთხი ძირითადი ნაწილისაგან: კრიმინალისტიკის თეორია და მეთოდოლოგია; კრიმინალისტიკური ტექნიკა; კრიმინალისტიკური ტაქტიკა; ცალკეული სახის დანაშაულთა გამოძიების კრიმინალისტიკური მეთოდოლოგია.

ქართულ კრიმინალისტიკურ ლიტერატურაში არსებობს სხვა მოსაზრებაც. კერძოდ, რეკომენდებული და დასაბუთებულია, რომ დანაშაულთა გახსნის მეთოდოლოგია გაიყოს ორ ნაწილად: დანაშაულთა გახსნის ზოგად მეთოდოლოგია და კერძო ანუ ცალკეული სახის დანაშაულთა გახსნის მეთოდოლოგია. ი. ი. იგი დაიყოს ხუთ ნაწილად.¹

კრიმინალისტიკის კურსის ზემოაღნიშნული ხუთივე ნაწილი ერთიმეორესთან განუყოფლად არის დაკავშირებული და ერთ მთლიანობაში ქმნის კრიმინალისტიკური მეცნიერების ერთიან განუყოფელ დარგს — კრიმინალისტიკას.

მაშასადამე, კრიმინალისტიკა, როგორც იურიდიული მეცნიერების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი დამოუკიდებელი დარგი და უმაღლესი სასწავლებლების იურიდიული ფაკულტეტის სტუდენტებისათვის განკუთვნილი სახელმძღვანელო, აუცილებლად უნდა მოიცავდეს და სწავლობდეს შემდეგ ხუთ ძირითად ნაწილს:

1. კრიმინალისტიკის კურსის შესავალი;
2. კრიმინალისტიკური ტექნიკა;
3. კრიმინალისტიკური ტაქტიკა;

¹ ზ. ფაფიაშვილი, დანაშაულის გახსნის ზოგადი მეთოდოლოგიის პრობლემები, თბ., 1991, გვ. 3-188. აგრეთვე ზ. ფაფიაშვილი, კრიმინალისტიკა, ტომი III, დანაშაულთა გახსნის მეთოდოლოგია, თბ., 2006, გვ. 5-96, 97-720.

4. დანაშაულთა გახსნის ზოგადი მეთოდოლოგია;

5. დანაშაულთა გახსნის კერძო ანუ ცალკეული სახის დანაშაულთა გახსნის მეთოდოლოგია.

აქვე რამდენიმე სიტყვით უნდა შევჩერდეთ კრიმინალისტიკის კურსის სისტემის ამსახველ ამ ზოგადი ელემენტების დახასიათებაზე, მათში შესასწავლად დაყენებული საკითხების ზოგად მიმოხილვაზე. უფრო დეტალურად და სრულყოფილად თითოეული მათგანი განიხილება და შეისწავლება კრიმინალისტიკის კურსის სისტემაში შემავალ ცალკეულ ნაწილებში გათვალისწინებული თემებისა და საკითხების განხილვა-გამოკვლევის დროს.

კრიმინალისტიკის კურსის შესავალი. კრიმინალისტიკის კურსის ამ პირველ ნაწილში ცალკეულ თავებად და პარაგრაფებად განიხილება და შეისწავლება კრიმინალისტიკის საგნის ძირითადი დებულებები, მიმართულებები და საკითხები კრიმინალისტიკის საგნის ცნების, სისტემის, მისი მიზნებისა და ამოცანების, მისი კვლევის საერთო და კერძო მეთოდების, მისი, როგორც დამოუკიდებელი იურიდიული დისციპლინის აღმოცენების, განვითარებისა და თანამედროვე მდგომარეობის შესახებ. აქვე საკმაოდ საფუძვლიანად განიხილება და შეისწავლება კრიმინალისტიკური იდენტიფიკაციის პრობლემები.

კრიმინალისტიკის კურსის შესავალში, უპირველეს ყოვლისა, საფუძვლიანად განიხილება და შეისწავლება: კრიმინალისტიკის, როგორც იურიდიული მეცნიერების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი დამოუკიდებელი იურიდიული დისციპლინის უმაღლესი სასწავლებლების იურიდიული ფაკულტეტების სასწავლო პროგრამებით გათვალისწინების აუცილებლობა, მისი არსი და მნიშვნელობა, მისი მიზნები და ამოცანები; კრიმინალისტიკის, როგორც დამოუკიდებელი იურიდიული სასწავლო დისციპლინის საგნის ცნება; კრიმინალისტიკის კავშირი მომიჯნავე იურიდიულ დისციპლინებთან და სხვა დარგისა და მიმართულების მეცნიერებებთან; კრიმინალისტიკის საგნის სისტემა; კრიმინალისტიკის, როგორც იურიდიული მეცნიერების დამოუკიდებელ დარგად აღმოცენება, განვითარება და თანამედროვე მდგომარეობა ჩვენთან, საქართველოში და საზღ-

გარგარეთ; კრიმინალისტიკური მეცნიერების კვლევის საერთო და კერძო მეთოდები; კრიმინალისტიკური იდენტიფიკაციის კვლევის საგნები და ობიექტები, საიდენტიფიკაციო ობიექტებისა და ნიშნების კლასიფიკაცია და მათი პრაქტიკული გამოყენების შესაძლებლობა დანაშაულთა გამოძიების პროცესში.

კრიმინალისტიკური ტექნიკა. კრიმინალისტიკის საგნის ეს ნაწილი შეისწავლის: გამოძიების პროცესში დანაშაულის გახსნისა და თავიდან აცილების მიზნით შემუშავებულ სპეციალურ სამეცნიერო-ტექნიკურ საშუალებებსა და მათი გამოყენების წესს; კრიმინალისტიკური მიზნებისათვის ბუნებრივი და ტექნიკური მეცნიერების კვლევის საგნებისა და ობიექტების გამოყენებას მათი ბუნებრივი თვისებების გათვალისწინებით; კრიმინალისტიკური ტექნიკის ცნებას, საგანსა და სისტემას; კრიმინალისტიკურ ტექნიკაში შემუშავებულ ქიმიური, ბიოლოგიური და ფიზიკური კვლევის მეთოდებს; მტკიცებულებათა აღმოჩენის, ფიქსაციისა და ამოღებისათვის განკუთვნილ სამეცნიერო-ტექნიკურ საშუალებებს, ხერხებსა და მეთოდებს, მტკიცებულებათა გამოკვლევისათვის საჭირო სამეცნიერო-ტექნიკურ საშუალებებს, სპექტრის უხილავ სხივებში მტკიცებულებათა გამოკვლევის ხერხებსა და მეთოდებს; გამოძიებისა და ოპერატიული მუშაკის ოპერატიულ ტექნიკას და მათი გამოყენების შესაძლებლობას ოპერატიული და საგამოძიებო მოქმედებების ჩატარების დროს; ამ სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებების ზოგად დახასიათებას და კომპლუტურული ტექნიკის გამოყენების შესაძლებლობას კრიმინალისტიკის მიზნებისათვის; დანაშაულის შესახებ მიღებული ინფორმაციისა და კრიმინალისტიკური მიზნებისათვის სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებების გამოყენების პროცესულურ ბუნებას და მათი პრაქტიკული გამოყენების შესაძლებლობას დანაშაულის სწრაფი, სრული გახსნისა და თავიდან აცილებისათვის.

ზემოაღნიშნული სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებებისა და მეთოდების გარდა, კრიმინალისტიკური ტექნიკა შეისწავლის მტკიცებულებათა აღმოჩენის, ფიქსაციის, გამოკვლევისა და შეფასების ისეთ სპეციალურ დამოუკიდებელ დარგებს, როგორიცაა:

კრიმინალისტიკური ფოტოგრაფია, ტრასოლოგია, დაქტილოსკოპია, კრიმინალისტიკური ბალისტიკა, ხელნაწერების კრიმინალისტიკური გამოკვლევა; დოკუმენტების ტექნიკურ-კრიმინალისტიკური გამოკვლევა, პიროვნების დადგენა გარეგანი ნიშნების მიხედვით და კრიმინალისტიკური აღრიცხვა.

კრიმინალისტიკური ფოტოგრაფია კრიმინალისტიკური მიზნებისთვის შეისწავლის კრიმინალისტიკური ფოტოგრაფიისა და ვიდეოხმის ჩამწერი აპარატურის გამოყენების ტექნიკურ ხერხებსა და მეთოდებს. კერძოდ, საგამოძიებო-ოპერატიული ფოტოგრაფიისა და საგამოკვლევო ფოტოგრაფიის, ვიდეო და ხმისჩამწერი აპარატურის გამოყენების ხერხებსა და მეთოდებს, მათი პროცესულური დამატარების წესს.

კრიმინალისტიკურ ტექნიკის ამ ნაწილში შემავალი კვლევის მომდევნო თავი — „კრიმინალისტიკური მოძღვრება კვალთა შესახებ“ შეისწავლის კრიმინალისტიკური მიზნებისათვის კვალთა გამოვლინება-დამუშავების სამეცნიერო ტექნიკურ საშუალებებს, მათი გამოკვლევის მეცნიერულ საფუძვლებს, მათი აღმოცენების მექანიზმს, კვალის ცნებას ვიწრო და ფართო გაგებით; კვალთა სახეებსა და კლასიფიკაციას; ნეგატიურ კვალსა და მის კრიმინალისტიკურ მნიშვნელობას; ადამიანის ფეხისა და ხელის კვალს; გატეხის იარაღებისა და სატრანსპორტო საშუალებების კვალს; ხელის თითების ფრჩხილებისა და კბილის კვალს; მიკრონაწილაკების, ფონოგრამის, ოდოროლოგიისა და სისხლის კვალის გამოკვლევის უახლეს სამეცნიერო-ტექნიკურ საშუალებებს, ხერხებსა და მეთოდებს; მასალების მოშადებას ტრასოლოგიური ექსპერტიზის დანიშვნისა და ჩატარებისათვის.

თავისი დიდი თეორიული და პრაქტიკული მნიშვნელობის გამო კრიმინალისტიკის საგნის ცალკე თავად გამოყოფილი და გამოკვლეულია „კრიმინალისტიკური სწავლება ადამიანის ხელის თითების კვალთა შესახებ“. კერძოდ, კრიმინალისტიკური ტექნიკის ამ თავში განიხილება და შეისწავლება: დაქტილოსკოპიის ცნება, მიზნები და ამოცანები; დაქტილოსკოპიის მეცნიერული საფუძვლები; ხელის თითების კვალთა კლასიფიკაცია; ხელის თითების ნაკლებად ხილ-

ვად და უხილავ კვალთა აღმოჩენის, გამოვლენისა და ფიქსაციის ხერხები და საშუალებები; პირის დაქტილოსკოპირების ტექნიკა; გვამის დაქტილოსკოპირება; ქარგების ზოგადი და კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნები; მასალების მომზადება დაქტილოსკოპირული ექსპერტიზის დანიშვნისა და ჩატარებისათვის; დაქტილოსკოპირული და ფოროდაქტილოსკოპირული ექსპერტიზის ჩატარების ტექნიკა.

კრიმინალისტიკური ტექნიკის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი დარგია „კრიმინალისტიკური ბალისტიკა“, რომელიც შეისწავლის ცეცხლსასროლი იარაღების, მათი მოწყობილობისა და ფეთქებადი ნივთიერებების კრიმინალისტიკურ გამოკვლევას; ცეცხლსასროლი იარაღის იდენტიფიკაციის პრობლემას გასროლილი ტყვიისა და გაცლილი მასრის მიხედვით; ცეცხლსასროლი იარაღების კლასიფიკაციას; ბალისტიკური ექსპერტიზით გადასაწყვეტ საკითხებს; მასალების მომზადებას ბალისტიკური ექსპერტიზისათვის და ბალისტიკური ექსპერტიზის ჩატარების მეთოდებს.

ასევე, კრიმინალისტიკური ტექნიკის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი დარგია „დოკუმენტების კრიმინალისტიკური გამოკვლევა“, რომელიც, თავის მხრივ, იყოფა ორ ძირითად სახედ: **ხელნაწერების კრიმინალისტიკურ გამოკვლევად და დოკუმენტების ტექნიკურ-კრიმინალისტიკურ გამოკვლევად**. აქედან პირველი შეისწავლის ხელნაწერების გამოკვლევის მეცნიერულ საფუძვლებს; ხელნაწერის ჩვევის ჩამოყალიბების პროცესს და მისი ინდივიდუალური ნიშნების განმსაზღვრელ ფაქტორებს; ხელნაწერების საიდენტიფიკაციო ნიშნებს და მათ კლასიფიკაციას; ხელნაწერების გამოკვლევის მეთოდებს; განზრახ შეცვლილი ხელნაწერისა და ხელნაწერი ტექსტის შემდგენი ავტორის დადგენის გამოკვლევის მეთოდებს; მასალების მომზადებას ხელნაწერის კრიმინალისტიკური ექსპერტიზის დანიშვნისა და ჩატარებისათვის.

რაც შეეხება დოკუმენტების ტექნიკურ-კრიმინალისტიკურ გამოკვლევას, იგი შეისწავლის: დოკუმენტების ტექსტში ტექნიკური საშუალებების გამოყენებით ცვლილებების შეტანის ხერხებსა და მათი გამოკვლევის მეთოდებს; ამოშლილის, ხაზგადასმული, ლაქადასხმული და დამწვარი დოკუმენტის ტექსტის აღდგენის ხერხებსა

და საშუალებებს. საბეჭდო მანქანაზე და კომპიუტერზე შესრულებული ტექსტების გამოკვლევასა და მათი შესრულების საგნების (საბეჭდო მანქანის, კომპიუტერის და პრინტერის) იდენტიფიკაციის შესაძლებლობას; ბეჭდებისა და შტამპელების გამოკვლევას; პოლიგრაფიული მეთოდებით დამზადებული დოკუმენტების გამოკვლევას; გასამრავლებელი საშუალებებით დამზადებული დოკუმენტების გამოკვლევის ხერხებსა და მეთოდებს; მასალების მომზადებას დოკუმენტების ტექნიკურ-კრიმინალისტიკური ექსპერტიზის დანიშვნისა და ჩატარებისათვის.

„პიროვნების კრიმინალისტიკური გაიგივება გარეგანი ნიშნების მიხედვით“ კრიმინალისტიკური ტექნიკის ის მნიშვნელოვანი დარგია, რომელიც შეისწავლის: პირის დამახასიათებელ გარეგან ნიშნებს და მის საფუძველზე ახდენს პირის იდენტიფიკაციას. ამ მიზნით იგი შეისწავლის პიროვნების გარეგან ნიშნებს და ახდენს მათ კლასიფიკაციას; ადგენს გარეგანი ნიშნების აღწერის სისტემას; სიტყვიერი პორტრეტის შედგენისა და მისი გამოყენების ხერხებს საგამოძიებო და ოპერატიული მიზნებისათვის; პირის იდენტიფიკაციას ფოტოსურათების მიხედვით. აგრეთვე პირის იდენტიფიკაციის შესაძლებლობას აღმოჩენილი თავის ქალას ნონჩხის მიხედვით.

„კრიმინალისტიკური რეგისტრაცია“ კრიმინალისტიკური ტექნიკის ის მნიშვნელოვანი დარგია, რომელიც კრიმინალისტიკური მიზნებისთვის შეისწავლის და ადგენს: კრიმინალისტიკური აღრიცხვის წესსა და სახეებს; ოპერატიულ-საცნობარო აღრიცხვას; კრიმინალისტიკურ და დამხმარე საცნობარო აღრიცხვას; დაქტილოსკოპირული რეგისტრაციის სისტემას; ძირითადი და დამატებითი ფორმულების გამოყენების წესს; აღრიცხვის ავტომატიზებას; უგზო-უკვლოდ დაკარგული პირებისა და ამოუცნობი გვამების რეგისტრაციას; რეგისტრაციას დანაშაულის ჩადენის ხერხების მიხედვით; დამნაშავეთა რეგისტრაციას; კომპიუტერული ტექნიკის გამოყენების შესაძლებლობას მოსახლეობის რეგისტრაციისათვის.

კრიმინალისტიკური ტაქტიკა. დანაშაულის გახსნისა და თავიდან აცილების საქმეში უაღრესად დიდია კრიმინალისტიკური ტაქტიკის როლი და მნიშვნელობა. იგი არის კრიმინალისტიკის საგნის

ის განუყოფელი ნაწილი, რომელიც ერთმეორესთან აკავშირებს კრიმინალისტიკურ ტექნიკასა და დანაშაულთა გახსნის მეთოდებს და თავისი სპეციფიკური მიზნებით, ამოცანებითა და მიმართულებით კიდევ უფრო მეტ ელფერს კმატებს კრიმინალისტიკის საგნის იურიდიულ ბუნებას.

დანაშაულთა გამოძიებისა და გახსნის პროცესში დასაშვები ტაქტიკური ხერხები და მეთოდები რეკომენდებულია დაიყოს ორ ძირითად ჯგუფად. აქედან პირველს მიეკუთვნება გამოძიების პროცესში გამოსაძიებელი შემთხვევის შემცენების ის თეორიული და პრაქტიკული მნიშვნელობის ჰიპოთეზური გზები და ორგანიზაციული ხასიათის ღონისძიებები, რომელთა სწორი დასახვა და შემოწმება დანაშაულთა გახსნისა და თავიდან აცილების ერთ-ერთი საუკეთესო საწინდარია. ამასთან დაკავშირებით იგი შეისწავლის: უშუალოდ თვითონ კრიმინალისტიკური ტაქტიკის ცნებას და ადგილს კრიმინალისტიკის საგნის სისტემაში; დანაშაულთა გამოძიების პროცესში საზოგადოებრიობის მონაწილეობის ფორმებს; მოძღვრებას კრიმინალისტიკური ვერსიების შესახებ; გამოძიების ორგანიზაციისა და დაგეგმვის ტაქტიკას; დანაშაულთა კრიმინალისტიკური დახასიათებისა და საგამოძიებო სიტუაციის ცნებას და მნიშვნელობას; ოპერატიულ-სამძებრო ორგანოებისა და მათი საქმიანობის ზოგად დახასიათებას; გამომძიებლისა და ოპერატიული სამსახურის ორგანოს ურთიერთკავშირს დანაშაულის გამოძიებისა და გახსნის პროცესში და ოპერატიულ-სამძებრო ორგანოების საქმიანობის განხორციელების ხერხებსა და მეთოდებს.

მეორეს მიეკუთვნება დანაშაულთა გახსნისა და თავიდან აცილების საქმეში ცალკეული სახის საგამოძიებო მოქმედებებისა და ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებების ჩატარების ის ტაქტიკური ხერხები, მეთოდები და საშუალებები, რომელთა გამოყენება თავისი შედეგებით კიდევ უფრო ეფექტურს ხდის საქმეზე ჩასატარებელ პროცესუალურ და საგამოძიებო მოქმედებებს და საბოლოოდ ხელს უწყობს გამოსაძიებელი შემთხვევის გახსნას და მომავალში მსგავსი დანაშაულებრივი შემთხვევის თავიდან აცილებას. კერძოდ, ამ მიმართულებით იგი შეისწავლის: ძეხნის წარმოების ტაქტიკას; ეჭვმი-

ტანილის, ბრალდებულისა და მსჯავრდებულის დაკავების ტაქტიკას; მკითხვევის ადგილის დათვალიერების ტაქტიკას; დაკითხვის ტაქტიკის ცნებასა და სახეებს; დაკითხვის ტაქტიკურ-ფსიქოლოგიურ საფუძვლებს; მოწმისა და დაზარალებულის დაკითხვის ტაქტიკას; ეჭვმიტანილის დაკითხვის ტაქტიკას; ბრალდების წაყენებისა და ბრალდებულის დაკითხვის ტაქტიკას; არასრულწლოვანისა და ექსპერტის დაკითხვის ტაქტიკას; ჩხრეკისა და ამოღების ჩატარების ტაქტიკას; ექსპერტიზის დანიშვნის ტაქტიკას; საექსპერტო კვლევისათვის ნიმუშების აღების ტაქტიკას; საგამოძიებო ექსპერიმენტის ჩატარების ტაქტიკას; ჩვენების ადგილზე შემოწმების ჩატარების ტაქტიკას; ამოსაცნობად წარდგენისა და შემოწმების ჩატარების ტაქტიკას.

კრიმინალისტიკური ტაქტიკის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან საკითხად მიჩნეულია თვითონ ტაქტიკური ხერხის ცნება, რომელიც თავისი ბუნებით არ უნდა იყოს კანონსაწინააღმდეგო, არ უნდა სცილდებოდეს ეთიკურ ნორმებს, უნდა იყოს კანონიერი და მეცნიერულად დასაბუთებული. ტაქტიკური ხერხის ცნებაში იგულისხმება ქცევის ის წესი, რა გზითა და საშუალებითაც გამოძიებელი აღწევს გამოსაძიებელ საქმეზე ეფექტური, სასურველი შედეგის მიღებას.

მაშასადამე, კრიმინალისტიკური ტაქტიკა არის კრიმინალისტიკური მეცნიერების ის მნიშვნელოვანი განყოფილება, რომელიც ლოგიკის, ფსიქოლოგიის და სხვა მომიჯნავე მეცნიერების მიღწეების ზოგადი დებულებების, საგამოძიებო პრაქტიკის განზოგადებისა და საკუთრივ კრიმინალისტიკური ტაქტიკის მიერ შემუშავებული კვლევის სპეციალური მეთოდების საფუძველზე, საპროცესო კანონმდებლობის მოთხოვნათა შესაბამისად, ქმნის და შეისწავლის გამოსაძიებელ საქმეზე მტკიცებულებათა აღმოჩენისა და გამოკვლევის სარეკომენდაციო ხასიათის ისეთ ტაქტიკურ ხერხებსა და მეთოდებს, რომელთა სწორი, თანამიმდევრული გამოყენება ხელს უწყობს საგამოძიებო მოქმედებების ეფექტურ ჩატარებას და საერთოდ, საგამოძიებო საქმიანობის ოპტიმალურად სწორად წარმართვას, გამოსაძიებელ საქმეზე სწორი, უტყუარი მტკიცებულებების

შეკრებას, დანაშაულის სწრაფ, სრულ გახსნას და გამოსაძიებელ საქმეზე ჭეშმარიტების დადგენას.

დანაშაულთა გახსნის ზოგადი მეთოდია. კრიმინალისტიკის კურსის ეს ნაწილი შეისწავლის და ადგენს კრიმინალისტიკურ მეცნიერებაში შემუშავებულ ისეთ რეკომენდაციებს, რომლებიც მეტ-ნაკლები სიღრმით გამოიყენება ყველა სახის დანაშაულის გამოძიებისა და გახსნის პროცესში და რომლებსაც გარკვეული მნიშვნელობა აქვს დანაშაულთა გახსნის მეთოდის არსის სწორად გაგებისათვის.

დანაშაულთა გახსნის ზოგადი მეთოდია, უპირველეს ყოვლისა, შეისწავლის: დანაშაულთა გახსნის მეთოდის ცნებას, მის არსსა და მნიშვნელობას, მიზნებსა და ამოცანებს; დანაშაულთა გახსნის მეთოდის განვითარების ისტორიას; დანაშაულთა გახსნის მეთოდის სისტემასა და სტრუქტურას; დანაშაულთა გახსნის მეთოდის საერთო დებულებებსა და პრინციპებს; დანაშაულთა ჩადენის ხერხების ცნებას, არსსა და მნიშვნელობას; დანაშაულთა ჩადენის ხერხების კლასიფიკაციასა და ადგილს დანაშაულთა გახსნის მეთოდის სტრუქტურაში; სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებების გამოყენების რეკომენდაციებს დანაშაულთა გახსნის პროცესში. დანაშაულის შესახებ მიღებული ინფორმაციის შემოწმებასა და გამოძიების დაწყებას. გამოძიების დაწყების პირველსავე ეტაპზე გამოძიებით დასადგენი გარემოებების წრის განსაზღვრას და სხვ.

მაშასადამე, დანაშაულთა გახსნის ზოგადი მეთოდია შეისწავლის კრიმინალისტიკურ მეცნიერებაში შემუშავებულ იმ რეკომენდაციებს, რომლებიც თავიანთი დანიშნულებით უფრო ზოგადია კერძოობის მიმართებით და მეტ-ნაკლები სიღრმით გამოიყენება ყველა სახის დანაშაულის გამოძიების პროცესში.

დანაშაულთა გახსნის კერძო მეთოდია. დანაშაულთა გახსნის მეთოდის სისტემაში კერძო მეთოდის უფრო დიდი ადგილი უკავია, რადგან იგი შეისწავლის ერთგვაროვან, ანუ მრავალი სახეობის დანაშაულთა გახსნის მეთოდის საკითხებს ცალ-ცალკე შესაბამისი თანმიმდევრობით. დანაშაულთა გახსნის კერძო მეთოდია არის კრიმინალისტიკის საგნის ის მნიშვნელოვანი ნაწილი, სადაც თავს იყრის და პრაქტიკულ რეალიზაციას პოულობს კრიმინალ-

ისტიკური ტექნიკისა და ტაქტიკის მიღწევები, იგი არის ამ წინა ნაწილების ცოდნის სისტემის ერთგვარი შემაჯამებელი.

მიზანშეწონილია, რომ დანაშაულთა გახსნის კერძო მეთოდია დაიწყოს მკვლელობის გახსნის მეთოდის ზოგადთეორიული და პრაქტიკული რეკომენდაციების შესწავლით და მას საფუძვლად დაედოს ის პირველადი მონაცემები, რომლებიც დანაშაულის ჩადენის ხერხებზე მოუთხოვს.

1. ამ გარემოების გათვალისწინებით ადამიანის სიცოცხლის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულის გახსნის მეთოდია რეკომენდებულია დაიწყოს შემდეგი სახის ცალკეულ ჯგუფებად:

ა) მკვლელობის გახსნის მეთოდის თავისებურება, როცა პირველადი მონაცემებით ცნობილია მოკლულისა და მკვლელის ვინაობა;

ბ) მკვლელობის გახსნის მეთოდია, როცა პირველადი მონაცემებით ცნობილია მოკლული პირის ვინაობა, მაგრამ უცნობია მისი ჩამდენი პირი;

გ) მკვლელობის გახსნის მეთოდია, როცა უცნობია მოკლული პირის ვინაობა და ამ დანაშაულის ჩამდენი პირის ვინაობა;

დ) მკვლელობის გახსნის მეთოდია, როცა აღმოჩენილია ადამიანის სხეულის (გვამის) ნაწილები;

ე) მკვლელობაზე მიმთითებელი პირველადი მონაცემებით პირის უგზო-უკვლოდ დაკარგვის ფაქტზე გამოძიების წარმოების თავისებურება;

ვ) თვითმკვლელობამდე მიყვანისა და თვითმკვლელობის ინსცენირებით ჩადენილი მკვლელობის გახსნის მეთოდია;

ზ) დედის მიერ ახალშობილი ბავშვის მკვლელობის გახსნის მეთოდია.

2. სქესობრივი დანაშაულის გახსნის მეთოდია;
3. ქურდობის გახსნის მეთოდია;
4. ჯიბის ქურდობის გახსნის მეთოდია;
5. ძარცვისა და ყაჩაღობის გახსნის მეთოდია;
6. თაღლითობისა და გამოძალგის გახსნის მეთოდია;
7. სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენ-

ებით, გადამეტებით და სამსახურებრივი გულგრილობით ჩადენილ დანაშაულთა გახსნის მეთოდია;

8. მექრთამეობის გახსნის მეთოდია;

9. კანონით აკრძალული საქმეების მიღების გახსნის მეთოდია;

10. ცეცხლის წაკიდებისა და სახანძრო უსაფრთხოების წესების დანაშაულებრივი დარღვევის გახსნის მეთოდია;

11. სატრანსპორტო დანაშაულთა გახსნის მეთოდია;

12. გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობის წესების დანაშაულებრივი დარღვევის გახსნის მეთოდია;

13. საბაჟო, საგადასახადო და აქციზურ საქონელზე მარკირების წესების დანაშაულებრივი დარღვევის გახსნის მეთოდია;

14. ნარკოტიკული დანაშაულის გახსნის მეთოდია;

15. გამოძიების საქმიანობა დანაშაულის გამომწვევი მიზეზებისა და ხელშემწყობი გარემოებების დადგენისა და თავიდან აცილების მიმართებაში.

დანაშაულთა გახსნის კერძო მეთოდის ეს ტრადიციული სისტემა, ცხადია, არ შეიძლება მიჩნეულ იქნეს ერთხელ და სამუდამოდ დადგენილ მყარ, უცვლელ სისტემად. იგი შეიძლება შეიცვალოს საზოგადოებრივი ცხოვრების განვითარებისა და საზოგადოებისათვის სხვა ახალი სახის მართლსაწინააღმდეგო ბრალეული ქმედებების ჩადენის გახშირებასთან დაკავშირებით, როგორცაა, მაგალითად, თანამედროვე პირობებში კომპიუტერების გამოყენების სფეროში ჩადენილი დანაშაული, ანგარების მიზნით ადამიანის მოტაცება და სხვ.

თავი II. კრიმინალისტიკის საგნის ცნება. მისი იურიდიული ბუნება და კავშირი სხვა მომთხრობიერებებთან

§1. კრიმინალისტიკის საგნის იურიდიული ბუნება

ისევე, როგორც ყველა ახალი დარგის მეცნიერების აღმოცენება-ჩამოყალიბებას და პრაქტიკულ ასპარეზზე გამოსვლას ყოველთვის თან სდევს გარკვეული წინააღმდეგობები და მის მთავარ, ფუნდამენტურ საკითხებზე მეცნიერთა აზრთა სხვაობა. ამ მხრივ არც კრიმინალისტიკური მეცნიერებისა და კრიმინალისტიკის საგნის იურიდიულ დისციპლინად აღიარების პროცესია გამონაკლისი.

იურიდიულ დისციპლინათა ციკლის სისტემაში კრიმინალისტიკის საგნის შემოჭრას, შეიძლება ითქვას, პირდაპირი წინააღმდეგობა არ შეხვედრია, რადგან ყველა ხელაფდა იურიდიულ ფაქულტეტზე მისი სწავლების საჭიროებას დამნაშაულებასთან ბრძოლის საქმეში კვალიფიციური სპეციალისტების მომზადების აუცილებლობას, იურიდიული კადრების ცოდნის გაფართოების საჭიროებას.

იურისტ-მეცნიერთა შორის გარკვეული აზრთა სხვაობა გამოიწვია მხოლოდ კრიმინალისტიკის იურიდიულმა ბუნებამ, კრიმინალისტიკის საგნის სისტემამ – კრიმინალისტიკური ტექნიკის, კრიმინალისტიკური ტაქტიკისა და კერძო მეთოდის, ანუ ცალკეული სახის დანაშაულთა გახსნის მეთოდის ერთ მთლიანობად აღიარებამ.

კრიმინალისტიკის საგნის ასეთმა ფართო, მასშტაბურმა სტრუქტურამ სისხლის სამართლის პროცესუალისტთა და კრიმინალისტთა შორის მძაფრი დისკუსია გამოიწვია. განსაკუთრებული წინააღმდეგობა მოჰყვა სისხლის სამართლის პროცესუალისტთა მხრიდან, რომლებიც ცდილობდნენ კრიმინალისტიკა მიეჩნიათ წმინდა ტექნიკურ დისციპლინად და სისხლის სამართლის პროცესის დამხმარე დარგად, ან მის ცალკე ავტონომიად გამოეცხადებინათ კრიმინალისტიკური ტაქტიკა და დანაშაულთა გახსნის მეთოდია.

ამასთან დაკავშირებით ჯერ კიდევ ადრე პროფესორი მ. ს.

სტროგოვიჩი თავის ფუნდამენტურ ნაშრომში წერდა: კრიმინალ-ისტიკა არის მეცნიერული იურიდიული დისციპლინა იმდენად, რამდენადაც იგი შეისწავლის პროცესუალური მოქმედებების უფრო სწორად და წარმატებულად ჩატარების ხერხებს. კრიმინალისტიკა თავის ამ ნაწილში არის სისხლის სამართლის პროცესუალური დისციპლინა, მისი გაგრძელება ან სისხლის სამართლის პროცესის სპეციალური კურსი. მაგრამ იმავდროულად კრიმინალისტიკა არის სამეცნიერო-ტექნიკური დისციპლინა მის იმ ნაწილში, რომელშიც იგი ქმნის და იყენებს ტექნიკური და ბუნებრივი მეცნიერების (ტექნოლოგიის, ფიზიკის, ბიოლოგიის და სხვ.) ხერხებსა და საშუალებებს.¹

ასეთსავე აზრს ავითარებდა პროფესორი ბ. ფურცხვანიძე ქართულ ენაზე გამოცემულ სისხლის სამართლის პროცესის სახელმძღვანელოში.

აზრი იმის შესახებ, რომ კრიმინალისტიკური ტექნიკა არ არის იურიდიული მეცნიერება და რომ იგი არის წმინდა ტექნიკური, კიდევ უფრო ადრე წამოაყენა ტარასოვ-როდინოვმა, აგრეთვე მ. მ. ვიდრიამ და მ. ნ. ლიუბარსკიმ. მათი აზრით, კრიმინალისტიკა უნდა გაყოფილიყო ორ დამოუკიდებელ დისციპლინად: დანაშაულთა გამოძიების მეცნიერებად და სასამართლო ტექნიკის დარგად. ამასთან, ისინი კრიმინალისტიკურ ტექნიკას საერთოდ არ თვლიდნენ იურიდიულ მეცნიერებად, რადგან მისი განვითარების საფუძველში ხელავენ ფიზიკას, ქიმიას და სხვა არასამართლებრივ დისციპლინებს.

მათი ასეთი მოსაზრება, ცხადია, არასწორი და მიუღებელი იყო და არის, რადგან კრიმინალისტიკა მზამზარეულად კი არ იღებს ტექნიკური და ბუნებრივი მეცნიერების მიღწევებს, არამედ ახდენს მათ გადამუშავებას და თავისი მიზნებისათვის ქმნის მტკიცებულებათა აღმოჩენისა და ფიქსაციისათვის საჭირო სამეცნიერო-ტექნიკურ საშუალებებს.

¹ М. С. Строгович. Курс советского уголовного процесса. М., 1958, гл. 55-56.

მაგალითად, ცნობილია, რომ შემთხვევის ადგილზე არსებული სკლის თითების უჩინარ კვალთა გამოვლინება-დამუშავებისათვის კრიმინალისტიკა ქმნის და იყენებს ფიზიკური და ქიმიური კვლევის მეთოდებს, მაგრამ, ცხადია, არც ფიზიკა და არც ქიმია თავისთავად ამ მიზნებსა და ამოცანებს არ ისახავს. ამ მხრივ საინტერესოა შემთხვევა, რომლითაც ნინგიდრონის ხსნარი გახდა ხელის თითების უჩინარ კვალთა გამოვლინების საუკეთესო საშუალება.

გასული საუკუნის 60-იან წლებში შვედი ქიმიკოსები საიდუმლო ცდებს ატარებდნენ სპეციალურ ქიმიის ლაბორატორიაში და ცდების დროს იყენებდნენ ნინგიდრონის ხსნარს. სამუშაოს დამთავრების შემდეგ მათ მაგიდაზე დატოვეს კვლევის პროცესში გაკეთებული ჩანაწარები. მეორე დღეს როცა მივიდნენ, მაგიდაზე თავიანთ მიერ ცდების შედეგების ჩანაწერ ქაღალდის ფურცლებზე შეამჩნიეს რაღაც ბუნდოვანი, იისფრად შეღებილი ხელის თითებისა და ხელის მტევნის ურთიერთშერეული სახის რაღაც გამოსახულებები, იფიქრეს, რომ ღამით მათ ლაბორატორიაში უცხო სახელმწიფოს დაზვერვის აგენტები შეიპარნენ და მათი საიდუმლო კვლევის შედეგების ფოტოგადაღებები მოახდინეს. ამიტომ, მათ დაუყოვნებლივ აცნობეს ქალაქის პოლიციის პრეზიდენტს და როცა სპეციალისტები და ექსპერტები მივიდნენ და შემთხვევის ადგილი დაათვალიერეს, ისინი მიხვდნენ, რომ ქიმიკოსებს მუშაობის დროს საწერ მაგიდაზე ნინგიდრონის ხსნარი გადაექცათ, იგი ქაღალდმა შეიწოვა და მეორე დღეს მასზე დარჩენილი ხელის თითების უჩინარი კვალი ნაწილობრივ გამოვლინდა.

ყოველივე ზემოაღნიშნულის გამო ექსპერტ-კრიმინალისტებმა აიღეს ნინგიდრონის ხსნარი და ხელისთითებიან უჩინარ კვალთა გამოვლინება-დამუშავება დაიწყეს ცდების სახით. დადგინდა, რომ ნინგიდრონის 10%-იანი ხსნარი საუკეთესო საშუალებაა ნებისმიერ საგანზე დარჩენილი ხელის თითების უჩინარ კვალთა გამოსავლენად.

ამ შემთხვევაშიც განა კრიმინალისტებმა ქიმიკოსებისგან მზარეულები მიიღეს ხელის თითების უჩინარ კვალთა გამოსავლენად ნინგიდრონის ხსნარის გამოყენებით? ცხადია, არა. ამიტომ არ შეიძლება უარვეთი ტექნიკური მეცნიერების მიღწევების გამოყენების

შესაძლებლობა და ამ მიღწევების საფუძველზე კრიმინალისტების მიერ შემუშავებული სამეცნიერო-ტექნიკური ხერხებისა და საშუალებების როლი და მათი გამოყენება კრიმინალისტური მიმართულებით, კრიმინალისტური მიზნებისათვის და იგი არ მივაკუთვნოთ კრიმინალისტური ტექნიკის კვლევის ზერხებსა და მეთოდებს.

ასევე უნდა ითქვას მეცნიერების სხვადასხვა მიმართულებით ფიზიკის ისეთი მნიშვნელოვანი დარგის გამოყენების შესახებ, როგორიცაა სპექტრის უხილავი სხივები და მათგან განსაკუთრებით რენტგენის სხივები, რომელსაც ფართოდ იყენებენ მედიცინის დარგში. კრიმინალისტებმა რენტგენის სხივების თვისებების საფუძველზე შექმნეს მრავალი სახის პორტატიული ხელსაწყო ჩხრეკის პროცესში სპეციალური სამალავების აღმოსაჩენად. კრიმინალისტებმა ასევე გამოიყენეს ულტრაიისფერი სხივების ბუნებრივი თვისებები და ამ მიმართებითაც შექმნეს პორტატიული ხელსაწყო, რომელიც ფართოდ გამოიყენება დოკუმენტების დასათვალიერებლად მასში არსებული ცვლილებების ან გაყალბების ნიშნების აღმოსაჩენად.

ყოველივე ზემოაღნიშნულის გამო ბუნებრივად იბადება კითხვა: თუ მედიცინაში გამოყენებული რენტგენის აპარატურა თავის ფართო გაგებით — რენტგენოსკოპია არ შეიძლება ჩამოვაცილოთ მედიცინას და იგი ფიზიკის მეცნიერებას მივაკუთვნოთ, რატომ უნდა გახდეს სადავო ამავე სხივების ბუნებრივი მონაცემების საფუძველზე კრიმინალისტური მიზნებისათვის კრიმინალისტების მიერ დანაშაულის ნიშნებისა და მტკიცებულებათა აღმოჩენისათვის დამზადებული სპეციალური აპარატურის, ანუ ამ მიმართებით შექმნილი სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებების გამოყენება კრიმინალისტური მიზნებისათვის და რატომ არ უნდა მივიჩნიოთ იგი იურიდიული დისციპლინის შემადგენელ ნაწილად და რატომ უნდა ჩამოვაცალოთ იგი კრიმინალისტურსა და მივაკუთვნოთ ფიზიკას ან სხვა ტექნიკურ დარგს? მით უმეტეს, რომ დანაშაულთა გამოძიების პროცესში ეს სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებები შეიძლება გამოყენებულ იქნეს მხოლოდ კანონით რეგლამენტირებულ ფორმებსა და ფარგლებში.

კრიმინალისტური მეცნიერების შესახებ პროცესუალისტთა მიერ გამოთქმული ზემოაღნიშნული არასწორი, მცდარი შეხედულება

საკმაოდ დროულად და დასაბუთებულად იქნა გაკრიტიკებული და უარყოფილი გასული საუკუნის ცნობილი კრიმინალისტების — მ. შავერის, ვ. ვინბერგის, ს. მიტრინევის, ბ. ხარაზიშვილის, ვ. ვასილევის და სხვათა მიერ¹, რომლებმაც დაიცვეს და განავითარეს მოძღვრება კრიმინალისტური მეცნიერების იურიდიული ბუნებისა და ჩამოყალიბებული სისტემის შესახებ.

კრიმინალისტის საგნის იურიდიული ბუნებისა და მისი მწყობრი ერთიანი სისტემის შესახებ არსებულ აზრთა სხვაობაზე შეიძლება აღარაფერი მეთქვა, რადგან ცნობილ სწავლულ პროცესუალისტებსა და კრიმინალისტებს შორის ამის შესახებ დავა აღარ არსებობს. მაგრამ, ვინაიდან ჯერ კიდევ დღეისათვის ზოგიერთი ქართველი იურისტი სრულყოფილად ვერ ერკვევა რა სისხლის სამართლის მეცნიერების კვლევის სფეროში, ყოველმხრივ ცდილობს შეცვალოს და დაამაზინოს კრიმინალისტური მეცნიერების იურიდიული ბუნება და მისი ერთიანი სისტემა, გადავწყვიტე მცირედენი ექსკურსია გამეკეთებინა და ზემოაღნიშნული თანმიმდევრობით წარმოშენა კრიმინალისტური მეცნიერების იურიდიული ბუნება და მისი მწყობრი სისტემა.

კრიმინალისტის უდავოდ იყენებს საკუთარი მიზნებისათვის ტექნიკური და ბუნებრივი მეცნიერების — ფიზიკის, ბიოლოგიის, ქიმიის და სხვათა მიღწევებს. მათი ბუნებრივი თვისებების გათვალისწინებით კრიმინალისტებმა შექმნეს მრავალი სახის სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალება უჩინარ კვალთა გამოვლინება-დამუშავების, სუნის (ოდოროლოგიის), ხმის, დოკუმენტების დათვალიერებისა და გამოკვლევის, დამწვარი დოკუმენტების ტექსტის აღდგენის, უჩინარი მელნით შესრულებული ტექსტის წაკითხვის, გადამალული (სპეციალურ სამალავებში მოთავსებული) საძიებო საგნების აღმოჩენისათვის საჭირო სპეციალური სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებები; კრიმინალისტური კვლევიით ფოტოგრაფიის ხერხების,

¹ ლ. გუბშვილი, საბჭოთა კრიმინალისტის საგანი „საბჭოთა სამართალი“, 1980, N 6; ხარაზიშვილი, კრიმინალისტის, თბ., 1969. А. Н. Васильев, Н. П. Яблоков, Предмет, система и теоретические основы криминалистики. МГУ, 1984, Криминалистика. М., 2005. და სხვ.

საშუალებებისა და მეთოდების შემუშავება და სხვ.

ასევე უშუალოდ კრიმინალისტიკის მიერ იქნა შემუშავებული კრიმინალისტიკური იდენტიფიკაციის თეორია და კრიმინალისტიკური კვლევის სხვა სპეციალური ხერხები და მეთოდები.

წოველივე ზემოაღნიშნული საფუძვლეს გვაძლევს დავასკვნათ, რომ კრიმინალისტიკა არის იურიდიული მეცნიერების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი, ფუნდამენტური დარგი, რომელსაც აქვს თავისი კვლევის საგანი, კვლევის სპეციალური მეთოდები და ერთ მთლიანობაში წარმოადგენს იურიდიული მეცნიერების მნიშვნელოვან დამოუკიდებელ დარგს, დამოუკიდებელ იურიდიულ დისციპლინას.

კრიმინალისტიკა თავისი აღმოცენების მომენტიდან ვითარდებოდა შემდეგი სამი ძირითადი მიმართულებით: კრიმინალისტიკური ტექნიკა, კრიმინალისტიკური ტაქტიკა და დანაშაულთა გახსნის მეთოდთა. სამივე ეს განყოფილება შეადგენს ერთ მთლიან იურიდიულ დისციპლინას, რომელსაც აქვს თავისი კვლევის მიზნები, ამოცანები, კვლევის საერთო და კერძო მეთოდები და არ შეიძლება მათი ერთიმეორისაგან ჩამოცილება და რომელიმე მათგანის არაიურიდიულ დისციპლინად მიჩნევა, რადგან თითოეული მათგანი ერთიმეორესთან გენეტიკურად არიან დაკავშირებულნი და ერთიმეორეს არსებობას განაპირობებენ.

გასული საუკუნის სამოციან წლებში კრიმინალისტიკის საგანს ცალკე დამოუკიდებელ განყოფილებად დაემატა „კრიმინალისტიკის კურსის შესავალი“, რომელიც ცოტა უფრო მოგვიანებით, კერძოდ, 70-80-იან წლებში შეიცვალა სახელწოდებით „კრიმინალისტიკური მეთოდოლოგია“. მაგრამ ეს განყოფილება, მცირეოდენი სახეცვლილებით, მოიცავდა იმავე საკითხების წრეს, რაც გათვალისწინებული იყო „კრიმინალისტიკის კურსის შესავლის“ განყოფილებაში, მე უფრო სწორად მიმაჩნია კრიმინალისტიკის კურსის ამ ნაწილს აღვუდგინოთ თავისი პირვანდელი სახელი და კვლავინდებურად ვუწოდოთ „კრიმინალისტიკის კურსის შესავალი“.

პროცესუალურ და კრიმინალისტიკურ ლიტერატურაში გარკვეულ აზრთა სხვაობაა თვით კრიმინალისტიკის იურიდიული ბუნებისა და მისი ცნების შესახებ.

აღსანიშნავია, რომ ზოგიერთი პროცესუალისტი შეეცადა კრიმინალისტიკური მეცნიერებისათვის გამოეცალა დამოუკიდებელი იურიდიული სახე და იგი გადაექცია წმინდა ტექნიკურ დისციპლინად და სისხლის სამართლის პროცესის დამხმარე დარგად. ზოგიერთი კი ცდილობდა რა უფრო მტკიცედ წარმოენიხა კრიმინალისტიკის იურიდიული ბუნება, მას მიიჩნედა სამართლის დამოუკიდებელ დარგად, დამოუკიდებელი სახის სამართლებრივ მეცნიერებად.

უკანასკნელ პერიოდში გამოცემულ კრიმინალისტიკის სახელმძღვანელოებში ასევე გაჩნდა მითითება იმაზე, რომ კრიმინალისტიკა არის გამოყენებითი (დამხმარე) მეცნიერება.

ზოგიერთი ავტორი კი ცდილობდა კიდევ უფრო დაკნინებული სახით წარმოენიხა მისი განმარტება და იგი მიეჩნია მეცნიერებად გამოძიების შესახებ.

მაგალითად, 1935 წელს გამოცემულ კრიმინალისტიკის სახელმძღვანელოში კრიმინალისტიკა განმარტებული იყო, როგორც მეცნიერება გამოძიების შესახებ.

აზრი იმის შესახებ, რომ კრიმინალისტიკა არის ერთიანი იურიდიული დისციპლინა და, რომ მის ერთ მთლიანობას განაპირობებს კრიმინალისტიკის კურსის შესავალი (მეთოდოლოგია), კრიმინალისტიკური ტექნიკა, კრიმინალისტიკური ტაქტიკა და ცალკეული სახის დანაშაულთა გახსნის მეთოდთა, ზოგიერთის ზემოაღნიშნული მცირე გადახრის გარდა, დღეისათვის დავას აღარ იწვევს. გარკვეულ აზრთა სხვაობაა კრიმინალისტიკის იურიდიულ ბუნებასთან დაკავშირებით.

აზრი იმის შესახებ, რომ კრიმინალისტიკა არის სამართლის დარგი, გატარებულია რუსულ ენაზე გამოცემულ ზოგიერთ სახელმძღვანელოში და მათ შორის ქართულ ენაზე გამოცემულ კრიმინალისტიკის სახელმძღვანელოებშიც.

მაგალითად, პროფ. ბ. ხარაზიშვილი თავის 1969 წელს გამოცემულ კრიმინალისტიკის სახელმძღვანელოში ატარებს აზრს, რომ კრიმინალისტიკა არის სამართლის მეცნიერების ერთ-ერთი დარგი და ამიტომ მიაკუთვნებს მას იურიდიულ მეცნიერებას (გვ. 15-16).

რ. გოგშელიძისა და ა. ფალიაშვილის მიერ გამოცემულ ნაშ-

რომში კიდევ უფრო გადაჭარბებულადაა წარმონაწილი კრიმინალ-ისტიკის იურიდიული ბუნება, როცა მათ კრიმინალისტიკა აღიარეს „დამოუკიდებელ სამართლებრივ მეცნიერებად“.

კრიმინალისტიკური მეცნიერების აღიარების „სამართლის დამოუკიდებელ დარგად“ ან „სამართლებრივ მეცნიერებად“ ან „სპეციალურ სამართლებრივ მეცნიერებად“, ფართო გაგებით, შეიძლება საფუძვლიანია, რადგან იგი მიეკუთვნება სამართალმცოდნეობის შემსწავლელ მეცნიერებათა ჯგუფს. ვიწრო გაგებით კი კრიმინალისტიკური მეცნიერების აღიარება სამართლის დარგად სამართლებრივი არაა, თუნდაც იმიტომ, რომ სამართლის დარგს აუცილებლად უნდა ჰქონდეს სამართლის ნორმათა ერთობლიობა და მისი შესწავლისა და კვლევის ძირითადი საგანი სწორედ ეს ნორმები უნდა იყოს. სამართლის ნორმები კი, რომელთა ფარგლებში კრიმინალისტიკა გამოიყენებს საკუთრივ შემუშავებულ ტაქტიკურ ხერხებსა და სამეცნიერო-ტექნიკურ საშუალებებს მიეკუთვნება არა კრიმინალისტიკას, არამედ სისხლის სამართლის პროცესს.

მართალია, მთელ რიგ შემთხვევებში, საგამოძიებო პრაქტიკაზე დაყრდნობით, თვითონ კრიმინალისტიკაც აღგენს ახალი ცალკეული სახის ნორმების სტრუქტურას (პროექტს) და იძლევა რეკომენდაციას საკანონმდებლო რანგში მისი აყვანის აუცილებლობის შესახებ, როგორც ამას ადგილი ჰქონდა საგამოძიებო ექსპერიმენტის, ჩვენების ადგილზე შემოწმების და სხვა სახის საგამოძიებო მოქმედებების ამსახველი პროცესუალური ნორმების მიმართ, მაგრამ ეს კიდევ არ გვაძლევს საფუძველს, რომ კრიმინალისტიკური მეცნიერება ვადიაროთ სამართლის ერთ-ერთ დამოუკიდებელ დარგად.

დანაშაულის გახსნისა და თავიდან აცილების მიმართებაში კრიმინალისტიკა მთელ თავის საქმიანობას (მტკიცებულებათა აღმოჩენას, მათ ფიქსაციას, გამოკვლევას და პრაქტიკულ გამოყენებას – ჩხრეკის, ამოღების, შემთხვევის ადგილის დათვალიერების, დაკითხვის და სხვა სახის საგამოძიებო მოქმედებების ჩატარების პროცესში) წარმართავს მოქმედ კანონებზე დაყრდნობით, კანონით დადგენილ ფარგლებში. წინააღმდეგ შემთხვევაში, კრიმინალისტიკური სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებების ან კანონით დაუშვე-

ტილი ტაქტიკური ხერხების გამოყენებით მოპოვებული მტკიცებულება, როდენ მნიშვნელოვანიც არ უნდა იყოს, მიჩნეული იქნება დაუშვებელ მტკიცებულებად.

სწორედ ეს გარემოება და, აგრეთვე ის, რომ კრიმინალისტიკური მეცნიერების შემოქმედებით პრაქტიკული საქმიანობა ემყარება მოქმედ კანონებს და, რომ თავისი მეცნიერული მიღწევებით იგი ხელს უწყობს სისხლის სამართლისა და სისხლის სამართლის პროცესის მიზნების განხორციელებას და მთელ თავის მიზანდასახულ კვლევა-ძიებას წარმართავს კანონით დადგენილ ფარგლებში, ანიჭებს მას იურიდიულ ბუნებას. აგრეთვე ის, რომ იგი ემსახურება ისეთ მნიშვნელოვან სფეროს, როგორიცაა დანაშაულობასთან ბრძოლა, დანაშაულის აღკვეთა, მომხდარი დანაშაულის სწრაფი, სრული გახსნა, საქმეზე ჭეშმარიტების დადგენა და ყოველივე ამით სწორი, სამართლიანი მართლმსაჯულების განხორციელებისათვის მტკიცე საფუძვლის შექმნა.

ყოველივე ამის გამო ეჭვს არ იწვევს კრიმინალისტიკის იურიდიულ დისციპლინად, იურიდიული მეცნიერების ერთ-ერთ მნიშვნელოვან დამოუკიდებელ დარგად აღიარება.

გარკვეულ შეკამათებას იწვევს აგრეთვე უკანასკნელ წლებში რუსულ ენაზე გამოცემულ სახელმძღვანელოში გატარებული შეზღუდული კრიმინალისტიკის სპეციალური გამოყენებით (დამხმარე) ხასიათის დამოუკიდებელ იურიდიულ მეცნიერებად მიჩნევის შესახებ.¹

ამასთან დაკავშირებით, უპირველეს ყოვლისა, უნდა შევნიშნო, რომ კრიმინალისტიკის ასეთი სახელწოდებით მოხსენიება ახალი არაა. ეს აზრი ჯერ კიდევ გასული საუკუნის 20-იან წლებში იქნა წამოყენებული,² მაგრამ მან სრულიად კანონზომიერად საყოველთაო აღიარება ვერ მოიპოვა, საფუძვლიანად იქნა გაკრიტიკებული და უარყოფილი.

¹ Криминалистика. Под редакцией Н. П. Яблокова, Учебник, М., 2002, гл. 11-12; Криминалистика, 3-е издание, М., 2005, гл. 19 და სხვ.

² Манис Г.Ю., Криминалистика как прикладная дисциплина и предмет преподавания (Сборник трудов профессоров и преподавателей гос. Иркутского ун-та, Иркутск, 1971, отд. I, Вып. 2, с. 147.

მეცნიერების გამოყენებითობა დამახასიათებელია არა მარტო კრიმინალისტიკური მეცნიერებისათვის, არამედ ყველა მეცნიერების და, მათ შორის, იურიდიული დარგის ამ ფრიად მნიშვნელოვანი სამეცნიერო დარგისათვისაც.

მაგალითად, განა შეიძლება ვილაპარაკოთ და არაგამოყენებით მეცნიერებად მივიჩნიოთ სამოქალაქო სამართალი, სამოქალაქო სამართლის პროცესი, ადმინისტრაციული სამართალი და ადმინისტრაციული სამართლის პროცესი, სისხლის სამართალი და სისხლის სამართლის პროცესი. ცხადია, არა. ყველა მათგანი, ისევე როგორც კრიმინალისტიკა ცხოვრებისეული და სიცოცხლისუნარიანია და თითოეული მათგანი ემსახურება დასახული მიზნებისა და ამოცანების განხორციელებას, მათ პრაქტიკულ რეალიზაციას.

მართალია, სისხლის სამართალი და სისხლის სამართლის პროცესი იმდენად მჭიდროდაა დაკავშირებული, რომ ისინი ამ უკანასკნელის დახმარების გარეშე ვერ შეძლებენ თავიანთი მიზნების განხორციელებას, რომ მხოლოდ კრიმინალისტიკური მეცნიერების გამოყენებითაა შესაძლებელი სისხლის სამართლისა და სისხლის სამართლის პროცესის მიზნების განხორციელება, მათი პრაქტიკული რეალიზაცია, მაგრამ მათი ასეთი მჭიდრო კავშირის მიუხედავად არც ერთი მათგანი არ შეიძლება მოვიხსენიოთ დამხმარე, — გამოყენებით მეცნიერებად.

კრიმინალისტიკა, ისევე როგორც სისხლის სამართალი და სისხლის სამართლის პროცესი, არის იურიდიული მეცნიერების ერთ-ერთი დამოუკიდებელი დარგი და არა გამოყენებითი მეცნიერება, ამიტომ უმჯობესია და უფრო სწორი და მართებული იქნება, თუ კრიმინალისტიკა ყველგან მოხსენიებული იქნება იურიდიული მეცნიერების ერთ-ერთ მნიშვნელოვან დამოუკიდებელ დარგად.

კრიმინალისტიკა, როგორც იურიდიული მეცნიერების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი დარგი შეიძლება განხილულ იქნეს ორი ძირითადი მიმართულებით: კრიმინალისტიკა, როგორც იურიდიული მეცნიერების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი დამოუკიდებელი დარგი და, მეორე, როგორც სასწავლო იურიდიული დისციპლინა.

აქედან პირველს შეიძლება მიეკუთვნოს მართლსაწინააღმდეგო

ბრალეული ქმედების — მზადების, მისი ჩადენისა და დანაშაულის კვალის დაფარვის მიზნით წარმოებული მთლიანი მექანიზმი და მასში ასახული დანაშაულებრივი ქმედებისა და მასში მონაწილე პირების დამახასიათებელი ნიშნები სხვადასხვა სახის ლატენტური კვალისა და სხვა სახის ინფორმაციის შიღების საშუალება, გამომძიებლის მიზანდასახული საქმიანობა და მის მიერ საგამომძიებო ვერსიების აგება-შემოწმების მიზნით გამოძიების დაგეგმვა და მისი სწორად წარმართვა, გამოძიების პროცესში სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებების გამოყენება კანონის მოთხოვნათა შესაბამისად და საქმეზე საჭირო მტკიცებულებების აღმოჩენის, ფიქსაციისა და გამოკვლევით დანაშაულის სწრაფი, სრული გახსნისა და თავიდან აცილებისათვის კრიმინალისტიკური ტაქტიკისა და ცალკეული სახის დანაშაულთა გახსნისათვის. გამოძიების სრული, ყოველმხრივ, ობიექტური ჩატარება და კრიმინალისტიკური მეცნიერებით შემუშავებული სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებების, ტაქტიკური ზერხებისა და ცალკეული სახის დანაშაულთა გახსნისა და თავიდან აცილების მიზნით წარმოებული გამომძიებლის მთელი შემოქმედებითი საქმიანობა.

მეორეს უნდა მიეკუთვნოს კრიმინალისტიკა, როგორც სასწავლო იურიდიული დისციპლინა, რომელიც მიზნად ისახავს სასწავლო გეგმით გათვალისწინებული ცალკეული თემების შესწავლით სტუდენტებს მისცეს საფუძვლიანი ცოდნა დანაშაულის გახსნისა და თავიდან აცილების სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებების, ტაქტიკური ზერხებისა და ცალკეული სახის დანაშაულის გახსნის მეთოდულ-კანონიერებაში და ამასთან პრაქტიკულ-სემინარული და ლაბორატორიული მეცადინეობებისა და საქმიანი თამაშების ჩატარებით გამოუმუშავდეთ გამომძიებლის, პროკურორის, მოსამართლის, ექსპერტისა და ოპერატიული მუშაკის საქმიანობის დამახასიათებელი შეუვალი და პრინციპული უნარ-ჩვევები.

§2. კრიმინალისტიკის კავშირი მომხდენაზე მეცნიერებათა

ყველა დამოუკიდებელი დარგის მეცნიერებას აქვს თავისი კვლევის საგანი, მიზნები და ამოცანები, მაგრამ თითოეული მათგანის განვითარება სხვა, მომდევნავე დარგის მეცნიერებებისაგან იზოლირებულად, მათთან კავშირის გარეშე წარმოუდგენელია. ამ მხრივ არც კრიმინალისტიკური მეცნიერებაა გამონაკლისი.

კრიმინალისტიკას, როგორც იურიდიული მეცნიერების ერთ-ერთ დამოუკიდებელ მნიშვნელოვან დარგს, უპირველეს ყოვლისა, მჭიდრო კავშირი აქვს კრიმინალური ციკლის სისტემაში შემავალ ისეთ დისციპლინებთან, როგორიცაა სისხლის სამართალი, სასჯელაღსრულებითი სამართალი, სისხლის სამართლის პროცესი და კრიმინოლოგია.

დასახელებული იურიდიული მეცნიერების ცალკეული დარგებიდან, პირველ რიგში საჭიროა შევჩერდეთ **კრიმინალისტიკის კავშირზე სისხლის სამართალთან**, რადგან ეს უკანასკნელი, შეიძლება ითქვას, კრიმინალური ციკლის სისტემაში შემავალი ყველა დისციპლინის სამართლებრივი საქმიანობის საფუძველი და მთავარი ქვაკუთხედი. ამასთან, ყველა მათგანის ამოსავალიც მისგან იწყება. სწორედ ამიტომ შემთხვევითი არ იყო ცნობილი კრიმინალისტიკის — გროხის, გელევიცის და სხვათა გამოთქმა იმის შესახებ, რომ კრიმინალისტიკა თავის მოქმედებას იწყებს იქ, სადაც სისხლის სამართალი წყვეტს თავის მოქმედებას. მართალია, კრიმინალისტიკა თავის მოქმედებას უფრო ადრე იწყებს, როცა იგი ეხება დანაშაულთა თავიდან აცილების პრობლემებს, მაგრამ კრიმინალისტიკა თავის ძირითად საქმიანობას იწყებს სწორედ დანაშაულებრივ ქმედებათა ჩადენის შემდეგ, რათა დადგინდეს მასთან დაკავშირებული ყველა გარემოება და მათ შორის მისი გამოწვევე მიზეზები.

სისხლის სამართალი შეისწავლის და ადგენს იმას, თუ რა არის დანაშაული, ვინ შეიძლება იყოს დანაშაულის ჩადენის სუბიექტი, რა ნიშნებით ხასიათდება იგი და რა შეიძლება იყოს დანაშაულებრივი ქმედების ჩადენაში მხილებული პირის პასუხისმგებლობის საფუძ-

ველი, ბრალის გამოძიების ხელსაწყო და შემასუბუქებელი გარემოებები, რა არის სასჯელი და რა სახის სასჯელი შეიძლება გამოყენებულ იქნეს ამა თუ იმ მართლსაწინააღმდეგო ბრალეული ქმედების ჩამდენი პირის მიმართ. ამასთან, იგი ადგენს იმას, თუ რა სახის ქმედება უნდა ჩაითვალოს მართლსაწინააღმდეგო ბრალეულ ქმედებად და ყველა გარემოების გათვალისწინებით რა სახისა და ზომის სასჯელი შეიძლება შეეფარდოს მის ჩამდენ სუბიექტს და სხვ.

გასათვალისწინებელია ისიც, რომ მართლსაწინააღმდეგო დანაშაულებრივი ქმედების ჩადენის დროს პირი იყენებს არა მარტო თავის ცოდნასა და გამოცდილებას, არამედ დანაშაულის კვალის დაფარვის მიზნით, იგი მიმართავს სხვადასხვა სახის, მისთვის ცნობილი და მის მიერ გამოქმდეული დანაშაულის ჩადენის სპეციალურ სამეცნიერო-ტექნიკურ საშუალებებსა და დანაშაულის ჩადენის ხერხების მრავალჯერად გამოყენებას მისთვის დამახასიათებელი ხელწერით.

კრიმინალისტიკური მეცნიერება შეისწავლის და ადგენს ყველა შენიღბული სახის დანაშაულის გამოვლინების, მისი გახსნისა და თავიდან აცილების სპეციალურ სამეცნიერო-ტექნიკურ საშუალებებს, ტაქტიკურ ხერხებსა და გამოძიების მეთოდებს, რომელთა სწორი, თანმიმდევრული გამოყენებით შესაძლებელი ხდება გამოსაძიებელი შემთხვევის სრული, ყოველმხრივი გამოკვლევა და მასზე ობიექტური ტექსტუალური დადგენა. მათი ეს კავშირი განსაკუთრებით კარგად ჩანს ცალკეული სახის დანაშაულთა გახსნის პროცესში, როცა კრიმინალისტიკა ხელმძღვანელობს სისხლის სამართლის ზოგადი და განსაკუთრებული ნაწილის ისეთი ინსტიტუტებით, როგორიცაა: დანაშაულის ცნება, მისი შემადგენლობა, თანამონაწილეობა, დანაშაულის ჩადენის მოტივი და ჩადენილი მართლსაწინააღმდეგო ბრალეული ქმედების დამახასიათებელი სხვა მთელი რიგი ნიშნები თავისი შემასუბუქებელი და დამამძიმებელი გარემოებების ანალიზის საფუძველზე ახდენს კვალიფიკაციის შერჩევას და მის შესაბამისად გამოძიების სწორად წარმართვას. კრიმინალისტიკა სწორედ ამ გარემოებების საფუძველზე აგებს გამოსაძიებელ საქმეზე საგამოძიებო ვერსიებს, ახდენს გამოძიების

დაგვემვას და განსაზღვრავს თითოეული გარემოების ასახსნელად საჭირო მტკიცებულებათა აღმოჩენა-დამაგრებისა და გამოკვლევის თანმიმდევრობას, მასზე ოპერატიულ-სამძებრო და საგამოძიებო მოქმედებათა ჩატარების ტაქტიკას და სხვ.

კრიმინალისტიკას საკმაოდ მჭიდრო კავშირი აქვს სასჯელსა-სრულებით სამართლთან და ეს კავშირი პირველ რიგში გამოიხატება იმაში, რომ სასჯელსა-სრულებით დაწესებულებებში ჩადენილ დანაშაულთა გამოძიება და გახსნა კრიმინალისტიკური მეცნიერების მიღწევების გამოყენებით წარმოებს და სხვ.

თავიანთი მიზნებითა და ამოცანებით **კრიმინალისტიკას განსაკუთრებით მჭიდრო კავშირი აქვს სისხლის სამართლის პროცესთან**, რომელიც თავის უმთავრეს ამოცანად მიიჩნევს დანაშაულისა და სხვა მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ფაქტობრივი გარემოებისა და მისი ჩამდენი პირის დადგენას; კანონის სწორად გამოყენების უზრუნველყოფას; უდანაშაულო პირის მსჯავრდების დაუშვებლობას; ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლების დაცვას; საზოგადოებაში კანონის, ჰუმანიზმის და სამართლიანობის იდეების დამკვიდრებასა და პატივისცემას; საქმის გარემოებათა სრულ, ყოველმხრივ და ობიექტურ გამოკვლევას.

კრიმინალისტიკის მიზანიც სწორედ ამ მნიშვნელოვან გარემოებათა გამოკვლევას ემსახურება, როცა იგი ქმნის დანაშაულის გახსნისა და თავიდან აცილების სპეციალურ სამეცნიერო-ტექნიკურ საშუალებებს, ტაქტიკურ ხერხებსა და გამოძიების მეთოდებს.

სისხლის სამართლის პროცესი ზოგადად სწავლობს და ადგენს აგრეთვე წინასწარი გამოძიების და საგამოძიებო მოქმედებათა ჩატარების წესს, კრიმინალისტიკური მეცნიერება კი სწავლობს და ადგენს იმ სამეცნიერო-ტექნიკურ საშუალებებსა და მათი გამოყენების ტაქტიკურ ხერხებს, რომლებიც უზრუნველყოფენ საქმეზე საჭირო მტკიცებულებათა აღმოჩენისა და დამაგრების რეალურ შესაძლებლობას თავისი ეფექტური შედეგებით.

მაგალითად, ცნობილია, რომ სისხლის სამართლის პროცესი ზოგადად ადგენს იმ საგამოძიებო მოქმედებათა ჩატარების წესს, რომელთა დაცვითა და მეშვეობითაც შესაძლებელია დასაშვები

მტკიცებულებების მოპოვება. მაგრამ იგი ვერ ადგენს და ვერც მოგვცემს იმის დადგენის სრულყოფილ წესებს, რომელთა გამოყენებით შესაძლებელი იქნება ამ საგამოძიებო მოქმედებათა ჩატარების ეფექტურობა. კერძოდ ის, თუ რა ტაქტიკური ხერხები, რა სახის სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებები უნდა იქნეს გამოყენებული, დაკითხვის, საგამოძიებო ექსპერიმენტის, ჩხრეკის, ამოსაცნობად წარდგენის, ჩვენების ადგილზე შემოწმების და სხვა საგამოძიებო მოქმედებების ჩატარების დროს, რომ შივადწიოთ სასურველ-ეფექტურ შედეგებს. ცხადია, ამას სისხლის სამართლის პროცესი ვერ შეძლებს, ეს კრიმინალისტიკური მეცნიერების პრეროგატივაა.

ნათქვამის საილუსტრაციოდ შეიძლება მოვიშველიოთ შემთხვევის ადგილის დათვალიერება, რომელიც საპროცესო კანონით დადგენილი ნებით უნდა ჩატარდეს იქ, სადაც აღმოჩენილი იქნა დანაშაულის ნიშნები და, რომ დათვალიერების ჩატარების დამთავრებამდე, ეს ადგილმდებარეობა დაცული უნდა იქნეს გარეშე პირთა ხელყოფისაგან, რომ საცხოვრებელ, სამსახურებრივ სადგომში ან დაზურულ ტერიტორიაზე მგლობელ პირთა ნების საწინააღმდეგოდ შემთხვევის ადგილის დასათვალიერებლად საჭიროა გვეჭონდეს სასამართლოს განჩინება, რომ დათვალიერების დროს დანაშაულის კვალის, ნივთიერი მტკიცებულების აღმოჩენისა და ამოღებისათვის შეიძლება გამოყენებული იქნეს სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებები და სხვ. მაგრამ, იგი, ცხადია, ვერ მოგვცემს და არც შეუძლია მოგვცეს ის რჩევები და რეკომენდაციები, რომელთა გამოყენებით შესაძლებელი იქნება შემთხვევის ადგილზე დარჩენილი უჩინარი ხელის თითების მიკრონაწილაკების, ადამიანის სუნის და სხვა ლატენტური სახის კვალის აღმოჩენა, მათი ფიქსაცია და შემდგომი გამოკვლევა, მათზე საგამოძიებო ვერსიების აგება და სხვ. ეს კრიმინალისტიკური მეცნიერების პრეროგატივაა და მისი კვლევის საგანია.

მაშასადამე, სისხლის სამართლის პროცესი სწავლობს და ადგენს ისეთ პროცესულურ ნორმებს, რომელთა დაცვა ყველა პროცესის მონაწილისათვის სავალდებულოა. გამოძიების მიმართაც იგი ადგენს ისეთ ნორმებს, რომლებიც ზედმიწევნით უნდა იქნეს დაცული გამომძიებლის, პროკურორის, სასამართლოს, ოპერა-

ტიული მუშაკის, ექსპერტი კრიმინალისტიკისა და პროცესის სხვა მონაწილეების მიერ. წინააღმდეგ შემთხვევაში, გამოსაძიებელ საქმეზე მოპოვებული მტკიცებულება მიჩნეული იქნება დაუშვებელ მტკიცებულებად.

კრიმინალისტიკა კი სისხლის სამართლის საპროცესო ნორმების დაცვით შეისწავლის და ადგენს გამოსაძიებელ საქმეზე საჭირო მტკიცებულებათა აღმოჩენის, ფიქსაციისა და გამოკვლევისათვის საჭირო სამეცნიერო-ტექნიკურ საშუალებებს და მათი გამოყენების ტაქტიკურ ხერხებსა და გამოძიების მეთოდებს.

სისხლის სამართლის პროცესთან კრიმინალისტიკის მჭიდრო კავშირზე მიუთითებს ისიც, რომ კრიმინალისტიკური მეცნიერების მიერ მტკიცებულებათა მოპოვების მიზნით რეკომენდებული მთელი რიგი ტაქტიკური ხერხები შემდგომში საკანონმდებლო რანგში იქნა აყვანილი და დამოუკიდებელი სახის საგამოძიებო მოქმედებათა ჩატარების ამსახველი ნორმებით იქნა ჩამოყალიბებული სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსში.

მაგალითად, კრიმინალისტიკური მეცნიერების მიერ შემუშავებული ისეთი ტაქტიკური ხერხები, რომლებიც გამოძიების პროცესში გამოიყენებოდა მტკიცებულებათა მოსაპოვებლად საგამოძიებო ექსპერიმენტის ჩატარების, ამოსაცნობად წარდგენის, ჩვენების ადგილზე შემოწმების და სხვა სახით, სადღეისოდ თითოეული მათგანი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსში მოცემულია დამოუკიდებელი სახის საგამოძიებო მოქმედებად.

აღსანიშნავია ისიც, რომ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით რეგლამენტირებულია მხოლოდ გამოძიების ზოგადი წესი, დანაშაულის კერძო და გვაროვნული ნიშნებისა და თავისებურების გათვალისწინების გარეშე. კრიმინალისტიკა კი გამოძიების ამ საპროცესო ნორმების დაცვით შეისწავლის და ადგენს ცალკეული სახის დანაშაულთა გახსნისა და თავიდან აცილების მეთოდებს შესაბამისი ტაქტიკური ხერხებისა და სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებების სწორი, თანმიმდევრული გამოყენებით.

ყოველივე ზემოაღნიშნულის გარდა, ცნობილია, რომ საქართველოს სისხლის სამართლის უმთავრესი მიზანია „დანაშაულებრივი

ხელყოფის თავიდან აცილება და მართლწესრიგის დაცვა“, სისხლის სამართლის პროცესი კი თავის უმთავრეს მიზნად მიიჩნევს დანაშაულის ან სხვა მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ფაქტობრივი გარემოებებისა და მისი ჩამდენი პირის დადგენას, უდანაშაულო პირის მსჯავრდების დაუშვებლობას, საგამოძიებო და სასამართლო შეჯდომების გამოსწორებას, პროცესის მონაწილეთა უფლებებისა და თავისუფლების დაცვას, საქმის გარემოებათა ყოველმხრივ, ობიექტურ და სრულყოფილ გამოკვლევას.

სწორედ სისხლის სამართლისა და სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსებით დადგენილი ამ მიზნებისა და ამოცანების განხორციელებას ემსახურება იურიდიული მეცნიერების ისეთი ფუნდამენტური დარგი, როგორიცაა კრიმინალისტიკა, რომელიც თავის უმთავრეს მიზნად ისახავს დანაშაულთა გახსნისა და თავიდან აცილების სპეციალური სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებების, ტაქტიკური ხერხებისა და ცალკეული სახის დანაშაულთა გახსნის მეთოდების შემუშავებას და მათი სწორი, თანმიმდევრული გამოყენებით დანაშაულის სწრაფ, სრულ გახსნას, გამოსაძიებელ საქმეზე ობიექტური ჭეშმარიტების დადგენას და დანაშაულის თავიდან აცილებას.

ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე შეიძლება დავასკვნათ, რომ დანაშაულობასთან ბრძოლის მიმართებაში სისხლის სამართლისა და სისხლის საპროცესო კანონმდებლობით დასაზუსტი მიზნებისა და ამოცანების წარმატებით გადაწყვეტა შეუძლებელია კრიმინალისტიკური მეცნიერების მიღწევების პრაქტიკული გამოყენების გარეშე.

კრიმინალისტიკას გარკვეული კავშირი აქვს აგრეთვე კრიმინოლოგიასთან, რომელიც შეისწავლის დანაშაულის გამომწვევ მიზეზებს, ხელშემწყობ გარემოებებსა და მათი თავიდან აცილების გზებსა და მეთოდებს. კრიმინალისტიკაც ითვალისწინებს რა კრიმინოლოგიის ზოგიერთ თეორიულ შედეგებს, ამა თუ იმ სახის დანაშაულის სტრუქტურას, დინამიკას და მის გამომწვევ ობიექტურ და სუბიექტურ ფაქტორებს, მის საფუძველზე ქმნის და შეიმუშავებს ცალკეული სახის (ქურდობის, დატაცების, დოკუმენტების გაყალ-

ბების და სხვ.) სახის დანაშაულთა ჩადენისა და თავიდან აცილების სამეცნიერო-ტექნიკურ საშუალებებს.

კრიმინალისტიკას გარკვეული კავშირი აქვს აგრეთვე სამოქალაქო სამართალთან და სამოქალაქო სამართლის პროცესთან, სამართლის ისტორიასთან, სასამართლო მედიცინასთან, სასამართლო ფსიქიატრიასთან, სასამართლო ფსიქოლოგიასთან და სხვა ტექნიკურ და ბუნებრივ მეცნიერებებთან.

კრიმინალისტიკის კავშირი სამოქალაქო სამართალთან და სამოქალაქო პროცესთან, უპირველეს ყოვლისა, გამოიხატება იმაში, რომ კრიმინალისტიკური მეცნიერების მიღწევების გამოყენებას ზოგჯერ მიმართავენ სასამართლოში სამოქალაქო საქმეების განხილვის დროს, როცა გამოკვლევას საჭიროებს სადავო დოკუმენტი ან ამა თუ იმ საგანზე მიკრული რეკვიზიტი. აგრეთვე პირადობის დამადასტურებელ საბუთში, ანდერძში ან სხვა ნებისმიერი სახის დოკუმენტში შეტანილი საეჭვო ცვლილება და სხვ. ასეთ შემთხვევაში სასამართლო აუცილებლად მიმართავს და ნიშნავს დოკუმენტების კრიმინალისტიკურ ექსპერტიზას და სხვ.

კრიმინალისტიკურ მეცნიერებას გარკვეული კავშირი აქვს აგრეთვე სასამართლო მედიცინასთან, სასამართლო ფსიქიატრიასთან, სასამართლო ფსიქოლოგიასთან, ფილოსოფიასთან, ლოგიკასთან და სხვა დარგის მეცნიერებებთან. კრიმინალისტიკის კავშირი სასამართლო მედიცინასთან, უპირველეს ყოვლისა, გამოიხატება იმაში, რომ მკვლელობის, სხეულის დაზიანების და გაუპატიურების საქმეებზე, როგორც წესი, აუცილებელია სასამართლო სამედიცინო ექსპერტიზის დანიშვნა სიკვდილის გამომწვევი მიზეზების დადგენის, სხეულის დაზიანების ხარისხის, ძალადობის და გამოსაძიებელ საქმეზე სხვა მთელი რიგი საჭირო საკითხების გადასაწყვეტად.

ასევე, გამოძიების პროცესში არცთუ ისე იშვიათად მიმართავენ სასამართლო ფსიქიატრიული ექსპერტიზის დანიშვნას ბრალდებული პირის ფსიქიკური მდგომარეობისა და მისი შერაცხადობის ან შეურაცხადობის საკითხის დასადგენად.

რაც შეეხება სასამართლო ფსიქოლოგიას, იგი განსაკუთრებით გამოყენებას პოულობს ისეთი ცალკეული სახის საგამოძიებო მოქ-

მედებათა ჩატარების დროს, როგორიცაა მოწმის, დაზარალებულისა და ბრალდებულის ფსიქოლოგიის შესწავლა და მისი გამოყენება მათი დაკითხვის დროს. ასევე ფართოდ გამოიყენება ჩხრეკის ფსიქოლოგია ანუ პიროვნების განწყობის შესწავლა, მასზე დაკვირვება ჩხრეკის პროცესში და მისი განწყობის ფსიქოლოგიური მონაცემების წარმატებით გამოყენება ჩხრეკისა და პიროვნების დაკითხვის ეფექტურად წარმართვისათვის და სხვ.

კრიმინალისტიკაში ასევე ფართოდ გამოიყენება ფილოსოფიისა და ლოგიკური აზროვნების კანონები, კერძოდ, ინდუქციური და დედუქციური კვლევის ხერხები საგამოძიებო ვერსიების აგებისა და შემოწმების დროს, აგრეთვე ანალოგია, სინთეზი და სხვ.

კრიმინალისტიკურ მეცნიერებას მჭიდრო კავშირი აქვს აგრეთვე ისეთი დარგის მეცნიერებებთან, როგორიცაა: ფიზიკა, ქიმია, მათემატიკა, ბიოლოგია და სხვ. მაგრამ აქაც თითოეული მათგანის კვლევის ხერხებსა და თანამედროვე მიღწევებს კრიმინალისტიკა თავისი მიზნებისათვის იყენებს არა უცვლელად, მზამზარეულად, არამედ მათი კვლევის საგნების ბუნებრივი მონაცემებისა და თვისებების გათვალისწინებით მტკიცებულებათა აღმოჩენის, ფიქსაციისა და გამოკვლევისათვის აწარმოებს სპეციალური ექსპერტიზული კვლევების ჩატარებას და ამ გზით მიღებული მონაცემების გათვალისწინებით ქმნის სპეციალურ სამეცნიერო-ტექნიკურ საშუალებებს გამოძიების პროცესში უზინარი კვალის, მიკრონაწილაკების, ოდოროლოგიური კვალების, ნერწყვის, სპერმისა და პიროვნების იდენტიფიკაციისათვის სისხლის კვლევისათვის. ასევე საგნებისა და ობიექტების კრიმინალისტიკური რეგისტრაციის მიზნებისათვის იგი ახდენს საკუთრივ დამახასიათებელი ხერხებისა და მეთოდების შემუშავებას.

მაგალითად, კრიმინალისტიკური მიზნებისათვის ფართოდ გამოიყენება სისხლის ჯგუფის, რეზუსისა და თვით პიროვნების დადგენა ბიოლოგიური კვლევის სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებებით. ასევე, ცალკეული სახის ქიმიური საშუალებებისა და ნაერთების ბუნებრივი თვისებების გამოყენების საფუძველზე კრიმინალისტიკა ახდენს სპეციალური ხელსაწყოების შექმნას ამ ნივთიერებებით ხელის თითების უზინარი კვალის გამოსაველინებლად და სხვ.

§3. კრიმინალისტიკის საგნის ცნება

კრიმინალისტიკის საგნის ჩამოყალიბების დღიდან და მისი შემდგომი განვითარების მიმართებაში, მის ერთ-ერთ მთავარ პრობლემურ საკითხად მიჩნეული იყო და არის კრიმინალისტიკის საგნის განმარტება და ეს ბუნებრივიცაა, რადგან ყველა მეცნიერების და, მათ შორის, კრიმინალისტიკური მეცნიერების ერთ-ერთი მთავარი, ცენტრალური საკითხი იყო და არის იმ საკითხების წრის ზუსტი და სწორად ჩამოყალიბება, რომელთა შესწავლა-გამოკვლევასაც მიზნად ისახავს იგი. უფრო მეტიც, შესასწავლი და გამოსაკვლევ საკითხების ერთობლიობით უნდა გაირკვეს თვით მოცემული საგნის ადგილი იურიდიულ მეცნიერებათა ციკლის სისტემაში და მოხდეს მისი მკვეთრი გამოიჯნა ყველა მომიჯნავე დარგის მეცნიერებებისგან.

ამ პრობლემებით საკითხის გადაწყვეტა კიდევ უფრო რთულია კრიმინალისტიკური მეცნიერების მიმართებაში, რადგან იურიდიული მეცნიერებათა ციკლის სისტემაში მისმა შემოჭრამ გარკვეულად გააღიზიანა სისხლის სამართლისა და სისხლის სამართლის პროცესუალისტთა წარმომადგენლები და, შეიძლება ითქვას, რომ ეს დავა, ჩვენდა სამწუხაროდ, ნაწილობრივ დღესაც გრძელდება. ამ დავამ, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, განსაკუთრებით მწვავე ხასიათი მიიღო მისი იურიდიული ბუნებისა და საგნის ერთიან მწყობრ სისტემად ჩამოყალიბების პროცესში.

კრიმინალისტიკა, როგორც იურიდიული მეცნიერების დამოუკიდებელი დარგი, დამოუკიდებელი იურიდიული დისციპლინა, მისი ჩამოყალიბების პირველსავე ეტაპზე განმარტებული იქნა, როგორც მეცნიერება დანაშაულის გახსნისა და თავიდან აცილების შესახებ. კერძოდ, კრიმინალისტიკის საგნის პირველ სახელმძღვანელოში პანს გროსი კრიმინალისტიკას განმარტავდა, როგორც მეცნიერებას დანაშაულთა გახსნისა და თავიდან აცილების შესახებ. ასეთივე განმარტება იყო მოცემული პროფესორ ი. იაკიმოვის მიერ რუსულ ენაზე გამოცემულ კრიმინალისტიკის სახელმძღვანელოში. მაგრამ, ცხადია, კრიმინალისტიკის საგნის ასეთი განმარტება ვერ წარ-

მოაჩენდა მის ნამდვილ ბუნებას, მის არსსა და მნიშვნელობას და იგი ატარებდა მხოლოდ მოცემული საგნის ზოგად სახეს.

კრიმინალისტიკის საგანი, ჯერ კიდევ ადრე, რუსულ ენაზე 1935 წელს გამოცემულ კრიმინალისტიკის სახელმძღვანელოში, განმარტებული იყო, როგორც მეცნიერება დანაშაულის გამოძიების შესახებ.

კრიმინალისტიკის საგნის ასეთსავე განმარტებას იძლეოდა პროფესორი მიტრინევი 1959 წელს გამოცემულ სახელმძღვანელოში, რომლის შესავალ ნაწილში კრიმინალისტიკა განსაზღვრული იყო, როგორც „მეცნიერება დანაშაულის გამოძიების შესახებ მისი გახსნისა და თავიდან აცილების მიზნით“.

პროფესორი ს. მიტრინევი მართებულად არ კმაყოფილდება თავისი ასეთი განმარტებით და იქვე კვლავ უბრუნდება რა კრიმინალისტიკის საგნის განმარტებას წერს: „კრიმინალისტიკა, როგორც სპეციალური დისციპლინა, არის მეცნიერება იმ ტექნიკური საშუალებების, ტაქტიკური ხერხებისა და მეთოდების შესახებ, რომლებიც გამოიყენება დანაშაულის გამოძიების დროს“. იქვე იგი იძლევა ამ საგნის უფრო ვრცელ და სრულყოფილ განმარტებას. მისი აზრით, „კრიმინალისტიკა არის მეცნიერება იმ ტექნიკური საშუალებების, ტაქტიკური ხერხებისა და მეთოდების შესახებ, რომლებიც გამოიყენება სისხლის სამართლის საპროცესო კანონით გათვალისწინებულ მოქმედებათა შესასრულებლად მტკიცებულებათა აღმოჩენის, შეკრების, ფიქსაციისა და გამოკვლევის მიხედვით დანაშაულის გახსნისა და გამოძიების მიზნით“.

1950 წელს გამოცემულ კრიმინალისტიკის სახელმძღვანელოში კრიმინალისტიკა განმარტებულ იქნა, როგორც მეცნიერება დანაშაულის გახსნისათვის გამოსაყენებელ სასამართლო მტკიცებულებათა აღმოჩენის, შეკრების, ფიქსაციისა და გამოკვლევის ტექნიკური ხერხებისა და საშუალებების შესახებ.

1963 წელს „ვიუზის“ მიერ გამოცემულ კრიმინალისტიკის სახელმძღვანელოში (გვ. 7) კრიმინალისტიკა განმარტებული იყო, როგორც მეცნიერება იმ ტექნიკური საშუალებების, ტაქტიკური ხერხებისა და მეთოდების შესახებ, რომლებიც გამოიყენება სისხლის

სამართლის საპროცესო კანონით გათვალისწინებულ მოქმედებათა შეზღუდვისას მტკიცებულებათა აღმოჩენის, შეკრების, ფიქსაციისა და გამოკვლევისათვის დანაშაულის გახსნისა და თავიდან აცილების მიზნით, ანუ, უფრო მოკლედ, კრიმინალისტიკა არის მეცნიერება დანაშაულის გახსნისა და თავიდან აცილების შესახებ.

იმავს კრიმინალისტიკის სახელმძღვანელოებში კვითხულობთ: კრიმინალისტიკის ამოცანა იმაში მდგომარეობს, რომ საგამოძიებო, სასამართლო და საექსპერტო პრაქტიკის შესწავლითა და განზოგადებით, ბუნებრივ და ტექნიკურ მეცნიერებათა მონაცემების აქტიური გამოყენებით შექმნას დანაშაულის გახსნისა და თავიდან აცილების უფრო სრულყოფილი ხერხები და მეთოდები (გვ. 3).

კრიმინალისტიკის საგნის კიდევ უფრო ლაკონიური და მის იურიდიულ ბუნებაზე მითითებული განმარტება მოგვცა პროფესორმა ბეჟან ზარაზიშვილმა ჯერ კიდევ ადრე, 1954 წელს ქართულ ენაზე გამოცემულ კრიმინალისტიკის სახელმძღვანელოში, სადაც იგი განმარტებულია, როგორც მეცნიერება, რომელიც „მოქმედ კანონებსა და საგამოძიებო პრაქტიკაზე დაყრდნობით შეისწავლის დანაშაულთა გახსნისა და თავიდან აცილების ტექნიკას, ტაქტიკასა და მეთოდებს“.¹

ასევე, პროფ. ს. პ. მიტრინევი 1965 წელს გამოქვეყნებულ თავის მონოგრაფიაში „საბჭოთა კრიმინალისტიკის მეცნიერული საფუძვლები“, კრიმინალისტიკას განმარტავს, როგორც სპეციალურ დისციპლინას იმ ტექნიკური საშუალებების, ტაქტიკური ხერხებისა და მეთოდების შესახებ, რომლებიც გამოიყენება დანაშაულის გახსნისა და თავიდან აცილების მიზნით მტკიცებულებათა აღმოჩენის, შეკრების, ფიქსაციისა და გამოკვლევისათვის (გვ. 21).

1988 წელს ქ. მოსკოვში გამოცემულ კრიმინალისტიკის სახელმძღვანელოში ასევე ხაზგასმითაა აღნიშნული, რომ კრიმინალისტიკა არის მეცნიერება დანაშაულთა გახსნის შესახებ.

მოსკოვში, 1998 წელს გამოცემულ კრიმინალისტიკის სახელმძღვანელოში ზემოაღნიშნულ განმარტებას, სხვა გარემოებებთან

ერთად, დაემატა მითითება „დანაშაულის გახსნის, გამოძიებისა და თავიდან აცილების მეთოდების“ შესახებ (გვ. 4) და სხვ.

კრიმინალისტიკის საგნის განმარტება კიდევ უფრო დახვეწილი და გაფართოებული სახით იქნა წარმოდგენილი მომდევნო წლებში რუსულ და ქართულ ენაზე გამოცემულ კრიმინალისტიკის სახელმძღვანელოებში. კერძოდ, რ. გოგშელიძისა და ა. ფალიაშვილის მიერ 2004 წელს გამოცემულ კრიმინალისტიკის სახელმძღვანელოში კრიმინალისტიკა განმარტებულია, როგორც „სპეციალური იურიდიული მეცნიერება რომელიც საპროცესო ნორმების საფუძველზე და შესაბამისად, სწავლობს კვალთა და სხვა მტკიცებულებათა ეფექტური აღმოჩენის, ფიქსირების, გამოკვლევისა და გამოყენების კანონზომიერებებს, აგრეთვე ტექნიკურ საშუალებებს, ტაქტიკურ ხერხებსა და ცალკეული დანაშაულის გამოძიების მეთოდებს დანაშაულის ორგანიზებულად, მიზანდასახულად გახსნის, მისი აცილებისა და საქმეზე ჭეშმარიტების დადგენის მიზნით“.

მომდევნო წლებში რუსულ ენაზე გამოცემულ კრიმინალისტიკის სახელმძღვანელოებში მოცემულ კრიმინალისტიკის საგნის განმარტებებში მთავარი ყურადღება კვლავ გადატანილია იმაზე, რომ იგი შეისწავლის მტკიცებულებათა აღმოჩენის, დამაგრებისა და გამოკვლევის სამეცნიერო-ტექნიკურ საშუალებებს, ტაქტიკურ ხერხებსა და მეთოდებს.

ზემოაღნიშნულ განმარტებებთან დაკავშირებით უნდა შევნიშნო, რომ კრიმინალისტიკა არა მარტო სწავლობს ამ სამეცნიერო-ტექნიკურ, ტაქტიკურ და გამოძიების მეთოდების ხერხებსა და საშუალებებს, არამედ იგი ბუნებრივი და ტექნიკური მეცნიერებების მიღწევების გათვალისწინებით, ექსპერიმენტული კვლევებისა და პრაქტიკის განზოგადების შედეგად, თავის საკუთარი – კრიმინალისტიკური მიზნებისათვის ქმნის შესაბამის სპეციალურ სამეცნიერო-ტექნიკურ საშუალებებს, ტაქტიკურ ხერხებსა და გამოძიების მეთოდებს და ყოველივე ეს აუცილებლად გათვალისწინებული უნდა იქნეს კრიმინალისტიკის საგნის ცნებაში და, ამასთან, იგი უნდა

¹ ბ. ზარაზიშვილი, კრიმინალისტიკა. ზოგადი ნაწილი, თბ., 1954, გვ. 9.

¹ იხ. დასახელებული ნაშრომი, გვ. 17.

იყოს მარტივი და დახვეწილი სახით წარმოდგენილი.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, შეიძლება დავასკვნათ, რომ კრიმინალისტიკა არის იურიდიული მეცნიერების მნიშვნელოვანი დამოუკიდებელი დარგი, რომელიც დანაშაულთა გახსნისა და თავიდან აცილებისათვის იკვლევს საექსპერტო, საგამომიებო-სასამართლო პრაქტიკას, ახდენს მათ განზოგადებას და მიღებული შედეგების საფუძველზე ბუნებრივი და ტექნიკური მეცნიერების მიღწევების კრიმინალისტიკური მიზნებისათვის შესაძლო გამოყენების გათვალისწინებით, კანონით დასაშვებ ფარგლებში, ადგენს მტკიცებულებათა აღმოჩენის, დამაგრების, შემოწმების, გამოკვლევისა და შეფასებისათვის საჭირო სამეცნიერო-ტექნიკურ საშუალებებს, ტაქტიკურ ზერხებს და ცალკეული სახის დანაშაულთა გახსნის მეთოდუკას.

საკონტროლო კითხვები I-II თავში გახსილულ თემებზე

1. რა არის კრიმინალისტიკა და რაში მდგომარეობს მისი მიზნები და ამოცანები;
2. რას შეისწავლის კრიმინალისტიკა და რა არის მისი კვლევის საგანი;
3. სად, როდის და ვინ გამოსცა კრიმინალისტიკის პირველი სახელმძღვანელო;
4. როგორი იყო სისხლის სამართლის პროცესუალისტთა შეხედულება კრიმინალისტიკის საგნის შესახებ;
5. კრიმინალისტიკის საგნის შესახებ რა სახის პოლემიკა მიმდინარეობდა პროცესუალისტებსა და კრიმინალისტებს შორის;
6. როგორია კრიმინალისტების მოსაზრება კრიმინალისტიკის საგნის დანაწევრების შესახებ;
7. როგორაა ჩამოყალიბებული კრიმინალისტიკის საგნის ცნება, ქართულ ენაზე გამოცემულ კრიმინალისტიკის სახელმძღვანელოებში;

8. როგორია კრიმინალისტიკის იურიდიული ბუნება;

9. რამდენად სწორია კრიმინალისტიკის საგნის აღიარება სამართლის დამოუკიდებელ დარგად ან გამოყენებით მეცნიერებად;

10. როგორ და რა ძირითადი მიმართულებებით უნდა მოხდეს კრიმინალისტიკური მეცნიერების განხილვა;

11. რაში მდგომარეობს კრიმინალისტიკის კავშირი სხვა დარგის მეცნიერებებთან;

12. როგორია კრიმინალისტიკის კავშირი სისხლის სამართალთან და სისხლის სამართლის პროცესთან;

13. სისხლის სამართლისა და სისხლის სამართლის პროცესის გარდა კრიმინალისტიკას კიდევ რა დარგის მეცნიერებებთან აქვს კავშირი;

14. როგორია კრიმინალისტიკის საგნის სისტემა;

15. რას შეისწავლის კრიმინალისტიკის საგნის შესავალი და კრიმინალისტიკური ტექნიკა;

16. რას შეისწავლის კრიმინალისტიკური ტაქტიკა და როგორია მისი სისტემა;

17. როგორაა წარმოდგენილი დანაშაულთა გახსნის მეთოდის სისტემა;

18. რას შეისწავლის დანაშაულთა გახსნის ზოგადი და კერძო მეთოდუკა.

19. როგორაა ჩამოყალიბებული კრიმინალისტიკის საგნის განმარტება კრიმინალისტიკის პირველ და მის შემდგომ გამოცემულ სახელმძღვანელოებში.

**თავი III. კრიმინალისტიკის საზნის
ზოგადოებრივი და პრაქტიკული
მნიშვნელობის საკითხები**

**§1. კრიმინალისტიკური მნიშვნელობის აღმოცენება-
განვითარების მოკლე ისტორიული მიმოხილვა**

კრიმინალისტიკას, როგორც იურიდიული მეცნიერების ერთ-ერთ დამოუკიდებელ დისციპლინას, არა აქვს ისეთი დიდი ხნის არსებობის ისტორია, როგორც აქვს სამოქალაქო სამართალს, სისხლის სამართალს, სისხლის სამართლის პროცესს ან სისხლისსამართალწარმოებას და სხვ. იგი პირველად შემოღებული იქნა იურიდიულ ფაკულტეტზე, როგორც დამოუკიდებელი სასწავლო დისციპლინა მეცხრამეტე საუკუნის მიწურულში, როცა ავსტრიელმა პრაქტიკოსმა (გამომძიებელმა) და შემდეგ ამ დარგის დიდმა თეორეტიკოსმა და სახელგანთქმულმა პროფესორმა ჰანს გროსმა ერთ სისტემაში მოიყვანა კრიმინალისტიკური მეცნიერების ცალკეულ დარგებში იმ დროისათვის არსებული მიღწევები და გამოსცა ფრიად საინტერესო იმ დროისათვის შედარებით სრულყოფილი, მეცნიერულად დამუშავებული და კარგად გამართული პირველი, სახელმძღვანელო სასამართლოს გამომძიებლებისათვის სახელწოდებით „Handbuch für untersuchungsrichter als sistem der kriminalistik“.

ეს ნაშრომი სულ მოკლე დროში რუსულ ენაზეც ითარგმნა და 1908 წელს დიდი ტირაჟით გამოიცა — „Руководство для судебных следователей как система криминалистики“. აღსანიშნავია, რომ სწორედ ამ ნაშრომშია პირველად გროსის მიერ გამოყენებული სიტყვა „კრიმინალისტიკა“.

როცა ვამბობთ, რომ სამართლის სხვა დარგებთან შედარებით კრიმინალისტიკა ახალგაზრდა მაცნეებიაო, ამით კი არ უარყოფთ საერთოდ კრიმინალისტიკური მეცნიერების აღმოცენებამდე მომდარ დანაშაულებრივ ფაქტებზე გამოძიების ჩატარების არსებობას. ცხადია, არა.

მომხდარ დანაშაულებრივ ფაქტებზე ადრეც მიმდინარეობდა გამოძიება საქმეზე საჭირო მტკიცებულებათა აღმოჩენისა და

დამაგრების მიზნით და ამ მიმართებით იგი სისხლის სამართლის თანმდევი დარგია. მაგრამ ეს არ იყო ნამდვილი მეცნიერული კვლევა-ძიებაზე დამყარებული. იგი უმეტეს წილად ატარებდა დაკავებული პირის ფიზიკური ტანჯვა-წამების მიყენებას, სათანადო ტკივილების გამოწვევას სხვადასხვა სახის სატანჯველი საშუალებებით, რათა მიეღწიათ დაკავებული პირისგან აღიარებითი ჩვენების მიღებისათვის. ამ მიმართებით ფართოდ გამოიყენებოდა ინკვიზიციური ძიების მეთოდებიც და, ცხადია, ყოველივე ეს გამოძიების პროცესში ემყარებოდა არამეცნიერულ კვლევა-ძიების მეთოდებს, არამედ დაკავებული პირისადმი ფიზიკურად მტანჯავი საშუალებების გამოყენებას: ცემას, სხეულის გახურებული შანთით დაწვას, სხეულის დანაწევრებას, აღუღებულ წყალში ან სხვა სახის აღუღებულ სითხეში ხელის, ფეხის ან თავის ჩაყოფას, საშიშ მტაცებელ ცხოველებთან ან ქვეწარმავლებთან მოთავსებას და სხვ.

გამოძიების პროცესში ასეთი მკაცრი, ელური და ბარბაროსული მეთოდების გამოყენებას, საქმეზე საჭირო მტკიცებულებათა მისაღებად, მეცნიერებასთან არავითარი კავშირი არ ჰქონდა. ამიტომაც ვამბობ, რომ კრიმინალისტიკური მეცნიერების აღმოცენებასთანაა დაკავშირებული გამოძიების ნამდვილი, სწორი წარმართვა. მაგრამ, ცხადია, კრიმინალისტიკური მეცნიერების არსებობის დროსაც არაა გამორიცხული კანონიერების უხეში დარღვევა და გამოძიების ამ ძალადობისა და სხვა მახინჯი გამოსაძიებელი საშუალებების გამოყენების შესაძლებლობა, დასაკითხი პირისგან აღიარებითი ჩვენების მისაღებად. დასამალი არაა, რომ ძირითადად ამგვარი მეთოდებით მიმდინარეობდა გამოძიება გასული საუკუნის იმ ავად სახსენებელ 37-იან წლებშიც, როცა მტკიცებულებათა „დედოფლად“ იყო მიჩნეული დასაკითხი პირისაგან მიღებული აღიარებითი ჩვენება.

კრიმინალისტიკის, როგორც იურიდიული მეცნიერების ერთ-ერთი შნიშვნელოვანი დამოუკიდებელი დარგის, დამოუკიდებელი იურიდიული დისციპლინის აღმოცენება უშუალოდ დაკავშირებულია ავსტრიელი კრიმინალისტიკის, გრაფის უნივერსიტეტის პროფესორ ჰანს გროსის სახელთან. მან პირველმა შემლო თავი მოეყარა დანაშაულთა გამოძიების საკითხებთან დაკავშირებით მეცნიერების

სხვადასხვა დარგში გამოქვეყნებული იმ დროისათვის არსებული მიღწევებისათვის და მასთან ერთად გაენალიზებინა გამოძიებლად მუშაობის მდიდარი პრაქტიკული გამოცდილება და შემდეგ თავის სამეცნიერო-პედაგოგიური საქმიანობაში გამოეყენებინა. სწორედ ამის საფუძველზე შექმნა და 1892 წელს გამოსცა მან საინტერესო ნაშრომი — „სახელმძღვანელო სასამართლოს გამოძიებლებისათვის“.

ჰანს გროსის ეს ნაშრომი რამდენიმეჯერ გამოსცა შესაბამისი ცვლილებებით. 1898 წელს ეს წიგნი შესამუდ და მას ეწოდა „სახელმძღვანელო სასამართლოს გამოძიებლებისათვის, როგორც კრიმინალისტიკის საისტემა“.

ამ ნაშრომის დასათაურებაში გროსმა პირველად გამოიყენა ტერმინი „კრიმინალისტიკა“. ამიტომ სიტყვა „კრიმინალისტიკა“, როგორც ამ საგნის აღმნიშვნელი სახელწოდების შემოღება, მის სახელთანაა დაკავშირებული. სწორედ ამ ნაშრომის გამოცემას მოჰყვა მისი საერთო აღიარება კრიმინალისტიკური მეცნიერების მამამთავრად. მაგრამ, ცხადია, ჰანს გროსის სახელმძღვანელო აგებული და დაწერილი არ იყო წმინდა ყაშირზე. მისი ამ ნაშრომის გამოცემას წინ უსწრებდა ცალკეულ ავტორთა მიერ კრიმინალისტიკური მეცნიერების სხვადასხვა დარგის საფუძვლიანი დამუშავება და მეცნიერული გამოკვლევები, როგორცაა, მაგალითად, ადამიანის ზელის თითების ბოლო ფალანგებზე მოთავსებული დვრილოვანი ქარგების (დაქტილოსკოპიის) შესწავლა, მისი ბუნებრივი თვისებების მეცნიერული შესწავლა-გამოკვლევა და კრიმინალისტიკური მიზნებისთვის მისი პრაქტიკული გამოყენება პიროვნების იდენტიფიკაციისა და დამნაშავეთა რეგისტრაციისათვის, რომლის პრაქტიკაში დანერგვას წინ უსწრებდა და გარკვეულ წინააღმდეგობას უწყევდა ა. ბერტილიონის მიერ პიროვნების იდენტიფიკაციისათვის შემუშავებული ანთროპომეტრიული მეთოდი. მასვე მიეკუთვნება სიტყვიერი პორტრეტისა და სასამართლო-ოპერატიული ფოტოგრაფიის მეთოდების შემუშავება.

ამავე მიმართულებით ასევე ინტენსიური მუშაობა მიმდინარეობდა რუსეთში, სადაც პ. გროსის მიერ კრიმინალისტიკის სახელმძღვანელო

ლენგლოს გამოცემამდე, დოკუმენტების გამოკვლევის საკითხებზე უაღრესად საინტერესო მუშაობას ეწეოდა პროფ. ე. ბურინსკი. როგორც რუსულ კრიმინალისტიკურ ლიტერატურაშია აღიარებული, პროფ. ე. ბურინსკი იყო პირველი ავტორი, რომელმაც შეიმუშავა და 1889 წელს პრაქტიკაში დანერგა დოკუმენტების ფოტოგრაფიული გამოკვლევების გამოყენება სასამართლოში და ამით საფუძველი ჩაუყარა სასამართლოკვლევის ფოტოგრაფიას.

ქართველი კრიმინალისტების აზრით, კი პროფ. ე. ბურინსკიზე ოთხი წლით ადრე, 1885 წელს ფოტოგრაფიული კვლევის მეთოდები გამოყენებული იქნა თბილისში პ. სტრუვეს მიერ ტერმზოვანოვისა და სხვათა საქმეზე ჩატარებული სასამართლო-ფოტოგრაფიული ექსპერტიზის სახით.

ეს მეტად მნიშვნელოვანი ფაქტია და კარგია, რომ კვლევითი ფოტოგრაფიის ხერხები პირველად აქ, თბილისში ყოფილა გამოყენებული და არა რუსეთში. და, უდავოდ, კარგი იქნება, თუ ამ აზრს ჩემი ძვირფასი რუსი კოლეგებიც გაიზიარებენ და თავიანთ მყარად ჩამოყალიბებულ მოსაზრებაში, — ე. ბურინსკის კრიმინალისტიკური კვლევითი ფოტოგრაფიის მამამთავრად მიჩნევის საკითხთან დაკავშირებით, — ცვლილებას შეიტანენ კვლევითი ფოტოგრაფიის მამამთავრად პ. სტრუვეს აღიარების მიმართებაში.

კრიმინალისტიკურ ლიტერატურაში ასევე ცნობილია, რომ პ. გროსის ზემოაღნიშნულ ნაშრომზე საკმაოდ ადრე, 1868 წელს ა. ე. ბორზმანის მიერ გამოცემული იქნა მეტად საინტერესო ნაშრომი ფეხის კვალიდან თაბაშირის მეშვეობით ტვიფრის დამზადების შესაძლებლობის შესახებ. ასევე, ცეცხლსასროლი იარაღების გამოყენებით ჩადენილი მკვლელობის გამოძიების დროს მიყენებული დაზიანებებისა და უშუალოდ ცეცხლსასროლი იარაღების გამოკვლევის საკითხებს და ამ მნიშვნელოვანი კვლევის მეთოდებს მიეძღვნა და შემდეგ საფუძვლად დაედო კრიმინალისტიკაში სასამართლო ბალისტიკის პრობლემების დამუშავებას ნ. შნეგლოვის ნაშრომი და სხვა¹.

¹ Юрковский С. Фотографирование орестантов. Фотограф. 1884. № 3; Михайловский П. В. Практическое руководство для судебных следователей. ч. II. СПб., 1890; Буринский Е. Ф. Записки о восстановлении писем при помощи

ჰანს გროსის ზემოაღნიშნული ნაშრომის გამოცემას წინ უსწრებდა აგრეთვე, სასამართლო მედიცინაში სისხლის ჯგუფების დადგენა; სიკვდილის გამოწვევი მიზეზების დადგენა სასამართლო სამედიცინო ექსპერტიზების ჩატარებით; ადამიანის გვამში საწამლავე ნივთიერებების აღმოჩენის, მათი შემდგომი გამოკვლევისა და მთელი რიგი სხვა სახის ნივთიერ მტკიცებულებათა აღმოჩენისა და გამოკვლევის სპეციალური ხერხები, მეთოდები და სხვ.

კრიმინალისტიკურ ლიტერატურაში ერთნაირი მნიშვნელობითაა წარმოდგენილი კრიმინალისტიკური მეცნიერებისა და კრიმინალისტიკის საგნის, როგორც იურიდიული დისციპლინის აღმოცენება-განვითარების ისტორია და ამ მიმართებით ზოგიერთი კრიმინალისტიკის ცდილობს რა გააფართოვოს კრიმინალისტიკური მეცნიერების ისტორია, მის განვითარებას იწყებს იმით, რომ კრიმინალისტიკური ტექნიკის ცალკეულ დარგში ჰანს გროსზე ადრე სხვა მეცნიერ-მკვლევრებს ჰქონდათ გამოკვლევებული და პრაქტიკულად გამოყენებული სასამართლო ექსპერტიზის ჩატარება იმ დროისათვის მიღწეული სხვადასხვა სამეცნიერო-საექსპერტო კვლევის მეთოდები და მასთან დაკავშირებული საინტერესო ნაშრომები. კერძოდ, ა. ბერტილიონის, ე. ბურინსკის, პ. სტრუვეს, უილიამ გერშელის, ფრენსის გალტონის და სხვ. რაც, ჩემი აზრით, გარკვეულ შეკამათებას იწვევს.

ერთიმეორისაგან უნდა განვასხვავოთ კრიმინალისტიკური მეცნიერებისა და კრიმინალისტიკის საგნის, როგორც ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი დამოუკიდებელი იურიდიული დისციპლინის აღმოცენებისა და განვითარების ისტორია. ამისდა შესაბამისად, კრიმინალისტიკური მეცნიერების აღმოცენებისა და განვითარების ისტორია შეიძლება განხილული იქნეს ფართო და ვიწრო გაგებით.

სხვადასხვა ლაბორატორიებისა და სასამართლო-საექსპერტო დაწესებულებებში ცნობილი სპეციალისტების (ე. ბურინსკის, პ. სტრუვეს და სხვ.) მოღვაწეობა და მათ მიერ სასამართლოში კრიმინალისტიკური კვლევის სხვადასხვა საკითხებზე ექსპერტიზის

დასკვნის მიცემის ფაქტების არსებობა, ცხადია, დაკავშირებული იყო იმ დროისათვის ახალი სამეცნიერო კვლევის მეთოდების გამოყენებასთან და იგი ფართო გაგებით, აუცილებლად მიჩნეული უნდა იყოს კრიმინალისტიკური მეცნიერების აღმოცენება-განვითარების საწყის ეტაპად, და იგი მართებულად შეიძლება დაედოს საფუძვლად კრიმინალისტიკური ექსპერტიზებისა და კრიმინალისტიკური მეცნიერების აღმოცენება-განვითარების ისტორიის სრულყოფილად წარმოდგენას. მაგრამ, ცხადია, იგი არ შეიძლება მიჩნეულ იქნეს იმ დროისათვის კრიმინალისტიკის საგნის, როგორც იურიდიული მეცნიერების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი დამოუკიდებელი დარგის, დამოუკიდებელი იურიდიული დისციპლინის არსებობად.

ექსპერტიზის დანიშვნა კრიმინალისტიკური ტაქტიკის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი თემაა. კრიმინალისტიკური ექსპერტიზის სახეები და მათი ჩატარების მეთოდების შემუშავება კრიმინალისტიკური ტექნიკის კუთვნილებაა და იგი უდავოდ კრიმინალისტიკური მეცნიერების შემდგენელი ნაწილია, მაგრამ, ცხადია, იგი არ შეიძლება გაგავიგოთ კრიმინალისტიკის, როგორც იურიდიული მეცნიერების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი დამოუკიდებელი დარგის სასწავლო დისციპლინის არსებობასთან. ამიტომ კრიმინალისტიკის საგნისა და კრიმინალისტიკური ექსპერტიზის ცალკეული სახეების წარმოების ისტორია სხვადასხვა განშტოებებით უნდა იქნეს განხილული.

საქართველოში კრიმინალისტიკური მეცნიერების აღმოცენება-განვითარება, ფართო გაგებით, უშუალოდ დაკავშირებულია სასამართლო ექსპერტების და მათ შორის, ექსპერტი კრიმინალისტიკისა და საგამოძიებო ორგანოების უაღრესად რთული, შრომატევადი საქმიანობის წარმოებასთან დანაშაულის გახსნისა და თავიდან აცილების მიმართებაში და იგი ცალკე, სრულყოფილ გამოკვლევას საჭიროებს იმ საექსპერტო და საგამოძიებო დაწესებულებებთან ერთად, სადაც ექსპერტები და გამოძიებლები აწარმოებდნენ თავიანთ ურთულეს საქმიანობას.

კრიმინალისტიკური მეცნიერების გამოყენება-განვითარებისა და თანამედროვე მდგომარეობის ისტორიული მიმოხილვა, ფართო

фотографии. ... Академия наук. 1895, т. II, с. 167. Варенард А. Графология в 7 уроках. Одесса, 1889; Щеглов Н. Материал к судебно-методическому исследованию огнестрельных повреждений. М., 1879 და სხვ.

გაგებით, მიზანშეწონილია მოხდეს შემდეგი ორი ძირითადი მიმართულებით:

1. საზოგადოების განვითარების ცალკეულ ეტაპებზე საქსპერტო დაწესებულებებსა და მის გარეთ მოღვაწე ექსპერტი-კრიმინალისტიკის საქმიანობა – მათ მიერ ჩატარებული ექსპერტიზების წარმოების დროს გამოყენებული სამეცნიერო-კვლევის მეთოდებისა და მიცემული დასკვნების სახით;

2. საქსპერტო სამეცნიერო-კრიმინალისტიკური დაწესებულებების (ლაბორატორიების, კრიმინალისტიკის კაბინეტების, ინსტიტუტების და სხვ.) დაარსების, მათი სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებებით აღჭურვილობის და იმ დროისათვის პრაქტიკაში დამკვიდრებული სამეცნიერო-კვლევითი მეთოდების გათვალისწინებით.

ვიწრო გაგებით კი კრიმინალისტიკური მეცნიერების აღმოცენება-განვითარების ისტორია უნდა დაიწყოს და ჩამოყალიბდეს კრიმინალისტიკის, როგორც იურიდიული მეცნიერების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ერთიანი დამოუკიდებელი დარგის, დამოუკიდებელი სასწავლო იურიდიული დისციპლინის აღმოცენების, მისი პრაქტიკაში დაწერვის, განვითარებისა და თანამედროვე მდგომარეობის მოკლე ისტორიული მიმოხილვით.

ამ უკანასკნელი მიმართულებით კრიმინალისტიკური მეცნიერების კვლევა-ძიების მასშტაბები უფრო ფართოა, ვიდრე კრიმინალისტიკური ექსპერტიზის წარმოების პროცესები თავისი განშტოებული სახეებით. ამიტომ კრიმინალისტიკის, როგორც იურიდიული მეცნიერების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი დამოუკიდებელი დარგის, დამოუკიდებელი იურიდიული დისციპლინის განვითარების ისტორიული მიმოხილვა საჭიროა წარმართოს დანაშაულთა გახსნისა და თავიდან აცილების მიზნით შექმნილი სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებების, ტექნიკური ხერხების და დანაშაულთა გამოძიებისა და გახსნის მეთოდების ერთობლივი განვითარების ამსახველი სამეცნიერო-კვლევითი ნაშრომებისა და კრიმინალისტიკის სახელმძღვანელოების წარმოჩინებით.

კრიმინალისტიკის სახელმძღვანელოში კრიმინალისტიკური

მეცნიერების აღმოცენების, განვითარებისა და თანამედროვე მდგომარეობის ისტორიული მიმოხილვა სწორედ ამ ქესამე რიგის საკითხების გადმოცემით უნდა შემოიფთოვლოს. ამისდა შესაბამისად, კრიმინალისტიკის საგნის აღმოცენების ისტორია მიზანშეწონილია დაიწყოთ იმის გადმოცემით, თუ პირველად სად, როდის, როგორ და რა სახით მოხდა იურიდიულ მეცნიერებათა ციკლის სისტემაში მისი დამოუკიდებელ იურიდიულ დისციპლინად შემოღება და ამ მიმართულებით როგორ მიმდინარეობდა მისი შემდგომი განვითარება-გამდიდრება კრიმინალისტიკის საგნის სახელმძღვანელოების, დამხმარე სახელმძღვანელოებისა და მის ცალკეულ თემებზე სამეცნიერო-კვლევითი ნაშრომების გამოცემა.

ზემოთ დასმულ კითხვებზე პასუხების გაცემასაც პროფესორ პანს გროსის საქმიანობასთან მივყავართ, რადგან უნივერსიტეტში მუშაობის პერიოდში კითხულობდა რა ლექციების კურსს, როგორც ზემოთ აღნიშნულ, დანაშაულთა გამოძიების საკითხებზე 1992 წელს გამოაქვეყნა ფრიად საინტერესო ნაშრომი – „სახელმძღვანელო სასამართლოს გამოძიებლებისათვის“, რომელიც, როგორც 2005 წელს ნ.პ. იაბლოკოვის რედაქციით რუსულ ენაზე გამოცემულ კრიმინალისტიკის სახელმძღვანელოებშია მითითებული, არსებითად განსხვავდებოდა მასზე უფრო ადრე, იაგმენის (1838 წ.), ციმერმანის (1852 წ.) და რიხტერის (1855 წ.) მიერ პოლიციის გამოძიებლებისათვის გამოცემული პრაქტიკული სახელმძღვანელოებისაგან.

ზემოაღნიშნული სახელმძღვანელოს მესამე გამოცემას პროფესორმა პანს გროსმა უწოდა „სახელმძღვანელო სასამართლოს გამოძიებლებისათვის როგორც კრიმინალისტიკის სისტემა“, პ. გროსის ამ ნაშრომის გამოცემით იწყება კრიმინალისტიკის საგნის დამკვიდრება იურიდიულ მეცნიერებათა ციკლის სისტემაში და მისი შემდგომ განვითარება.

პ. გროსის მიერ კრიმინალისტიკის ამ სახელმძღვანელოს გამოცემას მოჰყვა კრიმინალისტიკის პრობლემებზე მიმღწილი ცალკეული ავტორების მიერ იმ დროისათვის ფრიად საინტერესო სამეცნიერო-კვლევითი ნაშრომები, მონოგრაფიები და დამხმარე სახელმძღვანელოები, რომელთაგან განსაკუთრებულ ყურადღებას

იპყრობს: დოსტალ გერმანის „დაქტილოსკოპია“, 1904 წ.; ლაიფციგში 1905 წელს გამოქვეყნებული გ. როშერის „დაქტილოსკოპიის სახელმძღვანელო“ (Handbuch der daktiloskopie); ვ.ი. ლებელევის „სასამართლო პოლიციური ფოტოგრაფია“, 1909 წ.; მისივე „დანაშაულთა გახსნის ხელოვნება“, 1912 წ.; ა. ვაინგარტის „სისხლის სამართლის ტექნიკა“, 1910 წ.; პ.ა. რეისის, „დანაშაულთა გამოძიების სამეცნიერო ტექნიკა“, 1912 წ.; ვ.პ. გირჩენკოს „დაქტილოსკოპია და სისხლის სამართლის ძებნა“, 1914 წ.; ს.ნ. ტერეგუბოვის „დანაშაულთა გამოძიების ხერხებისა და სისხლის სამართლის ტექნიკის საფუძვლები“, 1915 წ.; ვ. გრომოვის „სამხელი ნივთიერებები და სამეცნიერო ტექნიკა“, 1923 წ.; ი. ნ. იაკიმოვის „დანაშაულთა გამოძიების პრაქტიკული სახელმძღვანელო“, 1924 წ.; მისივე „კრიმინალისტიკა“, 1925 წ.; პ. სემენოვსკის „დაქტილოსკოპია როგორც რეგისტრაციის მეთოდი“, 1923 წ.; ი. მაკარენკოს „დანაშაულთა გამოძიების ტექნიკა“, 1925 წ.; გ. შნიეკერტის „დამნაშავის საიდუმლოება და მისი გახსნის გზები“, 1925 წ.; ა. გელვიგის „თანამედროვე კრიმინალისტიკა“, 1925 წ.; რ. პეინდლის „სისხლის სამართლის ტექნიკა“, 1925 წ.; მისივე „დაქტილოსკოპია და სისხლის სამართლის ტექნიკის სხვა მეთოდები დანაშაულთა გამოძიების საქმეში“, 1927 წ.; ვ. გრომოვის „დანაშაულთა გახსნის მეთოდიკა“, 1929 წ. მისივე, ცალკეული სახის დანაშაულთა გამოძიების ტექნიკა, 1931 წ. და სხვ., რომლებსაც შემდეგ მოჰყვა კიდევ კრიმინალისტიკის უფრო დახვეწილი სახელმძღვანელოები, დამხმარე სახელმძღვანელოები, მონოგრაფიები, სადისერტაციო ნაშრომები და სხვა მთელი რიგი სამეცნიერო სტატიები.

აქვე უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ დანაშაულთა გახსნისა და თავიდან აცილების მიზნით კრიმინალისტიკამ კიდევ უფრო აიმაღლა (თავისი სამეცნიერო-კვლევითი მეთოდების გამოყენების შესაძლებლობა მომიჯნავე მეცნიერების მიღწევების გათვალისწინებით და ის რაც ადრე შეუძლებლად იყო მიჩნეული (სისხლის კვალის მიხედვით პიროვნების იდენტიფიკაცია, სუნის კვალის მიხედვით (ოდიროლოგია) პიროვნების დადგენა და სხვა მთელი რიგი გარემოებების ახსნა-გამოკვლევა) დღეს უკვე შესაძლებელია ახალი

სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებების გამოყენებით.

საბჭოთა კავშირის დაშლამდე კრიმინალისტიკის სახელმძღვანელოების გამოცემის უპირატესი უფლებებით სარგებლობდა მოსკოვის ლომონოსოვის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტი, რომელიც სისტემატურად აზღვნდა კრიმინალისტიკის სახელმძღვანელოების გამოცემას. ასევე, მოსკოვის საკავშირო იურიდიული ინსტიტუტი, მოსკოვის შსს აკადემია; ლენინგრადის ანუ სანქტ-პეტერბურგის უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტი და სხვ.

ამჟამადც გარკვეულ ყურადღებას იპყრობს მოსკოვის უნივერსიტეტის მიერ გამოცემული კრიმინალისტიკის სახელმძღვანელოები. ასევე სანქტ-პეტერბურგში გამოცემული კრიმინალისტიკის კურსის სახელმძღვანელო და სხვ.

რაც შეეხება თბილისის ივ. ჯავახიშვილის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტს, რომლის პირმშო და მუდმივი თანამგზავრია იურიდიული ფაკულტეტი, სადაც ამავე უნივერსიტეტის რექტორი ივ. ჯავახიშვილიც კითხულობდა ლექციების კურსს ქართული სამართლის ისტორიაში, კრიმინალისტიკის საგანი თავიდანვე შეტანილი იქნა სასწავლო პროგრამაში, როგორც ერთ-ერთი საგალღებულო სასწავლო დისციპლინა. გასული საუკუნის ორმოციან წლებში ქართულ ენაზე ითარგმნა კიდევ მოსკოვში რუსულ ენაზე გამოცემული კრიმინალისტიკის სახელმძღვანელო, რომლის კურსიც გარკვეული წლების მანძილზე მიჰყავდა ამავე ფაკულტეტის ერთ-ერთი ნიჭიერ მოღვაწე კრიმინალისტ დ. მირიანაშვილს, რომელმაც საქართველოში პირველმა მიაქცია ყურადღება დაქტილოსკოპიური მეცნიერების გამოკვლევის არსსა და მნიშვნელობას და 1941 წ. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში პირველმა დაიცვა საკანდიდატო დისერტაცია კრიმინალისტიკის სპეციალობით თემაზე – „დანაშაულთა გამოკვლევის დეკადაქტილოსკოპიური და მონო-აქტილოსკოპიური მეთოდები“. პირველ ხანებში ამავე ფაკულტეტზე 1949 წელს ჩამოყალიბებულ კრიმინალისტიკის ლაბორატორიაში წარმოებდა საექსპერტო-კვლევითი საქმიანობა და ტარდებოდა სხვადასხვა სახის კრიმინალისტიკური ექსპერტიზა.

სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიულ ფაკულტეტზე კრიმინალისტიკის საგნის სწავლების დონე განსაკუთრებით ამაღლდა მას შემდეგ, რაც ქართველი კრიმინალისტი ბ. ხარაზიშვილი მოსკოვში საკანდიდატო დისერტაციის დაცვის შემდეგ დაბრუნდა საქართველოში და უნივერსიტეტის იურიდიულ ფაკულტეტზე შეუდგა კრიმინალისტიკის კურსის ლექციების კითხვას. სწორედ მისი სამეცნიერო-პედაგოგიური საქმიანობის დროს მოხდა მრავალი კვალიფიციური კრიმინალისტის მომზადება. ამასთან, იგი იყო ქართულ ენაზე ორ – ზოგად და განსაკუთრებულ ნაწილად 1954, 1956 წლებში გამოცემული კრიმინალისტიკის სახელმძღვანელოს ავტორი.

1960-იან წლებში იურიდიულ ფაკულტეტზე კრიმინალისტიკის საგნის პრაქტიკულ-ლაბორატორიული და სემინარული მეცადინეობის და ლექციების წასაკითხად მოსკოვიდან მოწვეული იქნა იურიდიულ მეცნიერებათა კანდიდატი ექსპერტ-კრიმინალისტი ა. ფალიაშვილი.

საქართველოში კრიმინალისტიკური მეცნიერების განვითარების მაჩვენებელია ისიც, რომ გასული საუკუნის 60-80-იან წლებში თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული სპეციალობის სამეცნიერო ხარისხების მიმნიჭებელ სამეცნიერო საბჭოზე კრიმინალისტიკის სპეციალობით დაცული იქნა რამდენიმე საკანდიდატო დისერტაცია (შ. ფაფიაშვილის, რ. გოგშელიძის და სხვ.).

1969 წელს პროფესორ ხარაზიშვილის ავტორობით გამოიცა კრიმინალისტიკის სახელმძღვანელო. საქართველოში კრიმინალისტიკური მეცნიერების აღმავლობის მაჩვენებელია ქართველი კრიმინალისტების მიერ კრიმინალისტიკის ცალკეულ თემებზე საინტერესო სამეცნიერო-კვლევითი ნაშრომების, მონოგრაფიებისა და სახელმძღვანელოების გამოცემა. ამ მხრივ გარკვეულ ყურადღებას იმსახურებს პროფესორ აპოლონ ფალიაშვილის მონოგრაფია „ექსპერტიზის ჩატარება გამოძიების პროცესში. თბილისი, 1973 წ. მისივე რედაქტორობით 1995 წელს გამოცემული კრიმინალისტიკის ორტომეული: თ. გოგშელიძის „სასამართლო ექსპერტიზის სამართლებრივი რეგლამენტაცია“. თბილისი. 1991 წ., რ. გოგშელიძისა

და ა. ფალიაშვილის ავტორობით გამოცემული „კრიმინალისტიკა“, თბილისი, 2004 წ.

საქართველოში კრიმინალისტიკური მეცნიერების შემდგომ განვითარებას გარკვეულწილად ხელი შეუწყო აგრეთვე ჩემ მიერ კრიმინალისტიკის აქტუალურ საკითხებზე ცალკეული მონოგრაფიებისა და სახელმძღვანელოების გამოცემებმა. აქედან აღსანიშნავია: „მეტრამეობის გამოძიება“ თბილისი, (1972 წ.), „დაქტილოსკოპია“, თბილისი. 1969 წ., „დანაშაულთა გახსნის ზოგადი მეთოდების პრობლემები“, თბილისი, 1991 წ., „კრიმინალისტიკა“, დანაშაულთა გახსნის ტაქტიკა და მეთოდები (ლექციების კურსი). თბ., 1995 წ., „დაქტილოსკოპია და მისი როლი დამნაშაევობასთან ბრძოლის საქმეში“. თბილისი. 1999 წ.; „კრიმინალისტიკა, დანაშაულთა გახსნის ტაქტიკა“, თბილისი, 2001 წ.; „სამოხელეო და სატრანსპორტო დანაშაულთა გახსნის მეთოდები“, თბილისი, 2003 წ.; „მკვლელობისა და გაუპატიურების გამოძიებისა და გახსნის მეთოდების პრობლემები“ (თეორია და პრაქტიკა), თბილისი, 2004 წ.; „კრიმინალისტიკა. ტ. III, დანაშაულთა გახსნის მეთოდები“, თბილისი, 2006 წ.; „კრიმინალისტიკა. ტ. II, დანაშაულთა გახსნის ტაქტიკა“, თბილისი, 2007 წ. და სხვ.

საქართველოში კრიმინალისტიკური მეცნიერების გარვითარებასა და კრიმინალისტიკური მეცნიერების მიღწევების პრაქტიკაში გატარებას ხელი შეუწევს აგრეთვე სამეცნიერო ხარისხების მქონე პრაქტიკოსმა მუშაკებმა: გ. ჟორდანიამ, გ. ციმაკურიძემ, ვ. სიმონიშვილმა, ო. მგელაძემ, ო. ჟღენტმა და სხვ.

კრიმინალისტიკური მეცნიერების განვითარებას გარკვეულწილად ხელს უწყობენ აგრეთვე საექსპერტო დაწესებულებებში მომუშავე ექსპერტი კრიმინალისტიკური კრიმინალისტიკური ექსპერტიზების ჩატარების პროცესში ახალ-ახალი სამეცნიერო კვლევითი მეთოდების დანერგვით და სხვ.

როგორც ვხედავთ, საქართველოს მიერ რუსეთისგან დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ ქართველმა კრიმინალისტებმა კიდევ უფრო გაააქტიურეს თავიანთი სამეცნიერო საქმიანობა კრიმინალისტიკური მეცნიერების მთელი რიგი პრობლემატური საკითხების

ღრმა მეცნიერული დამუშავებით და ამ მიმართულებით მათ მიერ შექმნილია მრავალი სამეცნიერო-კვლევითი თეორიული და პრაქტიკული მნიშვნელობის მქონე ნაშრომი. მაგრამ, ჩვენდა სამწუხაროდ, 2006 წლიდან სასამართლო რეფორმის მიმდინარეობის ფონზე, სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიულ ფაკულტეტზე აღებული იქნა კრიმინალისტიკური მეცნიერების იგნორირებისა და მისი დაკნინების კურსი, რაც, უპირველეს ყოვლისა, გამოიხატა კრიმინალისტიკის საგნის სავალდებულო სწავლებიდან არჩევით საგნად გადატანაში, ეს კი, თავის მხრივ, გარკვეულ უარყოფით გავლენას ახლენს გამომძიებელთა კვალიფიკაციის ამაღლებასა და საგამოძიებო ორგანოების დაბალი კვალიფიკაციის მქონე პირებით დაკომპლექტებაზე, დანაშაულის სწრაფ, სრულ გახსნაზე და გამოსაძიებელ საქმეზე ობიექტური ჭეშმარიტების დადგენაზე; ამასთან იგი ხელს უწყობს იურიდიული მეცნიერების ამ რთული დარგის კრიმინალისტიკური მეცნიერების პოლიციურ ტექნიკად გადაქცევას, რაც არასწორია.

გამოსაძიებელი შემთხვევის, როგორც წარსულში მომხდარი დანაშაულებრივი ქმედების მთლიანი მექანიზმის, მათ შორის დანაშაულის კვალის დაფარვის ხერხების სრული, ყოველმხრივი გამოკვლევა და ობიექტური ჭეშმარიტების დადგენა უადრესად რთული და ურთიერთწინააღმდეგობრივი ფაქტებით აღსავსე პროცესია, რომლის დაძლევა და დასახული მიზნის – დანაშაულის სწრაფი, სრული გახსნის მიღწევა და სწორი სამართლიანი მართლმსაჯულების განხორციელება კრიმინალისტიკური მეცნიერების თანამედროვე მიღწევების ცოდნით აღჭურვილი მაღალკვალიფიციური, მტკიცე ნებისყოფისა და მოუსყიდავი პროფესიონალი იურისტების მისიაა.

ამიტომაც ვამბობ, რომ კრიმინალისტიკა არის არა პოლიციური ტექნიკა, როგორც ამას ფიქრობს ზოგიერთი რეფორმატორი, არამედ იურიდიული მეცნიერების ის მნიშვნელოვანი დარგი, რომლის ცოდნა თანაბად ესაჭიროება როგორც დეტექტივს, ისე გამომძიებელს, პროკურორს, მოსამართლეს, ადვოკატს, ექსპერტ-კრიმინალისტსა და სამართალდამცავი ორგანოების ყველა სხვა მუშაკს.

§2. დანაშაულთა „გამომძიებისა“ და „გახსნის“ ცნება

დანაშაულთა „გამომძიებისა“ და „გახსნის“ ცნების სწორად გაგებას აქვს არა მარტო წმინდა თეორიული, არამედ საკმაოდ დიდი პრაქტიკული მნიშვნელობა უდანაშაულობის პრეზუმფციის შესაბამისობაში მოყვანის თვალსაზრისითაც. მით უმეტეს, რომ თეორიასა და პრაქტიკაში მის ირგვლივ არსებობს აზრთა სხვაობა და პროცესუალურ და კრიმინალისტიკურ ლიტერატურაში იგი ჯერ კიდევ ერთნაირად არაა გაგებული და მის ირგვლივ დღესაც ცხარე კამათი მიმდინარეობს.

დანაშაულთა „გახსნის“ ცნებამ საქართველოს ყოვლისმომცველ სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობაშიც ვერ პოვა სათანადო განმარტება. ეს საკითხი ასევე არასწორადაა გაგებული ოპერატიული სამსახურის მუშაკებისა და საგამოძიებო ორგანოების საქმიანობაში. ამიტომ საჭიროდ მიმაჩნია რამდენიმე სიტყვით შევჩერდე და განვიხილო დანაშაულთა „გახსნისა“ და „გამომძიების“ ცნება, მათი არსი და ურთიერთშეფარდებითი მნიშვნელობა.

საქართველოს ადრე მოქმედ სსსკ-ის მე-2 მუხლის თანახმად, სისხლის სამართალწარმოების ამოცანად მიჩნეული იყო „დანაშაულის სწრაფი და სრული გახსნა“. მაგრამ მასში არაფერი იყო ნათქვამი იმაზე, თუ რა უნდა ყოფილიყო გაგებული დანაშაულის „გახსნის“ ცნებაში. 1998 წელს მიღებული საქართველოს ახალ სსსკ-ში, რომლის მე-18 მუხლით სისხლის სამართლის პროცესის დაშოუკიდებელ პრინციპად იქნა აღიარებული „საქმის გარემოებათა ყოველმხრივი, ობიექტური და სრული გამოკვლევა“, არაფერია ნათქვამი დანაშაულის გახსნაზე. მასში მხოლოდ ზოგადადაა მითითებული იმაზე, რომ „საქმის გარემოებათა გამოკვლევა უნდა იყოს ყოველმხრივი, ობიექტური და სრული“.

დანაშაულის „გახსნის“ ცნების მნიშვნელობა, ზოგად ასპექტში, შედარებით სწორადაა წარმოდგენილი საქართველოს ახალ სსსკ კოდექსის მე-12 მუხლის მეოთხე პუნქტში, სადაც ნათქვამია: „პირის

კანონიერ ინტერესს პრიორიტეტი აქვს დანაშაულის გახსნისა და დამნაშავის დასჯის საჯარო ინტერესთან შედარებით“.

ზემოაღნიშნულმა გარემოებამ, ვფიქრობთ, გარკვეულად შეუწყო ხელი დანაშაულის გახსნის ცნების საკითხზე პროცესუალურ და კრიმინალისტიკურ ლიტერატურაში ჩამოყალიბებულიყო აზრთა სხვაობა.

ავტორთა ერთი ჯგუფი დანაშაულის სრულ გახსნად მიიჩნევს დანაშაულის ჩამდენ ყველა დამნაშავე პირთა გამოძლეულებასა და მხილებას, მათი დანაშაულებრივი საქმიანობის ყველა ეპიზოდის დადგენას და დანაშაულის ხელშემწყობი მიზეზებისა და პირობების გამოკვლევას.

ავტორთა მეორე ჯგუფი კი დანაშაულის გახსნაში გულისხმობს გამოხადებულ საქმეზე ყველა ფაქტობრივი გარემოების დადგენას სინამდვილესთან ზუსტ შესაბამისობაში, საქმეზე ჭეშმარიტების დადგენას. და, რომ მათი აზრით დანაშაულის სრული გახსნა გამოიხატება საქმეზე შეკრული მტკიცებულებების ამომწურავ ანალიზში, მტკიცების საგნის კუთვნილი გარემოებების ყოველმხრივ გამოკვლევაში, ყველა დამნაშავე პირის გამოვლინებასა და საქმეზე ჭეშმარიტების დადგენაში და სხვ.

პროცესუალურ და კრიმინალისტიკურ ლიტერატურაში დანაშაულის გახსნის ცნების შესახებ გამოთქმული ყველა მოსაზრება შეიძლება დაეყოს 4 ჯგუფად: **პირველს** უნდა მივაკუთვნოთ ის პირები, რომლებიც დანაშაულის გახსნის ცნებას შედარებით ვიწრო სახით წარმოიდგენენ და დანაშაულის გახსნად მიიჩნევენ დანაშაულის შემთხვევის გამოვლინებასა და ეჭვმიტანილი პირის დაკავებას; **მეორეს** — დანაშაულის ჩამდენი პირის დადგენას და ბრალდებულის სახით პასუხისმგებლობაში მიცემას; **მესამეს** — პირები, რომლებიც აუცილებლად მიიჩნევენ საქმეზე მტკიცების ქვემდებარე ყველა გარემოების დადგენას; **მეოთხეს** — პირები, რომლებიც დანაშაულის გახსნის ცნებაში აერთიანებენ აგრეთვე განაჩენის გამოტანასა და მის კანონიერ ძალაში შესვლას.

თუ პროცესუალურ ლიტერატურაში დანაშაულის გახსნის ცნების შესახებ აზრთა სხვაობა აღმოცენდა ყოფილ საბჭოთა კავშირისა

და მოკავშირე რესპუბლიკების სისხლის სამართალწარმოების საფუძვლების მიღების შემდეგ, 1958 წლიდან, კრიმინალისტიკურ ლიტერატურაში ეს აზრთა სხვაობა უფრო ადრინდელი პერიოდიდან მომდინარეობს.

კრიმინალისტიკურ ლიტერატურაში საბჭოური პერიოდის პირველი კრიმინალისტიკის სახელმძღვანელოს ავტორი (კრიმინალისტიკა, 1929, გვ. 161-162) პროფ. ი. იაკოშვილი შეეცადა მოეცა დანაშაულის გახსნის ცნება. მისი აზრით, დანაშაულის გახსნა არის არაპირდაპირი მტკიცებულების შემწეობით დამნაშავის, მისი ხელყოფის ობიექტისა და დანაშაულებრივი მოქმედების გამორკვევა. ხოლო იმ შემთხვევაში, როცა სახეზე გვაქვს პირდაპირი მტკიცებულება დანაშაულის ჩადენაზე (მაგალითად, თუ დამნაშავე დააკავეს დანაშაულის ჩადენის დროს და გამოააშკარავეს იქ შემსწრე პირებმა), გამოძიება ასეთ შემთხვევაში, მისი აზრით, მდგომარეობს მხოლოდ მტკიცებულებათა გამაგრებაში. აქ უკვე ლაპარაკი აღარაა დანაშაულის გახსნაზე, რადგან იგი უკვე გახსნილია მისი აღმოჩენის მომენტიდან.

ამრიგად, პროფ. ი. იაკოშვილი დანაშაულის გახსნად მიიჩნევდა დანაშაულებრივი ფაქტის გამოვლინებასა და დამნაშავე პირის გამოაშკარავებას, მისი დანაშაულებრივი ქმედებისა და ხელყოფის ობიექტის დადგენას პირდაპირი და არაპირდაპირი მტკიცებულებებით.

დანაშაულის გახსნის ცნება კიდევ უფრო ვიწროდ და არასწორადაა გაგებული და აღქმული ჩვენი დღევანდელი საგამომიებო ორგანოების პრაქტიკოსი მუშაკებისა და საქართველოს ვიდუოპატრულის საინფორმაციო ცენტრში, საიდანაც ყოველდღიურად ვისმენთ მომხდარ დანაშაულთა სტატისტიკურ მონაცემებს, თითქოს გუშინ თბილისში მოხდა თერთმეტი დანაშაული და აქედან ცხრა უკვე გაიხსნა და ა.შ.

დანაშაულის გახსნის ასეთი გაგება სწორი არაა, რის გამოც მან საერთო აღიარება ვერ მოიპოვა. დანაშაულის გახსნის ასეთი გაგება ჯერ კიდევ ადრე სრულიად საფუძვლიანად იქნა გაკრიტიკებული პროფ. ბ. ხარაზიშვილის მიერ 1956 წელს გამოცემულ კრიმინალისტიკის სახელმძღვანელოს განსაკუთრებულ ნაწილში.

ამასთან დაკავშირებით იგი მართებულად წერდა: „დანაშაულის გახსნის ცნება სრულიადაც არ არის დამოკიდებული მტკიცებულების სახეზე, მისი გამოყენების ხასიათზე. მართლ არაპირდაპირი მტკიცებულებით რომ იყოს შესაძლებელი დანაშაულის გახსნა, მაშინ საჭირო იქნებოდა დანაშაულის გამოძიების ცნებაში შეგვეტანა მხოლოდ გარკვეული მტკიცებულებანი, რაც, ცხადია, არაფრით არ იქნებოდა გამართლებული“. მისი აზრით, ასევე არასწორია „მტკიცება, რომ თუ დანაშაულებს წაასწრეს დანაშაულის ჩადენი-ხას, თითქოს აღარ იყო საჭირო დანაშაულის გახსნა. საგამოძიებო პრაქტიკა იცნობს არაერთ შემთხვევას, როცა დანაშაულის ჩადენის ადგილზე დანაშაულის დაკავებითა და დანაშაულის ჩადენის დროს დამსწრე პირების დაკითხვით არ ყოფილა გამოვლინებული საქმის ყველა გარემოება“ (გვ. 22).

პროფ. ბ. ხარაზიშვილის აზრით, „დანაშაულებრივი მოვლენის გახსნა გულისხმობს დანაშაულის შემადგენლობის ელემენტების სრულყოფილად გამოვლინებასა და დადგენას“ (გვ. 23).

ზემოაღნიშნულის მიხედვით დღესაც, სამწუხაროდ, პროფესორ ი. იაკიმოვისებური არასწორი განმარტებითაა გაგებული დანაშაულის გახსნის ცნება სამართალდამცავი ორგანოების პრაქტიკულ საქმიანობაში, რაც არასწორია.

არ შეიძლება დანაშაულის გახსნის კრიტერიუმად მივიჩნიოთ დანაშაულის ნიშნების გამოვლინება, გამოძვლავნება, ეჭმიტანილის დაკავება ან, თუნდაც, დანაშაულისა და მისი ჩამდენი პირის დადგენა და პირისათვის ბრალდების წარდგენა.

გ. გერასიმოვი თავის სადოქტორო დისერტაციის ავტორეფერატში – „დანაშაულთა გახსნის თეორიული პრობლემები“ (გვ. 18-26). დანაშაულის გახსნას ყოფდა 3 ეტაპად. დანაშაულის გახსნის პირველ ეტაპად იგი მიიჩნევდა დანაშაულებრივი შემთხვევის ან მისი ნიშნების გამოძვლავნებასა და გამოვლინებას, მეორე ეტაპად – დანაშაულის ჩამდენი პირის შესახებ ცნობების მიღებასა და შეფასებას, მესამე ეტაპად – დანაშაულებრივი შემთხვევის გარემოებებისა და დანაშაულის ჩამდენი პირის დადგენას. ამასთან, დანაშაულის გახსნის მეორე, ძირითადი ეტაპის ქვესახედ, ანუ მის ნაირსახეობად

მიიჩნევდა ისეთ შემთხვევებს, როცა საქმისწარმოება შეჩერებული იყო დანაშაუზე პირის დაუდგენლობის გამო.

დანაშაულის გახსნის ასეთ ეტაპებად დაყოფის მიუხედავად, იგი მაინც ვერ გასცდა პროფ. ი. იაკიმოვის მიერ ჯერ კიდევ ადრე მოცემული დანაშაულის გახსნის განმარტებას და მის მსგავსად, დანაშაულის გახსნის კრიტერიუმად მიიჩნევდა დანაშაულის გამოძვლავნებას, დანაშაულებრივი შემთხვევის გარემოებებისა და „დამნაშავე“ პირის დადგენას, რაც, ჩემი აზრით, არასრულია და იგი გარკვეულ შეკამათებას იწვევს.

ასევე, პროფესორი ვასილევ დავის ნაშრომში, „საბჭოთა კრიმინალისტიკის კურსის შესავალი“ (გვ. 4), დანაშაულის გახსნის ცნებაზე მსჯელობისას, აღნიშნავდა, რომ „დანაშაულის გახსნის ცნებაში უნდა გავიგოთ მხოლოდ დანაშაულის აღმოჩენა და დანაშაულის დადგენა, რაც მთავარია დანაშაულის გამოძიებაში“ (გვ. 4).

დანაშაულის „გახსნის“ ცნების ასეთი განმარტება არასწორია. იგი ვერ ასახავს მის ნამდვილ ბუნებას, მის არსსა და მნიშვნელობას. ამასთან, იგი ეწინააღმდეგება უდანაშაულობის პრეზუმფციის პრინციპს. არ შეიძლება წინასწარი გამოძიების პროცესში, თუნდაც პირის ბრალდებულის სახით პასუხისმგებლობაში მიცემის დროს ან მის შემდეგ დანაშაული გახსნილად ჩათვალოთ და პირი დანაშაულებრივად ვცნოთ. ეს უკანასკნელი სასამართლოს პრეროგატივაა და არა წინასწარი გამოძიების. მხოლოდ სასამართლოს აქვს უფლება პირი ცნოს დანაშაულებრივად ან უდანაშაულოდ. ამიტომ წინასწარი გამოძიების ეტაპზე დანაშაულის „გახსნაში“ უნდა გავიგოთ არა მარტო დანაშაულებრივი ფაქტის გამოვლინება, ეჭმიტანილის დაკავება ან პირის ბრალდებულის სახით სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობაში მიცემა, ან დანაშაულის შემადგენელი ელემენტების დადგენა, არამედ მისი სრული, ყოველმხრივი გამოკვლევა. იგი გულისხმობს ისეთ გარემოებათა დადგენასაც, რომელთაც დანაშაულის შემადგენლობისათვის შეიძლება მნიშვნელობა არ ჰქონდეს, მაგრამ მათი როლი საქმეზე ობიექტური კვლევითების დადგენაში საკმაოდ დიდი იყოს.

მაგალითად, ცნობილია, რომ დანაშაულის შემადგენლობის თვალსაზრისით არავითარი მნიშვნელობა არა აქვს იმას, მკვლელობა

ჩადენილი იქნა ტტ-ს სისტემის ცეცხლსასროლი იარაღიდან თუ ბრაუნინგის ტიპის იარაღიდან გასროლილი ტყვიის მოხვედრის შედეგად; აგრეთვე იმას, ტტ-ს სისტემის N 5556 იარაღიდან გასროლილი ტყვიის მოხვედრის შედეგად დაღვა დ-ს სიკვდილი, თუ ტტ-ს სისტემის N 5898 იარაღიდან, მაგრამ საქმეზე ობიექტური ჭეშმარიტების დადგენისათვის მოცემული საკითხის დადგენას უაღრესად დიდი მნიშვნელობა აქვს. უფრო მეტიც, ასეთ კონკრეტულ შემთხვევაში ამ საკითხის დადგენის გარეშე არც შეიძლება საქმის სრულ გახსნაზე ვილაპარაკოთ.

გამოძიების პროცესში საქმის სრული გახსნა ნიშნავს მომხდარი დანაშაულებრივი ფაქტის ყოველმხრივ გამოკვლევას, გამოსაძიებელ ფაქტზე მტკიცების საგნისა და ფარგლის სწორად განსაზღვრას, მის შესაბამისად ყველა საჭირო გარემოების დადგენას, მათ შორის, დანაშაულის ჩადენის იარაღის ჯგუფის, სისტემისა და კუთვნილების დადგენას, იარაღის იდენტიფიკაციას, ჩადენილი დანაშაულის გამოძწვევი მიზეზებისა და ხელშემწყობი გარემოებების დადგენას, მაგრამ საბოლოოდ საქმის გახსნილად ცნობა სასამართლოს ფუნქციას მიეკუთვნება.

პროცესუალურ და კრიმინალისტიკურ ლიტერატურაში გარკვეულ დავას იწვევდა აგრეთვე ის, თუ როდის, რა მომენტიდან უნდა ჩაითვალოს დანაშაული გახსნილად. ზოგიერთი ავტორი დანაშაულის გახსნის ასეთ პროცესუალურ მომენტად მიიჩნევდა დადგენილების გამოტანას პირის ბრალდებულების სახით პასუხისმგებლობაში მიცემის შესახებ.

ზოგიერთი ავტორის აზრით კი დანაშაული შეიძლება გახსნილად იქნეს ცნობილი სისხლის სამართალწარმოების ამოცანების შესრულების შესაბამის სტადიიდან, კერძოდ, განაჩენის კანონიერ ძალაში შესვლის მომენტიდან.

პროცესუალურ და კრიმინალისტიკურ ლიტერატურაში გარკვეული დავა წარმოებს აგრეთვე დანაშაულთა „გახსნისა“ და „გამოძიების“ ცნებათა ტოლფარდობის შესახებ. ამ დავას აქვს არა მარტო წმინდა ტერმინოლოგიური, არამედ თეორიული და პრაქტიკული თვალსაზრისითაც დიდი პრინციპული მნიშვნელობა

დანაშაულთა „გამოძიებისა“ და „გახსნის“ სწორად გაგებისათვის.

უნდა აღინიშნოს, რომ კრიმინალისტიკურ ლიტერატურაში ზოგჯერ ერთნაირი მნიშვნელობით ხმარობენ დანაშაულის გახსნისა და გამოძიების ცნებას. ასეთი აზრი გატარებულია ზოგიერთ მონოგრაფიაში, დისერტაციასა და სადისერტაციო ნაშრომების ავტორეფერატებში. ზოგიერთი ავტორი კი, რატომღაც პირიტიტს ანიჭებს დანაშაულის „გამოძიებას“ ან პირიქით, — „დანაშაულის გახსნას“.

შეხედულებამ, რომლითაც დანაშაულის გამოძიების ცნება უფრო ფართოდაა გაგებული და იგი დანაშაულის გახსნის ცნების მომცველადაა მიჩნეული, უკანასკნელ დროს ერთგვარად გაბატონებული სახე მიიღო და დამკვიდრდა კიდევ რუსულ ენაზე გამოცემულ კრიმინალისტიკის სახელმძღვანელოებში, სადაც გახსნის მაგიერ ყველგან მითითებულია გამოძიების მეთოდიკა ან ორივე ერთად, გახსნა და გამოძიება. ამასთან ისინი გამოძიების მეთოდიკაზე მსჯელობას იწყებენ დანაშაულის გახსნით, რადგან, მათი აზრით დანაშაულის გახსნა წინ უსწრებს გამოძიებას, რაც არასწორია. არც ისაა სწორი, როცა ზოგიერთი ავტორი ამ ორ სხვადასხვა ცნებას ტოლფარდოვანი მნიშვნელობით ხმარობს.

ამასთან დაკავშირებით ბუნებრივად იბადება კითხვა: განა სისხლის სამართლის საქმე, რომელზეც გამოძიება უნდა ჩატარებულიყო, ყველა გაიხსნა? ცხადია, არა. ეს რომ ასე იყოს, მაშინ ვიტყვოდით არა საქმის გაუხსნელობაზე, არამედ საქმის გამოუძიებლობაზე. მაგრამ წარმოდგენილია, საქმე გახსნილი იყოს და იგი გამოძიებული არ იყოს.

კრიმინალისტიკურ მეცნიერებაში შემუშავებული სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებების, ტაქტიკური ხერხებისა და მეთოდების გამოყენების მიზანი წინასწარი გამოძიების პროცესში სხვა არა არის რა, თუ არა გამოსაძიებელი საქმის სრული, ყოველმხრივი გახსნა და ობიექტური ჭეშმარიტების დადგენა. ამიტომ, შეიძლება ითქვას, რომ წინასწარი გამოძიება არის სისხლის სამართალწარმოების ისეთი სახე, რომლის დროსაც სისხლის სამართლის საპროცესო კანონით რეგლამენტირებულ საგამოძიებო მოქმედებათა ჩატარების

პროცესში, კანონიერების მოთხოვნათა დაცვის ფარგლებში, თავის პრაქტიკულ რეალიზაციას პოულობს კრიმინალისტიკურ მეცნიერებაში შემუშავებული მტკიცებულებათა აღმოჩენის, ფიქსაციის, გამოკვლევისა და შეფასების ის სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებები, ტაქტიკური ხერხები და მეთოდები, რომელთა გამოყენება ხელს უწყობს დანაშაულის სწრაფ, სრულ გახსნას – ობიექტური ჭეშმარიტების დადგენას.

მართალია, კრიმინალისტიკური მეცნიერების მიერ შემუშავებული დანაშაულის გახსნის სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებების, ტაქტიკური ხერხებისა და მეთოდების გამოყენება დაიშვება მხოლოდ კანონით რეგლამენტირებული პროცესუალური ნორმების მოთხოვნათა ფარგლებში, მაგრამ ეს კიდევ არ ნიშნავს იმას, რომ დანაშაულის გამოძიების ცნება უფრო ფართო იყო, ვიდრე დანაშაულის გახსნისა. პირიქით, ეს გარემოება იმაზე მეტყველებს, რომ დანაშაულის გახსნა უფრო ფართოა, ვიდრე გამოძიება, რომ დანაშაულის გახსნა მოიცავს დანაშაულის გამოძიებასაც. უფრო მეტიც, დანაშაულის გახსნა წარმოუდგენელია გამოძიების გარეშე.

როცა ვლაპარაკობთ, რომ დანაშაული გახსნილია, მასში ისიც იგულისხმება, რომ იგი გამოძიებულია. მაგრამ, სამწუხაროდ, დანაშაულის გამოძიებას ყოველთვის ვერ მიეყვარათ დანაშაულის გახსნამდე. პრაქტიკაში შეიძლება ადგილი ჰქონდეს ისეთ შემთხვევას, როცა გამოსაძიებელ საქმეზე მთლიანად ამოწურულ იქნა მტკიცებულებათა მიღების ყველა პროცესუალური საშუალება, მაგრამ შეკრებილ მტკიცებულებათა უკმარისობის გამო საქმე წარმოებით შეწყდეს ან იგი გაუხსნელი დარჩეს.

საქმის სრული გახსნა ნიშნავს იმას, რომ საქმეზე გამოძიება სრულყოფილად ჩატარებული, დადგენილია საქმისთვის მნიშვნელობის მქონე ყველა გარემოება და მასზე სასამართლოს მიერ გამოტანილი განაჩენი კანონიერ ძალაშია შესული.

დანაშაულის „გახსნისა“ და „გამოძიების“ ცნებათა ურთიერთშეფარდების საკითხის განხილვისას ბუნებრივად იბადება კითხვა: რომელია სწორი – დანაშაულის გახსნისა თუ დანაშაულის გამოძიების მეთოდის ცნება და აქედან რომლის ხმარება უფრო

მიზანშეწონილია. თუ დანაშაულის გახსნა მოიცავს დანაშაულის გამოძიებასაც, მაშინ ზომ არ სჯობია დანაშაულთა გამოძიების მეთოდის ნაცვლად ვიზმაროთ დანაშაულთა გახსნის მეთოდიკა და საერთოდ დანაშაულის გახსნა?

ამ საკითხის სწორად გადაწყვეტის ამოსავალი თვით კრიმინალისტიკის საგნის განმარტებაში უნდა ვეძიოთ. ამ განმარტებებში კი ყველგან ლაპარაკია დანაშაულის გახსნასა და თავიდან აცილებაზე. ასევე კრიმინალისტიკის უმთავრეს მიზნად მიჩნეულია დანაშაულის გახსნა და არა მარტოდენ გამოძიება. დანაშაულის გახსნას ყოველთვის წინ უსწრებს გამოძიება. ამიტომ, შეიძლება ითქვას, რომ გამოძიება არის დანაშაულის გახსნის მიზნის მიღწევის პროცესუალურ-კრიმინალისტიკური საშუალება.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, ჩემი აზრითა და ღრმა რწმენით, უფრო სწორი და ლოგიკურია ვიზმაროთ ტერმინი – „დანაშაულის გახსნის მეთოდიკა“ და არა „დანაშაულის გამოძიების მეთოდიკა“. მით უმეტეს, რომ დანაშაულის გამოძიების მეთოდიკა სხვა არა არის რა, თუ არა დანაშაულის გახსნის სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებების, ტაქტიკური ხერხებისა და მეთოდების განზოგადება, რომლის საშუალებითაც ვაღწევთ კრიმინალისტიკის საგნით დასახული მიზნის მიღწევას – დანაშაულის გახსნასა და თავიდან აცილებას.

ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, უფრო სწორად მიმაჩნია ვიზმაროთ დანაშაულის „გახსნის მეთოდიკა“ და არა „გამოძიების მეთოდიკა“ და ამის შესაბამისად კრიმინალისტიკურ ტაქტიკასა და გამოძიების მეთოდიკას ეწოდოთ „დანაშაულთა გახსნის ტაქტიკა“, კრიმინალისტიკის სახელმძღვანელოს ბოლო განყოფილებას კი – „დანაშაულთა გახსნის მეთოდიკა“. ამასთან, ზოგადისა და კერძო სახით ერთიმეორისაგან გაავიჯნოთ „დანაშაულთა გახსნის ზოგადი მეთოდიკა“ და „დანაშაულთა ცალკეული სახეების გახსნის მეთოდიკა“, ანუ „დანაშაულთა გახსნის კერძო მეთოდიკა“.

საკონტროლო კითხვები

1. რას ნიშნავს სიტყვა კრიმინალისტიკა და როგორაა იგი გაგებული სპეციალურ ლიტერატურაში;
2. რა განსხვავებაა სასამართლო ექსპერტიზებისა და კრიმინალისტიკის საგნის აღმოცენებას შორის;
3. ვინ იყო კრიმინალისტიკის საგნის ფუძემდებელი და კრიმინალისტიკის სახელმძღვანელოს პირველი ავტორი;
4. ვინ იყვნენ კრიმინალისტიკის საგნის ირგვლის დაწერილი ნაშრომების პირველი ავტორები;
5. როგორ და რა თანმიმდევრობით უნდა მოხდეს კრიმინალისტიკური მეცნიერების აღმოცენებისა და განვითარების ისტორიის შესწავლა;
6. როგორ ჩამოყალიბდა და განვითარდა კრიმინალისტიკა საქართველოში და ვინ არიან მისი მოძღვარნი;
7. რა განსხვავებაა დანაშაულის „გამოძიებასა“ და „გახსნის“ ცნებებს შორის და როგორაა იგი გაგებული კრიმინალისტიკურ ლიტერატურაში;

თავი IV. მოკლეობა კრიმინალისტიკური მეცნიერებისა და კვლევის სხვა მეცნიერული სპეციალური და მეთოდური შესახებ

§1. კრიმინალისტიკური კვლევის მეცნიერული მეთოდები

კრიმინალისტიკური მეცნიერების კვლევის უმთავრეს მეთოდს წარმოადგენს დიალექტიკური კვლევის მეთოდი. მაგრამ, ცხადია, ეს არ არის მარტოდენ კრიმინალისტიკური მეცნიერების კვლევის მეთოდი. იგი დამახასიათებელია და საფუძვლად უდევს მეცნიერების ყველა დარგს. ეს არის ფილოსოფიურ მეცნიერებაში აღიარებული და დადგენილი მეცნიერული კვლევის ის მეთოდი, რომლის მეშვეობითაც ხდება ყველა გარემოების, ობიექტებისა და საგნების აღიარების აზროვნებაში ობიექტური ასახვა, მისი სრული შემეცნება ერთ მთლიანობაში სხვა მთელ რიგ გარემოებებთან ურთიერთ მჭიდრო კავშირში ან ცალკე აღებული რომელიმე გარემოება.

აღიარების აზროვნებაში წარმოებული შემეცნების ამ პროცესის შედეგად ხდება კვლევის საგნის, ობიექტის ან მოვლენის სრული ადეკვატური ასახვა და მასზე ობიექტური ჭეშმარიტების დადგენა.

მომხდარი დანაშაულებრივი ფაქტების გამოძიების დროსაც დიალექტიკური კვლევის მეთოდითა და ლოგიკური აზროვნების – ინდუქციური და დედუქციური კვლევის მეთოდები წარმოებულ შემეცნების მთელ ამ პროცესს გარკვეული თანმიმდევრობით მივყავართ გამოსაძიებელ საქმეზე ობიექტური ჭეშმარიტების დადგენისაკენ.

ჭეშმარიტებისაკენ მიმავალ მთელ ამ პროცესს გარკვეულ დახმარებას უწევს აგრეთვე დანაშაულთა გახსნისა და თავიდან აცილების მიზნით საკუთრივ კრიმინალისტიკურ მეცნიერებაში შექმნილი კვლევის ის ხერხები, სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებები და მეთოდები, რომელთა სწორი, თანმიმდევრული გამოყენებით შესაძლებელი ხდება დანაშაულის სწრაფი, სრული გახსნა და გამოსაძიებელ საქმეზე ობიექტური ჭეშმარიტების დადგენა.

ისევე, როგორც ყველა მეცნიერების დამოუკიდებელ დარგად აღიარებას ხელს უწყობს და აყალიბებს მის მიერვე შექმნილი და ჩამოყალიბებული სამეცნიერო კვლევის კერძო მეთოდები, კრიმინალისტიკის დამოუკიდებელი სახის სამეცნიერო-კვლევით დარგად აღიარებას ხელს უწყობს და ამტკიცებს დანაშაულის გახსნისა და თავიდან აცილების მიზნებისათვის კრიმინალისტიკური მეცნიერების მიერ შექმნილი სპეციალური კვლევის კერძო სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებები, ხერხები და მეთოდები.

თუ რიდიულ მეცნიერებათა ციკლის სისტემაში კრიმინალისტიკური მეცნიერების დამოუკიდებელ თეორიულ დისციპლინად აღიარებას უდავოდ ხელი შეუწყო კრიმინალისტიკური მეცნიერების მიერ საკუთრივ მთელი რიგი ისეთი კერძო სპეციალური სამეცნიერო-კვლევითი მეთოდების შემუშავებამ, როგორიცაა: გამოსაძიებელ საქმეზე მტკიცებულებათა აღმოჩენის, ფიქსაციისა და გამოკვლევისათვის საჭირო თეორიული და პრაქტიკული მნიშვნელობის მქონე ხერხები და მეთოდები; კრიმინალისტიკური იდენტიფიკაციის კვლევის მეთოდი; დაქტილოსკოპიური კვლევის მეთოდი; კრიმინალისტიკური რეგისტრაციის სისტემური კვლევის მეთოდი; ოდოროლოგიური კვლევის მეთოდი; საგამოკვლევო და ოპერატიულ ფოტოგრაფიაში შემუშავებული ნივთიერ მტკიცებულებათა კვლევის ხერხები და მეთოდები; გამოძიებისა და საგამოძიებო მოქმედებების ჩატარების დაგეგმვის მეთოდი; გარეგანი ნიშნებით პიროვნების გაიგივების მეთოდი; სიტყვიერი პორტრეტის შედგენის კვლევის მეთოდი; ცეცხლსასროლი იარაღების იდენტიფიკაციის კვლევის მეთოდი; საგამოძიებო კერსიების აგება-შემოწმების მეთოდი; დანაშაულის ჩადენის ხერხებისა და საგამოძიებო-სასამართლო პრაქტიკის განზოგადების, მისი ანალიზისა და სინთეზის კვლევის მეთოდი და სხვ.

ზემოაღნიშნული საკუთარი სპეციალური კვლევის მეთოდების გარდა კრიმინალისტიკამ გადამუშავებული სახით საკუთარ მიზნებს დაუქვემდებარა საერთო მეცნიერული კვლევის ისეთი მეთოდები, როგორიცაა: ფილოსოფიურ-ლოგიკური აზროვნების ინდუქციური და დედუქციური კვლევის მეთოდები; ფსიქოლოგიური კვლევის

მეთოდები; ნივთიერ მტკიცებულებათა კვლევის ქიმიური, ბიოლოგიური, ფიზიკური, მათემატიკური, კიბერნეტიკული კვლევის მეთოდები. აგრეთვე, ინსტრუმენტული, ისტორიული შედარებითი, სისტემური კვლევის, მოდელირების, საინფორმაციო რეგისტრაციის, კომპიუტერული ტექნიკის კვლევის და სხვა მეთოდები.

კრიმინალისტიკა საკუთარი მიზნებისათვის ასევე ფართოდ იყენებს აგრეთვე ისეთ საერთო სამეცნიერო-კვლევით ხერხებსა და მეთოდებს, როგორიცაა: დაკვირვება, აღწერილობა, განზომილება, შედარება, დათვალიერება, ექსპერიმენტი და სხვ.

კრიმინალისტიკური იდენტიფიკაცია დამყარებულია დიალექტიკური მატერიალიზმის მოძღვრებაზე იმის შესახებ, რომ ბუნებაში არ არსებობს ორი აბსოლუტურად ერთნაირი საგანი და ობიექტი, რომ ისინი მათი წარმოშობის ერთგვაროვნების მიუხედავად ერთიმეორესაგან განსხვავდებიან მთელი რიგი ნიშან-თვისებებით. ამ არსებითი მნიშვნელობის დებულებამ თავიდანვე დიდი ინტერესი გამოიწვია კრიმინალისტიკური მოძღვრებით დაინტერესებულ პირთა შორის და მათ ამ მიმართულებით მთელი რიგი ცდები ჩაატარეს ადამიანის ხელის თითების ბოლო ფალანგებზე წარმოქმნილი ქარგების იგივეობის საკითხის გადასაწყვეტად, რა დროსაც ისინი მივიდნენ იმ დასკვნამდე, რომ ადამიანის ხელის თითების ბოლო ფალანგებზე მოთავსებული ქარგები თავიანთი ზოგადი ნიშნებით ერთიმეორეს ემსგავსებიან და ამის საფუძველზე შეიძლება მოხდეს მათი კლასიფიკაცია. მაგრამ, თითოეული ქარგა თავისი დფრილოვანი ხაზების აგებულების, ფორმის და განლაგების მიხედვით ერთმეორისაგან განსხვავდება და არ არსებობს ორი ერთნაირი ქარგის მქონე ადამიანი, მსოფლიოში თავისი ბუნებრივი ნიშან-თვისებებით ერთიმეორისგან განსხვავებული იმდენი სახის დფრილოვანი ქარგაა, რამდენიც ადამიანის ხელის თითთა.

მეცხრამეტე საუკუნის მიწურულში პიროვნების იდენტიფიკაციისათვის შეიქმნა და პრაქტიკაში დაინერგა აგრეთვე, ანთროპომეტრული მეთოდი და სხვ. ყოველივე ამის საფუძველზე იდენტიფიკაციის საკითხებზე შეიქმნა მრავალი საინტერესო ნაშრომი.

კრიმინალისტიკური იდენტიფიკაციის თეორია შემდეგ კიდევ

უფრო ღრმად და საფუძვლიანად იქნა დამუშავებული კრიმინალისტიკის მიერ და, დღეს უშეცდომოდ შეიძლება დადგინდეს კრიმინალისტიკური მიზნებისათვის ამა თუ იმ საგნის ან ობიექტის იგივეობის ან არაიგივეობის საკითხი.

მაგალითად, ცეცხლსასროლი იარაღის იდენტიფიკაცია გასროლილი ტყვიის მიხედვით; პიროვნების იდენტიფიკაცია გარეგანი ნიშნებისა და შემთხვევის ადგილზე დარჩენილ ხელის თითების კვალში გამოვლენილი მისი ხელის თითების დერილოკანი ქარგების ზოგადი და კერძო ნიშნებით. აგრეთვე მთელის იდენტიფიკაცია მისი ნაწილების მიხედვით და სხვ.

მართალია, სიტყვა იდენტიფიკაცია სხვადასხვა ასპექტში შეცნირების სხვა დარგებშიც გამოიყენება. მაგრამ კრიმინალისტიკური იდენტიფიკაციის თეორია და მისი კვლევის მეთოდი უშუალოდ კრიმინალისტიკის მიერაა შემუშავებული და დადგენილი. კრიმინალისტიკური თეორიისა და მისი კვლევის მეთოდების შემუშავებას განსაკუთრებული ყურადღება მიექცა საბჭოური პერიოდის კრიმინალისტიკის მიერ.

ოპერატიულ-საგამოძიებო და კვლევითი ფოტოგრაფიის ხერხებისა და მეთოდების გამოყენებას საგამოძიებო-სასამართლო პრაქტიკაში კრიმინალისტიკური მეცნიერების აღმოცენებამდე ჰქონდა ადგილი და იგი თავიდანვე იპყრობდა ექსპერტი კრიმინალისტიკის ყურადღებას. ამ მხრივ ცნობილია ექსპერტთა საქმიანობა და სასამართლოში მათ მიერ წარდგენილი სპეციალური კვლევის ფოტოგრაფიული მეთოდებით ჩატარებული ექსპერტის დასკვნები სხვადასხვა სახის დოკუმენტების გაყალბებასთან დაკავშირებით.

ამ მხრივ, როგორც ქართულ ენაზე არსებულ კრიმინალისტიკურ ლიტერატურაშია მითითებული, საქართველოში გარკვეულ საქმიანობას ეწეოდა სასამართლო ექსპერტი, პ. სტრუვე, რომელმაც ჯერ კიდევ ადრე მეცხრამეტე საუკუნის 80-იან წლებში საგამოკვლევო-ლოტოგრაფიული მეთოდებით ჩაატარა დოკუმენტების ექსპერტიზა და რამდენიმე საქმეზე სასამართლოს მისცა მტკიცე დასკვნა დოკუმენტების გაყალბებასთან დაკავშირებით. ასევე ფოტოგრაფიული კვლევის მეთოდებს იყენებდა მეცხრამ-

ეტე საუკუნის 80-90-იან წლებში სახელგანთქმული პროფესორი ე. ბურინსკი, რომელიც აღიარებულია რუსეთში სასამართლო ფოტოგრაფიის მამამთავრად.

კრიმინალისტიკური კვლევითი ფოტოგრაფიისა და ოპერატიულ-საგამოძიებო ფოტოგრაფიის მეთოდები კიდევ უფრო საფუძვლიანად და სრულყოფილად იქნა დამუშავებული მეოცე საუკუნის მეორე ნახევარში საბჭოური ქვეყნებისა და საზღვარგარეთის ქვეყნების მეცნიერი კრიმინალისტიკის მიერ. უკანასკნელ პერიოდში საქართველოში განსაკუთრებული განვითარება პოვა ოპერატიული მიზნებისათვის დეტექტიური ანუ ფარული ფოტოგადაღებისა და ვიდეოფიქსაციის ხერხებმა და საშუალებებმა.

საგამოძიებო ვერსიების აგება-შემოწმებისა და გამოძიების დაგეგმვის ხერხები და მეთოდები. მოცემული კვლევის ხერხებისა და მეთოდების დამუშავება უშუალოდ დაკავშირებულია კრიმინალისტიკური მეცნიერების აღმოცენებასთან, რომლის პრაქტიკაში დანერგვასა და კრიმინალისტიკის საგნის სასწავლო დისციპლინად აღიარებას მოჰყვა კრიმინალისტიკური მეთოდოლოგიის ამ მნიშვნელოვანი საკითხების საფუძვლიანი დამუშავება. საგამოძიებო ვერსიების აგება-შემოწმებისა და გამოძიების დაგეგმვის საკითხებმა იმდენად გაიტაცა საბჭოური პერიოდის კრიმინალისტიკები, რომ ამ თემებზე მომზადებული და დაცული იქნა არაერთი საკანდიდატო დისერტაცია და გამოქვეყნდა მრავალი სამეცნიერო ნაშრომი და მონოგრაფია.

კრიმინალისტიკის მიერ შემუშავებული ეს საკითხები განუყრელადაა დაკავშირებული კრიმინალისტიკის ტაქტიკასთან და ყველა სახელმძღვანელოში იგი საკმაოდ ამომწურავადაა გაშუქებული.

კრიმინალისტიკური ვერსიების და, მათ შორის, საგამოძიებო ვერსიების აგება-შემოწმების ხერხები და მეთოდები სპეციფიკურია და გამოიყენება მხოლოდ კრიმინალისტიკური მიზნებისათვის, ამდენად, იგი კრიმინალისტიკური მეცნიერების კუთვნილებათ.

აქვე უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ საგამოძიებო ვერსიების აგება-შემოწმებისა და გამოსაძიებელი ფაქტების შემეცნების პროცესში ფართოდ გამოიყენება ლოგიკური აზროვნების ინტუქციური და დედუქციური კვლევის მეთოდები, აგრეთვე, ანალოგია და სინთეზი.

თეორიისა და პრაქტიკის განზოგადება. დანაშაულთა ჩადენის ხერხებისა და საგამომიებო-სასამართლო პრაქტიკის განზოგადების მეთოდოლოგიის გამოყენებას განსაკუთრებული ადგილი უკავია დანაშაულთა გახსნისა და თავიდან აცილების კერძო მეთოდის შემუშავებაში მტკიცებულებათა გამოვლინების, გამოკვლევისა და საძიებო მთავარი ფაქტის შემეცნებასა და დადგენაში. უფრო მეტიც, მომხდარი დანაშაულებრივი ფაქტების სრული, ყოველმხრივი გამოკვლევა წარმოუდგენელია საგამომიებო-სასამართლო პრაქტიკის საფუძვლიანი შესწავლისა და მისი სწორი თანმიმდევრული განზოგადების, ანალიზისა და სინთეზის გარეშე. ამ მიმართულებით კრიმინალისტიკურ ლიტერატურაში შემუშავებული და საგამომიებო პრაქტიკაში დამკვიდრებული კვლევის მრავალი ხერხი, საშუალება და მეთოდოლოგია ერთიმეორეს განაპირობებს და გამართლებული იქნება, თუ ვიტყვი, რომ კრიმინალისტიკური კვლევის ეს მეთოდები მიმართულია საგამომიებო-სასამართლო პრაქტიკის გაუმჯობესებისაკენ. პრაქტიკა კი გამოსაძიებელ საქმეზე ობიექტური ჭეშმარიტების დადგენისაკენ.

აქვე უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ თეორიისა და პრაქტიკის განზოგადება წარმოუდგენელია **ანალიზისა და სინთეზის**, კვლევის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი მეთოდის, ჭეშმარიტების მიღწევის საუკეთესო საშუალების გარეშე.

ანალიზი საშუალებას გვაძლევს შემეცნების პროცესში ცალკე დაგანაწილთ და მოვახდინოთ საძიებო ობიექტების გამოკვლევა, შემდეგ კი სინთეზის მეშვეობით კვლავ დაეკავშიროთ ისინი ერთიმეორესთან და ყოველივე ამით დავადგინოთ მათი ურთიერთ-ბუნებრივი კავშირი და დამოკიდებულება.

კვლევის ამ მეთოდის გამოყენება განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია კრიმინალისტიკური მიზნებისათვის მიკრონაწილაკებისა და მიკროობიექტების გამოკვლევის დროს. იგი გამოიყენება აგრეთვე კრიმინალისტიკური კვლევის ობიექტების ნიშან-თვისებების აღწერის, მათი კლასიფიკაციისა და მტკიცებულებათა მოპოვებისთვის.

დანაშაულის ჩადენის მთლიანი მექანიზმის ახსნის მიზნით საგამომიებო პრაქტიკაში არცთუ იხე იშვიათად მიმართავენ აგრეთვე

დანაშაულის ჩადენის ხერხებისა და მისი კვალის დაფარვის შემეცნების მთლიანი პროცესის უკუთ წარმოჩენის მიზნით, გამოსაძიებელ საქმეზე შეკრებილი ინფორმაციის საფუძველზე, ჩადენილი ქმედების ტიპური მოდელის სქემის შემუშავებას. ეს უკანასკნელი კი თავის პრაქტიკულ გამოყენებას პოულობს ცალკეული სახის დანაშაულთა კრიმინალისტიკურ დახასიათებაში. კრიმინალისტიკური კვლევის ეს სპეციალური მეთოდი ფართოდ გამოიყენება ცალკეული სახის დანაშაულთა გამოძიებისა და გახსნის მეთოდულად, სადაც ნებისმიერი სახის დანაშაულის გახსნის შემეცნების პროცესი იწყება გამოსაძიებელი შემთხვევის კრიმინალისტიკური დახასიათების წარმოსახვითი მოდელის ჩამოყალიბებით.

ნივთიერ მტკიცებულებათა აღმოჩენის, ფიქსაციისა და გამოკვლევისათვის გადაუმავებული სახით კრიმინალისტიკაში ფართოდ გამოიყენება აგრეთვე ქიმიური, ბიოლოგიური, კიბერნეტიკული, ფიზიკური, კიბერნეტიკული გამოთვლითი მანქანების გამოყენების, მათემატიკური და კომპიუტერული ტექნიკის გამოყენებით კვლევის მეთოდები და სხვა.

ქიმიური კვლევის მეთოდები უშუალოდ გამოიყენება შემთხვევის ადგილზე დარჩენილი ლატენტური სახის კვალთა აღმოჩენისა და გამოკვლევის მიზნით, როგორცაა მაგალითად, შემთხვევის ადგილზე ხელის თითების უჩინარ კვალთა გამოვლინება წყალში გახსნილი ნინგიდრინისა და აზოტმფავას ათპროცენტული ხსნარებით; გვამში ან რაიმე საგნებზე დარჩენილი სხვადასხვა სახის შემადგენლობის მქონე ნივთიერებათა გამოკვლევა-დადგენა და სხვ.

ბიოლოგიური კვლევის მეთოდები უმთავრესად გამოიყენება მიკრობიოლოგიური ნაწილების, სპერმის, ნერწყვის და სისხლის კვლევის, მათი წარმოქმნელი ობიექტის დადგენის მიზნით და სხვ.

კრიმინალისტიკური მიზნებისათვის ასევე ფართოდ გამოიყენება შეუიარაღებელი თვალისათვის მიუწვდომელი და დაუდგენელი მტკიცებულებების აღმოჩენისა და გამოკვლევის მიზნით საგნებისა და ობიექტების დათვალიერება და მათი გამოკვლევა სპექტრის უხილავ სხივებში და სხვ.

კრიმინალისტიკური მიზნებისათვის ასევე ფართოდ გამოიყენება

გამოთვლითი და კომპიუტერული ტექნიკა. კვლევის ეს მეთოდები თავიანთ პრაქტიკულ გამოყენებას განსაკუთრებით პოულობენ კრიმინალისტიკური რეგისტრაციის სისტემაში და ექსპერტიზის ჩატარების პროცესში, აგრეთვე, დანაშაულის აღკვეთისა და თავიდან აცილების მიმართებაში და სხვ.

კრიმინალისტიკური მეცნიერება თავის საკუთარი მიზნებისათვის ფართოდ იყენებს აგრეთვე ისეთ საერთო მეცნიერული კვლევით ხერხებსა და მეთოდებს, როგორიცაა: დაკვირვება, აღწერილობა, განზომილება, შედარება, ექსპერიმენტი და სხვ.

აქედან, უპირველეს ყოვლისა, აღსანიშნავია **დაკვირვება.** კვლევის ამ მეთოდის გამოყენების გარეშე შეუძლებელია ნივთიერ მტკიცებულებათა აღმოჩენა და მათი შემდგომი გამოკვლევა; ისეთი პროცესუალური მოქმედებების ჩატარება, როგორიცაა: შემთხვევის ადგილის, გვამის, დოკუმენტებისა და სხვა ნივთიერ მტკიცებულებათა დათვალიერება, შემოწმებისა და ამოცნობის ჩატარება და სხვ.

დაკვირვების გარეშე ასევე წარმოდგენილია საექსპერტო კვლევის პროცესის წარმოება, შემთხვევის ადგილის დათვალიერების დროს რაიმე საგანზე ნაკლებად ხილვადი ან უჩინარი ხელის თითების კვალთა აღმოჩენა, ნეგატიური და სხვა სახის კვალის და ნივთიერ მტკიცებულებათა აღმოჩენა, კვლევის ობიექტებისათვის დამახასიათებელი საერთო და კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნების დადგენა და სხვ.

აღწერილობის კვლევის მეთოდი ოპერატიულ-სამძებრო, საგამოძიებო და საექსპერტო კვლევის წარმოების მუდმივი თანამგზავრია. მაგალითად, პიროვნების ან რაიმე საგნისა და ობიექტის ამოცნობა წარმოდგენილია მათი გარეგანი ნიშნების და სხვა მათთვის დამახასიათებელი ნიშან-თვისებების აღწერის გარეშე. ასევე, შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი კვალის, ან კვალიანი საგნის, ან სხვა ნივთიერი მტკიცებულების მქონე ნებისმიერი საგნის მდებარეობისა და მისთვის დამახასიათებელი ყველა ნიშანი დეტალურად უნდა იქნეს აღწერილი შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ოქმში. მასში ასევე დეტალურად უნდა აღიწეროს შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი გვამის პოზა, მისი ჩაცმულობა, სიმაღლე, კანის ფერი,

მიყენებული დაზიანებები, მისი კუთვნილი ნივთები, დათვალიერების დროს ჩატარებული ფოტოგადაღებები და სხვ.

განზომილება, როგორც კვლევის საერთო მეცნიერული მეთოდი, ასევე თავის პრაქტიკულ გამოყენებას პოულობს ზოგიერთი სახის საგამოძიებო მოქმედებების ჩატარებაში.

მაგალითად, წარმოდგენილია ავტოავარიის საქმეებზე შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ჩატარება ფეხით მოსიარულეზე ავტომანქანის შეჯახების და დაზარალებულის გვამის ადგილმდებარეობის შესაბამისი ფორმით ნახაზების, აქტების შედგენისა და სხვა სახის განზომილების ჩატარების გარეშე. ასევე ტრანსპორტის დამუხრუჭების მანძილის, ფეხისა და სატრანსპორტო საბურავების კვალის გაზომვა, შემთხვევის ადგილის დათვალიერების დროს სქემებისა და გეგმების შედგენის აუცილებლობა და სხვ.

კრიმინალისტიკური მიზნებისათვის ფართოდ გამოიყენება აგრეთვე **შედარებითი და ექსპერიმენტული კვლევის საერთო მეცნიერული მეთოდები.** შედარებითი კვლევის მეთოდის გამოყენების გარეშე წარმოდგენილია ამა თუ იმ სახის საგნის ან ობიექტის გავიგება და საერთოდ კრიმინალისტიკური იდენტიფიკაციის წარმოება. გამოსაკვლევ ობიექტთან ერთად აუცილებელია გვქონდეს ის საგანი ან ობიექტი, რომელთანაც უნდა მოხდეს მისი შედარებითი გამოკვლევა. იგი განსაკუთრებით გამოიყენება კრიმინალისტიკური ექსპერტიზის ჩატარების პროცესში.

მაგალითად, ხელნაწერების გამოკვლევის დროს აუცილებელია, გვქონდეს სათანადო წესების დაცვით მიღებული წინასწარ ცნობილი პიროვნების ხელნაწერების ნიმუშები. ასევე შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი ხელის თითების ანაბეჭდების გამოსაკვლევად საჭიროა გვქონდეს აგრეთვე გარკვეული პირებისაგან აღებული ხელის თითების ქარგების ნიმუშები. გასროლილი ტყვიების მიხედვით იარაღის იდენტიფიკაციისათვის აუცილებელია შესადარებელი კვლევისათვის საჭირო ამა თუ იმ სახის ცეცხლსასროლი იარაღიდან გასროლილი ტყვია და სხვ.

ამგვარი ნიმუშების მიღება, მთელ რიგ შემთხვევებში, აუცილებელია მოხდეს ექსპერიმენტული გზით.

მაგალითად, ხელნაწერების ექსპერტიზის ჩასატარებლად საჭიროა გვექონდეს ამა თუ იმ პირის მიერ სხვადასხვა დროს სხვადასხვა მიზნით შესრულებულ ხელნაწერების ნიმუშებთან ერთად მისგან ექსპერიმენტული გზით მიღებული ნიმუშებიც.

ასევე, შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი გასროლილი ტყვიის მიხედვით იარაღის იდენტიფიკაციის მიზნით ბალისტიკური ექსპერტიზის ჩასატარებლად აუცილებელია შედარებითი გამოკვლევისათვის გვექონდეს სადავო ცეცხლსასროლი იარაღიდან, შესაბამისი პირობების დაცვით, ექსპერიმენტული გასროლით მიღებული ტყვია და სხვ.

მაშასადამე, მთელი რიგის კრიმინალისტიკური ექსპერტიზების ჩატარება შეუძლებელია შესაბამისი სახის ნიმუშების არსებობის გარეშე. ამ ნიმუშების მიღება კი წარმოებს ექსპერიმენტული გზით. ეს კი თავისთავად მიგვიტოვებს იმაზე, რომ კრიმინალისტიკური მიზნებისათვის მთელი რიგი სახის კრიმინალისტიკური ექსპერტიზის ჩატარება შედარებითი და ექსპერიმენტული კვლევის მეთოდის გამოყენების გარეშე შეუძლებელია, ამიტომ ეს ორი ცნება ერთიმეორესთან იმდენად მჭიდროდაა დაკავშირებული, რომ ერთიმეორის არსებობას განაპირობებენ.

ექსპერიმენტული კვლევა საკუთრივ კრიმინალისტიკურ ტაქტიკაშიც ფართოდ გამოიყენება. მაგალითად, ექსპერიმენტული კვლევის მეთოდის გამოყენების გარეშე შეუძლებელია საგამოძიებო ექსპერიმენტის ჩატარება. მისი ელემენტები გამოიყენება აგრეთვე სხვა სახის საგამოძიებო მოქმედებების ჩატარების დროსაც. ცხადია, თითოეული მათგანის გამოყენება უშუალოდ დაკავშირებულია დანაშაულთა გახსნის კერძო მეთოდიკასთან.

§2. მოქმედება კრიმინალისტიკური იდენტიფიკაციის შესახებ

სიტყვა „იდენტიფიკაცია“ მომდინარეობს ლათინურიდან „identifico“ და ნიშნავს გაიგივებას. კრიმინალისტიკური იდენტიფიკაციის თეორიის ჩამოყალიბება უშუალოდ დაკავშირებულია კრიმინალისტიკის, როგორც იურიდიული მეცნიერების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი დარგის აღმოცენებასთან და მასთან ერთად ვითარდებოდა და დღესაც ვითარდება, როგორც კრიმინალისტიკური მეცნიერების კვლევის ერთ-ერთი წამყვანი მეცნიერული კვლევის მეთოდი. იგი ემყარება დიალექტიკური კვლევის იმ მთავარ და უტყუარ დებულებას, რომ ბუნებაში არ არსებობს ორი აბსოლუტურად ერთნაირი საგანი. მსგავსი საგანი შეიძლება იყოს მრავალი, იდენტიფიცირებული კი მხოლოდ ერთი. მსგავსებას აქვს შედარების ხარისხი, იდენტიფიკაციას კი მხოლოდ იგივეობა.

მაშასადამე, საგნებისა და ობიექტების იდენტიფიკაციასა და მსგავსებაზე მსჯელობისას მხედველობაში მისაღებია ის, რომ მსგავსებას აუცილებლად აქვს შედარებითი ხარისხი.

მაგალითად, როცა ვამბობთ, რომ ა. თავისი გარეგნობითა და ხმით ძალიან ჰგავს ბ.-ეს, ამით ჩვენ ხაზს ვუსვამთ იმას, რომ ა. თავისი გარეგანი ნიშნებით და ხმით ძალიან ემსგავსება ამავე ნიშნების მქონე ბ.-ეს, მაგრამ არ ვამბობთ იმას, რომ ა. და ბ.-ე ერთი და იგივე პიროვნებაა. ზოგჯერ ეს მსგავსება პიროვნებათა შორის იმდენად დიდია, რომ მისი ერთიმეორისგან გამიჯვნა გარეშე პირისათვის თითქმის შეუძლებელია. ასეთი ამაღლებული სახით პირთა მსგავსებას განსაკუთრებით ადგილი აქვს ერთი და იმავე სქესის ტყუპებს შორის, რომელთა გარჩევა უჭირთ არა მარტო გარეშე პირებს, არამედ მათ შობლებს და მათი ცხოვრების თანამგზავრ ადამიანებსაც.

პრაქტიკაში ცნობილია ისეთი შემთხვევები, როცა ერთიმეორის მსგავსი ტყუპი ძმები ბოროტად იყენებდნენ ბუნების მიერ ნაბოძებ ასეთ მსგავსებას და ერთსა და იმავე ფაქულტეტზე სწავლის დროს საგამოცდო სესიაზე ჩასაბარებელ საგნებს წინასწარი შეთანხმებით

ამზადდებდნენ და სხვადასხვა დროს ერთიმეორის მაგივრად აბარებდნენ. გამოცდილი ლექტორი კი, მსგავსი შეცდომის თავიდან აცილების მიზნით, ორივე ტყუპი ძმის გამოცდას ერთდროულად ატარებდა.

საგამოძიებო პრაქტიკაში, არც თუ ისე იშვიათად, ადგილი აქვს ძებნაში მყოფ პირთა მიერ თავიანთი ანკეტური მონაცემების შეცვლასთან ერთად გარეგანი ნიშნების შეცვლასაც და იმისათვის, რომ ისინი საგამოძიებო ორგანოების მიერ შეუცნობადნი დარჩნენ, სახის პლასტიკური ოპერაციის გაკეთებასაც არ ერიდებიან.

მაგალითად, სასჯელაღსრულების კოლონიიდან გაქცეულ ბ.-ეს ჰქონდა სხვადასხვა გვარზე შევსებული ზუთი პირადობის მოწმობა და სამი პასპორტი. საქართველოს სხვადასხვა რეგიონში და სხვა სახელმწიფოებში იგი სხვადასხვა გვარით, სახელით, დაბადების ადგილზე მითითებითა და ანკეტური მონაცემებით ჩნდებოდა და იმისაღმდეგად იცვლიდა გარეგნობასაც. ამ გზით მან მისი ძებნის გამოცხადებიდან რვა წელზე მეტი დრო გაატარა თავისუფლებაში.

მსგავსი შეცდომების თავიდან აცილების მიზნით კრიმინალისტიკას შემუშავებული აქვს გარეგანი ნიშნებით პიროვნების დადგენის (იდენტიფიკაციის) მეცნიერული სისტემა.

კრიმინალისტიკური იდენტიფიკაციის თეორიის არსი მართლედნ ამით არ შემოიფარგლება. იგი ფართოდ გამოიყენება შემთხვევის ადგილზე დარჩენილი კვალის ან იქ აღმოჩენილი რაიმე საგნის ნაწილის მიხედვით კვალის წარმოშობილი საძიებო საგნის დადგენისათვის კვალში აღბეჭდილი კვალის წარმოშობილი საგნის დამახასიათებელი ნიშან-თვისებების მიხედვით.

კვალის წარმოშობილი საგნის ეს ნიშან-თვისებები შეიძლება იყოს როგორც ზოგადი, ისე კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნების სახით. კვალში აღმოჩენილი კვალის წარმოშობილი საგნის დამახასიათებელი ამგვარი ნიშნების გამოკვლევის საფუძველზე შეიძლება ადვილად დადგინდეს ამ კვალის წარმოშობილი საგანი, ობიექტი ან პიროვნება.

ასევე უნდა ითქვას შემთხვევის ადგილზე რაიმე საძიებო საგნის ნაწილის აღმოჩენასთან დაკავშირებით, რომლის მეშვეობით შეიძლება მოხდეს ამ ნაწილის მქონე საძიებო საგნის დადგენა, მისი

გამოლიანება. პრაქტიკაში შეიძლება უფრო რთულ ისეთ შემთხვევას ჰქონდეს ადგილი, როცა უამრავ დახეულ ქაღალდს ან დამტვრეულ საგანს შორის არსებული ნახევების ან ნამტვრევებისგან საჭიროა რაიმე სახის დოკუმენტის ან საგნის აღდგენა. ასეთ შემთხვევაში საძიებო საგნის დადგენა უნდა მოხდეს კრიმინალისტიკურ იდენტიფიკაციაში შემუშავებული იმ მეთოდით, რომელსაც ჰქვია **მოელის იდენტიფიკაცია ნაწილების მიხედვით**. ყოველივე ეს, ცხადია, ხელს უწყობს დანაშაულის სწრაფ, სრულ გასხნას, დანაშაულის აღკვეთასა და თავიდან აცილებას.

დანაშაულის გამოძიების პროცესში ზოგჯერ აუცილებელი ხდება შემთხვევის ადგილზე წარმოქმნილი კვალის ან სხვა რაიმე საგნის ან გამოსახულების მიხედვით საძიებო საგნის ან პიროვნების დადგენა.

მაგალითად, შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი ხელის თითების კვალის მიხედვით შეიძლება დადგინდეს ამ კვალის წარმოშობილი პიროვნება; შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი ფეხსაცმლის კვალის მიხედვით შეიძლება დადგინდეს კვალის წარმოშობილი ფეხსაცმელი; ასევე სადავო ხელნაწერის მიხედვით, მასში ასახული ხელნაწერისათვის დამახასიათებელი ზოგადი და კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნების გამოკვლევის საფუძველზე შეიძლება დადგინდეს ამ ტექსტის შემსრულებელი პიროვნება და სხვ.

ყოველივე ეს მიგვითითებს იმაზე, რომ მომდევნებას კრიმინალისტიკური იდენტიფიკაციის შესახებ აქვს არა მარტო წმინდა თეორიული, არამედ დიდი პრაქტიკული მნიშვნელობაც.

კრიმინალისტიკური იდენტიფიკაცია, როგორც აღვნიშნეთ, კრიმინალისტიკის საგნის აღმოცენების განუყოფელი თანამგზავრია. ეს თემა კრიმინალისტიკის ყველა სახელმძღვანელოშია შეტანილი და სხვადასხვა ასპექტში საკმაოდ კარგადაა გაშუქებული. გასული საუკუნის 30-იან წლებში გამოცემულ კრიმინალისტიკის სახელმძღვანელოებში კი იგი მხოლოდ ზოგადი ფორმით მოიხსენიებოდა. კრიმინალისტიკური იდენტიფიკაციის ღრმა მეცნიერული დამუშავება და მისი შემდგომი განვითარება უშუალოდ დაკავშირებულია მომდევნო პერიოდში მოღვაწე კრიმინალისტების სახელთან.

კრიმინალისტიკური იდენტიფიკაციის თეორიის ჩამოყალიბება უშუალოდ დაკავშირებულია პროფესორ ს. პოტაპოვის სახელთან და რუსულ კრიმინალისტიკურ ლიტერატურაში იგი აღიარებულია კრიმინალისტიკური იდენტიფიკაციის თეორიის ფუძემდებლად. შემდეგ კრიმინალისტიკური იდენტიფიკაციის განვითარებაში გარკვეული წვლილი შეიტანა პროფესორმა ნ. ტერზიევმა და პროფესორმა ვ. კოლდინმა და უნდა აღინიშნოს, რომ ამ უკანასკნელმა თავისი სადოქტორო დისერტაცია მძიმედ კრიმინალისტიკური იდენტიფიკაციის პრობლემების დამუშავებას. შემდეგ კი 1979 წელს გამოსცა ფრიად საინტერესო მონოგრაფიული ნაშრომი — „იდენტიფიკაცია დანაშაულთა გამოძიების პროცესში“.

კრიმინალისტიკური იდენტიფიკაციის ობიექტი შეიძლება იყოს ადამიანი, ცხოველი და ინდივიდუალური ნიშან-თვისებების მქონე ნებისმიერი საგანი. ამისდა შესაბამისად იდენტიფიკაციის პროცესში თავს იჩენს ორი სახის ობიექტი. ერთი, რომლის მეშვეობითაც ხდება საძიებო საგნის დადგენა ანუ გაიგივება და, მეორე, უშუალოდ დასადგენი ანუ საძიებო საგანი.

მაგალითად, შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი ადამიანის ხელის თითების კვალი, რომელშიც სრულყოფილად და ასახული დვრილოვანი ქარგის დამახასიათებელი ზოგადი და კერძო ნიშნები, შედარებული უნდა იქნეს კვალის წარმომქმნელი სავარაუდო პირისაგან აღებულ დაქტილობარათზე გადატანილი მისი ხელის თითების ანაბეჭდებში არსებულ ქარგებთან და, თუ მათი ურთიერთშედარებით კვლევის პროცესში შესადარებელ და გამოსაკვლევ ქარგებში გამოიკვეთება ერთნაირი საიდენტიფიკაციო ნიშნები ერთნაირი განლაგებით, მაშინ ექსპერტი აკეთებს დასკვნას მოცემული ქარგების ერთი და იმავე პირის შესაბამისი თითისგან წარმოქმნის შესახებ, უფრო სწორად, აკეთებს დასკვნას, რომ შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი ხელის თითის კვალი დატოვებულია მოცემული პირის, დაუვშვათ, მარჯვენა ხელის შუა თითით.

ექსპერტის ასეთი დასკვნით, ცხადია, დგინდება მხოლოდ შემთხვევის ადგილზე ხელის თითის (თითების) კვალის დამტოვებული პიროვნება და საკითხი იმის შესახებ, თუ რა კავშირშია იგი

დანაშაულის ჩადენასთან ეს გამოძიებამ უნდა დაადგინოს ძიების შემდგომ ეტაპზე.

იდენტიფიკაციის პროცესის წარმართვისათვის აუცილებელია იყოს ორი ობიექტი: გამოსაკვლევი და შესადარებელი. მოცემულ შემთხვევაში, **გამოსაკვლევი** შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი ხელის თითების კვალი, რომელიც საჭიროებს იმის დადგენას, თუ ვის მიერაა იგი დატოვებული. **შესადარებელი** კი არის წინასწარი შეცნობით გარკვეული პირისგან ნიმუშების სახით მიღებული და დადგენილი წესით დაქტილოსკოპიურ პირზე გადატანილი ხელის თითების ანაბეჭდები.

მაშასადამე, კრიმინალისტიკური იდენტიფიკაციის ობიექტები მიღებულია დაიფოს ორ ჯგუფად: გასაიგივებელ ანუ გამოსაკვლევ (საძიებო) და გამაიგივებელ ანუ შესადარებელ ობიექტებად.

გასაიგივებელი ანუ საძიებო ის ობიექტი, რომელიც გამაიგივებელ ობიექტთან შედარებით კვლევის პროცესში, ურთიერთდამახასიათებელი საერთო და კერძო ნიშნების საფუძველზე დგინდება. **გასაიგივებელი** კი არის შედარებითი კვლევისათვის წინასწარ შერჩეული და ცნობილი ის ობიექტი, რომლის შედარებითაც ხდება საძიებო ანუ გასაიგივებელი საგნის (ობიექტის) დადგენა. ასეთ ობიექტად საგამოძიებო პრაქტიკაში უმეტესწილად გვევლინება ისეთი ნივთიერი მტკიცებულება, როგორიცაა ცეცხლსასროლი იარაღი, აგრეთვე დანაშაულის ჩადენის ან მისი კვალის დაფარვის პროცესში გამოყენებული გატეხის იარაღები, სხვადასხვა სახის ინსტრუმენტები, სატრანსპორტო საშუალება და სხვა ისეთი ნებისმიერი საგანი, რომელსაც აქვს გარკვეული სიმყარე და გარეგანი დამახასიათებელი ნიშნები. ამასთან, გასაიგივებელი ობიექტი შეიძლება იყოს მართლსაწინააღმდეგო დანაშაულებრივი ქმედების ჩამდენი პირი ან ძებნაში მყოფი პირი. ზოგჯერ გასაიგივებელი ანუ საძიებო ობიექტი შეიძლება იყოს აგრეთვე დაზარალებული, მოწმე და გამოსაძიებელ საქმესთან კავშირში მყოფი სხვა ნებისმიერი პირი.

გამაიგივებელია ის ობიექტი ანუ ის საშუალება, რომლის გასაიგივებელ ობიექტთან ან მისგან მიღებულ ნიმუშთან შედარებით კვლევით დგინდება საძიებო ანუ გასაიგივებელი ობიექტი. ასეთი

ობიექტი შეიძლება იყოს გასაიგივებელი ობიექტის მიერ რაიმე ისეთ საგანზე ზემოქმედების შედეგად დარჩენილი კვალი ან სხვადასხვა სახის გამოსახულება (თუ, რასაკვირველია, კვალის მიძღვებ ობიექტს თავისი თვისებებით შესწევს უნარი მეტნაკლები დროის განმავლობაში პირვანდელი სახით შეინარჩუნოს მასზე წარმოქმნილი კვალი ან რაიმე გამოსახულება), რომლიდანაც სხვადასხვა საშუალებით (ფოტოგადაღებით, ტვიფრის ჩამოხსნით, დაქტილოფირზე გადატანით და სხვ.) ხდება მისი წინასწარ მოზადება შედარებითი კვლევისათვის. მაგალითად, კრიალა ზედაპირის მქონე საგანზე ხელის შეხებით წარმოქმნილი დაქტილოფირზე გადატანილი ხელის თითების კვალი და სხვ.

კრიმინალისტიკური იდენტიფიკაციის კვლევის ობიექტების ასეთი კლასიფიკაცია პირობითია და ისინი ერთიმეორეში მჭიდროდაა გადახლართული და, შეიძლება ითქვას, ერთიმეორის არსებობას განაპირობებენ.

იდენტიფიკაციის პროცესი ემყარება გასაიგივებელ და გამაიგივებელი ობიექტებისათვის დამახასიათებელი საერთო და კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნების არსებობას და ამ ნიშნების ურთიერთშედარებითი კვლევის შედეგად მიღებული საერთო მონაცემების წარმოჩინებას. ეს კი ნიშნავს იმას, რომ გასაიგივებელი და გამაიგივებელი ობიექტები თავიანთი ერთნაირი ნიშნებით გამოეყო ყველა მათ მსგავს ობიექტს და დადგინდა, რომ გასაიგივებელი ობიექტი (კვალი) წარმოქმნილია გამაიგივებელი ობიექტის ზემოქმედებით.

ის საიდენტიფიკაციო ნიშნები, რომელთა მეშვეობით შესაძლებელი ხდება სხვა ერთგვაროვანი საგნებისა და ობიექტების ერთობლიობიდან გამოყოფა და საძიებო საგნის (ობიექტის) დადგენა, კრიმინალისტიკურ მეცნიერებაში კლასიფიცირებულია ორ ჯგუფად: ზოგად და კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნებად.

ზოგად ნიშნებში იგულისხმება ის, რაც დამახასიათებელია ერთგვაროვანი ჯგუფის კუთვნილი საგნებისა და ობიექტებისათვის. კერძოდ, ზოგად ნიშნებს მიეკუთვნება: საძიებო საგნის (ობიექტის) ფორმა, მოცულობა, წონა, სიგრძე, სიგანე, სიმაღლე, სქესი, კანისა და თვალის ფერი და სხვ.

კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნებს კი მიეკუთვნება ისეთი კონკრეტული ინდივიდუალური ნიშნები, რომლებიც დამახასიათებელია მხოლოდ ამა თუ იმ კონკრეტული საგნის ან ობიექტისათვის და შედარებით მყარია მისი წარმოშობის მომენტთან და, რომელთა ერთობლიობით ხდება მისი გამოყოფა სხვა მსგავსი ერთგვაროვანი საგნებისა და ობიექტებისაგან. გარდა ამისა, მთელ რიგ შემთხვევებში, კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნებს შეიძლება მიეკუთვნოს აგრეთვე ამა თუ იმ საგნის სისტემატური ხმარების შედეგად მასზე წარმოქმნილი შედარებით მყარი ნიშანი. მაგალითად, ფეხსაცმლის ძირზე ცვეთის შედეგად წარმოქმნილი კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნები და სხვ. ასევე, ადამიანის მიერ ცხოვრებაში შეძენილი სხვა რაიმე ისეთი შედარებით მყარი თვალსაჩინო ნიშანი, როგორიცაა ხელზე ან სახეზე აღმოცენებული ნაჭრილობები, ნაოპერაციები, ხელის რომელიმე თითის მოკვეთა, სხეულის რომელიმე ნაწილზე რაიმე განსაკუთრებული ფორმისა და სახის სვირინგები შესაბამისი წარწერებითა და სხვ.

საგნებისა და ობიექტების კრიმინალისტიკური იდენტიფიკაცია თავისი კვლევის ხერხების, მეთოდებისა და საშუალებების გათვალისწინებით ძირითადად ტარდება შემდეგი სახით:

1. შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი კვალის, ხელნაწერის, გასროლილი ტყვიის, გაცლილი მასრისა და სხვა სახის კრიმინალისტიკური ექსპერტიზის ჩატარებით;

2. მოწმის, დაზარალებულის, ეჭვმიტანილის, ბრალდებულისა და სხვა ნებისმიერი პირის მიერ საძიებო საგნის ან პიროვნების კრიმინალისტიკური იდენტიფიკაცია ამოცნობი პირის მეხსიერებაში ამოსაცნობი საგნის ან პიროვნების დამახასიათებელი ნიშნებით;

3. მთელის იდენტიფიკაცია ნაწილების მიხედვით.

კრიმინალისტიკურ ლიტერატურაში არსებობს სხვა ისეთი შეხედულებაც, რომლითაც კრიმინალისტიკური იდენტიფიკაცია დაყოფილია: 1. შედეგების; 2. გამოსაკვლევი ობიექტის სახეობის; 3. გამოკვლევის სუბიექტის; 4. პროცესუალური რეგლამენტისა და 5. იდენტიფიკაციის ფორმის მიხედვით.

საექსპერტო კვლევის მეთოდით წარმოებული იდენტიფიკაციის

პროცესი უადრესად რთული და შრომატევადია. იგი რთულია იმი-
თაც, რომ ამგვარი კვლევის დროს ხშირად აუცილებელია მაკრო
და მიკროანალიტიკური კვლევის მეთოდის გამოყენება და სხვ.

იდენტიფიკაციის წარმოების პროცესში ჯერ უნდა განვლოთ
საძიებო საგნების ჯგუფური კუთვნილების დადგენის ეტაპი და
შემდეგ გადავიდეს უშუალოდ იდენტიფიკაციის პროცესზე. ამიტომ
არასწორია, როცა ჯგუფური კუთვნილების დადგენის ამ პროცესს
აიგივებენ იდენტიფიკაციის პროცესთან და მას მოიხსენიებენ ჯგუ-
ფურ იდენტიფიკაციად. იდენტიფიკაცია ნიშნავს ამა თუ იმ საგნის
იგივობის დადგენას და არაერთგვაროვანი საგნების დადგენას.

მაგალითად, როცა სპეციალისტი ან უშუალოდ ექსპერტი ად-
გენს, რომ შემთხვევის ადგილზე გვაქვს აღმოჩენილი ტყვია გას-
როლილია „ტეტეს“ სისტემის ცეცხლსასროლი იარაღიდან, ამით
იგი ადგენს საძიებო ცეცხლსასროლი იარაღის „ტეტეს“ სისტემის
ჯგუფს. ამ სისტემის ცეცხლსასროლი იარაღი კი შეიძლება იყოს
მრავალი ათასი ეგზემპლარი.

კვლევის ამ პროცესს არ შეიძლება ეწოდოს იდენტიფიკაციის
პროცესი, რადგან ეს არის საძიებო საგნის ამა თუ იმ ჯგუფისათვის
მიკუთვნების პროცესი. ეს არის იდენტიფიკაციის კვლევის პირველი
საფეხური, რომლის შემდეგ სწორედ ამ ჯგუფში უნდა ვეძიოთ ის
კონკრეტული ცეცხლსასროლი იარაღი, რომლიდანაც მოხდა გვაში
აღმოჩენილი ტყვიის გასროლა და, როცა დადგინდება, რომ გვაში
აღმოჩენილი ტყვია გასროლილია „ტეტეს“ სისტემის, კონკრეტული,
დაეუშვას, N 15555 იარაღიდან, ამით ჩვენ მოვახდენთ იმ კონკრე-
ტული ცეცხლსასროლი იარაღის დადგენას, რომლიდანაც მოხდა
მოცემული გამოსაკვლევი ტყვიის გასროლა და ამით გადავწყვეტთ
საკითხს გამოსაკვლევი ტყვიის გამაიგივებელ, ანუ წინასწარ ცნო-
ბილი ცეცხლსასროლი იარაღიდან ექსპერიმენტული გასროლით
მიღებული ტყვიის გამოსაკვლევი ტყვიასთან შედარებით, კვლევით
დავადგენთ საძიებო ცეცხლსასროლი იარაღს.

მასშტაბზე, გამაიგივებელი ცეცხლსასროლი იარაღიდან ექს-
პერიმენტული გასროლით მიღებული ტყვიის გვაში აღმოჩენილ
ტყვიასთან შედარებითი კვლევით დავადგენთ: გვაში აღმოჩენილი

ტყვია გასროლილია „ტეტეს“ სისტემის მოცემული, კონკრეტული,
დაეუშვას N 77755 იარაღიდან და ამით მოვახდენთ საძიებო ცეცხ-
ლსასროლი იარაღის დადგენას, მის იდენტიფიკაციას.

იდენტიფიკაციის ტერმინს ჯგუფური კუთვნილების დადგენისათ-
ვის ძირითადად იყენებენ მეცნიერების სხვა დარგებში, კერძოდ,
ქიმიის, ფიზიკის, ბიოლოგიის და სხვა მეცნიერებაში წარმოე-
ბული კვლევის პროცესში. კრიმინალისტიკაში კი იგი გამოიყენება
მხოლოდ კონკრეტული საძიებო საგნის იგივობის დასადგენად
მისთვის დამახასიათებელი საიდენტიფიკაციო ნიშნების გამოკვლე-
ვის საფუძველზე. ამიტომ კრიმინალისტიკური იდენტიფიკაციის
ობიექტი არ შეიძლება იყოს თხევადი ნივთიერება და ისეთი საგანი,
რომელსაც არა აქვს გარკვეული მყარი ფორმა და რომელსაც არ
შესწევს უნარი მეტნაკლები დროით შეინარჩუნოს და თვალსაჩინო
წარმოსახოს გასაიგივებელი საგნის გარგნული რელიეფური
გამოსახულება მისთვის დამახასიათებელი ზოგადი და კერძო საიდ-
ენტიფიკაციო ნიშნებით. ასევე, გასაიგივებელ ობიექტს (საგანს)
აუცილებლად უნდა ახასიათებდეს საგანზე, ობიექტზე ზემოქმედებით
თავისი გარეგანი ნიშნების წარმოსახვის უნარი.

მაგალითად, თოვლში ან რბილ მიწაზე ფეხით მოსიარულის
მიერ ფეხსაცმლის მოცულობითი კვალი, ან ავტომანქანის საბურავე-
ბით წარმოქმნილი კვალი, ახლადშეღებილ საგანზე ხელის შეხებით
წარმოქმნილი ხელის თითების მოცულობითი კვალი და სხვ.

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ უკანასკნელ პერიოდში კრიმინალ-
ისტიკური იდენტიფიკაციის კვლევის ამ ტრადიციულ მეთოდებსა
და ობიექტებს მიემატა და შესაძლებელი გახდა სხვა მეცნიერების
მიღწევების გამოყენებით, კერძოდ, ბიოლოგიური და სხვა სახის
ექსპერტიზის ჩატარებით კრიმინალისტიკური მნიშვნელობის ისეთი
პრობლემატური საკითხების გადაწყვეტა, როგორიცაა: პიროვნების
გენეტიკური წარმოშობის საკითხის დადგენა; სისხლის კვალის
მიხედვით პიროვნების დადგენა, აგრეთვე ხმისა და სუნის მიხედვით
პიროვნების იდენტიფიკაცია და სხვ.

საექსპერტო კვლევითი კრიმინალისტიკური იდენტიფიკაციის
წარმოება გასაიგივებელი და გამაიგივებელი ობიექტების ბუნებრივი

მდგომარეობისა და თვისებების მიხედვით შეიძლება იყოს მრავალფეროვანი. კერძოდ, შიშველი ფეხითა და ფეხსაცმლიანი ფეხით დატოვებული კვალის, ადამიანის ხელის კვალის, ცეცხლსასროლი იარაღის, გატეხის იარაღების, ხელნაწერების, ხელმოწერებისა და სხვ.

ზემოაღნიშნული კრიმინალისტიკური ექსპერტიზის სახეების გასაიგივებელი და გამაიგივებელი ობიექტების იდენტიფიკაციის პროცესში შედარებითი კვლევის საწარმოებლად საჭიროა არა უშუალოდ ექსპერტიზაზე გადაგზავნილი გასაიგივებელი საგანი, არამედ მისგან ექსპერიმენტული გზით მიღებული ნიმუში.

მაგალითად, შიშველი ფეხით დატოვებული კვალის კრიმინალისტიკური ექსპერტიზის ჩასატარებლად, ცხადია, საიდენტიფიკაციო კვლევისათვის ადამიანს ვერ წარვადგენთ და გამაიგივებელი ობიექტის შედარებითი კვლევას მისთვის დამახასიათებელ ზოგად და კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნების დადგენის მიზნით უშუალოდ მისი შიშველი ფეხის ტერფზე ვერ ჩავატარებთ. ასევე, გასროლილი ტყვიის მიხედვით იარაღის იდენტიფიკაცია ხდება არა ექსპერტიზაზე გადაგზავნილი ცეცხლსასროლი იარაღის ლულასთან გამოკვლევი ტყვიის გარსზე არსებული კვალის შედარებითი გამოკვლევა, არამედ ექსპერტიზაზე გადაგზავნილი ცეცხლსასროლი იარაღიდან სპეციალურ ლაბორატორიულ პირობებში ჩატარებული ექსპერიმენტული გასროლით მიღებულ ტყვიის გარსზე წარმოქმნილ საიდენტიფიკაციო ნიშნების ურთიერთშედარებითი კვლევის შედეგად.

მაშასადამე, საექსპერტო კვლევითი კრიმინალისტიკური იდენტიფიკაციის პროცესის ჩასატარებლად აუცილებელია გვექონდეს, ერთი მხრივ, გასაიგივებელი საგანი, ობიექტი ან მისგან აღებული ნიმუში და, მეორე მხრივ, გამაიგივებელი ანუ გამოსაძიებელ დანაშაულებრივ ფაქტთან დაკავშირებით რაიმე საგანზე აღმოცენებული სხვადასხვა სახის კვალი ან რაიმე გამოსახულება მისი წარმოქმნილი საგნისათვის დამახასიათებელი კარგად გამოსახული მყარი საიდენტიფიკაციო ნიშან-თვისებით.

რაც შეეხება საგნებისა და ობიექტების დადგენას პიროვნების

მეხსიერებაში აღბეჭდილი შესაცნობი საგნისათვის დამახასიათებელი ნიშან-თვისებების მიხედვით, იდენტიფიკაციის ეს პროცესი არსებითად განსხვავდება საექსპერტო წესით ჩატარებული იდენტიფიკაციის წარმოების პროცესისაგან. ამგვარი სახით კრიმინალისტიკური იდენტიფიკაცია ძირითადად ხდება ოპერატიულ-სამძებრო და საგამოძიებო მოქმედებების ჩატარებით.

ოპერატიულ-სამძებრო მოქმედებით საძიებო საგნის (მოპარული ნივთის ან ძებნაში მყოფი პირის და სხვ.) დამახასიათებელი ნიშან-თვისებების შესახებ ოპერატიული მუშაკი სათანადო ინფორმაციას იღებს დაზარალებულის ან მოწმისაგან ან გამოსაძიებელ საქმეში არსებული მონაცემებიდან ან ძებნაში მყოფი პირის პირადი საქმიდან.

მოწმის ან დაზარალებულისაგან საძიებო საგანზე, ობიექტზე, პიროვნებაზე ინფორმაცია შეიძლება მიღებული იქნეს წერილობით ან ზეპირი გაცხადებით ან წარდგენილი ფოტოსურათით საძიებო საგნის ნიშან-თვისებების შესახებ. საძიებო საგნის (დაკარგული ნივთის, ძებნაში მყოფი პირის ან უცნობი გვამის) იდენტიფიკაცია შეიძლება მოხდეს ისეთი საგამოძიებო მოქმედების ჩატარებით, როგორიცაა: ამოცნობა და ისიც მხოლოდ მაშინ, თუ მოწმე ან დაზარალებული გამოთქვამს თანხმობასა და შესაძლებლობას საძიებო (დანაშაულის ჩამდენი) პირის ამოცნობის შესაძლებლობის შესახებ. ამასთან, დაკითხვის დროს მან უნდა აღწეროს ის ნიშნები, რომლითაც შეუძლია საძიებო საგნის, ობიექტის ან პიროვნების ამოცნობა.

რაც შეეხება ადამიანის გვამის ამოცნობას, ასეთ დროს ჯერ უნდა მოხდეს მისი ამოცნობა და შემდეგ ამოცნობი პირის დაკითხვა იმის შესახებ, თუ რა ნიშნების საფუძველზე შეძლო მან ამოცნობა.

ამ სახის ამოცნობის ჩასატარებლად საჭირო არაა გასაიგივებელი და გამაიგივებელი ობიექტების საექსპერტო კვლევის წარმოება, რადგან ამოცნობის მიზნით ამოსაცნობ ობიექტებზე დაკვირვება წარმოებს უშუალოდ ამოსაცნობად წარდგენილ საძიებო საგანზე, პიროვნებაზე, ცხოველზე, ადამიანის გვამზე და სხვ. ზოგჯერ ამოცნობა შეიძლება ჩატარდეს აგრეთვე ამოცნობი პირისათვის საძიებო

ვრეული ფარის აღდგენას – მის იდენტიფიკაციას ნაწილების მიხედვით, მიზანშეწონილია ჯერ მოხდეს მინის ნატეხების შერჩევა ფარის ზაზებისა და რელიეფური მიმართულებების მიხედვით, შემდეგ კი შეირჩეს მინის სხვადასხვა სახის ნატეხები და მოხდეს მათი ურთიერთშეერთება და ნაწილების მიხედვით მისი სრული აღდგენა. ამ პროცესს მიღებულია გუწოდოთ მთელის იდენტიფიკაცია ნაწილების მიხედვით.

მაგალითად, ფეხით მოსიარულეზე ავტომანქანის შეჯახების ადგილზე (დაზარალებული ადგილზევე გარდაიცვალა) აღმოჩენილი იქნა ავტომანქანის წინა ფარის ნამსხვრევები. შემთხვევის ადგილის დათვალიერებაში მონაწილე სპეციალისტის დახმარებით ფარის ნამსხვრევები აკრეფილი, ურთიერთშეთავსებული და პირვანდელი სახით აღდგენილი იქნა, რის შემდეგაც შესაძლებელი გახდა მასზე გაკეთებული ავტომანქანის სერიისა და ნომრის წარწერის წაკითხვა. ამ გარემოებამ, ცხადია, ხელი შეუწყო და დააჩქარა ამ მძიმე და რთული დანაშაულის გახსნასა და ობიექტური ჭეშმარიტების დადგენას.

საექსპერტო კვლევითი კრიმინალისტიკური იდენტიფიკაციის პროცესი პირობითად შეიძლება დაიყოს შემდეგ ძირითად ეტაპებად:

1. ექსპერტიზაში გამოსაკვლევად გადაგზავნილი მასალების საერთო დათვალიერება და შემოწმება;
2. მასალების საექსპერტო კვლევისათვის მომზადება;
3. გამოსაკვლევად გადმოგზავნილი გასაიგივებელი და გასაიგივებელი ობიექტების ცალ-ცალკე გამოკვლევა;
4. შედარებითი კვლევის პროცესი;
5. საექსპერტო კვლევის შედეგების ფიქსაცია და ექსპერტიზის დასკვნის ჩამოყალიბება.

ექსპერტიზაზე გამოსაკვლევად გადმოგზავნილი მასალების შემოწმებისა და დათვალიერების მიზანი ისაა, რომ თავიდანვე გაირკვეს, თავიანთი შეფუთვით, მასალათა სახეობით, რაოდენობითა და მდგომარეობით შეესაბამება თუ არა ისინი ექსპერტიზის დანიშვნის შესაბამის გამორჩეულ დადგენილებაში მითითებულ მონაცემებს;

საგანი, რომელშიც მოთავსებული იყო ექსპერტიზაზე გადაგზავნილი მასალები, იყო თუ არა შეფუთულ და დალუქულ მდგომარეობაში; ხომ არ შეიმჩნევა მათზე რაიმე ცვლილება, ექსპერტიზის წინაშე დასმული საკითხების გადასაწყვეტად ვარგისია თუ არა წარმოდგენილი მასალები; საკმარისია თუ არა ექსპერტიზის სრულყოფილად ჩატარებისათვის ექსპერტიზაზე გადმოგზავნილი მასალები, საჭირო ხომ არაა დამატებითი მასალების წარმოდგენა და სხვ.

საექსპერტო კვლევისათვის მასალების მომზადებაში, უპირველეს ყოვლისა, იგულისხმება ექსპერტიზაზე გამოსაკვლევად გადაგზავნილი გასაიგივებელი და გამაიგივებელი ობიექტების ცალკეულ ჯგუფებად დალაგება შესაბამისი ნიშნების (ნიმუშის ან გამოსაკვლევის ამსახველი შტამპების) დასმით და მათგან ექსპერტიზის ჩასატარებლად სპეციალური ფოტოსურათების დამზადება ერთნაირი მასშტაბით, ზომითა და მოცულობით.

ექსპერტიზაზე გადაგზავნილი გამოსაკვლევი და შესადარებელი ნიმუშების ცალ-ცალკე გამოკვლევის მიზანია გაირკვეს, ამ ობიექტებს აქვთ თუ არა რაიმე მსგავსი მკვეთრად გამოსახული საიდენტიფიკაციო ნიშნები და როგორია მათი ურთიერთგანლაგება. აქედან პირველად შემოწმებული, დამუშავებული და გამოკვლეული უნდა იქნეს გამაიგივებელი ობიექტი და მასზე აღმოჩენილი კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნები, აღინიშნოს რაიმე პირობითი ნიშნით და შემდეგ მოხდეს უშუალოდ გასაიგივებელი ობიექტის ან მისგან მიღებული შესადარებელი ნიმუშის დამუშავება-გამოკვლევა გამაიგივებელ ობიექტზე აღმოჩენილი ნიშნების მსგავსი საიდენტიფიკაციო ნიშნების აღმოჩენის მიზნით და გაირკვეს, როგორია ამ ნიშნების ურთიერთგანლაგება, ხომ არაა ისინი ერთი და იმავე ობიექტის კუთვნილება და სხვ.

შედარებითი კვლევის პროცესის დროს დგინდება კვლევის მთავარი საკითხი: რამდენად დამაჯერებელია გასაიგივებელ და გამაიგივებელ ობიექტში აღმოჩენილი საიდენტიფიკაციო ნიშნების წარმოშობის შესაძლებლობა ერთი და იმავე ობიექტისაგან. გამოძიებისათვის მნიშვნელობის მქონე ამ ძირითადი საკითხის მართებულად გადაწყვეტის მიზნით საექსპერტო კვლევის ამ ეტაპზე უნდა

გაირკვეს: გასაიგივებელ ობიექტზე აღმოჩენილი საიდენტიფიკაციო ნიშნები იმავე სახითა და განლაგებითაა თუ არა შესადარებლად გადმოგზავნილ გასაიგივებელ ობიექტზე; როგორ და რა დამახასიათებელი ნიშან-თვისებებითაა წარმოდგენილი ამ ობიექტებზე არსებული ზოგადი და განსაკუთრებული ანუ კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნები და სხვ. შედარებითი კვლევის სრულყოფილად წარმართვის შემთხვევაში, კვლევის ამ ეტაპზე ფაქტობრივად ხდება გასაიგივებელი და გამაიგივებელი ობიექტების იგივეობის საკითხის გადაწყვეტა.

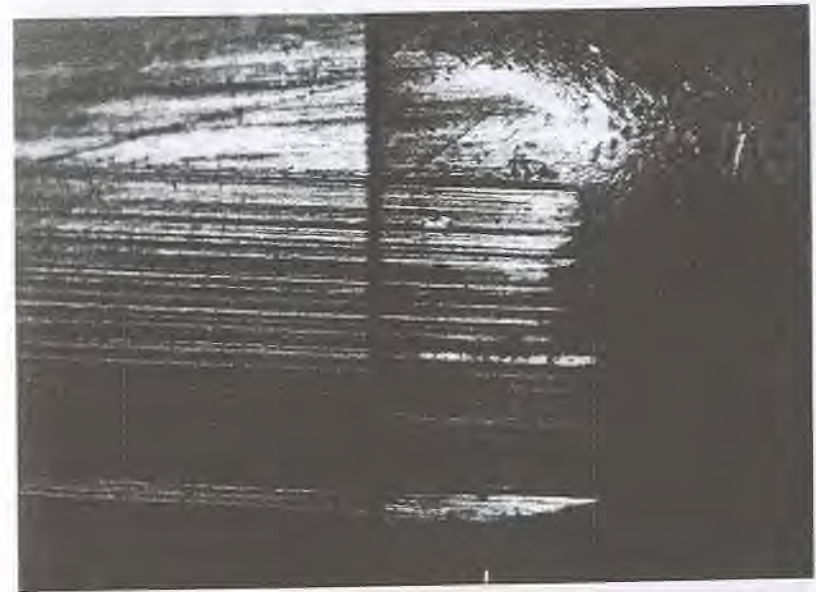
შედარებითი კვლევის ამ ეტაპზე გასაიგივებელი და გამაიგივებელი ობიექტების იგივეობის საკითხის დადგენის მიზნით, რეკომენდებულია, გამოყენებული იქნეს შემდეგი სახის შედარებითი კვლევის მეთოდები:

1. შესადარებელი ნიშნების ურთიერთშეთავსება კომპიუტერის ან მიკროსკოპის გამოყენებით;
2. ფოტოსურათებზე გამოსახული ერთნაირი ნიშნების აღნიშვნა შესაბამისი ისრებით ან სხვა რაიმე პირობითი ნიშნით;
3. ფოტოსურათებზე განლაგებული ერთნაირი ნიშნების ნემსის წვერით გაჩხვლეტა და ამ წერტილების სურათის მეორე მხარეს სწორი ხაზებით შეერთება და შესაბამისი გეომეტრიული ნახაზების მიღება და მათი ერთიმეორეზე შეთავსება.

კვლევის ამ მეთოდს ზოგჯერ იყენებენ დაქტილოსკოპიური ექსპერტიზის დროს კვლევის შედეგების საილუსტრაციოდაც:

4. გამოსაკვლევი და შესადარებელი ობიექტის ფოტოსურათებზე აღბეჭდილი სწორხაზობრივი მიმართულების მქონე კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნების ერთიმეორეზე შეთავსება შესადარებელი ობიექტის ფოტოსურათის რაიმე საერთო ნიშანზე გადაჭრით და გამაიგივებელი ობიექტის ფოტოსურათზე შეთავსებით.

კვლევის ეს მეთოდი უმეტესწილად გამოიყენება ბალისტიკური ექსპერტიზის ჩატარებისას, როცა ცეცხლსასროლი იარაღის ლულაში გავლის დროს გასროლილი ტყვიის გარსზე წარმოიქმნება სწორხაზობრივი საიდენტიფიკაციო ნიშნები და იგი აღიბეჭდება გასაიგივებელ და გამაიგივებელი ტყვიის გარსის მიკროსკოპული

ფოტოგადაღებით მიღებულ ფოტოსურათებზე (იხ. სურ. 1);

5. გასაიგივებელი და გამაიგივებელი ობიექტები ერთი და იმავე პირობებითა და ერთი და იმავე მანძილის დაცილებით გადაღებულ ფოტონეგატივებს ერთიმეორეზე ათავსებენ და გამჭოლ სინათლეზე გახედავენ ან ასეთ მდგომარეობაში მისგან მოახდენენ პოზიტიური გამოსახულების მიღებას. სურათზე გამოჩნდება მათ შორის არსებული სხვაობა. კვლევის ეს მეთოდი წარმატებულად გამოიყენება აგრეთვე კომპიუტერული კვლევის პროცესში.

6. შედარებითი კვლევის წარმოება საიდენტიფიკაციო ნიშნების ზუსტი გაზომვებით. კვლევის ეს მეთოდი განსაკუთრებით გამოიყენება კომპიუტერსა და საწერ მანქანებზე შესრულებული ტექსტების, ბეჭდებისა და შტემპელების გამოკვლევის დროს და სხვ.

კრიმინალისტიკური იდენტიფიკაციის კვლევა არ შეიძლება ეწარმოთ მარტოოდენ რომელიმე გასაიგივებელი ან გამაიგივებელი

ობიექტით, ამისათვის საჭიროა გვექონდეს როგორც გასაიგივებელი ანუ საძიებო ობიექტი ან მისი ნიმუში და გამაიგივებელი ანუ გამოსაკვლევი ობიექტი, რომელიც შეიძლება წარმოდგენილი იყოს აღმოჩენილი კვალის, ხელნაწერის, ტყვიის ან გაცლილი მასრის და სხვ. სახით. ორივე სახის ობიექტი აუცილებლად დამაგრებული უნდა იყოს პროცესუალურად კანონის მოთხოვნათა სრული დაცვით.

მაგალითად, კრიმინალისტიკური იდენტიფიკაციის მიზნით შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი და ამოღებული ხელის თითების კვალი დეტალურად უნდა იქნეს აღწერილი შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ოქმში. კერძოდ, მასში მითითებული უნდა იყოს, თუ სად, როდის, რა საქმესთან დაკავშირებით, როგორ და რა საგანზე იქნა აღმოჩენილი, მისი გამოვლინება-დამუშავებისათვის რა სახის სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებები იქნა გამოყენებული, მოხდა თუ არა მისი ფოტოგადაღება და როგორ, რა სახის ფოტოაპარატითა და რომელი ფირით. მოხდა თუ არა მისი დაქტილოსკოპიურ ფირზე გადატანა და გაუკეთდა თუ არა მას შესაბამისი წარწერა ამ მოქმედების შემსრულებელი პირის მიერ; რა სახის პაკეტში იქნა იგი მოთავსებული და დაილუქა თუ არა. დადებით შემთხვევაში რა სახის ლუქი გაუკეთდა და სხვ.

ამგვარი სახის გამაიგივებელ ობიექტებთან ერთად ექსპერტს გამოსაკვლევად უნდა გადაეცაზნოს ეჭვმიტანილი ან სხვა პირების ხელის თითების ანაბეჭდების ნიმუშები, რომელთა მიღების დროსაც ასევე მკაცრად უნდა იქნეს დაცული კანონის მოთხოვნები და მთელი პროცესი დეტალურად აღიწეროს ნიმუშების მიღების ოქმში.

შედარებითი კვლევის გამარტივების მიზნით კრიმინალისტიკურ ტექნიკაში შექმნილია რამდენიმე სახის ფოტო. საიდენტიფიკაციო კამერები და დანადგარები.

ზოგიერთ შემთხვევაში საექსპერტო კვლევისათვის წარდგენილი უნდა იყოს არა ერთი ნიმუში, არამედ სხვადასხვა სახითა და წესით მიღებული რამდენიმე სახის ნიმუში.

მაგალითად, სადავო ხელნაწერის გამოსაკვლევად, ექსპერტს უნდა გადაეცაზნოს თავისუფალი ნიმუში, ნახევრად თავისუფალი ნიმუში და ექსპერიმენტული გზით მიღებული ხელნაწერის ნიმუშები.

თავისუფალ ნიმუშში იგულისხმება მოცემული პირის მიერ სხვა დროსა და სხვა მიზნით შესრულებული ხელნაწერი. ნახევრად თავისუფალ ნიმუშში იგულისხმება მოცემული პირის მიერ გამოსაძიებელ საქმესთან დაკავშირებით სხვა დროსა და სხვა მიზნით შესრულებული ხელნაწერი, ექსპერიმენტული გზით მიღებულ ხელნაწერში კი საექსპერტო კვლევისათვის მოცემული პირის მიერ გამომძიებლის დავალებით ან კარნახით შესრულებული ხელნაწერი.

კრიმინალისტიკური იდენტიფიკაციის კვლევის დასკვნით სტადიაზე საჭიროა სრულყოფილად და ობიექტურად მოხდეს გასაიგივებელ და გამაიგივებელ ობიექტებში აღმოჩენილი ერთნაირი ზოგადი და კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნების შეფასება მათი რიცხობრივი რაოდენობის ურთიერთგანლაგების გათვალისწინებით. ამასთან, შეფასების დროს მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული ისიც, თუ რამდენად ზშირად ან იშვიათად გვხვდება მსგავს ობიექტებში კვლევის შედეგად აღმოჩენილი ესა თუ ის საიდენტიფიკაციო ნიშანი, რამდენად თვალსაჩინო და მყარია იგი, რამდენად შესაძლებელია რომელიმე ამ ნიშნის წარმოქმნის იმიტაცია, რამდენად მყარია კავშირია შედარებითი კვლევის დროს აღმოჩენილ ნიშან-თვისებებს შორის, რა თავისებურებებით ხასიათდება მისი სხვა ინდივიდუალური ნიშნები (სვირინგები, ხალი და სხვ.), მასზე შემთხვევით (დანაშაულის ჩადენის პროცესში ან სხვა გარემოების გამო) აღმოცენებული ნიშნები და სხვ.

ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, შეიძლება დავასკვნათ: კრიმინალისტიკური იდენტიფიკაცია არის გამოსაძიებელ საქმეზე მნიშვნელობის მქონე საგნებისა და ობიექტების დადგენა მათი მყარი ნიშან-თვისებების ერთობლიობით კრიმინალისტიკურ მეცნიერებაში შემუშავებული სპეციალური ზერხებით, სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებით, მეთოდებითა და პროცესუალური მოქმედებით.

საპონტროლო კითხვები III-IV თავებისათვის

1. რა არის კრიმინალისტიკური მეცნიერების კვლევის უმთავრესი მეთოდი;
2. აქვს თუ არა კრიმინალისტიკას სამეცნიერო კვლევის რაიმე სახის სპეციალური — კერძო მეთოდები;
3. რომელი მიეკუთვნება კრიმინალისტიკური მეცნიერების კვლევის კერძო მეთოდებს;
4. როგორ და რა მიმართებით შეიძლება მოხდეს კრიმინალისტიკაში ქიმიური, ფიზიკური, ბიოლოგიური, მათემატიკური კვლევისა და კომპიუტერული ტექნიკის მეთოდების გამოყენება;
5. საერთო სამეცნიერო კვლევის მეთოდებიდან რომელი მათგანი გამოიყენება კრიმინალისტიკაში.
6. როგორ და რა შემთხვევაში გამოიყენება კრიმინალისტიკაში კვლევის აღწერილობითი, განზომილებითი და ექსპერიმენტული მეთოდები.
7. რა არის კრიმინალისტიკური იდენტიფიკაცია;
8. რა შეიძლება იყოს კრიმინალისტიკური იდენტიფიკაციის ობიექტი.
9. როგორია კრიმინალისტიკური იდენტიფიკაციის ობიექტების კლასიფიკაცია.
10. ვინ შეიძლება იყოს კრიმინალისტიკური იდენტიფიკაციის სუბიექტი.
11. რა მიეკუთვნება ზოგად და კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნებს;
12. რა განსხვავებაა მსგავსებასა და იდენტიფიკაციას შორის;
13. რას ნიშნავს მთელის იდენტიფიკაცია ნაწილების მიხედვით;
14. რა სტადიებს გადის საექსპერტო კვლევის მეთოდით კრიმინალისტიკური იდენტიფიკაციის პროცესი;
15. რა ხერხები და საშუალებები გამოიყენება შედარებით კვლევის დროს;
16. როგორ და რა სახით შეიძლება ჩამოყალიბდეს კრიმინალისტიკური იდენტიფიკაციის ცნება.

ნაწილი II.

კრიმინალისტიკური ტექნიკა

თავი V. კრიმინალისტიკური ტექნიკის ცნება, სისტემა და კვლევის სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებები, ხერხები და მეთოდები

§1. კრიმინალისტიკური ტექნიკის ცნება და მისი კვლევის ხერხები და მეთოდები

მკვლევლობის, ყაჩაღობის, ძარცვის, ქურდობის, თაღლითობის და სხვა მთელი რიგი კატეგორიის საქმეების გახსნა და მასზე ობიექტური ჭეშმარიტების დადგენა წარმოდგენილია გამოძიების პროცესში სათანადო კრიმინალისტიკური სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებების სწორი, თანმიმდევრული გამოყენების გარეშე.

კრიმინალისტიკური ტექნიკის ცნებაში, უწინარეს ყოვლისა, იგულისხმება დანაშაულთა გახსნისა და თავიდან აცილებისათვის კრიმინალისტიკური მეცნიერების მიერ შემუშავებული სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებების, ხერხებისა და მეთოდების ერთიანი სისტემა.

სამეცნიერო-ტექნიკურ საშუალებებში იგულისხმება კრიმინალისტიკური მიზნებისათვის შემუშავებული სხვადასხვა სახის ტექნიკური მოწყობილობები და ხელსაწყოები (ფოტო- და ვიდეოაპარატურა, შედარებითი კვლევისათვის საჭირო სპეციალური მიკროსკოპები, გამაღიდებელი ხელსაწყოები და სხვ.).

კრიმინალისტიკურ ხერხებსა და მეთოდებში კი იგულისხმება ამ სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებების პრაქტიკული გამოყენების (მტკიცებულებების აღმოჩენის, ამოღების, ფიქსაციისა და გამოკვლევისათვის) წინასწარ შემუშავებული სპეციალური სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებები და მათი გამოყენების ხერხები და მეთოდები.

მაგალითად, ხელის თითების უჩინარო კვალის აღმოჩენისა და მათი მეცნიერული დამუშავების მიზნით ხელის თითების კვალთან

საგნის დათვალიერებისა და მასზე არსებული ლატენტური კვალის სპეციალური ფხვნილებით ან ქიმიური ხსნარებით გამოვლინება-დამუშავებისა და გამოვლენილი კვალის დაქტილოსკოპიურ ან წებოვან გამჭვირვალე ფირზე (სკოჩზე) გადატანის ხერხები და მეთოდები; დოკუმენტებში შეტანილი ცვლილებების აღმოჩენის მიზნით გამოსაკვლევი საგნის სპექტრის უხილავ სხივებში დათვალიერება-გამოკვლევის ხერხები და მეთოდები; ბალისტიკური ექსპერტიზის ჩასატარებლად საჭირო სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებები; საგამოკვლევო ფოტოგრაფიაში შემუშავებული კვლევის სპეციალური ხერხები და მეთოდები; საექსპერტო კვლევის კრიმინალისტიკური იდენტიფიკაციის ხერხები და მეთოდები; საექსპერტო კვლევის პროცესში გამოსაკვლევი და შესადარებელი ნიმუშების ურთიერთშედარებითი კვლევის ხერხები და სხვა ცალკეული სამეცნიერო-ტექნიკური მოწყობილობები (სპეციალური მიკროსკოპები, გამაღებლები, ფოტო- და ვიდეოაპარატურა და სხვ.) და წმინდა კრიმინალისტიკური კვლევის ხერხები და მეთოდები.

კრიმინალისტიკურ ტექნიკაში ფართოდ გამოიყენება აგრეთვე ბუნებრივ და ტექნიკურ მეცნიერებათა თანამედროვე მიღწევები და მათთან შერეული კვლევის მეთოდები, კერძოდ, ფიზიკური, ქიმიური და ბიოლოგიური კვლევის მეთოდები.

ფიზიკის მეცნიერების მიღწევებიდან კრიმინალისტიკური მიზნებისათვის კრიმინალისტიკურ ტექნიკაში განსაკუთრებით ფართო გამოყენებას პოულობს გამოსაძიებელი საქმისთვის მნიშვნელობის მქონე ნივთიერ მტკიცებულებათა გამოკვლევა სპექტრის უხილავ სხივებში, რადგან იგი თავისი ბუნებრივი თვისებებით საშუალებას იძლევა ადვილად დადგინდეს ნივთიერ მტკიცებულებათა მთელი რიგი თავისებურებები. მაგალითად, ჩვეულებრივი შეუიარაღებელი თვალისათვის შეიძლება შეუმჩნეველი დარჩეს და ერთნაირი ქიმიური შემადგენლობის მქონე ერთგვაროვან საგნად მოგვეჩვენოს გამოსაკვლევი ობიექტი, სპექტრის უხილავ სხივებში დათვალიერებისას კი აშკარად გამოჩნდება მათ ფერებსა და შემადგენლობას შორის არსებული სხვაობა.

სპექტრის უხილავი სხივებიდან კრიმინალისტიკური მიზნე-

ბისათვის განსაკუთრებით ფართო გამოყენება აქვს ინფრაწითელ, ულტრაიისფერ, რენტგენისა და გამა და ბეტა სხივებს.

ინფრაწითელი სხივები, თავისი ბუნებრივი თვისებების გათვალისწინებით, უმეტესწილად, გამოიყენება ბოლში და ბურუსიან ამინდში ფოტოგადაღებისათვის, აგრეთვე მელნით, სისხლით ან სხვა ნივთიერებით დაფარული ტექსტის ან ქაღალდდაწებებული ტექსტის წასაკითხად, ამა თუ იმ საგანზე ცეცხლსასროლი იარაღიდან გასროლის შედეგად შავი ფერის ნატყვიარ ობიექტზე ფოტოქაღი ნივთიერების ნამწვავების აღმოსაჩენად და სხვ. ვინაიდან ინფრაწითელ სხივებში კვლევის შედეგები თვალსაჩინოა მხოლოდ მისი მოქმედების სპექტრში. ამ გზით მიღებული შედეგების დასამაგრებლად საჭიროა დაუყოვნებლივ მოხდეს მათი ფოტოგადაღება.

ულტრაიისფერი სხივები გამოიყენება ნივთიერებათა სხვაობის დასადგენად, განსაკუთრებით მაშინ, როცა ადვილი აქვს ტექსტში რაიმე სიტყვების ჩამატებას. ასეთ დროს ტექსტი, რომელიც ერთნაირი საღებავის შემადგენლობად და ტექსტის შედგენის დროს გაკეთებულ ჩამატებად მიიჩნევა, სპექტრის ულტრაიისფერ სხივებში დათვალიერებისას აშკარად გამოჩნდება ტექსტის შედგენისა და მასზე გაკეთებული ჩამატების დროსა და ფერებს შორის არსებული სხვაობა.

კვლევის ეს მეთოდი გამოიყენება აგრეთვე მაშინ, როცა საჭიროა მოხდეს გარეგნულად მსგავსი ერთნაირი მონაცემებისა და ერთნაირი შეფერილობის მქონე, მაგრამ ქიმიური შემადგენლობით სხვადასხვა ობიექტების ერთიმეორისაგან გამიჯვნის საკითხების გარკვევა და ნივთიერ მტკიცებულებათა ლიუმინისცენტური ანალიზისათვის, ანუ ნივთიერ მტკიცებულებათა ცივი ნათებით დათვალიერებისათვის გამოსაკვლევ საგანზე არსებული სხვადასხვა სახის კვალის, კერძოდ, სპერმის, სისხლის, წებოვანი ნივთიერების, ფაიფურის ნაწარმზე ხელის თითების ოფლცხიმოვანი უჩინარი კვალის გამოსავლინებლად, საიდუმლო, ანუ ე.წ. სიმპატიური (უფერო) მელნით შესრულებული ტექსტის ან ამონაშალი ტექსტის აღდგენისა და წაკითხვისათვის და სხვ.

ულტრაიისფერ სხივებში ამგვარი სახის ნივთიერი მტკიცებ-

ულელების დათვალიერების დროს ცივი ნათების შედეგად აშკარად გამოჩნდება მათზე არსებული სხვადასხვა სახის კვალი და იგი თვალსაჩინო იქნება მანამ, სანამ მათზე ვახდენთ ულტრაიისფერი სხივებით დანათებას, ამიტომ აქაც დაუყოვნებლივ უნდა მოხდეს მიღებული შედეგების ფოტოგადაღება.

ლითონისაგან დაშნადებული საგნების მოწვობილობის გასაშუქებლად, აგრეთვე ბინისა და დამხმარე სათავსოების ჩხრეკის დროს ძვირფასი ნივთების შესანახად მოწვობილი სპეციალური სამალავების აღმოსაჩენად ფართოდ გამოიყენება რენტგენის სხივები და მისი მოქმედების პრინციპზე აგებული ნივთიერ მტკიცებულებათა აღმოჩენისათვის კრიმინალისტიკურ ტექნიკაში შემუშავებული სპეციალური პორტატიული აპარატურა.

ამავე მიზნებისათვის ზოგჯერ გამოიყენება აგრეთვე გამა და ბეტა სხივები, განსაკუთრებით მაშინ, როცა საჭიროა უფრო ძლიერი და სქელი შეტალონელსაწყოების გაშუქება მათი შინაგანი მოწვობილობისა და მასში არსებული გადამალული საგნების დასადგენად.

გამოსაძიებელ საქმეზე ობიექტური ჭეშმარიტების დასადგენად, მთელ რიგ შემთხვევებში აუცილებელია ქიმიურ ნივთიერებათა შემადგენლობის გამოკვლევა. ამ მიზნით ფართოდ გამოიყენება ფიზიკური კვლევის მეთოდი — სპექტრული ანალიზი, რომელიც გამოირჩევა ძალიან მაღალი მგრძნობელობით და ძირითადად გამოიყენება ნივთიერებათა ქიმიური შემადგენლობის თვისებრიობისა და რაოდენობის დადგენისათვის. იგი საშუალებას იძლევა დადგინდეს საკვებში შერეული საწამლაკის უმნიშვნელო რაოდენობაც არა მარტო უშუალოდ საკვების გამოკვლევით, არამედ სხეულის შინაგანი ორგანოდან აღებული სინჯითაც.

კრიმინალისტიკურ ტექნიკაში ზოგჯერ ორგანულ და არაორგანულ ნივთიერებათა გამოსაკვლევად სხვა მეთოდებთან ერთად კომპლექსურად იყენებენ აგრეთვე სპექტრომეტრიის მეთოდს. კვლევის ამ მეთოდს განსაკუთრებით იყენებენ ისეთი კვლევის ობიექტების მიმართ როგორცაა: ნარკოტიკული ნივთიერებები, თამბაქოს ნაწარმი, ფეტქებადი ნივთიერებები, ნავთობპროდუქტები და სხვ.

ალკოჰოლის, სისხლში საწამლაკის შემადგენლობის, სხვა-

დასხვა ხარისხის მქონე სიგარეტის სუნის, სუნამოს და სხვადასხვა სახის სუნის შემადგენლობის გამოსაკვლევად კრიმინალისტიკურ ტექნიკაში გამოიყენება გაზის ქრომოტოგრაფიის მეთოდი.

მასალებისა და ნივთიერებათა გამოსაკვლევად ზოგჯერ კრიმინალისტიკაში იყენებენ აგრეთვე რადიოაქტივაციური ანალიზის მეთოდს. განსაკუთრებით მაშინ, როცა საჭიროა გასროლილი ტყვიის ობიექტში მოხვედრისას ახლო მანძილიდან სროლის კვალის, ბიოლოგიურ ქსოვილებსა და დოკუმენტებში მიკრონაწილაკების აღმოჩენა და სხვ.

კრიმინალისტიკის ყურადღებას თავიდანვე იპყრობდა სუნის კვლევა და ამ მიმართებით ხანგრძლივი დაკვირვებები მიმდინარეობდა. პირველ ხანებში შემთხვევის ადგილზე არსებული სუნის აღება ხდებოდა დიდი სამედიცინო შპრიცით და შემდეგ იგი გადაჰქონდათ პერმეტულად დაზურულ კოლბაში. ამჟამად შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი სუნის ასაღებად გამოიყენება სტერილიზებული ნახშირის მარცვლები, რომლებსაც შესწევთ უნარი შეიწოვონ შემთხვევის ადგილზე დატოვებული სუნი. ამ მიზნით ნახშირის მარცვლებს დაყრიან იმ ადგილზე, სადაც დატოვებულია დანაშაულის ჩამდენ პირთა რაიმე საგანი ან ეს არის მათ მიერ საგანზე ხელის შეხების ადგილი და სხვ., რის შემდეგაც ნახშირის მარცვლები გადააქვთ პერმეტულად დაცულ კოლბაში და ამ გზით იგი შეიძლება შენახული იქნეს ორ ათეულზე მეტი წელი.

კრიმინალისტიკური მიზნებისათვის ასევე ფართოდ გამოიყენება გამოთვლითი მანქანები, კვლევის კიბერნეტიკული მეთოდები, და კომპიუტერული ტექნიკა და სხვ.

ბიოლოგიური კვლევის მეთოდებიდან განსაკუთრებით ეფექტურია სისხლის კვლევის თანამედროვე მეთოდები გენეტიკური კოდისა და სისხლის რამდენიმე წვეთის აღმოჩენის შემთხვევაში პიროვნების დადგენის შესაძლებლობის საკითხის გადაწყვეტა და სხვ.

ქიმიური ამოშლით დარჩენილი უხილავი ან ნაკლებად ზილვადი შტრიხებისა და რაიმე საღებავით დაფარული ტექსტის ამოსაკითხად კრიმინალისტიკურ ტექნიკაში გამოიყენება აგრეთვე კონტაქტური დიფუზური კვლევის მეთოდი.

კვლევის ამ მეთოდის გამოყენება ფრიად მარტივი და ყველა-სათვის ხელმისაწვდომია. მისი არსი მდგომარეობს იმაში, რომ ფოტოქალაქულ ლაბორატორიულ პირობებში (წითელ შუქზე) წინასწარ ასეველებენ გამოხდილ წყალში, ემულსიური ფენით ათავსებენ გამოსაკვლევ დოკუმენტზე და მასზე მჭიდროდ შეხების მიზნით ზემოდან ლილეკის ან ხელის გადახმით დაწნევენ, შემდეგ ფოტოგრაფიული პროცესების დაცვით მოახდენენ ფოტოქალაქულის დამუშავებას, რა დროსაც გამოჩნდება გამოსაკვლევ დოკუმენტზე არსებული შტრიხები, ცალკეული ასოები და შესაძლებელი გახდება მასზე არსებული ტექსტის ამოკითხვა.

უკანასკნელ პერიოდში კრიმინალისტიკური ტექნიკის ცალკეული დარგების თანამედროვე მიღწევები ფართოდ გამოიყენება არა მარტო დანაშაულის გახსნისა და ობიექტური კვლევების დასადგენად, არამედ დანაშაულის თავიდან აცილებისათვისაც. ამ მიმართებით სამართალდამცავი ორგანოების წინადადებებით ხდება სხვადასხვა სახის ისეთი რთული კონსტრუქციების სპეციალური ტექნიკური საშუალებების შემუშავება და პრაქტიკაში დანერგვა, რომელთა წინააღმდეგობის დაძლევა შედარებით ძნელია და დამნაშავეთა ხელყოფისაგან უფრო საიმედოაა დაცული. ამ მხრივ საყურადღებოა მაღალი ტემპერატურის სპეციალური ციკცზღამძლე კარადების დამზადება გართულებული საკეტების გამოყენებით; სპეციალური სიგნალიზაციის მოწყობილობის დამზადება; ფასიან ქალაქებზე რთული დამცავი ბადეების შემუშავება; ავტომატური სპეციალური საკეტებისა და კონსოლური სივრცის გამოყენებით სპეციალური სიგნალიზაციის დამონტაჟება და მისი ავტომატური ჩართვა საკუთარ მობილურ ტელეფონზე; ავტომატური შექანიკური და დისტანციური ავტომატური გამომრთავი საშუალებების დამზადება; გარკვეული მნიშვნელობის მქონე ობიექტებზე ზუსტი სიგნალიზაციისა და ფარული ვიდეოკამერების დამონტაჟება და სხვ.

კრიმინალისტიკური ტექნიკის უმთავრესი მიზანია მეცნიერების თანამედროვე მიღწევების გათვალისწინებით შექმნას და პრაქტიკაში დანერგოს დანაშაულის სწრაფი, სრული გახსნისა და თავიდან აცილების შესაბამისი სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებები

მტკიცებულებათა აღმოჩენის, მატერიალური კვლის გამოვლინება-დამუშავებისა და მტკიცებულებათა გამოკვლევისათვის და ყოველივე ამით დროულად მივიღოთ სრული, ამომწურავი ინფორმაცია დანაშაულის ჩამდენი პირის და მასში მონაწილე პირების შესახებ, დანაშაულის ჩადენის პროცესში გამოყენებული ტექნიკური საშუალებების, ხერხების, მეთოდებისა და საქმისთვის მნიშვნელობის მქონე მთავარი ფაქტებისა და სხვა გარემოებათა შესახებ.

ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე შეიძლება დავასკვნათ, რომ კრიმინალისტიკური ტექნიკა არის კრიმინალისტიკის საგნის ის აუცილებელი შემადგენელი ნაწილი, რომელიც თანამედროვე მეცნიერების მიღწევების საფუძველზე შეისწავლის და ადგენს დანაშაულთა გახსნისა და თავიდან აცილებისათვის საჭირო სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებებისა და მათი პრაქტიკული გამოყენების ხერხებისა და მეთოდების ერთიან სისტემას.

§2. კრიმინალისტიკური ტექნიკის განვითარება დანაშაულის გახსნისა და თავიდან აცილებისათვის

დანაშაულთა გამოძიების პროცესში კრიმინალისტიკური ტექნიკის გამოყენების უმთავრეს სუბიექტებად გვევლინება გამოძიებელი, ოპერატიული მუშაკი, სპეციალისტი და ექსპერტი კრიმინალისტი. მისი სრულყოფილი გამოყენება შეუძლია აგრეთვე სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმის სასამართლოში განხილვის დროს. ამ პირთა მიერ კრიმინალისტიკური ტექნიკის გამოყენების ფორმები, მათი პროცესუალური მდგომარეობის გათვალისწინებით, გარკვეულწილად განსხვავდება ერთმეორისაგან. მხოლოდ პროცესუალური თვალთახედვით. რაც შეეხება უშუალოდ სამეცნიერო-ტექნიკურ საშუალებებს, მათი წინასწარი შემუშავება სპეციალურად არ ხდებოდა თითოეული მათგანისათვის ცალ-ცალკე. თუმცა მათი პროცესუალური საქმიანობის გათვალისწინებით ადრე შემოღებული იყო სპეციალური ჩანთები (ოპერატიული

ჩანთა, საექსპერტო ჩანთა, საგამოძიებო ჩანთა, საგამოძიებო ჩემოდანი და სხვ.), რომლებიც ძირითადად დაკომპლექტებული იყო მათი პროფესიონალური საქმიანობისათვის საჭირო სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებებით. მაგრამ ეს კიდევ არ ნიშნავდა იმას, თითქოს ამ სხვადასხვა სახის აღჭურვილობაში მოთავსებული სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებების გამოყენება არ შეეძლო სხვა პირს, დაუსვათ გამოძიებულს, პროკურორს ან სასამართლოს. პირიქით, კრიმინალისტიკური ტექნიკის მიერ შემუშავებული ესა თუ ის სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალება შეიძლება წარმატებით იქნეს გამოყენებული როგორც გამოძიებლის, პროკურორისა და სასამართლოს მიერ, ისე ოპერატიული მუშაკისა და ექსპერტის მიერ მტკიცებულებათა აღმოჩენის, დამაგრებისა და გამოკვლევისთვის.

მაგალითად, კრიმინალისტიკურ ტექნიკაში შემუშავებული შემთხვევის ადგილზე დარჩენილი ხელის თითების უჩინარ კვალთა გამოვლინების სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებები, ხერხები და მეთოდები შეიძლება წარმატებით იქნეს გამოყენებული, როგორც გამოძიებლის, ისე ოპერატიული მუშაკისა და ექსპერტ-კრიმინალისტის მიერ და სხვ.

სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებების გამოყენება კრიმინალისტიკური მიზნებისათვის, ერთ შემთხვევაში, შეიძლება იყოს პროცესუალური, მეორე შემთხვევაში კი არაპროცესუალური. ამ უკანასკნელი სახით კრიმინალისტიკური ტექნიკის გამოყენებას აწარმოებს ოპერატიული მუშაკი ფარულად, არაპროცესუალური გზით. კერძოდ, ფარული კამერებით ახდენს მისთვის სასურველი საგნებისა და ობიექტების ფოტოგადაღებას, ახდენს ფარულ მოსმენებსა და მიწურადებას, ფარულ ვიდეოგადაღებებს, საკუთარი არხებითა და წყაროებით იღებს ინფორმაციას მომხდარი დანაშაულის ან ასეთის მზადების შესახებ და სხვ.

ამ მიმართებით საჭირო სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებები ძირითადად მოთავსებულია ოპერატიულ ჩანთაში და მას ძირითადად იყენებს ოპერატიული მუშაკი (დეტექტივი) ოპერატიულ სამშებრო ღონისძიებების ჩასატარებლად. ოპერატიულ ჩანთაში ძირითადად

მოთავსებულია საჭირო სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებები, ტელეობიექტივებით აღჭურვილი ფოტო- და ვიდეოაპარატები, სხვადასხვა სახის საკეტების გახსნის ტექნიკური საშუალებები და სხვ.

რაც შეეხება სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებების გამოყენებას სპეციალისტის, გამოძიებლის, პროკურორისა და სასამართლოს მიერ, იგი ყოველთვის დაკავშირებულია მათთვის კანონით მინიჭებული პროცესუალური მოქმედებების ჩატარებასთან. კერძოდ, მათ მიერ იგი გამოიყენება შემთხვევის ადგილის დათვალიერების, ჩხრეკისა და ამოღების, საგამოძიებო ექსპერიმენტისა და ჩვენების ადგილზე შემოწმების, დაკითხვის, ამოცნობის, შემოწმების და სხვა საგამოძიებო მოქმედებების ჩატარების დროს. ექსპერტი კრიმინალისტიკურ ტექნიკაში შემუშავებულ სამეცნიერო-ტექნიკურ საშუალებებსა და მათი კვლევის ხერხებსა და მეთოდებს იყენებს ექსპერტის ჩატარების პროცესში.

პირველადი სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებები თავიდანვე გარკვეულ სახეობებად იქნა დაჯგუფებული და მოთავსებული საგამოძიებო ჩემოდანში, საგამოძიებო პორთფელში, ოპერატიულ ჩანთაში, დოკუმენტებზე მუშაობისათვის განკუთვნილ საგამოძიებო ჩემოდანში, ბიოლოგიური წარმოშობის ობიექტებზე მუშაობისას — საექსპერტო ჩემოდანსა და ავტომანქანაზე დაკომპლექტებულ ან მიბმულ უნივერსალურ მოძრავ კრიმინალისტიკურ ლაბორატორიაში.

ჯერ კიდევ ადრე, საბჭოური პერიოდის საგამოძიებო ჩემოდანსა და პორთფელში საკმაოდ დეტალურად იყო გათვლილი და მოთავსებული შემთხვევის ადგილის დათვალიერებისა და სხვა სახის საგამოძიებო მოქმედებების ჩატარებისათვის საჭირო სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებები.

საგამოძიებო ჩემოდანში მოთავსებული ყველა სახის სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებები დაყოფილი იყო შემდეგ ოთხ ჯგუფად: ფოტოგანყოფილებად, კვალზე მუშაობის განყოფილებად, სქემებისა და გეგმების შედგენის განყოფილებად და საერთო სახის დამხმარე სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებების განყოფილებად.

ფოტოგანყოფილებაში მოთავსებული იყო ფოტოაპარატი; ფო-

ტოფირები, შუქფილტრები, ფოტოობიექტივის დამაგრძელებელი რგოლები, მასშტაბური სახაზავი და სხვ.

კვალზე მუშაობის განყოფილებაშია: — დაქტილოფირები, დაქტილობარათები, ხელის თითების უჩინარ კვალთა გამოვლინებისათვის საჭირო ფხვნილები მაგნიტური ფუნჯით, იოდის ორთქლით გამოსავლინებელი მინის კოლბა, გამადიდებელი ხელსაწყოები, ელექტროფანარი და სხვ. სხვადასხვა სახის კვალიდან ტვიფრის ასაღები საჭირო თაბაშირი და მისი გამხსნელი ჯამი, პლასტელინი, ტიოკოლები, პასტა „K“ და სხვ.

სქემებისა და გეგმების შედგენისათვის საჭირო განყოფილებაშია: კომპასი, პლანშეტი, სახაზავი, საქალაღდე, საგამოძიებო მოქმედებების ჩატარების ოქმის ბლანკები, შტანგენფარგალი და სხვა;

დამხმარე ხელსაწყოების განყოფილებაში: მინის საჭრელი აღმასი, ხერხი, სატეხი, დანა, მაკრატელი, სახრახნისი, პინცეტი და სხვა მთელი რიგი საჭირო ტექნიკური საშუალებები.

საგამოძიებო ჩემოდანთან შედარებით კიდევ უფრო სრულყოფილი სახით იყო წარმოდგენილი კრიმინალისტიკური ტექნიკით აღჭურვილი მსუბუქი სახის ავტომანქანაზე დამონტაჟებული ან მასზე მიბმული შვიდი განყოფილებისა და რამდენიმე სალონის მქონე მოძრავი კრიმინალისტიკური ლაბორატორია, რომლის პირველი განყოფილება განკუთვნილი იყო ელექტრო-ტექნიკური ხმისჩამწერი საშუალებებისა და სხვა მოწყობილობებისათვის; მეორე — კავშირისა და სიგნალიზაციის საშუალებებისათვის; მესამე — ფოტო-კინო- და ვიდეოგადაღებებისათვის საჭირო ხელსაწყოებისათვის, მეოთხე — მტკიცებულებათა აღმოჩენის, გამოვლინებისა და ფიქსაციისათვის საჭირო სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებების განყოფილება; მეხუთე — ხანძარსაწინააღმდეგო საშუალებებისათვის განკუთვნილი განყოფილება; მეექვსე — დამხმარე ტექნიკური საშუალებების განყოფილება; მეშვიდე — სპეცტანსაცმლისა და სანიტარული საშუალებების განყოფილება.

ამ მოძრავი კრიმინალისტიკური ლაბორატორიის უპირატესობა ის იყო, რომ შემთხვევის ადგილზევე შეიძლება ჩატარებულიყო რამდენიმე სახის მარტივი ნივთიერ მტკიცებულებათა გამოკვლევა

და კრიმინალისტიკური ექსპერტიზა. ამავე ლაბორატორიის ნათელ სალონში კი ისეთი საგამოძიებო მოქმედებები, როგორიცაა: დაკითხვა, გამოკითხვა, სხვადასხვა სახის საგამოძიებო ექსპერტიზა და ამოცნობა შესაბამისი სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებების გამოყენებით და სხვ.

ამჟამად კიდევ უფრო დახვეწილი და სრულყოფილი სახითაა შემუშავებული საგამოძიებო პრაქტიკაში დანერგული შემთხვევის ადგილის დათვალიერებისათვის განკუთვნილი უნიფიცირებული საგამოძიებო ჩემოდანი და ცალკეული სახის კვალზე მუშაობისათვის განკუთვნილი სპეციალური ჩემოდნები (იხ. სურ. 1).

უკანასკნელ წლებში ჩვენს საგამოძიებო პრაქტიკაში ფართოდ გამოიყენება უახლესი სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებებით აღჭურვილი ამერიკული საგამოძიებო ჩემოდნები და საკვიაყები (ხელჩანთები) მათში მოთავსებული იმ სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებებით, რომელთა გამოყენება აუცილებელია შემთხვევის ადგილზე დარჩენილ უხილავ კვალთა გამოვლინება-დამუშავებისა და სხვა სახის ნივთიერ მტკიცებულებათა ამოღებისა და ფიქსაციისათვის. (იხ. სურ. 2.).

სადღეისოდ საგამოძიებო პრაქტიკაში გამოიყენება აგრეთვე კარგად აღჭურვილი ავტომანქანები, ვერტმფრენები, ყველა სახის ტელეფონები, ვიდეო- და სხვა სახის ხმის ჩამწერი აპარატურა და სხვ.

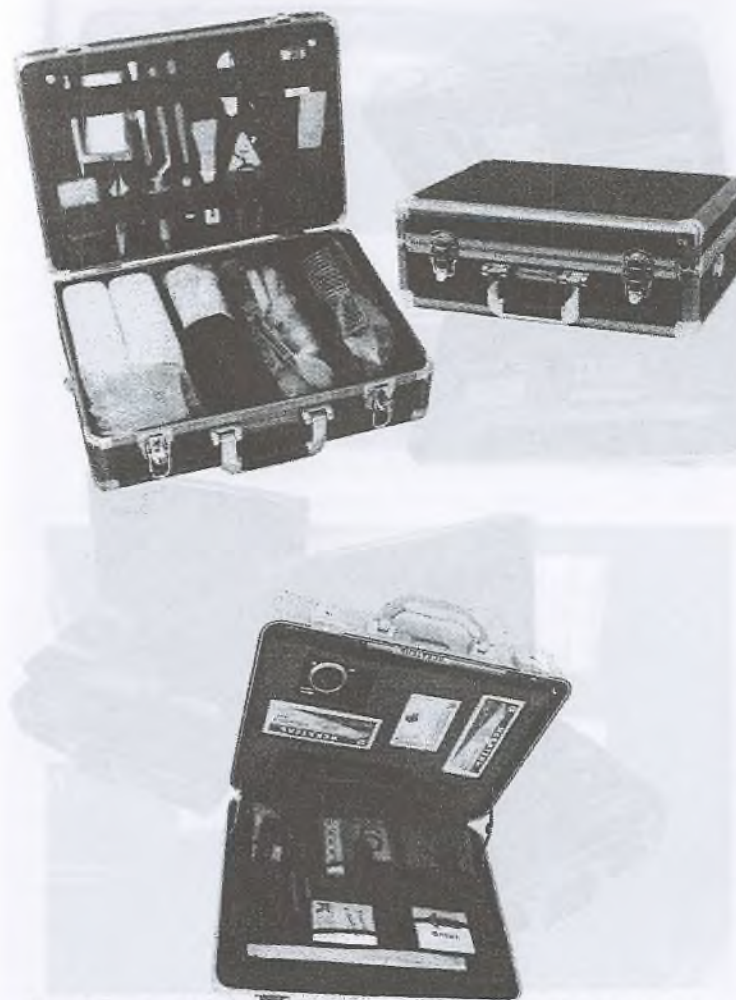
ამავე მიზნებისათვის საქართველოში ფართოდ გამოიყენება აგრეთვე უნივერსალური დანიშნულების მქონე სხვადასხვა სახის კრიმინალისტიკური სამსახურისათვის განკუთვნილი სპეციალური ავტომანქანები (იხ. სურ. 3).

ამჟამად საქართველოში ოცდათორმეტზე მეტი სავსე ლაბორატორიაა, რომელთა მეშვეობით შეტყობინებიდან 10-15 წუთის განმავლობაში სპეციალისტები ცხადდებიან შემთხვევის ადგილზე და გამოძიებლის ხელმძღვანელობით იწყებენ ნივთიერ მტკიცებულებათა გამოვლინება-დამუშავებასა და ფიქსაციას.

გამოძიების პროცესში, კრიმინალისტიკურ ტექნიკაში შემუშავებული სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებების გამოყენების

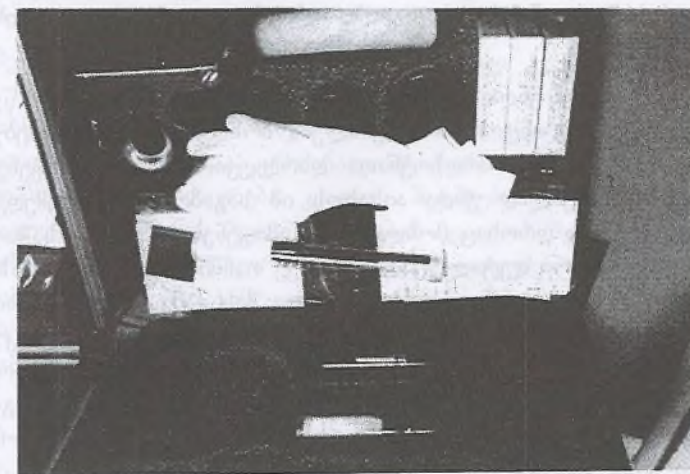
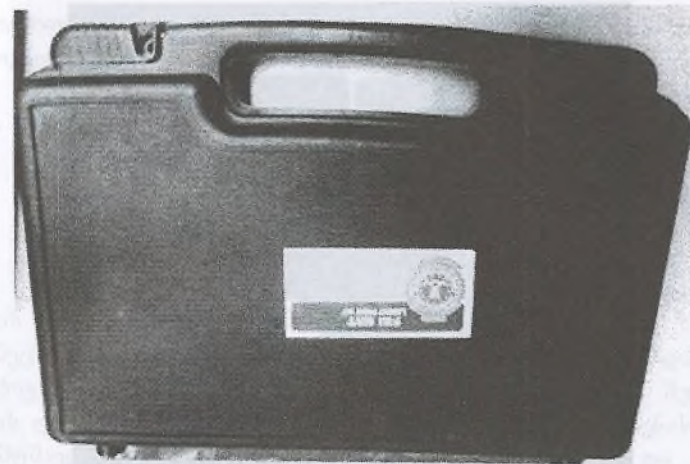
სურ. 1. შემთხვევის ადგილის დათვალიერებისათვის განკუთვნილი უნივერსალური ჩემოდანი და ხელის თიხების კვალთა გამოვლინება-დამუშავებისათვის განკუთვნილი ხელსაწყოების ჩემოდანი.

სურ. 1-ის გაგრძელება: მოცულობითი სახის კვალთა დამუშავებისათვის განკუთვნილი ხელსაწყოების ჩემოდანი და ბიოლოგიური სახის წარმოშობის კვალთა გამოვლინება-დამუშავებისათვის საჭირო ხელსაწყოების ჩემოდანი.

სურ. 1-ის გაგრძელება: მტერის ნაწილაკების კვალთა მოძებნა-ამოღებისათვის საჭირო ხელსაწყოებისათვის განკუთვნილი ჩემოდანი და ზანძრის საქმეებზე შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ჩატარების დროს გამოსაყენებელი სპეციალური ჩემოდანი „ანტრაციტი“

სურ. 2. ამერიკული საგამოძიებო ჩემოდანი დახურულ და გაშლილ მდგომარეობაში.

სურ. 3. კრიმინალისტიკური სამსახურისათვის განკუთვნილი მოძრავი ლაბორატორია და შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილ კვალზე სპეციალისტების მუშაობის პროცესი.

დროს მტკიცედ უნდა იქნეს დაცული კანონით დადგენილი წესი, კანონიერების პრინციპი. არ შეიძლება მოხდეს მათი თვითნებური გამოყენება კანონის მოთხოვნათა დარღვევით. მათი გამოყენების ფაქტი აუცილებლად უნდა აისახოს იმ საგამომიებო მოქმედების ოქმში, რომლის დროსაც მოხდა მისი გამოყენება. ამასთან, საჭიროა ოქმში ყველაფერი დეტალურად და იმავე თანმიმდევრობით აისახოს, როგორც სინამდვილეში ჰქონდა ადგილი მის გამოყენებას. ამასთან, მასში უნდა აისახოს არა მარტო ამა თუ იმ სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალების ფაქტი, არამედ მისი გამოყენების ხერხები და მეთოდებიც. ამასთან, უნდა მიეთითოს, თუ სად, როდის, ვის მიერ, როგორ, რა გარემოებასა და ვითარებაში, რა სახითა და თანმიმდევრობით მოხდა მისი გამოყენება.

მაგალითად, შემთხვევის ადგილის დათვალიერების დროს ფოტოგადაღებასთან დაკავშირებით დათვალიერების ოქმში უნდა მიეთითოს იმაზე, თუ როგორ, რა სახის ფოტოაპარატით, რა სახის

ფოტოფირზე, რამდენჯერ, რა თანმიმდევრობითა და რა სახის ფოტოგადაღებები იქნა ჩატარებული და სხვ.

ოქმი აუცილებლად ხელმოწერილი უნდა იყოს გამომძიებლისა და მასში მონაწილე ყველა პირის მიერ.

§3. კრიმინალისტიკური ტექნიკის სისტემა

კრიმინალისტიკური ტექნიკა, როგორც კრიმინალისტიკის საგნის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ნაწილი (განყოფილება), ზოგადი სამეცნიერო-ტექნიკური ხელსაწყოების, საშუალებებისა და მათი გამოყენების საერთო ხერხებისა და მეთოდების გარდა, შეისწავლის და ადგენს ერთგვაროვანი მტკიცებულებების აღმოჩენის, მათი დამუშავებისა და გამოკვლევის ხერხებს, საშუალებებს და კრიმინალისტიკის საგნის ერთიან სისტემაში მათ განლაგებას ცალკეულ თემებად.

კრიმინალისტიკური ტექნიკის ზოგადთეორიული დებულებების, სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებების, მათი კვლევის ხერხებისა და მეთოდების გარდა კრიმინალისტიკური მიზნებისათვის იგი შეისწავლის და ადგენს ისეთ ერთგვაროვან კვლევის ხერხებსა და მეთოდებს როგორიცაა: კრიმინალისტიკური ფოტოგრაფია; კრიმინალისტიკური მოძღვრება კვალთა შესახებ; კრიმინალისტიკური სწავლება ადამიანის ხელის თითების კვალთა შესახებ; ხელნაწერების კრიმინალისტიკური გამოკვლევა; დოკუმენტების ტექნიკურ-კრიმინალისტიკური გამოკვლევა; კრიმინალისტიკური ბალისტიკა; პიროვნების კრიმინალისტიკური გაიგივება გარეგანი ნიშნებით და კრიმინალისტიკური აღრიცხვა.

ზემოთ ჩამოთვლილი თემებიდან **კრიმინალისტიკური ფოტოგრაფია** შეისწავლის და ადგენს ისეთ ძირითად მნიშვნელოვან საკითხებს, როგორიცაა:

- ფოტოგრაფიის ზოგადი საფუძვლები;
- კრიმინალისტიკური ფოტოგრაფიის გამოყენება გამომძიებლის, სპეციალისტისა და ექსპერტის მიერ;

– კინოგადაღებისა და ვიდეოგადაღების წარმოება გამოძიების პროცესში;

– საგამოძიებო-ოპერატიული ფოტოგრაფიის ხერხები და მეთოდები და მათი გამოყენება გამოძიების პროცესში;

– ფოტო-კინო- და ვიდეოგადაღებების თავისებურება საგამოძიებო მოქმედებების ჩატარების დროს;

– საგამოკვლევო ფოტოგრაფიის ხერხები და მეთოდები;

– გამოძიების პროცესში კრიმინალისტიკური ფოტოგრაფიის, ვიდეო- და ხმის ჩამწერი აპარატურის გამოყენების პროცესუალური გაფორმება და სხვ.

„კრიმინალისტიკური მოძღვრება კვალთა შესახებ“ შეისწავლის და ადგენს იმას, თუ რა უნდა იქნეს გაგებული კვალის ცნებაში და რა სახის კვალი გამოიყენება კრიმინალისტიკური მიზნებისათვის, აგრეთვე იმას, თუ

– როგორია კვალთა კლასიფიკაცია წარმოქმნის მექანიზმის მიხედვით;

– რა თავისებურებებით ხასიათდება ადამიანის ფეხისა და ხელის თითების კვალი;

– როგორ უნდა მოხდეს შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი ფეხის კვალის დამუშავება;

– როგორ შეიძლება მოხდეს პიროვნების იდენტიფიკაცია ფეხის კვალის მიხედვით;

– რა არის და რა როლს ასრულებს გამოძიების პროცესში შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი ნეგატიური კვალი;

– რა თავისებურებებით ხასიათდება გატეხის იარაღების კვალთა კლასიფიკაცია და მათი დამუშავების ხერხები და მეთოდები;

– როგორ უნდა მოხდეს ტრასოლოგიური ექსპერტიზისათვის მასალების მომზადება;

– რა თავისებურებებით ხასიათდება ოდოროლოგიური კვლევის ხერხებისა და მეთოდების გამოყენება გამოძიების პროცესში;

– რა თავისებურებებით ხასიათდება შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი სისხლის კვალის დამუშავება-გამოკვლევა;

– რა თავისებურებებით ხასიათდება ვიდეო- და ფონოგრაფიის

კრიმინალისტიკური კვლევის ხერხები და მეთოდები;

– რა თავისებურებებით ხასიათდება ტრასოლოგიური ექსპერტიზისათვის მასალების მომზადება, ექსპერტიზის ჩატარება და სხვა.

„კრიმინალისტიკური სწავლება ადამიანის ხელის თითების კვალთა შესახებ“ შეისწავლის და ადგენს:

– დაქტილოსკოპიის მეცნიერულ საფუძვლებს, მისი აღმოცენებისა და განვითარების პროცესს;

– ხელის თითების ქარგებისა და კვალთა კლასიფიკაციას;

– ხელის თითების კვალნი საგნის დათვალიერებისა და მასზე არსებული უჩინარი კვალის გამოვლინების ხერხებსა და საშუალებებს;

– ცოცხალი პირებისა და გვამის დაქტილოსკოპირების ტექნიკას;

– მასალების მომზადებას დაქტილოსკოპიური ექსპერტიზისათვის და მისი ჩატარების ტექნიკას;

– დაქტილოსკოპიის გამოყენების შესაძლებლობას დამნაშავეებისა და მოქალაქეთა რეგისტრაციისათვის.

„კრიმინალისტიკური ბალისტიკა“ შეისწავლის და ადგენს ისეთ საკითხებს, როგორიცაა:

– კრიმინალისტიკური ბალისტიკის ცნება, არსი და მნიშვნელობა;

– ცეცხლსასროლი იარაღების კლასიფიკაცია და მათი დათვალიერების წესი;

– იარაღის იდენტიფიკაცია გასროლილი ტყვიისა და გაცლილი მასრის მიხედვით;

– სროლის მანძილის, მიმართულებისა და ადგილის დადგენა;

– მასალების მომზადება ბალისტიკური ექსპერტიზისათვის და გამოძიებისათვის მნიშვნელოვან სხვა მთელ რიგ საკითხებს;

„დოკუმენტების კრიმინალისტიკური გამოკვლევა“ შეისწავლის:

– დოკუმენტების კრიმინალისტიკური გამოკვლევის სახეებსა და ობიექტებს;

– ხელნაწერების კრიმინალისტიკური გამოკვლევის მეცნიერულ

საფუძვლებსა და მის ზოგად და კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნებს;

– მასალების მომზადებას ხელნაწერი დოკუმენტების ექსპერტიზის ჩატარებისათვის და სხვ.;

„დოკუმენტების ტექნიკურ-კრიმინალისტიკური გამოკვლევა“
შეისწავლის და აღგენს მოცემული სახის კვლევის არსსა და მნიშვნელობას;

– დამწვარი დოკუმენტების ტექსტის აღდგენას;

– საბეჭდო მანქანაზე და კომპიუტერზე შესრულებული ტექსტების გამოკვლევას, მათი ზოგადი და კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნების საფუძველზე;

– მასალების მომზადებას დოკუმენტების ტექნიკურ-კრიმინალისტიკური ექსპერტიზის ჩატარების მეთოდუკას და სხვ.

„პიროვნების კრიმინალისტიკური გაიგივება გარეგანი ნიშნების მიხედვით“ შეისწავლის;

– გარეგანი ნიშნების მიხედვით პიროვნების გაიგივების მეცნიერულ საფუძვლებს;

– გარეგანი ნიშნების აღწერის სისტემას;

– „სიტყვიერი პორტრეტის“ შედგენასა და მის გამოყენებას საგამოძიებო ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობაში და სხვ.

– პიროვნების იდენტიფიკაციის შესაძლებლობას ფოტოსურათებითა და თავის ჩონჩხის გამოკვლევით.

„კრიმინალისტიკური აღრიცხვა“

შეისწავლის;

– კრიმინალისტიკური აღრიცხვის ცნებას, მიზნებსა და ამოცანებს;

– კრიმინალისტიკური აღრიცხვის სახეებს;

– დაქტილოსკოპიური რეგისტრაციის სისტემას;

– კომპიუტერული ტექნიკის გამოყენების შესაძლებლობას კრიმინალისტიკური რეგისტრაციისათვის და სხვ.

საკონტროლო კითხვები:

1. რა არის და რას შეისწავლის კრიმინალისტიკური ტექნიკა;

2. რა იგულისხმება კრიმინალისტიკის სამეცნიერო-ტექნიკურ საშუალებებსა და ხერხებში;

3. კვლევის რა ხერხები და მეთოდები გამოიყენება ბუნებრივი და ტექნიკური მეცნიერების თანამედროვე მიღწევებიდან;

4. როდის, როგორ და რა შემთხვევაში შეიძლება ინფრაწითელ სხივებში ნივთიერ მტკიცებულებათა გამოკვლევა;

5. რა თავისებურებებით ხასიათდება ულტრაიისფერ სხივებში ნივთიერ მტკიცებულებათა გამოკვლევა;

6. რა თავისებურებებით ხასიათდება რენტგენის სხივების გამოყენება კრიმინალისტიკური მიზნებისათვის;

7. რა პრინციპებზეა აგებული კვლევის სპექტრული ანალიზის, მისი სპექტრული ანალიზისა და ქრომოტოგრაფიული მეთოდების გამოყენება;

8. ბიოლოგიური კვლევის მეთოდებიდან კრიმინალისტიკური მიზნებისათვის კვლევის რომელმა სახეობამ მოიპოვა პრიორიტეტი;

9. რაში მდგომარეობს კონტაქტურ-დიფუზური კვლევის მეთოდის არსი;

10. რა არის კრიმინალისტიკური ტექნიკის მიზანი;

11. ძირითადად როგორ და რა ფორმით ხდება კრიმინალისტიკური ტექნიკის პრაქტიკული გამოყენება;

12. როგორაა დაჯგუფებულ-დალაგებული კრიმინალისტიკური ტექნიკის საშუალებები;

13. რა დამახასიათებელი ნიშან-თვისებების და რა სახის განყოფილებებით გამოირჩევა საგამოძიებო ჩემოდანი;

14. რამდენი განყოფილებისგან შედგება მოძრავი კრიმინალისტიკური ლაბორატორია;

15. როგორ უნდა მოხდეს სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებების გამოყენების პროცესუალური გაფორმება;

16. როგორია კრიმინალისტიკური ტექნიკის, როგორც კრიმინალისტიკის შემადგენელი ნაწილის სისტემა.

თავი VI. კრიმინალისტიკური ფოტოგრაფია

§1. კრიმინალისტიკური ფოტოგრაფიის ცნება, არსი და მნიშვნელობა

კრიმინალისტიკური ფოტოგრაფია კრიმინალისტიკური ტექნიკის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი დარგია. მისი ცოდნა ესაჭიროება სამართალდამცავი ორგანოების ყველა მუშაკს. მისი საფუძვლიანი შესწავლა, განსაკუთრებით კვლევითი ფოტოგრაფიისა, მოითხოვს საკმაოდ დიდ დროსა და ფოტოლაბორატორიულ პირობებში ხანგრძლივ მუშაობას, მიუხედავად იმისა, რომ დღესდღეობით საკმაოდ გაუმჯობესებული და გამარტივებულია თანამედროვე ფოტოაპარატებით ფოტოგრაფიული პროცესების წარმოება.

მართალია, იურიდიული ფაქულტეტის თითქმის ყველა დამწყები სტუდენტი პრაქტიკულად სრულყოფილად ფლობს მობილური ტელეფონებით ფოტოგადაღების პროცესს, მაგრამ ეს კიდევ არ ნიშნავს იმას, რომ მან იცის კრიმინალისტიკური ფოტოგრაფია. არამც თუ დამწყებმა იურისტმა, არამედ მრავალმა კურსდამთავრებულმა იურისტმაც არ იცის საჭირო ფოტოგრაფიული პროცესები, ჯერ ერთი, იმის გამო, რომ მრავალ უმაღლეს სასწავლებელში კრიმინალისტიკის სწავლება იგნორირებულია და, მეორეც, მრავალ უმაღლეს იურიდიულ სასწავლებელს საერთოდ არ გააჩნია ფოტოლაბორატორია და მთლიანად გადასულნი არიან კომპიუტერული სისტემის შესწავლაზე. ამიტომ სასურველია, თუ იურიდიულ ფაქულტეტზე სასწავლებლად შემოსული სტუდენტი ფოტომოყვარულის დონეზე მაინც ფლობდეს ფოტო-კინო- და ვიდეოგადაღებების ტექნიკას.

დანაშაულთა გახსნისა და თავიდან აცილების საქმეში საკმაოდ დიდი როლი ეკუთვნის კრიმინალისტიკური ფოტოგრაფიის ცოდნის გამოყენებას საგამოძიებო-სასამართლო პრაქტიკაში. ამიტომ საჭიროა სტუდენტი საფუძვლიანად დაეუფლოს კრიმინალისტიკურ ფოტოგრაფიაში შემუშავებულ ფოტო-კინო- და ვიდეოგადაღებების სპეციალურ ხერხებსა და საშუალებებს.

სადავო არაა, რომ გამოძიებელს, ოპერატიულ მუშაკს, სპე-

ცილისტს, თავიანთი სუბიექტური თვისებებიდან გამომდინარე, შემთხვევის ადგილის დათვალიერების, ჩხრევის, საგამოძიებო ექსპერიმენტის ან ჩვენების ადგილზე შემოწმებისა და სხვა საგამოძიებო მოქმედებებისა და ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებათა ჩატარების დროს შესაძლოა გამოჩნდეს და ვერ შეამჩნიოს იქვე ან შემთხვევის ადგილიდან ცოტა მოშორებით საქმისთვის მნიშვნელობის მქონე რაიმე სახის მტკიცებულება. ფოტოაპარატის ობიექტივს კი ასეთი რამ არ ემართება, განსაკუთრებით მაშინ, როცა ზუსტად დავიცავთ კრიმინალისტიკურ ფოტოგრაფიაში შემუშავებულ სპეციალური სახის ფოტოგადაღებებისათვის არსებულ წესსა და პირობას.

მაგალითად, ერთ-ერთი მკვლელობის საქმეზე შემთხვევის ადგილზე გადაღებული ფოტოსურათების დათვალიერებისას გამოძიებლის ყურადღება მიიპყრო იმ გარემოებამ, რომ მიმოხილვით სახით გადაღებულ ფოტოსურათზე გვაშიდან ცოტა მოშორებით ბუჩქზე შეიმჩნეოდა მოთეთრო ფერის რაღაც საგანი. დათვალიერების ოქმში კი ამის შესახებ არაფერი იყო ნათქვამი. გამოძიებელი დაინტერესდა, დაუყოვნებლივ გავიდა შემთხვევის ადგილზე განმეორებითი დათვალიერების ჩასატარებლად, რა დროსაც ნახა რომ შემთხვევის ადგილის ცენტრიდან 10 მეტრით დაშორებულ ბუჩქზე ტოტებს შორის ეგდო მამაკაცის მოთეთრო ფერის დაჭმუჭნული ცხვირსახოცი მასზე შემხმარი ლაქებით. ცხვირსახოცზე ამოქარგული იყო სასვენი ნიშნებით ერთიმეორისაგან დაცილებული სამი ასო. ბიოლოგიური ექსპერტიზით დადგინდა, რომ ამ ცხვირსახოცზე შემხმარი მოწითალო ფერის ლაქა წარმოქმნილი იყო ადამიანის მესამე ჯგუფის სისხლით, დაზარალებულსაც მესამე ჯგუფის სისხლი აღმოაჩნდა. ამ გარემოებამ და ცხვირსახოცზე ამოქარგულმა სამმა ასომ, რომელიც გაშიფრული იქნა, დიდად შეუწყო ხელი ამ რთული და შიშიმე დანაშაულის გახსნას.

წინასწარი გამოძიებისა და სასამართლოში საქმის განხილვის დროს თვალსაჩინოების მიზნით თანამედროვე პირობებში შეიძლება გამოყენებული იქნეს აგრეთვე კინოგადაღება, ვიდეომაგნიტური ჩანაწერი და სხვა საილუსტრაციო საშუალებები. მაგრამ მათი პრაქტიკული გამოყენება, ჯერ ერთი, მთელ რიგ სირთულეებთანაა

დაკავშირებული და, მეორეც, იგი ვერ ცვლის და არც შეუძლია შეცვალოს კრიმინალისტიკურ ფოტოგრაფიაში შემუშავებული სპეციალური სახის ფოტოგადაღებები და მათი მნიშვნელობა.

კრიმინალისტიკურ ფოტოგრაფიაში შემუშავებულ ფოტოგადაღებათა ხერხებსა და მეთოდებს გამომძიებელი და სპეციალისტი იყენებენ სხვადასხვა სახის საგამოძიებო მოქმედებების ჩატარების პროცესში. ოპერატიული მუშაკი მას იყენებს ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებათა ჩატარების დროს უმთავრესად დეტექტური ფოტოგადაღებების სახით, ექსპერტი კი – ექსპერტიზის ჩატარების დროს მტკიცებულებათა გამოკვლევის, ექსპერტიზის კვლევის პროცესებისა და კვლევის შედეგების საილუსტრაციოდ.

კრიმინალისტიკურ ფოტოგრაფიაში შემუშავებული ზოგიერთი სახის ფოტოგადაღება იმდენად დამკვიდრდა ფოტოპრაქტიკაში, რომ მან სავალდებულო სახე მიიღო.

მაგალითად, შემთხვევის ადგილის დათვალიერების დროს, როგორც წესი, აუცილებლად უნდა იქნეს ჩატარებული ოთხი სახის ფოტოგადაღება, კერძოდ: საორიენტაციო, მიმოხილვითი, საკვანძო, და მასშტაბურ-დეტალური.

ამ სახის ფოტოგადაღებათა მნიშვნელობა მართლაც შემთხვევის ადგილის უბრალო ილუსტრაციებით არ ამოიწურება. ზოგჯერ ამ სახის ფოტოსურათებმა შეიძლება სასამართლოს დიდი დახმარება გაუწიოს აგრეთვე საქმეზე მნიშვნელოვან გარემოებათა ახსნა-დადგენაში, საგამოძიებო ვერსიების აგება-შემოწმებასა და ჩადენილი ქმედების სწორ იურიდიულ შეფასებაში.

მაშასადამე, შემთხვევის ადგილის დათვალიერების დროს ჩატარებული ფოტოგადაღების ზემოთ აღნიშნული წესი, მართალია, კანონმდებლობით უმუშაოდ არაა გათვალისწინებული, მაგრამ მისი როლი და მნიშვნელობა იმდენად დიდია საგამოძიებო პრაქტიკისათვის, რომ შემთხვევის ადგილის დათვალიერებისას მათი ჩატარება სავალდებულოდაა მიჩნეული.

მაგალითად, დ.-ეს მკვლელობის საქმეზე შეტანილ საკასაციო საჩივარში მსჯავრდებულ გ.-ეს ინტერესების დამცველი მოითხოვდა მისი დაცვის ქვეშ მყოფი მსჯავრდებულისათვის კვალიფიკაციის

შეცვლას. კერძოდ, განზრახი მკვლელობიდან გაუფრთხილებლობით სიცოცხლის მოსპობის ამსახველ მუხლზე გადაკვალიფიცირებას და მსჯავრდებულის დასჯას სსკ 116 მუხლით. ყოველივე ამას იგი ასაბუთებდა იმით, რომ გ.-უმ განზრახ კი არ ჩაიდინა დ.-ეს მკვლელობა თავში ბლაგვი საგნის დარტყმით, არამედ მან ურთიერთშელაპარაკების დროს დ.-ეს გზიდან ჩამოცილების მიზნით ხელი ჰკრა და ამის გამო იგი წაბარბაცდა, დავარდა და ბეტონის ტინის დიდ ქვაზე დაარტყა თავი, რის შედეგადაც თავის არეში მიიღო მძიმე ჭრილობა და შემთხვევის ადგილზევე გარდაიცვალა.

გამოძიებით დადგენილი არ იყო, შემთხვევის ადგილზე ნამდვილად იყო თუ არა დიდი ბეტონის ტინის ქვა და შეიძლებოდა თუ არა დაზარალებული ხელის კერის შედეგად მასზე თავით დაეარდნო და ამით ისეთი მძიმე დაზიანება მიეღო, რომ ადგილზევე გარდაცვლილიყო. საქმეში არ იყო შემთხვევის ადგილის ზემოაღნიშნული წესით გადაღებული ფოტოსურათები. შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ოქმშიც არაფერი იყო ნათქვამი იქ არსებული ბეტონის ტინის ქვის შესახებ.

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საკასაციო სასამართლოს კოლეგია მართებულად მოიქცა, როცა ზემოაღნიშნულ საქმეზე გამოტანილი განაჩენი გააუქმა და საქმე დამატებითი გამოძიების ჩასატარებლად დააბრუნა პროკურატურაში და თავის განჩინებაში საქმეზე არსებულ სხვა დარღვევებთან ერთად იმაზეც მიუთითა, რომ „შემთხვევის ადგილის დათვალიერების დროს ჩატარებული არ იყო ოთხი სახის ფოტოგადაღება“ და აღბეჭდილი არ იყო გვამის პოზა, რის გამოც გაურკვეველია, შემთხვევის ადგილზე ნამდვილად იყო თუ არა დიდი ბეტონის ტინის ქვა და მისგან რა მანძილით იყო დაცილებული დაზარალებულის თავი. მით უმეტეს, ამის შესახებ არაფერი იყო ნათქვამი თვით შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ოქმში. ამიტომ დამატებითი გამოძიებას სხვა გარემოებებთან ერთად ისიც დაევალა, რომ აღედგინა შემთხვევის ადგილი, იქ არსებული ყველა გარემოება და გვამის პირვანდელი პოზა. ამასთან, გაერკვია, დავარდნის შემთხვევაში შეიძლებოდა თუ

არა თავის არეში მიეღო ასეთი მძიმე სახის დაზიანებები.¹

კრიმინალისტიკურ ფოტოგრაფიაში შემუშავებული სპეციალური ფოტოგადაღების ხერხები, საშუალებები და მეთოდები ასევე წარმატებით გამოიყენება ნივთიერ მტკიცებულებათა გამოსაკვლევად საექსპერტო პრაქტიკაში ცალკეული სახის ექსპერტიზების ჩატარების დროს.

როგორც საგამოძიებო პრაქტიკა გვიჩვენებს, სამწუხაროდ, მაღალკვალიფიციური ფოტოსპეციალისტები საგამოკვლევო ფოტოგრაფიაში შემუშავებულ ხერხებსა და მეთოდებს თავიანთი დანაშაულებრივი მიზნებისთვისაც კარგად იყენებენ.

მაგალითად, ერთ-ერთი ცნობილი ფოტოგრაფი კარგად დაუფლა საგამოკვლევო ფოტოგრაფიაში შემუშავებულ ფოტოემულსიური ფენების შეერთების მეთოდს, საკმაოდ დიდხანს ამზადებდა ქაღალდის ყაღბ ფულს და ახდენდა მის რეალიზაციას.

ამრიგად, დანაშაულის გახსნისა და საქმეზე ობიექტური ჭეშმარიტების დადგენაში საკმაოდ დიდია კრიმინალისტიკური ფოტოგრაფიის როლი და მნიშვნელობა.

ყოველივე ზემოთ აღნიშნულის შემდეგ ბუნებრივად იბადება კითხვა: რა არის კრიმინალისტიკური ფოტოგრაფია და რა ადგილი უკავია მას კრიმინალისტიკურ მეცნიერებაში?

კრიმინალისტიკური ფოტოგრაფია არის კრიმინალისტიკური ტექნიკის ის დარგი, რომელიც ფოტოგრაფიული პროცესების ცოდნის სისტემაზე დამყარებით შეისწავლის და ადგენს დანაშაულის გახსნისა და მასზე ობიექტური ჭეშმარიტების დადგენისათვის საჭირო ფოტო-, კინო- და ვიდეოგადაღებების იმ სპეციალურ ხერხებს, საშუალებებსა და მეთოდებს, რომლებიც გამოიყენება საგამოძიებო მოქმედებების და ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებათა ჩატარების დროს გამოძიებისათვის მნიშვნელობის მქონე გარემოებების, ფაქტების, საგნების, ობიექტების და კვალის აღსაბეჭდად. აგრეთვე, ნივთიერ მტკიცებულებათა გამოკვლევისა და საექსპერტო კვლევის შედეგების საილუსტრაციოდ.

¹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საკასაციო სასამართლოს კოლეგიის პრაქტიკიდან.

§2. კრიმინალისტიკური ფოტოგრაფიის გამოყენების სუბიექტუაზი

კრიმინალისტიკურ ფოტოგრაფიაში შემუშავებულ სპეციალურ ფოტო-, კინო- და ვიდეოგადაღების ხერხებსა და მეთოდებს დანაშაულთა გახსნისა და საქმეზე ობიექტური ჭეშმარიტების დასადგენად თავიანთ საქმიანობაში ფართოდ იყენებენ ოპერატიული მუშაკები, გამოძიებლები და სასამართლო ორგანოები. მის ხერხებსა და მეთოდებს ასევე ფართოდ იყენებენ ექსპერტი კრიმინალისტიკის ნივთიერ მტკიცებულებათა გამოკვლევისა და კვლევის შედეგების საილუსტრაციოდ ექსპერტიზის ჩატარების დროს.

ოპერატიული მუშაკი (დეტექტივი) კრიმინალისტიკურ ფოტოგრაფიაში შემუშავებულ ფოტოგადაღების ხერხებს იყენებს ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებათა (ფარული თვალთვალის და სხვა) ჩატარების დროს დეტექტიური ანუ ფარული ფოტო-, კინო- და ვიდეოგადაღებების სახით. რა დროსაც იგი იყენებს მიკრო- და ტელეობიექტებთან აღჭურვილ ფოტოაპარატურას.

გამოძიებელი კრიმინალისტიკურ ფოტოგრაფიაში შემუშავებულ ფოტოგადაღებათა ხერხებსა და მეთოდებს უმთავრესად იყენებს ცალკეული სახის საგამოძიებო მოქმედებათა ჩატარების პროცესში აღმოჩენილ მტკიცებულებათა ფიქსაციისათვის. კერძოდ, შემთხვევის ადგილის დათვალიერების, ჩხრეკის, საგამოძიებო ექსპერიმენტის, ჩვენების ადგილზე შემოწმების, ამოცნობისა და სხვა საგამოძიებო მოქმედებათა ჩატარების დროს.

მაგალითად, შემთხვევის ადგილის დათვალიერების დროს, როგორც წესი, იგი აწარმოებს ოთხი ძირითადი სახის – საორიენტაციო, მიმოხილვით, საკვანძო და დეტალურ ფოტოგადაღებას.

ამავე საგამოძიებო მოქმედების ჩატარებისას მას შეიძლება დასჭირდეს გვამის, კვალის, შემთხვევის ადგილზე დარჩენილი დანაშაულის ჩადენის იარაღის და სხვა ნივთიერ მტკიცებულებათა მასშტაბური ფოტოგადაღება, აგრეთვე ისეთი სახის ფოტოგადაღებები, როგორიცაა: პანორამული სტერეოსკოპიული, მასშტაბური, მეტრული ანუ სიღრმითი მასშტაბური და მსხვილმასშტაბური,

აგრეთვე საამოსაცნობო, რეპროდუქციული და რეფლექსური სახის ფოტოგადაღებები.

საგამოძიებო ოპერატიულ ფოტოგრაფიაში შემუშავებული ფოტო-, კინო- და ვიდეოგადაღების ხერხებსა და მეთოდებს გამომძიებელი და ოპერატიული მუშაკი იყენებს ოპერატიული ღონისძიებებისა და ცალკეული სახის საგამოძიებო მოქმედებების ჩატარების დროს.

გამომძიებელი ან მისი დავალებით დათვალიერებაში მონაწილეობის მისაღებად მოწვეული სპეციალისტი შემთხვევის ადგილის დათვალიერების დროს აწარმოებს საორიენტაციო, მიმოხილვით, საკვანძო და დეტალური სახის ფოტოგადაღებებს. აგრეთვე, პანორამულ, სტერეოსკოპულ, მასშტაბურ, მსხვილმასშტაბურ, მეტრულ ანუ სიღრმითი მასშტაბური სახის ფოტოგადაღებებს, გვამის ჯვარედინულ გადაღებას (როცა შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილია გვამი), შემთხვევის ადგილზე დარჩენილი (აღმოჩენილი) საგნების, ობიექტებისა და კვლევის ფოტოგადაღებებს, ჩხრეკის ჩატარების პროცესში აღმოჩენილი გადამალული საგნების, ობიექტებისა და დოკუმენტების ფოტოგადაღებებს; ცოცხალი პირების, გვამების, საგნებისა და ობიექტების ამოცნობის ჩატარებისას იყენებენ საამოსაცნობო ფოტოგადაღების ხერხებსა და მეთოდებს; საამოსაცნობო საგნებისა და ობიექტების ფოტოგადაღებისა და ამოცნობის მთლიანი პროცესის აღსაბეჭდად შემუშავებულ სპეციალურ ფოტო- კინოგადაღების ხერხებს, საშუალებებს და მეთოდებს, ასევე, საგამოძიებო ექსპერიმენტისა და ჩვენების ადგილზე შემოწმების ჩატარების პროცესის აღსაბეჭდავად იყენებენ ფოტო-, კინო- და ვიდეოგადაღებებს.

ოპერატიული მუშაკი ფოტო-, კინო- და ვიდეოგადაღებებს აწარმოებს ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებათა ჩატარების პროცესში, სხვებისაგან შეუმჩნეველად, ფარულად, დეტექტიურ ფოტოგრაფიაში შემუშავებული ხერხებითა და საშუალებებით ფარული თვალთვალის, ცხელ კვალზე მიდევნებისა და სხვა ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებების წარმოებისას.

მაშასადამე, საგამოძიებო ოპერატიულ ფოტოგრაფიაში შემუშავებულ ფოტო-, კინო- და ვიდეოგადაღების სპეციალურ ხერხებსა და მეთოდებს სპეციალისტი და გამომძიებელი ძირითადად იყენებენ

ისეთი სახის საგამოძიებო მოქმედებების ჩატარებისას, როგორიცაა: შემთხვევის ადგილის დათვალიერება, ჩხრეკა, ამოღება, საგამოძიებო ექსპერიმენტი, ჩვენების ადგილზე შემოწმება, დაკითხვა, ამოცნობა და სხვა.

§3. პრიმინალისტიკურ ფოტოგრაფიაში შემუშავებული ხერხებისა და მეთოდების გამოყენების წორიერადი თავისებურება შემთხვევის ადგილის დათვალიერების დროს

შემთხვევის ადგილის დათვალიერების დროს, როგორც წესი, უპირველეს ყოვლისა, უნდა მოხდეს ოთხი სახის ფოტოგადაღება, კერძოდ: საორიენტაციო, მიმოხილვითი, საკვანძო და დეტალური. ამ სახის ფოტოგადაღებათა თავისებურება იმაში მდგომარეობს, რომ ფოტოსურათზე შემთხვევის ადგილი და იქ არსებული საგნები, ობიექტები, მათი ურთიერთგანლაგება და საქმეზე მნიშვნელობის მქონე გარკვეული დეტალები სხვადასხვა მოცულობით აღიბეჭდება, კერძოდ:

საორიენტაციო ფოტოგადაღების დროს შემთხვევის ადგილის ფოტოგადაღება ხდება შემთხვევის ადგილის გარემომცველ გარემოსთან ერთად. ამ სახის ფოტოგადაღება სასურველია ვაწარმოოთ ფართო-კუთხიანი ფოტოობიექტივით აღჭურვილი ფოტოაპარატით. ამასთან, საორიენტაციო ფოტოგადაღებების დროს ფოტოაპარატი საკმაოდ შორი მანძილით უნდა იყოს დაშორებული გადასაღები შემთხვევის ადგილიდან. ამგვარი გზით დამზადებულ ფოტოაპარატიურ სურათზე უშუალოდ შემთხვევის ადგილი შეიძლება არც კი მოჩანდეს, რადგან მასთან ერთად მის გარშემო მდებარე ტერიტორიის დიდი ნაწილი უნდა აისახოს. ასეთი სახის ფოტოსურათი საშუალებას გვაძლევს ნათელი წარმოდგენა ვიქონიოთ იმ ადგილმდებარეობაზე, სადაც აღმოჩენილი იქნა დანაშაულის ნიშნები.

მიმოხილვითი ფოტოგადაღების დროს კი შემთხვევის ადგილის ფოტოგადაღება წარმოებს უშუალოდ შემთხვევის ადგილის

ფართო გარემომცველი გარემოებების გარეშე, ე.ი. საორიენტაციო ფოტოგადაღებასთან შედარებით მიმოხილვითი ფოტოგადაღების დროს შემთხვევის ადგილსა და ფოტოობიექტის შორის არსებული მანძილი შედარებით მცირეა. ამიტომ ფოტოსურათზე შემთხვევის ადგილი უფრო დიდი მოცულობით აღიბეჭდება, რადგან ფოტოგადაღება უნდა მოხდეს მისი გარემომცველი გარემოებების გარეშე შედარებით ახლო მანძილიდან.

საკვანძო სახის ფოტოგადაღებით ხდება შემთხვევის ადგილის ცენტრალური ნაწილის, ან მისი რომელიმე მნიშვნელოვანი უბნის, ან ობიექტის უშუალო ფოტოგადაღება გარემომცველი გარემოებების გარეშე.

მაგალითად, მკვლელობის საქმეებზე ჩატარებული შემთხვევის ადგილის დათვალიერებისას საკვანძო სახის ფოტოგადაღების ობიექტი იქნება უშუალოდ ის ადგილი, სადაც აღმოჩენილია გვამი. ავტოსაგზაო შემთხვევების გამოძიებისას შემთხვევის ადგილის დათვალიერების დროს საკვანძო სახის ფოტოგადაღების ობიექტი შეიძლება იყოს დაზარალებულის გვამი, დაზიანებული ავტომანქანა, მისი რომელიმე ნაწილი, იქ არსებული, საქმისთვის მნიშვნელობის მქონე სხვა რაიმე სახის კვალი ან საგანი.

მასშტაბურ-დეტალური სახის ფოტოგადაღებისას ხდება უშუალოდ გადასაღებ საგანზე არსებული კვალის ფოტოგადაღება მის გვერდით, პარალელურად მოთავსებული მასშტაბური დანაყოფების მქონე საგანთან ერთად.

მაგალითად, შემთხვევის ადგილის დათვალიერებისას აღმოჩენილია ფეხის კვალის, გვამზე არსებული ჭრილობის, კარების საკეტზე არსებული გატეხის ნიშნების ფოტოგადაღებას ახდენენ ამ გადასაღები საგნის პარალელურად მოთავსებულ საზაზავთან ერთად შედარებით ახლო მანძილიდან ისე, რომ ფოტოგადაღებებისას მანძილი გადასაღებ საგანსა და ფოტოაპარატის ობიექტივს შორის იყოს მაქსიმალურად მცირე და გადასაღები საგნის გამოსახულება შედარებით დიდი მოცულობით გამოჩნდეს.

შემთხვევის ადგილის დათვალიერების დროს, როცა აღმოჩენილია ადამიანის გვამი, ზემოთ აღნიშნული ოთხი სახის ფოტოგადაღების

გარდა საჭიროა მოხდეს გვამის ჯვარედინი ფოტოგადაღება ოთხივე მხრიდან ისეთიანად, რომ ადგილი არ ჰქონდეს გვამის ფოტოგადაღებას პირდაპირ თავისა და ფეხების მხრიდან.

შემთხვევის ადგილის დათვალიერების დროს ზოგჯერ ასევე საჭიროა ჩატარდეს პანორამული, მასშტაბური, სიღრმითი მასშტაბური და მსხვილმასშტაბური ფოტოგადაღებები ზემოთ აღწერილი წესით.

ამ სახის ფოტოგადაღებები შეიძლება ასევე წარმატებით იქნას გამოყენებული სასამართლოს მიერ სასამართლოში სამოქალაქო და სისხლის სამართლის საქმეთა განხილვის დროს.

ნივთიერ მტკიცებათა გამოკვლევისა და მისი შედეგების საილუსტრაციოდ კრიმინალისტიკურ ფოტოგრაფიაში შემუშავებულ ხერხებსა და მეთოდებს ფართოდ იყენებს აგრეთვე ექსპერტი კრიმინალისტი ექსპერტიზის ჩატარების პროცესში. კერძოდ, იგი იყენებს ფოტოგადაღებათა ისეთ ხერხებსა და მეთოდებს როგორცაა: კონტრასტულობის შეცვლის ფოტოგრაფიული მეთოდები, ფოტოგადაღება ფერგაყოფის გამოყენებით, ფოტოგადაღება სპექტრის უხილავ სხივებში, მაკრო- და მიკროფოტოგადაღება და სხვა.

ექსპერტი კრიმინალისტიკის საქმიანობაში კრიმინალისტიკურ ფოტოგრაფიაში შემუშავებული ზემოთ აღნიშნული ფოტოგადაღების ხერხები და მეთოდები უმთავრესად გამოიყენება:

1. საგნების, ობიექტებისა და პიროვნების იდენტიფიკაციისათვის მათ მიერ შემთხვევის ადგილზე დარჩენილი კვალის მიხედვით.

2. ფოტოსურათების მიხედვით პიროვნების იდენტიფიკაციისათვის.

3. ნივთიერ მტკიცებულებებში უხილავ კვალთა გამოსავლენად (დოკუმენტების გაყალბების ე.წ. სიმპატიური ანუ უჩინარი მელნით შესრულებული ხელნაწერების გამოვლინების, ფაიფურისა და სხვა მის მსგავს ნაწარმზე დატოვებული ხელის თითების უჩინარ კვალთა გამოვლინებისა და ილუსტრაციისათვის და სხვა).

4. დოკუმენტებში გაყალბების ნიშნების აღმოჩენის, გამოვლინებისა და გამოკვლევისათვის და სხვა.

5. გამოსაკვლევ ობიექტში ნაკლებად ხილვადი ან უხილავი დეტალებისა და ნიშნების გამოვლინებისათვის.

6. ექსპერტიზის დასკვნისა და ექსპერტიზის კვლევის პროცესის საილუსტრაციოდ და სხვა.

ოპერატიული მუშაის, სპეციალისტის, გამოძიებლისა და სასამართლოს მიერ გამოყენებულ ფოტო-, კინო- და ვიდეოგადაღების ხერხებსა და მეთოდებს, რომლითაც ზდება შეუიარაღებელი თვალისათვის ხილვადი საგნების, ობიექტების, კვალისა და გარემოებების აღბეჭდვა, კრიმინალისტიკურ ფოტოგრაფიაში მიღებულია ეწოდოთ აღბეჭდვა ანუ ოპერატიულ-საგამოძიებო ფოტოგრაფია.

ექსპერტი კრიმინალისტიკის მიერ ექსპერტიზის ჩატარების პროცესში გამოყენებული ფოტოგადაღების ხერხებსა და მეთოდებს ეიწოდება კვლევითი ფოტოგრაფია.

ოპერატიული ფოტოგრაფიის უმთავრესი მიზანია სწორად იქნეს ფოტოსურათზე აღბეჭდილი შემთხვევის ადგილის დათვალიერების დროს აღმოჩენილი კვალი, გვამის გამოსახულება, გამოძიებისათვის მნიშვნელობის მქონე საგნები, გატეხის იარაღების კვალი, დანაშაულის ჩადენის იარაღები და სხვა, რომელთა აღბეჭდვისა და ფოტოგრაფირებისათვის გამოყენებული უნდა იქნას კრიმინალისტიკურ ფოტოგრაფიაში შემუშავებული ზემოთ ჩამოთვლილი ფოტოგადაღების ხერხები და მეთოდები.

კრიმინალისტიკურ ფოტოგრაფიაში შემუშავებული ფოტოგადაღების ხერხებისა და მეთოდების შერჩევა და გამოყენება უნდა მოხდეს გამოსაძიებელი შემთხვევებისა და გარემოებების, აგრეთვე კონკრეტული მიზნებისა და ამოცანების გათვალისწინებით. ამასთან, იმისათვის, რომ კრიმინალისტიკურ ფოტოგრაფიაში შემუშავებული ხერხებითა და მეთოდებით წარმოებულ ფოტო-, კინო- და ვიდეოგადაღებათა მნიშვნელობა, საჭიროა თითოეული მათგანის გამოყენების დროს ზუსტად იქნეს დაცული სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობით დადგენილი წესი, წინააღმდეგ შემთხვევაში მათ მტკიცებულებითი მნიშვნელობა არ მიენიჭებათ.

საგამოძიებო-ოპერატიული ფოტოგრაფიის არსი იმაში მდგომარეობს, რომ მასში შემუშავებულ სპეციალურ ფოტო-, კინო- და

ვიდეოგადაღების ხერხებსა და მეთოდებს გამომძიებელი და ოპერატიული მუშაკი იყენებს სამართლებრივი ნორმების მოთხოვნათა დაცვით გამოსაძიებელ საქმეზე მნიშვნელობის მქონე გარემოების საგნების, ობიექტების, კვალისა და სხვა სახის მტკიცებულებათა აღსაბეჭდავად იმავე სახით, რა სახითაც იქნა აღმოჩენილი ოპერატიული მუშაკის ან გამოძიებლის მიერ, აგრეთვე, ამ საგნებისა და ობიექტების საილუსტრაციოდ შემდგომში მათი ამოცნობის, გამოკვლევისა და იდენტიფიკაციის მიზნით.

საგამოძიებო-ოპერატიული ფოტო-, კინო- და ვიდეოგადაღების ობიექტი შეიძლება იყოს: შემთხვევის ადგილი გარემომცველ გარემოებებთან ერთად ან მათგან იზოლირებულად, ღია ადგილმდებარეობა, წყლისა და საჰაერო სივრცე, შენობა ან მისი ნაწილი; ადამიანის გვამი ან მისი ნაწილები; ცეცხლსასროლი იარაღი; ფეხის, ხელის, სატრანსპორტო საშუალებათა და გატეხის იარაღის კვალი; სხვადასხვა სახის დოკუმენტები; გარკვეული სახის მოქმედების ფოტო- ან კინოფირზე აღბეჭდვა და გამოსაძიებელი საქმისთვის მნიშვნელობის მქონე სხვა მთელი რიგი გარემოებები, საგნები და ობიექტები.

კრიმინალისტიკურ ფოტოგრაფიაში ოპერატიულ-საგამოძიებო და სასამართლო მიზნებისათვის ჩვენი საზოგადოების განვითარების სხვადასხვა დროს ფართოდ გამოიყენებოდა საბჭოური პერიოდის წარმოების ისეთი სახის ფოტოაპარატები, როგორიცაა სხვადასხვა სახის სამგზავრო აპარატები, აგრეთვე „ფედი“, „ფეტ-2“, „ზორკი“, „მოსკოვი“, „ზენიტი“, „კიევი“, „სტარტი“, „კრისტალი“, „ფოტოს-ნაიპერი“, „ფუგა“ და სხვა სახის მიკროაპარატურა. 80-იანი წლების საგამოძიებო პრაქტიკაში ყველაზე ფართო აღიარება მოიპოვა „ზენიტის“ ტიპის ფოტოაპარატმა და იგი საგამოძიებო და ოპერატიული ჩანთის შემადგენლობის განუყოფელ ნაწილად იყო მიჩნეული.

ამჟამად უპირატესობა ენიჭება ფოტოფირების გარეშე მოქმედ ციფრულ ფოტოაპარატებს, რომელთა მაგნიტურ დისკზე შეიძლება 200-ზე მეტი ფერადი ფოტოსურათის აღბეჭდვა და მისი წარმოება ჩვეულებრივი ფერადი ტელევიზორითა და კომპიუტერით სპეციალური ადაპტერის მეშვეობით.

საგამოძიებო-ოპერატიულ ფოტოგრაფიაში ფოტო- და კინო-პარატურის გარდა უკანასკნელ პერიოდში საკმაოდ ფართო აღიარება მოიპოვა ვიდეოჩაწერი აპარატურის გამოყენებამ არა მარტო, ოპერატიული მიზნებისათვის, არამედ ცალკეული სახის საგამოძიებო მოქმედებების ჩატარების ფიქსაციისა და საერთოდ, როგორც მტკიცებულებათა შეკრებისა და ფიქსაციის საუკეთესო საშუალებამ, დეტექტიური ფოტოგადაღებებისას კი ფარულმა ვიდეოკამერებმა, ვიდეოთვალმა და სხვ.

§4. საგამოძიებო-ოპერატიულ ფოტოგრაფიაში შემოთხადებული ფოტოგადაღებების ხმარება და მეთოდები

საგამოძიებო-ოპერატიულ ფოტოგრაფიაში უმთავრესად გამოიყენება ისეთი სახის ფოტოგადაღებები, როგორიცაა: პანორამული, განზომილებითი ანუ მასშტაბური, რეპროდუქციული, საამოსაცნობო, რეფლექსური, სტერეოსკოპული და მაკროფოტოგადაღება.

ა) პანორამული ფოტოგადაღება. ამ სახის ფოტოგადაღებას მიმართავენ მაშინ, როცა საჭიროა გამოძიებისათვის მნიშვნელობის მქონე ისეთი დიდი მოცულობის ობიექტის ან სივრცის აღბეჭდვა, რომელიც ერთ კადრში არ თავსდება, შორი მანძილიდან კი მისი გადაღება შეუძლებელია ან არასასურველია მისი გადაღება შემცირებული სახით. ამ სახის ფოტოგადაღებანი, როგორც წესი, უნდა მოხდეს ფართოკუთხიანი ფოტობიექტივით გადასაღები საგნის ნაწილ-ნაწილ თანმიმდევრული გადაღებით, ისე რომ შესაძლებელი იყოს პირველ გადაღებულ კადრზე აღბეჭდილი სივრცის ან საგნის (ობიექტის) ერთი მთლიანი გამოსახულების ფოტოსურათად დამონტაჟება.

პანორამული ფოტოგადაღება შეიძლება ვაწარმოოთ სპეციალური ფოტოაპარატებით — „ფეტ-2“, „პორიზონტი“ ან სხვა ჩვეულებრივი მცირეფორმატიანი ფოტოაპარატი „ზენიტი“, ციფრული აპარატით და სხვა სახის ფოტოაპარატით კრიმინალისტიკურ ფოტოგრაფიაში

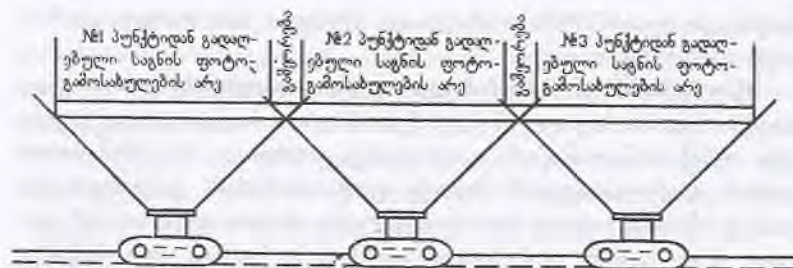
შემუშავებული სწორხაზობრივი და წრიული პანორამული სახის ფოტოგადაღებებით.

სწორხაზობრივი პანორამული ფოტოგადაღებების დროს გადასაღები საგანი, სივრცე ან სხვა ნებისმიერი ობიექტი გადაღებული უნდა იქნას ნაწილ-ნაწილ, ცალ-ცალკე კადრებად ისე, რომ თითო კადრის ფოტოგადაღების შემდეგ ფოტოაპარატის გადაადგილება მოხდეს სწორხაზოვნად პორიზონტალური მიმართულებით. პირველ გადაღებულ კადრში აღბეჭდილი გადასაღები საგნის ერთი ნაწილი განმეორებით უნდა იქნას აღბეჭდილი მეორე კადრშიც, მეორის — მესამეში, მესამისა — მეოთხეში და ა.შ.

მაგალითად, დაუშვათ, რომ გადასაღები სივრცე ან საგანი წარმოსახვით დაგვავით სამ მონაკვეთად. პირველ ფოტოკადრზე აღიბეჭდა გამოსახულების მხოლოდ ერთი მონაკვეთი. ამ კადრის ფოტოგადაღების შემდეგ ფოტოაპარატს გადავადგილებთ სწორხაზობრივად ისე, რომ მეორე მონაკვეთის ფოტოგადაღებისას ფოტოაპარატმა შეძლოს გადასაღები საგნის პირველი მონაკვეთის ბოლო ნაწილის ფოტოფირზე აღბეჭდვა. მესამე კადრის გადასაღებად კვლავ გადავადგილებთ პორიზონტალური მიმართულებით ფოტოაპარატს, აქაც ფოტოგადაღებებისას ფოტობიექტივმა მესამე მონაკვეთის გამოსახულებასთან ერთად უნდა აღიბეჭდოს მეორე მონაკვეთის ბოლო ნაწილის გამოსახულებაც.

ამ გზით მიღებული ფოტოსურათების დამონტაჟებისას ფოტოსურათზე განმეორებით აღბეჭდილ გარემოებებს ჩამოვაჭრით ისე, რომ მომდევნო ფოტოსურათები ერთმანეთის ზუსტ გაგრძელებას წარმოადგენდნენ და მათი ერთიმეორეზე თანმიმდევრული შეერთებით მივიღოთ გადაღებული სივრცის ან საგნის ერთი მთლიანი ფოტოგამოსახულება (იხ. სურ. 4).

წრიული პანორამული ფოტოგადაღების დროს ფოტოაპარატი მოხანშეწონილია დავამაგროთ შტატივზე, რადგან ფოტოგადაღება უნდა მოხდეს ერთი წერტილიდან. ამასთან, ფოტოაპარატი გადასაღები საგნიდან დაცილებული უნდა იყოს იმდენად, რომ თითოეულ გადაღებულ კადრში ფოტოგამოსახულება მკვეთრად და თანაბრად აღიბეჭდოს. გამოსახულების სივრცის ან გადასაღები

სურ. 4. სწორხაზობრივი პანორამული ფოტოგადამცემების სქემა

საგნების ცალკეულ მონაკვეთებად ფოტოგადამცემისას ფოტოაპარატი უნდა ვაბრუნოთ ერთ მყარ წერტილზე მარცხნიდან მარჯვნივ ან პირიქით – მარჯვნიდან მარცხნივ ისე, რომ პირველად გადაღებულ ფოტოკადრში აღბეჭდილი გამოსახულების ბოლო ერთი ნაწილი ფოტოაპარატის მარცხნივ (ან მარჯვნივ) შემობრუნებისას მეორე კადრში აღბეჭდილ ფოტოსურათზეც აისახოს. შემდეგ ფოტოაპარატის მესამე კადრის გადასაღებად გადაანაცვლებისას მეორე კადრის ფოტოსურათზე აღბეჭდილი გადასაღები სივრცის ან საგნის ბოლო ნაწილი საჭიროა აისახოს იმ ახალ მესამე ფოტოკადრში და ა.შ.

ამ წესით ფოტოგადამცემა გრძელდება მანამ, სანამ მთლიანად არ მოხდება გადასაღები სივრცის ან საგნების სრული წრიული პანორამული ფოტოგადამცემა.

მაშასადამე, გადასაღები სივრცის ან საგნების ფოტოგადამცემა პანორამული წესით უნდა ვაწარმოოთ ისეთნაირად, რომ წრიული ან სწორხაზოვანი პანორამული ფოტოგადამცემისას თითოეული მომიჯნავე კადრი მცირეოდენ ფარავდეს ერთმანეთს. შემდეგ მოვახდინოთ თითოეული ფოტოკადრზე აღბეჭდილი ფოტოგამოსახულების თანმიმდევრული დამონტაჟება. ამის შედეგად მივიღებთ ერთ, მთლიან, დიდ, უწყვეტ ფოტოგამოსახულებას.

იმისათვის, რომ თითოეულ კადრში აღბეჭდილი ფოტოგამოსახულება კონტრასტულობით არ განსხვავდებოდეს ერთიმეორისაგან

და გვაძლევდეს ერთი, მთლიანი, უწყვეტი ფოტოსურათის გამოსახულებას, საჭიროა პანორამული ფოტოგადამცემა და შემდეგ გამოსახულებიდან პოზიტიური გამოსახულების მთელი ფოტოგრაფიული პროცესები ვაწარმოოთ ერთნაირი ფოტომასალებითა და ერთნაირი ფოტოექსპოზიციით.

პანორამული ფოტოგადამცემის დროს რეკომენდებულია შემდეგი პირობების დაცვა:

1. გადასაღები ობიექტსა და ფოტოაპარატს შორის მანძილი ყოველი კადრის გადაღებისას იყოს ერთნაირი;
2. ყველა კადრის გადაღება მოხდეს ერთსა და იმავე პირობებში, ერთნაირი განათებითა და ერთნაირი ექსპოზიციით;
3. ყველა კადრის ფოტოგადამცემა და მათი დამუშავება მოხდეს ერთნაირი ფოტომასალებით.
4. ასევე, ერთნაირ პირობებში უნდა მოხდეს გადაღებული ფოტოპოზიტიური გამოსახულებების მიღება და სხვ.

ბ) სტერეოსკოპიული ფოტოგადამცემა ეწოდება ისეთი ფოტოგრაფიული პროცესების ცოდნის სისტემას, რომელთა გამოყენება საშუალებას გვაძლევს ფოტოსურათებით აღვიქვათ ფოტოსურათზე აღბეჭდილი საგნები, ობიექტები და გარემოებები, თავიანთი მოცულობების, სივრცეში მდებარეობისა და ურთიერთგანლაგების მიხედვით.

ამ სახის ფოტოგადამცემას მიმართავენ იმ შემთხვევაში, როცა შემთხვევის ადგილზე არსებობს მრავალი სხვადასხვა სახის საგანი და არსებობს საშიშროება, რომ იგი შეიძლება დაზიანდეს ან უაქმიანობის გამო შეიძლება სულ მოისპოს და ვეღარ აღვაღვინოთ. ამ მოახლოებული საფრთხის თავიდან აცილების მიზნით მიმართავენ სტერეოსკოპიული სახის ფოტოგადამცემას.

სტერეოსკოპიული ფოტოგადამცემა მიზანშეწონილია ვაწარმოოთ ორობიექტივანი სპეციალური ფოტოაპარატით „თანამგზავრი“ ან ჩვეულებრივი უახლესი ფოტოაპარატით, ამისათვის რეკომენდებული სათანადო წესების დაცვით.

როცა სტერეოსკოპიულ ფოტოგადამცემას ვაწარმოებთ ჩვეუ-

ლებრივი სახის მცირეფორმატიანი ფოტოაპარატით, მაშინ რეკომენდებულია შტატივზე დამაგრებლად სპეციალური სტერეოფორფიტა და ფოტოგადაღება ვაწარმოოთ ჯერ სტერეოფორფიტის ერთი მხრიდან, შემდეგ ფოტოაპარატი გადავანაცვლოთ სტერეოფორფიტის ჭრილის მეორე მხარეს და ისე მოვახდინოთ ერთი და იმავე საგნის, გარემოების ან სივრცის ფოტოგადაღება (იხ. სურ. 5.).

სტერეოფორფიტას შუაში აქვს გრძივი ჭრილი და მასში ვამოძრავებთ შტატივზე დამაგრებულ ფოტოაპარატს. ამ ჭრილში ფოტოაპარატის გადაანაცვლების მანძილი უნდა შეესაბამებოდეს ადამიანის თვალის გუგებს შორის არსებულ მანძილს (დაახლოებით 6,5 სმ). ფოტოგადაღების დროს ფოტოაპარატი უნდა ვამოძრაოთ სტერეოფორფიტის ამ სივრცეში ჭრილის მიმართულებით მარცხნიდან მარჯვნივ ან პირიქით — მარჯვნიდან მარცხნივ ისე, რომ ერთი და იმავე სივრცის, საგნის ან ობიექტის ფოტოგადაღება მოხდეს ორჯერ მარცხენა და მარჯვენა მხრიდან მეორე მხარეზე გადაანაცვლებით. ამ გზით მივიღებთ ერთი და იმავე სივრცის, გარემოების ან ობიექტის ორ ნეგატივსა და მათგან დამზადებულ ორ ფოტოსურათს. შემდეგ ამ სტერეოწყვილ ფოტოსურათებს ან ნეგატივებს (გამჭირვალე სახით) ვათავსებთ (ვაწებებთ) მკვრივ მუყაოს ქაღალდზე, ისე რომ მათ შორის დაცილებული მანძილი შეესაბამებოდეს ადამიანის თვალის გუგებს შორის არსებულ მანძილს. შემდეგ მას მოვათავსებთ სპეციალურ სტერეოაპარატში და ფოტონეგატივზე, პოზიტიური გამოსახულების ფოტოფირზე ან ფოტოსურათზე აღბეჭდილ საგნებსა და გარემოებებს ვაკვირდებით და აღვიქვამთ სივრცით და სიღრმით მდგომარეობას. აღსანიშნავია, რომ სწორედ ამ სტერეოგადაღებების პრინციპზეა აგებული სტერეოკინოგადაღებები.

სურ. 5. სტერეოსკოპიული ფოტოგადაღების სქემა სტერეოფორფიტის გამოყენებით

მაგალითად, თუ ეკრანზე ვუყურებთ სტერეოსკოპიული წესით გადაღებულ კინოფილმს, რომლის ერთ-ერთი სიუჟეტის დროს ეკრანზე ავტომანქანა დიდი სისწრაფით მოემართება დარბაზში მსხდომი მაყურებლებისაკენ, ძალაუწებურად დაგვეუფლება არასასიამოვნო შეგრძნება იმისა, თითქოს იგი ეს-ეს არის შეგვეჯახება და გაგვიტანს.

გ) განზომილებითი ფოტოგადაღება ეწოდება ფოტოგრაფიული პროექციების ცოდნის ისეთ სისტემას, რომელთა გამოყენება საშუალებას გვაძლევს განვსაზღვროთ ფოტოსურათებზე აღბეჭდილი საგნების რეალური სიდიდე (მოცულობა), მათი მასშტაბი და მათ შორის არსებული მანძილი. ფოტოგრაფიული გამოსახულების მასშტაბის განსაზღვრას განაპირობებს ფოტოობიექტივის საფოკუსო მანძილი და გადასაღებ საგანს (ობიექტს) და ფოტოაპარატის ობიექტივს შორის არსებული მანძილი.

განზომილებით ფოტოგადაღებაში ერთიმეორისაგან განასხვავებენ მეტრულ, ანუ სიღრმით მასშტაბური სახის ფოტოგადაღებას, წვეულებრივ, ანუ მარტივი სახის ფოტოგადაღებას და მსხვილ-მასშტაბური სახის ფოტოგადაღებებს.

მეტრული ანუ სიღრმითი მასშტაბური ფოტოგადაღების წესი მდგომარეობს შემდეგში: იღებენ 9-10 მ სიგრძის მქონე ქაღალდის ზოლს და მასზე აკეთებენ დანაყოფებს მოცემული გადასაღები ფოტოაპარატის მთავარი საფოკუსო მანძილის სიდიდის მიხედვით. მაგალითად, თუ ფოტოგადაღების ჩატარებას ვაპირებთ ისეთი ფოტოობიექტივიანი ფოტოაპარატით, რომლის ობიექტივის საფოკუსო მანძილი არის 5 სმ ($f=5$ სმ), მაშინ ქაღალდის ზოლს დავყოთ 5 სმ-ის მქონე დანაყოფებად და უფრო მეტი სიმკვეთრის მისაცემად ქაღალდის ზოლების ამ დანაყოფებს თითოეულის გამოტოვებით შევკად შევღებავთ. შემდეგ მოვახდენთ თეთრად დარჩენილი თითოეული დანაყოფის დანომვრას თანმიმდევრული რიცხვებით თითოეულის გამოტოვებით: 1, 3, 5, 7, 9, 11, 13, 15 და ა.შ.

დანაყოფები რომ უფრო მკვეთრი და თვალსაჩინო იყოს, მათი მოცულობა შეიძლება სამმაგად გავზარდოთ, მაშინ 5 სმ-იანი დანაყოფის მაგიერ მივიღებთ 15 სმ-ს (3f) და იგი უკეთ გამოჩნდება

ფოტოსურათზე. შემდეგ ავიღებთ ამ გამზადებული ქაღალდის ზოლს და მოვათავსებთ გადასაღებ სივრცესა და საგნებს შორის გადასაღები ფოტოაპარატის ობიექტივიდან გამავალი სხივების პარალელურად, ისე, რომ ფოტოაპარატის ობიექტივიდან დაშვებული შვეული ზუსტად დაემთხვეს ქაღალდის ზოლის საწყის წერტილს. შემდეგ ვაწარმოებთ გადასაღებ საგნებისა და ობიექტების ფოტოგადაღებას სიღრმით მასშტაბთან ერთად.

ასეთი ხერხით ჩატარებული ფოტოგადაღებით შეიძლება განვსაზღვროთ, ჯერ ერთი, ფოტოსურათზე აღბეჭდილი ცალკეული საგნის რეალური სიდიდე, მისი სიმაღლე და სიგანე; მეორეც, დავადგინოთ ფოტოსურათზე აღბეჭდილ საგნებს შორის არსებული მანძილი სიღრმეში ობიექტივის ოპტიკური ღერძის მიმართულებით და ფოტოფირის ან ფირფიტის აპარატურის სიბრტყის გასწვრივ.

სიღრმითი მასშტაბური წესით გადაღებულ ფოტოსურათზე აღბეჭდილი საგნის რეალური მოცულობის დასადგენად საჭიროა ჯერ გაირკვეს, თუ რომელი მასშტაბის დანაყოფებს შეესაბამება საგნის გამოსახულება (მაგალითად, ადამიანის გვამი, ცეცხლსასროლი იარაღი, მაგიდის ფენი და სხვა) და შემდეგ გავარკვიოთ საფოკუსო მანძილი ფოტოობიექტივიდან ფოტოსურათზე აღბეჭდილ საგნამდე და მიღებულ რიცხვს გამოვაკლოთ ერთი, მიღებული სხვაობა გვიჩვენებს საგნის შემცირების ერთეულს. კერძოდ იმას, თუ ფოტოსურათზე აღბეჭდილი საგანი რამდენჯერაა შემცირებული, მიღებული ფოტოსურათის მიხედვით გავზომოთ მოცემული საგნის მოცულობა და გავამრავლოთ იგი საგნის შემცირების ერთეულზე, რის შედეგადაც მივიღებთ წარმოდგენას სურათზე აღბეჭდილი საგნის რეალური მოცულობის შესახებ.

მაგალითად, თუ სურათზე აღბეჭდილი საგანი მდებარეობს ფოტოობიექტივიდან საფოკუსო მანძილის მე-40 დანაყოფზე, ფოტოობიექტივის საფოკუსო მანძილი კი უდრის 5 სმ-ს, ფოტოსურათზე აღბეჭდილი მაგიდის სიმაღლე არის 2 სმ, მაგიდა მდებარეობს მე-40 დანაყოფზე, მას ერთით შევამცირებთ ($40 - 1 = 39$) და მივიღებთ, რომ სურათზე მაგიდა შემცირებულია 39-ჯერ,

მისი რეალური სიმაღლე კი იქნება $2 \times 39 = 78$ სმ. ე.ი. სურათზე გამოსახული მაგიდის სიმაღლეს 2 სმ-ს ვამრავლებთ მაგიდის შემცირების რაოდენობაზე 39-ზე და მივიღებთ, რომ მაგიდის რეალური სიმაღლე არის 78 სმ. მაგრამ უნდა გვახსოვდეს, რომ გაზომვის ამ ხერხის გამოყენება შეიძლება მხოლოდ მაშინ, როცა ფოტოსურათი ნეგატივიდან დაბეჭდვის დროს გადიდებული არ ყოფილა და ნეგატივიდან პოზიტიური გამოსახულება მიღებულია ფოტოკონტაქტური ბეჭდვით.

იმ შემთხვევაში, თუ ნეგატივიდან ფოტოპოზიტიური გამოსახულება მიღებულია არაკონტაქტური ბეჭდვით, არა ფოტოგამაღებლის მეშვეობით, მაშინ ჯერ უნდა ვიცოდეთ, თუ რამდენჯერაა გადიდებული აღბეჭდილი საგანი ფოტოსურათზე და შემდეგ ვიმსჯელოთ მის რეალურ სიდიდეზე, მის სიმაღლეა და სიგანეზე.

მაგალითად, თუ ფოტოგადაღება ვაწარმოეთ ისეთი ფოტოაპარატით, რომლის ობიექტივის საფოკუსო მანძილი არის 5 სმ ($f = 5$ სმ) და გადაღებული საგნის პოზიტიური გამოსახულება ნეგატივიდან მიღებულია 5-ჯერ გადიდებით, მასშტაბი აღნიშნულია 15 სმ. სივრცეში მონაკვეთზე სურათზე გამოსახული გასაზომი საგნის ადგილმდებარეობა შეესაბამება მასშტაბის 20 დანაყოფს, მაშინ საგნის შემცირების კოეფიციენტი განისაზღვროს შემდეგი ეტაპის მიხედვით: 1) $20 \times 15 = 300$; 2) $300 : 5 = 60$; 3) $60 - 1 = 59$; 4) $59 : 5 = 11.8$.

მაშასადამე, თუ ფოტოსურათზე გამოსახული საგნის სიმაღლე უდრის 5 სმ, მაშინ მისი ნამდვილი, რეალური სიმაღლე იქნება $5 \times 11.8 = 59$ სმ.

საგნებს შორის მოთავსებული სიღრმითი მანძილის გასარკვევად საჭიროა, ჯერ გაირკვეს, როგორ სიბრტყეში იმყოფება ეს საგნები მასშტაბის დანაყოფთან შედარებით.

მაგალითად, თუ ფოტოგადაღება ჩატარებულია ფოტოობიექტივით, რომლის საფოკუსო მანძილი უდრის 5 სმ-ს და ფოტოსურათზე აღბეჭდილი ცეცხლსასროლი იარაღი დევს სიბრტყითი გასწვრივ 25-ე დანაყოფზე, ადამიანის გვამის მარჯვენა ხელი მდებარეობს მასშტაბის 35-ე დანაყოფზე. მაშინ დავადგენთ:

1. მანძილი ფოტობიექტივსა და ცეცხლსასროლ იარაღს შორის იქნება 125 სმ ($25 \times 5 = 125$ სმ).

2. მანძილი ფოტობიექტივსა და გვამის მარჯვენა ხელს შორის იქნება 175 სმ ($35 \times 5 = 175$ სმ).

3. მანძილი გვამის მარჯვენა ხელსა და ცეცხლსასროლ იარაღს შორის იქნება 50 სმ ($175 - 125 = 50$ სმ).

იმ შემთხვევაში, როცა საჭიროა გავიგოთ ფოტობიექტივისაგან თანაბრად დაცილებულ სიბრტყით განლაგებულ ობიექტებს შორის არსებული მანძილი, რეკომენდებულია ჯერ დადგინდეს, რამდენჯერაა შემცირებული ფოტოსურათზე გამოსახული ობიექტები, ამის გაკეთება კი შეიძლება იმავე წესით, რითაც ხდება ფოტოსურათზე აღბეჭდილი საგნის მოცულობის განსაზღვრა. შემდეგ საჭიროა ფოტოსურათზე გამოსახულ საგნებს შორის არსებული მანძილი გაიზომოს და მიღებული რიცხვი გადამრავლდეს შემცირების კოეფიციენტზე.

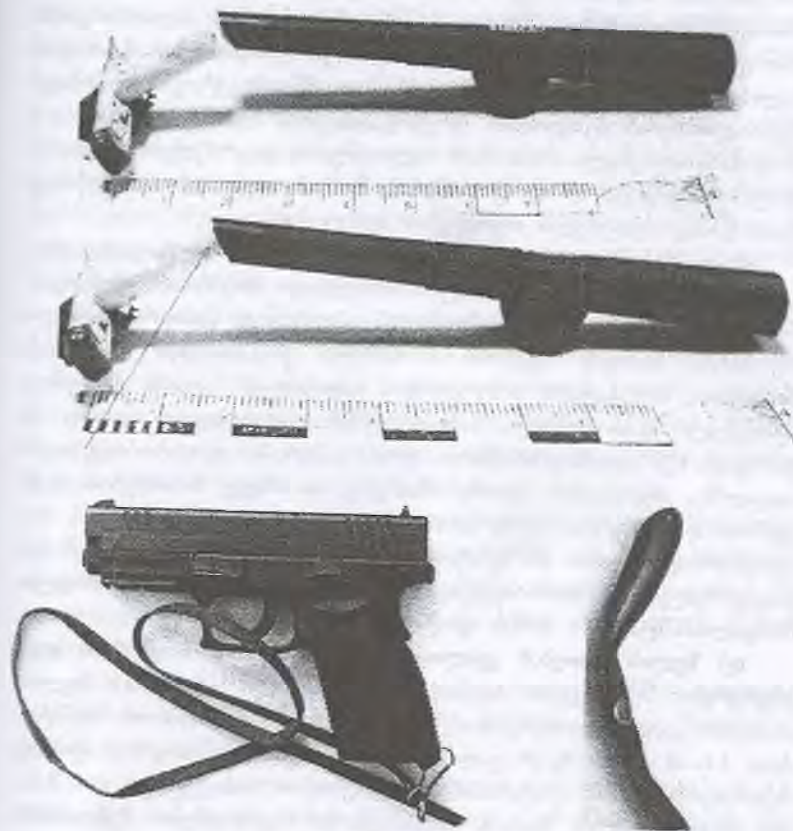
მაგალითად, თუ ფოტოსურათზე გამოსახულ ორ მაგიდას შორის არსებული მანძილი უდრის 3 სმ-ს (როცა იგი გადაღებულია ფოტობიექტივით, რომლის საფოკუსო მანძილია 5 სმ). მაგიდები შემცირებულია 50-ჯერ, ე.ი. ქაღალდის ზოლს მაგიდები კვეთს 50 დანაყოფზე, მაშინ რეალური მანძილი ამ ორ მაგიდას შორის იქნება 150 სმ ($50 \times 3 = 150$ სმ).

ჩვეულებრივი ანუ მარტივი სახის მასშტაბურ ფოტოგადაღებას მიმართავენ მაშინ, როცა შემდგომში შეიძლება საჭირო გახდეს ფოტოსურათზე აღბეჭდილი საგნების ან კვალის მოცულობის, მათი მასშტაბის ან მათ შორის მოთავსებული მანძილის დადგენა ფოტოსურათების მიხედვით.

მასშტაბური სახის ფოტოგადაღებისას გადასაღები საგნის ან კვალის პარალელურად უნდა მოვათავსოთ საგამომიებო ჩემოდანში არსებული მასშტაბური სახაზავი ან მილიმეტრების დანაყოფების მქონე სხვა რაიმე საგანი და მის ზემოთ დავიკავოთ გადასაღებად მომზადებული ფოტოაპარატი ისე, რომ ფოტობიექტივის ოპტიკური ცენტრი მიმართული იყოს გადასაღები საგნის ან კვალის ცენტრალური ნაწილისაკენ (იხ. სურ. 6).

ასეთი მასშტაბური ფოტოგადაღებით მიღებულ ფოტოსურათზე გამოსახული საგნის რეალური სიდიდე განისაზღვრება ჩვეულებრივი წესით, კერძოდ, სახაზავზე ნაჩვენები მასშტაბით.

მსხვილმასშტაბურ ფოტოგადაღებას მიმართავენ მაშინ, როცა გამოსაძიებელ საქმეზე მნიშვნელობის მქონე პატარა მოცულობის

სურ. 6. მასშტაბური სახის ფოტოგადაღება

ნივთიერი მტკიცებულების (საგნის ან კვალის) ფოტოგადაღება საჭიროა თავისი ნატურალური სიდიდით ან რამდენიმეჯერ გადიდებული სახით. ამ უკანასკნელი მიზნით მისი გამოყენების გამო ზოგიერთი ავტორი მას მაკროფოტოგრაფიის ნაირსახეობად მიიჩნევს.

მსხვილმასშტაბური ფოტოგადაღება წარმოებს ორი სხვადასხვა საშუალებით, მაგრამ მათი არსი მაინც ფოტოობიექტივის საფოკუსო მანძილის ხელოვნურ შეცვლაში (წაგრძელებაში) მდგომარეობს. ერთ-ერთი ამ ხერხთაგანი ფოტოაპარატის საფოკუსო მანძილის ხელოვნური შეცვლაა (წაგრძელება) ფოტოობიექტივზე ჩამოსაცმელი ლინზების მეშვეობით. ფოტოგადაღების მეორე ხერხისათვის კი დამახასიათებელი ისაა, რომ ხელოვნურად ვაგრძელებთ მანძილს ფოტოობიექტივსა და ფოტოკამერას შორის სპეციალური დამატებითი წამაგრძელებელი რგოლების მეშვეობით.

ამ უკანასკნელი სახის მსხვილმასშტაბური ფოტოგადაღებისათვის საჭიროა ფოტოაპარატის ობიექტივი მოვხსნათ ფოტოკორპუსიდან, საგამოძიებო ჩემოდნიდან ამოვიღოთ წამაგრძელებელი რგოლები, მათგან შევარჩიოთ მთელი კომპლექტი (ეს იმის მიხედვით, თუ პატარა მოცულობის გადასაღები საგანი ან კვალი რამდენჯერ გადიდებული სახით გვინდა აღვებჭლოთ ფირზე ან ფილმზე) და ჩავაზრახნოთ ფოტოკამერაში ფოტოობიექტივის ადგილზე, რგოლების მეორე მხარეზე კი ასევე ხრახნების მეშვეობით დავამაგროთ ფოტოაპარატის ობიექტივი, ასეთი გზით ხელოვნურად ვზრდით რა ფოტოობიექტივის საფოკუსო მანძილს და გავაგრძელებთ ფოტოობიექტივს, ამით ფოტოაპარატი მოვაშაღეთ მსხვილმასშტაბური სახის ფოტოგადაღებისათვის.

დ) ხელის თითების კვალთა ფოტოგადაღების ზოგიერთი თავისებურება. შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი ადამიანის ხელის თითების კვალის ფოტოგადაღება სასურველია ვაწარმოოთ მასშტაბით 1:1 ან ორ-სამჯერ გადიდებული სახით. ამისათვის საჭიროა მცირეფორმატიან ფოტოაპარატს მოვხსნათ ობიექტივი და მასა და ბნელ კამერას შორის მოვათავსოთ საგამოძიებო ჩემოდანში ან საგამოძიებო ჩანთაში არსებული წამაგრძელებელი რგოლები,

რადგან ამ რგოლების გარეშე გადასაღები საგნის (კვალის) ფოტოგადაღება 60 სმ-ზე უფრო ახლო მანძილიდან შეუძლებელია. ამ მანძილით გადაღებული ხელის თითების კვალში ქარგები და მისთვის დამახასიათებელი კერძო ნიშნები არ გამოჩნდება. წამაგრძელებელი რგოლების გამოყენება კი საშუალებას გვაძლევს გადასაღები ხელის თითების კვალის გადაღება მოვახდინოთ 10-15 სმ მანძილიდან, 2-ჯერ და მეტჯერ გადიდებული სახით, რაც საშუალებას გვაძლევს შემდგომში პირდაპირ 4-ჯერ გადიდებული სახის პოზიტიური გამოსახულების ფოტოსურათზე ჩავატაროთ ხელის თითების კვალზე აღებჭდილი ქარგების გამოკვლევა.

ზემოაღნიშნული მასშტაბური სახის ფოტოგადაღებათა გარდა ზოგჯერ საჭირო ხდება ამა თუ იმ საგნის ან რაიმე ობიექტზე ღარჩენილი ხელის თითების კვალის ფოტოგადაღების წარმოება შერჩეული ანუ კომბინირებული წესით, რომელთა შერჩევა და გამოყენება დამოკიდებულია გადასაღები კვალისა და კვალიანი საგნების ზედაპირის თავისებურებაზე.

მაგალითად, არ შეიძლება ერთნაირი წესით იქნეს გადაღებული ქალღღზე და სარკეზე აღმოჩენილი ხელის თითის კვალი და სხვ. ვინაიდან ამ და სხვა მსგავსი საგნებიდან თითის კვალის გადაღება მოითხოვს სპეციალური ხერხების საფუძვლიან ცოდნას, ამიტომ ზედმეტი არ იქნება, თუ ორიოდე სიტყვით შევეხებით ფოტოგადაღებათა ამ ზოგიერთ თავისებურებას.

შემთხვევის ადგილის დათვალიერებისას გლეუვი ზედაპირის მქონე არაგამჭვირვალე საგნებზე თუ აღმოჩნდა ამა თუ იმ საღებავით ან გასისხლიანებული თითით დატოვებული თვალსაჩინო კვალი, მის ფოტოგადაღებას ახდენენ ჩვეულებრივი გზით, მასშტაბური წესით, შუქფილტრებით ან მათ გარეშე.

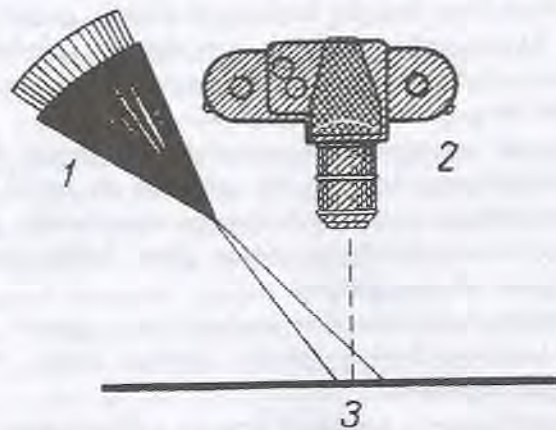
გასისხლიანებული თითებით დატოვებული კვალის ფოტოგადაღებისას საჭიროა შუქფილტრების შერჩევა საგნის ზედაპირის ფერის გათვალისწინებით.

თუ თითის კვალი გამოვლინებულია გამჭვირვალე საგნებზე (სარკეზე, მინაზე ან მინის ჭურჭელზე), მაშინ ამ საგნების ფოტოგადაღებისათვის იყენებენ შემდეგ ხერხს: სარკიდან სინათლის

სხივების არეკვლისა და ფოტოაპარატის ობიექტივში მისი შეჭრის თავიდან ასაცილებლად საჭიროა სარკის მთლიანი ზედაპირის დაფარვა კვალის ზომაზე ამოჭრილი შავი ფერის ქაღალდით. გადაღების პირობები უნდა შეირჩეს გამოვლინებული კვალის ფერის მიხედვით (შავ ფერად გამოვლინებული კვალის გადაღება უნდა მოხდეს ჩვეულებრივი განათების პირობებში, ნათელი კვალისა კი დაბნელებულ ოთახში შავი ქაღალდის კონუსიდან გამავალი სხივების დახრილი კუთხითი განათებით). ანალოგიური გზით უნდა მოხდეს გამჭვირვალე მინაზე დატოვებული თითის კვალის გადაღება.

ნაკლებად ხილვადი ოფლცხიმოვანი კვალის ფოტოგადაღებას ახდენენ სინათლის ანარეკლ სხივებში ისე, რომ შავი ქაღალდის კონუსიდან გამავალი სინათლის სხივები დახრილად ეცემოდეს კვალსა და საგნის ზედაპირს. ფოტოკამერა მიმართული უნდა იყოს გადასაღები საგნის პერპენდიკულარულად (იხ. სურ. 7).

აღნიშნულისაგან მცირედ განსხვავებულ ხერხს იყენებენ თითის კვალის გამჭვირვალე საგნებიდან (ჭიქა, გრაფინი და სხვ.) ფოტოგადაღებისას, ამ დროს ფოტოგადაღებამდე ხელოვნურად ზრდ-

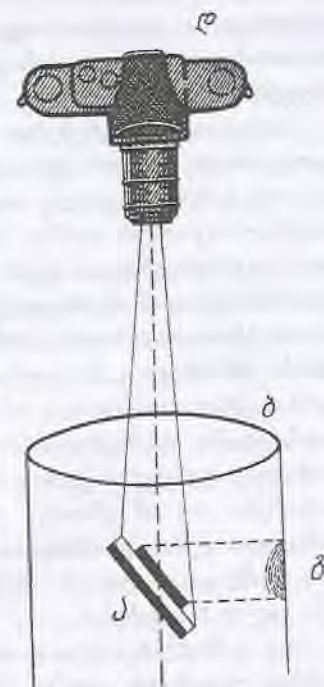

სურ. 7. ოფლცხიმოვანი კვალის ფოტოგადაღება სინათლის ანარეკლ სხივებში: 1. შავი ქაღალდის კონუსი, 2. ფოტოაპარატი, 3. თითის კვალი.

იან კონტრასტს გამოვლინებულ კვალსა და მინის ფერს შორის, რისთვისაც ჭიქაში ასხამენ გამოვლინებული კვალის საპირისპირო ფერის სითხეს (ტუშს ან სხვა რაიმე საღებავს).

თუ კვალი დატოვებულია ჭიქის, გრაფინის ან სხვა გამჭვირვალე მინის საგნის ორივე მოპირდაპირე მხარეს და რაიმე მიზეზის გამო ფერადი საღებავის ჩასხმა შეუძლებელია, მაშინ კვალს გამოავლენენ სხვადასხვა ფერის ფხვნილებით და მხოლოდ შემდეგ მოახდენენ მათ ცალ-ცალკე გადაღებას. თუ კვალი ასეთი საგნის მხოლოდ ერთ მხარესაა დატოვებული, მაშინ ამ საგნის ზედაპირს კვალის გარშემო დაფარავენ შავი ქაღალდით და გადაიღებენ ზემოაღნიშნული წესით.

თუ გამოვლინებული თითის კვალი მოთავსებულია საგნის ისეთ ნაწილზე, საიდანაც მისი უშუალო ფოტოგადაღება შეუძლებელია, მაშინ ასეთი კვალის ფოტოგადაღება რეკომენდებულია მოხდეს სარკის მეშვეობით. ამისათვის კვალსა და საგნის წინ ათავსებენ სარკეს და ფოტოგადაღებას ახდენენ სარკეში არეკლილი გამოსახულებიდან (იხ. სურ. 8). ამ გზით გადაღებულ ნეგატივზე კვალი აისახება სარკისებური გამოსახულებით, რაც გათვალისწინებული უნდა იქნეს პოზიტიური გამოსახულების მიღებისას. თითის ჩაღრმავებული კვალის ფოტოგადაღების დროს რეკომენდებულია სინათლე კვალს დახრილად ეცემოდეს. ამასთან საჭიროა მოხდეს კვალის

სურ. 8. ცილინდრისებური საგნის ზედაპირზე დატოვებული თითის კვალის ფოტოგადაღება: ა) სარკე, ბ) ცილინდრისებური საგანი, გ) თითის კვალი, დ) ფოტოაპარატი.

სხვადასხვა მხრიდან გადალება ცალმხრივი განათების პირობებში.

თუ თითის კვალი დატოვებულია მრავალი ფერის მქონე საგანზე ან ნივთზე, მაშინ მისი ფოტოგადაღება უნდა მოხდეს ულტრაიისფერ ან ულტრაწითელ სხივებში, იმისდა მიხედვით, თუ მათ გამოსავლინებლად როგორი რეაქტივებია გამოყენებული.

მაგალითად, თუ ასეთ საგანზე დატოვებული კვალი გამოვლინებულია გრაფიტის ფხვნილით, მაშინ მისი ფოტოგადაღება სასურველია ულტრაწითელ სხივებში, ლუმიინისცირებული (ანუ მანათობელი) ფხვნილების გამოყენების დროს კი — ულტრაიისფერ სხივებში.

ასევე თავისებურებებით ხასიათდება დაქტილოსკოპიურ ფირზე გადატანილი კვალის ფოტოგადაღება.

თუ გამოვლინებული თითის კვალი გადატანილია შავი ფერის დაქტილოსკოპიურ ფირზე, მაშინ ამ უკანასკნელის ფოტონეგატივიდან რეკომენდებულია ჯერ დიაპოზიტივის მიღება, შემდეგ კი ამ დიაპოზიტივიდან რეპროდუქციული ფოტოგადაღება.

დაქტილოსკოპიურ ფირზე გადატანილი კვალის ფოტოგადაღებისას მნიშვნელოვანი ყურადღება უნდა მიექცეს იმ გარემოებას რომ დაქტილოფირსა და მის დამცველ ფენას შორის, თითის ანაბეჭდის არეში, დარჩენილი არ იყოს ჰაერის ბუშტულები. ამისათვის დამცველ ფენაზე საჭიროა ხელის გასმა ან რეზინის ლილვაკის გატარება. თუ ამ გზითაც არ გამოიღვენა ჰაერი, მაშინ საჭიროა დამცველი ფენის ფრთხილად აცლა და მის გარეშე ფოტოგადაღება, რის შემდეგაც, კვალის დაზიანების თავიდან აცილების მიზნით, მას კვლავ დააწებებენ.

თუ გამოვლინებული თითის ანაბეჭდი გადატანილია ღია ფერის დაქტილოსკოპიურ ფირზე, მაშინ ეს ფირი (ფოტოგადაღების გარეშე) შეიძლება გამოყენებულ იქნეს ნეგატივად, ასეთი სახის კვალიან გამჭვირვალე დაქტილოსკოპიურ ფირს ფოტოგამაღებელში ათავსებენ და მისგან მიიღებენ ნამდვილ ნეგატივს. კინაიდან დაქტილოსკოპიურ ფირზე თითების ანაბეჭდი გადაღის სარკისებური გამოსახულებით, ამიტომ სწორი გამოსახულების მისაღებად რეპროდუქციული ფოტოგადაღებისას ნეგატივს ფოტოგამაღებ-

ელში ათავსებენ შებრუნებით ისე, რომ მისი ემულსიური მხარე მიმართული იყოს სინათლის წყაროსაკენ.

რეფლექსური ფოტოგადაღების მსგავსად შეიძლება მოვახდინოთ აგრეთვე გამოვლინებული კვალის ფოტოგრაფირება ფოტოაპარატის გარეშე. ამ წესით ფოტოგადაღებას ახდენენ ლაბორატორიულ პირობებში. გამოვლინებულ კვალზე ემულსიური მხრიდან მჭიდროდ მოათავსებენ ფოტოფირს (ფირფიტას) და დაანათებენ ასანთის ან სუსტი ნათურის მეშვეობით. მიღებულ ფოტოფირს (ფირფიტას) გამოავლენენ ჩვეულებრივი წესით ფოტომაღლებელ ხსნარებში, რის შედეგადაც იღებენ ნატურალური სიდიდის თვალსაჩინო ანაბეჭდს.

რეფლექსური ფოტოგადაღების ამ წესის მაგიერ ზოგჯერ წარმატებით შეიძლება გამოყენებული იქნას ქსეროქსით და კომპიუტერით ტექსტის, ნახაზის, ნახატის და თვით ფოტოსურათების ასლების გადაღებაც.

ე) საამოსაცნობო ფოტოგადაღება. საამოსაცნობო ფოტოგადაღებას უმთავრესად მიმართავენ ცოცხალი ადამიანისა და გვამის სახის გარეგნობის აღსაბეჭდავად შეძგომში მათი ამოცნობის მიზნით. საამოსაცნობო ფოტოგადაღება წარმოებს აგრეთვე დამნაშავეთა რეგისტრაციისათვის, ძებნაში მყოფ პირთა დაძებნისა და დადგენისათვის, დანაშაულის ჩადენაში ეჭვმიტანილ პირთა დადგენისა და დაკავებისათვის, გვამის, ცხოველების, დატაცებული საგნებისა და ობიექტების ამოსაცნობად.

დამნაშავეთა რეგისტრაციისათვის საამოსაცნობო ფოტოგადაღებას ახდენენ პიროვნების სახის ანფასსა და მარჯვენა პროფილში. ამოუცნობი გვამების საამოსაცნობო ფოტოგადაღებისას კი რეკომენდებულია ფოტოგადაღება მოხდეს ანფასსა და სახის მარჯვენა და მარცხენა პროფილში. იმ შემთხვევაში, თუ პირს მარცხენა პროფილზე აქვს რაიმე დამახასიათებელი ნიშანი (ნაჭრილობები, ხალი, ყურის მოკვეთილი ნაწილი, ავადმყოფობით დატოვებული რაიმე დამახასიათებელი კვალი და სხვა) მარჯვენა პროფილის გარდა უნდა მოხდეს მისი მარცხენა პროფილის გადაღებაც.

როგორც წესი, პირის საამოსაცნობო ფოტოგადაღება უნდა მოხდეს უქულოდ, მაგრამ გამორიცხული არაა, რომ მისი საამოსაცნო-

ბო ფოტოგადაღება მოხდეს ქუდით, სათვალეებით და მისთვის დამახასიათებელი სხვა სახის ჩაცმულობითაც, თუკი იგი დამახასიათებელია მისთვის. იმ შემთხვევაში თუ პირს მარჯვენა ყური დაფარული აქვს თმებით, მაშინ ფოტოგადაღების დროს თმები უნდა გადაეწიოს და ისე მოხდეს მარჯვენა პროფილის ფოტოგადაღება.

მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული ის გარემოებაც, რომ ცოცხალი პირის საამოსაცნობო ფოტოგადაღების დროს პირი უნდა დაჯდეს ისეთნაირად, რომ სახეზე ჰორიზონტალურად გამავალი ხაზი კვეთდეს თვალების გუგებსა და ყურების ზედა ჭკალის შესამედს. საამოსაცნობო ფოტოსურათზე არ შეიძლება რაიმე სახის რეტუშის გაკეთება. ფოტოსურათზე პირი ასახული უნდა იყოს იმავე სახით, და იმავე ნიშნებით, რაც მისთვისაა დამახასიათებელი ყოველგვარი შელამაზების გარეშე.

თუ გვაში დასახიჩრებულია, რეკომენდებულია საამოსაცნობო ფოტოგადაღების დროს ჩაუტარდეს შესაბამისი ტუალეტი, გვამის მოსათავსებელ მაგიდაზე თავის ქვეშ გაუკეთდეს სამაგრი, ჩაცვას მისი ტანსაცმელი, გაუკეთდეს თმის შესაბამისი ვარცხნილობა, გადაეწიოს თვალების წამწამების საფარი, მიეცეს მას სიცოცხლის პერიოდისათვის დამახასიათებელი სახე და შემდეგ ტანის ზედა ნაწილთან ერთად ჯერ ზემოდან ან ფასში მოხდეს ფოტოგადაღება და შემდეგ მარჯვენა და მარცხენა პროფილში.

საჭიროების შემთხვევაში შეიძლება მოხდეს მის სხეულზე აღმოჩენილი ინდივიდუალური და განსაკუთრებული ნიშნების (სვირინგების, ხალის, სხეულის სპეციფიკური ნაოპერაციების, ნაჭრილობების და სხვა) ფოტოგადაღება. თუ პირის საამოსაცნობო ფოტოგადაღებას აწარმოებენ იმისათვის, რათა წარუდგინონ დაზარალებულს, რომელმაც იგი ნახა ისეთ რთულ გარემოებაში, რომლის დროსაც არ ჰქონდა საშუალება მოეხდინა ხანგრძლივი დაკვირვება (მაგალითად, ყაჩაღური თავდასხმის დროს და სხვა), მაშინ მიზანშეწონილია მისი საამოსაცნობო ფოტოგადაღება მოხდეს მთლიანი ტანითაც 3/4 თავის მობრუნებით, ქუდით და სათვალეებით, თუკი მოცემული ამოსაცნობი პირი მას ატარებდა და სხვა.

სურ.9. საამოსაცნობო ფოტოგადაღება

ცოცხალი პირების საამოსაცნობო ფოტოგადაღების დროს ან ფასისა და მარჯვენა პროფილის გარდა რეკომენდებულია ჩატარდეს აგრეთვე მისი სახით მარცხენა პროფილის და 3/4 სახის შემობრუნებით ფოტოგადაღება (იხ. სურ. 9).

ვ) **დეტექტიური ფოტოგადაღება** საგამოძიებო-ოპერატიული ფოტოგრაფიის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი სახეობაა. მისი არსი მდგომარეობს იმაში, რომ ფოტო-, კინო- და ვიდეოპარატურით გადასაღები საგნების, ობიექტების, გარემო ვითარებისა და ცალკეული პირების ურთიერთშეხვედრის ადგილის, მათი მოქმედებებისა და საუბრის ვიდეოფირზე აღბეჭდვისა და ჩაწერის მიზნით მათგან შეუქმნევლად, ფარულად წარმოებს ფოტო-, კინო- ან ვიდეოგადაღება. ამ მიზნით პრაქტიკაში ფართოდ გამოიყენება ტელეობიექტივებით აღჭურვილი ნებისმიერი სარკიანი ფოტოპარატი: „ზენიტი“, „ფოტოსნაიპერი“ და სხვა. სპეცდანიშნულებისათვის გამოიყენება აგრეთვე მიკროფოტოპარატურა და მიკროვიდეოგამცემი აპარატურა, რომლებსაც წინასწარ ფარულად ათავსებენ სხვებისათვის შეუქმნეველ ადგილზე.

დეტექტიური სახის ფოტოგადაღებას მიმართავენ მაშინ, როცა საჭიროა გადასაღები საგნის, გარემოების ან პიროვნების და მათი მოქმედების შესრულების აღბეჭდვა ფოტოფირზე ფარულად, მათგან შეუქმნევლად ახლო ან შორი მანძილიდან. ამისათვის რეკომენდებულია საგამოძიებო ჩემოდანში ან ოპერატიულ ჩანთაში მოთავსებული

ფოტოაპარატი „ზენიტი“ ან სხვა სარკიანი სახის ფოტოაპარატი მოვაშაბლოთ გადასაღებად, რისთვისაც საჭიროა მოვხსნათ ობიექტივი და მის ადგილზე ჩავხრახნოთ ტელეობიექტივი, რომელიც საშუალებას მოგვცემს რამდენიმე კილომეტრით დაცილებული საგანი, გარემოება მოვიტანოთ ახლო მანძილზე 10-20 მ-ის დაშორებით და თუ ფოტოაპარატი ავტომატიზებული არაა, დაგაყენოთ სიმკვეთრეზე, განვსაზღვროთ ექსპოზიცია და მოვახდინოთ მისი ფოტოგადაღება. ასეთივე გზით ვაწარმოთ ამგვარი გარემოებების კინო- და ვიდეოგადაღება.

რაც შეეხება ახლო მანძილიდან დეტექტიურ ფოტოგადაღებას, ამისათვის ფართოდ გამოიყენება მიკროფოტოაპარატურის სახით ასეთივე ფარული ვიდეოკამერები, რომლებიც თავსდება სხვებისაგან შეუმჩნეველ ადგილას და ახდენს არა მარტო გარკვეულ პირთა ფოტოგადაღებას, არამედ მათი საუბრის ჩაწერასაც. ამავე სახის სპეცდანიშნულების ვიდეოაპარატურით შეიძლება მოსმენილი და სათანადო წესით აღბეჭდილი იქნეს ნებისმიერი მანძილიდან მობილური ან სხვა სახის ტელეფონებით საუბარი და სხვ.

ზ) ოპერატიულ-საგამოძიებო ფოტოგრაფიაში შემუშავებული იყო აგრეთვე კრიმინალისტიკური ფოტოგრაფიის ისეთი სახეებიც, როგორიცაა **რეფლექსური და რეპროდუქციული ფოტოგადაღებები**. მაგრამ სადღეისოდ ამ სახეობის ფოტოგადაღებებმა გარკვეულწილად დაკარგა პრაქტიკული მნიშვნელობა დოკუმენტების ასლების გადაძღვები და გამამრავლებელი სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებების — ქსეროქსისა და კომპიუტერის გამოყენების ფართო შესაძლებლობების გამო. მაგრამ მიუხედავად ამისა, ამ სახის ფოტოგადაღებებს ჯერ კიდევ სრულად არ დაუკარგავს თავისი პრაქტიკული მნიშვნელობა და ზოგჯერ, უკიდურეს შემთხვევაში დღესაც ნაწილობრივ შეიძლება გამოყენებული იქნეს გამოსაძიებელ საქმეზე მნიშვნელობის მქონე ისეთი დოკუმენტების ფოტოსურათების და სხვა ნივთიერ მტკიცებულებათა გამოსახულების მისაღებად, როგორიცაა: სქემები, ნახაზები, ჩანახატები, ნაწერი ტექსტები, ფოტოსურათები, ხელის თითების ხილვადი კვალი, დაქტილობარათები, შემთხვევის ადგ-

ილზე აღმოჩენილი პატარა მოცულობის საგნები და სხვა ნივთიერი მტკიცებულებები. ამასთან, მათი ფოტოგადაღება შეიძლება მოხდეს როგორც ჩვეულებრივ შავ-თეთრ ფონზე გამოსახულებისათვის საჭირო ფოტოფირზე (ფირფიტაზე) ან დიაპოზიტივებზე, ისე ფერადი ფოტოგადაღებით.

გადასაღები საგნის (ობიექტის) შავ-თეთრ ფონზე გადაღებისათვის მიზანშეწონილია გამოყენებულ იქნეს ყველა ფერისადმი შექმერძობიარე ფოტომასალა (ფოტოფირი, ფოტოფირფიტა, ფოტოდიაპოზიტივი და სხვ). ასევე გამოყენებული უნდა იქნეს სენსიბილიზებული ფოტონეგატიური მასალა და შესაბამისი შუქფილტრები.

ნახებიანი ობიექტების (ნახაზების, სქემების, ხელნაწერების, დაქტილობარათების და სხვა) ფოტოგადასაღებად რეკომენდებულია გამოყენებული იქნეს კონტრასტული ფოტომასალები, კერძოდ, დიაპოზიტიური ფირფიტები, ფოტოტექნიკური ფირები პოზიტიური სახის ფოტოფირი და სხვ.

რეპროდუქციულ ფოტოგადაღებისათვის გამოიყენება სპეციალური რეპროდუქციული დანადგარი, რომელიც თავისი მოწყობილობით შეიძლება იყოს ვერტიკალური ან პორიზონტალური კონსტრუქციის. ამ სახის ფოტოდანადგარს აქვს ფოტოეკრანი, რომლის დაყენება შეიძლება როგორც პორიზონტალური, ისე ვერტიკალური მიმართულებით. აღსანიშნავია, რომ რეპროდუქციული ფოტოგადაღება შეიძლება ვაწარმოოთ როგორც სპეციალური რეპროდუქციული კამერით, ისე საერთო დანიშნულების მქონე ფოტოაპარატებით.

რეპროდუქციული ფოტოგადაღების დროს განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს გადასაღები საგნის და ფოტონეგატიური მასალის პარალელურ მდგომარეობაში ყოფნას, ფოტოგადაღების პროცესში ეკრანის თანაბარ განათებას, გადასაღები საგნის ეკრანზე სწორად და მჭიდროდ დამაგრებას, გადასაღები საგნის სიმკვეთრეზე დაყენებასა და ექსპოზიციის სწორად განსაზღვრას.

გადასაღები საგნის (ორიგინალის) რეპროდუქციული წესით გადაღებისას განათება უნდა მოხდეს ორივე მხრიდან ისე, რომ

მასზე სინათლის სხივები ეცემოდეს დაახლოებით 45 გრადუსი დახრილობით. საჭიროა სწორედ შეირჩეს და განისაზღვროს აგრეთვე მანძილი ეკრანსა და გადასაღებ ფოტობიექტივს შორის, რადგან ამით საშუალება გვექნება განვსაზღვროთ ის, თუ რამდენად მოხდება გადასაღები საგნის შემცირება.

მაგალითად, იმისათვის, რომ გადასაღები საგნის ფოტოგადაღება მოვახდინოთ ორჯერ შემცირებული სახით, საჭიროა ფოტოაპარატი შტატივზე დავამაგროთ ისე, რომ მანძილი ფოტობიექტივისა და გადასაღებ საგანს შორის უტოლდებოდეს ფოტობიექტივის საფოკუსო მანძილს. გადასაღები საგნის მკვეთრი გამოსახულების მისაღებად რეკომენდებულია გადასაღები ფოტობიექტივის დიაფრაგმირება მოხდეს საშუალოზე მეტად და სიმკვეთრის სიღრმის შკალა დავაყენოთ 9 ან 11 დანაყოფზე. ამასთან საჭიროა გათვალისწინებული იქნეს ისიც, რომ რეპროდუქციული ფოტოგადაღებისათვის ფოტომასალა შეირჩეს გადასაღები საგნის ფერისა და სხვა გარემოებების გათვალისწინებით.

რეფლექსური ფოტოგადაღება. ამ გადაღების არსი იმაში მდგომარეობს, რომ მთელი ფოტოგრაფიული პროცესი მიმდინარეობს ფოტოაპარატის გამოყენების გარეშე.

ქსეროაპარატურის პრაქტიკაში ფართოდ დანერგვამ გარკვეულად შეამცირა რეფლექსური ფოტოგადაღების პრაქტიკა, მაგრამ მიუხედავად ამისა, მას თავისი კრიმინალისტიკური მნიშვნელობა მაინც არ დაუკარგავს. გამამრავლებელი ტექნიკური საშუალების ქსეროქსის მეშვეობით შეიძლება საკმაოდ დიდი საშუალების შესრულება დოკუმენტების, ნახაზებისა და სქემების ასლების მისაღებად და ამ მიმართებით ქსეროაპარატურის გამოყენება პრაქტიკულად უფრო ეფექტურია.

მაგრამ მიუხედავად ამისა, გამოძიებისათვის მნიშვნელობის მქონე ფოტოსურათებისგან საჭირო რაოდენობით ფოტოპოზიტიური სურათების დამზადება (მაგალითად, საამოსაცნობო ფოტოსურათების გამრავლება, ძებნაში მყოფი პირის ფოტოსურათების დამზადება და სხვა) ან ისეთი დოკუმენტის ფოტოპირების გადაღება, რომელზეც სქემების, ნახაზებისა და ნაწერების გარდა მოთავსე-

ბულია საქმეზე მნიშვნელობის მქონე ფოტოილუსტრაციები, ასეთ დროს უპირატესობა მაინც რეფლექსურ ფოტოგადაღებას ენიჭება, რადგან ქსეროასლებზე ფოტოილუსტრაციები შედარებით ნაკლებხარისხიანია.

რეფლექსური სახის ფოტოგადაღების დროს გადასაღებ დოკუმენტს ან ფოტოსურათს ათავსებენ მკვეთრი და გლუვი ზედაპირის მქონე საგანზე და მასზე ზემოდან ეზულსიური მხრიდან ათავსებენ რეფლექსური სახის, ან მაღალი კონტრასტულობის მქონე ფოტოქალაღდს, მის ზემოდან კი გამჭვირვალე მინას, რათა იგი მჭიდროდ და თანაბრად შეეხოს გადასაღები საგნის ზედაპირს. შემდეგ ახდენენ მის დასინათლებას წინასწარ განსაზღვრული ექსპოზიციით და იწყებენ ნეგატიური პროცესის წარმოებას – გადასაღები საგნის ნეგატიური გამოსახულების მიღებას და მისგან კონტაქტური ბეჭდვით ახდენენ გადაღებული საგნის ზუსტი შესაბამისი სიდიდის პოზიტიურ გამოსახულებებს.

§5. კრიმინალისტიკური კვლევითი ფოტოგრაფიის თეორია და პრაქტიკა

ა) კრიმინალისტიკური კვლევითი ფოტოგრაფიის ცნება, მიზნები, ამოცანები და სახეები. კრიმინალისტიკურ ფოტოგრაფიაში შემუშავებულ სპეციალურ ფოტოგადაღებათა ზერხებს, მეთოდებს და სამეცნიერო-ტექნიკურ საშუალებებს, რომლებიც გამოიყენება ექსპერტი კრიმინალისტიკის მიერ ექსპერტიზის ჩატარების პროცესში სხვადასხვა სახის მტკიცებულებათა კვლევისა და მისი შედეგების საილუსტრაციოდ, ეწოდება კრიმინალისტიკური ფოტოგრაფია.

კრიმინალისტიკური კვლევითი ფოტოგრაფიის მიზანია გამო-საძიებელ საქმეზე მნიშვნელობის მქონე გარემოებების გამოკვლევით ხელი შეუწყოს გამოძიებასა და სასამართლოს საქმის სრული, ყოველმხრივი გამოკვლევისა და მასზე ობიექტური ჭეშმარიტების დადგენაში.

კვლევით ფოტოგრაფიაში შემუშავებული ზერხებისა და მეთოდე-

ბის გამოყენებას განსაკუთრებით დიდი მნიშვნელობა აქვს ზოგიერთი სახის რთული ექსპერტიზის ჩატარებისას ნივთიერ მტკიცებულებათა გამოკვლევისა და კვლევის შედეგების საილუსტრაციოდ.

მაგალითად, ერთ-ერთმა პატიმარმა მასთან სანახავად მისულ თავის ახლობელს გადასცა ბარათი, რომლის სპექტრის უხილავ სხივებში ფოტოგადაღებით დადგინდა, რომ მოცემული ბარათის სტრიქონებს შორის უჩინარი მელნით სულ სხვა შინაარსი იყო ჩადებული. კერძოდ, პატიმარი ატყობინებდა თავის ახლობლებს, რომ მისულიყვნენ დანაშაულში მონაწილე თავისუფლებაში მყოფ პირებთან, სასწრაფოდ მოეხდინათ დატაცებული ნივთების რეალიზაცია და იქიდან მისი წილი მისთვის მიეტანათ. ამასთან, მის თანამოაზრეებს სთხოვდა აქტიურად ემოქმედათ და ყველა ზომები მიეღოთ მისი ციხიდან დროულად გამოყვანისათვის.

კრიმინალისტიკურ კვლევით ფოტოგრაფიაში შემუშავებული ფოტოგადაღების ხერხები, საშუალებები და მეთოდები, ძირითადად გამოიყენება ექსპერტი კრიმინალისტიკის მიერ ექსპერტიზის ჩატარების დროს მტკიცებულებათა გამოკვლევისა და კვლევის შედეგების საილუსტრაციოდ. კერძოდ, იგი გამოიყენება ექსპერტიზაზე გადაზავნილი ისეთი ობიექტების გამოკვლევისა და მათზე არსებული უხილავი ან ნაკლებად ხილვადი ტექსტის, ხელმოწერის ხელით შესრულებულ რიცხვების, დოკუმენტებში ტექნიკური გაყალბების ნიშნებისა და სხვადასხვა სახის დეტალების გამოვლინებისა და ფიქსაციისათვის, რომელთა აღმოჩენა და გამოვლინება შეუიარაღებელი თვალით შეუძლებელია. მაგალითად, უჩინარი მელნით შესრულებული ხელნაწერის ან ხელმოწერის გამოვლინება; გამოსაკვლევ ტექსტში ამოფხევის, ამოშლის ან ქიმიური ნივთიერებების გამოყენებით ამოჭმის შემთხვევების გამოვლინება; ლაქდასხმული ან დამწვარი დოკუმენტის ტექსტის აღდგენა; დოკუმენტების ტექსტში ჩამატების, ტექსტის შესრულების საღებავების ფერებისა და სიმკვეთრის სხვაობების, ფასიანი ქაღალდების (ფულის, ლატარიის მოშვებიანი ბილეთების და სხვა) გაყალბების ნიშნების გამოვლინება-აღდგენა და სხვ.

ყოველივე ზემოაღნიშნულის მისაღწევად გამოხყენებულ კრიმი-

ნალისტიკურ კვლევით ფოტოგრაფიაში შემუშავებული ხერხები, საშუალებები და მეთოდები პირობითად შეიძლება დავეყოს შემდეგ სამ ჯგუფად:

1. გამოსაკვლევ მტკიცებულებებზე არსებული ნაკლებად ხილვადი ნიშნებისა და დეტალების გამოვლინება-დამუშავებისათვის კვლევით ფოტოგრაფიაში შემუშავებული კონტრასტულობის შეცვლის ფოტოგრაფიული მეთოდები;

2. მტკიცებულებათა გამოკვლევისა და სპექტრის უხილავ სხივებში ფოტოგადაღების ხერხები და მეთოდები;

3. მიკროფოტოგრაფიული კვლევის მეთოდები.

კვლევითი ფოტოგრაფიის ეს ხერხები და მეთოდები ერთიმეორესთან მჭიდროდაა დაკავშირებული და, მთელ რიგ შემთხვევებში, ამა თუ იმ მტკიცებულებათა სრულყოფილი გამოკვლევისათვის შეიძლება დაგვჭირდეს მათი კომპლექსური გამოყენება. მაგრამ მეთოდოლოგიური თვალსაზრისით მიზანშეწონილია თითოეული მათგანის ცალ-ცალკე განხილვა-გადმოცემა.

ბ) კონტრასტულობის შეცვლის ფოტოგრაფიული მეთოდები. საგამოკვლევო ფოტოგრაფიაში შემუშავებული კონტრასტულობის შეცვლის ეს მეთოდები უმთავრესად გამოიყენება დოკუმენტების ტექნიკურ-კრიმინალისტიკური გამოკვლევების დროს. კერძოდ, დოკუმენტებში უხილავი ან ნაკლებად ხილვადი ტექსტების წასაკითხად, უფერული ან ევრეთწოდებული „სიმპატიური“ მელნით შესრულებული უჩინარი ტექსტების გამოსავლინებლად; სპეციალური ქიმიური ნივთიერებების გამოყენებით ან რაიმე სახის ტექნიკური საშუალებებით (ამოფხეკით, ამოჭმით, ტექსტის გაუფერულობით, მელნის ან სხვა რაიმე სახის საღებავით ტექსტზე ლაქის დატოვებით და სხვა) გამოსაკვლევ ტექსტში, დოკუმენტში შეტანილი ცვლილებების აღმოჩენისა და გამოკვლევისათვის.

როგორც პრაქტიკა გვიჩვენებს, გამოსაკვლევ ტექსტში შეტანილი ცვლილებებისა და ჩამატებების აღმოსაჩენად იყენებენ აგრეთვე ფერადი კონტრასტების გაზრდით დოკუმენტების ტექსტის ფოტოგადაღებას. ამ მიზნით ექსპერტი იყენებს ქიმიურ გამაძლიერებელ საშუალებებს და კონტრასტულ ფოტომასალას.

გამოსკვლევი ობიექტის კონტრასტი, თავის მხრივ, შეიძლება იყოს ფერადი და მკვეთრი. ფერადი კონტრასტის დროს ობიექტებს ერთიმეორისაგან განასხვავებენ ფერების მიხედვით. მკვეთრი კონტრასტულობის დროს კი ერთფეროვანი ობიექტები ერთიმეორისაგან იმით განსხვავდებიან, თუ რამდენად მკვეთრი და ნათელია თითოეული მათგანი.

ფოტოგრაფიული კვლევის მეთოდებით შესაძლებელია ერთდროულად გავაძლიეროთ ან შევასუსტოთ სხვადასხვა კონტრასტი ან პირიქით, გავაძლიეროთ ერთი და შევასუსტოთ მეორე.

დადგენილია, რომ კონტრასტულობის მიხედვით (ერთი ფერიდან მეორეში გადასვლის, აგრეთვე სიმკვეთრისა და გამჭვირვალობის მიხედვით), ადამიანის თვალს შეუძლია აღიქვას სამასამდე სხვადასხვა სახის ვარიანტის კონტრასტი. მაგრამ ადამიანის შესაძლებლობა ამით არ ამოიწურება. იგი შეიძლება გაფართოვდეს კვლევით ფოტოგრაფიაში შემუშავებული სპეციალური მეთოდების გამოყენებით.

კონტრასტულობის გაძლიერების მიზნით წარმოებული ფოტოგადაღებისას გარკვეული ყურადღება უნდა მიექცეს იმას, თუ რამდენად სწორადაა განათებული გადასაღები ობიექტი და როგორია გადასაღები საგნის ფერის შეხამება იმ საგნის ფერთან, რომელზეც მოთაყვსებულია იგი. ფოტოგადაღების დროს გარკვეული ყურადღება უნდა მიექცეს აგრეთვე შუქფილტრების სწორად შერჩევას, რადგან იგი საშუალებას გვაძლევს გავაძლიეროთ გადასაღები ობიექტის, ფერების კონტრასტები შავ-თეთრ ფოტომასაღებზე და ამით გამოვაღწიოთ მათ ფერებში უმნიშვნელო სხვაობაც.

კრიმინალისტიკურ ლიტერატურაში ეს მეთოდი ყველგან მოხსენიებულია როგორც ფოტოგადაღება ფერგაყოფის (ფერგანსხვავების) მეთოდით ან ფოტოგადაღება შუქფილტრების გამოყენებით.

შუქფილტრების გამოყენებით კონტრასტულობის შეცვლის ფოტოგრაფიული მეთოდების შერჩევა და გამოყენება დამოკიდებულია გადასაღები ობიექტის (სხეულის) ზედაპირის უნარზე, აირეკლოს ან შთანთქმავს სხვადასხვა ფერის სხივები.

იმისათვის, რომ შუქფილტრების დახმარებით ფოტოგადაღებისას

სასურველ შედეგს მივაღწიოთ აუცილებელია ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში შევბოლოთ ძირითადი ფერისადმი დამატებითი ფერის შუქფილტრების სწორი შერჩევა. ამ პრობლემის გადასაწყვეტად ჯერ კიდევ ადრე პროფ. ს. პოტაპოვმა შეიმუშავა ძირითადი და დამატებითი ფერების ურთიერშეფარდების ამსახველი წრე (იხ. სურ. 10), რომელშიც ფერები წარმოდგენილია ძირითადი და დამატებითი ფერების სახით. და, უნდა აღინიშნოს, რომ ფერგაყოფის ამ მეთოდს ჯერაც არ დაუკარგავს თავისი ქმედითი ძალა.

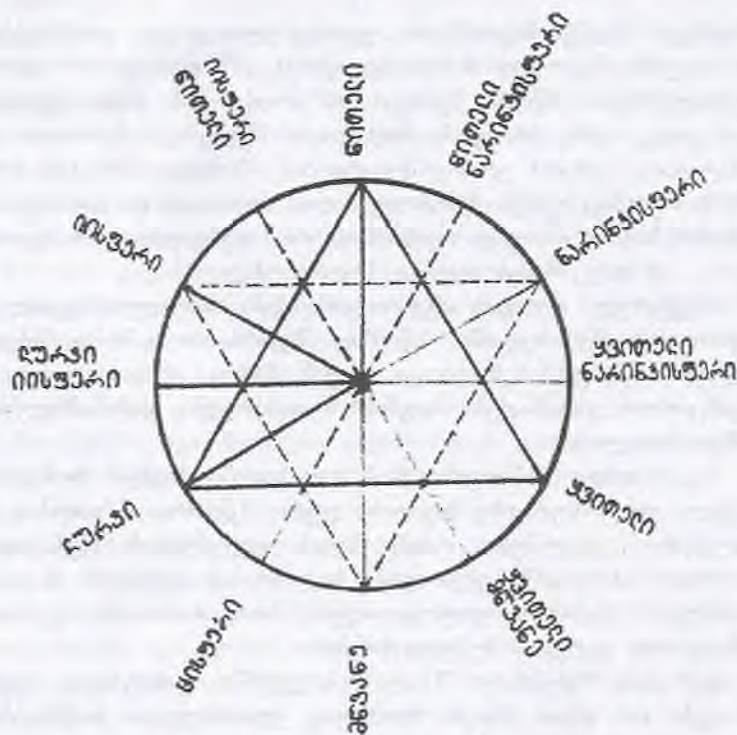
სპექტრული ფერების ამგვარი განლაგება საშუალებას გვაძლევს საჭიროების შემთხვევაში, სწორად შევარჩიოთ გამოსაყენებელი ფილტრი. ეს უკანასკნელი კი, თავის მხრივ, — გავაძლიეროთ ან შევამციროთ გადასაღები საგნის ზედაპირული გამოსახულების კონტრასტულობა.

მაგალითად, იმისათვის, რომ გადასაღები საგნის რომელიმე დეტალი ფოტოსურათზე მივიღოთ უფრო მკვეთრი ან გადასაღები ობიექტიდან, დავუშვათ, რაიმე სახის დოკუმენტის ტექსტიდან მოვხსნათ მასზე არსებული ლაქა, საჭიროა ამ დეტალის ან ლაქა-დანსხული ტექსტის ფოტოგადაღება მათი ძირითადი ფერების დამატებითი ფერების შუქფილტრებით.

ფერების ბუნებრივი შკალის სპექტრში დამატებითი ფერი ეწოდება ორ ისეთ სხივს, რომელიც ერთდროული მოქმედებით თვალზე იწვევს თეთრი ფერის შეგრძნებას.

მაგალითად, დამატებით ფერებად მიჩნეულია იისფერის-ყვითელი-მწვანე; ლურჯის — ნარინჯისფერი, წითელი-ნარინჯისფერი; წითლის — მწვანე და ცისფერი; ყვითლის — იისფერი, იისფერი — წითელი და სხვა.

იმისათვის, რომ სწორად შევიცნოთ დასაკვირვებელი (გამოსაკვლევი) ობიექტის ფერი, საჭიროა ვიცოდეთ ის, თუ ამ ობიექტების ფერების შემეცნების პროცესში რა როლს ასრულებს მის გარშემო არსებული ფონის საერთო ფერი. აგრეთვე ის, რომ ადამიანის თვალი ნებისმიერი ობიექტის ფერს აღიქვამს არა მის გარშემო არსებული იმ ფონის იზოლირებულად, რომელსაც შეუძლია შეცვალოს დასაკ-

სურ. 10. ძირითადი და დამატებითი ფერების ამსახველი წრე

ვირკებელი ობიექტის (საგნის) ფერი დამატებითი ფერის საერთო ფონის მიმართებით.

მაგალითად, ლურჯ ფონზე იისფერი შეიძლება მოგვეჩვენოს მოწითალო-იისფრად. მოყვითალო ფერის ლაქა წითელი ფერის ფონზე შეიძლება მოგვეჩვენოს მომწვანო ფერად და სხვა. ყოველივე აქედან გამომდინარე შეიძლება დავასკვნათ, რომ ადამიანის ჩვეულებრივ მხედველობასთან შედარებით, ფერების სწორად შემეცნებისათვის, უფრო ზუსტი და ეფექტურია ფერგაყოფის ფოტოგრაფიული მეთოდებით წარმოებული ფერების შემეცნების პროცესი.

შავი – თეთრ ფონზე და ფერად ფოტომასალებზე კონტრასტულობის ფოტოგადაღებისათვის შუქფილტრების შერჩევას ახდენენ ცდების სახით. უფრო რთულ შემთხვევებში კი შუქფილტრების შერჩევას აწარმოებენ სპეციალური ხელსაწყო – სპექტროფოტომეტრის საშუალებით.

მაგალითად, თუ გამოსაკვლევი საბუთის ტექსტი დაწერილია ლურჯი მელნით, მაშინ იმისათვის, რომ მისი გამოსახულება სურათზე მივიღოთ უფრო მუქი, მკვეთრი ფერის, საჭიროა ფოტოგადაღების დროს გამოვიყენოთ ნარინჯისფერი ან წითელი – ნარინჯისფერი შუქფილტრები. ხოლო თუ გვინდა, რომ მელნის ლაქა ან დამატებითი ხაზები, რომელიც ფარავს გამოსაკვლევ ტექსტს, მივიღოთ უფრო წითელი, ე.ი. მოვანდინოთ ამ ლაქის ან დამატებითი ხაზების მოხსნა, საჭიროა გამოვიყენოთ ისეთი შუქფილტრები, რომლის ფერიც უფრო ახლოსაა ლაქის ან დამატებითი ხაზების ფერთან. დოკუმენტზე დასხმული ლაქის მოხსნისა და მის ქვეშ არსებული ტექსტის აღსადგენად შეიძლება გამოვიყენოთ აგრეთვე ფოტოკომბინირებული – კონტაქტურ-დიფუზური კვლევის მეთოდი.

შუქფილტრების გამოყენებას აწარმოებენ აგრეთვე გადასაღები საგნის ფერების ფოტოსურათზე ზუსტ შესაბამისობაში გადმოსაცემად და ისეთი ფერების განსაცალკევებლად, რომლებიც ერთი შეხედვით ერთნაირ ფერად გვეჩვენება. მაგალითად, პირველდაწყებითი ტექსტის ხაზების და თითონ ტექსტში გაკეთებული ჩამატებების ფერების დასადგენად შუქფილტრების შერჩევა რეკომენდებულია მოხდეს ექსპერიმენტული გზით, ცდების სახით ან სპექტროფოტომეტრით.

შუქფილტრების გამოყენებით ფოტოგადაღება, რეკომენდებულია გაწარმოოთ ისეთ ფოტომასალაზე, რომლებიც მგრძნობიარეა შუქფილტრში გამავალი ფერის სხივებისადმი. ფოტომასალების შერჩევა სასურველია მოხდეს ფერმგრძნობიარობისა და გადაღების მიზნების ზუსტ შესაბამისობაში ფერადი ტრანსფორმაციისათვის შერჩეული შუქფილტრებით.

კონტრასტულობის გაძლიერების მიზნით კვლევით ფო-

ტოგრაფიაში გამოიყენება აგრეთვე სხვა ისეთი სახის ხერხები და მეთოდები, როგორიცაა: კონტრასტიკობის, ნეგატივების და ურთიერთდამთხვევის ან ემულსიური ფენების ურთიერთშეთავსების მეთოდი.

კონტრასტულობის გაძლიერების მიზნით იყენებენ კონტრასტულ, განსაკუთრებულ კონტრასტულ და ზეკონტრასტულ (ფოტოფირებს, ფოტოქაღალდსა და ფოტომაკვლინებულ ხსნარებს) ფოტომასალას.

კონტრასტიკობის მეთოდის გამოყენებისას გამოსაკვლევი დოკუმენტის ფოტოგადაღებას ახდენენ კონტრასტულობის მქონე ფოტომასალებით ისე, რომ კონტრასტულ ფოტოფირზე იღებენ ნეგატივს, მისგან კონტრასტულობის მქონე ქაღალდზე ამზადებენ პოზიტივს, შემდეგ პოზიტივიდან კვლავ ახდენენ ფოტოგადაღებას და მიღებული ნეგატივიდან ამზადებენ პოზიტივს, ამ უკანასკნელისგან კვლავ ამზადებენ ნეგატივს, მისგან პოზიტივს და ა.შ. სანამ არ მიიღებენ კონტრასტულობის საკმარის გაძლიერებას და არ მიიღებენ სასურველ შედეგს. მთელი ეს ფოტოგრაფიული პროცესი მიმდინარეობს კონტრასტულობის მქონე ფოტომასალების გამოყენებით.

ნეგატივების ანუ ემულსიური ფენების ურთიერთშეთავსების მეთოდი იმაში მდგომარეობს, რომ გამოსაკვლევი ობიექტის ერთსა და იმავე ექსპოზიციით, ერთსა და იმავე ფოტოფირზე (ფოტოფირფიტაზე), ერთნაირ პირობებში ახდენენ რამდენიმე კადრის ფოტოგადაღებას და ამგვარად ასევე ერთნაირ პირობებში ამზადებენ რამდენიმე ნეგატივს, რის შემდეგაც მიღებული ნეგატივებიდან სპეციალურ ხსნარებში დამუშავებით ფრთხილად ააცილიან ემულსიურ ფენას და მათ ერთიმეორეზე ზუსტად დააწებებენ ისე, რომ მათზე აღბეჭდილი გამოსახულების ცალკეული ხაზები და დეტალები ერთიმეორეს დაემთხვეს. თუ ნეგატივიდან ემულსიური ფენის აცლას ვერ შეძლებთ, მაშინ ამავე წესით საჭიროა თვით ნეგატივები მოვათავსოთ ერთიმეორეზე და დავაწებოთ. ასეთი გზით მივიღებთ ერთ უფრო მკვერივი კონტრასტულობის ნეგატივს და მისგან საჭიროა კონტრასტულობის მქონე ფოტოქაღალდზე მოვახდინოთ პოზიტიური გამოსახულების მიღება.

უჩინარი ან ნაკლებად ხილვადი (ამოფხეკილი, ამოშლილი, ასოჭმული) და ლაქადასხმული ტექსტების აღსადგენად შეიძლება გამოვიყენოთ აგრეთვე კვლევი ფოტოგრაფიის ისეთი ხერხები და მეთოდები, როგორიცაა გადასაღები უჩინარი ტექსტების აღსადგენად ჩადრმავებულ ან ამობურცულ ტექსტში გვერდითი განათებიდან წარმოქმნილი წერითი ნიშნების ჩრდილებში ფოტოგადაღებისა და ლაქადასხმული ტექსტის აღსადგენად საჭიროა ფოტოკომბინირებული — კონტაქტურ-დიფუზური კვლევის მეთოდების გამოყენება. აქედან პირველ მეთოდს იყენებენ იმ შემთხვევაში, როცა დოკუმენტზე საწერი კალმის ზემოქმედების (დაწოლის) შედეგად შესრულებული იყო ამა თუ იმ სახის ტექსტი, მაგრამ იგი სხვადასხვა საშუალებებით ამოღებული იქნა და საჭიროა მისი აღდგენა.

ასეთ შემთხვევაში, დოკუმენტს, რომელმაც ადრე გამოსაკვლევი ტექსტის შესრულებისას კალმის ზემოქმედების შედეგად განიცადა დეფორმაცია, გადმობრუნებული მხრიდან მოათავსებენ გლუვი ზედაპირის მქონე რაიმე სახის საგანზე და გვერდიდან დახრილი კუთხით დაანათებენ სინათლის წყაროს, რა დროსაც ქაღალდზე არსებული შეუიარაღებელი თვალისათვის შეუძნეველი (კალმის ზემოქმედების შედეგად წარმოქმნილი) ნაწერი ტექსტის ბორცვები წარმოქმნიან თავიანთ ჩრდილებს და მათ ფოტოგადაღებას მოახდენენ კონტრასტულობის მქონე ფოტომასალებზე მსხვილმასშტაბური ფოტოგადაღებით. მიღებული ფოტოპოზიტივიდან გამოსაკვლევი ტექსტის ფოტოგადაღება უნდა ვაწარმოოთ სარკის მეშვეობით კონტრასტულობის მქონე ფოტომასალებით, რა დროსაც ჩრდილებში წარმოსახული გამოსაკვლევი ტექსტის შებრუნებული გამოსახულება გამოჩნდება სწორად და შესაძლებელი გახდება გამოსაკვლევი ტექსტის წაკითხვა.

იმ შემთხვევაში კი, როცა კალმის დაწოლის მოხაზულობის ნიშნები დოკუმენტიდან ტექსტის ამოღების (ამოშლის, ამოჭმის, ამოფხეკის) მიუხედავად დოკუმენტის ზედაპირული ფორმა მეტნაკლებად დაუზიანებელია და დახრილი კუთხური განათების გზით ჩრდილების მიერ წარმოქმნილი წერითი ნიშნების გამოსახულებების გარჩევა შესაძლებელია, მის ფოტოგადაღებას ახდენენ იმავე

მხრიდან დახრილი კუთხით დანათების შედეგად წარმოქმნილი ზაზების ჩრდილებში ჩვეულებრივი სახის მასშტაბური კონტრასტულობის მქონე ფოტოფირზე (ფირფიტაზე) და მისგან პოზიტიური გამოსახულების ფოტოსურათს დაამზადებენ კონტრასტულობის მქონე ფოტოქაღალდზე.

ამ გზით მიღებული გამოსაკვლევი ტექსტის კონტრასტულობის გაძლიერების მიზნით, საჭიროების შემთხვევაში, შეიძლება დამატებით გამოყენებული იქნეს აგრეთვე კონტრასტულობის შეცვლის (გაძლიერების) ზემოთაღწერილი მეთოდები.

ამრიგად, დახრილი განათების წარმოქმნილ ჩრდილებში ფოტოგადაღებისას საჭიროა დავიცვათ შემდეგი წესი: გამოსაკვლევ დოკუმენტზე დახრილი კუთხით მივანათოთ სინათლის წყარო (20-25°). დახრილობის კუთხის სწორად შერჩევა უნდა მოხდეს ექსპერიმენტული გზით სინათლის წყაროს გადაადგილებით. იგი უნდა შეირჩეს ისეთნაირად, რომ გამოვლინებული დეტალების ჩრდილები არ იყოს ფართო და იყოს მკვერივი. გამოვლინებული დეტალების კონტურების სრული გამოსახულების მისაღებად საჭიროა ფოტოგადაღება მოხდეს სხვადასხვა მხრიდან სამჯერ ან ოთხჯერ. ამასთან, საჭიროა ყოველი ფოტოგადაღება მოხდეს სინათლის სხივების ერთნაირი დახრილობით. შემდეგ თითოეული ნეგატივიდან კონტრასტული ბეჭდვის გზით მივიღოთ დიაპოზიტივი, თითოეული დიაპოზიტივიდან მოვხსნათ (მოვაცილოთ) ემულსიური ფენა და მოვახდინოთ ამ ფენების ურთიერთშეთავსება. იმისათვის, რომ ემულსიური ფენა ავაცილოთ გადაღებულ ფირს (ფირფიტას), საჭიროა დიაპოზიტივები მოვათავსოთ სპეციალურ ხსნარში (150 მლგრ წყალში გავხსნათ 15 გრ მჟავე კალი და 100 გრ პოტაში) და შემდეგ ავაცილოთ ემულსიური ფენა და ისინი ერთიმეორეზე მოვათავსოთ და პროექციული ფოტოგადაღებით მოვახდინოთ მათი ფოტოგადაღება, მიღებული ნეგატივიდან კი კონტრასტულობის მქონე ფოტომასალებით დავამზადოთ გამოსაკვლევი დოკუმენტის პოზიტიური გამოსახულება.

რაც შეეხება კონტაქტურ-დიფუზური კვლევის კომბინირებულ მეთოდს, მისი არსი იმაში მდგომარეობს, რომ მელნის ან სხვა სახის საღებავით დაფარული ტექსტის აღსადგენად საჭიროა ჯერ

ჩვეულებრივი ფოტოქაღალდის გამოყენებით მოვხსნათ ლაქის ერთი ფენა, შემდეგ კი მოვახდინოთ გამოვლინებული ტექსტის ფოტოგადაღება კონტრასტულობის მქონე ფოტომასალებზე.

ტექსტიდან ლაქის მოხსნის მიზნით საჭიროა ჩვეულებრივი სახის ფოტოქაღალდი დავასინათლოთ, დავამუშაოთ მაკლინებელ ხსნარებში, დავწვნოთ ისე, რომ მას ზედმეტი სისველე ჩამოსცილდეს და ემულსიური მხრიდან მოვათავსოთ დოკუმენტზე დასხმულ ლაქაზე და მასზე თანაბარი სიმჭიდროვით მიწებების მიზნით ზემოდან გავატაროთ რეზინის ლილვაკი. ამგვარი დაწვნების შემდეგ იგი ავაცილოთ. ამ გზით ფოტოქაღალდზე ლაქის ერთი ფენა გადავა დოკუმენტიდან. შემდეგ კვლავ იმავე წესით გავიმეოროთ ლაქადასხმულ დოკუმენტზე ფოტოქაღალდის დაწება და იგი გავიმეოროთ მანამ, სანამ ლაქის ქვეშ მკვეთრად არ გამოჩნდება წასაკითხი ტექსტი. ამის შემდეგ ტექსტის უკეთ წარმოჩენის მიზნით დამატებით შეიძლება გამოვიყენოთ ზემოთ აღწერილი კონტრასტულობის გაძლიერების ფოტოგრაფიული მეთოდები.

გ) ფოტოგადაღება სპექტრის უხილავ სხივებში. კრიმინალისტური მიზნებისათვის ზოგჯერ საჭირო ხდება ამა თუ იმ სახის ობიექტების დათვალიერება, გამოკვლევა და ფოტოგადაღება სპექტრის უხილავ სხივებში სპეციალისტისა და ექსპერტ კრიმინალისტის მიერ.

სპეციალისტის მიერ იგი შეიძლება გამოყენებული იქნეს დოკუმენტებისა და სხვა სახის საგნებისა და ობიექტების დათვალიერების, ჩხრეკისა და საგამომიებო მოქმედებათა ჩატარების დროს საძიებო საგნების ადგილსამყოფელის დასადგენად, მათი ნიშან-თვისებების გამოსავლენად და მათ საილუსტრაციოდ, ექსპერტი კი მას იფენებს მტკიცებულებათა გამოკვლევისა და კვლევის შედეგების საილუსტრაციოდ ექსპერტიზის დასკვნაში.

ინფრაწითელ, ულტრაიისფერ, რენტგენის სხივების და რადიოაქტიური იზოტოპების გამოსხივებას შეუიარაღებელი თვალით ვერ აღვიქვამთ, კრიმინალისტური მიზნებისათვის კი მათ გამოყენებას განსაკუთრებით დიდი პრაქტიკული მნიშვნელობა აქვს.

მთელი რიგი საძიებო საგნებისა და ობიექტების **გამოკვლევა**

სპექტრის უხილავ სხივებში საშუალებას გვაძლევს გამოვავლინოთ მათი ისეთი ნიშან-თვისებები და თავისებურებები, რომლებიც არ შეიძლება ყოფილიყო გამოვლენილი ჩვეულებრივი განათებით. გამოკვლევას სპექტრის უხილავ სხივებში აწარმოებენ თვით გამოსაკვლევი საგნებისა და ობიექტების თავისებურებათა, გათვალისწინებით. კერძოდ, იმის მიხედვით, თუ როგორ რეაქციას ახდენენ მასზე ინფრარითელი, ულტრაიისფერი, რენტგენის და გამა სხივები.

საძიებო საგნებისა და ობიექტების გამოკვლევას და მათ ფოტოგადაღებას ულტრაიისფერ სხივებში აწარმოებენ იმ შემთხვევაში, როცა საჭიროა დოკუმენტის ტექსტში ქიმიური ზემოქმედებით გამოწვეული ცვლილებების აღმოჩენა. კერძოდ, როცა საჭიროა უზინარი, ევრეთწოდებული სიმპათიური ან საიდუმლო მელნით შესრულებული ტექსტების გამოვლინება; ბუქი ფერის საგნებზე სისხლის ან სპერმის ან წებოვანი ნივთიერების ლაქების აღმოჩენა; სხეულზე ცეცხლსასროლი იარაღით მიყენებული დაზიანების გარშემო დამწვარი ღენთისა და გაზის კვალის ნიშნების გამოვლინება; ფერების მიხედვით მსგავსი, მაგრამ სხვადასხვა ქიმიური შემადგენლობის მქონე ნივთიერებების ურთიერთგანსხვავების დადგენა.

მაგალითად, ზელნაწერის ტექსტში გარეგნულად ერთნაირი ფერის მელნით შეტანილი ცვლილებების ნამდვილობის ან სხვაობის დასადგენად და სხვა. ულტრაიისფერი სხივებით გამოვლენილი გამოსახულებები შეუიარაღებელი თვალისათვის შეუძნეველი და უხილავია. ამიტომ მათი დაფიქსირება უნდა მოხდეს ფოტოგადაღებით.

ულტრაიისფერი სხივები ფართოდ გამოიყენება ნივთიერ მტკიცებულებათა ლუმინისცენტური ანალიზისათვის. ამასთან, აღსანიშნავია, რომ საგამოძიებო პრაქტიკაში ულტრაიისფერი სხივების გამოსაყენებლად შემუშავებულია მეტად პორტატიული ულტრაიისფერი ნათურები და ხელსაწყოები, რომელთა მეშვეობით ხდება გამოსაკვლევი ობიექტების დანათება ულტრაიისფერი სხივებით, რის შედეგადაც 5-10 წთ-ის შემდეგ გამოსაკვლევი ობიექტი დაიწყებს ლუმინისცირებას და მანამდე მასზე არსებული უზინარი კვალი ან ნივთიერებები თვალსაჩინო გახდება და იგი იქნება ზილვადი მანამ,

სანამ მასზე მოქმედებენ ულტრაიისფერი სხივები. ამიტომ დაუფორმებლივ უნდა მოხდეს მისი ფოტოგადაღება. სწორედ ამიტომ სჭკია მას ფოტოგადაღება ულტრაიისფერ სხივებში.

ფოტოგადაღება ულტრაიისფერ სხივებში ძირითადად წარმოებს ორი საშუალებით: ლუმინისცენციით და ანარეკლ ულტრაიისფერ სხივებში. ლუმინისცენციის დროს იყენებენ ფლოუორესცენციისა და ფოსფორესცენციის ანუ ცივი ნათების ხერხებსა და საშუალებებს. ლუმინისცენციისა და ფოსფორესცენციის დროს ფოტოგადაღებას მიმართავენ გამოსაკვლევ ობიექტზე ულტრაიისფერი სხივებით დანათების შედეგად აღმოჩენილი ნიშნების აღსაბეჭდავად ანუ ლუმინისცირების პროცესში საგანზე (ობიექტზე) გამოვლენილი საძიებო ნიშნების ზილვადობის შენარჩუნებისა და ექსპერტიზის დასკვნის საილუსტრაციოდ.

ფლოუორესცირების დროს ფოტოგადაღება წარმოებს გადასაღებ ობიექტზე ულტრაიისფერი სხივების დანათების შედეგად აღმოჩენილი სურათის ფიქსაციისათვის. ფოსფორესცენციის დროს კი ფოტოგადაღებას მიმართავენ ე.წ. ცივი ნათების შედეგად გამოსაკვლევ ობიექტზე ულტრაიისფერი სხივების დანათებით გამოვლენილი ნიშნების აღსაბეჭდავად. კერძოდ, იგი გამოიყენება ფოსფორის ნაწარმზე და ფასიან ქაღალდებზე (ფულზე ან სხვა.) დარჩენილი ხელის თითების უზინარ კვალთა გამოსავლინებლად, ტანსაცმელზე არსებული შეუმჩნეველი სისხლის ლაქებისა და სპერმის ლაქების ქაღალდის ფულზე ან სხვა საგანზე უზინარი (ლიუმინოგენის) ფეხნილების ან ამავე სახის ე.წ. „უფერული“ ფანქრით შესრულებული ნაწერების გამოსავლინებლად და სხვა.

ასეთ დროს გამოსაკვლევ ობიექტზე გამოსახულება გამოინდება მხოლოდ ულტრაიისფერი სხივების დანათების შედეგად (იხ. სურ. II) და ამ სხივების მოხსნისთანავე გამოვლენილი გამოსახულებებიც გაქრება. ამიტომ მიღებული გამოსახულების აღბეჭდვა რეკომენდებულია მოხდეს მისი ფოტოგადაღებით შესაბამისი შუქფილტრების გამოყენებით. ამგვარი სახის ფოტოგადაღება შეიძლება გაწარმოოთ ნებისმიერი ფოტოაპარატით (ჩვეულებრივი ფოტოობიექტივით).

ანარეკლ ულტრაიისფერ სხივებში ფოტოგადაღების დროს გასაღაღებ გამოსაკვლევ საგანს ანათებენ რტუტ-კვარცის ნათურით შუქფილტრის გარეშე. მაგრამ ფოტოაპარატის ობიექტივის წინ ათავსებენ ულტრაიისფერ შუქფილტრებს. ამასთან, ფოტოგადაღებას აწარმოებენ ისეთი ფოტოკამერით, რომლის ობიექტივი დამზადებულია სპეციალური კვარცის მიზნით. ე.ი. ფოტოაპარატს აუცილებლად უნდა ჰქონდეს სპეციალური კვარცის ფოტოობიექტივი. ფოტოგადაღება წარმოებს ჩვეულებრივ შავ-თეთრ ფოტომასალაზე, რომლის დროსაც სიმკვეთრეზე დაყენება ხდება ჩვეულებრივ ელექტროგანათების პირობებში.

კრიმინალისტიკური მიზნებისათვის განსაკუთრებული გამოყენება პოვა ინფრაწითელმა სხივებმა. ეს სხივები უხილავია ადამიანის შეუიარაღებელი თვალისათვის და მისი აღმოჩენა შეიძლება მხოლოდ სპეციალური მიმღებით ან ფოტოგადაღებით.

ინფრაწითელ სხივებში გამოსაკვლევი საგნებისა და ობიექტების ფოტოგადაღება რეკომენდებულია მხოლოდ მაშინ, როცა საჭიროა

სურ. 11. ბექრთამეობაში მზილებულ ტ.-ეს პირადი ჩხრეკის დროს მასთან აღმოჩენილ ქრთამის სახით გადაცემულ ფულზე სპეციალური უნიჩარი ანუ უფერული ფანქრით შესრულებული წარწერის „ქრთამი“-ს და შესაბამისი თარიღის გამოვლინება ულტრაიისფერ სხივებში ფოტოგადაღებით

ისეთი დოკუმენტების ტექსტის წაკითხვა, რომლებიც დაფარულია (დაწებებულია) ქაღალდით, წაშლილია ან გაუფერულებულია ტექსტები ან როცა საჭიროა აღმოჩენილი იქნეს დოკუმენტებში შეტანილი ცვლილებები, ჩამატებები და სხვა. აგრეთვე, როცა დოკუმენტი დაფარულია მელნით, სისხლით ან სხვა რაიმე საღებავით ან როცა საჭიროა გადაღები ქაღალდის გამოყენებით ხელმოწერის გაყალბების ნიშნების აღმოჩენა, დამწვარი დოკუმენტების ტექსტის აღდგენა, მუქი ფერის საგნებზე (ნაჭრებზე) ღენთის ნამწვავების აღმოჩენა და სხვა.

ფოტოგადაღებას ინფრაწითელ სხივებში აწარმოებენ ინფრაწითელი სხივებისაღმი მგრძნობიარე „ინფრაქრომის“ ფირზე ან ფირფიტაზე შესაბამისი შუქფილტრებით, გადაღებული ნეგატივების დამუშავებას კი აწარმოებენ სრულ სიბნელეში. სინათლის წყაროდ იყენებენ მძლავრ (500-1000 ვოლტის მქონე) ელექტრონათურებს, რომელთაგან მიმდინარე სინათლის წყაროს წინ ათავსებენ ინფრაწითელ ფილტრს. ფოტოგადაღება შეიძლება მოხდეს ჩვეულებრივი ფოტოაპარატით, რომელიც სასურველია აღჭურვილი იყოს მკვრივი ან თხევადი შუქფილტრით. ამასთან, საჭიროა, რომ ფოტოგადაღების დროს ფოტოაპარატის ობიექტივი მაქსიმალურად იქნეს დიაფრაგმირებული.

რენტგენის სხივებში ფოტოგადაღებას კრიმინალისტიკური მიზნებისათვის იყენებენ იმ შემთხვევაში, როცა საჭიროა საკეტების, ლუქების, ცეცხლსასროლი იარაღების შინაგანი მოწყობილობისა და მისი ნაწილების მდგომარეობის შესწავლა-გამოკვლევა, სხვა საგნებში ლითონის საგნების აღმოჩენა, საღებავი ნივთიერებებით დაფარული ტექსტების წაკითხვა, ძვირფასი ნივთების, ფასეულობებისა და ფულის შესანახად მოწყობილი სპეციალური სამალავების დაძებნა-აღმოჩენა და სხვა.

ამ ფოტოგადაღების არსი იმაში მდგომარეობს, რომ ფოტომასალა, რომელიც მოთავსებულია სპეციალურ კასეტებში ან შეფუთულია შავი ფერის ფოტოქაღალდში, გადასაღებ ობიექტთან მოჰყავთ კონტაქტში ყოველგვარი ფოტოაპარატის გარეშე, რის შემდეგაც ამ გამოსაკვლევ ობიექტში ატარებენ რენტგენის სხივებს და ფოტოე-

მულსიაზე წარმოიქმნება მისი ჩრდილოვანი გამოსახულება.

რენტგენი სხივების წყაროდ გამოიყენება რენტგენის სპეციალური დანადგარი, გადასაღებად კი მაღალმგრძნობიარე და მაღალი კონტრასტულობის მქონე რენტგენის ფირები, რომლებიც შეიძლება იყოს როგორც ნეგატიური, ისე პოზიტიური გამოსახულების.

იმისათვის, რომ რენტგენოსხივებში გადაღებული ფოტონეგატიური ან ფოტოპოზიტიური გამოსახულება მივიღოთ მკვეთრი და ხარისხიანი, საჭიროა გადაღების დროს სწორად შეირჩეს და განისაზღვროს ფოტოგადაღების დროის მონაკვეთი, ანუ ფოტოექსპოზიცია. ეს უკანასკნელი კი დამოკიდებულია შემდეგ ძირითად ფაქტორებზე: დენის სიმძლიერეზე, საფოკუსო მანძილზე, ეკრანის გამაძლიერებელზე, რენტგენის სხივებში გადასაღები ობიექტის გამჭვირვალობაზე, ფოტომასალის მგრძნობიარობაზე და რენტგენის აპარატის ზერელის სიმძლიერეზე.

რენტგენოგამოსახულების მისაღებად გადასაღებ (საძიებო) საგანს ათავსებენ რენტგენის მილაკა და ფოტომასალას შორის. რის შემდეგაც გამოსაკვლევ საგანსა და ფოტორენტგენო ფირს (ნეგატივს ან პოზიტივს) ერთიმეორეზე ათავსებენ, განსაზღვრავენ საფოკუსო მანძილს, ექსპოზიციას და შემდეგ რენტგენოგადაღებას. ვინაიდან რენტგენის სხივები გარკვეულწილად უარყოფითად მოქმედებენ ადამიანის ჯანმრთელობაზე, რენტგენოგადაღების დროს მაქსიმალურად უნდა იქნეს დაცული ლაბორატორიული მოწყობილობისათვის განკუთვნილი ყველა პირობა.

გამა-სხივებში ფოტოგადაღებას ძირითადად მიმართავენ იმ შემთხვევაში, როცა საჭიროა მივიღოთ უფრო მკვერივი და სქელი სხვადასხვა საგნებისა და ობიექტების გამჭოლი აგებულების ალბეჭდვა ფოტოემულსიაზე. გამოსხივების ყველაზე აქტიურ და მოხერხებულ წყაროდ მიჩნეულია რადიაქტიული იზოტოპები. იმის გათვალისწინებით, რომ რადიაქტიური იზოტოპები უარყოფით ზეგავლენას ახდენს ადამიანის ჯანმრთელობაზე, კრიმინალისტიკაში მის გამოყენებას იშვიათად მიმართავენ, ისიც ლაბორატორიაში მაქსიმალურად დაცულ უვნებელ პირობებში. მას ძირითადად იყენებენ

მაშინ, როცა საჭიროა სხვა საგნებსა და ობიექტებში გადამალული ლითონის საგნების აღმოჩენა ან როცა საჭიროა საძიებო ლითონის საგნების შიდა მოწყობილობის გამოკვლევა და ლითონის საგნების სხვადასხვა ნაწილების მდგომარეობისა და თვალსაჩინოების მიზნით მისი ფოტოფირზე (ფირფიტაზე) გამოსახულების ალბეჭდვა.

დ) მაკრო და მიკროფოტოგადაღების ზერხები და მეთოდები. მიკროფოტოგრაფიული კვლევის მეთოდები გამოიყენება კრიმინალისტიკური მიზნებისათვის საგნებისა და ობიექტების მიკროსტრუქტურების მიკრორელიეფის გამოსაკვლევად და ამ კვლევის პროცესებისა და შედეგების საილუსტრაციოდ. შეუიარაღებელი თვალისათვის შეუმჩნეველი მცირე, პატარა ნაწილაკების გამოკვლევის, მათი გამოვილინებისა და ალბეჭდვისათვის კვლევით ფოტოგრაფიაში შემუშავებულია მიკროფოტოგადაღების ორი ძირითადი საშუალება: მიკრო- და მაკროფოტოგადაღების ზერხები და საშუალებები.

იმ შემთხვევაში, როცა საჭიროა გამოსაკვლევი ობიექტებისა და მისი შემადგენელი ნაწილების შედარებით მცირე, დაახლოებით 20-30-ჯერ გადიდება, გამოიყენება მაკროფოტოგრაფიული მეთოდები, რაც ძირითადად წარმოებს მოკლეფოკუსიანი ობიექტივებით აღჭურვილი ფოტოკამერებით. როცა საჭიროა მათი უფრო მეტჯერადი (40, 100 და მეტჯერ) გადიდება, მაშინ მისი ფოტოგადაღებას აწარმოებენ მიკროსკოპის საშუალებით. ამ მიზნით მიკროსკოპზე აერთებენ ფოტოკამერას ისეთნაირად, რომ ფოტოობიექტივის როლი შეასრულოს მიკროსკოპის ტუბუსმა, რის შემდეგაც ახდენენ გადასაღები საგნის განათებას და შემდეგ არჩევენ ფოტოგადაღების ექსპოზიციას.

ამ სახის ფოტოგადაღებას ეწოდება მიკროფოტოგადაღება. მიკროფოტოგადაღების საშუალებით გადასაღები საგნის გადიდების ჯერადობის დასადგენად რეკომენდებულია მასშტაბური ფოტოგადაღების წესის ან შემდეგი ფორმულის გამოყენება:

$$M = \frac{mxT}{250}$$

სადაც m არის გამადიდებელი მიკროსკოპის აღმნიშვნელი, T – მანძილი ოკულარიდან მქრქალ მინამდე, 250 კი – მანძილი მილიმეტრებში, სადაც ყველაზე უკეთ მოჩანს გადასაღები საგნის ნიშნები.

მიკროფოტოგადაღების დროს რეკომენდებულია შემდეგი თანმიმდევრობის დაცვით: მომზადდეს გადასაღები ობიექტი; შეირჩეს და მოერგოს ობიექტივი და ოკულარი; მიკროსკოპზე დამაგრდეს ფოტოკამერა; შეირჩეს განათება; განისაზღვროს სიძველეთა, ფოტომასალა; დაიბუხტოს კასეტა და მოთავსდეს ფოტოკამერაში; განისაზღვროს ექსპოზიცია და მოხდეს გადასაღები საგნის ფოტოგადაღება. ამგვარი რთული პროცესი ამჟამად გამარტივებულია წარმოდგენილი უნივერსალური დანადგარის სახით.

მიკროფოტოგადაღების დროს იყენებენ აგრეთვე სტერეომიკროფოტოგადაღებისა და ტელემიკროფოტოგადაღების ხერხებს და მეთოდებს.

საექსპერტო პრაქტიკაში მიკროფოტოგადაღებას უმეტესწილად იყენებენ დოკუმენტების გამოსაკვლევად; ტყვიის გარსის გაშლისა და მასზე დარჩენილი კვალის გამოსაკვლევად; გაცლილ საბრძოლო მასრაზე დარჩენილი კვალის გამოსაკვლევად. აგრეთვე საფანტის, დენტის ნაშვავების, ლითონის მცირე ნაწილების, ფხვნილების და სხვ. მსგავსი ნივთიერებების გამოსაკვლევად და ამ კვლევის შედეგების საილუსტრაციოდ.

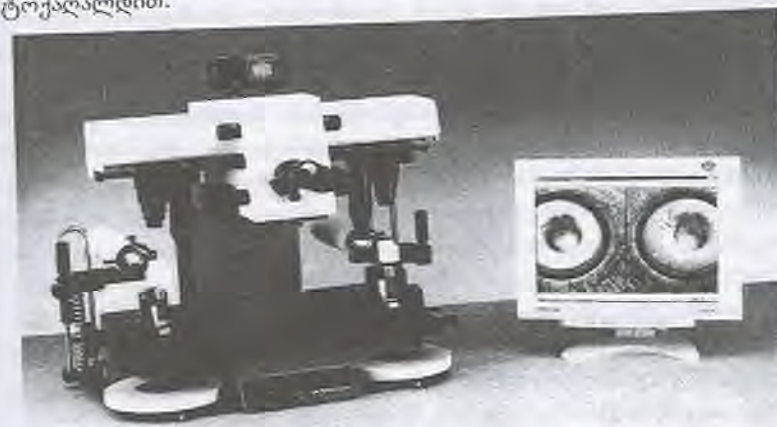
ტყვიის გარსის გაშლისა და მასზე დარჩენილი საბრძოლო იარაღის ლულის შიდა გამოსახულებისათვის დამახასიათებელი კვალის აღმოსაჩენად და გამოსაკვლევად განსაკუთრებით ფართო პრაქტიკული გამოყენება პოვა ახალმა უნივერსალურმა საიდენტიფიკაციო მიკროსკოპმა, რომელსაც აქვს გამოსაკვლევი საგნის გადიდების, ტყვიებისა და გილზების დამაგრების, გამოსაკვლევი საგნებში ერთდროული ბინოკულიარული და ვიდეო დაკვირვების, საკუთარ ბაზასა და მიკროსკოპში არსებული მასრებისა და ტყვიების ურთიერთშედარებითი კვლევის შესაძლებლობა და სხვ. (იხ. სურ. 12).

ფხვნილების მსგავს ნივთიერებათა ფოტოგადაღებას უმეტესწილად ახდენენ გამჭოლ სინათლეზე 50-დან 350-მდე გადიდებული სახით.

ფოტოგადაღებისას მხედველობაში მიიღება ფხვნილების ფერი. კერძოდ, თეთრი ფერის ფხვნილების ფოტოგადაღება რეკომენდებულია მოხდეს მუქი ფერის ზედაპირის მქონე საგანზე ფხვნილების თანაბარი განაწილების დროს, მუქი ფერის ფხვნილებისა კი პირიქით, თეთრი ფერის ან გამჭვირვალე ზედაპირის მქონე საგანზე მოთავსების შემდეგ.

შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილ ისეთ საგნებზე დარჩენილი კვალის ფოტოგადაღებას, როგორცაა: გაცლილი მასრა, გასროლილი ტყვია, გატეხის იარაღები, საკეტები და სხვა, 10-დან 50-ჯერამდე გადიდებული სახით. ქაღალდის ბოჭკოებისა და მისი მსგავსი მძლე ობიექტების ფოტოგადაღება ასევე მიზანშეწონილია მოხდეს 100-ჯერამდე გადიდებული სახით. მელნის და ფანქრის ზაზების 200-400-ჯერადი გადიდებული სახით და სხვა.

მიკროფოტოგადაღებები ასევე რეკომენდებულია ჩატარდეს მაღალმგრძნობიარე ფოტომასალებზე. ამასთან მიკროფოტოგადაღება შეიძლება ვაწარმოოთ, როგორც ჩვეულებრივ შავ-თეთრი ფონის ფოტომასალებზე, ისე ფერადი ფოტოფირებითა და ფერადი ფოტოქაღალდით.

სურ. 12.

§6. ფოტო-, კინო-, ვიდეოგადაღების და
სხვა ხმისჩაწერის აპარატურის გამოყენება
კრიმინალისტიკური მიზნებისათვის

კრიმინალისტიკურ ფოტოგრაფიაში შემუშავებული ფოტოგადაღების ხერხები შეიძლება წარმატებით იქნეს გამოყენებული კინო და ვიდეოგადაღების დროსაც. უფრო მეტიც, კრიმინალისტიკურ ფოტოგრაფიაში შემუშავებულ ფოტოგადაღებებთან შედარებით კინო- და ვიდეოგადაღებას ის უმთავრესი უპირატესობა აქვს, რომ ამ დროს გადასაღები საგნებისა და ობიექტების აღბეჭდვა ხდება უწყვეტი ციკლით, რაც საშუალებას გვაძლევს კინოფირზე აღიბეჭდოს არა მარტო გამოძიებისათვის მნიშვნელობის მქონე საგანი ან ობიექტი ერთ მთლიანობაში, არამედ საგამოძიებო მოქმედების მთელი პროცესიც მასში მონაწილე პირთა მოქმედებების თანმიმდევრული ასახვით.

კინოგადაღებისაგან განსხვავებით ვიდეოგადაღების დროს შესაძლებელი ხდება არა მარტო მთლიანი მოქმედების ფირზე აღბეჭდვა და საჭიროების შემთხვევაში მისი კვლავწარმოება, არამედ ისიც, რომ ერთდროულად მოხდეს ხმის ჩაწერა და შემდეგ, საჭიროების შემთხვევაში, ამა თუ იმ სახის საგამოძიებო მოქმედების ჩატარების დროს მისი მოსმენა. მაგალითად, დაკითხვის დროს დასაკითხი პირის მიერ მიცემული ჩვენება და სხვა.

ასევე, ჩვენების ადგილზე შემოწმების ჩატარებისას ვიდეოგადაღების დროს მაგნიტურ ფირზე აღიბეჭდება არა მარტო ის ადგილი და გარემოება, რომელზეც მიუთითებს ჩვენების მიმცემი პირი, არამედ მასთან ერთად ამ ფაქტთან დაკავშირებით მის მიერ მიცემული ახსნა-განმარტებებიც, ამასთან, შესაძლებელია თან ვიზუალურად ვაკონტროლოთ მისი ჩაწერის ხარისხი.

კინო- და ვიდეოგადაღება შეიძლება გამოყენებული იქნეს, აგრეთვე საგამოძიებო ექსპრიმენტის, ამოცნობის, ჩხრეკის, შემთხვევის ადგილის დათვალიერების, დაპირისპირების, დაკითხვის და სხვა საგამოძიებო მოქმედების ჩატარების პროცესში.

ვიდეოგადაღებას კინოგადაღებასთან შედარებით, სხვა გარე-

მოვებთან ერთად ის უპირატესობა აქვს, რომ ვიდეოგადაღების სატარების შემდეგ, მას არ სჭირდება ლაბორატორიული დამუშავება და იგი პირდაპირ შეიძლება გამოყენებული იქნეს ტელეეკრანზე გამოსახულებათა მისაღებად. მაგრამ ამასთან შედარებით კინოგადაღებასაც აქვს გარკვეული უპირატესობა და სხვაობა, რაც პირველ რიგში იმაში გამოიხატება, რომ კინოგადაღების მსგავსად, ვიდეოგადაღების დროს არ შეიძლება მისი გადაღების დაჩქარება, გადაღების სისწრაფის შეცვლა ან მისი სიჩქარის ხელოვნური შემცირება და სხვა.

იმ შემთხვევაში, თუ კინოფირზე ან ვიდეოფირზე აღბეჭდილია საგამოძიებო მოქმედების მთელი პროცესი, შეიძლება საქმის სასამართლოში განხილვის დროს იგი ნაჩვენები იქნეს ეკრანზე და სასამართლომ მისცეს მას შესაბამისი მტკიცებულებითი მნიშვნელობა ან უარყოს იგი და არ მიიჩნიოს მტკიცებულებად.

დანაშაულთა გამოძიების პროცესში კინო- და ვიდეოგადაღებები ძირითადად გამოიყენება ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებების (ფარული თვალთვალის და სხვა) და საგამოძიებო მოქმედებათა ჩატარების დროს. მაგრამ ასევე წარმატებით შეიძლება მისი გამოყენება აგრეთვე კრიმინალისტიკური ექსპერტიზის წარმოების დროსაც, განსაკუთრებით კი სპექტრის უხილავ სხივებში გამოსაკვლევი საგნების, ობიექტების და დოკუმენტების დათვალიერება-გამოკვლევის დროს მათზე არსებულ ფარულ გამოსახულებათა გამოვლინების მთლიანი პროცესის აღსაბეჭდად, ან როცა საჭიროა სხვადასხვა სახის რთული გამოსაკვლევი გარემოებების, კვალის, საგნებისა და ობიექტების ურთიერთკავშირში აღბეჭდვა და სხვა. ფოტო-, კინო- და ვიდეოგადაღებები შეიძლება გამოყენებული იქნეს აგრეთვე სასამართლოში საქმის განხილვის დროს.

კინოგადაღება და ვიდეოჩაწერის წარმოება რეკომენდებულია ჩატარდეს ისეთივე თანმიმდევრობით, როგორც თვითონ საგამოძიებო მოქმედება და ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიება ტარდება. მხედველობაში მიიღება აგრეთვე საორიენტაციო, მიმოხილვითი, საკვანძო, დეტალური და სხვა სახის ფოტოგადაღებისათვის შემუშავებული წესი.

მაგალითად, კინო- და ვიდეოგადაღების დროს შორიდან თანდათან მიახლოების გზით გადასაღები ობიექტი (საგანი, გარემოება) კინო- და ვიდეოფირზე უფრო მსხვილი მასშტაბით აღიბეჭდება, რადგან მას გადასაღები კამერით მიახლოებისას თანდათან სცილდება მისი გარემომცველი გარემოება და საგნები, გადასაღები ცენტრი კი უფრო მსხვილი მასშტაბით წარმოჩინდება. ყოველივე ამის შედეგად საორიენტაციო წესით გადაღებული კომპოზიცია უფრო დინამიკური და მეტი ინფორმაციის ამსახველი გახდება.

ასევე, მიმოხილვითი გადაღების დროს კინო- და ვიდეომაგნიტური ჩანაწერებისას შეიძლება აღიბეჭდოს როგორც საერთო ხედი, ისე მისი ცალკეული გარემოებები და ელემენტები სათანადო თანმიმდევრობით ურთიერთკავშირში, გადასაღები ცენტრის მიმართულებით წინსვლითა და მიახლოებით გადასაღებ საგანსა და კინო- (ვიდეო-) აპარატის ობიექტივს შორის არსებული მანძილის თანდათანობით შემცირებით. ისევე, როგორც ეს აღწერილია საგამოძიებო-ოპერატიულ ფოტოგრაფიაში შემთხვევის ადგილის დათვალიერებისას ოთხი სახის ფოტოგადაღება — საორიენტაციო, მიმოხილვითი, საკვანძო და დეტალური სახის ფოტოგადაღება.

ვიდეოგადაღების სწავლება მიზანშეწონილია ვაწარმოოთ მცირე გაბარიტების მქონე იმპორტული წარმოების ვიდეოაპარატურით. კერძოდ, იაპონიის, გერმანიის, აშშ-ს, დიდი ბრიტანეთის და სხვა სახელმწიფოებში გამოყენებული მცირეგაბარიტის ვიდეოკამერებით და სხვ. შეიძლება გამოყენებული იქნეს აგრეთვე რუსული წარმოების პორტატიული ფერადი ვიდეოკამერები, რომლებიც აღჭურვილია ცვალებადი საფოკუსო მანძილის მქონე ობიექტივით.

ვიდეოკამერების გამოყენების უმთავრესი უპირატესობა ისაა, რომ მათ შეუძლიათ სწრაფად და ერთდროულად მოახდინონ ინფორმაციის ვიდეოჩანაწერა და მისი პროექცირება საყოფაცხოვრებო ჩვეულებრივი ტელევიზორებით. კიდევ უფრო მეტ შესაძლებლობას იძლევა თანამედროვე ვიდეოაპარატურა, რომლით გადაღებული ფირები შეიძლება პირდაპირ მოვთავსოთ ტელევიზორებში და ტელევიზორის ეკრანზე ვაჩვენოთ გადაღებული ვიდეოფონოგრამები ვიდეომაგნიტოფონების გამოყენების გარეშე.

ვიდეოჩანაწერისა და გამოსახულების ხარისხი, გარკვეულწილად დამოკიდებულია თითონ ვიდეოფირის ხარისხზე, განათებაზე, გადასაღები საგნის სიმკვეთრეზე და უშუალოდ ვიდეოკამერისა და ვიდეომაგნიტოფონის გამართულობაზე.

საგამოძიებო პრაქტიკაში კინო- და ვიდეოგადაღებების გარდა ასევე ფართოდ გამოიყენება სხვადასხვა სახის ჩვეულებრივი ხმის ჩამწერი აპარატურა, განსაკუთრებით კი ისეთი სახის საგამოძიებო მოქმედებათა წერძნობისას, როგორიცაა: მოწმის, დაზარალებულის, ევკვიტანის, ბრალდებულის დაკითხვა, ჩვენების ადგილზე შემოწმება და სხვა. ამასთან, იგი გამოიყენება, როგორც ამ საგამოძიებო მოქმედებათა ჩატარების შედეგების ფიქსაციის დამატებითი საშუალება, რომლის დროსაც გამომძიებელი ავსებს დასაკითხი პირის ანკეტურ მონაცემებს, აფრთხილებს მას, რომ მისი ჩვენება იწერება ხმის ჩამწერი აპარატურით, რაც აღინიშნება შესაბამისი საგამოძიებო მოქმედების ოქმში. მაგრამ, ცხადია, ეს ისე არ უნდა გავიგოთ, თითქოს ამით გამომძიებელი თავისუფლებოდეს საგამოძიებო მოქმედების წერილობითი ოქმის შედგენისაგან. იგი მთელ ამ პროცესს შემოკლებული სახით (მაგალითად, დაკითხვის მთავრდება იგი, საჭიროა აღინიშნოს ისიც, რომ ოქმს თან ერთვის დაკითხვის ხმის ჩამწერი ფირი ან ვიდეოფირი და სხვა.) აღწერს საგამოძიებო მოქმედების ოქმში. რის შემდეგაც ოქმს ხელს აწერს გამომძიებელი და ამ საგამოძიებო მოქმედებაში მონაწილე პირები. ამასთან, საგამოძიებო მოქმედების დამთავრების შემდეგ, უნდა მოხდეს გადაღებული კინოფირის ან ვიდეოფირის (ვიდეო-ჩანაწერის) ეკრანზე ჩვენება საგამოძიებო მოქმედებაში მონაწილე პირების თანდასწრებით და მასზე შედგეს შესაბამისი ოქმი.

იმისათვის, რომ გამოძიების პროცესში გამოყენებულ ფოტო-, კინო-, ვიდეოგადაღებებს და ხმის ჩამწერებს მიეცეს მტკიცებულებებითი მნიშვნელობა, საჭიროა ამ სახის გადაღებების მთელი პროცესის აღწერა შესაბამის საგამოძიებო ოქმში. კერძოდ, მასში საჭიროა მითითება გადასაღები ობიექტის სახეობისა და ადგილ-

დებარეობისა, სად, როდის და რა ვითარებაში მოხდა მისი ფოტო-, კინო- ან ვიდეოგადაღება, როგორი იყო განათება, გადაღების რა მეთოდები იქნა გამოყენებული და სხვა.

საგამოძიებო მოქმედებათა ჩატარების პროცესში გადაღებულ ფოტოსურათებს, რომლებიც საგამოძიებო ოქმს თან ერთვის, რეკომენდებულია გაუკეთდეს შესაბამისი ახსნა-განმარტებითი წარწერები, დაესვას რიგითი ნომერი და საგამოძიებო ორგანოს ბეჭედი ისეთ-ნაირად, რომ ბეჭდის ერთი ნაწილი გადადიოდეს ფოტოსურათის თავისუფალ ნაწილზე, მეორე კი იმ სუფთა ქაღალდზე, რომელზეც დაწებებულია ფოტოსურათები. ამასთან, საჭიროა საგამოძიებო ოქმს ფოტოსურათებთან ერთად თან დაერთოს ამ ფოტოსურათების ნეგატივები, თუკი ასეთი იქნება. როგორც წესი, ფოტოსურათები დამოწმებული უნდა იქნეს გამომძიებლის მიერ. მაგრამ თუ ეს ფოტოსურათები გადაღებული იყო არა გამომძიებლის, არამედ სხვა პირის მიერ, მაშინ გამომძიებელთან ერთად ამ ფოტოსურათებს ხელი უნდა მოაწეროს მისმა გამამღებმა პირმაც.

ასევე, ექსპერტიზის ჩატარების პროცესში საჭიროა ექსპერტიზის აქტში კვლევის შედეგების საილუსტრაციოდ გამოყენებული იქნეს კვლევით ფოტოგრაფიაში შემუშავებული ფოტოგადაღების გზით მიღებული ფოტოსურათები. როგორც წესი, ასეთი ფოტოსურათები თან ერთვის ექსპერტიზის დასკვნას სპეციალური ფოტოტაბულების სახით, რომელსაც ექსპერტის მიერ უკეთდება შესაბამისი ახსნა-განმარტებითი წარწერები და დაესმის საექსპერტო დაწესებულების ბეჭედი ისეთნაირად, რომ ბეჭდის ნაწილი მოთავსდეს ფოტოტაბულაზე, ნაწილი კი ფოტოსურათზე.

ხმის ჩამწერ მიკროვიდეოპარატურას არც თუ ისე იშვიათად იყენებენ აგრეთვე არაპროცესუალური გზით ოპერატიულ-სამძებრო მიზნებისათვის, რომლის მტკიცებულებითი მნიშვნელობის საკითხი შეიძლება გადაწყდეს სასამართლოს მიერ შესაბამისი პირობების გათვალისწინებით.

საკონტროლო კითხვები

1. რა არის კრიმინალისტიკური ფოტოგრაფია;
2. რა მნიშვნელობა აქვს კრიმინალისტიკური ფოტოგრაფიის შესწავლას;
3. რა თავისებურებებით ხასიათდება კრიმინალისტიკური ფოტოგრაფიის ხერხებისა და საშუალებების გამოყენება გამომძიებლის, ოპერატიული მუშაკის, სპეციალისტის, ექსპერტის კრიმინალისტიკისა და სასამართლოს მიერ;
4. ძირითადად რა სახის ფოტოგადაღებები უნდა ჩატარდეს შემთხვევის ადგილის დათვალიერების დროს;
5. ძირითადად რა სახის ფოტოპარატები გამოიყენებოდა და გამოიყენება კრიმინალისტიკურ ფოტოგრაფიაში;
6. ვინ იყენებს საგამოძიებო-ოპერატიულ ფოტოგრაფიაში შემუშავებულ ფოტოგადაღების ხერხებს და მეთოდებს;
7. რა თავისებურებებით ხასიათდება საგამოძიებო-ოპერატიულ ფოტოგრაფიაში შემუშავებული ფოტოგადაღების ხერხები და მეთოდები;
8. როგორ ხდება პანორამული სახის ფოტოგადაღება;
9. რას ნიშნავს სტერეოსკოპიული ფოტოგადაღება და როგორ უნდა ჩატარდეს იგი;
10. რა არის განზომილებითი ფოტოგრაფია და რა სახის ფოტოგადაღებებს მოიცავს იგი;
11. რა განსხვავებაა მარტივი სახის მასშტაბურ ფოტოგადაღებებსა და მსხვილმასშტაბური სახის ფოტოგადაღებებს შორის;
12. როგორ უნდა ჩატარდეს საამოსაცნობო ფოტოგადაღება;
13. რა თავისებურებებით ხასიათდება რეპროდუქციული, რეფლექსური და დეტექტიური სახის ფოტოგადაღებები;
14. რა თავისებურებით ხასიათდება კრიმინალისტიკური კვლევითი ფოტოგრაფიის თეორია და პრაქტიკა;
15. ფოტოგადაღების რა ხერხები და მეთოდები გამოიყენება კვლევით-ფოტოგრაფიაში;

16. რას ნიშნავს კონტრასტულობის შეცვლის ფოტოგრაფიული მეთოდები;

17. როგორ და რა სახით გამოიყენება კონტრასტულობის შეცვლის ფოტოგრაფიული მეთოდები;

18. რა თავისებურებებით ხასიათდება ფოტოგადაღება სპექტრის უხილავ სხივებში;

19. როგორ და რა თავისებურებებით ხასიათდება მაკრო- და მიკროფოტოგრაფიის ხერხები და მეთოდები;

20. როგორ და რა თავისებურებებით ხასიათდება კრიმინალ-ისტიკურ ფოტოგრაფიაში შემუშავებული ფოტო-, კინო-, ვიდეოგადაღებისა და სხვა სახის ხმის ჩამწერი აპარატურის პროცესუალური გაფორმება.

თავი VII. ხელნაწერების კრიმინალისტიკური გამოკვლევა

§1. ზოგადი მოძღვრება დოკუმენტებისა და ხელნაწერების კრიმინალისტიკური კვლევის ცნებისა და მნიშვნელობის შესახებ

დოკუმენტების კრიმინალისტიკური გამოკვლევა არის კრიმინალისტიკური ტექნიკის ის მნიშვნელოვანი დარგი, რომელიც დანაშაულთა გახსნისა და თავიდან აცილების მიზნით შეისწავლის და ადგენს დოკუმენტების გაყალბების ნიშნების აღმოჩენის, ხელნაწერისა და ხელმოწერი პიროვნების დადგენის მიზნით წარმოებულ კვლევის სამეცნიერო-ტექნიკურ საშუალებებს, ხერხებსა და მეთოდებს.

სიტყვა „დოკუმენტი“ მომდინარეობს ლათინურიდან „dokumentum“ და ნიშნავს რაიმეს დამოწმებას, დამტკიცებას. ძველ რომში ამ ცნებაში იგულისხმებოდა ყოველივე ის, რითაც შეიძლებოდა დამოწმებული ყოფილიყო იურიდიული მნიშვნელობის რაიმე ფაქტი.

დოკუმენტების კვლევის ობიექტები საკმაოდ სრულყოფილადაა ჩამოთვლილი საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 126-ე მუხლში, რომლის თანახმად დოკუმენტად შეიძლება მიჩნეულ იქნეს ის „წყარო, რომელშიც ინფორმაცია აღბეჭდილია სიტყვიერნიშნობრივი ფორმით, ან ფოტო-, კინო-, ვიდეო-, ბგერისა თუ სხვა ჩანაწერის სახით, ან სხვა ტექნიკური საშუალების გამოყენებით“.

მაშასადამე, დოკუმენტების კვლევის ობიექტი შეიძლება იყოს არა მარტო წერილობითი სახით შედგენილი დოკუმენტები, არამედ აგრეთვე ხელით ან სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებებით (კომპიუტერით, საბეჭდი მანქანით ან სტამბური წესით, ფოტოგადაღებით და სხვ.) შესრულებული იურიდიული მნიშვნელობის მქონე ნებისმიერი სახის დოკუმენტი. მოცემული თემის შესწავლის კვლევის მიზანიც სწორედ ისაა, რომ დადგენილი იქნეს ამ დოკუმენტებში (სქემა, გეგმა, ფოტო, კინო- და ვიდეოგადაღებით მიღებული ფოტოსურათების სიუჟეტები და სხვ.) ასახული ფაქტობრივი მონაცემების რეალობის ან მათში შეტა-

ნილი რაიმე სახის ცვლილებებისა და ჩამატებების დადგენა და სხვ.

სქემების, გეგმების, კინო-, ვიდეო- და ფოტოაპარატებით მიღებულ ფოტოსურათებზე აღბეჭდილ პეიზაჟებსა და დოკუმენტის ტექსტში რაიმე სახის ცვლილებებისა და მათზე შესაბამისი მოხელე თანამდებობის პირის ხელმოწერების ტექნიკური გაყალბებისათვის დაინტერესებული პირი წარმატებით იყენებს კომპიუტერს, ქსეროქსს და სხვა სახის სამეცნიერო-ტექნიკურ საშუალებას.

სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის ზემოაღნიშნული მუხლებით მოწესრიგებულია ისიც, თუ რა შემთხვევაში შეიძლება დოკუმენტის მიჩნევა მტკიცებულებად და რა შემთხვევაში შეიძლება დაერთოს იგი სისხლის სამართლის საქმეს მტკიცებულების სახით. კერძოდ, მასში ნათქვამია: თუ დოკუმენტი შეიცავს სისხლის სამართლის საქმის ფაქტობრივი და სამართლებრივი გარემოების დადგენისათვის საჭირო ცნობას, იგი მტკიცებულებად უნდა იქნეს ცნობილი. და, რომ იგი ასეთად ჩაითვლება მხოლოდ მაშინ, როცა ცნობილია მისი ჩამოყალიბების წყარო და შესაძლებელია მისი უტყუარობის შემოწმება დოკუმენტის საექსპერტო კვლევით ან საქმეში არსებულ სხვა მტკიცებულებათა მეშვეობით. გარდა ამისა, იქვე მითითებულია, რომ დოკუმენტი ნივთიერ მტკიცებულებად ჩაითვლება და სისხლის სამართლის საქმეს დაერთვის, „თუ მას შეუნაცვლებლობის თვისება აქვს“.

მაშასადამე, დოკუმენტად და თვით დოკუმენტების კრიმინალისტური კვლევის ობიექტად უნდა ჩაითვალოს გამოსაძიებელ საქმეზე მნიშვნელობის მქონე ამა თუ იმ ფაქტის ან გარემოების დამადასტურებელი ან უარყოფელი ინფორმაციის შემცველი ნებისმიერი სახით შესრულებული საბუთი. ამასთან, თუ ამგვარი კვლევის დოკუმენტი შეიცავს გაყალბების ისეთ აშკარა ნიშნებს, როგორიცაა: ამოფხვკა, ამოშლა, ამოჭმა, ჩამატება და სხვა. იგი იმავდროულად მიჩნეული უნდა იქნეს ნივთიერ მტკიცებულებად.

დოკუმენტების კრიმინალისტური გამოკვლევის სწორ, საფუძვლიან შესწავლას აქვს არა მარტო წმინდა თეორიული, არამედ უადრესად დიდი პრაქტიკული მნიშვნელობა. მისი პრაქტიკული მნიშვნელობა განსაკუთრებით თავს იჩენს გამოსაძიებელი შემთხვევის

სრული ყოველმხრივი გამოკვლევის, მასზე საჭირო ყველა შესაძლო მტკიცებულების შეკრება-გამოკვლევის, ობიექტური ჭეშმარიტების დადგენისა და დანაშაულის თავიდან აცილების თვალსაზრისით.

მოცემული თემის კვლევის არსი და მნიშვნელობა გამოიხატება ისაშიც, რომ დასახული დანაშაულებრივი მიზნის მისაღწევად და წადენილი დანაშაულებრივი კვალის დაფარვისათვის პირი იყენებს მისთვის ხელმისაწვდომ ნებისმიერი სახის ხერხებსა და საშუალებებს და, მთელ რიგ შემთხვევაში, ამავე მიზნით ახდენს სხვადასხვა სახის ყალბი დოკუმენტის დამზადებას ან დოკუმენტში ცვლილებების შეტანას და ამით სხვისი კანონიერი უფლებებისა და თავისუფლების შელახვას და საკუთარი უფლებების და თავისუფლების გაზრდას, თავისი უფლებრივი და მატერიალური მდგომარეობის გაუმჯობესებას, უკანონოდ საკუთრების უფლების მოპოვებას, მატერიალური გამორჩენის მიღებას და სხვა მთელი რიგი პირადი საკითხების მოგვარებას. უნდა ითქვას, რომ ასეთი პირები, მთელ რიგ შემთხვევებში, დოკუმენტების გაყალბების უბადლო ნიჭსა და ოსტატობასაც ამჟღავნებენ.

თავიანთი დანაშაულებრივი განზრახვის სისრულეში მოსაყვანად — ფასიანი ქაღალდებისა და სხვა სახის დოკუმენტების დასამზადებლად არამარტო იყენებენ სპეციალურ სამეცნიერო-ტექნიკურ საშუალებებს, არამედ ამ მიმართულებით თავიანთ სპეციალურ პროფესიონალურ ცოდნასა და გამოცდილებასაც არ იშურებენ, რაც უდავოდ ართულებს მათი დანაშაულებრივი საქმიანობის მხილვას. კერძოდ, ამა თუ იმ საანაზოაზე ძვირადღირებული ბილეთის ან უშუალოდ ყალბი ფულის დასამზადებლად, პირი იყენებს რა თავის პროფესიონალურ ცოდნას, ქმნის სპეციალურ საბეჭდო მანქანას, ან ხატვის გზით აღწევს თავის მიზანს.

აღსანიშნავია, რომ ზოგჯერ ყალბისმქნელები დოკუმენტებში გაყალბების ნიშნების ნაკლებად დატოვებისა და დანაშაულის კვალის დაფარვის მიზნით კრიმინალისტური ლიტერატურის შესწავლასაც არ ვრიდებიან და ზოგიერთ „მოწინავე“ ამბიციურ სტუდენტებზე გაცილებით უკეთ და საფუძვლიანად სწავლობენ დოკუმენტების გაყალბების გამოკვლევის შესახებ არსებულ სპეციალურ ლიტერატურას.

მაგალითად, ვინმე დ.უმ კარგად შეისწავლა კრიმინალისტიკურ ფოტოგრაფიაში შემუშავებული კვლევითი ფოტოგრაფიის ხერხები და მეთოდები, გადაწყვიტა იგი გამოეყენებინა თავისი პირადი კეთილდღეობისთვის. ამ მიზნით იგი ჯერ ერთი მხრიდან ახდენდა ასმანეთიანის ფოტოგადაღებას, შემდეგ ამავე ზომითა და პირობებში ახდენდა იმავე ასმანეთიანის მეორე მხრიდან ფოტოგადაღებას, დაამუშავებდა შესაბამისი ფერების ამსახველ ფოტოხსნარებში, ორივე სურათიდან ფრთხილად ააცილდა ემულსიურ ფენას და მთელი სიზუსტით ერთიმეორეზე დააწებებდა, ოდნავ ცხელი უთოთი დაუთოვებდა და ყველა რეკვიზიტებით შემკული ახალი ასმანეთიანით პროდუქტების შესაძენად ბაზარს მიაშურებდა, იქ ახდენდა მის რეალიზაციას, ყიდულობდა თავისთვის საჭირო პროდუქტებს და თავისი პროფესიონალური საქმიანობის შედეგით კმაყოფილი — სახლში პროდუქტებით დატვირთული ბრუნდებოდა. ასეთი დანაშაულებრივი გზით მან მოკლე დროში საკმაოდ გაიუმჯობესა თავისი მატერიალური მდგომარეობა და რამდენიმე წელიწადი თავისუფლად ნავარდობდა.

ზოგიერთები ამავე სახის დანაშაულებრივი მიზნის მისაღწევად ამზადებენ სპეციალურ საბუჭდ მანქანას ან თავიანთი პროფესიონალური ცოდნის შესაბამისად ამჯობინებენ მათთვის საჭირო რაოდენობით ფასიანი ქაღალდების დახატვას შესაბამისი რეკვიზიტებით და შესრულებულ საბუშაოში შეცდომების დაშვების (სიყალბის ნიშნების გამოვლინების) თავიდან აცილების მიზნით საფუძვლიანად სწავლობდნენ დოკუმენტების კრიმინალისტიკური გამოკვლევის ხერხებსა და მეთოდებს.

მაგალითად, ფულადი რეფორმის გატარებიდან (ფულის შეცვლიდან) რამდენიმე თვის შემდეგ ქ. თბილისში ყალბი ფულის დამზადებაში მხილებული იქნა პირთა ჯგუფი, რომელსაც ერთ-ერთი მაღალსართულიანი კორპუსის სახურავის ქვეშ მოწყობილი ჰქონდა ლითონის მონეტებისა და ქაღალდის ფულის დამზადების სპეციალური აპარატურა. შემთხვევის ადგილის დათვალიერების დროს სპეციალისტთა ყურადღება მიიპყრო იმ გარემოებამ, რომ ფულის მომჭრელი დაზგების გვერდით იდო ქართულ ენაზე გამოცემული კრიმინალისტიკის სახელმძ-

ღვანელო დოკუმენტების კრიმინალისტიკური გამოკვლევის თემაზე გადაშლილ მდგომარეობაში. იქვე იყო აგრეთვე ერთ-ერთი ცნობილი კრიმინალისტიკის მიერ რუსულ ენაზე გამოცემული მონოგრაფია დოკუმენტების კრიმინალისტიკური გამოკვლევის შესახებ. საგულისხმოა ისიც, რომ ამ დანაშაულებრივ ფაქტზე დაკავებულთაგან არც ერთი არ იყო იურისტი.

საგამოძიებო-სასამართლო პრაქტიკაში არცთუ იშვიათობას წარმოადგენს ყალბი ამერიკული დოლარების დამზადება, რომელთა რეალურ დოლართან შესაგვსება იმდენად ღირდა, რომ თვით სპეციალისტებსაც უჭირთ მისი გარჩევა. ყალბი დოლარების დამზადების ხარისხიც თავისთავად მიუთითებს ფულად სისტემაში შემუშავებული ფულადი ერთეულების დამახასიათებელი ნიშნებისა და მისი დამზადების ცოდნით აღჭურვილი პიროვნების მაღალ პროფესიონალიზმზე. ყოველივე ეს, ცხადია, თავისთავად იძლევა სწორი საგამოძიებო ვერსიების აგების საშუალებას. თუმცა ზოგჯერ ასეთ მაღალ პროფესიონალებსაც რჩებათ ნამდვილი ლარებისა და დოლარებისათვის დამახასიათებელი მთელი რიგი მნიშვნელოვანი ნიშნების გადატანა.

მაგალითად, დოლარების გაყალბების დროს ზოგჯერ ავიწყდებით დოლარისათვის დამახასიათებელი ისეთი თვალსაჩინო ნიშნების დასმაც კი, როგორიცაა დოლარზე შესაბამისი ნომრების აღბეჭდვა ორივე მხარეს, ან ასეთ ნომერს აღბეჭდავენ მხოლოდ ერთ მხარეს და სხვ. ცხადია, ამგვარი ნიშნების აღმოჩენა, ზოგჯერ შეუიარაღებელი თვალითაც შესაძლებელია (იხ. სურ. 13).

ზოგჯერ ასევე ემართებათ ყალბი ლარების დამზადების დროსაც (იხ. სურ. 14).

ყოველივე ზემოაღნიშნულის გამო, გამოსაკვლევი ყალბი დოლარებისა და ლარების დათვალიერება უნდა მოხდეს უადრესად გულდასმით სპეციალური ხელსაწყოებისა და სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებების გამოყენებით.

უკანასკნელ პერიოდში საკმაოდ გაზშირდა უმაღლესი სასწავლებლების დამთავრების ყალბი დიპლომების, პირადობის დამადასტურებელი მოწმობების, პასპორტების დამზადებისა და გაცემის ფაქტები.

სურ. 13. ყალბი დოლარები. ლ. სამბარაულის სახელობის სასამართლო ექსპერტიზის ეროვნული ბიუროს კრიმინალისტიკური ექსპერტიზის პრაქტიკიდან

ამ მიზნით ფართოდ იყენებენ არა მარტო თავიანთ პროფესიონალურ ცოდნასა და გამოცდილებას, არამედ მთელი რიგი სახის სამეცნიერო-ტექნიკურ საშუალებებსაც. კერძოდ, ქსეროქსს, კომპიუტერებს და სხვ., რომელთა მეშვეობით დამზადებული ყალბი დოკუმენტის შეცნობა საკმაო სირთულეებთანაა დაკავშირებული. განსაკუთრებით კი მაშინ, როცა იგი დამზადებულია ფერადი კომპიუტერით რეალური დოკუმენტის შესაბამის ფერებში.

ამგვარი დოკუმენტების დათვალიერების დროს განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს დოკუმენტებზე არსებულ რეკვიზიტების

სურ. 14. სხვადასხვა ზერზეთთა და სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებებით დამზადებული ყალბი ათლარიანები

სისრულეს, მათი შესრულების ფორმასა და დოკუმენტის ტექსტში გაპარულ წინააღმდეგობას. აგრეთვე იმას, ხომ არაა ეს დოკუმენტი დამზადებული და გაცემული იმ წარმოება-დაწესებულების ან ორგანიზაციის მიერ, რომელიც იმ დროისათვის უკვე გაუქმებული იყო, ან ხომ არაა წინააღმდეგობა დოკუმენტის ბლანკის დამზადებისა და დოკუმენტის გაცემის თარიღებს შორის, რადგან ამ გარემოებას ყალბი დოკუმენტის დამზადების ავტორი ან საერთოდ ვერ ამჩნევს, ან მას მეორეხარისხოვან გარემოებად მიიჩნევს.

მაგალითად, ერთ-ერთი საშუალო სკოლის სიმწიფის ატესტატის

დათვალიერებისას ყურადღება მიიპყრო იმ გარემოებამ, რომ მისი გაცემის თარიღი წინ უსწრებდა თვითონ ამ ატესტატის ბლანკის დამზადების თარიღს. კერძოდ, მასში მითითებული იყო, რომ ვინმე ბუკუ მაგნიამ აღნიშნული სკოლა წარჩინებით დაამთავრა 1985 წელს და, რომ იმავე წელს მოხდა ამ სიმწიფის ატესტატის გაცემა. ბლანკის დამზადების ადგილსა და სხვა რეკვიზიტებთან ერთად კი მითითებული იყო, რომ ამ ატესტატის ბლანკი დამზადებული იყო 1988 წელს. ამ გარემოების დადგენამ, ცხადია, გარკვეულად შეუწყო ხელი ყალბის-მქმნელების მხილებასა და მათ სამართლიან დასჯას.

თანამედროვე სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებებიდან დოკუმენტების გაყალბების მიზნით დაინტერესებული პირები ფართოდ იყენებენ ჩვეულებრივ და ფერად ქსეროქსებს, კომპიუტერებს და სხვა მთელ რიგ ახალ სხვადასხვა სახის სამეცნიერო-ტექნიკურ საშუალებებს.

დოკუმენტების გაყალბების ხერხები და საშუალებები თავიანთი წარმოქმნის მექანიზმის მიხედვით პირობითად შეიძლება დაიყოს ორ დიდ ჯგუფად:

1. დოკუმენტები, რომლებიც თავიანთი დაბადებიდანვე, ანუ აღმოცენებისთანავე ყალბია.

2. დოკუმენტები, რომლებშიც გაყალბების მიზნით შემდგომში შეტანილია არასწორი მონაცემები (შეიცვალა სახელი ან გვარი, ან დაბადების თარიღი და სხვ.) და ამ გზით მოხდა მისი ნაწილობრივი გაყალბება და სხვ.

ზემოაღნიშნულიდან პირველს მიეკუთვნება ისეთი დოკუმენტები, რომლებიც თავიდანვე არასწორად და უსაფუძვლოდაა დამზადებული და გაცემული. მაგალითად, უმაღლესი სასწავლებლების დამთავრების ყალბი დიპლომის ბლანკის შევსება და გაცემა იმ პირზე, რომელსაც იმ ფაქულტეტზე საერთოდ არ უსწავლია.

ასეთ შემთხვევაში იურიდიული თვალთახედვით ყალბია არა მარტო თვითონ დიპლომი, არამედ უმაღლესი სასწავლებლის დამთავრების ამსახველი ბლანკიც.

ასევე, თავიდანვე ყალბია ისეთი დოკუმენტი, რომლის ბლანკიც, მართალია, ყოველგვარი წესების დაცვითაა დამზადებული, მაგრამ

იგი უსაფუძვლოდაა გაცემული იმ პირზე, რომელსაც დიპლომში მითითებულ ფაქულტეტზე საერთოდ არასოდეს არ უსწავლია და არ დაუმთავრებია.

ასეთ შემთხვევაში პირს უხდება გააყალბოს დოკუმენტისათვის საჭირო ყველა რეკვიზიტი. კერძოდ, დოკუმენტისათვის საჭირო ბლანკი, მასზე არსებული შტამპი და ბეჭედი, შესაბამისი თანამდებობის პირის ხელმოწერა, რეგისტრაციის ნომერი და სხვ.

დოკუმენტის ნაწილობრივ გაყალბებას კი ადგილი აქვს მაშინ, როცა ნამდვილ, რეალურ დოკუმენტში ნაწილობრივ შეაქვთ ცვლილება: დოკუმენტში შლიან თარიღს და მის მაგიერ წერენ სხვა თარიღს, სხვა ციფრობრივ მონაცემებს, ან შლიან მასში არსებულ გვარსა და სახელს და მის მაგიერ შეაქვთ სხვა სახელი და გვარი, არსებულ ტექსტში ამატებენ მათთვის სასურველ მონაცემებსა და ტექსტს, შლიან და სხობენ მათთვის არასასურველი ტექსტის გარკვეულ ნაწილს და სხვ.

ასეთ დოკუმენტზე ყველაფერი კი არაა ყალბი, არამედ მხოლოდ ნაწილი. მთელ რიგ შემთხვევებში ამგვარ დოკუმენტებზე არსებული ბეჭედი, თანამდებობის პირის ხელმოწერა, რეგისტრაციის ნომერი და სხვა რჩება ნამდვილი და სწორი.

საექვო-გაყალბებული დოკუმენტების დათვალიერების დროს სათანადო ყურადღება უნდა მიექცეს იმას, თუ რამდენად სწორადაა მასზე გადატანილი დოკუმენტის დამმოწმებელი ან მისი გამცემი პირის გვარი და სახელი, რადგან ზოგჯერ ყალბისმქმნელი სწორედ აქ უშვებს შეცდომას.

მაგალითად, საქართველოს უშიშროების სამინისტროს თანამშრომლებმა ერთ-ერთი თანამდებობის პირს წარუდგინეს მათ მიერ მოპოვებული საექვო დოკუმენტი, რომლითაც დაინტერესებულმა პირმა უკანონოდ მიიღო საკმაოდ დიდი სოლიდური მატერიალური გამოჩენა. გვარისა და თანამდებობის ამსახველი მრგვალი ფორმის სახელმწიფო გერბიანი ბეჭედი და ხელმოწერა, დოკუმენტს დასმული ჰქონდა აგრეთვე მისი შედგენისა და გაცემის თარიღი და რეგისტრაციის ნომერი. ეჭვმიტანილმა თანამდებობის პირმა მათ განუმარტა, რომ მას ამ ნომრითა და

თარიღით ასეთი დოკუმენტი არასოდეს არ გაუცია და იგი მის სარეგისტრაციო ჟურნალშიც არაა რეგისტრირებული, მაგრამ დოკუმენტზე დასმული ბეჭედი და ხელმოწერა ნამდვილად მისას წააგავს. შემდეგ მისივე თხოვნითა და თანდასწრებით დოკუმენტზე დასმული ბეჭედი შეადარეს მისი კუთვნილი ნამდვილი ბეჭდის ანაბეჭდს, რა დროსაც აღმოჩნდა, რომ მის მიმართ წარდგენილ გაყალბებულ დოკუმენტზე დასმული მრგვალი ბეჭდის ანაბეჭდში მისი სახელი შეტანილი იყო არა მისი ნამდვილი პასპორტისა და პირადობის მოწმობაში მითითებული სახელით, არამედ სხვა ახლობლებისა და ნაცნობ-მგობრებში გავრცელებული არაოფიციალური სახელით „გიგლა“.

მოცემული დოკუმენტის გამყალბების ამ შეცდომაზე იგი გართულების გარეშე ნამდვილად იხსნა ყალბი დოკუმენტის დაშადაბასა და გაცემაში ეჭვმიტანილის სტატუსისაგან.

ზოგჯერ ამა თუ იმ სახის დოკუმენტის გაყალბებით დაინტერესებული პირი რომელიმე თანამდებობის პირის ხელმოწერის სისტემატური ვარჯიშით იმდენად ამსგავსებს თავის ხელმოწერას მისთვის ცნობილი თანამდებობის პირის ხელმოწერას, რომ ამ უკანასკნელს უჭირს იმის გარჩევა, თუ ორი ხელმოწერიდან რომელია მის მიერ შესრულებული ხელმოწერა და რომელი არა.

მაგალითად, ერთ-ერთი დიდი დაწესებულების მთავარი ბუღალტერი სისხლის სამართლის პასუხისგებაში იქნა მიცემული ქონების მითვისებისათვის იმის გამო, რომ ბანკიდან მისი ხელმოწერით გაცემული დოკუმენტით დაწესებულებისათვის გამოტანილი იყოს 900 ათასი მანეთი. მაგრამ ეს თანხა დაწესებულებაში მიტანილი და აღრიცხული არ იყო. ბრალდებულის სახით დაკითხულ ამ პირს წარუდგინეს მისი ხელმოწერით შედგენილი ეს სადავო დოკუმენტი. ამაზე იმდენად დამაჯერებლად და დაბეჯითებით განაცხადა, რომ ამ დოკუმენტზე არსებული ხელმოწერა ნამდვილად მის მიერ იყო შესრულებული, მაგრამ ამ დაწესებულებისთვის ასეთი დიდი ფულადი თანხა მას არასოდეს არ გამოუტანია, რომ გამოძიებამ საჭიროდ აღარ ჩათვალა ამ ხელმოწერის ექსპერტიზის დანიშვნა და ჩატარება. საქმეში არსებული ურთიერთსაწინააღმდეგო მტკიცებულებების გამო

სასამართლომ საქმე მართებულად დააბრუნდა დამატებით გამოძიებაში და ერთ-ერთ აუცილებელ ჩასატარებელ ქმედებად მოუთითა მოცემულ საქმეზე ხელმოწერების კრიმინალისტიკური ექსპერტიზის დანიშვნა-ჩატარება, რათა დადგენილიყო სადავო დოკუმენტზე შესრულებული ხელმოწერა ნამდვილად ეკუთვნოდა თუ არა მოცემულ თანამდებობის პირს.

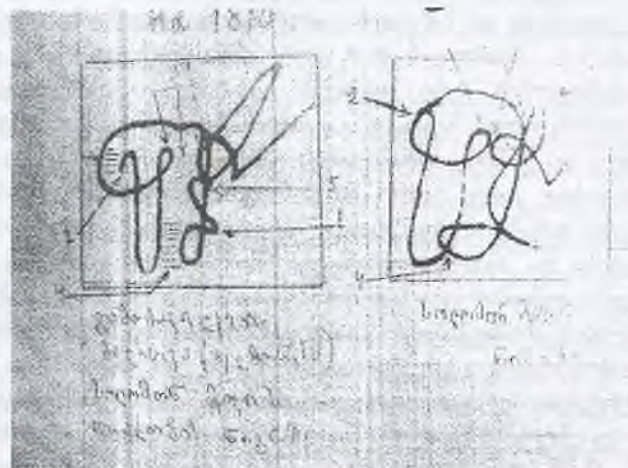
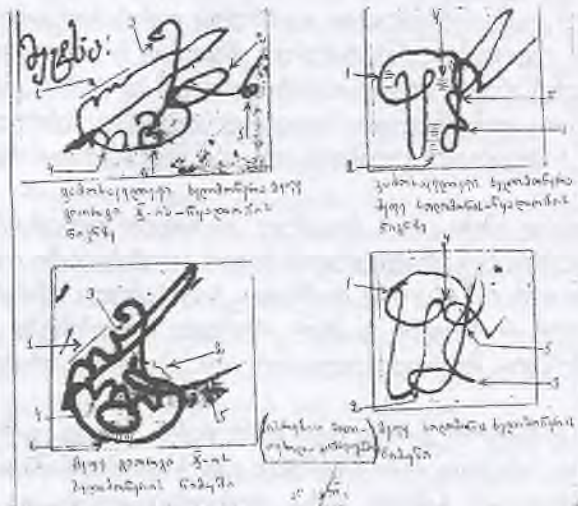
მიუხედავად იმისა, რომ მოცემულ ამ სადავო დოკუმენტზე გაკეთებულ ხელმოწერას ბრალდებულის სახით პასუხისგებაში მიცემული მთავარი ბუღალტერი თავისად მიიჩნევდა, ჩატარებული ექსპერტიზით დადგინდა, რომ ამ მთავარი ფაქტის ამსახველ დოკუმენტზე გაკეთებული ხელმოწერა შესრულებული იყო არა ამ პირის, არამედ სხვა პირის მიერ.

საქმის დამატებით გამოძიებაში დაბრუნების შემდეგ, გამოძიებით დადგენილი და პასუხისგებაში მიცემული იქნა სხვა, ამ დანაშაულებრივი ქმედების ნამდვილად ჩამდენი პირი, რომელმაც აღიარა და თავისი ჩვენებით დაადასტურა მის მიერ მოცემული თანამდებობის პირის ხელმოწერის გაყალბება და ბანკიდან გამოტანილი ფულის მითვისება.

ექსპერტიზის ასეთმა დასკვნამ, ჯერ ერთი, უდავოდ იხსნა მოცემული თანამდებობის პირი სისხლის სამართლის მოსალოდნელი მკაცრი პასუხისმგებლობისაგან, და, მეორეც, ხელი შეუწყო ამ უაღრესად რთული და საშიში დანაშაულის გახსნას.

დღესდღეობით კიდევ უფრო შორს წავიდა ზოგიერთი ყალბის-ქმენელი ჩვენი თანამემამულე, როცა მატერიალური მდგომარეობის გაუმჯობესებისა და საზოგადოებაში საკუთარი იმიჯის ამაღლების მიზნით, თავისი თვითმარქვია წინამორბედი ახლობლებისათვის, მაღალი ტიტულების მისანიჭებელ (წყალობის) წიგნებზე ჩვენი საამაყო მეფეთა ხელმოწერების გაყალბებასაც შეეცადა (იხ. სურ. 15).

დოკუმენტებში შეტანილი სიყალბის ნიშნების აღმოჩენა შეიძლება მოხდეს დოკუმენტის უშუალოდ დათვალიერების დროს, თუ, რასაკვირველია, მისი დათვალიერებისას გამოყენებული იქნება ისეთი სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებები, როგორიცაა: სპეციალური გამადიდებელი მიკროსკოპი, ულტრაიისფერ სხივებში ნათების ხელსაწყო,

სურ. 15. მეფის სახელით გაცემულ დოკუმენტზე მეფე გიორგი X და სოლომონ მეფის ხელმოწერის გაყალბება მიბაძვით. ლ. სამხარაულის სახელობის სასამართლო ექსპერტიზის ეროვნული ბიუროს კრიმინალისტიკური ექსპერტიზის პრაქტიკიდან

ელექტრონულ-ოპტიკური გარდამქმნელი ხელსაწყო და სხვ.

დათვალიერების დროს დოკუმენტში არსებული სიყალბის ნიშნების აღმოჩენის შემთხვევაში, მასზე არ შეიძლება გაკეთდეს რაიმე ნიშანი ან მითითება. ასევე გამოკვლევის მიზნით არ შეიძლება მასზე ქიმიური ნივთიერების გამოყენება და სხვ.

დოკუმენტებს აუცილებლად უნდა შეუნარჩუნდეს მისი ნამდვილი პირვანდელი სახე. მაგრამ მასში აღმოჩენილი ნიშნების შესახებ დეტალურად უნდა აისახოს დოკუმენტის დათვალიერების ოქმში, შესაბამისი თანმიმდევრობით, ყოველგვარი პირადი მოსაზრებებისა და დასკვნების გაკეთების გარეშე.

დოკუმენტების დამზადების ფორმისა და გაყალბების ხერხების გათვალისწინებით დოკუმენტების კრიმინალისტიკური გამოკვლევა მიღებულია დავით ორ ჯგუფად: ხელნაწერების, ხელმოწერებისა და ხელით შესრულებული რიცხვების გამოკვლევად და დოკუმენტების ტექნიკურ-კრიმინალისტიკურ გამოკვლევად ანუ ტექნიკური საშუალების გამოყენებით შესრულებული დოკუმენტების გაყალბებად. ამ უკანასკნელს მიეკუთვნება: საბეჭდო მანქანაზე და კომპიუტერზე შესრულებული დოკუმენტების გამოკვლევა, გაყალბებული ფასიანი ქაღალდების გამოკვლევა, უჩინარი ანუ ე.წ. „სიმპათიური“ მელნით შესრულებული ტაქსტების გამოკვლევა, ყალბი ბეჭდებისა და შტამპლების გამოკვლევა, დოკუმენტებში ცვლილების შეტანა ამოფხევის, ამოჭმის, ჩამატების და სხვა სახის ტექნიკური საშუალებით ჩადენილი სიყალბე, რომელთა კვლევის პროცესში უმეტესწილად გამოიყენება სამეცნიერო-კვლევითი ფოტოგრაფიისა და ფიზიკურ-ქიმიური კვლევის სამეცნიერო-ტექნიკური ხერხები, საშუალებები და მეთოდები. აქედან, პირველს მიღებულია ვუწოდოთ ხელნაწერების ან ხელმოწერების კრიმინალისტიკური გამოკვლევა. მეორეს — დოკუმენტების ტექნიკურ-კრიმინალისტიკური გამოკვლევა.

პირველ ჯგუფს მიეკუთვნებული საკითხების დადგენა ხდება ხელნაწერების ან ხელმოწერების (გრაფიკული) ექსპერტიზით. მეორე ჯგუფის საკითხები კი დოკუმენტების ტექნიკურ-კრიმინალისტიკური ექსპერტიზის ჩატარებით. ამასთან ხელნაწერების ანუ გრაფიკული

ექსპერტიზის ჩატარების მიზანია ხელნაწერის, ხელმოწერისა და ხელნაწერით შესრულებული რიცხვების შემსრულებელი (დამწერი) პირის იდენტიფიკაცია.

დოკუმენტების ტექნიკურ-კრიმინალისტიკური ექსპერტიზის უშუალო მიზანი კი არის დოკუმენტში გაყალბების ნიშნების აღმოჩენა და მისი გამოკვლევის საფუძველზე დოკუმენტის სიყალბის დადგენა. ამასთან, საკითხი იმის შესახებ, თუ ვის შეეძლო ან ვინ ჩაიდინა დოკუმენტების სიყალბე, ეს გამოძიებისა და სასამართლოს პრეროგატივაა და არა ექსპერტი კრიმინალისტიკისა.

ხელნაწერების კრიმინალისტიკური კვლევისა და დოკუმენტების ტექნიკურ-კრიმინალისტიკური კვლევის მიზნებს შორის არსებული ეს და სხვა მთელი რიგი ურთიერთგანმასხვავებელი ნიშნები საფუძველს იძლევა სასწავლო-მეთოდოლოგიური თვალსაზრისით ცალ-ცალკე მოხდეს მათი განხილვა სახელმძღვანელოში. სხვა შემთხვევაში, დოკუმენტების კრიმინალისტიკური გამოკვლევა, ცხადია, ფართო ცნებაა და იგი მოიცავს, როგორც ხელნაწერების, ისე დოკუმენტების ტექნიკურ-კრიმინალისტიკურ გამოკვლევასაც.

§2. ხელნაწერების კვლევის მეთოდების ჩამოყალიბება-განვითარების ზოგადი მიმოხილვა

დოკუმენტების კრიმინალისტიკური კვლევის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი სახეობაა ხელნაწერებისა და ხელმოწერების გამოკვლევა, ანუ გრაფიკული ექსპერტიზის სახელით შემორჩენილი სადავო ხელნაწერის შემსრულებლის ან გამოსაკვლევად გადმოგზავნილ დოკუმენტზე ხელმოწერი პირის იდენტიფიკაციის მიზნით წარმოებული კვლევის პროცესი.

ქართულ კრიმინალისტიკურ ლიტერატურაში ერთნაირი მნიშვნელობით ხმარობენ ტერმინებს „ნაწერს“, „ხელწერას“ და „ხელნაწერს“. მაგალითად, პროფ. ბ. ხარაზიშვილი თავის კრიმინალისტიკის სახელმძღვანელოში მოცემულ თემას მოიხსენიებს, როგორც „ნაწერის

გამოკვლევას“. პროფესორი ა. ფალიაშვილი და რ. გოგშელიძე კი მოიხსენიებენ „ხელწერების“ გამოკვლევის სახელწოდებით. ზოგჯერ მას მოიხსენიებენ აგრეთვე „ხელმოწერების“ სახელწოდებითაც.

ყველა ამ ტერმინების ნაცვლად, ჩემი აზრით, უკეთესია ვინმართ სიტყვა „ხელნაწერი“, რადგან იგი უფრო სრულყოფილად ასახავს და ზუსტად შეესაბამება მოცემული სახის კვლევის ობიექტების არსსა და მნიშვნელობას. ამიტომ ქვემოთ მომდევნო ტექსტში „ხელნაწერის“ ცნებაში იგულისხმება ხელმოწერისა და ხელნაწერით შესრულებული ყველა სახის დოკუმენტი.

დოკუმენტების გაყალბების წინააღმდეგ ბრძოლა საზოგადოებრიობის განვითარების ყველა ეტაპზე ერთ-ერთ მნიშვნელოვან მიმართულებად იყო მიჩნეული. დოკუმენტების დაცვისა და მისი გაყალბების წინააღმდეგ ბრძოლის ელემენტებს, როგორც სპეციალურ ლიტერატურაშია მითითებული, ვხვდებით მეთუთმეტე საუკუნიდან მოყოლებულ თითქმის ყველა სახელმწიფოს კანონმდებლობაში.

მაგალითად, როგორც სპეციალურ ლიტერატურაშია აღწერილი, 1550 წელს ივანე მრისხანეს მიერ დამტკიცებულ სასამართლოს წიგნის 59-ე მუხლი ითვალისწინებდა ხელმოწერების გაყალბებასთან ბრძოლას. ასევე, რუსეთის ალექსანდრე მეფის 1649 წლის კანონებში „სიყალბე“ ცალკე დანაშაულად ითვლებოდა და მკაცრად ისჯებოდა ყველა ის, ვინც დოკუმენტს პირვანდელ სახეს შეუცვლიდა და სხვ.

ამისდა შესაბამისად, საზოგადოებრიობის განვითარების გარკვეულ საფეხურებზე შემუშავებული იყო ხელნაწერების კვლევის სხვადასხვა სახის მეთოდები. ამიტომ ხელნაწერების კვლევის თანამედროვე მეთოდების უშუალო განხილვამდე საჭიროა რამდენიმე სიტყვით მცირე ექსკურსი გავაკეთოთ იმაზე, თუ საზოგადოებრიობის განვითარების ცალკეულ ეტაპებზე როგორ იცვლებოდა მისი კვლევის დედაზრი და მეთოდები და მიეცეთ მათ შესაბამისი შეფასება.

საზოგადოებრიობის განვითარების გარკვეული საფეხურების შესაბამისად კრიმინალისტიკურ ლიტერატურაში აღწერილია ხელნაწერების კვლევის ისეთი მიმართულებები, როგორიცაა: 1) ხელნაწერის კვლევის კალიგრაფიული მეთოდი; 2) ნიშანდწერითი კვლევის მეთოდი; 3)

გრაფომეტრიული კვლევის მეთოდი; 4) გრაფოლოგიური კვლევის მეთოდი; 5) გრაფიკული ანუ ხელმცოდნეობის კვლევის მეთოდი.

1) სიტყვა „გრაფო“ მომდინარეობს ბერძნულიდან და ნიშნავს წერას – „გწერ“ სიტყვა „კალიგრაფია“ კი დაკავშირებულია სუფთა, ლამაზ წერასთან. ამიტომ კალიგრაფიული კვლევის მეთოდი ძირითადად ემყარება ხელნაწერში ასოების განლაგების სილამაზესა და ურთიერთმსგავსების გამოვლინებას ხელისა და ნაწერის შინაარსის ურთიერთკავშირისა და ხელნაწერის ჩვევის ჩამოყალიბების პროცესის გათვალისწინების გარეშე. ამგვარი კვლევის პროცესს ძირითადად აწარმოებდნენ არა ამ მიმართულებით განსწავლული და სპეციალური ცოდნით აღჭურვილი სპეციალისტები, არამედ ხატვა-ხაზვისა და სუფთა წერის მასწავლებლები.

2) ნიშანდწერით კვლევის მეთოდს საფუძვლად უდევს ფრანგი კრიმინალისტი ალფონს ბერტილიონის მიერ შემუშავებული „სიტყვიერი პორტრეტი“. კვლევის ამ მეთოდის გამოყენების მიმდევარნი მთავარ ყურადღებას აქცევდნენ ხელნაწერის ზოგადსაერთო ნიშნებსა და მათ განლაგებას. ამასთან, მათი აზრით, ხელნაწერის მიხედვით შეუძლებელია მისი შემსრულებელი კონკრეტული პირის დადგენა. ამიტომ ხელნაწერების ექსპერტიზის დასკვნა უნდა იყოს მხოლოდ ალბათობითი ანუ სააღბათო ხასიათის და არა კატეგორიული.

3) ნიშანდწერითი მეთოდის დამკვიდრებიდან ცოტა უფრო მოგვიანებით ხელნაწერების კვლევის ასპარეზზე გამოდის და პრაქტიკაში თავის რეალურ დამკვიდრებას პოულობს გრაფომეტრიული მეთოდი, რომელიც ასევე შემუშავებული და პრაქტიკაში დანერგული იქნა ცნობილი ფრანგი კრიმინალისტის ლიონის კრიმინალისტიკური ლაბორატორიის ხელმძღვანელის ედმონდ ლოკარის მიერ. კვლევის ამ მეთოდის მთელი დედაზრი და გაზომვის მეთოდიკა მან სრულყოფილად აღწერა და ჩამოაყალიბა 1941 წელს კრიმინალისტიკის სახელმძღვანელოს სახით გამოცემულ თავის ფუნდამენტურ ნაშრომში. მისი აზრით, ხელნაწერების ექსპერტიზის ჩატარების დროს საჭიროა ნაწერში დადგინდეს წერით ნიშნებსა და მის ელემენტებს შორის არსებული პროპორციული დამოკიდებულება. ამასთან, მისი აზრით, თუ

გამოსაკვლევ და შესადარებელ ტექსტში მოვებნით რამდენიმე ისეთ ელემენტს, რომლებიც შეიძლება გაზომილ იქნეს და მათი ამსახველი ციფრები აღმოჩნდეს იდენტური ან პარალელურად იცვლებოდნენ. ასეთ დროს შეიძლება გაკეთდეს დასკვნა, რომ ეს ხელნაწერი შესრულებულია მოცემული კონკრეტული პირის მიერ. ამასთან იგი წინასწარ არ განსაზღვრავდა იმას, თუ ხელნაწერში რა უნდა გაზომილიყო, მისი აზრით, ეს გაზომვები უნდა შეერჩია და ჩატარებინა კვლევის პროცესში ჩაბმულ ექსპერტს.

4) ხელნაწერების კვლევის ზემოაღნიშნული მეთოდებიდან განსაკუთრებით პოპულარულია და დიდ ინტერესს იწვევს გრაფოლოგიური კვლევის მეთოდი, რომლის ერთ-ერთი თვალსაჩინო პირველი წარმომადგენელი იყო იტალიელი ექიმი კამილო ბალოდო, რომელიც შეეცადა ადამიანის ხელნაწერის შესწავლა დაეწყო ადამიანის ხასიათთან შერწყმულ ვითარებაში და თავისი ეს შეხედულებები სრულყოფილად აღწერა და ჩამოაყალიბა ტრაქტატში: „О способах узнавать образ жизни, характер и личные качества человека по его письму“.

ტრაქტატის ამ დასათაურებიდანაც ნათლად ჩანს, რომ ავტორის აზრით, ხელნაწერის მიხედვით შესაძლოა გაკეთდეს ყოველმხრივი დასკვნა მისი დამწერი პიროვნების ხასიათის შესახებ. ამ მკვლევრის ეს შეხედულებები კიდევ უფრო გაფართოებული და დახვეწილი სახით ჩამოაყალიბა მიშონმა თავის 1879 წელს გამოცემულ ნაშრომში „ნაწერის საიდუმლოება“, რომელშიც მან პირველად იხმარა სიტყვა „გრაფოლოგია“ და იგი განმარტა, როგორც მეცნიერება ხელნაწერის მიხედვით ადამიანის ხასიათის დადგენის შესახებ. მისი აზრით, კუთხიანი ხელნაწერი ნიშნავს ენერგიას, ხასიათის სიმტკიცესა და სიმკაცრეს; მორგვალეული ხელნაწერი ნიშნავს – სიმშვიდეს (кротость), ხასიათის სირბილესა და სულმოკლეობას, სიმხდალეს; ხელნაწერი ქვემოთ ჩამოგრძელებული ხაზების ბოლოებით – მოუთითებს მოცემული ხელნაწერის შემსრულებელი პიროვნების სულთ დაცემულობაზე, მოუსვენრობასა და მოწყენილობაზე; ხელნაწერი კი რომელშიც შეიმჩნევა ხაზების ბოლოების ამოძაღლობა, ეს გარემოება მოუთითებს მოცემული ხელნაწერის შემსრულებელი პიროვნების მგზნებადობაზე.

მტკიცე რწმენასა და მისი ნებისყოფის სიმტკიცეზე და სხვ.¹

ხელნაწერების გრაფოლოგიური კვლევის მთავარი დედააზრი იმაში მდგომარეობს, რომ მისი წარმომადგენლები შესაძლებლად თვლიან ხელის (ხელნაწერის) ნიშნების საფუძველზე შეიცნონ და დაადგინონ ადამიანის ხასიათი, მისი „განუქმებლობა“ და „ერთადერთობა“. ამასთან, ისინი ხელნაწერის ინდივიდუალობას ხსნიან არა წერის ჩამოყალიბების პირობებითა და თანდათანობითი ხანგრძლივი პროცესით, არა პიროვნების ფიზიოლოგიური და ფსიქიკური თვისებებით და ფსიქოლოგიური განწყობით, არამედ ხასიათის განუქმებლობითა და ინდივიდუალობით. ამ თეორიის მიმდევართა წარმომადგენლების ნაშრომებიდან განსაკუთრებით აღსანიშნავია ლომბროზოს ნაშრომი „ხელი და ხასიათი“, მაიერის წიგნი: „გრაფოლოგიის მეცნიერული საფუძვლები“ და სხვ.

ხელნაწერების კვლევის გრაფოლოგიური მიმართულების წარმომადგენლების აზროვნებისათვის საერთო დამახასიათებელი ისაა, რომ ისინი თავიანთი კვლევის უმთავრეს საგნად მიიჩნევენ ხელნაწერების მიხედვით ადამიანის ხასიათის შესწავლას. მათი ღრმა რწმენით, ადამიანის ხელი (ხელწერა) თითოეული ინდივიდის თანდაყოლილი თვისებაა და ამიტომ მის საფუძველზე შეიძლება ვიმსჯელოთ და დავადგინოთ ადამიანის გონებრივი განვითარების უნარი, ყოფაქცევა, გრძნობა, ნებისყოფის ნიშნები, პიროვნების დამახასიათებელი ეთიკური ნიშნები, წლოვანება, სქესი, ეროვნება, პათოლოგიური თვისებები და სხვ.²

ყოველივე ეს, ცხადია, მეტად მნიშვნელოვანია და თითოეული ამ გარემოების დადგენა უდავოდ შეუწყობს ხელს გამოსაძიებელ საქმეზე ჭეშმარიტების დადგენას, მაგრამ მათ ვერ შექმნეს მოცემული საკითხების დადგენისათვის საჭირო სპეციალური კვლევის მყარი მეცნიერული მეთოდები და სწორედ ამიტომ კომუნისტური რეჟიმის პერიოდში საბჭოთა კრიმინალისტიკის მიერ ერთხმად იქნა უარყოფილი ყველა

¹ იხ. Э. Локар, Руководство по криминалистике. Пер. с французского, М., 1941, გვ. 452.

² ხელნაწერების კვლევის ამ მიმართულებებთან დაკავშირებით უფრო ვრცლად იხილეთ: 1. Е. Буринский. Судебная экспертиза документов, 1903; ბ. ხარაზიშვილი, კრიმინალისტიკა, თბილისი, 1969, გვ. 32-88. და მისივე საკანდიდატო დისერტაცია.

ზემოაღნიშნული მოძღვრება ხელნაწერების კვლევის შესახებ და ისინი მიიჩნეული იქნა ანტიმეცნიერული კვლევის მეთოდებად.

საბჭოთა კრიმინალისტიკის მიერ კატეგორიულად იქნა უარყოფილი ხელნაწერების მიხედვით დამწერის სქესისა და პროფესიის დადგენა, დამწერის ესთეტიკური და ფიზიოლოგიური თვისებების დადგენის შესაძლებლობა ხელის ნიშნების ანალიზით. მაგრამ ვერ უარყვეს ის, რომ ყველა ეს პირობა და გარემოება შესწავლილი და განხილულ უნდა იქნეს, როგორც ხელნაწერის ჩამოყალიბების აუცილებელი წინაპირობა და კვლევის პროცესში იგი უდავოდ მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული და გათვალისწინებული.

ხელმძღვანელების შესახებ არსებულ ზემოთ განხილულ მეცნიერული კვლევის მეთოდებში უდავოდ არსებობს რაციონალური მარცვალი, რომელიც რეალობას მოკლებული არაა და იგი მოითხოვს ცალკეული პიროვნებების უნარ-ჩვევების შესწავლა-გამოკვლევას, მრავალსახეობრივი, ცოცხალი ექსპერიმენტული კვლევების საფუძველზე.

აღსანიშნავია, რომ გრაფოლოგიის მიერ ხელნაწერების ექსპერტიზით ზემოაღნიშნული საკითხების დადგენის შესაძლებლობას ხელნაწერების დიაგნოსტიკური კვლევის მეთოდებით, ზოგადად არ უარყოფენ თანამედროვე რუსი კრიმინალისტიკებიც, რომელთა აზრით, ამ მიმართულებით წარმატებით მიმდინარეობს თეორიული და ექსპერიმენტული კვლევა ხელნაწერის შემსრულებლის ხასიათის, მისი შესრულების პირობების, ხელნაწერის დამახინჯების ზერხების, ხელნაწერის შემსრულებლის პირის პროფესიისა და სქესის განსაზღვრის და სხვა მთელი რიგი გარემოებების დადგენის შესახებ.¹

მაგრამ იმაზე თუ კონკრეტულად როგორ, კვლევის რა ზერხებით, რა ტექნიკური საშუალებებით, მეთოდებითა და ნიშნებით შეიძლება მოხდეს ხელნაწერის ან ხელმოწერი პირისათვის დამახასიათებელი ამგვარი გარემოებების დადგენა, გრაფოლოგიის მსგავსად ისინიც არაფერს ამბობენ.

ცხადია, პირის ფიზიკური მდგომარეობა (საწერ მაგიდასთან მჯ-

¹ Криминалистика, 3-ое издание. Под редакцией проф. Н. П. Яблокова, М., 2005, გვ. 306.

დომარე მდგომარეობაში ხელნაწერი დოკუმენტის შედგენა ან მასზე ხელისმოწერა, ფეხზე დგომით ან დაწოლილ და სხვა უჩვეულო მდგომარეობაში ხელნაწერი დოკუმენტის შედგენა ან მასზე ხელისმოწერა) და ფსიქოლოგიური განწყობა (აღელვება, შიში, ნასკამ მდგომარეობაში ყოფნა და სხვ.) ხელნაწერისა და ხელმოწერის შესრულებაზე უდავოდ გარკვეულ გავლენას ახდენს, მაგრამ იგი არ სცილდება მისი ხელწერისათვის დამახასიათებელ ზოგად ნიშნებში შეტანილი ცვლილებების ფარგლებს და ამით მისი შემსრულებლის ფიზიკურ ან ფსიქოლოგიურ განწყობაზე შეიძლება მხოლოდ ზოგადი მსჯელობა, ისიც სადავო ხელნაწერის ან ხელმოწერის საფუძვლიანი და ყოველმხრივი გამოკვლევის შემდეგ, გამოსაკვლევ და შესადარებელ ნიმუშებში გამოვლენილი მისთვის დამახასიათებელი ზოგადი და კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნების ერთობლიობის საფუძველზე.

5) გრაფიკული ანუ ხელმცოდნეობის (ხელნაწერების) კვლევის მეთოდი ძირითადად შემოღებულ იქნა საბჭოური პერიოდის კრიმინალისტიკის მიერ, რომელთა სწორი, სამართლიანი შეხედულებით ხელი (ხელწერა) არ არის ადამიანის დამახასიათებელი თანდაყოლილი თვისება, მისი ჩამოყალიბება მოიცავს ადამიანის განვითარებისა და ხელწერის შესწავლა-ჩამოყალიბების ხანგრძლივ პროცესს. რა დროსაც მას, მისდა უნებურად უმუშავდება მისთვის დამახასიათებელი და სხვებისგან განმასხვავებელი წერის საერთო და კერძო ინდივიდუალური ნიშნები.

ხელნაწერების კვლევის ეს მეთოდი დღესაც გაბატონებულ სახეს ინარჩუნებს თანამედროვე ზუსტი სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებების გამოყენებით. ამიტომ მის შესახებ ქვემოთ კიდევ უფრო დეტალურად გვექნება მსჯელობა.

§3. ხელნაწერების დამახასიათებელი ნიშნების ჩამოყალიბების პროცესი გრაფიკული კვლევის მეთოდოლოგიის შესაბამისად

გრაფიკული მეთოდოლოგიით ხელნაწერებისა და ხელმოწერების გამოკვლევის მთავარი და ძირითადი მიზანია არა ზოგადი მსჯელობა დამწერის პიროვნების ფსიქოლოგიურ განწყობაზე, მის ფიზიკურ მდგომარეობასა და სქესზე, მის ეროვნებასა და კუთხურობაზე, მის ხასიათსა და ნებისყოფაზე, არამედ ის, რომ დადგენილი იქნეს ამ სადავო ხელნაწერებისა და ხელმოწერების შემსრულებელი პირის ვინაობა.

გამოსაკვლევი ხელნაწერის მიხედვით ზოგჯერ შეიძლება ვიმსჯელოთ და დავადგინოთ ხელნაწერის შემსრულებელი და გამოსაკვლევი ტექსტის შემდგენი ავტორიც (როცა ხელნაწერი ტექსტის ავტორი და მისი დამწერი პიროვნება სხვადასხვაა), თუ, ცხადია, გამოსაკვლევ და შესადარებელ ტექსტში ამისათვის საკმარისი დამახასიათებელი ნიშნები იქნება აღმოჩენილი.

ადამიანის ხელნაწერისათვის დამახასიათებელი ნიშნების ჩამოყალიბების პროცესი მისი მოღვაწეობის ხანგრძლივ პერიოდს მოიცავს. იგი იწყება პიროვნების მიერ საწერი ნიშნების – ასოებისა და მისი ცალკეული ელემენტების მოყვანილობის (მოხაზულობის) შესწავლისა და ქალაქზე მისი გადატანის მომენტიდან.

წერის შესწავლის ამ პირველ ეტაპზე დამწერის ძირითადი ყურადღება გადატანილია იმაზე, რომ სწორად შეასრულოს და გადაიტანოს მისთვის ნაჩვენები ასოები და სასცენი ნიშნები. ამის შემდეგ ანბანის შესწავლით მიღებული ცოდნის საფუძველზე იგი ცდილობს სწორად შეადგინოს ცალკეული სიტყვები. მოკლე წინადადებები და მარტივი შინაარსის მოცულობის ტექსტები.

წერითი შესწავლის მეორე ეტაპზე პიროვნებას უკვე უფალობდება საწერი კალმის ხელში დაკავების, მისთვის დამახასიათებელი და სხვებისგან განმასხვავებელი ხელის მტევნისა და ხელის იდაყვში მოძრაობის თავისებურება, რაც თავის მხრივ გავლენას ახდენს ხელნაწერი

ტექსტის შედგენის პროცესში ცალკეული ასოებისა და მისი ელემენტების შესრულების გარკვეულ სახესხვაობაზე და ეს პროცესი თავს იჩენს და გრძელდება პიროვნების განვითარების შემდგომ ეტაპზეც, როცა იგი შესწავლილი ხელის ნიშნების გამოყენებით ცდილობს უფრო სწრაფად და დროის მოკლე მონაკვეთში შეასრულოს ვრცელი შინაარსის მომცველი ტექსტი. ასეთ დროს მისი მთავარი ყურადღება გადატანილია არა იმაზე, რომ ზუსტად ისეთივე მოყვანილობის ანბანით შეადგინოს მისთვის სასურველი სიტყვები და წინადადებები, არამედ იმაზე, რომ საწერი ნიშნების შესასრულებლად შეარჩიოს და მოძებნოს ისეთი ხერხები და საშუალებები, რომელთა გამოყენებით იგი შეძლებს საწერი ტექსტის უფრო სწრაფ და ლამაზად შესრულებას. ამასთან, იგი ცდილობს ხელის უფრო სწრაფი მანევრირებით და ნაკლები ნერვიული და ფიზიკური შრომით, უფრო სწრაფი და მსუბუქი მოძრაობით მოახდინოს მისთვის სასურველი ტექსტის შედგენა, რა დროსაც მას კიდევ უფრო გამოკვეთილად და მყარად უყალიბდება მისი ხელნაწერისათვის დამახასიათებელი საწერი ნიშნებისა და მისი ელემენტების ზოგადი და ინდივიდუალური ნიშნების შესრულების უნარ-ჩვევები, რომელთა სრულყოფილად ჩამოყალიბებაზე გარკვეულ გავლენას ახდენს აგრეთვე მთელი რიგი ობიექტური და სუბიექტური ფაქტორები, კონკრეტულ სიტუაციაში შექმნილი ცხოვრებისეული პირობები და ამ პირობებთან მისი შეგუება თავისი ინდივიდუალური თვისებების გათვალისწინებით.

წერის ჩამოყალიბების მთელი ეს პროცესი, ცხადია, არ შეიძლება დაყვანილი, გაიგივებული და განხილული იქნეს მარტოოდენ ხელის ამგვარი შექანიკური მოძრაობით გამოძეულებულ ჩვევასთან ადამიანის ტვინისა და მისი აზროვნების ორგანოებისაგან იზოლირებულად. ამასთან დაკავშირებით ჯერ კიდევ ადრე მართებულად შენიშნავდა პროფ. ბ. ხარაზიშვილი, რომ „წერის პროცესი ადამიანის თავის ტვინის დიდი ჰემისფეროების მოქმედების შედეგად შეძენილი ჩვევაა“. და, რომ „წერის პროცესი გულისხმობს აზროვნების ორგანოების მოქმედებაზე დაფუძნებული ხელის მოძრაობის გარკვეული სისტემის აუცილებლობას“. ამასთან, იქვე აკადემიკოს ი. პ. პავლოვის მოძღვრების

საფუძველზე აკეთებს დასკვნას, რომ „წერის ჩვევების“ შემუშავება დამოკიდებულია თავის ტვინის მთლიან მოქმედებასთან.¹

მაშასადამე, ადამიანის მიერ წერითი ნიშნების შესწავლის, მისი პრაქტიკაში გამოყენებისა და ხელწერის განვითარება-გამომუშავების პროცესში აქტიურადაა ჩაბმული არა მარტო ხელის იდაყვის ქვედა კიდურების მოძრაობა თითების ჩათვლით, არამედ მთელი ეს პროცესი სრულდება მოცემული პიროვნებისათვის დამახასიათებელი თავის ტვინისა და აზროვნების ორგანოების უშუალო მონაწილეობით. ყოველივე ეს ქმნის იმ აუცილებელ წინაპირობებს, რომელთა დროსაც ყველა პიროვნებას უყალიბდება თავისი ხელწერისათვის დამახასიათებელი და სხვებისგან განსხვავებული ინდივიდუალური ნიშნები, რომელთა სრული, ყოველმხრივი გამოკვლევის საფუძველზე უნდა მოხდეს გამო-საკვლევი ხელნაწერის შემსრულებელი პიროვნების იდენტიფიკაცია.

¹ ბ. ხარაზიშვილი, კრიმინალისტიკა, თბილისი, 1969, გვ. 94-96.

§4. ხელნაწერის საიდენტიფიკაციო ნიშნები და მათი კლასიფიკაცია

უდავო ჭეშმარიტებაა, რომ ყველა პიროვნება თავისი აზრის გადმოცემას ახდენს ზეპირმეტყველებითა და წერითი ნიშნების საწერ ობიექტზე გადატანით და, რაც უფრო ხანგრძლივია მისი ასეთი ვარჯიში, მით უფრო მკაფიო და თვალსაჩინო ხდება მისთვის დამახასიათებელი და სხვებისგან განმასხვავებელი მთელი რიგი ინდივიდუალური ლექსიკური, ტოპოგრაფიული და სხვა სახის წერითი ნიშნების შესრულება. პიროვნების მოძრაობის მთელი ამ პროცესისათვის დამახასიათებელი ისაა, რომ მისი აზროვნების ცენტრში მთავარ მამოძრავებელ ძალას იძენს მისთვის ჩვეული საწერი ნიშნების ავტომატური შესრულებით საკუთარი ან სხვისი აზრის გადატანა რაც შეიძლება სწრაფად, მისთვის შერჩეულ პირობებსა და გარემოებაში.

ამგვარი წერის პროცესში ხელნაწერის შემსრულებელ პირს უშუალოდ მისთვის დამახასიათებელი და სხვებისგან განმასხვავებელი ხელნაწერის ზოგადი და კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნები, რომელთა ერთობლიობა, მთელ რიგ შემთხვევებში, საშუალებას გვაძლევს გამოვიკვლიოთ და დავადგინოთ მოცემული სადავო ხელნაწერის შემსრულებელი პირი.

ზოგჯერ შეიძლება ადგილი ჰქონდეს ისეთ გარემოებას, როცა ტექსტის ავტორი სხვაა, მისი შემსრულებელი კი სხვა, უფრო სწორად, მოცემული ხელნაწერი შესრულებული იყოს სხვა პირის მიერ. ამიტომ ხელნაწერის გამოკვლევის დროს სათანადო ყურადღება უნდა მიექცეს არა მარტო ხელნაწერის ზოგად და კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნებს, არამედ აგრეთვე ხელნაწერი დოკუმენტის შინაარსს, მის არსსა და დანიშნულებას, აზრობრივად ანუ ნაწერში ასახულ მეტყველების ნიშნებს, ტოპოგრაფიულ ლექსიკურ და გრამატიკულ ნიშნებს.

ტოპოგრაფიული ნიშნები ეწოდება ისეთ ნიშნებს, რომლებიც დამახასიათებელია ხელნაწერში საწერი ნიშნების ქაღალდზე განლაგებისათვის, როგორიცაა მაგალითად, ტექსტში წინადადების ახალი ხაზიდან დაწყების თავისებურება, წინადადებას საწყისი სიტყვის

ხაზის შიგნით შეტება ან მის გარეშე, მინდორის თავისებურება და სხვ.), ტექსტის შესრულება და წინადადების განლაგება ხაზს ზემოთ საწერი ნიშნების ერთნაირი სიმაღლით, სიტყვების გადატანის ნიშნის თავისებურება და სხვ.

აზრობრივ ანუ ნაწერში მეტყველების ნიშნებს უმთავრესად მიეკუთვნება ისეთი ნიშნები, რომლებიც თავის გამოსატყულებას პოულობს და აისახება თვითონ ტექსტის შინაარსში და გადმოცემის სტილში. კერძოდ, ნაწერში გამოვლენილ სტილისტურ, ლექსიკურ და გრამატიკულ ნიშნებში. ამ თვალსაზრისით გამოსაკვლევ ქართულ ხელნაწერებში ზოგჯერ შეიძლება მკაფიოდ იყოს ასახული ქართული დიალექტისათვის დამახასიათებელი ისეთი ლექსიკური ნიშნები, რომლებიც ახასიათებს საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში მცხოვრებ მოსახლეობას, როგორიცაა მაგალითად, მეგრული, რაჭა-ლეჩხუმური, ქართლ-კახური, იმერული, ფშავ-მთხევური და სხვ.

ლექსიკურ ნიშნებს, უპირველეს ყოვლისა, მიეკუთვნება ხელნაწერში ასახული მოძველებული სიტყვები და ტერმინები; უცხო ენიდან ნასესხები სიტყვები; პრაქტიკაში დამკვიდრებული ახალი სიტყვები და გამოთქმები, გარკვეული სპეციალობისათვის დამახასიათებელი ტერმინები ან პირთა გარკვეულ ჯგუფისათვის დამახასიათებელი სიტყვები და ფარგონები.

მაშასადამე, ხელნაწერის ლექსიკურ ნიშნებს მიეკუთვნება ისეთი ნიშნები, რომლებიც დამახასიათებელია არქაიზმის, ბარბარიზმის, ნეოლოგიზმის, არგოტირების ანუ პირობითი ენიდან ნასესხები სიტყვებისა და გამოთქმებისათვის, როგორიცაა, მაგალითად, ქურდული სამყაროს წარმომადგენელთა მიერ ეგრეთწოდებული „ბლატნოი მუზიკისათვის“ დამახასიათებელი ქურდული ტერმინებისა და გამოთქმების ხმარება და სხვ.

გრამატიკულ ნიშნებს მიეკუთვნება ისეთი ნიშნები, რომლებიც დამახასიათებელია ხელნაწერში წინადადებების გამართულობის ან გაუმართაობის, სიტყვათა წყობის დამახინჯების ან მათი გრამატიკულად გამართული წინადადებებით საკუთარი აზრის გადმოცემისათვის და სხვ., რაც უდავოდ მიუთითებს ტექსტის შემდგენი და დამწერი

პირის მიერ ენის ცოდნის ხარისხზე, მის წიგნიერებასა და განსწავლულობაზე.

გამოსაკვლევ ხელნაწერში, ზემოაღნიშნული სახის ტექნიკური და გრაფიკული, აზრობრივი ანუ მეტყველების და ტოპოგრაფიული ნიშნების არსებობა, მათი აღმოჩენა და გამოკვლევა, უწინარეს ყოვლისა, გვეხმარება გამოსაკვლევი ხელნაწერი ტექსტის შემდგენი და მისი შემსრულებელი პიროვნების დაძებნა-დადგენაში და ამ მიმართულებით ზოგადი და კერძო საგამოძიებო ვერსიების აგება-შემოწმებაში.

გამოსაკვლევ და შესადარებელ ხელნაწერებში აღმოჩენილი ხელწერისათვის დამახასიათებელი ზოგადი და კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნების ერთობლიობა საშუალებას გვაძლევს ვიმსჯელოთ და დავადგინოთ მოცემული კონკრეტული საძიებო ხელნაწერის შემსრულებელი პიროვნება.

ხელის სპეციფიკური მოძრაობის შედეგად ხელნაწერ ტექსტში წარმოქმნილი იმ წერითი ნიშნების ერთობლიობას, რომლებიც გარკვეულ ზოგად წარმოდგენას გვაძლევს ტექსტის შემსრულებელი პირისათვის დამახასიათებელ ხელის ნიშნების შესრულების თავისებურებაზე, მიღებულია უწოდოთ ხელნაწერის ანუ **ხელის საერთო — ზოგადი ნიშნები**. ხელის სპეციფიკური მოძრაობით ხელნაწერ ტექსტში საწერი ნიშნებისა და მისი ცალკეული ელემენტების შესრულების შედეგად წარმოქმნილ თავისებურ კომპლექსურ ნიშანთა ერთობლიობას კი მიღებულია უწოდოთ ხელნაწერის ანუ ხელის **კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნები**.

ერთი პირის მიერ შესრულებული ხელნაწერი, მასში შემჩნეული ზოგადი ანუ საერთო ნიშნებით, მთელ რიგ შემთხვევებში, შეიძლება ემსგავსებოდეს მეორე პირის ხელნაწერს და კჭონდეს მსგავსების სხვადასხვა ხარისხი. ხელის კერძო ნიშნების ჩამოყალიბებაზე კი პიროვნების მთელი რიგი ზემოთ აღნიშნული მახასიათებელი ნიშნები, მათ შორის პირის ფსიქიკური მდგომარეობა და მისი აზროვნების გამომჟღავნებელი მოდელი გარკვეულ გავლენას ახდენს წერის პროცესში ხელის სპეციფიკური მოძრაობის გამომჟღავნების სისტემაზე და ერთ მთლიანობაში ქმნის მოცემული პირის ხელნაწერისათვის

დამახასიათებელ და სხვა პირთა ხელნაწერისგან განმასხვავებელ საწერ ნიშანთა შესრულების ერთიან, სპეციფიკურ ნიშანთა ჯგუფს, რომელთა აღმოჩენა და განლაგება ხელნაწერების გამოსაკვლევ და შესადარებელ ნიმუშებში საფუძველს გვაძლევს ვიმსჯელოთ მოცემული საძიებო ხელნაწერის შემსრულებელ კონკრეტულ პიროვნებაზე.

ამრიგად, ხელის ანუ ხელნაწერისათვის დამახასიათებელ იმ ნიშანთა ერთობლიობას, რომელთა საფუძველზე შესაძლებელია ნაწერის შემსრულებელი პიროვნების დადგენა, მიღებულია დაჯყოთ ზოგად და კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნებად.

ზოგად ნიშნებს მიეკუთვნება: 1. ხელის გამომჟღავნება; 2. ხელის გაქანება; 3. ხელნაწერის გადახრულობა; 4. საწერი ნიშნების მოცულობა; 5. საწერი ნიშნების გადახრა ვერტიკალიდან; 6. საწერ კალამზე ძალის დატანების ანუ დაწოლის ხარისხი და სხვ.

1. გამომჟღავნების თვალთახედვით ხელი ანუ ხელნაწერი შეიძლება იყოს გამომჟღავნებული, გამოუმჟღავნებელი და ნაკლებად გამომჟღავნებული სახის.

გამომჟღავნებულ ხელნაწერად მიჩნეულია ისეთი ნაწერი, რომელშიც საწერი ნიშნები ხელის ხსრაფი თავისუფალი მოძრაობითაა შესრულებული საწერი ქაღალდიდან კალმის მოწვევებისა და ყოველგვარი ზიგზაგებისა და ზედმეტი მოძრაობების ამსახველი ხაზების გარეშე.

ასეთი გამომჟღავნებული ხელნაწერი, როგორც წესი, ახასიათებთ იმ პირებს, რომლებსაც აქვთ წერის დიდი ხნის პრაქტიკა და ყოველდღიურად უზღებთ წერითი სამუშაოების შესრულება თავიანთი სამსახურებრივი პროფილით და ხელის ავტომატური მოძრაობით სწრაფად ახერხებენ საწერი ნიშნების დასმას, ცალკეული სიტყვების შესრულებას და მათი განლაგებით წინადადებების ჩამოყალიბებას.

ნაკლებად გამომჟღავნებულ ხელნაწერად ითვლება ისეთი ხელნაწერი, რომელშიც წერითი ნიშნების შესრულება წარმოებს გამომჟღავნებულ ხელთან შედარებით ხელის ნელი მოძრაობით, შეზღუდულად და გაუბედავად, ასეთ ტექსტში შეიძლება აღვიპოთ კჭონდეს ცალკეული საწერი ნიშნების შესრულებისას გარკვეული პაუზის გაკეთებას და

საწერ ნიშანზე ან მის რომელიმე ელემენტზე ორმაგი ზაზების შემოღებას ან წყვეტილი ზაზების არსებობას, მის გადახაზვას ან სიტყვაში რომელიმე წერითი ნიშნის ჩამატებას. ხელნაწერ ტექსტში შეიძლება ადგილი ჰქონდეს აგრეთვე ზოგიერთი საწერი ნიშნის ან მათი რომელიმე ელემენტების ურთიერთგადაბმასაც ხელის ნელი მოძრაობით. ასეთი ხელნაწერი, როგორც წესი, ახასიათებთ ნაკლებად განათლებულ პირებს ან იმათ, ვისაც თავიანთი პრაქტიკული საქმიანობით იშვიათად უხდებათ რაიმე სახის ხელნაწერი ტექსტის შესრულება.

გამოუმუშავებელ ხელნაწერად მიჩნეულია ისეთი ნაწერი, რომელშიც საწერი ნიშნები შესრულებულია ხელის კიდევ უფრო ნელი, გაუბედავი მოძრაობით, ასოებისა და მისი ცალკეული ელემენტების ყოველგვარი ურთიერთგადაბმის გარეშე. ასეთი ხელნაწერი, როგორც წესი, დამახასიათებელია ისეთი პირებისათვის, რომლებიც იმყოფებიან წერითი ნიშნებისა და დამწერლობის შესწავლის პირველ ეტაპზე, როცა დამწერი პირის მთავარი ყურადღება გადატანილია ქაღალდზე საწერი ნიშნების სწორ თანმიმდევრულ გადატანაზე, რათა მან სწორად და უშეცდომოდ შეასრულოს ცალკეული ასოებისა და მისი ელემენტების მოყვანილობა და მათი მეშვეობით დაწეროს ცალკეული სიტყვები და წინადადებები.

ნაწერის ამგვარი ნიშნებისა და ხელის გამოუმუშავების ან გამოუმუშავებლობის საკითხის დადგენას, უპირველეს ყოვლისა, ის პრაქტიკული მნიშვნელობა აქვს, რომ გამოუმუშავებული ხელით შესრულებული გამოსაკვლევი ტექსტის არსებობისას თავიდანვე გამოვრიცხოთ იმ პირის მიერ ამ ხელნაწერის შესრულების შესაძლებლობა, ვისთვისაც დამახასიათებელია მხოლოდ გამოუმუშავებული ან ნაკლებად გამოუმუშავებული ხელწერა.

მაგალითად, თუ შედარებითი კვლევისათვის წარმოდგენილი ნიმუშები მოცემული კონკრეტული პირის მიერ შესრულებულია გამოუმუშავებული ხელით, გამოსაკვლევი ხელნაწერი კი შესრულებულია გამოუმუშავებული ხელისათვის დამახასიათებელი ნიშნებით, თავისთავად ეს გარემოება მიგვითითებს იმაზე, რომ ამ სადავო ნაწერს მოცემული პირი ვერ შეასრულებდა გამოუმუშავებული ხელით.

2. ხელის გაქანების ცნებაში იგულისხმება ხელნაწერში არსებული საწერი ნიშნების (ასოების) სიმაღლის შეფარდება თავისსავე სიგანესთან და ასოებს შორის არსებულ მანძილთან.

მაგალითად, იმისათვის, რომ გავერკვეთ, როგორია გამოსაკვლევი ტექსტში დამწერი პირისათვის ჩვეული ხელის გაქანება, ტექსტის რომელიმე სიტყვიდან ავიღებთ, დაუშვათ, ზაზხეით შესრულებულ ასო „ი“-ს და გავზომავთ მის სიმაღლეს, შემდეგ მის სიგანეს და მის მომდევნო ასოს შორის არსებულ მანძილს და მათი ურთიერთშეფარდებით განვსაზღვრავთ ხელის გაქანების ხარისხს.

ერთიმეორისაგან განასხვავებენ შემდეგი სამი სახის ხელის გაქანებას: ხელის დიდ გაქანებას; ხელის საშუალო სიდიდის გაქანებას და ხელის მცირე გაქანებას.

ხელნაწერი დიდი გაქანების მქონედ ითვლება, თუ მისი რომელიმე ასოს სიმაღლე საგრძნობლად მცირეა მისსავე სიგანესთან შეფარდებაში და სიტყვაში არსებულ მის მომდევნო საწერი ნიშნის დაცილების მანძილთან შედარებით.

მაგალითად, თუ ზემოთ მოყვანილ შემთხვევაში ასო „ი“-ს სიგანე საგრძნობლად აღემატება მისსავე სიმაღლეს და სიტყვაში განლაგებულ მის მომდევნო ასოებს შორის არსებულ მანძილს და, ამასთან, ხელნაწერის სხვა ასოების სიგანისა და სიმაღლის შეფარდებაც ასეთსავე მდგომარეობაშია, ასეთ ხელნაწერს უწოდებენ **დიდი გაქანების მქონე ხელნაწერს**.

საშუალო გაქანების მქონე ხელნაწერად ითვლება ისეთი ნაწერი, რომელშიც საწერი ასოს სიმაღლე მცირეოდენ აღემატება მისსავე სიგანეს ან ერთნაირი ზომისაა მისი სიმაღლე და სიგანე და მომდევნო ასოს შორის არსებული მანძილიც არ აღემატება მოცემული ასოს სიგანესა და სიმაღლეს.

მცირე გაქანების მქონე ხელნაწერად კი ითვლება ისეთი ხელნაწერები, რომლებშიც ცალკეული საწერი ასოების სიმაღლე მნიშვნელოვნად აღემატება მათ სიგანესა და ასოებს შორის მოთავსებულ მანძილს.

3. ნაწერის გადაბმულობა დამახასიათებელია ისეთი ხელნაწერისათვის, რომლის ცალკეულ სიტყვებში ქართული ანბანი და მისი

ელემენტები შესრულებულია საწერი ქალაქიდან კალმის მოწყვეტის გარეშე. იმისდა მიხედვით, თუ რამდენად დიდია ასოებისა და მისი ელემენტების გადაბმის შესრულების ხარისხი, ერთიმეორისაგან განასხვავებენ: დიდი რაოდენობით გადაბმას, საშუალო რაოდენობითა და მცირე რაოდენობით გადაბმას.

დიდი რაოდენობით გადაბმას ანუ დიდი ხარისხის მქონე გადაბმას აღვილი აქვს მაშინ, როცა ხელნაწერის ცალკეულ სიტყვებში ცხრაზე მეტი საწერი ნიშანი და მისი ელემენტია შესრულებული საწერი ქალაქიდან კალმის მოწყვეტის გარეშე.

საშუალო რაოდენობით გადაბმის ანუ გადაბმის საშუალო ხარისხის მქონე ხელნაწერად მიჩნეულია ისეთი შემთხვევები, როცა სტრიქონის ხაზზე განლაგებულ ცალკეულ სიტყვებში სამიდან ცხრა ასომდე, თავისი შესაბამისი დამატებითი ნიშნებით, შესრულებულია საწერი კალმის მოწყვეტის გარეშე.

გადაბმის მცირე რაოდენობის მქონედ კი მიჩნეულია ისეთი ხელნაწერები, რომლებშიც წინადადების ცალკეულ სიტყვებში ასოებისა და მათი შესაბამისი ელემენტების გადაბმის რაოდენობა სამს არ აღემატება.

4. საწერი ნიშნების სიდიდე და მოცულობა გამოხატულად და შესადარებელ ხელნაწერებში განისაზღვრება იმისდა მიხედვით, თუ როგორია სტრიქონის ხაზზემოთა საწერი ნიშნის საშუალო სიმაღლე, ამისდა მიხედვით ერთიმეორისაგან განასხვავებენ დიდ, საშუალო და მცირე ზომის ანბანით შესრულებულ ხელნაწერებს.

იმ შემთხვევაში, როცა ნაწერი ტექსტის სტრიქონის ზედა ნაწილზე მოთავსებული ასოს სიმაღლე ან ცალკეული ასოს სტრიქონზემოთ მოთავსებული ნაწილის სიმაღლე აღემატება ხუთ მილიმეტრს, წერითი ნიშნები მიეკუთვნება **დიდი ზომის ანუ დიდი მოცულობის** მქონე ნიშნებს.

საშუალო სიდიდის მქონე წერითი ნიშნებით შესრულებულ ხელნაწერს მიეკუთვნება ისეთი ხელნაწერი, რომელშიც ხაზზემოთა ნაწილზე განლაგებული ცალკეული ასოების სიმაღლე ორი (2) მილიმეტრიდან ხუთ მილიმეტრს არ აღემატება. ზოლო თუ ამგვარი საწერი

ნიშნების სიმაღლე საერთოდ არ აღემატება ორ (2) მილიმეტრს, ასეთი წერითი ნიშნებით შესრულებული ხელნაწერი **მიეკუთვნება მცირე ზომის მქონე** ხელნაწერებს.

5. რაც შეეხება ხელნაწერში ასოების ვერტიკალიდან გადახრის ზოგად ნიშნებს, იგი შეიძლება იყოს ვერტიკალიდან მარცხნივ ან მარჯვნივ დახრილი, ან პირდაპირ ვერტიკალური მიმართულების.

6. საწერ კალამზე ძალის დატანების ხარისხი შეიძლება იყოს ძლიერი და სუსტი, განლაგების მიხედვით უფრო ძლიერი ნიშანი შეიძლება იყოს ზედა ან ქვედა ნაწილებში და სხვ.

შემოადინებული ამ ზოგადი ნიშნების გარდა საჭიროა ვიცოდეთ აგრეთვე თითოეული პიროვნებისათვის დამახასიათებელი ის კონკრეტული კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნები, რომლებიც მას უწყალობდება ხანგრძლივი დროის განმავლობაში წერითი სამუშაოების შესრულების პროცესში. ასეთი კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნები ეწოდება ხელნაწერის ისეთ ნიშნებს, რომლებიც დამახასიათებელია საწერი ასოების ცალკეული ნიშნებისა და მათი ელემენტების ან ზოგიერთი ნიშნის შერწყმისათვის.

კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნებად ძირითადად მიჩნეულია წერის პროცესში ცალკეული ასოებისა და მათი ელემენტების შესრულებისას ხაზებით წარმოქმნილი სხვადასხვა სახის ფორმა, მიმართულება, ასოს საწყისი წერტილისა და დაბოლოების თავისებურება და სხვა, რომელთაგან პირველ რიგში აღსანიშნავია:

1. ცალკეული ასოების შესრულებისას ხაზის მოძრაობის დაწყების ხერხები, რაც უპირველესად გამოიხატება ასოს **შესასრულებლად გაკეთებული ხაზების საწყისი წერტილის ფორმასა და თავისებურებაში**.

როგორც პრაქტიკა გვიჩვენებს, ამ თვალსაზრისით, ეს ნიშნები შეიძლება იყოს კუჭისებური, ოვალისებური, მარყუჟისებური, სწორხაზობრივი და სხვ.

2. საწერი ასოს დაბოლოების ამსახველი ხაზის თავისებურება, რომელიც ასევე შეიძლება იყოს სწორხაზობრივი, კუთხური, ასოს შიგნით ან გარეთ გადაღუნული ან ბოლოშევიწროებული მკრთალი ხაზი და სხვ.

3. ცალკეული ასოებისა და მის ელემენტებში ხაზების მიმართულება და ამ ხაზებით წარმოქმნილი მათი ფორმის თავისებურება. ამგვარი ნიშანი ცალკეულ ასოებსა და მის ელემენტებში შეიძლება იყოს მარჯვნივ არ მარცხნივ შემოვლებული. ამ ხაზებით წარმოქმნილი ფორმის მიხედვით კი იგი შეიძლება იყოს ოვალური, კუთხური ან მარყუჟისებური;

4. საწერი ასოსა და მისი ცალკეული ელემენტების ურთიერთშეფარდებითი განლაგება თავიანთი მოცულობის მიხედვით. ამგვარი ნიშნები ძირითადად შეიძლება იყოს დიდი ან პატარა მოცულობის;

5. საწერი ხაზებით წარმოქმნილი ცალკეული ასოებისა და მისი ელემენტების ფორმა. ამგვარი ნიშნები, როგორც წესი, შეიძლება იყოს წრიული, ოვალური, მარყუჟისებური, კუთხური ან სწორხაზობრივი;

6. საწერი ასოების გადაბმის თავისებურება;

7. ცალკეული ასოებისა და მისი ელემენტების შესრულების პროცესში კალამზე ხელის დაწოლით წარმოქმნილი ხაზების თავისებურება. ამის მიხედვით ცალკეულ ასოებსა და მისი ელემენტების შესრულების პროცესში ცალკეულ ასოებსა და მის ელემენტებში ხაზები სხვადასხვა ადგილას შეიძლება იყოს უფრო სქელი ან მკრთალი ან წვეტიანი სახის ხაზებით ან შედარებით თანაბარი – ერთნაირი სისქის ხაზებით შესრულებული;

8. სასვენ ნიშნებში ხაზის საწყისი წერტილის მიმართულების, სასვენ ნიშნების შესრულების და განლაგების თავისებურება და სხვ.

§5. ხელნაწერებისა და ხელმოწერების კვლევის პროცესის ზოგადი დანახატი

ა) ხელნაწერების კვლევის ეტაპები. როგორც აღვნიშნეთ, ხელნაწერების კვლევის უმთავრესი მიზანია მისი შემსრულებელი პირის დადგენა, რაც თავის მხრივ, საკმაოდ შრომატევად და ხანგრძლივ პროცესს მოიცავს. ხელნაწერის მიხედვით პიროვნების იდენტიფიკაციისათვის საექსპერტო პრაქტიკაში ძირითადად გამოიყენება შედარებითი კვლევის მეთოდი, რომლის არსი მდგომარეობს ექსპერტიზაზე გამოგ-

ზავნილ გამოსაკვლევ ხელნაწერსა და ნიმუშების სახით წარმოდგენილ ხელნაწერებში ერთნაირი ზოგადი და კერძო, ანუ მოცემული ხელწერისათვის დამახასიათებელი ინდივიდუალური ნიშნების აღმოჩენასა და მათ ურთიერთშედარებაში.

გამოსაკვლევი და შესადარებელი ნიმუშის სახით წარმოდგენილ ხელნაწერებში ერთნაირი ზემოაღნიშნული ზოგადი და კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნების აღმოჩენის, მათი სრული, ყოველმხრივი გამოკვლევისა და შედარებითი ანალიზის საფუძველზე შესაძლებელი ზდება მოცემული გამოსაკვლევი ხელნაწერის შემსრულებელი პიროვნების დადგენა ან მისი უარყოფა.

პიროვნების იდენტიფიკაციის მიზნით ექსპერტიზაზე გადმოგზავნილი გამოსაკვლევი და შესადარებელი ნიმუშების გამოკვლევა, ტრადიციულად, მიღებულია დაიწყოს გამოსაკვლევი ხელნაწერით და მოხდეს მასში არსებული ხელნაწერისათვის დამახასიათებელი ზოგადი და კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნების აღმოჩენა, მათი თავისებურებების ცალკე ამოღება და სუფთა ფურცელზე გადატანა, შემდეგ კი ზდება გამოსაკვლევი წარმოდგენილ ხელნაწერის ნიმუშებში ასეთივე ზოგადი და კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნების მოძებნა და გამოსაკვლევად წარმოდგენილ ხელნაწერში აღმოჩენილ ნიშნებთან შედარება და შეფასება.

გამოსაკვლევი და შესადარებელ ხელნაწერში ერთნაირი ზოგადი ნიშნების არსებობა გარკვეულწილად გვიბიძგებს იქითკენ, რომ მოცემული ხელნაწერი შესაძლებელია შესრულებული იყოს წარმოდგენილი ნიმუშების შემსრულებელი პირის მიერ. მაგრამ ეს მხოლოდ საგარეოდ ახსნა იქნება, რომელიც აუცილებლად დასაბუთებული უნდა იქნეს ორივე ხელნაწერში ერთნაირი კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნების არსებობით.

კრიმინალისტიკურ ლიტერატურაში ზოგჯერ გადაჭარბებულადაა შეფასებული ხელნაწერების კვლევის პროცესში ზოგადი ნიშნების როლი და მნიშვნელობა, ზოგიერთი ავტორი კატეგორიულად უარყოფს კვლევის პროცესის გაგრძელებას იმ შემთხვევაში, როცა გამოსაკვლევი ხელნაწერის ზოგადი ნიშნები არ ემთხვევა ნიმუშების სახით

შესადარებლად გადმოგზავნილი ამა თუ იმ პირის ხელნაწერის ზოგად ნიშნებს.

ასეთი მოსაზრება, ჩემი აზრით, არასწორია და გარკვეულ შეკამათებას იწვევს, რადგან **ჯერ ერთი**, პიროვნებამ შესაძლოა განგებ დაამაზინჯოს თავისი ხელწერისათვის დამახასიათებელი ზოგადი ნიშნები, როცა იგი ცდილობს შეცვალოს თავისი ბუნებრივი ხელნაწერი და ამას, უპირველესად, აღწევს სწორედ თავისი ხელწერისათვის დამახასიათებელი ზოგადი ნიშნების შეცვლით. **მეორეც**, მთელ რიგ შემთხვევებში, დაინტერესებული პირი სხვისი ხელნაწერისათვის დამახასიათებელი ნიშნების უგულებელყოფას აღწევს სწორედ თავის ხელნაწერში სხვა პირის ხელწერისათვის დამახასიათებელი ზოგადი ნიშნების ათვისებას და თავის ხელნაწერში გადატანას ხანგრძლივი მიბაძვითი ვარჯიშით, რა დროსაც მას ძირითადი ყურადღება გადააქვს მოცემული პირისთვის დამახასიათებელი ხელნაწერის ზოგად ნიშნებზე და ამით გარკვეულწილად აღწევს კიდევ თავის მიზანს. მაგრამ, მთელ რიგ შემთხვევებში, მხედველობიდან რჩება და ვერ ახერხებს იმავე პირის ხელწერისათვის დამახასიათებელი კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნების სრულყოფილი სახით თავის ხელნაწერში გადატანას. ყოველივე ეს გარკვეულწილად გვაძლევს იმის საშუალებას, რომ ვიმსჯელოთ და დავადგინოთ მისი შემსრულებელი პიროვნება.

ხელნაწერების კვლევის მთელი ეს პროცესი პირობითად შეიძლება დაიყოს შემდეგ ძირითად ეტაპებად:

1. მასალების მომზადება ხელნაწერების გამოსაკვლევად;
2. გამოსაკვლევი და შესადარებელი ხელნაწერი ნიმუშების ცალ-ცალკე გამოკვლევა;
3. ხელნაწერების შედარებითი გამოკვლევა;
4. კვლევის შედეგად მიღებული მონაცემების შეფასება და მისი პროცესუალური გაფორმება.

ასეთივე შედარებითი კვლევის მეთოდი გამოიყენება ხელმოწერების გამოკვლევის დროს. ამიტომ ხელნაწერების კვლევის ეს ეტაპები მასზეც ვრცელდება.

ბ) მასალების მომზადება ხელნაწერების გამოსაკვლევად. ხელნაწერების და ხელმოწერების გამოსაკვლევად მასალების მომზადებაში, უპირველეს ყოვლისა, იგულისხმება პროცესუალური ნორმების დაცვით შესაბამისი ნიმუშების მიღება; ექსპერტიზის წინაშე გადასაწვევტი საკითხების ჩამოყალიბება. ექსპერტიზის დანიშვნის შესახებ სპეციალური დადგენილების გამოტანა და მასში ექსპერტიზის წინაშე გადასაწვევტი დასმული საკითხების სწორი ფორმულირება შეკრებილ მასალებთან ერთად დადგენილების ექსპერტიზაზე დროული გადაგზავნა; ექსპერტის მიერ მიღებული მასალების მთლიანობის შემოწმება და დათვალიერება.

ექსპერტიზაზე გადაგზავნილი მასალების მიღებისთანავე ექსპერტმა ყურადღება უნდა მიაქციოს ექსპერტიზაზე გადაგზავნილი მასალების შეფუთვის მთლიანობასა და დალუქულ მდგომარეობას. გაარკვიოს, რომელია გამოსაკვლევი ხელნაწერი ან ხელმოწერა და რომელი შესადარებელი ნიმუში და მოახდინოს მათზე შესაბამისი შტამპის დასმა. შემდეგ საჭიროა გაეცნოს ექსპერტის წინაშე გადასაწვევტი დასმულ საკითხებს და გაარკვიოს, რამდენად სრულყოფილადაა ისინი ჩამოყალიბებული და რამდენადაა შესაძლებელი მათი გადაწყვეტა. ამავე ეტაპზე უნდა მოხდეს გამოსაკვლევად გადაგზავნილი მასალების გაცნობა საქმის გარემოებასთან კავშირში და გამოსაკვლევად გადმოგზავნილი ხელნაწერებისა და ხელმოწერების დათვალიერება და მათი შემდგომი კვლევის პროცესის თანმიმდევრობის განსაზღვრა.

გამოსაკვლევად წარმოდგენილი მასალების საფუძველზე ექსპერტმა გარკვეული ყურადღება უნდა მიაქციოს იმის გარკვევას, თუ როდის, სად და რა პირობებში მოხდა გამოსაკვლევად წარმოდგენილი ხელნაწერის ნიმუშის შესრულება; რა მონაცემებით ხასიათდება (ასაკი, განათლება, პროფესია, ეროვნება, მშობლიური ენა) პიროვნება, რომლისგანაც აღებულია ხელნაწერის ან ხელმოწერის ნიმუშები. უნდა გაირკვეს აგრეთვე ხელნაწერის ან ხელმოწერის შესრულების დრო და ამ პერიოდიდან პირმა, რომლის ხელნაწერის ნიმუშებიცაა წარმოდგენილი, ზომ არ გადაიტანა რაიმე ისეთი სერიოზული ავადმყოფობა, რომელსაც შეეძლო გავლენა მოეხდინა ხელნაწერის ან ხელმოწერის ფორმირების (შეცვლის) პროცესზე.

გამოსაკვლევად წარმოდგენილი ხელნაწერების დათვალიერების დროს გარკვეული ყურადღება უნდა მიექცეს იმას, თუ რა მოცულობისა და შინაარსისაა გამოსაკვლევი ხელნაწერი, ხომ არაა იგი შეგნებულად დამახინჯებული ან ხომ არაა იგი შესრულებული მარცხენა ხელით და სხვ. მისი დათვალიერება მიზანშეწონილია მოხდეს სპეციალური გამაღიებელი მინის ან სხვა სპეციალური სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალების გამოყენებით.

ნიმუშების სახით წარმოდგენილი ხელნაწერების დათვალიერების დროს ყურადღება უნდა მიექცეს შემდეგი გარემოებების გარკვევას:

- მოცემული ხელნაწერი ნამდვილად შესრულებულია თუ არა მასში მითითებული პირის მიერ;

- ხომ არ მოხდა ტრანსპორტირების დროს მოცემული პირის ხელნაწერის შეცვლა; საკმარისადაა თუ არა წარმოდგენილ ნიმუშებში მოცემული პირის ხელნაწერისათვის დამახასიათებელი ნიშნები;

- თავისი შინაარსის მიხედვით შესაძარებელ ნიმუშში საკმარისადაა თუ არა გამოყენებული გამოსაკვლევ ტექსტში არსებული სიტყვები;

- შესაძარებელი ნიმუშები შეესაბამება თუ არა გამოსაკვლევად წარმოდგენილი ხელნაწერების შესრულების დროის მონაკვეთს;

- დაცულია თუ არა ნიმუშების მიღებისათვის კანონით დადგენილი პროცესუალური ნორმების მოთხოვნები და სხვ.

გამოსაკვლევად წარმოდგენილი ხელნაწერების სრულყოფილი დათვალიერების შემდეგ, ურთიერთშეცვლისა და შეცდომის თავიდან აცილების მიზნით, თითოეულ მათგანს თავისუფალ ადგილზე უნდა დაესვას შესაბამისი ნიშანი. კერძოდ, გამოსაკვლევ ტექსტს საექსპერტო დაწესებულების შემოკლებული სახელწოდების ამსახველი შტამპი ან მისი ბეჭედი, ნიმუშებს კი ამავე სახელწოდების ამსახველი შტამპი — „ნიმუში“.

ყოველივე ზემოაღნიშნულის შემდეგ ექსპერტი იწვებს გამოსაკვლევად გადმოგზავნილი მასალების ცალ-ცალკე გამოკვლევას და შემდეგ გადადის შედარებით კვლევის პროცესზე.

ხელნაწერების კვლევისათვის წარდგენილ მასალებს შორის

გარკვეული და, შეიძლება ითქვას, მთავარი როლი ეკუთვნის ნიმუშებს. ამიტომ აქვე რამდენიმე სიტყვით უნდა შეეხერხეთ ხელნაწერი ნიმუშების მიღების ზოგიერთ თავისებურებაზე.

საექსპერტო კვლევისათვის ნიმუშები აუცილებლად წარმოდგენილი უნდა იყოს შემდეგი სამი სახით: თავისუფალი, ნახევრად თავისუფალი და ექსპერიმენტული გზით ნიმუშის სახით მიღებული ხელნაწერი ტექსტი ან ხელმოწერა.

ხელნაწერისა და ხელმოწერის ნიმუშების ცნებაში იგულისხმება ისეთი ხელნაწერები და ხელმოწერები, რომლებიც ნამდვილად შესრულებულია გამოძიებისათვის ცნობილი კონკრეტული პირის მიერ და საექსპერტო გამოკვლევის დროს გამოიყენება, როგორც გამოსაკვლევ ტექსტთან ან ხელმოწერასთან შესადარებელი მასალა.

თავისუფალ ნიმუშად მიჩნეულია ისეთი ხელნაწერი ტექსტი ან ხელმოწერა, რომელიც ნამდვილად შესრულებულია გარკვეული პირის მიერ მოცემულ გამოსაკვლევ ფაქტზე გამოძიების დაწყებამდე სხვა დროსა და სხვა დანიშნულებით.

ასეთი ხელნაწერის მოძიება და მოპოვება მიზანშეწონილია გამოსაკვლევი ხელნაწერის შესრულების დროისათვის მიახლოებულ პერიოდში ისე, რომ მათი შესრულების დროის ხანგრძლივობა რამდენიმე — ხუთი ან ათეული წლით არ იყოს ერთიმეორისგან დაცილებული. ასეთ ხელნაწერებს თავისუფალი ნიმუში ეწოდება იმიტომ, რომ იგი შესრულებულია იმ ცხოვრებისეულ მომენტში, როცა მოცემული კონკრეტული პირი არ ფიქრობდა და არც შეეძლო გაეთვალისწინებინა, რომ მისი ეს ხელნაწერი ან ხელმოწერა ოდესმე შეიძლება გამოყენებული ყოფილიყო საექსპერტო კვლევისათვის.

ხელნაწერის ან ხელმოწერის ასეთი ნიმუშები შეიძლება ამოღებული იქნეს მოცემული პირის პირადი საქმიდან — სამსახურებრივ საქმიანობასთან დაკავშირებით შესრულებული მასალებიდან, აგრეთვე სასწავლო დაწესებულებაში ან საცხოვრებელ ბინაში არსებულ მის მიერ წარმოებულ სხვადასხვა სახის ჩანაწერებიდან და სხვ. ამასთან, შედარებითი კვლევისათვის ამოღებული ყველა ამგვარი ნიმუში შესა-

ბაჰისი კომპეტენტური პირის მიერ აუცილებლად უნდა იყოს დამოწმებული, რომ მოცემული ხელნაწერი ნამდვილად შესრულებულია ამ პირის მიერ.

ნახევრად თავისუფალ ნიშნებს მიეკუთვნება გარკვეული პირის მიერ შესრულებული ისეთი ხელნაწერი, რომელიც შეიძლება დაწერილი იყოს გამოსაძიებელ საქმესთან დაკავშირებით, მაგრამ არა საქსპერტო კვლევისათვის. ასეთ ნიმუშად შეიძლება მომარჯვებული იყოს ამა თუ იმ საძიებო ფაქტთან დაკავშირებით მოცემული პირის მიერ დაწერილი ახსნა-განმარტება ან გამოსაძიებელ საქმეში არსებული ნამდვილად ამ საძიებო პირის მიერ სხვა მიზნითა და დანიშნულებით შესრულებული რაიმე სახის ხელნაწერი და სხვ.

ნახევრად თავისუფალი და თავისუფალი ნიმუშების ამოღების დროს ყოველმხრივ უნდა იქნეს შემოწმებული, რომ ეს ხელნაწერები ან ხელმოწერები ნამდვილად შესრულებულია გარკვეული მოცემული პირის მიერ. ამასთან, იგი უნდა შეესაბამებოდეს იმ ქაღალდის ხარისხსა და ფორმატს, რომელზეც შესრულებულია გამოსაკვლევი ტექსტი. ამოღებული ნიმუშები დამოწმებული უნდა იყოს გამომძიებლის ან მისი მომავლებელი სხვა პირის მიერ.

ექსპერიმენტული ნიმუშის მიღება, სხვა წინამორბედი ნიმუშებისგან განსხვავებით, მცირედენ სირთულეებთანაა დაკავშირებული, რაც, უპირველეს ყოვლისა, გამოიხატება იმაში, რომ სრულყოფილი სახის ნიმუშის მისაღებად გამომძიებელმა წინასწარ უნდა შეადგინოს ისეთი ტექსტი, რომელშიც გამოსაკვლევი ტექსტის მსგავსად, მასში არსებული კერძო ნიშნებშემჩნეული სიტყვები და ცალკეული ფრაზები სხვა შინაარსის ამსახველი სახით იქნება ჩამოყალიბებული ექსპერიმენტული გზით მიღებულ ტექსტში. ამასთან, საჭიროა მასში ასეთი სიტყვები და ფრაზები რაც შეიძლება მრავალჯერ იქნეს მოხსენიებული, მაგრამ არა უაზროდ. მას უნდა ჰქონდეს აზრობრივი შინაარსი. მიზანშეწონილია, რომ ასეთი წინასწარ მომზადებული ტექსტი თავისი მოცულობით ორჯერ ან მეტჯერ აღემატებოდეს გამოსაკვლევი ხელნაწერი ტექსტის მოცულობას.

თუ გამოსაკვლევი ტექსტი შესრულებულია ჩვეულებრივი ხე-

ლწერისათვის დამახასიათებელი ნიშნებიდან მცირედენი გადახრით და მას არ ეტყობა, რომ ჩვეულებრივი ხელნაწერისგან განსხვავებით მარცხენა ხელითაა შესრულებული ან ნაბეჭდი ასოების მიმსგავსებით არაა შესრულებული, მაშინ ზემოაღნიშნული წესით მომზადებული ტექსტი შეიძლება გადასაწერად მიეცეს პირს, რომლისგანაც ვიღებთ ხელნაწერის ნიმუშს ან იგი დავაწერინოთ კარნახით. სხვა შემთხვევაში ექსპერიმენტული ხელნაწერი მიზანშეწონილია მივიღოთ იმავე ხერხითა და საშუალებით შესრულებული სახით, როგორითაც დაწერილია გამოსაკვლევი ტექსტი.

ექსპერიმენტული ხელნაწერი ნიმუშის მიღება კარნახით მიზანშეწონილია მოხდეს მაშინ, როცა არსებობს ვარაუდი, რომ იგი შეეცდება შეგნებულად დაამახინჯოს თავისი ნამდვილი ხელნაწერი სხვა პირის ხელნაწერზე მიბაძვით ან სხვა საშუალებით. ასეთ დროს კარნახი გამართლებულია დავიწყოთ ნელი ტემპით და შემდეგ მისდაშეუმჩნევლად თანდათანობით მოუმატოთ და ნიმუშის მომცემი პიროვნება კარნახის ტემპში ავიყოლიოთ. თუ იგი შეეცდება ნიმუშის მიცემისას შეგნებულად დაამახინჯოს თავისი ჩვეული ხელწერა, მიღებულ ნიმუშზე დაკვირვებისას აშკარად შეიმჩნევა ტექსტის დასაწყის ნაწილში და ტექსტის შუა და ბოლო ნაწილში არსებულ ხელნაწერის დამახასიათებელ ზოგად და კერძო ნიშნებს შორის არსებული სხვაობა. ეს გარემოება თავისთავად მიუთითებს იმაზე, რომ კარნახით ხელნაწერი ტექსტის შესრულების დასაწყისში იგი ყოველმხრივ ცდილობდა საკუთარი ხელწერისათვის დამახასიათებელი ნიშნების არასრულყოფილად უფრო სწორედ, დამახინჯებულად გადმოცემას, მაგრამ შემდეგ, ჩვენ მიერ შერჩეული კარნახის მომატებული ტემპით, ავიყოლიეთ რა საწრაფ წერაში, ნაკარნახევი ტექსტის ქაღალდზე კალმით გადატანისას, იგი ვეღარ ასწრებს თავისი ჩვეული, საკუთარი ხელნაწერი ნიშნების შეგნებულად დამახინჯებას და ამიტომ ტექსტის ბოლო ნაწილში უხვად წარმოჩინდება მისი ნამდვილი ხელწერისათვის დამახასიათებელი ბუნებრივი, ხანგრძლივი დროის განმავლობაში ჩამოყალიბებული ზოგადი და კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნები.

კარნახის დროს მაქსიმალურად უნდა იქნეს დაცული სიმშვიდე-ამასთან, საჭიროა იმის გათვალისწინებული, რომ იქ, სადაც წარმოებს კარნახით ექსპერიმენტული ხელნაწერი ნიმუშის მიღება, არ შეიძლება იყოს ვინმე უცხო პირი და არ უნდა იყოს სხვა პირთა თავისუფალი მოძრაობის, ტელეფონზე საუბრის და სხვა რაიმე სახის მოქმედებების შესრულების შესაძლებლობა.

კარნახი უნდა იყოს დინჯი, ხმის ყოველგვარი თამაშის გარეშე. ტაქტიკურად გამართლებულია, თუ ერთსა და იმავე ტექსტს რამდენიმეჯერ კუკარნახებთ და მივიღებთ რამდენიმე (ხუთი-ათი) სახის ექსპერიმენტულ ნიმუშს. საჭიროების შემთხვევაში ასეთი ექსპერიმენტული ნიმუშები შეიძლება მივიღოთ სხვადასხვა დროის გარკვეულ მონაკვეთებში. კარნახის დროს არავითარ შემთხვევაში არ შეიძლება მიეთითოს სასვენ ნიშნებზე და სხვ.

კიდევ უფრო მეტ სირთულეებთანაა დაკავშირებული სხვადასხვა ხერხითა და საშუალებით შენიღბული სახით შესრულებული სადავო ხელნაწერის გამოკვლევისათვის საჭირო ნიმუშების მიღების ტაქტიკა. ცხადია, ასეთ შემთხვევაშიც ექსპერტი უნდა უზრუნველყვოდ ისეთივე ხერხითა და საშუალებით შესრულებული ნიმუშებით, როგორი საკვარაუდო ხერხებითა და საშუალებებითაცაა შესრულებული გამო-საკვლევი ხელნაწერი.

მაგალითად, თუ წინასწარი მონაცემებით გამოსაკვლევი ტექსტი შეუცნობელობის მიზნით შესრულებულია მარცხენა ხელით დამახინჯებულად ან ნაბეჭდი ტექსტისათვის დამახასიათებელი წერითი ნიშნებით, ასეთ დროს რეკომენდებულია შედარებითი კვლევისათვის საჭირო ხელნაწერის ექსპერიმენტული ნიშნები მივიღოთ ამავე წესით შესრულებული სახით.

ამგვარი წინასწარი საკვარაუდო აზნისათვის კი საჭიროა ვიცოდეთ ის ძირითადი ხერხები და საშუალებები, რომელთა გამოყენებითაც დაინტერესებული პირი ახდენს საკუთარი ხელწერის დამახინჯებას, საკუთარი ხელნაწერის შენიღბული სახით შესრულებას რათა შეუცნობელი დარჩეს მისი ვინაობა და შესრულებული ხელნაწერით ვერ დადგინდეს მისი პიროვნება. ამ მიზნით ისინი თავიანთი ხელნაწერის

დასამახინჯებლად ძირითადად იყენებენ ისეთ ხერხებსა და საშუალებებს, როგორიცაა:

1. ხელნაწერის შესრულება სხვისი ხელწერისათვის დამახასიათებელი ნიშნების მიბაძვით;
2. პიროვნებისათვის ჩვეული მარჯვენა ხელის საპირისპირო მარცხენა ხელის შესრულებით;
3. ნაბეჭდი ტექსტისათვის დამახასიათებელი ნიშნების გამოყენებით;
4. საწერი კალმის პირში ან ფეხის თითებში მოთავსებით და სხვ.

ამა თუ იმ კონკრეტული პირის ხელნაწერისათვის დამახასიათებელი ნიშნების შეცვლა შეიძლება მოხდეს პიროვნების ნებისაგან დამოუკიდებელი მიზეზებით.

მაგალითად, როგორც ცნობილია, ხელნაწერის შეცვლაზე გარკვეულ გავლენას ახდენს მოცემული პირის მიერ მძიმე, ხანგრძლივი ავადმყოფობის გადატანა; ნაწერის შესრულების მომენტში პირის ფსიქიკური მდგომარეობა (ძლიერი სულიერი აღელვება, მისთვის რაიმე სახით მიყენებული მძიმე ტრავმა და სხვ.). აგრეთვე ის, თუ გამოსაკვლევი ხელნაწერის შესრულებისას პირი როგორ ფიზიკურ მდგომარეობაში (იჯდა, იდგა თუ იწვა და სხვ.) იმყოფებოდა.

გასათვალისწინებელია ისიც, რომ პირი შეგნებულად ამახინჯებს რა თავის ჩვეულ, ბუნებრივ ხელნაწერს, ამით იგი ფაქტობრივად, ცვლის მხოლოდ თავისი ხელწერისათვის დამახასიათებელ ზოგად-საერთო ნიშნებს, კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნები კი, უმეტეს შემთხვევაში, მხედველობიდან რჩება. აქვე უნდა აღინიშნოს: თუ ხელნაწერის ტექსტი შედარებით დიდი და ფართო შინაარსის მომცველია, მასში მისდაუნებურად, ეს კერძო ნიშნები კვლევისათვის საკმარისი რაოდენობით მაინც აუცილებლად თავს იჩენს, რადგან ასეთ დროს დამწერის ყურადღება თანდათანობით ღუნდება და თავისდაუნებურად დამწერის ყურადღება თანდათანობით ღუნდება და თავისდაუნებურად ტექსტის მეორე ნაწილში წერას იწყებს თავისი ჩვეული ხელწერით. ყოველივე ეს გათვალისწინებული უნდა იქნეს ექსპერიმენტული გზით ხელნაწერი ნიმუშების მიღების დროსაც. ამასთან, აუცილებლად უნდა

დავიცვათ ნიმუშების მიღების სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობით დადგენილი წესი.

გ) გამოსაკვლევი და შესადარებელი ხელნაწერების ცალ-ცალკე გამოკვლევა. გამოსაკვლევი ტექსტისა და ნიმუშების სახით წარმოდგენილი ხელნაწერების გამოკვლევა უნდა მოხდეს ცალ-ცალკე, აქედან პირველ რიგში, საჭიროა სრულყოფილად და საფუძვლიანად მოხდეს გამოსაკვლევად წარმოდგენილი ხელნაწერის დათვალიერება-გამოკვლევა, რომლის დროსაც უპირველესად უნდა გაირკვეს: გამოსაკვლევი ხელნაწერი ხომ არაა წინასწარ შეგნებულად დამახინჯებული; როდის და რა პირობებში შეიძლება მომხდარიყო მოცემული ხელნაწერის შესრულება; რა სახის ზოგადი და კერძო ნიშნებით ხასიათდება იგი და მოხდეს მასში აღმოჩენილი ზოგადი და კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნების ცალკე გამოყოფა და სხვ.

ყველა ზემოაღნიშნული მოსამზადებელი გამოსაკვლევი სამუშაოების ჩატარების შემდეგ საჭიროა გაწარმოთ გამოსაკვლევად წარმოდგენილი ნიმუშების დათვალიერება-გამოკვლევა და მასში ვეძიოთ გამოსაკვლევ ხელნაწერში აღმოჩენილი და ამოღებული ნიშნების მსგავსი ზოგადი და კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნები.

ხელნაწერების (გამოსაკვლევი და შესადარებელი ნიმუშების) ცალ-ცალკე გამოკვლევა რეკომენდებულია ჩატარდეს შემდეგი თანამიმდევრობით:

1. მოხდეს დოკუმენტის დანიშნულებისა და შინაარსის გაცნობა;
2. გაირკვეს, ხომ არაა ხელნაწერში შეტანილი რაიმე სახის ცვლილება და სხვ.;
3. შესწავლილი იქნეს ხელის საერთო ნიშნები, რომლის დროსაც პირველ რიგში შეისწავლება და ჩამოყალიბდება ის, თუ როგორია ხელის გამოუმუშავების ხარისხი, ხელის გაქანება, ხელნაწერში ცალკეული ასოებისა და მათი ელემენტების გადაბმა, საწერი ნიშნების ზომა და დახრილობა. შემდეგ კი შეისწავლება და ჩამოყალიბდება ხელნაწერისათვის დამახასიათებელი სხვა ნიშნები;
4. შეძლებისდაგვარად მოხდეს ხელნაწერისათვის დამახასიათებელი საერთო ანუ ზოგადი ნიშნების აღწერა;

5. შეისწავლება ხელნაწერისათვის დამახასიათებელი კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნები და მისთვის დამახასიათებელი ყველა ინდივიდუალური სახის ნიშანი ერთ მთლიანობაში, ისეთნაირად, რომ ჯერ გაირკვეს და აღიწეროს ხელნაწერში არსებული კერძო ნიშნები შესაბამისი თანმიმდევრობით. კერძოდ, საჭიროა ჯერ ცალკეული ასოების თავისებურების შესწავლა ალფავიტის ან ხელნაწერ ტექსტში მათი განლაგების რიგითობით და გაირკვეს როგორია ხელნაწერ ტექსტში ცალკეული ასოებისა და მისი ელემენტების შესრულების თავისებურება;

6. რა თავისებურებებით ხასიათდება ცალკეული ასოებისა და მისი ელემენტების შესრულების ხაზის დასაწყისი, მისი დაბოლოება და ხაზების მიმართულება;

7. შეისწავლება ხელნაწერ ტექსტში არსებული რიცხვების და სასვენი ნიშნების შესრულების თავისებურება და სხვ.

ყოველივე ამის შემდეგ, გამოსაკვლევი ხელნაწერებში აღმოჩენილი კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნები აღინიშნება რაიმე სახის პირობითი ნიშნით – ისრით ან სხვა საშუალებით. ამასთან, ხელნაწერებში აღმოჩენილი ყველა ერთნაირი სახის კერძო ნიშანი აღინიშნება ერთი და იმავე რიცხვით.

მიზანშეწონილია კვლევის ასეთივე თანმიმდევრობით მოხდეს აღწერა ექსპერტიზის დასკვნის აღწერილობით ნაწილში.

გამოსაკვლევი და შესადარებელი ტექსტში აღმოჩენილ კერძო ნიშნების ანალიზისა და შეფასების დროს ასევე რეკომენდებულია, მთავარი ყურადღება მიექცეს ისეთ მყარ ნიშნებს, რომლებიც თავიანთი წარმოქმნის მექანიზმის თვალთახედვით გარკვეული იშვიათი ნიშან-თვისებებით გამოირჩევა და თავისი მრავალჯერადი გამეორებით მოცემული ხელნაწერის უფრო მყარ – ბუნებრივად შესრულებულ დამახასიათებელ ნიშნად გვევლინება. ამასთან, თავისი შესრულების თავისებურებით, რაც უფრო იშვიათია შემზვედრი სახის კერძო ნიშანი, სხვა საერთო ხელნაწერისათვის დამახასიათებელი კერძო ნიშნებისგან განსხვავებით, მით უფრო მყარია და გამოსაკვლევი ხელნაწერისათვის დამახასიათებელი კერძო ნიშნების ერთობლიობაში, უფრო მეტ

დამაჯერებლობას მატებს სადავო ხელნაწერის შემსრულებელი პირის დადგენის საკითხის გადაწყვეტის საქმეში.

შეიძლება გარკვეული მნიშვნელობა მიენიჭოს აგრეთვე იმას, თუ ხელნაწერისათვის დამახასიათებელი კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშანი სიტყვის რომელ ნაწილშია მოთავსებული: დასაწყისში, შუა ნაწილში, თუ დაბოლოებაში. ასევე ყურადღება უნდა მიექცეს იმას, თუ სად, ტექსტის დასაწყისშია ასეთი საიდენტიფიკაციო ნიშნების მქონე სიტყვები განლაგებული, თუ ბოლოს ან შუა ნაწილში.

დ) ხელნაწერების შედარებითი გამოკვლევა. გამოთვლითი მანქანებისა და კომპიუტერული ტექნიკის საექსპერტო პრაქტიკაში დანერგვამდე ხელნაწერების კვლევის ეს პროცესი შემდეგი თავისებურებებით ხასიათდებოდა: პირველ რიგში ახდენდნენ ექსპერტიზაზე გადმოგზავნილი მასალების დათვალიერებას და არკვევდნენ, წარმოდგენილი მასალები იყო თუ არა სათანადოდ დაცული და იმას, თუ რამდენად სრულყოფილი სახით იყო წარმოდგენილი მასალები; დაცული იყო თუ არა სისხლის სამართლის საპროცესო კანონით დადგენილი წესი ნიმუშების მიღების შესახებ და სხვ;

შემდეგ ახდენდნენ გამოსაკვლევი და შესადარებელი ხელნაწერების ცალ-ცალკე დათვალიერებასა და გამოკვლევას, რომლის შედეგების გადასატანად იღებდნენ ქაღალდის სუფთა ფურცელს და მასზე ავლებდნენ შუა გამყოფ ზაზს და მის ერთ მხარეს აწერდნენ სიტყვებს: „გამოსაკვლევი ხელნაწერი“ ან „გამოსაკვლევი ხელმოწერა“, მეორე მხარეს კი – „შესადარებელი ნიმუში“. შემდეგ იმ მხარეს, სადაც ეწერა „გამოსაკვლევი ხელნაწერი“, ათავსებდნენ გამოსაკვლევ ტექსტში აღმოჩენილ ზოგად და კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნებს მთელი სიზუსტით იმავე სახით, რა სახითაც იყო იგი გამოსაკვლევ ტექსტში. ქაღალდზე გავლებული ზაზის მეორე მხარეს კი, იქ, სადაც ეწერა „შესადარებელი ნიმუში“, იმავე სვეტში განალაგებდნენ გამოსაკვლევ ტექსტში აღმოჩენილ ზოგად და კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნების მსგავს ნიშნებს მთელი სიზუსტით. ამასთან, საიდენტიფიკაციო ნიშნების გამოვლინება-აღნიშვნას აწარმოებდნენ არა პირდაპირ გამოსაკვლევ ხე-

ლნაწერსა და შესადარებელ ნიმუშებზე, არამედ დედნიდან რეფლექსური ან რეპროდუქციული ფოტოგადაღებებით დამზადებულ ასლებზე.

გამოსაკვლევ და შესადარებელ ხელნაწერში აღმოჩენილ ერთნაირ ნიშნებს ყველგან აღნიშნავდნენ ერთი და იმავე რიცხვით. შემდეგ კვლევის შედეგად მიღებულ მონაცემებს ურთიერთშედარების საფუძველზე აანალიზებდნენ და აკეთებდნენ შესაბამის დასკვნას.

შემდგომში სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებების განვითარებამ დღის წესრიგში დააყენა ამ რთული საექსპერტო კვლევითი მეთოდის გაუმჯობესებისთვის სპეციალური სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებების გამოყენების აუცილებლობა და გასული საუკუნის 70-იანი წლებიდან მეცნიერებაში ფართოდ შემოიჭრა კვლევის კომპერენტული მეთოდები, რამაც ასახვა პოვა იურიდიულ მეცნიერებაშიც და მოსკოვის უნივერსიტეტის იურიდიულ ფაკულტეტზე ცალკე დისციპლინადაც იქნა შემოღებული საგანი – „სამართლებრივი კომპერენტია“. მეცნიერების ეს მიღწევები კრიმინალისტიკურ მეცნიერებაშიც იქნა გამოყენებული ელექტრონული გამოთვლელი მანქანების სახით და იგი განსაკუთრებით ფართოდ დაინერგა კრიმინალისტიკური ექსპერტიზის წარმოების პრაქტიკაში.

ელექტრონული გამოთვლელი მანქანების საშუალებით ექსპერტი იღებდა ინფორმაციას გამოსაკვლევი და შესადარებელი ხელნაწერი მასალების თავისებურებათა შესახებ მათში არსებული საიდენტიფიკაციო ნიშნების პრაქტიკაში შემხვედრიანობის სიზშირისა და იშვიათობის გათვალისწინებით და მის საფუძველზე წარმატებით წვევებდა ექსპერტიზაზე გამოსაკვლევად გადაგზავნილი ხელნაწერების განსხვავების ან მათი შემსრულებელი პირის იგივეობის საკითხს.

აღსანიშნავია, რომ კვლევის ეს ტექნიკური მეთოდები უკანასკნელ პერიოდში კიდევ უფრო დაიხვეწა და პრაქტიკაში ფართოდ დაინერგა ხელნაწერების კვლევის პროცესში კომპიუტერული კვლევის მეთოდების სახით. ხელნაწერების კვლევის მთელი ზემოაღნიშნული დიდი შრომატევადი პროცესი უადრესად გამარტივდა კომპიუტერული ტექნიკის საგამოიყენო-საექსპერტო პრაქტიკაში დანერგვის შემდეგ. კერძოდ, გამოსაკვლევი ტექსტი და შესადარებელი ნიმუშები პირვანდელი სახით

შეაქვთ კომპიუტერში და მის ეკრანზე ჯერ გამოსაკვლევი ტექსტის დათვალიერება-გამოკვლევას, ახდენენ მასში არსებული ზოგადი და კერძო ნიშნების აღმოჩენა-აღნიშვნას და შემდეგ ეძიებენ შესადარებელი კვლევისათვის გადმოგზავნილ ხელნაწერებში ამავე სახის ზოგად და კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნებს და ახდენენ ამ ნიშნების აღნიშვნას კვლევისათვის შემუშავებული წესით. შემდეგ გამოსაკვლევ და შესადარებელ ნიმუშებში აღმოჩენილი ერთნაირი ნიშნების ურთიერთშედარება. კომპიუტერის მეშვეობით ადგენენ იმასაც, თუ რამდენად ხშირია მათი შემხვედრიანობა სხვადასხვა პირთა ხელნაწერებში და რამდენად მყარია გამოსაკვლევ და შესადარებელ ტექსტში აღმოჩენილი ზოგადი და კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნები. კომპიუტერული ტექნიკით მიღებული ყველა ამ მონაცემის საფუძველზე, კვლევის სრულყოფილად ჩატარების შემდეგ ექსპერტს გამოაქვს შესაბამისი დასკვნა.

ხელნაწერების (გამოსაკვლევი და გამოსაკვლევად წარმოდგენილი ნიმუშების) შედარებითი გამოკვლევა რეკომენდებულია ჩატარდეს ჯერ საერთო ნიშნების მიხედვით, შემდეგ ხელის კერძო წერითი ნიშნების მიხედვით.

ხელნაწერის შედარებას ხელის საერთო ნიშნების მიხედვით, როგორც წესი, იწყებენ ხელის გამომუშავების ხარისხის დამთხვევით, შემდეგ კი დანარჩენი საერთო ნიშნების ურთიერთშედარებით.

ხელნაწერების ურთიერთშედარებას აღმოჩენილი კერძო ნიშნების მიხედვით იწყებენ ასოებისა და მათში არსებული ელემენტების აგებულების თავისებურებების დამთხვევით. შერწყმული ასოებისა და სიტყვების ურთიერთშეთავსებით. შემდეგ გადადიან დანარჩენი ნიშნებისა და რიცხვების შესრულების თავისებურებების ურთიერთშედარებაზე.

ე) ხელნაწერების გამოკვლევის შედეგების გაფორმების ზოგიერთი თავისებურება. ხელნაწერების (გამოსაკვლევი და შესადარებელი ნიმუშების) გამოკვლევის მთელი ეს პროცესი, კვლევის წარმოების თანმიმდევრობით სრულყოფილად უნდა აისახოს ექსპერტიზის დასკვნაში. სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობითა და საქსპერტო პრაქტიკით დადგენილია ექსპერტიზის დასკვნის ორი ფორმა: კატეგორიული სახის დასკვნა და სააღბათო ანუ საგარაუდო სახის დასკვნა.

კატეგორიული დასკვნა, თავის მხრივ, შეიძლება იყოს ორი სახის: დადებითი კატეგორიული და უარყოფითი კატეგორიული. კატეგორიული სახის დასკვნის დროს დასკვნა პირდაპირ პასუხობს ექსპერტიზის წინაშე დაფენებულ კითხვას დადებითად ან უარყოფითად.

მაგალითად, შუბთითიძისადმი გაგზავნილი მუქარის წერილი, რომელიც იწყება სიტყვებით „ბიჭო ხუთ საათში“... და მთავრდება სიტყვებით „...ყველაფერი შენ ტუნწ თავს დააბრალებ“, შესრულებულია შურა ჩიმაკაძის მიერ.

ამ შემთხვევაში ექსპერტის ასეთი დასკვნა არის დადებითი კატეგორიული.

უარყოფითი კატეგორიული სახის იქნება მაშინ როცა ექსპერტი თავისი დასკვნის ანალოგიურ ფორმულირებაში კატეგორიულად მიუთითებს, რომ მოცემული ხელნაწერი რომელიც იწყება სიტყვებით: „ბიჭო ხუთ საათში თუ არ მოიტან“... და მთავრდება სიტყვებით „...ყველაფერი შენ ტუნწ თავს დააბრალებ“ შესრულებული არ არის შურა ჩიმაკაძის მიერ, არამედ სხვა პირის მიერ.

ამ შემთხვევაშიც ექსპერტის დასკვნა არის კატეგორიული, მაგრამ, უარყოფითი სახის.

რაც შეეხება სააღბათო ანუ საგარაუდო სახის დასკვნას, ასეთი იქნება მაშინ, როცა ექსპერტი თავის დასკვნაში კატეგორიულად ვერ ასახელებს და ვერ მიუთითებს გამოსაკვლევად წარდგენილი ხელნაწერის შესრულებულ პირზე და გამოთქვამს ვარაუდს, რომ იგი შეიძლება შესრულებული იყოს კონკრეტული მოცემული პირის ან სხვა პირის მიერ და ამ კითხვაზე კონკრეტული დადებითი ან უარყოფითი პასუხის გაცემა შეუძლებელია, მაგრამ იქვე მითითებული უნდა იყოს, თუ რატომ, რა მიზეზითაა შეუძლებელი.

ვ) ხელმოწერების გამოკვლევის ზოგიერთი თავისებურება. ცალკეული სახის დანაშაულთა გამოძიებისა და გახსნის პროცესში, მთელ რიგ შემთხვევებში, ასევე აუცილებელი ხდება საქმეზე მნიშვნელობის მქონე ამა თუ იმ სახის დოკუმენტზე გარკვეული პირის ხელმოწერის რეალობის დადგენა, რადგან ნებისმიერი სახის ფაქტის

დამადასტურებელი ან უარყოფელი დოკუმენტისათვის იურიდიული მნიშვნელობის მისანიჭებლად აუცილებელია მასზე შესაბამისი მოხელე თანამდებობის პირის ან სხვა პირის ხელმოწერა.

როგორც საგამოძიებო-საექსპერტო პრაქტიკა გვიჩვენებს, ამგვარი სახის დოკუმენტებზე ამა თუ იმ პირის ხელმოწერის მაგიერ თვითონ დაინტერესებული პირები აწერენ ხელს და თავიანთი მიზნის მისაღწევად, რომ იგი შეუმჩნეველი და შეუცნობადი დარჩეს სხვა პირებისათვის, ყოველმხრივ ცდილობენ მაქსიმალურად მიაშვასონ თავიანთი ხელმოწერა სხვა რეალურად არსებული პირის ხელმოწერას. ამ მიზნის მისაღწევად იყენებენ ხელმოწერის გაყალბების სხვადასხვა ხერხებსა და საშუალებებს. აქედან აღსანიშნავია ხანგრძლივი მიბაძვითი ვარჯიშით და სხვა პირის ხელმოწერისათვის დამახასიათებელი ნიშნების თავის ჩვევაში გადმოტანა და საჭირო დოკუმენტზე ამ უცხო პირის სახელით ხელის მოწერა.

ამა თუ იმ სახის დოკუმენტზე სხვა პირის ხელმოწერის გადატანას აღწევენ აგრეთვე სხვა დოკუმენტზე არსებული ნამდვილი ხელმოწერიდან სხვადასხვა სახის ტექნიკური საშუალებების გამოყენებით.

უცხო პირის ხელმოწერის მიბაძვით შესრულებული ხელმოწერა, თავისი კვლევის მეთოდებით მიეკუთვნება ხელნაწერების გამოკვლევას. სხვა ისეთი ხელმოწერები კი, რომლებიც გადმოტანილია სხვა დოკუმენტზე დედნის სახით არსებული ხელმოწერებიდან სხვადასხვა სახის ტექნიკური საშუალებების გამოყენებით, მიეკუთვნება დოკუმენტების ტექნიკურ-კრიმინალისტიკურ გამოკვლევას. ამიტომ, აქ, უპირველეს ყოვლისა, რამდენიმე სიტყვით შევჩერდები და განვიხილავ მხოლოდ ამა თუ იმ სახის დოკუმენტს, სხვა პირის ხელმოწერის მიბაძვით შესრულებული ხელმოწერების კვლევის ზოგიერთ თავისებურებაზე. ტექნიკური საშუალებებით გაყალბებული ხელმოწერების გამოკვლევის თავისებურებებს კი ყურადღებას გავამახვილებ დოკუმენტების ტექნიკურ-კრიმინალისტიკური გამოკვლევის სხვა საკითხების განხილვა-გადმოცემასთან ერთად.

როგორც საექსპერტო-საგამოძიებო-სასამართლო პრაქტიკა გვიჩვენებს, დოკუმენტებზე ხელმოწერის გაყალბების ერთ-ერთი ყველაზე

გავრცელებული და უფრო ეფექტურია დედანზე არსებული ხელმოწერისათვის დამახასიათებელი ხელის ნიშნების გათვალისწინებით ამ ხელმოწერაზე მიბაძვით ხანგრძლივი ვარჯიშით მიღებული შედეგები, როცა პიროვნება (გაყალბებელი) იმდენად სრულყოფილად ეუფლება სხვა პირის ხელმოწერის შესრულების ტექნიკას, მთელი თავისი ზოგადი და კერძო ნიშნებით, რომ ამ ხელმოწერის ნამდვილ შემსრულებელ პირსაც უჭირს ამ გაყალბებული ხელმოწერიდან თავისი ნამდვილი ხელმოწერის გამოჩენვა.

ნათქვამის საილუსტრაციოდ საგამოძიებო პრაქტიკიდან კვლავ შეიძლება მოვიხსენიოთ ზემოთ განხილული სისხლის სამართლის საქმე, რომელზეც ერთ-ერთი დიდი წარმოების მთავარმა ბუღალტრმა უწყომანოდ მიიჩნია თავის ხელმოწერად სადავო დოკუმენტზე მისი სახელითა და გვარით გაკეთებული ხელმოწერა, მაშინ როცა იგი შესრულებული იყო დოკუმენტის გაყალბებული სხვა პირის მიერ.

ასევე, ერთ-ერთ თანამდებობის პირთან დაახლოებულმა ქალბატონმა ისე გამოიმუშავა ამ თანამდებობის პირის ხელმოწერა, რომ ზოგჯერ მის მაგიერ თვითონ აწერდა ხელს ისეთი დახვეწილი სიზუსტით, რომ იგი მისგან ვერ არჩევდა თავის ნამდვილ ხელმოწერას. მაგრამ ექსპერტს მაინც არ გაუჭირდა იმის დადგენა, თუ რომელ დოკუმენტზე იყო გაკეთებული მოცემული თანამდებობის პირის ხელმოწერა და რომელზე — მის მაგიერ სხვა პირის მიერ.

ისევე, როგორც ხელნაწერების, ხელმოწერების დამახასიათებელი ნიშნების ცვალებადობაზეც გარკვეულ გავლენას ახდენს ხელმოწერი პირისაგან სხვა ისეთი დამოუკიდებელი გარემოებები, როგორიცაა: მძიმე, ხანგრძლივი ავადმყოფობის გადატანა ან რაიმე სახის ფიზიკური ტრავმის მიღება; დოკუმენტზე ხელმოწერის დროს მოცემული პირის ფსიქიკური და ფიზიკური მდგომარეობა. კერძოდ, ხელმოწერის შესრულების დროს პირის ძლიერი სულიერი აღელვება, დაღლილობა, ხელმოწერის შესრულება ფეხზე დგომით, დოკუმენტის არაგლუვი ზედაპირის მქონე საგანზე მოთავსებით, წოლით მდგომარეობაში, საწერ მაგიდასთან ჯდომის დროს და სხვ.

ყოველივე ეს, ცხადია, სხვა აუცილებელ გარემოებებთან ერთად,

გათვალისწინებული უნდა იქნეს მოცემული პირისგან ხელმოწერების ნიმუშების მიღების დროს.

ხელნაწერების გამოკვლევის მსგავსად, ხელმოწერების გამოკვლევისათვისაც ექსპერტიზის ჩასატარებლად უნდა მომზადდეს და მომარჯვებული იქნეს იმ პირის ხელმოწერების თავისუფალი და ექსპერიმენტული ნიმუშები, რომლის სახელითაცაა გაკეთებული სადავო დოკუმენტზე ხელმოწერა.

ხელმოწერის თავისუფალი ნიმუში მიზანშეწონილია, ამოღებული იქნეს იმ მიახლოებითი პერიოდიდან, რომლის დროსაც შესრულებულია სადავო დოკუმენტზე მოცემული პირის ხელმოწერა. რაც შეეხება ექსპერიმენტული გზით მოცემული პირისგან ხელმოწერების მიღებას, იგი მიზანშეწონილია გამომძიებლის მიერ აღებულ იქნეს თავისუფალ ფურცელზე მცირედენი შესვენებით რამდენიმეჯერ პოზის სხვადასხვა მდგომარეობაში. ამასთან, სასურველია იგი აღებული იქნეს რამდენიმე ფურცელზე და ისევე, როგორც მოცემული პირის მიერ შესრულებული თავისუფალი ხელნაწერის ნიმუში, ექსპერიმენტული გზით მიღებული ხელმოწერაც აუცილებლად დამოწმებული უნდა იქნეს გამომძიებლის მიერ თავისი ხელმოწერისა და ბეჭდის დასმით. ფურცელს, თარიღზე მითითებით, სახელწოდებად უნდა წარმოდგაროს გარკვეული პირისაგან (მაგ., დიმიტრი ჩიშაკაძისაგან) ექსპერიმენტული გზით მიღებული ხელმოწერები.

რაც შეეხება ხელმოწერის თავისუფალი ნიმუშების მიღებას, ვინაიდან იგი, ისევე, როგორც თავისუფალი და ნახევრად თავისუფალი ხელნაწერის ნიმუშების მიღებისას, დაკავშირებულია დოკუმენტების ამოღებასთან, აუცილებლად შედგენილი უნდა იქნეს ოქმი მათი ამოღების შესახებ.

პროცესუალური ნორმების დაცვით მოპოვებული გამოსაკვლევი ხელნაწერები, ხელმოწერები და მათი შესადარებელი ნიმუშები საქმეში არ უნდა ჩაეკეროს. იგი შეინახება საქმეში ჩაკერებულ სპეციალურ კონვერტში, რომელსაც ზემოდან გაუკეთდება წარწერა მისი სახელწოდების შესახებ შესაბამისი რეკვიზიტებით. კონვერტზე სხვა რაიმე ჩანაწერის გაკეთება არ შეიძლება. საჭიროა გათვალისწინებულ იქნეს

ისიც, რომ დოკუმენტი კონვერტში მიზანშეწონილია მოთავსდეს მთლიანად გაშლილ მდგომარეობაში. ხოლო თუ ეს შეუძლებელია, მაშინ მიზანშეწონილია დოკუმენტი გადაიკეცოს მასზე არსებულ ადრინდელ ნაკეცებზე და ისე მოთავსდეს კონვერტში. ამასთან, მიზანშეწონილი არაა დოკუმენტის კონვერტიდან ხშირად და უსაფუძვლო ამოღება.

აღსანიშნავია ისიც, რომ ხელმოწერებისა და ხელნაწერების საექსპერტო კვლევის პროცესი, მეთოდოლოგიური თვალსაზრისით, ერთიმეორისაგან დიდად არ განსხვავდება, რადგან ორივე მათგანის კვლევა ემყარება მათში არსებულ ხელის ზოგად და კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნების არსებობას და მათ ურთიერთგანლაგებას, იმ ძირითადი განსხვავებით, რომ ხელმოწერაში, თავისი მცირე მოცულობის გამო, ასეთი საიდენტიფიკაციო ნიშანთა რაოდენობა შეიძლება, უფრო ნაკლები იყოს, ვიდრე ხელით შესრულებული დიდი მოცულობის ვრცელ ხელნაწერში.

ხელნაწერების გამოკვლევისაგან განსხვავებით, გამოსაკვლევად წარმოდგენილი ხელმოწერისა და ხელმოწერის ნიმუშებთან ურთიერთშედარებით კვლევის დროს, პირველ რიგში, ყურადღება ექცევა და ერთიმეორეს ადარებენ ორივე ხელმოწერის ტრანსკრიფციასა და ხელის მოძრაობის საერთო სისტემას. შემდეგ კი გადადიან და ერთიმეორეს უფარდებენ ხელმოწერის საერთო და კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნებს.

შედარებითი კვლევის პროცესით მიღებული შედეგების ანალიზის საფუძველზე, ისევე, როგორც ხელნაწერების კვლევის შედეგების დროს, ექსპერტი აკეთებს დასაბუთებულ დადებით კატეგორიულ ან დადებით უარყოფით დასკვნას.

მაგალითად, 1995 წლის 17 ივლისის თარიღით გაცემულ უმაღლესი სასწავლებლის დამთავრების დიპლომზე სახელმწიფო საგამოცდო კომისიის თავმჯდომარის ხელმოწერა შესრულებული არ არის კომისიის თავმჯდომარე ი. შუკაკიძის მიერ. ან პირიქით, გამოსაკვლევად წარმოდგენილ დიპლომზე სახელმწიფო საგამოცდო კომისიის თავმჯდომარე ი. შუკაკიძის სახელზე გაკეთებული ხელმოწერა შესრულებული არაა კომისიის თავმჯდომარე ი. შუკაკიძის მიერ. ორივე ეს დასკვნა, ცხადია, მიეკუთვნება კატეგორიული სახის დასკვნას.

საალბათო, ანუ სავარაუდო დასკვნა კი იქნება მაშინ, როცა ექსპერტი თავის დასკვნაში მითითებული მოტივებით ვერ აკეთებს ვერც დადებით კატეგორიულ და ვერც უარყოფითი სახის კატეგორიულ დასკვნას და შესაძლებლად მიიჩნევს, რომ მოცემული ხელმოწერა შეიძლება შესრულებული იყოს „ი. შუკაკიძის მიერ“ ან პირიქით, ხელმოწერა „შეიძლება შესრულებული იყოს ი. შუკაკიძის ან სხვა პირის მიერ“. ე.ი., ექსპერტი არ გამორიცხავს, რომ მოცემული სადავო ხელმოწერა ნამდვილად შესრულებული იყოს ან არ იყოს შესრულებული მოცემული თანამდებობის პირის მიერ.

საკითხავია, რას გვამდევს ასეთი დასკვნა და საერთოდ, საჭიროა ასეთი საალბათო, ანუ სავარაუდო დასკვნა? ვფიქრობ, ექსპერტის ასეთი დასკვნა არაფერს მატებს გამოძიებას, რადგან ისევე, როგორც უარყოფითი კატეგორიული დასკვნის მიღების დროს, აქაც გამოძიებელი ვალდებულია საძიებო პირის დასადგენად გამოძიება კიდევ უფრო გააფართოროს სხვა პირთა ნიშნების მისაღებად და იგი სხვა მიმართულებით წარმართოს.

საკონტროლო კითხვები

1. რა არის და რას შეისწავლის დოკუმენტების კრიმინალისტიკური გამოკვლევა;
2. რა არის დოკუმენტი;
3. როგორია დოკუმენტების გაყალბების კლასიფიკაცია;
4. ხელნაწერების კვლევამ რა ძირითადი მიმართულებები განვლო;
5. რა თავისებურებებით ხასიათდებოდა ხელნაწერების კვლევის კალიგრაფიული მეთოდი;
6. რას ემყარებოდა ნიშანალწერითი კვლევის მეთოდი;
7. რა თავისებურებებით ხასიათდება ხელნაწერების გრაფოლოგიური მეთოდი;

8. რა თავისებურებებით ხასიათდებოდა ხელნაწერების გრაფომეტრიული კვლევის მეთოდი;

9. ხელნაწერების კვლევის სხვა მეთოდებთან მიმართებით რამდენად პროგრესული იყო გრაფიკული ანუ ხელმცოდნეობის კვლევის მეთოდის შემოღება;

10. რა თავისებურებებით ხასიათდება ხელნაწერების დამახასიათებელი ნიშნების ჩამოყალიბების პროცესი;

11. როგორია ხელნაწერების საიდენტიფიკაციო ნიშნების კლასიფიკაცია;

12. რა არის ხელნაწერების ზოგადი და კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნები;

13. რა თავისებურებებით ხასიათდება ხელნაწერებისა და ხელმოწერების კვლევის პროცესი;

14. რა სახის ნიშნებია საჭირო ხელნაწერებისა და ხელმოწერების გამოსაკვლევად;

15. როგორ და რა თანამიმდევრობით შეიძლება ჩატარდეს ხელნაწერების გამოკვლევა.

თაზო VIII. დოკუმენტების ტექნიკურ-კრიმინალისტიკური გამოკვლევა

§1. დოკუმენტების ტექნიკურ-კრიმინალისტიკური გამოკვლევის თეორია და პრაქტიკა

ხელნაწერების კრიმინალისტიკური გამოკვლევისაგან განსხვავებით, დოკუმენტების ტექნიკურ-კრიმინალისტიკური გამოკვლევა შეისწავლის და ადგენს გამოსაძიებელ საქმეზე მნიშვნელობის მქონე დოკუმენტებისა და ფასიანი ქაღალდების სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებების გამოყენებით გაყალბების ხერხებსა და ფაქტებს.

დოკუმენტების ტექნიკურ-კრიმინალისტიკურ გამოკვლევას მიეკუთვნება დოკუმენტებში შეგნებულად ყალბი, არასწორი ცვლილებების შეტანა, ანუ დოკუმენტების ნაწილობრივი გაყალბება ან უშუალოდ ყალბი დოკუმენტებისა და ფასიანი ქაღალდების დამზადება შესაბამისი რეკვიზიტებით, ნებისმიერი სახის სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებებისა და ხერხების გამოყენებით.

დოკუმენტების ტექნიკურ-კრიმინალისტიკურ გამოკვლევას, უმეტესწილად, მიმართავენ სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებულ ისეთ მართლსაწინააღმდეგო ბრალეულ ქმედებათა ჩადენის დროს, როგორიცაა: სამოხელეო დანაშაული, საკუთრების წინააღმდეგ მიმართული დანაშაული, ეკონომიკური საქმიანობის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაული და სხვა.

დოკუმენტების ტექნიკურ-კრიმინალისტიკურ გამოკვლევას, ასევე არცთუ ისე იშვიათად მიმართავენ სამოქალაქო სამართლით გათვალისწინებულ მართლსაწინააღმდეგო ბრალეულ ქმედებათა ჩადენის დროსაც.

დანაშაულთა გამოძიებისა და საქმის სასამართლოში განხილვის დროს, დოკუმენტების ტექნიკურ-კრიმინალისტიკურ გამოკვლევასთან დაკავშირებით, მთელ რიგ შემთხვევებში, შეიძლება საჭირო გახდეს პასუხის გაცემა ისეთ კითხვებზე, როგორიცაა:

– საქმისთვის მნიშვნელობის მქონე ამა თუ იმ დოკუმენტში არსებობს თუ არა გაყალბების რაიმე ნიშანი და კონკრეტულად რა სახის;

– წარმოდგენილ დოკუმენტში ცვლილება (სიყალბე) შეტანილია ნაწილობრივ, თუ მთლიანად ყალბი დოკუმენტია დამზადებული;

– როგორი იყო დოკუმენტის პირვანდელი სახე, რა ცვლილება განიცადა მან გაყალბების შემდეგ და კონკრეტულად რა იქნა მასში გაყალბებული;

– რა ხერხებითა და საშუალებებითაა მოცემული დოკუმენტი გაყალბებული;

– მოცემული დოკუმენტის გასაყალბებლად ან ყალბი დოკუმენტის დასამზადებლად გამოყენებული ხომ არაა ექვმიტანილთან, ბრალდებულთან ან განსასჯელთან აღმოჩენილი მასალები და ტექნიკური საშუალებები;

– სადავო დოკუმენტი ხომ არაა შესრულებული მოცემული პირის კუთვნილ საბეჭდო მანქანაზე, კომპიუტერზე, პრინტერზე ან ქსეროქსზე;

– რა ეწერა ან რა წერია ლაქდასხმულ დოკუმენტზე ან რა რიცხვითი ოდენობა იყო ან არის მასზე გამოსახული;

– ჩხრეკის ან დოკუმენტების დათვალიერების დროს აღმოჩენილ ქაღალდის სუფთა ფურცელზე უჩინარი, ანუ ევრეთწოდებული სიმპათიური მელნით ხომ არაა რაიმე ტექსტი შესრულებული;

– რა შინაარსის ტექსტი ან რა რაოდენობის რიცხვითი მონაცემები იყო დაწერილი დამწვარ დოკუმენტზე;

– ყალბია თუ არა მოცემულ გამოსაკვლევ დოკუმენტზე დასმული შტამპი ან ბეჭედი;

– როგორ, რა ხერხებითა და საშუალებებითაა დამზადებული ყალბი შტამპი ან ბეჭედი და რა ნიშნები მიუთითებს მის სიყალბეზე;

– ერთი და იმავე მელნითაა თუ არა შესრულებული გამოსაკვლევ დოკუმენტის ტექსტი და მასზე გაკეთებული ჩამატება;

– რა ეწერა დოკუმენტში ამოშლილი სიტყვის ან სიტყვების ადგილზე და სხვ.

როგორც საგამოძიებო-საექსპერტო პრაქტიკა გვიჩვენებს, დოკუმენტებში ცვლილებების შეტანას, უმეტესწილად, ახდენენ მასში

არსებული ტექსტის ან მისი ნაწილის ამოშლის, ამოფხევის, ამოჭმის გზით და მასში სასურველი ცვლილების შეტანით. აგრეთვე, დოკუმენტის გაყალბებას ტექსტში რაიმე ნიშნის, რიცხვის ან სიტყვის ჩამატებით; დოკუმენტებში ცვლილებების შეტანას და მათ გაყალბებას ასლების გადამღები ტექნიკური საშუალებების (ქსეროქსის) გამოყენებით და სხვ.

დოკუმენტების ტექნიკურ-კრიმინალისტიკურ გამოკვლევას მიეკუთვნება აგრეთვე:

- საბეჭდო მანქანაზე და კომპიუტერზე შესრულებული ტექსტების გამოკვლევა;

- ყალბი ფასიანი ქაღალდების (ფულის, მოგებიანი ლატარიის ბილეთებისა და საბანკო ოპერაციებისათვის განკუთვნილი დოკუმენტების) დამზადება და გამოკვლევა;

- უჩინარი, ანუ ე.წ. „სიმათიური“ მელნით შესრულებული ტექსტების გამოკვლევა;

- ნაკლებად ზილვადი ნაწერი ტექსტების გამოკვლევა;

- რაიმე საღებავით დასვრილი ან ლაქადანსხმული ტექსტების აღდგენა-გამოკვლევა; ყალბი ბეჭდებისა და შტამპელების გამოკვლევა;

- დახეულ და დამწვარ დოკუმენტებზე ტექსტის აღდგენა-გამოკვლევა;

- უშუალოდ დოკუმენტის მასალისა და საწერი საღებავის შემადგენლობის გამოკვლევა და სხვ.

დოკუმენტების გაყალბებისა და ყალბი დოკუმენტების დამზადების ხერხები და მეთოდები უაღრესად რთული და მრავალფეროვანია. მათი გაყალბების ხერხები, საშუალებები და მეთოდები განსაკუთრებით მრავალფეროვანი გახდა კომპიუტერიზაციისა და დოკუმენტებიდან ასლის გადამღები სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებების თანამედროვე განვითარების პირობებში, რომელთა გამოყენებით დოკუმენტებში ცვლილებების შეტანა და გაყალბება შედარებით გამარტივებული და უცხო თვალისთვის შეუმჩნეველია და მათი გაყალბების გამოკვლევა კიდევ უფრო გართულებულია. ამას ემატება ისიც, რომ დოკუმენტების გაყალბებისა და ყალბი დოკუმენტის დასამზადებლად დაინტერესებული

პირი არცთუ ისე იშვიათად იყენებს თავის საკუთარ პროფესიულ ცოდნასა და გამოცდილებას. კერძოდ, მხატვარი ამჯობინებს ყალბი ფასიანი ქაღალდების დამზადებას მოახდინოს ხატვით. კომპიუტერის კარგი მცოდნე უპირატესობას ანიჭებს ყალბი დოკუმენტის დამზადებას კომპიუტერის მეშვეობით, ან დოკუმენტში ნაწილობრივი ცვლილებების შეტანის კვალის წასაშლელად იყენებს სხვადასხვა (ფერად ან ჩვეულებრივი) სახის ასლების გადამღებ ქსეროქსებს და სხვ. ზოგიერთი კი ხანგრძლივი, შრომატევადი საქმიანობით, მრავალჯერადი ექსპერიმენტების ჩატარებით ცდილობს დოკუმენტებში ან უმეტეს შემთხვევაში, დოკუმენტში არსებულ რიცხვით ოდენობაში, ცვლილება შეიტანოს დოკუმენტიდან ან ფასიანი ქაღალდიდან არასასურველი რიცხვის ან სიტყვის ამოღებით და მის ნაცვლად ფრთხილად, შეუმჩნეველი სახით ჩააწეროს სასურველი რიცხვი ან სიტყვა დოკუმენტზე არსებული დამცველი ბადის მთლიანობის დარღვევის გარეშე და სხვ.

მაგალითად, მოქალაქე დ-მ ქ. თბილისის ერთ-ერთ შემნახველ საღაროში წარადგინა მსუბუქი ავტომანქანის მოგებიანი ლატარიის ბილეთი. საექსპერტო კომისიამ ლატარიის ბილეთი სცნო ნამდვილად და როცა მისი რეალიზაცია უნდა მოეხდინათ, სწორედ იმ დროს სხვა მეორე პირმა წარადგინა იმავე სერიისა და ნომრის ავტომანქანის მოგებიანი ლატარიის ბილეთი. ამის გამო ლატარიის ორივე ეს ბილეთი ამოღებული იქნა. იმის გასარკვევად, თუ რომელი მათგანი იყო ყალბი და რომელი ნამდვილი, დაინიშნა დოკუმენტების ტექნიკურ-კრიმინალისტიკური ექსპერტიზა და მისი ჩატარება დაევალა საქართველოს სამეცნიერო-კვლევით კრიმინალისტიკურ ლაბორატორიას.

ლატარიის ორივე ბილეთი იმდენად სრულყოფილად იყო დამზადებული, რომ პირველად ექსპერტს გაუჭირდა დასმულ კითხვაზე ამომწურავი პასუხის გაცემა, რადგან დათვალიერებით წარდგენილ ლატარიის ვერც ერთ ბილეთზე ვერ იქნა აღმოჩენილი გაყალბების ნიშნები. შემდეგ მათ გამოსაკვლევად გამოყენებული იქნა საგამოკვლევო ფოტოგრაფიაში შემუშავებული სპექტრის უხილავ სხივებში ფოტოგადაღების მეთოდი, რა დროსაც ლატარიის ბილეთის სერიის ნომერში მოთავსებულ „3“-იანს ზედა თავთან გაუჩნდა პატარა წვეტილი

მკრთალი ხაზი. შემდეგ მის დასამუშავებლად გამოყენებული იქნა კონტრასტულობის გაძლიერების ფოტოგრაფიული მეთოდები, რის შედეგადაც ამ „3“-იანის გარშემო წარმოიქმნა შავი მკრთალი ხაზი. დადგინდა მოცემული ლატარიის ბილეთის სიყალბე და მისი გაყალბების ხერხი, კერძოდ ის, რომ ლატარიის ამ ბილეთის სერიის აღმნიშვნელ რიცხვებში „3“-იანი ჩაწებებული იყო. მაგრამ იგი იმდენად ზუსტად და შეუმჩნეველად იყო გაკეთებული, რომ მასზე არსებული დამცველი ბადის ამსახველი ხაზები ზუსტად ერწყმოდა ლატარიის ბილეთის დამცველი ბადის ხაზებს.

ექსპერტიზის ჩატარების და მისი კვლევის მთელი ეს პროცესი აღწერილი და ფოტოიდუსტრირებული იქნა ექსპერტიზის დასკვნაში. ამ მარტივი, მაგრამ საკმაოდ რთული ექსპერტიზის ჩატარებისას კვლევითი ფოტოგრაფიის ხერხების გამოყენებით დადგენილი იქნა არა მარტო მოგებიანი ლატარიის ბილეთის სიყალბე, არამედ მისი გაყალბების ხერხებიც.

როგორც პრაქტიკა გვიჩვენებს, სხვადასხვა სახის დანაშაულებრივი მიზნებისათვის დაინტერესებული პირი, უმეტესწილად, დოკუმენტების ტექნიკურ გაყალბებას ახდენს ანგარებით — მატერიალური გამორჩენის მიღების, პირადი ან სხვა პირის სამართლებრივი უფლების მოპოვების, ან მათი ღირსებისა და პატივის ამაღლების ან შელახვის ამსახველი დოკუმენტების, გამოსაძიებელი საქმისთვის მნიშვნელობის მქონე რაიმე ფაქტის დადასტურების ან მისი უარყოფის მიზნით და სხვ.

მაგალითად, მოქალაქე დ.-მ თავის დაბადების მოწმობაში ცვლილება შეიტანა და დაბადების წელი გადაიკეთა იმ მოტივით, რომ მის საჭმროს არ სცოდნოდა, რომ იგი მასზე შვიდი წლით უფროსი იყო.

ზემოაღნიშნულის შესაბამისად, გაყალბების საგანი შეიძლება იყოს პირადობის დამადასტურებელი მოწმობა ან პასპორტი, საბანკო ოპერაციების ამსახველი დოკუმენტები, დაბადების მოწმობა, ნაშთურები სტაჟის ან ამა თუ იმ თანამდებობაზე მუშაობის დამადასტურებელი საბუთი, ყალბი ფული ან სხვა სახის ფასიანი ქაღალდები, შემკვიდრების მისაღებად დაწერილი ანდერძი, ნოტარიუსის სახელით

გაცემული სამკვიდრო ქონების მიღების მოწმობა ან უძრავი ქონების (საცხოვრებელი ბინის და სხვ.) ყიდვა-გაყიდვის ხელშეკრულების შედგენა-დამოწმება; საშუალო სკოლის ან ამა თუ იმ სპეციალობით უმაღლესი სასწავლებლის დამთავრების დიპლომი ან მოწმობა და მათი რეკვიზიტებისათვის საჭირო შესაბამისი ბლანკის, შტამპის ან ბეჭდის დამზადება და სხვა მრავალი სახის დოკუმენტი, რომელიც თავისი დანიშნულების მიხედვით შეიძლება ემსახურებოდეს სისხლის სამართლის, სამოქალაქო სამართლის ან ადმინისტრაციულ სამართლის საქმეზე საჭირო რაიმე გარემოების ან ფაქტის დადგენას შესაბამისი სახის პასუხისმგებლობის გასარკვევად და სხვა. მაგრამ დოკუმენტებში მართლსაწინააღმდეგოდ ცვლილების შეტანა ან ყალბი დოკუმენტის შედგენა, ყველა შემთხვევაში, დოკუმენტის გაყალბება მიზნისა და მოტივის მიუხედავად, თავისთავად, დამოუკიდებლად იწვევს სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობას.

ყალბი დოკუმენტის შედგენას, გაყალბებასა და გამოყენებას, ზოგიერთი იმდენად ეწვევა, რომ ვეღარ ზომავს მათი პრაქტიკული გამოყენების შესაძლებლობას და გაუთვალისწინებელი მოქმედების შესრულებისას თვითონვე ებმება მასში.

მაგალითად, რ.-მ და ტ.-მ კომპიუტერული ტექნიკის გამოყენებით, თავიანთთვის დაამზადეს პროკურატურის სისტემაში მუშაობის დამადასტურებელი პირადობის მოწმობები. კერძოდ, თბილისის ერთ-ერთი რაიონის პროკურორისა და პროკურორის მოადგილედ მუშაობის დამადასტურებელი მოწმობები და მას ძირითადად იყენებდნენ ავტომანქანით მოძრაობის წესების დარღვევისას პასუხისმგებლობისაგან თავის დაღწევისათვის. შემდეგ კი მათი სითამამე იქამდე მივიდა, რომ თავიანთი კუთვნილი ავტომანქანებით საქართველოს გენერალური პროკურატურის ეზოში შესვლა და იქ თავიანთი ავტომანქანების გარეცხვა ზოიხურვეს, მაგრამ ისინი დააკავეს პროკურატურის თანამშრომელმა.

უკანასკნელ პერიოდში განსაკუთრებით გახშირდა ყალბი პასპორტების, უმაღლესი სასწავლებლის დამთავრების დიპლომების, ფასიანი ქაღალდების, მინდობილობების, ნოტარიუსის სახელით დამოწმებული საცხოვრებელი ბინების ყიდვა-გაყიდვის ყალბი ხელშეკრულებების

დამზადება და მათი პრაქტიკული რეალიზაციის ფაქტები, რომელთა ნამდვილობის დადგენა კრიმინალისტიკური კვლევის თვალსაზრისით შეიძლება დიდ სირთულეებთან არაა დაკავშირებული, მაგრამ სჭირდება საკმაოდ დიდი დრო – ყველა საჭირო დოკუმენტის ამოღება და მათი საფუძვლიანი შესწავლა-გამოკვლევა.

იმისათვის, რომ შევძლოთ ამა თუ იმ სახის დოკუმენტში სიყალბის ნიშნების აღმოჩენა და დადგენა, საჭიროა ვიცოდეთ თვით გაყალბების ხერხები და ის, თუ გაყალბების თითოეული სახეობა დოკუმენტში რა სახის კვალს ტოვებს და გაყალბებაზე მიმთითებელი რა ნიშნებით ხასიათდება.

საეჭვო დოკუმენტში სიყალბის ნიშნების აღმოჩენის მიზნით საჭიროა დოკუმენტის დათვალიერება მოხდეს კრიმინალისტიკურ ტექნიკაში შემუშავებული ხერხებითა და სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებების გამოყენებით. დათვალიერების დროს საჭიროა ყურადღება მიექცეს არა მარტო უშუალოდ დოკუმენტების ტექსტში არსებულ აზრობრივ ცვლილებებსა და შეუსაბამობას, არამედ მის რეკვიზიტებსა და გაყალბების დამახასიათებელ სხვა ნიშნებსაც.

დოკუმენტებში შეტანილი ცვლილებების, მისი გაყალბების ხერხებისა და საშუალებების დასადგენად შეიძლება წარმატებით იქნეს გამოყენებული აგრეთვე ბოლო პერიოდში საგამოძიებო-საექსპერტო პრაქტიკაში დანერგილი ამერიკული უნივერსალური ხელსაწყო „დოკუმენტი-4500“ (იხ. სურ. 16).

როცა არსებობს ეჭვი – ხომ არაა ცვლილება შეტანილი ბეჭდური სახით დაბეჭდილი დოკუმენტის რაიმე მონაცემებში ან რიცხვით მაჩვენებელში, ასეთ დროს, თუ დოკუმენტს აქვს დამცავი ბადე, სპეციალური გამაღიდელები მინის გამოყენებით მისი დათვალიერებისას განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს დოკუმენტის დამცავი ბადის მთლიანობას. ამავე მიზნით მისი დათვალიერება მიზანშეწონილია სპექტრის უხილავ სხივებშიც, მისი ფოტოგადაღება საჭიროა მაღალი კონტრასტულობის მქონე ფოტომასალებით.

საჭიროების შემთხვევაში ამავე წესით უნდა მოხდეს გამოსაკვლევი დოკუმენტის დათვალიერება ხელნაწერების ტექსტში საეჭვო

სურ. 16. „დოკუმენტი-4500“-ით დოკუმენტის გაყალბების ნიშნების გრანზე წარმოჩენა

ჩამატებების არსებობისას, არის შემთხვევები, როდესაც დოკუმენტში, ერთი შეხედვით, იმავე ფერის საღებავითაა შეტანილი ცვლილება და შეუმჩნეველია, რეალურად კი იგი სხვადასხვა შემადგენლობისაა, დოკუმენტში არსებული ეს ადგილები სპექტრის უხილავ ულტრაიის-ფერ სხივებში დათვალიერებისას სხვადასხვა ფერებში წარმოჩნდება. ამასთან, თუ ტექსტის რომელიმე სიტყვის სანაცვლოდაა შეტანილი დოკუმენტში რაიმე ცვლილება, მაშინ ტექსტს აუცილებლად შეეცობა ისეთი ტექნიკური სახის ადვილად შესამჩნევი ნიშნებიც, როგორიცაა: სტრიქონის ხაზზე ცალკეული ასოებისა და სიტყვების არათანაბარი განლაგება, ცალკეულ ასოებსა და სიტყვებს შორის დარჩენილი მანძილის შევიწროება ან ზომაზე მეტად გაფართოება და სხვ.

თუ ასეთი ჩამატება მოხდა არა ხელნაწერ ტექსტში, არამედ საბეჭდო მანქანაზე ან კომპიუტერზე შესრულებულ ტექსტში იმავე სახის ტექნიკური საშუალებით, მაშინ დოკუმენტზე შეიძლება აღმოცენდეს ისეთი დამატებითი ნიშნები, როგორიცაა: ტექსტის ცალკეულ ნაწილებს და ასოებს შორის არსებული სხვაობა; სტრიქონის ხაზზე ჩანამატის

არასწორი განლაგება; საწერი ნიშნების (ასოების) კერტიკალიდან არაერთნაირი გადახრა; ტექსტსა და მის ჩანამატში არაერთნაირი სახის ზოგადი და კერძო ნიშნების არსებობა და სხვ.

§2. ამოფხვებით, ამოშლით, ამოჭმით ანუ ქიმიური ხსნარებით დოკუმენტში ნაწილობრივი ცვლილების შეტანისა და ლაქადასხმული დოკუმენტის გამოკვლევა

დასათაურებაში ჩამოთვლილი ზერხებით დოკუმენტში ნაწილობრივი ცვლილების შეტანისას, დოკუმენტის შესაბამის ადგილზე ძირითადად გამოიკვეთება ისეთი დამახასიათებელი ნიშნები, როგორიცაა: ქაღალდის ზედა ფენის სტრუქტურისა და მათი ბოჭკოების დაზიანება; ქაღალდის ზედაპირისათვის დამახასიათებელი სივლუვის დაკარგვა; ქაღალდის გათხელება და ბოჭკოების აბურბგენა და სხვ.

ამგვარ ნიშნებს ადვილად შევამჩნევთ, თუ დოკუმენტს დავათვალიერებთ გამადიდებელი მინით ან მიკროსკოპის საშუალებით. ამასთან, თუ ამოფხვივთ ან ამოშლილ ადგილას დოკუმენტში ხელნაწერი — კალმით იქმნება შეტანილი რაიმე სახის ცვლილება, ქაღალდის ამ ადგილას აუცილებლად მოხდება ხაზების გათხაპნა და საღებავის ნაწილების ქაღალდის სტრუქტურაში გაფენთა; ქაღალდზე არსებული დამცავი ბადის დაზიანება და ამონაშალ ადგილას ქაღალდის რელიეფზე ცალკეული ასოების ან რიცხვითი მონაცემების ხაზებში შესაბამისი საღებავის ნარჩენების არსებობა და სხვ.

ამოჭმის ანუ ქიმიური ნივთიერების (დოკუმენტზე ხაზების წარმოქმნელ საღებავსა და სპეციალური ქიმიური ნივთიერების ურთიერთჩანაცვლებით ხაზები გაუფერულდება, დოკუმენტში რაიმე სახის ცვლილებების შეტანისას, დოკუმენტის იმ ადგილზე, სადაც ამ სახით მოხდა ცვლილება, ქაღალდი იქნება უფრო გლუვი ზედაპირის, ფერშეცვლილი და გაუმჭვირვალე. ამასთან ვინაიდან ასეთ დროს ხაზების წამშლელი ქიმიური ნივთიერება რეაქციაში შედის დოკუმენტში არსებული ხაზების საღებავთან და აუფერულებს, ცხადია, იგი იმავდროულად გარკვეულად წვავს და აზიანებს ქაღალდის

შემადგენლობას და იმ ადგილას ქაღალდი კარგავს თავის ელასტიკურობას, უფრო მტკრევადი ხდება და თუ იმ ადგილზე გადაკვეცათ, იგი აუცილებლად გადატყდება.

ზოგჯერ დოკუმენტში ცვლილების შეტანას და მის გაყალბებას ახდენენ გადარეცხვის მეთოდით. ამისათვის იყენებენ ისეთ თხევად ქიმიურ ნივთიერებას, რომელიც ხსნის ქაღალდზე არსებულ ასოების წარმოქმნელი ხაზების საღებავს. ასეთი ნივთიერების გამოყენებისას ქაღალდის ზედაპირი კარგავს თავის სიკრიალეს და წაშლილ სიტყვებსა ან რიცხვით მონაცემებთან ერთად თხუნის და ნაწილობრივ აზიანებს ტექსტიდან ამონაშალის გვერდით არსებული სიტყვების საწყის მონაცემებსა და ქაღალდის ზედაპირს. ამიტომ, დოკუმენტის დათვალიერებისას ამგვარი ნიშნების აღმოჩენა თავისთავად მიუთითებს მასში ცვლილების შეტანასა და მის გაყალბებაზე.

ამოშლისა და გადარეცხვის მეთოდით, დოკუმენტების გასაყალბებლად ქიმიური საშუალებებიდან უმეტესწილად იყენებენ ისეთ ადვილად ხელმისაწვდომ საშუალებებს, როგორიცაა: სოდა, ნიშადურის სპირტი, ლიმონმჟავა, ნატრიუმის ან კალიუმის ტუტე და სხვ. მაგრამ გაყალბების თვალსაზრისით ეს ქიმიური საშუალებები შედარებით უკეთესად ზემოქმედებს კრიალა ზედაპირის მქონე ქაღალდზე ჩვეულებრივი საკანცელარიო მელნითა და ავტოკალმის მელნით შესრულებულ ტექსტებში ცვლილებების შესატანად. სპეციალური მელნით, ტუშით და ზოგიერთი სახის ბურთულიანი კალმის პასტით შესრულებული ტექსტიდან რაიმე მონაცემების ამოშლისა და გადარეცხვისათვის ზემოაღნიშნული ქიმიური საშუალებები ნაკლებეფექტურია და, ამდენად, მათი ამ მიზნით გამოყენება მიზანშეწონილი არ არის.

ზემოაღნიშნული ზერხებითა და საშუალებებით დოკუმენტიდან ამოშლილი ანუ ჩამორეცხილი პირვანდელი ტექსტის აღსადგენად რეკომენდებულია ამ დოკუმენტის ფოტოგადაღება სპექტრის უზიდავ სხივებში, კონტრასტულობის გაძლიერების ფოტოგრაფიული მეთოდები ან ფერგაყოფის მეთოდით ჩატარებული ფოტოგადაღება.

გარკვეული თავისებურებით ხასიათდება ნაკლებად ზილვადი და სხვადასხვა საშუალებებით წაშლილი ტექსტის წაკითხვა. ამგვარ

დოკუმენტზე არსებული პირვანდელი ტექსტის აღსადგენად რეკომენდებულია ფოტოგადაღება დოკუმენტზე საწერი კალმის დაწოლის შედეგად ტექსტის ჩაღრმავებული ღარების დოკუმენტის მეორე გვერდზე არსებული ბორცვების 20-25 გრადუსით დახრილი განათებით წარმოქმნილ ჩრდილებში და მისგან დამზადებულ პოზიტიურ ფოტოსურათზე გამოვლენილი ტექსტის წაკითხვა სარკის მეშვეობით ან ამ ღარების რაიმე წმინდა ფხვიერი, ქაღალდის საწინააღმდეგო ფერადი ფხვნილით ამოვსების შემდეგ მოხდეს მისი ფოტოგადაღება მასშტაბურ-დეტალური წესით და კონტრასტულობის გაძლიერების ფოტოგრაფიული მეთოდების გამოყენება.

ასევე იმ შემთხვევაში, როცა გამოსაკვლევი დოკუმენტი დაფარულია რაიმე სითხით ან საღებავით, მასზე არსებული ტექსტის აღსადგენად რეკომენდებულია გამოყენებულ იქნეს კომბინირებული კვლევის მეთოდები. კერძოდ, დოკუმენტზე არსებული ლაქის მოსახსნელად ჯერ გამოვიყენოთ საგამოკვლევო ფოტოგრაფიაში შემუშავებული ფერგაყოფის მეთოდის პრინციპზე დამყარებული (სპეციალურ შუქფილტრების გამოყენებით) ფოტოგადაღების ხერხები და შემდეგ, საჭიროების შემთხვევაში, დოკუმენტზე მკრთალად წარმოჩენილი ხაზების გასაძლიერებლად და ტექსტის თვალსაჩინოდ წარმოსაჩენად მოხდეს მისი გაძლიერება კონტრასტულობის შეცვლის ფოტოგრაფიული მეთოდებით და სხვ.

ამოფხეკით, ქიმიური რეაქტივებითა და სხვა ტექნიკური საშუალებების გამოყენებით დოკუმენტში არსებული არასასურველი მონაცემების ამოშლის ან მასზე რაიმე საღებავის დასხმითა და ხაზების გადასმით შესაბამისი ცვლილებების შეტანისა და მასზე არსებული პირვანდელი მონაცემების აღსადგენად, საჭირო გამოკვლევის ხერხებისა და მეთოდების შერჩევასა და გამოყენებას წინ უნდა უსწრებდეს იმის გარკვევა, თუ კონკრეტულ გამოსაკვლევ დოკუმენტში ცვლილებების შეტანა-გაყალბების მიზნით რა ხერხები და საშუალებები იქნა გამოყენებული და იმის გათვალისწინებით მოხდეს გაყალბებული დოკუმენტის გამოსაკვლევად საჭირო ხერხებისა და მეთოდების შერჩევა.

მაგალითად, იმ შემთხვევაში, როცა გამოსაკვლევ დოკუმენტში

აღსადგენი ტექსტი შესრულებულია შავი ფერის ფანქრით, შავი მელნით ან შავი ტუშით, მის გამოსაკვლევად რეკომენდებულია გამოვიყენოთ კონტრასტულობის შეცვლის ფოტოგრაფიული მეთოდები ან ფიზიკურ-ქიმიური კვლევის კომბინირებული მეთოდები, კერძოდ, ლუმიინისცენციის კვლევის მეთოდი და დოკუმენტის გაყალბებით გაუფერულებული ქაღალდის ადგილი დამუშავებული იქნეს თხიერი ან გაწისმაგვარი ნივთიერებებით, კერძოდ, იოდის ორთქლის შეხრჩოლებით მოხდეს დოკუმენტში ამოშლილი ხაზების შეღებვა და მისი ფოტოგადაღება კრიმინალისტიკურ-კვლევით ფოტოგრაფიაში შემუშავებული ფოტოგადაღების ხერხებითა და მეთოდებით.

თუ დოკუმენტის გაყალბების მიზნით მასში არსებული ტექსტი გადახაზულია ან ლაქადასხმულია, დოკუმენტის ტექსტის შესრულების ფერისგან განსხვავებული ფერის საღებავით, მაშინ რეკომენდებულია გამოყენებული იქნეს ფერგაყოფის ფოტოგრაფიული მეთოდები. იმ შემთხვევაში კი, როცა ფანქრით, შავი ტუშით ან შავი ფერის სასტამბო საღებავით შესრულებული დოკუმენტი დაფარულია მელნით ან სისხლის ლაქით, მისი ფოტოგადაღება მიზანშეწონილია მოხდეს ინფრაწითელ სხივებში, რადგან ეს ფერები გაუმჭვირვალეა ინფრაწითელი სხივებისათვის და ამ გზით გადაღებულ ფოტოსურათზე დოკუმენტის ტექსტზე დასხმული ლაქა არ გამოჩნდება, მის ქვეშ არსებული ტექსტი გახდება სრულიად ხილვადი.

თუ კვლევის ამ მეთოდმა სასურველი შედეგი არ მოგვცა, მაშინ ამ დოკუმენტის ფოტოგადაღებისათვის რეკომენდებულია გამოყენებული იქნეს ამ ტექსტის შესრულების დროს ქაღალდზე კალმის დაწოლის შედეგად ქაღალდის მეორე მხარეს აღმოცენებული ტექსტის ამსახველი ბორცვებიანი ხაზების რელიეფურ გამოსახულებათა სპეციალურ განათების პირობებში წარმოქმნილ ჩრდილებში ფოტოგადაღების ხერხები, საშუალებები და სხვ.

§3. ფოტოსურათის გადაწვევით დოკუმენტის გაყალბების ზოგიერთი თავისებურება

როგორც წესი, ზოგიერთი სახის (პირადობის მოწმობის და სხვ.) დოკუმენტის ნამდვილობის დასადასტურებლად საჭიროა მასზე აუცილებლად არსებობდეს მისი მფლობელი პირის ამსახველი ფოტოსურათი დოკუმენტის კუთხის ნაწილზე დასმული ბეჭდის ნიშნებით.

ამგვარი დოკუმენტის გასაყალბებლად, ცხადია, აუცილებელია ფოტოსურათის შეცვლა. ასეთ შემთხვევაში, უმეტესწილად, მიმართავენ მოცემულ დოკუმენტზე არსებული ფოტოსურათის ფრთხილად აცლას და მის ადგილზე სხვა სასურველი პირის ფოტოსურათის დაწებებას. მაგრამ, ერთი შეხედვით, ამ მარტივი გზით დოკუმენტის გაყალბებას ართულებს და ხელს უშლის დოკუმენტზე არსებული ფოტოსურათის გარკვეულ ნაწილზე ბეჭდის ნიშნების არსებობა.

ამ წინააღმდეგობის დასაძლევად დოკუმენტზე არსებული ფოტოსურათის იმ ნაწილს, რომელზეც ბეჭდის ნიშნები შეიმჩნევა, ხელუწლებელს ტოვებენ. ფოტოსურათის დანარჩენ ნაწილს ფრთხილად ჩამოჭრიან, ააცლიან და მის ადგილზე მათთვის სასურველი პირის იმავე საზიზა და კუთხით ჩამოჭრილ ფოტოსურათს დააწებებენ. ზოგჯერ მიმართავენ ისეთ ხერხსაც, როგორიცაა: დოკუმენტზე არსებული ფოტოსურათიდან პორტრეტის გამოსახულების მქონე ემულსიური ფენის აცლა და მის ადგილზე სხვა ფოტოსურათიდან სასურველი პირის პორტრეტის ამსახველი იმავე მოცულობის მქონე ფოტოემულსიური ფენის დაწებება.

ზემოაღნიშნული წესით დოკუმენტებზე ფოტოგადაწებებით დოკუმენტების გაყალბების ნიშნები შეიძლება გამოვლინილი იქნეს სპეციალური გამადიდებელი მინით დოკუმენტის დათვალიერების დროსაც.

უკანასკნელ პერიოდში სხვადასხვა სახის მნიშვნელოვან დოკუმენტზე დაწებებული ფოტოსურათის ამოღებისა და სხვა დოკუმენტზე მისი გადაწებების თავიდან აცილების მიზნით პრაქტიკაში დაინერგა ფოტოსურათების დაცვა ლამინირებით, მაგრამ ამითიც არაა სრულყოფილად დაცული დოკუმენტების გაყალბება ლამინირებული ფოტოსურათების

გადაწებებისაგან, რადგან, ჯერ ერთი, ლამინირება ყოველთვის სრულყოფილად არაა შესრულებული და სურათის სიერცე თავისუფალია დაწებებისგან და იგი ადვილად სცილდება ფოტოსურათს. ხოლო იმ შემთხვევაში, თუ იგი მჭიდროდაა შეწყებული ფოტოსურათზე, მისი დაზიანების თავიდან აცილების მიზნით იყენებენ უფრო გამარტივებულ წესს — პირდაპირ მასზე ზემოდან ახდენენ ახალ ლამინირებას. მაგრამ ამგვარი გზით ლამინირებული დოკუმენტიდან სხვა დოკუმენტზე ლამინირებული ფოტოსურათის გადაწებება და მისი ზელახალი ლამინირებით დოკუმენტის გაყალბების ნიშნების გამოვლინებაც დიდ სიძნელეებთან არაა დაკავშირებული.

განსაკუთრებით რთულია სპეციალური პირადობის მოწმობებისა და სხვა სპეციალური დანიშნულების მქონე დოკუმენტების გაყალბების თავიდან აცილების მიზნით ელექტროსიგნალიზაციისა და ეგრეთწოდებული „ჩიპების“ გამოყენების პრინციპზე დამზადებული დოკუმენტების გაყალბება, მათზე არსებული ფოტოსურათების სხვა შესაბამის დოკუმენტზე გადაწებება პირვანდელი დოკუმენტისათვის მახასიათებელი ყველა ნიშნების შენარჩუნებით და ამგვარი რთული შესაძლო გაყალბების შემდგომი გამოკვლევის მეთოდების შემუშავება.

ზოგჯერ დოკუმენტების გაყალბებას ახდენენ აგრეთვე დოკუმენტში არსებული ტექსტის შემცირებისა და მისი დამონტაჟების გზითაც. აგრეთვე დოკუმენტში არსებული დაინტერესებული პირისათვის არასასურველი ტექსტის ამოღებით, მისი შეკვეცითა და გვერდების შემცირებით, რომლის ნიშნების აღმოჩენა შესაძლებელია დოკუმენტის თანამიმდევრული, გულდასმითი დათვალიერებითა და გამოკვლევით.

§4. დამწვარი და დახეული დოკუმენტების ტექსტის აღდგენა

თავისი არსითა და მნიშვნელობით დოკუმენტების ტექნიკური კრიმინალისტიკური კვლევის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი საკითხია დამწვარი დოკუმენტების ტექსტის აღდგენა. დოკუმენტის შედგენა უმეტესწილად ხდება სხვადასხვა სახის ქაღალდზე, სხვადასხვა საღე-

ბავისა და ტექნიკური საშუალებების გამოყენებით, რომლებიც მაღალი ტემპერატურის დროს ჯერ შრება, შემდეგ იწვეება და იფერფლება ანუ ნაცრად იქცევა.

დოკუმენტზე არსებული ტექსტის აღდგენაზე შეიძლება ვიფიქროთ მხოლოდ მაშინ, თუ ჯერ კიდევ დოკუმენტს სრული დაწვა არ განუცდია და ნაცრად არ ქცეულა. ამასთან, მხედველობაში მისაღებია ისიც, თუ ტექსტი რა სახისა და რა ფერის საღებავითაა შესრულებული. ამის ცოდნა საჭიროა დამწვარი დოკუმენტის ტექსტის აღსადგენად შესაბამისი ხერხებისა და საშუალებების შესარჩევად. ამასთან, მხედველობაში მისაღებია ქაღალდის ფერი და ხარისხი.

დადგენილია, რომ მაღალ ტემპერატურაზე დაწვას ვეელაზე უკეთ უძლებს შავი სასტამბო საღებავი, საბეჭდი მანქანის ლენტისა და კომპიუტერის საბეჭდი საღებავი, შავი გრაფიტის ფანქრით, შავი ტუშითა და შავი ფერის პასტიანი კალმით შესრულებული ტექსტის ხაზები.

ამგვარი საშუალებებით შესრულებული ტექსტის დამახასიათებელი ხაზები ქაღალდზე გვიან იწვეება და ქაღალდი, როცა სრულ წვას განიცდის და ნაცრისფერი გახდება მასზე არსებული შავი საღებავით შესრულებული ტექსტი თვალსაჩინოდ წარმოჩნდება. იისფერი და სხვა სინთეტიკური საღებავით შესრულებული ტექსტის ხაზები უფრო დაბალ ტემპერატურაზე იწვეება და ქაღალდის სრულ მაღალ ტემპერატურაზე დაწვას კერ უძლებს, მასთან ერთად ნაცრისფრად იფერფლება.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე შეიძლება დავასკვნათ: იმ შემთხვევაში, როცა დოკუმენტი შესრულებულია დაბალ ტემპერატურაზე დაწვის უნარის მქონე საღებავებით, უმჯობესია მისი დათვალიერება და ფოტოგადაღება სპექტრის უხილავ სხივებში, ხოლო თუ დოკუმენტი შესრულებულია უფრო ცვეხლგამძლე საღებავებით, მაშინ მის გამოსაკვლევად რეკომენდებულია, გამოვიყენოთ შემდეგი სახის კომბინირებული კვლევის მეთოდი:

დამწვარი დოკუმენტის უშუალო გამოკვლევამდე საჭიროა გაირკვეს, რამდენად სრულყოფილადაა იგი დამწვარი და რა ფერებშია დარჩენილი. თუ იგი სრულყოფილად არაა დამწვარი და ნაცრად არაა

ქცეული და შავი თერითაა შემორჩენილი, ასეთ შემთხვევაში დამწვარი დოკუმენტი რეკომენდებულია დაზიანების გარეშე მოვათავსოთ მინის სუფთა ფირფიტაზე და დამტვრევის თავიდან ავიცილებისა და ელასტიკურობის მისაცემად პულვერიზატორით დავნამოთ 15-20%-იანი წყალში გახსნილი გლიცერინის ხსნარით.

დანამდის დროს პულვერიზატორიდან გამოსული ნივთები მიზანშეწონილია მიმართული იყოს არა უშუალოდ დამწვარ დოკუმენტზე, არამედ მის მაღლა ისეთნაირად, რომ მაღლა ჰაერში გაფანტული ხსნარის წვრილი წვეთები დოკუმენტის ზედაპირს ფრთხილად, ნარნარად დაეფინოს. თუ დოკუმენტი ძალიან არაა დამწვარი, მაშინ იგი შეიძლება დავნამოთ ჩვეულებრივი ადუღებული წყლის ორთქლითაც.

ზემოაღნიშნული საშუალებებით, როგორც კი დამწვარი დოკუმენტი მიიღებს ელასტიკურობას, იგი ფრთხილად უნდა გავასწოროთ ცეცხლგამძლე მინის სუფთა ფირფიტაზე და ზემოდან მოვათავსოთ ასეთივე სუფთა მინის ფირფიტა და მინების ურთიერთშესაწებებლად გარშემო შემოავალოთ ცეცხლგამძლე სპეციალური კანტი და ქაღალდის (დოკუმენტის) დაწვის გასაგრძელებლად მოვათავსოთ ლუმელში და მის წვას თვალი არ მოვაცილოთ. როგორც კი დოკუმენტი სრულყოფილად დაიწვება, იგი ფერს შეიცვლის და ნაცრისფერი გახდება. დაწვის ამ სტადიაზე საჭიროა მისი წვა შევაჩეროთ, ლუმელიდან გამოვიღოთ, დავაკვირდეთ და დავრწმუნდებით, რომ დაწვის შედეგად ნაცრისფრად ქცეული დოკუმენტის ქაღალდზე შავი ხაზებით წარმოჩენილი ტექსტის წაკითხვა შეუიარაღებელი თვალითაც შესაძლებელია.

თუ დოკუმენტი ძალიან არაა დამწვარი, მაშინ იგი ელასტიკურობის მისაცემად შეიძლება პირდაპირ მოვათავსოთ წყალში ან წყალში გახსნილი გლიცერინის 15-20%-იან ხსნარში. დასველების შემდეგ დამწვარი ქაღალდი თანდათანობით დაიწყებს ჭურჭლის ფსკერზე ჩაძირვას, რა დროსაც მას ზემოდან დაადებენ მინის სუფთა ფირფიტას და მასთან ერთად ამოიღებენ წყლიდან და ფრთხილად გაასწორებენ მინაზე და ზემოაღნიშნული წესით გააგრძელებენ მის დაწვას სასურველ შედეგამდე.

იმ შემთხვევაში, როცა დამწვარი დოკუმენტი დაკეცილ მდგო-

მარეობაშია, რეკომენდებულია ლანცეტის მეშვეობით მისი გაჭრა რამდენიმე დიდ ნაჭრად და ანალოგიური წესით ელასტიკურობის მიცემის შემდეგ, ფრთხილად მოთავსება შინაზე ცალ-ცალკე და მათი შეერთების შემდეგ გამოვლენილი ტექსტის წაკითხვა.

თუ დამწვარი დოკუმენტი შედგება რამდენიმე ფურცლისაგან და ისინი დაწვის დროს ერთიმეორეს შიეწება, ზემოაღნიშნული წესით მათი დანაშვისა და ელასტიკურობის მიცემის შემდეგ ქაღალდის ეს ფურცლები ერთიმეორეს შეიძლება დაეცადილოთ მასზე მიმართული ცხელი ჰაერის მსუბუქი ნაკადით.

დამწვარ დოკუმენტზე დაწვის შედეგად, გამოვლენილ ნაკლებად ხილვადი ტექსტის აღსადგენად შეიძლება გამოყენებული იქნეს აგრეთვე საგამოკლევო ფოტოგრაფიაში შემუშავებული ფერგაყოფისა და კონტრასტულობის გაძლიერების სპეციალური ფოტოგადაღების ხერხები და საშუალებები.

დახული დოკუმენტის მთლიანობის აღდგენა და მასზე არსებული ტექსტის წაკითხვა. როგორც პრაქტიკა გვიჩვენებს, ასეთი საჭიროება წარმოიქმნება მაშინ, როცა ეჭვიმტანილმა, ბრალდებულმა ან სხვა დაინტერესებულმა პირმა მოასწრო გამოძიებისათვის მნიშვნელობის მქონე დოკუმენტის დახევა სხვა ქაღალდებთან ერთად. ასეთ დროს, ცხადია, პირველ რიგში უნდა მოხდეს საძიებო დოკუმენტის მთლიანობის აღდგენა ნაწილების მიხედვით. ამისათვის მიმართავენ შემდეგი სახის თანმიმდევრული მოქმედებების შესრულებას:

ჯერ ალაგებენ ნაწილებს ცალკეულ ჯგუფებად დალაგებას ქაღალდის ხარისხის, ფერის, ნაწერის საღებავის ფერის, მასზე არსებული რეკვიზიტების, დოკუმენტის (ქაღალდის) დამცავი ბადისა და დოკუმენტისათვის დამახასიათებელი სხვა ზოგადი ნიშნების მიხედვით. ამის შემდეგ ერთნაირ ჯგუფებში ქაღალდის ნაგლეჯებს ალაგებენ ორ ჯგუფად. პირველ ჯგუფში ათავსებენ ქაღალდის იმ ნაწილებს, რომლებსაც აქვთ მხოლოდ ერთი მოხეული ნაპირი მეორეში ქაღალდის იმ ნაწილებს, რომლებსაც საერთოდ არა აქვთ მოხეული ნაპირი.

თავის მხრივ, დოკუმენტის ნაპირმოხეულ ქაღალდის ნაწილებს ყოფენ და ალაგებენ შემდეგი სახის ქვეჯგუფებად:

პირველ რიგში ათავსებენ ქაღალდის ისეთ ნაწილებს, რომლებსაც მოხეული აქვთ მხოლოდ მარცხენა მხარეს;

მეორეში — ქაღალდის ისეთ ნაწილებს, რომლებსაც მოხეული აქვთ ქაღალდის მარჯვენა მხარეს;

მესამეში — ქაღალდის ნაწილებს, რომლებსაც მოხეული აქვთ ქაღალდის ზემოთა მხარეს;

მეოთხეში — ქაღალდის ისეთ ნაწილებს, რომლებსაც მოხეული აქვთ ქვემოთა მხარეს;

მეხუთეში — ქაღალდის ისეთ ნაწილებს, რომლებიც დოკუმენტში ქმნიან ქაღალდის მონახევ კუთხეებს.

ყოველივე ამის შემდეგ ერთად აგროვებენ ქაღალდის ისეთ ნაწილებს, რომლებსაც ყოველი მხრიდან აქვთ ნაპირები მოხეული.

ქაღალდის ყველა ამგვარი ნაწილების ურთიერთშეერთების დროს სათანადო ყურადღება უნდა მიექცეს აგრეთვე დოკუმენტზე არსებული ტექსტის შინაარსს, მის გაგრძელებასა და გადაბმას ქაღალდის სხვა მომდევნო ნაწილზე. ასეთი გზით ნაწილების მიხედვით დოკუმენტის მთლიანობის აღდგენის შემდეგ ახდენენ მის ფოტოგადაღებას და გამოსაკვლევ დოკუმენტზე არსებული ტექსტის წაკითხვას.

§5. ხელმოწერის გაყალბება ტექნიკური საშუალებების გამოყენებით

ყალბი დოკუმენტების დამზადებისა და დოკუმენტების გაყალბების საკითხთა შორის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია ტექნიკური საშუალებების გამოყენებით ხელმოწერების გაყალბებას, რომლებიც შესრულების მექანიზმის გათვალისწინებით, პრაქტიკაში საკმაოდ მრავალსახეობრივად გვევლინება. აქედან აღსანიშნავია:

1. ხელმოწერის გაყალბება ორიგინალური ხელმოწერის მიბადვით;

2. ორიგინალური ხელმოწერის საჭირო დოკუმენტზე გადახატვით;

3. ორიგინალურ ხელმოწერაზე ფანქრის დაწოლით ხაზების შემოვლებით და შემდეგ ამ გზით საჭირო დოკუმენტზე ბურთულიანი კალმით ან ჩვეულებრივი საწერი მელნიანი კალმით ხაზების შემოვლებით;

4. ნამდვილი ხელმოწერის გამჭოლ სინათლეზე გადატანით;

5. საჭირო დოკუმენტზე ნამდვილი ხელმოწერის გადატანა გადამღები ქაღალდის გამოყენებით;

6. დოკუმენტზე ნამდვილი ხელმოწერის გადატანა ქსეროქსის გამოყენებით;

7. ნამდვილი ხელმოწერის კომპიუტერში შეტანითა და იქიდან საჭირო დოკუმენტზე გადატანით და სხვ.

ზემოაღნიშნული სახეობებიდან ხელმოწერის შესრულება მიბაძვით მიეკუთვნება ხელნაწერების გამოკვლევის ექსპერტიზას, რომლის შესახებ ზემოთ უკვე გვქონდა მსჯელობა. ხელნაწერების გაყალბების დანარჩენი სახეობები კი მიეკუთვნება დოკუმენტების ტექნიკურ-კრიმინალისტიკურ გამოკვლევას, რადგან ამგვარი ყალბი ხელმოწერების შესრულება ძირითადად დაკავშირებულია სხვადასხვა სახის ტექნიკური საშუალებების გამოყენებასთან.

დოკუმენტზე ხელმოწერების გაყალბებას, როგორც პრაქტიკა გვიჩვენებს, ადრინდელი პერიოდიდან უფრო ხშირად მიმართავენ რეალური ხელმოწერიდან საჭირო დოკუმენტზე ხელმოწერის გადატანისას გადამღები ქაღალდის გამოყენებით. ამისთვის ნამდვილ დოკუმენტზე არსებულ ამა თუ იმ პირის ხელმოწერის გადატანას აწარმოებდნენ შემდეგნაირად:

დოკუმენტის ხელმოსაწერ ადგილზე ზემოდან მოათავსებდნენ გადამღებ ქაღალდს და მის ზემოთ მოათავსებდნენ ნამდვილ დოკუმენტზე არსებულ ხელმოწერას და მასზე ფანქრის ან სხვა მკვერივი წვერიანი საგნის გამოყენებით ხელმოწერის ხაზებზე ზემოდან დაწოლით შემოავლებდნენ. გადამღები ქაღალდის მეშვეობით ხელმოწერა თავისი დამახასიათებელი ნიშნებით გადადიოდა სხვა დოკუმენტზე და შემდეგ მასზე შესაბამისი ფერის მქონე კალმით ან ფანქრით შემოავლებდნენ ხაზებს. შემდეგ ფრთხილად, საშლელის მეშვეობით, ამოიღებდნენ

ხელმოწერის ქვემოთ დარჩენილ გადამღები ქაღალდის საღებავის ნარჩენებს ან ისევე ტოვებდნენ.

ხელმოწერის ამ სახით გაყალბებაზე მიუთითებს ისეთი მნიშვნელოვანი ნიშნები, როგორიცაა: გამადიდებელი მინით ან სპეციალური მიკროსკოპის გამოყენებით ხელმოწერის დათვალიერებისას მასში გამოჩენილი გადამღები ქაღალდის ან ფანქრის გრაფიტის (თუ იგი ფანქრით იყო შემოვლებული) ფხვნილის ნამცეცები. ამასთან, ვინაიდან ხელმოწერამ ორმაგად განიცადა საწერი საშუალებით საკმაოდ ძლიერი დაწოლა, გაყალბებულ ხელმოწერაში ჩაღრმავებული ხაზების გაორებაც შეიმჩნევა (იხ. სურ. 17), განსაკუთრებით ხელმოსაწერი ქაღალდის (დოკუმენტის) მეორე მხარეს, რაც ასევე ადვილად შეიმჩნევა წარმოქმნილი ხაზების ჩრდილებში განათებით.

ამგვარი გაყალბების ნიშნების აღმოსაჩენად შეიძლება გამოყენებული იქნეს აგრეთვე ხელმოწერის ფოტოგადაღება ინფრაწითელ სხივებში. იმის გამო, რომ გადამღები ქაღალდის შავი ნაწილები ინფრაწითელი სხივებისათვის შეუღწევადია, მასზე საწერი მელნით შემოვლებული ხაზები კი არა, გადამღები ქაღალდის ნიშნები უფრო მკვეთრად და კარგად გამოჩნდება. ასეთი გზით ხელმოწერის გაყალბების ნიშნები გამოვლინდება აგრეთვე დოკუმენტის სპექტრის უზილავ სხივებში დათვალიერებისას, მის დასაფიქსირებლად საჭიროა მოხდეს მისი ფოტოგადაღება. ამასთან, რეკომენდებულია მოხდეს აგრეთვე მისი ფოტოგადაღება ფერგაყოფის მეთოდით.

14 მარტი 2008წ.

სურ. 17

იმ შემთხვევაში, თუ რეალური ხელმოწერა გადატანილია სხვა დოკუმენტზე (ქაღალდზე) გამჭოლ სინათლეზე ე.წ. „გადაშუშვის“ მეთოდით, მაშინ ამ ხერხით ჩადენილ გაყალბების ნიშნებზე მიუთითებს ხელმოწერის ხაზებში გარკვეული ზიგზაგებისა და საღებავის გაფანტვის არსებობა. აგრეთვე დოკუმენტზე ხელმოწერის წარმოქმნილი ხაზებით ქაღალდის მეორე მხარეს ზედაპირული ფენის დაუზიანებლობა და საბეჭდი კალმის დაწოლის შედეგად ქაღალდის მეორე მხარეს შესაბამისი ამობურცულობების არარსებობა.

ქსეროქსისა და კომპიუტერით ამა თუ იმ დოკუმენტზე ყალბი ხელმოწერის გადატანის დროს კი სხვა ისეთი მარტივი სახის ნიშნები წარმოიქმნება, რომელთა აღმოსაჩენად სრულიადაც არაა საჭირო ღრმა მეცნიერული კვლევა-ძიება. დოკუმენტზე მისი ნიშნების აღმოჩენა შეიძლება მოხდეს შეუიარაღებელი თვალითაც.

§6. საბეჭდი მანქანის, კომპიუტერისა და პრინტერის გამოყენებით შესრულებული ტექსტების გამოკვლევა

დოკუმენტების ტექნიკურ-კრიმინალისტიკური კვლევის ერთერთი მნიშვნელოვანი საკითხია საბეჭდი მანქანის, კომპიუტერის და პრინტერის გამოყენებით შესრულებული ტექსტების გამოკვლევა. მოცემული კვლევის უმთავრესი მიზანია იმის დადგენა, თუ გამოსაკვლევი ტექსტი რომელი საბეჭდი მანქანის ან რომელი კომპიუტერისა და პრინტერის გამოყენებითაა შესრულებული.

უკანასკნელ პერიოდში კომპიუტერისა და პრინტერის ფართომასშტაბურმა გამოყენებამ, შეიძლება ითქვას, პრაქტიკიდან განდევნა ნაწერი ტექსტებისა და დოკუმენტების დამზადება საბეჭდი მანქანების გამოყენებით და მისი ადგილი დაიკავა ინდივიდუალური სახის კომპიუტერებმა შესაბამისი პრინტერებით.

მოუხდავად ამისა, აუცილებლად მიმჩნია ჯერ განვიხილოთ საბეჭდ მანქანაზე შესრულებული ტექსტების გამოკვლევის ტრადიციული მეთოდი და შემდეგ ამ ცოდნით შეიარაღებულნი შევუდგეთ

კომპიუტერზე შესრულებული და პრინტერით ამოღებული დოკუმენტების კვლევის პროცესის განხილვა-გადმოცემას.

მოცემული საკითხისადმი ასეთი მიდგომა გამართლებულად მიმაჩნია ჯერ ერთი იმიტომ, რომ პრაქტიკაში ჯერ კიდევ გვხვდება საბეჭდ მანქანაზე შესრულებული ტექსტების გამოკვლევის აუცილებლობა და, მეორეც, ამ მეთოდების ცოდნა გარკვეულწილად ხელს გვიწყობს და ნაწილობრივ გამოიყენება კიდევ კომპიუტერზე შესრულებული ტექსტების შედარებითი და ურთიერთშეთავსების მეთოდის კვლევის პროცესში.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, აუცილებლად მიმაჩნია ჯერ რამდენიმე სიტყვით შევჩერდე და მოკლე მიმოხილვა გავაკეთო საბეჭდ მანქანაზე შესრულებული ტექსტების კვლევის მრავალწლიან არსებულ პრაქტიკაზე და შემდეგ ვიმსჯელოთ კომპიუტერისა და პრინტერის გამოყენებით შესრულებული ტექსტების კვლევის მეთოდის ზოგად განხილვა-გადმოცემაზე.

საბეჭდ მანქანაზე შესრულებული ტექსტების გამოკვლევის ძირითადი მიზანია იმ საბეჭდი მანქანის დადგენა, რომელზეც მოხდა მოცემული გამოსაკვლევი ტექსტის დამზადება. მისი კვლევის მიზანი შეიძლება იყოს აგრეთვე იმის დადგენა, თუ:

- ვის მიერ და როდისაა შესრულებული გამოსაკვლევი ტექსტი;
- რამდენ ეგზემპლარაა დაბეჭდილი გამოსაკვლევად გამოგზავნილი ტექსტი;

– ტექსტში არსებული ჩამატება ერთსა და იმავე დროსა და ერთსა და იმავე საბეჭდ მანქანაზე შესრულებული თუ არა და სხვ.

საბეჭდ მანქანაზე შესრულებული ტექსტებისა და დოკუმენტების გამოკვლევა კომპიუტერისა და პრინტერის გამოყენებით შესრულებული დოკუმენტებისა და შესაბამისი ტექსტების გამოკვლევასთან შედარებით მარტივია, რადგან ჯერ ერთი, ყველა სახის საბეჭდი მანქანა დაყოფილია რამდენიმე ჯგუფად ამა თუ იმ სისტემის მიხედვით. კერძოდ, არსებობს შემდეგი დასახელების მანქანები: „მოსკოვი“, „ლენინგრადი“, „პროგრესი“, „ოლიმპი“, „ოქტავა“ და სხვ.

თითოეული ამ სისტემის საბეჭდ მანქანას აქვს თავისი სისტემაში

(ჯგუფში) შემავალი საბეჭდი მანქანებისთვის დამახასიათებელი საერთო, ანუ ზოგადი ნიშნები, რაც საშუალებას გვაძლევს, გამოსაკვლევი ტექსტის მიხედვით, თავიდანვე სწორედ განვსაზღვროთ და დავადგინოთ საბეჭდი მანქანის ჯგუფისა და სისტემის კუთვნილება.

კვლევის მეორე ეტაპზე ზდება საბეჭდ მანქანაზე შესრულებული გამოსაკვლევი ტექსტისა და გამოსაკვლევად გადმოგზავნილი შესადარებელი ნიმუშების ცალ-ცალკე გამოკვლევა მათში არსებული კერძო საინდენტიფიკაციო ნიშნების აღმოჩენისა და მათი ურთიერთშედარებითი კვლევის მეთოდით და კვლევის შედეგად მიღებული მონაცემების ანალიზის საფუძველზე დასაბუთებული საექსპერტო დასკვნის ჩამოყალიბება საძიებო საბეჭდი მანქანის იგივეობის ან არაიგივეობის შესახებ.

საბეჭდი მანქანის დამახასიათებელ ზოგად ნიშნებს მიეკუთვნება: მთავარი მექანიზმის ნაბიჯის ზომა; შრიფტის ტიპი; ინტერვალის სიდიდე და კლავიატურის ტიპი.

დადგენილია, რომ მთავარი მექანიზმის ნაბიჯის სიდიდე საბეჭდ მანქანებში მერყეობს 2, 4 მმ-იდან 3 მმ-მდე. მაგალითად, საბეჭდი მანქანა „ოლიმპის“ მთავარი მექანიზმის ნაბიჯი უდრის 2, 5 მმ; „პროგრესის“ = 2, 82 მმ; „მოსკოვის“ ტიპის საკანცელარიო მანქანის – 2, 84 მმ.

თავისი სიდიდის მიხედვით მთავარი მექანიზმის ნაბიჯი შეიძლება იყოს დიდი, საშუალო, მცირე და ყველაზე მცირე.

გამოსაკვლევ ტექსტში მთავარი მექანიზმის ნაბიჯი იზომება სტრიქონში შერჩეული ორი ერთნაირი ასოების საწყის წერტილებს შორის არსებული მანძილის გაზომვით. ამასთან, ასეთ მანძილად შერჩეული უნდა იქნეს ისეთი მანძილი, რომელშიც ინტერვალის ჩათვლით თავსდება 20-30 ნიშანი.

ინტერვალს შორის არსებული მანძილის მიხედვით განისაზღვრება, თუ რამდენი ასო მოთავსდება მათში.

მანძილი შეიძლება გაიზომოს სახაზავით ან შტანგენფარგლით, 0, 1 მმ-ის სიზუსტით და შემდეგ მიღებული სიდიდე გაიყოს სტრიქონის ხაზზე აღებულ ორ ერთნაირ ასოს შორის არსებულ მანძილზე მოთავსებულ ნიშანთა რაოდენობაზე.

მაგალითად, თუ ორი ერთნაირი ასოების საწყის წერტილებს შორის მოთავსებული მანძილი არის 79 მმ და ამ მანძილზე მოთავსებულია 28 საბეჭდი ნიშანი, მაშინ მივიღებთ: $79:28=2, 82$ მმ. ე.ი. ამ შემთხვევაში საბეჭდი მანქანის მთავარი მექანიზმის ნაბიჯის ზომა არის 2, 82 მმ.

გამოსაკვლევ ტექსტში ასეთი გაზომვები რეკომენდებულია რამდენიმე ადგილზე და მიღებული შედეგებით განისაზღვროს დასადგენი სწორი მანქანის მთავარი ნაბიჯის საშუალო სიდიდე.

რაც შეეხება საბეჭდი მანქანის მთავარი მექანიზმის ნაბიჯის სიდიდეს, იგი განისაზღვრება იმის მიხედვით, თუ ერთსა და იმავე მანძილზე რამდენი საბეჭდი ნიშანია მოთავსებული და ეს კერძოდ, თუ პირობითად აღებულ ერთსა და იმავე მანძილზე მოთავსებულია რვა საბეჭდი ნიშანი. იგი მიეკუთვნება დიდი ზომის ნაბიჯს და ამ საბეჭდ ნიშნებს შორის არსებული მანძილი შედარებით ნაკლები იქნება. მცირედ ითვლება ისეთი ტექსტი, რომელშიც ერთსა და იმავე მანძილზე მოთავსებულია ათი (10) საბეჭდი ნიშანი. განსაკუთრებით მცირე მოცულობის ნაბიჯად ითვლება ისეთი საბეჭდი მანქანის მთავარი მექანიზმის ნაბიჯის ზომა, რომლის ანალოგიურ მანძილზე მოთავსებულია 12 და მეტი საბეჭდი ნიშანი. ამისდა შესაბამისად კიდევ უფრო მცირე იქნება ამავე მანძილზე არსებულ საბეჭდნიშნებს შორის მოთავსებული მანძილი.

შრიფტის ტიპი განისაზღვრება იმის მიხედვით, თუ როგორია სტრიქონის ხაზზემოთა საბეჭდი ნიშნების (ასოების) სიგანე და სიმაღლე. ამგვარი ნიშნების სიგანე და სიმაღლე თავიანთი მოცულობის მიხედვით შეიძლება იყოს დიდი, საშუალო და მცირე. დიდი სიმაღლის მქონე ნიშნად მიჩნეულია ისეთი ხაზზემოთა ნიშანი, რომლის სიმაღლე აღემატება 2, 25 მმ-ს. საშუალოდ ითვლება ისეთი, რომლის სიმაღლე არის 2, 10 მმ-დან 2, 25 მმ-მდე, მცირეს კი ისეთი, რომლის სიმაღლე არის 2, 10 მმ-ზე ნაკლები. სიგანის მიხედვით ხაზზემოთა საბეჭდი ნიშანი დიდი საგნის მქონედ ითვლება, თუ მისი სიგანე 2, 30 მმ-დან 2, 64 მმ-ს არ აღემატება; საშუალოდ – 2, 20 მმ-დან 2, 30 მმ-მდე; მცირედ ანუ ვიწრო სიგანის მქონედ ითვლება ისეთი

ნიშანი, რომლის სიგანე 2, 20 მმ-ს არ აღემატება.

ინტერვალის სიდიდის განსაზღვრისათვის მიღებულია წესი, რომლის თანახმადაც ორი სტრიქონის ზაზი საჭიროა მოიძებნოს ერთიმეორის ქვეშ არსებული ორი ერთნაირი საბეჭდი ნიშანი (ასო) და გაიზომოს მათ ფუძეებს შორის არსებული მანძილი. ხოლო თუ ორი სტრიქონს შორის ერთიმეორის საპირისპიროდ არსებული ასეთი ორი ერთნაირი საბეჭდი ასო ვერ მოიძებნა, მაშინ რეკომენდებულია სტრიქონებს შორის არსებული მანძილის გასაზომად შეირჩეს ორი ერთიმეორის ქვეშ არსებული სხვადასხვა საბეჭდი ნიშანი და მოხდეს მათ ფუძეებს შორის არსებული მანძილის გაზომვა. ასეთი გაზომვა მიზანშეწონილია მოხდეს რამდენიმე ადგილზე. ამ გზით მივიღებთ საბეჭდი მანქანის მთავარი მექანიზმის ნაბიჯის შედარებით ზუსტ საშუალო სიდიდეს.

კლავიატურის ტიპის სახეობა განისაზღვრება საბეჭდი მანქანის ასოების კალაპოტზე არსებული შრიფტისა და კლავიატურის სახე-
ლურის რაოდენობით. ამასთან, მათი ამ რაოდენობის ზრდა დამოკიდებულია არა მარტო საბეჭდი ასოებისა და ძირითადი ბეჭდვითი ნიშნების რაოდენობაზე, არამედ მოცემულ საბეჭდ მანქანაში სხვა დამატებითი ნიშნების ($>$, $<$, $[$, $1/2$, $1/3$, $1/4$ და სხვ.) არსებობაზეც.

მაგალითად, დადგენილია, რომ „მოსკოვის“ სისტემის პორტატიულ საბეჭდ მანქანას აქვს 42, ნიშნისანი სახელური, „პროგრესის“ ტიპის საბეჭდ მანქანას — 44; „მოსკოვის“ ტიპის საკანცელარიო საბეჭდ მანქანას — 45; საბეჭდ მანქანა „სმიტ-პრემიერის“ — 84 და სხვ.

საბეჭდი მანქანის ამ ნიშნების დადგენა, ცხადია, შესაძლებელია მხოლოდ მაშინ, როცა გამოსაკვლევი ტექსტი შედარებით დიდი მოცულობისაა და ტექსტის შედგენისათვის ყველა დამატებითი სახის საბეჭდი ნიშანია გამოყენებული.

საბეჭდი მანქანისათვის დამახასიათებელი ყველა ზემოაღნიშნული ზოგადი ნიშნის გამოკვლევის საფუძველზე შესაძლებელი ხდება სა-
ბეჭდი მანქანის სისტემის ანუ მისი ჯგუფური კუთვნილების დადგენა და იმის გარკვევა, თუ სად, რომელი სისტემის საბეჭდი მანქანებიდან უნდა მოხდეს საექსპერტო კვლევისათვის საჭირო ნიმუშების აღება.

საექსპერტო კვლევის მეორე ეტაპზე ექსპერტი ახდენს გამოსაკვ-
ლევ დოკუმენტში აღბეჭდილი საბეჭდი მანქანის ისეთი ინდივიდუალური
საიდენტიფიკაციო ნიშნების აღმოჩენას, როგორიცაა:

ა) საბეჭდი ნიშნისათვის დამახასიათებელი ვერტიკალური
ღერძიდან ზომაზე მეტად გადახრა;

ბ) სტრიქონის ხაზიდან საბეჭდი ნიშნების ფუძეების ხაზების
გადაწევა;

გ) საბეჭდ ნიშანთა შორის არათანაბარი მანძილის არსე-
ბობა;

დ) საბეჭდი ნიშნების ან მათი ცალკეული ელემენტების ამ-
სახველი ხაზების არათანაბარი სიმკვეთრით შეღებვა;

ე) საბეჭდი ნიშნების ან მათი ცალკეული ელემენტების ხაზების
გაორადება.

ვ) საბეჭდი ნიშნების ან მათი ცალკეული ელემენტების არა-
თანაბარი სიმკვეთრით წარმოჩინება;

ზ) საბეჭდი ნიშნების ამსახველი ხაზების დათხაპნა;

თ) გამოსაკვლევ დოკუმენტზე საბეჭდი მანქანის დამახასიათე-
ბელი, ეგრეთ წოდებული, ბრმა შრიფტების არსებობა;

ი) სტრიქონებს შორის არათანაბარი მანძილის არსებობა;

კ) სტრიქონების ხაზების არათანაბარი პარალელური გან-
ლაგება;

ლ) საბეჭდი ნიშნების ამსახველი ხაზების არათანაზომიერი
შეღებვა;

მ) საბეჭდი ნიშნებისა და მისი ცალკეული ელემენტების მიკ-
რორელიეფური გამოსახულების თავისებურება;

ნ) საბეჭდი ნიშნებისა და მისი ცალკეული ელემენტებისათვის
დამახასიათებელი აუცილებელი დეტალების არარსებობა და სხვ.

საბეჭდ მანქანაზე შესრულებული დოკუმენტების (ტექსტების)
გამოსაკვლევ და შესადარებელ ნიმუშებში საბეჭდი მანქანის ზემოაღნიშ-
ნული საერთო ანუ ზოგადი ნიშნებისა და კერძო ინდივიდუალური
საიდენტიფიკაციო ერთიანი ნიშნების აღმოჩენის საფუძველზე ექსპერტი
აკეთებს კატეგორიულ დასკვნას ამა თუ იმ სისტემის კონკრეტული
(საბეჭდი მანქანის ნომრის მითითებით).

ამჟამად კვლევის ეს მეთოდი გამარტივებული სახით გამოიყენება კომპიუტერების მეშვეობით კომპიუტერის ეკრანზე გამოსახული გამოსაკვლევი და შესადარებელი ნიმუშების ურთიერთ შედარებითა და ურთიერთშეთავსებით.

საბეჭდო მანქანაზე შესრულებული დოკუმენტების კვლევის ეს მეთოდი, ნაწილობრივ, ჩართვის წესით, შეიძლება გამოყენებული იქნეს თანამედროვე სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებების გამარტივებული ხერხებისა და მეთოდების გამოყენებით კომპიუტერული სისტემით შესრულებული დოკუმენტების კვლევის მრავალსაფეხურიან პროცესშიც.

მრავალსაფეხურიანს ვამბობ იმიტომ, რომ კომპიუტერზე შესრულებული დოკუმენტის დამზადება და დაბეჭდვა მრავალეტაპობრივ პროცესს მოიცავს. კერძოდ, იგი გაივლის ისეთ ეტაპებს, როგორიცაა:

1. კომპიუტერის კალაპოტზე მოთავსებული საბეჭდო ნიშნების მქონე კლავიატურის ამოქმედებით კომპიუტერში მონაცემების შეყვანა და კომპიუტერში არსებული ტაქტიკური პროგრამის გამოყენებით საჭირო დოკუმენტის ტექსტის აკრეფა და კომპიუტერის ეკრანზე დაბეჭდვა;

2. ტექსტის ბეჭდვითი პროცესის დამთავრების შემდეგ პრინტერის მეშვეობით მოცემული დაბეჭდილი ტექსტის ამოღება, მისი შენახვა კომპაქტდისკზე ან დისკეტაზე;

3. ადგილობრივი ქსელებით კომპიუტერში შეტანილი ტექსტის გადატანა სხვა კომპიუტერში და ამ გზით მიღებული ინფორმაციის ურთიერთგაცვლა;

4. ამ ახალ, სხვა კომპიუტერში შეტანილი ტექსტის გადატანა კომპაქტდისკზე ან ოპტიკურ დისკზე და შემდეგ მისი მეშვეობით ამ ტექსტის შეტანა სხვა კომპიუტერში და მასში რაიმე ცვლილების შეტანის ან პირდაპირ, ყოველგვარი ცვლილების შეტანის გარეშე პრინტერის გამოყენებით მოცემული ტექსტის ამოღება და სხვ.

ცხადია, დოკუმენტის მომზადების, დაბეჭდვისა და ამოღების ყველა ამ ეტაპზე გავლის პროცესში დოკუმენტზე ხდება შესაბამისი ზოგადი და კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნების აღმოცენება, რომელთა გამოჩენა და გამოკვლევა მოითხოვს დიდ დაკვირვებას და დოკუმენტის საფუძვლიან შესწავლა-გამოკვლევას. ყოველივე ეს, ცხადია, ართუ-

ლებს იმ კომპიუტერისა და პრინტერის დადგენას, რომელთა უშუალო გამოყენებითაც მოხდა გამოსაკვლევი ტექსტის აკრეფა, კომპიუტერის ეკრანზე დაბეჭდვა და შემდეგ პრინტერის გამოყენებით ამ ნაბეჭდი ტექსტის ამოღება¹.

ზემოაღნიშნული ამ გართულებული პროცესის მიუხედავად დღესდღეობით საექსპერტო პრაქტიკა წარმატებით იყენებს კომპიუტერით შესრულებული დოკუმენტების ტექნიკურ-კრიმინალისტიკური კვლევის ისეთ სპეციალურ მეთოდებს, რომელთა მეშვეობით შესაძლებელი ხდება იმ კომპიუტერისა და პრინტერის ჯგუფური და ინდივიდუალური კუთვნილების დადგენა, რომლითაც მოხდა გამოსაკვლევი და შესადარებელი ნიმუშის დაბეჭდვა და ამოღება.

კვლევის ეს მეთოდიც, ცხადია, ემყარება გამოსაკვლევი და შესადარებელი ნიმუშების ტექსტში არსებულ იმ ზოგად და კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნებს, რაც დამახასიათებელია საძიებო კომპიუტერის ტექსტური პროგრამის უზრუნველყოფის ოპერაციული სისტემის ორგანიზაციისა და დოკუმენტის დასაბეჭდად გამოყენებული პრინტერისათვის.

კომპიუტერზე დაბეჭდილი (ტექსტების) დოკუმენტების კვლევის პროცესში დასაშვებ ნიშანთა ცალკეულ სახეობებად მიჩნეულია იმ ნიშანთა ერთობლიობა, რომლებიც მიუთითებენ პრინტერის მოდელზე, მისი ბეჭდვის ხერხსა და კომპიუტერის ოპერაციული სისტემის ორგანიზებულ მდგომარეობაზე, საპროგრამო უზრუნველყოფის საბეჭდო მოწყობილობის მოდელზე, კომპიუტერის სახეობასა და იმ კონკრეტული პრინტერის მახასიათებელ ნიშნებზე, რომლის მეშვეობითაც მოხდა გამოსაკვლევი ტექსტის ამოღება და სხვ.

ზემოაღნიშნულის გარდა, დადგენილია, რომ ისევე, როგორც საბეჭდო მანქანაზე ტექსტის შესრულებისას, აქაც ბეჭდვის დროს დოკუმენტზე წარმოიქმნება პრინტერისათვის დამახასიათებელი ისეთი კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნები, როგორიცაა:

¹ უფრო ერცლად, კომპიუტერის თვორიული და პრაქტიკული გამოყენების შესახებ იხ. კომპიუტერის სახელმძღვანელო. ქართული გამოცემის რედაქტორი ვასილ ხაჩიძე. გვ. 3-46.

– საბეჭდო ნიშნების ზაზებში საღებავის არათანაბარი განაწილება;
– ცალკეულ ასოებში წყვეტილ ზაზებსა და ასოებს შორის არათანაბარი მანძილის არსებობა;

– სტრიქონის ხაზზემოთ განლაგებული ასოების ცალკეული ელემენტების შესრულების თავისებურება;

– გრაფიკული ნიშნების ამსახველ ზაზებში საღებავის არათანაბარი განაწილება;

– დოკუმენტის ზედაპირის სხვადასხვა ადგილას ბეჭდვის დროს წარმოქმნილი საღებავის ნაწილები და სხვ;

ამ ნიშნების არსებობა გამოსაკვლევ და შედარებითი კვლევისათვის წარმოდგენილ ნიმუშში საფუძველს გვაძლევს გავაკეთოთ ობიექტური დასკვნა მათი ერთსა და იმავე კომპიუტერსა და პრინტერზე შესრულების ან უარყოფის შესახებ.

საექსპერტო კვლევის პროცესში გამოიყენება გამოსაკვლევი და შესადარებელი ნიმუშების კომპიუტერის ეკრანზე ერთიმეორის გვერდით მოთავსებული ანალოგიური ტექსტების შედარებითი და ურთიერთშეთავსების მეთოდი.

ამ უკანასკნელი მეთოდის გამოსაყენებლად საჭიროა შესადარებელი ნიმუში დაიბეჭდოს გამოსაკვლევი დოკუმენტის ტექსტისა და ფორმის დაცვით ან მასში არსებული კერძო ნიშნებით უფრო მკვეთრად წარმოჩენილი სიტყვები და კომპიუტერში შეტანის შემდეგ ეკრანზე მოხდეს მათი შეთავსება.

თუ მოცემული ტექსტები ან ცალკეული ერთნაირი სიტყვები თავიანთი ყველა ნიშნებით ერთიმეორეს დაემთხვევა და ერთი ტექსტის სახით წარმოჩნდება, ეს თავისთავად მიუთითებს იმაზე, რომ გამოსაკვლევი და შესადარებელი ტექსტი ერთი და იმავე კომპიუტერთა და პრინტერთაა დაბეჭდილი.

§7. ბეჭდვისა და შტამპების გამოკვლევა

დოკუმენტების ტექნიკურ-კრიმინალისტიკური კვლევის სისტემაში ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია ბეჭდვისა და შტამპების გამოკვლევას. და ეს, ბუნებრივია, რადგან ყალბი დოკუმენტის ნამდვილის სტატუსის მისანიჭებლად აუცილებელია დასმული იყოს ბეჭედი და შტამპი. ეს პრობლემა განსაკუთრებით დგება უშუალოდ ყალბი დოკუმენტის შედგენისას, – დოკუმენტში ნაწილობრივი ცვლილებების შეტანისას, როგორც წესი, დოკუმენტი უკვე არის შტამპდასმული და ბეჭედდასმული.

ბეჭდებისა და შტამპების გაყალბების ყველაზე გავრცელებული სახეობაა მათი დამზადება კლიშეს საშუალებით. რომელიც შეიძლება დამზადებული იყოს გრავირებით, ლითონზე გამოწურული, ლიტერზე ტოფოგრაფიულად აწყობილი, ხეზე, რეზინზე ან ებონიტზე ამოკვეთილი და სხვ.

გაყალბება შეიძლება მოხდეს უშუალოდ ყალბ დოკუმენტზე გადახატვით, ნამდვილი დოკუმენტიდან ასლის გადაღებით ქსეროქსის ან სხვა სახის ტექნიკური საშუალებების გამოყენებით და სხვ.

ყალბი ბეჭდისა და შტამპის დასამზადებლად, უმეტეს შემთხვევაში, იყენებენ იმავე მასალასა და საშუალებას, რითაც ისინი დამზადებულია. ბეჭდის დამზადების პროცესში ყურადღება გადააქვთ ბეჭდვისა და შტამპის ზოგადი ნიშნების (ფორმა, მოცულობა, ტექსტის განლაგება, სახელმწიფო გერბი და სხვ.) შესაბამისობაში მოყვანაზე და ძალაუფლებიდან მხედველობიდან რჩებათ გამოსაკვლევ ობიექტზე არსებული სხვა მცირე მოცულობის ფორმა და სახეობა. ამიტომ გამოსაკვლევ დოკუმენტზე აღბეჭდილი ბეჭდისა და შტამპის დათვალიერების დროს განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს ამ პატარა, ზოგჯერ შეუიარაღებელი თვალით შეუმჩნეველ, მოცემული ობიექტისათვის დამახასიათებელ ნიშანთა ერთობლიობას. ამასთან, მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული მათი დამზადების ხერხი და საშუალება, თითოეული სახის გაყალბებისათვის დამახასიათებელი თანმდევი ნიშნები და სხვ.

მაგალითად, დოკუმენტზე არსებული შტამპისა და ბეჭდის გამოსახულების სასურველ დოკუმენტზე სველი ქაღალდის კოპირების

მეთოდით გადატანისას, დოკუმენტზე ათავსებენ სველ თეთრ ქაღალდს მასზე დაწნეხენ, შემდეგ ააცლიან და მასზე შებრუნებული სახით გადატანილი ანაბეჭდის გამოსახულებიდან პოზიტიური გამოსახულების მისაღებად, იმავე მეთოდით გადააქვთ მათთვის სასურველ დოკუმენტზე, მასზე აუცილებლად რჩება ისეთი თვალსაჩინო ნიშნები, როგორიცაა:

- ბეჭდის ან შტამპელის გამოსახულების სიმკვრივე ანუ მისი სუსტი შეფერილობა;
 - ხაზების კონტურების გათხაპნა, ანუ გადარეცხილობა;
 - ქაღალდის შეულახავი კრიალა ზედაპირის არსებობა (ბეჭდის ან შტამპის დარტყმის შემთხვევაში ქაღალდი გარკვეულად იცვლის თავისი ზედაპირის ფორმას და სხვ.);
 - ბეჭდისა და შტამპის ადგილზე ქაღალდის მეორე მხარეს მათი გამოსახულების დამახასიათებელი ბორცვების არარსებობა და სხვ.
- იმ შემთხვევაში, როცა დოკუმენტზე დასმული ბეჭედი ან შტამპი გადატანილია ფაღბი რელიეფური კლიშით, მისი დათვალიერებისას რეკომენდებულია განსაკუთრებული ყურადღება მიექცეს მის ისეთ ნიშნებს, როგორიცაა:
- ანაბეჭდში არსებული ასოებისა და რიცხვების არათანაბარი მოცულობა;
 - ასოებს შორის არსებული სხვადასხვა ზომის ინტერვალი;
 - საბეჭდი ასოებისა და რიცხვების ამსახველი ხაზების არათანაბარი სისქე;
 - ასოების არათანაბარი განლაგება;
 - ტექსტში არსებული ერთი და იმავე საბეჭდი ნიშნების სხვადასხვა სახის მოხაზულობა;
 - ტექსტის ასოებისა და რიცხვების ფუძის ხაზების შერევა;
 - სახელმწიფო გერბის გამოსახულების ტიპური ნიშნების შეუსაბამობა;
 - ტექსტში არსებული გრამატიკული შეცდომები;
 - ზოგიერთი საბეჭდი ნიშნის შებრუნებული გამოსახულება და სხვ.

გადახატვით ან გადამღები ქაღალდის გამოყენებით ბეჭდის ან შტამპის დოკუმენტზე გადატანის შემთხვევაში, დოკუმენტის დათვალიერებისას საჭიროა ყურადღება მიექცეს მათზე ისეთი ნიშნების არსებობას, როგორიცაა:

- ფანქრით შესრულებული ხაზების ან ხაზებში გადამღები ქაღალდის კვალი;
 - ბეჭდის ცენტრში ფარგლის ფეხის ნაჩვენეტი;
 - ბეჭდისა და შტამპის ჩარჩოზე სახატავი საშუალების მოძრაობის საწყისი წერტილისა და დაბოლოების წერტილის საღებავით ინტენსიური შეღებვა;
 - მათი გამოსახულების ადგილზე ზომაზე მეტი სიღრმით ქაღალდის ზედაპირის ფორმის შეცვლა და ქაღალდის მეორე მხარეს ამობურცული ხაზების წამოქმნა და სხვ.
- მოცემული სახის ექსპერტიზის ჩასატარებლად აუცილებელია ექსპერტს ჰქონდეს გამოსაკვლევე დოკუმენტზე არსებული ანაბეჭდები და იმ წარმოება-დაწესებულებისა და ორგანიზაციის ნამდვილი ბეჭდისა და შტამპის ექსპერიმენტული გზით მიღებული ანაბეჭდები, რომლის სახელითაცაა წარმოდგენილი გამოსაკვლევე დოკუმენტი.
- ექსპერიმენტული გზით ანაბეჭდების მიღება სასურველია მოხდეს ისეთივე მკვრივი კრიალა ზედაპირის მქონე ქაღალდზე, როგორზეც გადატანილია გამოსაკვლევე ანაბეჭდები. ამასთან, სასურველია შესაღარებელი ანაბეჭდების აღება მოხდეს ხელის სხვადასხვა ხარისხის დაწოლით და გამოსაკვლევედ გადაიგზავნოს 10-12 ასეთი ნიმუში მათზე შესაბამისი ახსნა-განმარტებითი წარწერით.
- ექსპერიმენტული გზით მიღებული ანაბეჭდების გარდა ექსპერტს უნდა გადაეგზავნოს აგრეთვე გამოსაკვლევე დოკუმენტის შესრულების დროინდელი ანაბეჭდების თავისუფალი ნიმუშები.
- ექსპერტიზის ჩატარების პროცესში ძირითადად გამოიყენება გამოსაკვლევე და ნიმუშების სახით წარმოდგენილი ანაბეჭდების ურთიერთშედარებისა და ურთიერთშეთავსების კვლევის მეთოდი.
- დასკვნა გამოსაკვლევე და შესაღარებელი ნიმუშების ერთი და იმავე ბეჭდით ან შტამპით შესრულების შესახებ უნდა ემყარებოდეს

გამოსაკვლევ და შესადარებელ ნიმუშში ერთნაირი ზოგადი და კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნების არსებობას. აქედან მის ზოგად ნიშნებად აღიარებულია:

1. გამოსაკვლევი და შესადარებელ ანაბეჭდებში ასახული ბეჭდის ან შტამპის ფორმა;

2. ზომა;

3. ტექსტის შინაარსი;

4. გერბისა და მისი ელემენტების ნახატის სახეობა;

5. შრიფტის ზომა, ფორმა და სხვ.;

მოცემული სახის გამოსაკვლევი ობიექტის კერძო ნიშნებად მიჩნეულია:

1. გერბისა და მასში ასახული ცალკეული დეტალების აგებულების თავისებურება;

2. ანაბეჭდში ასახული ბეჭდის ან შტამპის გარშემორტყმული არშიისა და ჩარჩოს ხაზების აგებულების თავისებურება;

— ანაბეჭდში გამოსახული გამოსაკვლევი საგნის ცალკეული დეტალების არათანმიმდევრული განლაგება და საღებავით მათი არათანაბარი სიმკვეთრით წარმოჩინება;

— ცალკეული ფრაგმენტებისა და მათი ამსახველი ხაზების თავისებურება;

— საბეჭდი ნიშნების ამსახველი ასოების ხაზების წყვეტილობა და სხვ.

დანაშაულთა გამოძიების პროცესში ზოგჯერ გაყალბების უტყუარობის დასადგენად შეიძლება აუცილებელი გახდეს არა მარტო დოკუმენტის ტექსტის გამოკვლევა, არამედ თვითონ უშუალოდ დოკუმენტის — ქაღალდისა და მასზე გადატანილი ტექსტის ან რიცხვითი მონაცემების ამსახველი საღებავის გამოკვლევაც.

როგორც წესი, ამ გარემოების ასსნა აუცილებელია მაშინ, როცა საჭიროა დადგინდეს, ერთნაირი ხარისხისა და შემადგენლობის მქონე ქაღალზეა თუ არა შესრულებული გამოსაკვლევი დოკუმენტის ტექსტი და მასზე დასმული ბეჭედი ან შტამპი, შეესაბამება თუ არა გამოსაკვლევი დოკუმენტის ქაღალდის შემადგენლობა, ქაღალდის ხარისხის იმ

შემადგენლობას, რომელზეც აუცილებლად უნდა ყოფილიყო შედგენილი მოცემული გამოსაკვლევი დოკუმენტი, ან, როცა აუცილებელია გაირკვეს დოკუმენტის ტექსტის ცალკეულ სიტყვებზე ან რიცხვებზე გაკეთებული ხაზგასმები და ჩამატებები შესაბამისი ერთნაირი საღებავითაა თუ არა შესრულებული, ან ეს ჩამატებები, ხაზგასმები და ბეჭდისა და შტამპის წარმომქმნელი საღებავები შეესაბამება თუ არა ეჭვმიტანილთან აღმოჩენილ საღებავებს და სხვ.

ამ და სხვა მსგავსი საკითხების გადასაწყვეტად პრაქტიკაში ძირითადად წარმატებით გამოიყენება ფიზიკურ-ქიმიური კვლევის მეთოდები.

ამრიგად, დოკუმენტების კრიმინალისტიკური გამოკვლევის დროს დასახული მიზნის მისაღწევად, ძირითადად გამოიყენება ფიზიკური, ქიმიური, ბიოლოგიური, ფოტოგრაფიული, აღწერილობითი, ექსპერიმენტული, ანალიტიკური, კიბერნეტიკული, კომპიუტერული და მთელი რიგი კვლევის სხვა მეთოდები და საშუალებები.

საკონტროლო კითხვები

1. რა არის და რას შეისწავლის დოკუმენტების ტექნიკურ-კრიმინალისტიკური გამოკვლევა;

2. რა საკითხები შეიძლება გადაწყდეს დოკუმენტების ტექნიკურ-კრიმინალისტიკური გამოკვლევით;

3. რა თავისებურებებით ხასიათდება ამოფხეკით, ამოშლით, ამოჭმით ან სხვა ქიმიური საშუალებების გამოყენებით გაყალბებული დოკუმენტების გამოკვლევა;

4. რა თავისებური ნიშნებით ხასიათდება დოკუმენტების გაყალბება ფოტოსურათების გადაწებებით;

5. რა ხერხებითა და საშუალებებით შეიძლება აღდგეს დამწვარი და დახუჭული დოკუმენტების ტექსტი;

6. რა ძირითადი ნიშნებით ხასიათდება ტექნიკური საშუალებების გამოყენებით ხელმოწერების გაყალბება;

7. რა თავისებურებებით ხასიათდება საბეჭდი მანქანის, კომპიუტერისა და პრინტერის გამოყენებით შესრულებული ტექსტების გამოკვლევა;

8. რა თავისებურებებით ხასიათდება ბეჭდებისა და შტემპელების გაყალბება და მისი გამოკვლევა;

9. რა თავისებურებებით ხასიათდება ფასიანი ქაღალდების (ფულისა და სხვ) გაყალბება და მათი გამოკვლევა.

თავი IX. კრიმინალისტიკური მოქმედება კვალთა შესახებ

§1. კვალის ცნება, მიზნები და ამოცანები

კრიმინალისტიკის ზოგიერთ სახელმძღვანელოსა და სასწავლო პროგრამაში მოცემული თემა მოხსენიებულია „ტრასოლოგიის“ სახე-ოწოდებით. ეს ტერმინი შედგება ორ სხვადასხვა ენაზე არსებული სიტყვებისაგან. კერძოდ, ფრანგული „trase“ და ბერძნული „logos“. აქედან „trase“ ნიშნავს გზას, კვალს (გზაკვალს). „logos“-ი კი ბერძნულად ნიშნავს მოძღვრებას, სწავლებას. ამ სიტყვების შეერთებით მიღებული ტერმინი „ტრასოლოგია“ ნიშნავს მოძღვრებას კვალთა შესახებ. ამისდა შესაბამისად, უფრო სწორია მისი მოხსენიება პირდაპირი დანიშნულებით „კრიმინალისტიკური მოძღვრება კვალთა შესახებ“. ეს კიდევ უფრო მართებულია მოგვეჩვენება, თუ გავითვალისწინებთ, რომ უშუალოდ კრიმინალისტიკა ყველა სახის კვალს არ იკვლევს, ზოგიერთი მათგანის შესწავლა-გამოკვლევას სხვა დარგის მეცნიერებაც აწარმოებს.

ზოგად ასპექტში კვალის შესწავლა, მისი აღმოჩენა და შეცნობა კრიმინალისტიკური მეცნიერების აღმოცენებამდეც ხდებოდა. განსაკუთრებით კი მონადირეთა მიერ ცხოველებისა და ადამიანების ფეხის კვალის მიხედვით მათი სიარულის მიმართულების დასადგენად.

შემთხვევის ადგილზე ადამიანის მიერ დატოვებული კვალის ძებნის შესახებ ნათქვამია თვით დიდი შოთა რუსთაველის „ვეფხისტყაოსანში“, რომელშიც მხატვრულ ფერებში აღწერილია წყლის პირას მჯდომი საუცხოო გარეგნობის მქონე ანატირები მამაკაცის შესაპყრობად მეფე როსტევეანის მიერ თორმეტი რჩეული ყმის გაგზავნისა და უცხო მოყმის მიერ ყველა მათგანის მათრახით დაჩეხვისა და ადგილიდან მისი გაუჩინარების ამბავი. შემთხვევის ადგილზე დაიწყეს ამ უცხო მოყმის მიერ დატოვებული კვალის ძებნა, მაგრამ ამოღ. ამის შესახებ პოემის 98-ე სტრიქონში ნათქვამია:

„კვალი ძებნეს და უკვირდა ვერ-პოვნა ნაკვალევისა,
აგრე კვალ-წმინდად წარხლომა კაცისა, ვითა დევისა“.

კვალის წარმომქმნელი საგნისა და ობიექტის დადგენის მიზნით კვალთა შესწავლა განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს კრიმინალისტური მეცნიერების აღმოცენებისა და დამოუკიდებელ იურიდიულ დისციპლინად აღიარების შემდეგ, როცა აუცილებელი გახდა შემთხვევის ადგილზე სხვადასხვა სახის კვალის დამუშავება, მათი ფიქსაცია და გამოკვლევა გამოსაძიებელი საქმის დამოუკიდებელი სახის მტკიცებულებად წარმოჩინების მიზნით.

შემდგომში ამ მიმართებით ფართო მეცნიერული მუშაობა გაიშალა დანაშაულთა გახსნისა და თავიდან აცილების მიზნებისთვის კვალთა აღმოცენების მექანიზმის და მასში აღბეჭდილი კვალის წარმომქმნელი საგნებისა და ობიექტების ნიშან-თვისებების შესწავლა-გამოკვლევისა და იდენტიფიკაციის თვალსაზრისით. ამჟამად მიზნით დაიწყო საექსპერტო-საგამომიებო პრაქტიკის შესწავლა-განზოგადება და მიღებული შედეგების საფუძველზე სწორი, თანმიმდევრული რეკომენდაციების შემუშავება შემთხვევის ადგილზე დარჩენილ ზილვად, ნაკლებად ზილვად და უჩინარ კვალთა გამოვლინება-დამუშავებისა და გამოკვლევისათვის.

კრიმინალისტური ტექნიკის ამ მნიშვნელოვანი დარგის მეცნიერების განვითარებაში დიდი წვლილი შეიტანეს საბჭოური პერიოდის ისეთმა თვალსაჩინო მეცნიერ-კრიმინალისტებმა, როგორებიც იყვნენ პროფესორები: ს. პოტაპოვი, ი. იაკიმოვი, ბ. შევჩენკო, ი. კრილოვი და სხვ.

პროფ. ბ. შევჩენკოს კალამს ეკუთვნის ისეთი საინტერესო ნაშრომები, როგორიცაა: „თანამედროვე ტრასოლოგიის მეცნიერული საფუძვლები“ (1947 წ.); „ტრასოლოგიური იდენტიფიკაციის თეორიული საფუძვლები კრიმინალისტულ კამპიაში“ (1975 წ.) და სხვ.

ასევე ნაყოფიერია პროფესორ ი. კრილოვის საქმიანობა, რომელმაც ჯერ კიდევ ადრე, 1961 წელს, გამოსცა მეტად საინტერესო ნაშრომი „კვალი დანაშაულის ადგილზე“ და „კრიმინალისტური სწავლება კვალთა შესახებ“ (1976 წ.).

კრიმინალისტურ ლიტერატურაში კვალის ცნება მოხსენიებულია ფართო და ვიწრო გაგებით. ფართო გაგებით „კვალის“ ცნებაში იგულისხმება ყველა ისეთი კვალი, რომელიც დანაშაულებრივი ქმედების

ჩადენასთან დაკავშირებით აღმოცენდა შემთხვევის ადგილზე. ვიწრო გაგებით, „კვალის“ ცნებაში გაგებულია ამა თუ იმ საგანზე ან ობიექტზე რაიმე საგნის ზემოქმედებით აღმოცენებული ისეთი კვალი, რომელშიც აღიბეჭდა ამ კვალის წარმომქმნელი საქმის გარეგანი რელიეფური სახის დამახასიათებელი ზოგადი და კერძო-ინდივიდუალური ნიშნები. კრიმინალისტური მიზნებისათვის გამოყენება როგორც ერთი, ისე მეორე სახის კვალი.

მაგალითად, ფხვიერ მიწაში სიარულის დროს მიწაზე წარმოიქმნება ფეხსაცმლის მოცულობითი სახის კვალი, რომელშიც ფეხსაცმლის საერთო ნიშნებთან ერთად შეიძლება აღმოცენდეს მისთვის დამახასიათებელი და სხვა მსგავსი ფეხსაცმლებისგან განმასხვავებელი სადენტიფიკაციო ნიშნები. ასევე, ავტომანქანის საბურავების მიერ შემთხვევის ადგილზე წარმოქმნილი მოცულობითი კვალი; კრიალა, მკვრივი ზედაპირის მქონე საგანზე ხელის შეხებისას მასზე წარმოქმნილი ზილვადი ან ნაკლებად ზილვადი, ხელის თითების უჩინარი ოფლცხიმოვანი კვალი და სხვ.

ამგვარი სახის კვალთა შესწავლა-გამოკვლევის მიზანია კვალის წარმომქმნელი საგნის (ობიექტის) დადგენა მისი გარეგანი ნიშან-თვისებების მიხედვით და იმის გარკვევა, თუ რა კავშირშია იგი მომხდარი გამოსაძიებელი ქმედების ჩადენასთან.

კვალის აღმოცენების მექანიზმთან დაკავშირებული ყველა სახის ობიექტი, რომელიც შეიძლება გამოყენებული იქნეს კრიმინალისტური იდენტიფიკაციისათვის, მიღებულია დაიყოს ორ ჯგუფად: კვალის მიმღებ და კვალის წარმომქმნელ ობიექტად.

კვალის მიმღებია ობიექტი, რომელზეც კვალის წარმომქმნელი საგნის მჭიდროდ შეხებით წარმოიქმნება მისი გარეგანი ნიშან-თვისების აღბეჭდავი კვალი.

კვალის წარმომქმნელი კი არის ობიექტი, რომლის ზემოქმედების შედეგად კვალის მიმღებ ობიექტზე ხდება მისი რელიეფური გამოსახულების აღბეჭდვა თავისი ზოგადი და კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნებით.

მაგალითად, თოვლსა და ფხვიერ მიწაზე სიარულის დროს

მიწაზე და თოვლზე ჩნდება ადამიანის ფეხსაცმლის მოცულობითი კვალი, მინაზე ხელის შეხებისას კი ხელის – თითების ოფლცხიმოვანი კვალი.

ცხადია, ამ შემთხვევაში მიწა, თოვლი და მინა არის კვალის მიმღები ობიექტი. კვალის წარმომქმნელი ობიექტი კი არის ადამიანის ფეხსაცმელი, რომლითაც სიარულის დროს მიწასა და თოვლზე დატოვებული იქნა რჩება მოცულობითი სახის კვალი. ასევე, მინაზე ხელის შეხებისას კვალის მიმღებია მინა, რომელზეც ხელის შეხების დროს წარმოიქმნა ხელის თითების ოფლცხიმოვანი კვალი. კვალის წარმომქმნელი ობიექტი არის ადამიანის ხელის თითები, რომლითაც იგი შეეხო მინას და მასზე მისდა უნებურად დატოვა თავისი ხელის თითების კვალი.

კვალის მიმღები და კვალის წარმომქმნელი საგნის (ობიექტის) ურთიერთშეხებისა და ერთმეორისაგან დაცილების პროცესში კვალის აღმოცენებას მიღებულია ვუწოდოთ კვალის წარმოქმნის მექანიზმი, რომლის გაანალიზება-გამოკვლევა საშუალებას გვაძლევს ვიმსჯელოთ და დაგვადგინოთ კვალის წარმომქმნელი საგანი. კვალის წარმოქმნის მექანიზმის საფუძვლიანი შესწავლა ხელს გვიწყობს აგრეთვე კვალთა კლასიფიკაციის სწორად ჩამოყალიბებაში.

იმისათვის, რომ კვალის მიმღებ ობიექტზე არსებული კვალით შესაძლებელი გახდეს კვალის წარმომქმნელი ობიექტის დადგენა, ამისათვის, უპირველეს ყოვლისა, საჭიროა კვალის მიმღები და კვალის წარმომქმნელი ობიექტი თავიანთი ბუნებრივი თვისებებით იყოს შედარებით მყარი. ამასთან, კვალის წარმომქმნელი საგნის საერთო და კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნებიც უნდა იყოს შედარებით უცვლელი. თავის მხრივ, კვალის მიმღებ ობიექტს უნდა შეეძლოს კვალის წარმომქმნელი საგნის არა მარტო რელიეფური გამოსახულების აღბეჭდვა, არამედ მისი უცვლელად შენახვაც გარკვეული დროის მონაკვეთში.

ყოველივე ეს, ცხადია, მიგვითითებს იმაზე, რომ შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი ასეთი სახის კვალი ვარგისი იქნება კრიმინალისტიკური იდენტიფიკაციისათვის მხოლოდ მაშინ, თუ კვალის მიმღები ობიექტი შედარებით მყარია და უნარი აქვს, შეტნაკლები დროის

მონაკვეთში შეინარჩუნოს რაიმე საგნის ან ობიექტის ზემოქმედების შედეგად მასზე წარმოქმნილი კვალი შესაბამისი საიდენტიფიკაციო ნიშნებით.

მაგალითად, მაცივრიდან ახლად გამოღებულ გაყინულ კარაქზე ხელის შეხებისას აუცილებლად წარმოიქმნება ხელის თითების კვალი, მაგრამ სითბოზე მისი მოთავსების შემდეგ, ცხადია, იგი დაიწყებს დნობას და, თუ დროზე არ მოვასწარით მისი ფოტოგადაღება კრიმინალისტიკურ ფოტოგრაფიაში შემუშავებული ხერხების გამოყენებით, მასზე არსებული ხელის თითების კვალიც გაქრება.

კრიმინალისტიკური იდენტიფიკაციისათვის კვალთა გამოყენება ემყარება იმ მეცნიერულად დადგენილ და დასაბუთებულ დებულებებს, რომლითაც მატერიალური სამყაროს ყველა საგანი (ობიექტი) ინდივიდუალურია. ერთი ობიექტის მეორეზე შეხებისას, გარკვეულ პირობებში შეიძლება აღმოცენდეს მეორე ობიექტის (საგნის) გარეგნული რელიეფური გამოსახულება. კვალთა გამოკვლევის დროს ყურადღება უნდა მიექცეს, აქვთ თუ არა გარკვეული სიმაყრე კვლევის ობიექტებს. გათვალისწინებული უნდა იქნეს ისიც, რომ კვალში საგნის გარეგნული ნიშნები აღიბეჭდება შებრუნებული სახით.

შემთხვევის ადგილზე შეიძლება აღმოჩნდეს აგრეთვე სხვადასხვა სახის საღებავის, სისხლის ან სხვა რაიმე სითხით წარმოქმნილი კვალი, გამოსაკვლევ საგანზე შეხების, პიროვნების მიერ თავისი იქ ყოფნით დატოვებული შესაბამისი სუნის კვალი და სხვ.

შემთხვევის ადგილზე არსებული ყველა ამგვარი კვალი შეიძლება წარმატებით იქნეს გამოყენებული მომხდარი დანაშაულებრივი შემთხვევის სწრაფი, სრული გახსნისა და გამოსაძიებელ საქმეზე ობიექტური ჭეშმარიტების დასადგენად. შემთხვევის ადგილზე არსებულ კვალთა აღმოჩენა-დამუშავების უმთავრესი მიზანაც სწორედ ესაა, ამ მიზნის მიღწევის ხერხები და საშუალებები კი შეიძლება იყოს სხვადასხვა.

მაგალითად, შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი შიშველი ფეხისა და ხელის თითების კვალის გამოვლინება-დამუშავებისა და გამოკვლევის მიზანია დადგინდეს ამ კვალის დატოვებელი პიროვნება და სხვ.

ზოგიერთ შემთხვევაში შემთხვევის ადგილზე ისეთი კვალის არ-

არსებობა, რომელიც ჩადენილი მოქმედების დროს აუცილებლად უნდა ყოფილიყო (ნეგატიური კვალი), საფუძველს გვაძლევს ვიმსჯელოთ და ავხსნათ საქმისთვის მნიშვნელობის მქონე სხვა გარემოებებიც. კერძოდ, შემთხვევის ადგილზე არსებული ამგვარი ნეგატიური კვალის, დაუშვავთ ადამიანის გვამთან, რომელსაც მიყენებული აქვს რამდენიმე ღია ჭრილობა, სისხლის მიხედვით შეიძლება ვიმსჯელოთ იმაზე, თუ სად — აქ თუ სხვაგან მოხდა ამ გამოსადიებელი მართლსაწინააღმდეგო დანაშაულებრივი ქმედების ჩადენა ან საქმისთვის მნიშვნელობის მქონე რაიმე ქმედება ნამდვილად იყო თუ არა შესრულებული ფაქტობრივ გარემოებასთან შესატყვისად.

ამ საერთო მიზნის გარდა, კვალთა კრიმინალისტიკური შესწავლა-დამუშავების მიზანია ისიც, რომ შექმნას შემთხვევის ადგილზე დარჩენილი ყველა სახის კვალის გამოვლინება-დამუშავებისა და გამოკვლევის უფრო ეფექტური სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებები, ხერხები და მეთოდები და ყოველივე ამით, ხელი შეუწყოს გამოსადიებელი შემთხვევის სწრაფ, სრულ გახსნასა და საქმეზე ობიექტური ტექნიკური დადგენის.

შემთხვევის ადგილზე არსებული ნებისმიერი სახის კვალი, რომლის აღმოცენება რაიმე სახით დაკავშირებულია დანაშაულებრივი ქმედების ჩადენასთან ან დანაშაულის კვალის დაფარვასთან, მისი გამოვლინება-დამუშავებისა და გამოკვლევისათვის საჭირო სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებების, ხერხებისა და მეთოდების სწორად შერჩევა-გამოყენების შემთხვევაში, შეიძლება წარმატებით იქნეს გამოყენებული დანაშაულის გახსნისა და თავიდან აცილებისათვის.

ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, შეიძლება დავასკვნათ, რომ მოძღვრება კვალთა შესახებ არის კრიმინალისტიკური ტექნიკის მნიშვნელოვანი დარგი, რომელიც დანაშაულთა გახსნისა და თავიდან აცილების მიზნით შეიწავლის და ადგენს შემთხვევის ადგილზე არსებულ კვალთა წარმოქმნის მექანიზმს და მათი გამოვლინება-დამუშავებისა და გამოკვლევის სპეციალურ სამეცნიერო-ტექნიკურ საშუალებებს, ხერხებსა და მეთოდებს საძიებო საგნებისა და ობიექტების ჯგუფური კუთვნილების დადგენისა და იდენტიფიკაციისათვის.

§2. კვალთა სახეები და კლასიფიკაცია

ტრადიციულად კვალთა კრიმინალისტიკური კვლევის საგანია ადამიანის ფეხისა და ხელის თითების, ფეხსაცმლის, კბილების, ტუჩების, სატრანსპორტო საშუალებათა საბურავების, გატეხის იარაღების, ხის მონატერის, რაიმე საგნის მონატერის, მონაგლეჯის, მონატერის და სხვა კვალი.

ამ სახის კვალთა შესწავლა-გამოკვლევით ხდება კვალის წარმომქმნელი საგნების კრიმინალისტიკური იდენტიფიკაცია, აგრეთვე მთელის კრიმინალისტიკური იდენტიფიკაცია ნაწილების (მონატერის, მონაგლეჯის, მონატერი ნატერის) მიხედვით.

კრიმინალისტიკური მიზნებისათვის ასევე ფართოდ გამოიყენება შემთხვევის ადგილზე არსებული სხვადასხვა სახის ნივთიერებების (სისხლის, ნერწყვის, სპერმის, სუნის, საწამლაკი ნივთიერების, სხვადასხვა სახის საღებავების, მიკრონაწილაკებისა და სხვა სახის) კვალთა გამოვლინების, ფიქსაციისა და გამოკვლევისათვის საჭირო ტექნიკური და ბუნებრივი მეცნიერების კვლევის თანამედროვე მეთოდები შესაბამისი სახის ექსპერტიზების დანიშნისა და ჩატარებისათვის.

საექსპერტო კვლევით მიღებული დასკვნა-მტკიცებულებების გარდა, ამგვარი სახის კვალთა წარმოქმნის მექანიზმი და კვალთა მდებარეობა, განლაგება და მათი არსებობა ან არარსებობა ექსპერტის დანიშნა-ჩატარების გარეშე გვიწყობს ხელს გამოძიებისათვის მნიშვნელობის მქონე მთელი რიგი გარემოების დასადგენად.

მაგალითად, ცნობილია, რომ ავტომანქანის საბურავებისა და მანქანიდან დაღვრილი სითხის კვალის ფორმა და მდგომარეობა მიგვითითებს ტრანსპორტის მიმართულებაზე. ასევე, სისხლის წვეთების შწეფების განლაგება, კედელში ან სხვა სახის წინააღმდეგობაში ხრახნილლულიანი იარაღიდან გასროლილი ტყვიის გულის და თვით გვამის მდებარეობა და პოზა გარკვეულწილად მიგვითითებს დანაშაულის ჩადენის მომენტში დაზარალებულის ფიზიკურ მდგომარეობაზე.

ზოგიერთ შემთხვევაში ამა თუ იმ ქმედების შესრულებას აუცილე-

ბლად თან სდევს რაიმე სახის კვალის წარმოქმნა, მაგრამ იგი არ არსებობს (ნეგატიური კვალი). ეს გარემოება თავისთავად საფუძველს გვაძლევს ვიმსჯელოთ დანაშაულის ჩადენის ადგილზე ან საქმისთვის მნიშვნელობის მქონე სხვა, მთელი რიგი, გარემოებების ახსნის შესახებ და სხვ.

კვალთა ზემოაღნიშნული სახეობებიდან მიზანშეწონილია განზილული იქნეს მხოლოდ კრიმინალისტიკური იდენტიფიკაციისათვის საჭირო (ხელის, ფეხის, სატრანსპორტოს საშუალების, გატეხის იარაღების, კბილის, ფრჩხილის და სხვა სახის) კვალთა დამუშავება-გამოკვლევის ხერხები და მეთოდები. ამასთან, თითოეული ამ სახის კვალთა შესწავლა-გამოკვლევის ხერხებისა და მეთოდების უშუალო განხილვამდე საჭიროა რამდენიმე სიტყვით შეჯერდეთ თვით კვალთა კლასიფიკაციაზე კვალთა წარმოქმნის მექანიზმის გათვალისწინებით.

წარმოქმნის მექანიზმის მიხედვით კვალი შეიძლება იყოს მოცულობითი ანუ ჩაღრმავებული და ზედაპირული სახის, სტატიკური და დინამიკური, ლოკალური და პერიფერული.

მოცულობითი ანუ ჩაღრმავებული ეწოდება ისეთი სახის კვალს, რომელიც აღმოცენდება კვალის წარმოებული საგნის ზემოქმედების შედეგად კვალის მიმღებ ობიექტზე რელიეფური ზედაპირის ფორმის შეცვლით.

მაგალითად, რბილ ან ფხვიერ მიწაზე სიარულის დროს წარმოიქმნება ადამიანის ფეხსაცმლის ან შიშველი ფეხის ჩაღრმავებული ანუ მოცულობითი კვალი იმის გამო, რომ დედამიწის ზედაპირულმა სიმყარემ ადამიანის სიმძიმეს ვერ გაუძლო და შეიცვალა თავისი ზედაპირული ფორმა და მასში მთელი სიზუსტით აისახა ფეხსაცმლის ან შიშველი ფეხის ზოგადი და კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნები მათ მიერ წარმოქმნილ მოცულობით კვალში.

ზედაპირული ეწოდება ისეთ კვალს, რომელიც კვალის მიმღებ ობიექტზე აღმოცენდება კვალის წარმოქმნილი საგნის ზემოქმედების შედეგად ზედაპირული სახის კვალის მიმღები ობიექტის ზედაპირული ფორმის შეცვლის გარეშე.

წარმოქმნის მექანიზმის გათვალისწინებით ზედაპირული სახის კვა-

ლი შეიძლება წარმოიქმნას დაშრავებული და აშრევებული ფორმით.

დაშრევებული ზედაპირული კვალი წარმოიქმნება მაშინ, როცა კვალის მიმღებ ობიექტს კვალის წარმოქმნილი საგნის (ობიექტის) ზემოქმედების შედეგად კვალის წარმოქმნილი საგნიდან მოსცილდება ნივთიერებების ერთი ფენა.

მაგალითად, თუ რაიმე საღებავით დასვრილი ხელით შევეხებით მკერივი კრიალა ზედაპირის მქონე საგანს, მასზე ხელის თითების კვალი წარმოიქმნება ხელის თითებზე არსებული საღებავით. ასევე, თუ მტვრიანი ფეხსაცმელით ვივლით სუფთა, კრიალა, მოწმენდილ იატაკზე, მასზე ფეხსაცმლის ძირიდან მოსცილდა მტვრის ერთი ფენა და იგი გადატანილი იქნა იატაკზე სიარულის დროს. პირის დაქტილოსკოპირების დროს დაქტილოსკოპიურ ბარათებზე ხელის თითების კვალი ფოველთვის წარმოიქმნება დაშრევებული სახით.

აშრევებული ზედაპირული კვალი წარმოიქმნება მტვრიან ან რაიმე საღებავით დასვრილ კვალის მიმღებ საგანზე კვალის წარმოქმნილი საგნის შეხებისას. ამ უკანასკნელის კვალი წარმოიქმნება იმის გამო, რომ კვალის მიმღები საგნიდან მოსცილდა მასზე არსებული მტვრის ან რაიმე საღებავის ნაწილაკები და იგი გადავიდა კვალის წარმოქმნელ საგანზე. მტვრიან საგანზე ან იატაკზე სუფთა ფეხსაცმლით ან შიშველი ფეხით სიარულის დროს კვალის მიმღებ საგანზე კვალის წარმოქმნილი საგნის გამოსახულების კვალი წარმოიქმნა იმის გამო, რომ კვალის მიმღებ ობიექტზე (საგანზე) არსებული მტვრის ერთი ფენა მოსცილდა და გადატანილი იქნა კვალის წარმოქმნელ საგანზე (ობიექტზე). მტვრიან მიწაზე ხელის შეხებისას წარმოიქმნება ხელის თითების აშრევებული კვალი იმის გამო, რომ კვალის წარმოქმნილი საგნიდან ხელის თითებზე გადავიდა მტვრის ერთი ფენა და წარმოიქმნა ხელის თითების აშრევებული კვალი.

ასევე, თუ ახლად შეღებილ საგანს შევეხებით ხელით ან მასზე გავივლით ფეხსაცმლით, კვალის მიმღებ (ახლად შეღებილ ობიექტზე) აუცილებლად წარმოიქმნება აშრევებული სახის ხელის თითების ან ფეხსაცმლის კვალი და სხვ.

სტატიკური კვალი წარმოიქმნება მაშინ, როცა კვალის მიმღები

და კვალის წარმომქმნელი ობიექტი ურთიერთშეხების მომენტში იმყოფებიან მყარ, უძრავ მდგომარეობაში.

მაგალითად, კრიალა ზედაპირის საგანზე ხელის შეხებისას მასზე, როგორც კვალის მიმღებ ობიექტზე, აუცილებლად წარმოიქმნება ხელის თითების ოფლცხიმოვანი კვალი, რომელიც თავის მხრივ, კვალის მიმღებ საგანზე (ობიექტზე) შეიძლება აღმოცენდეს, როგორც ხილვადი, ნაკლებად ხილვადი ან უხილავი სახით. ასევე, რბილ, ან მტვრიან იატაკზე სიარულის ან სირბილის დროს აუცილებლად წარმოიქმნება სტატიკური კვალი. ასევე ავტომანქანის საბურავების სტატიკური კვალი წარმოიქმნება ჩვეულებრივი სიჩქარით გარბენის დროს და სხვ.

დინამიკური სახის ვალი წარმოიქმნება მაშინ, როცა კვალის მიმღები და კვალის წარმომქმნელი ობიექტი ერთიმეორესთან შეხების მომენტში იმყოფებიან ურთიერთსაწინააღმდეგო მოძრაობაში ან, როცა კვალის წარმომქმნელი ობიექტი კვალის მიმღებ ობიექტთან შეხების დროს გაცურებით, ანუ სრიალით აგრძელებს თავის მოძრაობას.

მაგალითად, დინამიკური კვალი წარმოიქმნება თოვლზე თხილამრებით სირბილის დროს; ავტომანქანის საბურავების დინამიკური კვალი წარმოიქმნება ავტომანქანის დამუხრუჭების დროს და სხვ.

კრიმინალისტიკური მიზნებისათვის უფრო მეტად გამოიყენება სტატიკური სახის კვალი, რადგან მასში უფრო უკეთესად ხდება კვალის წარმომქმნელი ობიექტისათვის დამახასიათებელი გარეგანი საერთო და კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნების აღბეჭდვა.

საგამოძიებო პრაქტიკაში ფართო გამოყენება აქვს აგრეთვე ლოკალური და პერიფერიული სახის კვალს და მათ განლაგებას.

ლოკალური კვალი წარმოიქმნება კვალის მიმღები და კვალის წარმომქმნელი საგნების (ობიექტების) ურთიერთშეხების ადგილზე მომხდარი ცვლილებების შედეგად. კერძოდ, ასეთი სახის კვალში ხდება მხოლოდ კვალის წარმომქმნელი საგნის (ობიექტის) ზედაპირის აღბეჭდვა. ასეთი კვალი უმეტესწილად წარმოიქმნება გატეხის იარაღების კვალში, ბურღისა და ხერხის კვალში და სხვ.

პერიფერიული კვალი წარმოიქმნება კვალის მიმღები და წარმომქმნელი საგნის ურთიერთ მჭიდროდ შეხების დროს მათი კონტაქ-

ტის არის გარშემო. მაგალითად, თოვლით ან მტვრით დაფარული ფეხსაცმლის ზედაპირიდან ოთახში შესვლის წინ ფეხის დაბერტყვის შედეგად ფეხსაცმლის ზედაპირიდან ფეხსაცმლის გარშემო, თოვლის ან მტვრის ნაწილაკების ჩამოცვენით აუცილებლად წარმოიქმნება ფეხსაცმლის პერიფერიული კვალი.

საგანი, რომელიც თოვლის დროს გარეთ იდგა და თოვლის გადაღების შემდეგ აიღეს ტოვებს პერიფერიულ კვალს და სხვ.

ასეთი კვალი, უმეტესწილად, ატარებს კვალის წარმომქმნელი საგნის შესახებ ინფორმაციის მიღების წყაროს სახეს. მაგრამ, თუ მის პერიფერიულ გამოსახულებას საერთო ნიშნებთან ერთად ახასიათებს რამდენიმე მყარი კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშანი, შეიძლება ვიმსჯელოთ ამ კვალის წარმომქმნელი კონკრეტული საგნის იდენტობის დადგენაზეც.

ნეგატიური კვალი. საგამოძიებო პრაქტიკაში არც თუ ისე იშვიათად გვხვდება ნეგატიური სახის კვალი, განსაკუთრებით დანაშაულის ინსცენირების დროს. **ნეგატიური სახის კვალს** მიეკუთვნება ისეთი შემთხვევები, როცა ამა თუ იმ კონკრეტული სახის დანაშაულებრივი ქმედების ჩადენის დროს რაიმე სახის კვალი აუცილებლად უნდა წარმოქმნილიყო, მაგრამ იგი შემთხვევის ადგილზე საერთოდ არ არსებობს.

მაგალითად, თუ შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილია ადამიანის გვამი სხეულზე მიყენებული რამდენიმე ღია ჭრილობით, მაგრამ გვამის ქვეშ ან მის გარშემო არავითარი სისხლის გუბე ან სხეულიდან გამოწვენი სისხლის კვალი არაა, ეს გარემოება თავისთავად მოუთხოვს იმაზე, რომ მკვლელობა ჩადენილია არა აქ, არამედ სხვაგან და შემდეგ მოხდა გვამის ამ ადგილზე გადმოტანა და სხვ.

ნათქვამის საილუსტრაციოდ საგამოძიებო პრაქტიკიდან შეიძლება მოვიყვანოთ შემდეგი მაგალითი:

დაზარალებულმა ტ.-მ თავის ჩვენებაში აღნიშნა, რომ მათ ოჯახს ღამით თავს დაესხნენ ყაჩაღები, რომლებსაც მისი მეუღლე და არასრულწლოვანი შვილი არ დაემორჩილნენ და შეებრძოლნენ, თვითონ კი შეშინებული საძინებელი ოთახიდან სამზარეულოში გაიპარა, ფანჯარა

გამოადო და გადახტა, მეზობლებს შეატყობინა და მათთან ერთად მოვიდა თავის ქმრის დასახმარებლად. მაგრამ მისი ქმარი და არასრულწლოვანი შვილი უკვე მოკლული იყო. გამოძიებამ დაათვალიერა რა შემთხვევის ადგილი და ის ფანჯარა, რომლის გაღებაზე და იქიდან გადახტომასზეც მიუთითებდა დაზარალებული, ნახა, რომ ფანჯრის რაფა საკმაოდ სქელი მტკრით იყო დაფარული და მასზე არც ხელის და არც ფეხის კვალი არ შეიმჩნეოდა. ფანჯრის გასწვრივ კი გაბმული იყო აბლაბუდის სქელი ქსელი, რომლის მთლიანობა არ იყო დარღვეული. ფანჯარა მიწიდან დაშორებული იყო ორ მეტრზე მეტი სიმაღლით, ფანჯრის მხარეს მიწა იყო რბილი, ახალი გათოხნილი.

გამოძიებელმა დათვალიერებაში მონაწილე პირთა თანდასწრებით მოახდინა მითითებული ადგილის ფოტოგადაღება, შეადგინა სქემა და ყოველივე ეს დეტალურად გადაიტანა შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ოქშში შესაბამისი ფოტოილუსტრაციებისა და სქემების თანდართვით. ამასთან, მან ლოგიკურად მართებლად გააკეთა დასკვნა დაზარალებულის მიერ მიცემული ჩვენების სიცრუის შესახებ და მის სამხელად გამოიყენა ნეგატიური კვანძები, რომლებიც მის მიერ მიცემული ჩვენებით ჩადენილი ქმედების დროს აუცილებლად უნდა წარმოქმნილიყო. კერძოდ, მას რომ ფანჯარა გაეხსნა, ფანჯარაზე გაბმული აბლაბუდის ქსელი აუცილებლად დაირღვეოდა. ამასთან, იგი რომ ფანჯარაზე ასულიყო და გაღებული ფანჯრიდან ძირს გადამხტარიყო მტკრიან ფანჯარაზე აუცილებლად დატოვებდა ფეხისა და ხელის კვალს. ამასთან, ორი მეტრის სიმაღლიდან ძირს, ფხვიერ მიწაზე დაეარდნის შემთხვევაში აუცილებლად დატოვებდა თავისი დახტომის ან დაეარდნის კვალს. სინამდვილეში კი იქ არც ერთი სახის კვალი არ არსებობდა.

ნეგატიური კვანძების ამგვარმა ახსნამ გარკვეულად შეუწყო ხელი ამ საშიში მიძიე დანაშაულის გახსნასა და საქმეზე ობიექტური ტემპარიტების დადგენას.

§3. ადამიანის ფეხის კვალი

დანაშაულის გახსნისა და თავიდან აცილების მიმართებაში უფრო ხშირად გამოიყენება ხელისა და ფეხის კვალის კრიმინალისტიკური გამოკვლევა და ეს ბუნებრივიცაა, რადგან დანაშაულის ჩადენისა და მისი კვალის დაფარვის მიზნით პიროვნება მთელ რიგ მოქმედებებს ასრულებს უშუალოდ ხელისა და ფეხის მოძრაობებით, რა დროსაც იგი, თავისდა უნებურად, შემთხვევის ადგილზე ტოვებს კვალს. ამათგან კიდევ უფრო ხშირად გვხვდება ადამიანის ხელის თითების კვალი, რომლითაც პიროვნების იდენტიფიკაციის გარდა სხვა მთელი რიგი საკითხების გადაწყვეტაცაა საჭირო და იგი სხვა კვანძებთან შედარებით, კრიმინალისტიკური თვალთახედვით, მრავალწახნაგობრივი კუთხითაა შესასწავლი, ეს განპირობებულია იმითაც, რომ იგი იყო კრიმინალისტიკური მეცნიერების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი წინამორბედი. ამიტომ მას უფრო ვრცლად, ცალკე თავში განვიხილავ.

ადამიანის ხელის თითების კვალთან შედარებით ფეხის კვალი უფრო იშვიათად გვხვდება, მაგრამ ეს სრულიადაც არ ამცირებს მის კრიმინალისტიკურ მნიშვნელობას. ადამიანის ფეხის კვალის სრულყოფილი შესწავლა-გამოკვლევა ხელს გვიწყოფს გამოსაძიებელი საქმისთვის მნიშვნელობის მქონე მთელი რიგი საჭირო გარემოებების დადგენაში. ზოგჯერ მისი მეშვეობით შესაძლებელია თვითონ პიროვნების იდენტიფიკაცია. განსაკუთრებით მაშინ, როცა კვალი დატოვებულია ადამიანის შიშველი ფეხით. უმეტესწილად ადამიანის ფეხის კვალი, ზოგადად თვალთახედვით, საშუალებას გვაძლევს ვიმსჯელოთ და დავადგინოთ, საიდან მოვიდა იგი შემთხვევის ადგილზე ან პირიქით, დანაშაულის ჩადენის შემდეგ საით წავიდა, რა მიმართულებით, სად დაიშალა, სად შეაფარა თავი და სხვ.

ადამიანის ფეხის კვალის მიხედვით შეიძლება ვიმსჯელოთ ამ კვალის დამტოვებელი პირის სქესზე, მის სიმაღლეზე, ფიზიკურ მდგომარეობაზე და ნაკლოვან მხარეებზე (სიკოჭლეზე...) და სხვ.

დანაშაულის ჩამდგენმა და მასში მონაწილე პირებმა იციან ყოვე-

ლივე ეს და გამოძიებისათვის კვალის აბნევის მიზნით მიმართავენ სხვადასხვა სახის ხერხებს: კერძოდ, იცვამენ დიდი მოცულობის ფეხსაცმელს, ასეთი დიდი მოცულობის ფეხსაცმელს იცვამენ შებრუნებულ მდგომარეობაში ისე, რომ ფეხსაცმლის წვერს ათავსებენ ადამიანის ქუსლის მხარეს, ქუსლს კი ადამიანის ფეხის ტერფის მხარეს, წინასწარ ამზადებენ რომელიმე ცხოველის ფეხის ფორმისა და მისთვის დამახასიათებელი ჩლიქებისა და თათების ფორმის საგანს, იკრავენ მას ხელის გულსა და ფეხებზე და სახელმწიფო საზღვარზე გადასვლისას ტოვებენ ცხოველების იმიტირებულ კვალს სიკოპლის კვალის წარმოქმნის მიზნით ფეხსაცმლის მეშვეობით ერთ ფეხს იგრძელებენ და ამით მორეს იმოკლებენ, ხელში ჯოხს დაიჭერენ და ასეთი სახით შემთხვევის ადგილზე წარმოქმნიან კოჭლი ადამიანისათვის დამახასიათებელ კვალს და სხვ.

ამგვარი ხრიკების გამოყენების მოუხედავად, კრიმინალისტიკური სწავლება ფეხის კვალის მექანიზმის წარმოქმნისა და მისი დამუშავება-გამოკვლევის შესახებ საშუალებას გვაძლევს მივიღოთ სრულყოფილი ინფორმაცია კვალის წარმოქმნელი პიროვნებისა და გარემოების შესახებ და მოვახდინოთ კვალის წარმოქმნელი საგნის (ობიექტის) დადგენა კვალში აღბეჭდილი ნიშან-თვისებების საფუძველზე.

ადამიანის ფეხის კვალი, წარმოქმნის საგნის (ობიექტის) ნიშან-თვისებების მიხედვით შეიძლება იყოს შიშველი ან წინდებიანი ფეხით ან კიდევ ფეხსაცმლით დატოვებული კვალი. შიშველი ფეხის კვალის მიხედვით შეიძლება ვიმსჯელოთ უშუალოდ ამ კვალის დამტოვებელ პიროვნებაზე და მოვახდინოთ მისი იდენტიფიკაცია. წინდებიანი და ფეხსაცმლიანი კვალის შესწავლა-გამოკვლევისას უნდა შევეცადოთ მოვიპოვოთ მსგავსი შესადარებელი საგნები და ჩავატაროთ მათი ურთიერთშედარებითი გამოკვლევა და თუ მათში არსებული ზოგადი და კერძო ნიშნები ერთიმეორეს დაემთხვევა, შესაძლებელი გახდება ამ კვალის წარმოქმნელი საგნის (წინდების ან ფეხსაცმლის) იდენტიფიკაცია.

ფეხის კვალი (აქ და ყველგან ფეხის კვალში იგულისხმება როგორც ფეხსაცმლიანი, ისე შიშველი და წინდებიანი ფეხის კვალი)

შეიძლება იყოს მოცულობითი (ჩაღრმავებული) ან ზედაპირული სახის.

ჩაღრმავებული ფეხის კვალი წარმოიქმნება არამკვერივი ზედაპირის მქონე ობიექტზე (ფეხიერ მიწაზე, თოვლში, ახლად შეღებილ საგანზე და სხვ.) სიარულის ან დგომის დროს კვალის მიმღები საგნის ზედაპირული ფორმის შეცვლით.

ზედაპირული კვალი წარმოიქმნება მაშინ, როცა ადამიანი კვალის მიმღებ საგანზე (ობიექტზე) სიარულის ან დგომის დროს ვერ ახდენს მისი ზედაპირული ფორმების შეცვლას და მასზე ფეხის კვალი წარმოიქმნება ზედაპირული სახით. ასეთი კვალი, როგორც წესი, წარმოიქმნება ოთახში მოპირკეთებულ იატაკზე სიარულის დროს, ან რაიმე მოქმედების შესრულებისათვის სიმაღლის მომატების მიზნით მკვერივი ზედაპირის მქონე საგანზე (სკამზე, მაგიდაზე და სხვ.) ფეხით შედგომის დროს.

ზედაპირული სახის კვალთან შედარებით გარკვეული უპირატესობა ენიჭება მოცულობითი ანუ ჩაღრმავებული სახის კვალს, რადგან მასში კიდევ უფრო სრულყოფილად ხდება არა მარტო კვალის წარმოქმნელი საგნის ძირის (ფეხსაცმლის ძირის ან შიშველი ფეხის ტერფის, თითების, შუალედური ნაწილისა და ქუსლზე მოთავსებული ქარგების განლაგება შესაბამის ნაოჭებითა და ღვრილოვანი ხაზების მიმართულებით), არამედ ფეხსაცმლისა და შიშველი ფეხის გარშემოწერილობის ნიშან-თვისებებიც.

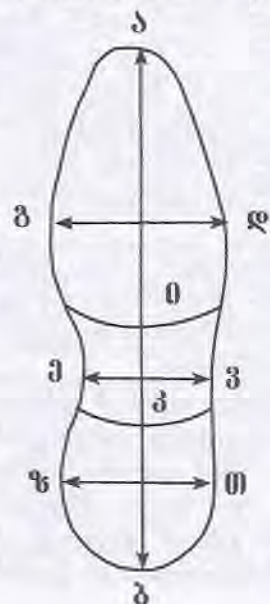
შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი თითოეული სახის ფეხის კვალის გამოვლინება-დამუშავების, დამაგრების, ამოღებისა და გამოკვლევის ხერხების შერჩევა უნდა მოხდეს კვალის სახეობისა და კვალის მიმღები ობიექტის თავისებურებათა გათვალისწინებით.

მაგალითად, მოპირკეთებულ იატაკზე შიშველი ფეხის ან ფეხსაცმლით დატოვებული ზედაპირული კვალის გამოვლინება-დამუშავების დროს აუცილებლად გათვალისწინებული უნდა იქნეს კვალიანი საგნისა და წარმოქმნილი კვალის ფერი იმ მხრივ, რომ მათში არსებული კონტრასტი უფრო მკვეთრი და თვალსაჩინო გახდეს. ყოველივე ეს გასათვალისწინებელია მოცემული კვალის ფოტოგადაღებისა და კვალის

დაქტილოსკოპიურ ფირზე ან სკოჩზე გადატანის დროს.

შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი ნებისმიერი სახის ფეხის კვალის უშუალო გამოვლინება-დამუშავებისა და დამაგრების ზერებისა და სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებების გამოყენებას წინ უნდა უსწრებდეს მოცემული კვალის გაზომვები და ფოტოგადაღება კრიმინალისტიკურ ფოტოგრაფიაში შემუშავებული ზერებითა და მეთოდებით. კერძოდ, ფოტოგადაღება საჭიროა ჩატარდეს კვალის მასშტაბური ფოტოგადაღებით. რაც შეეხება გაზომვებს, იგი უნდა ჩატარდეს შემდეგნაირად: ჯერ იზომება ფეხის კვალის სიგრძე ი ნაწილი — ქუსლიდან ტერფის წვერის მიმართულებით; შემდეგ ტერფის სიგრძე და სიგანე; შუალედური ნაწილის სიგრძე და სიგანე; ქუსლითი ნაწილის სიგრძე და სიგანე (იხ. სურ. 18).

რაც შეეხება თვითონ ადამიანის ფეხის კვალის დამუშავების ხერხებსა და მეთოდებს ამ მიმართულებით კრიმინალისტიკურ ტექნიკაში დამკვიდრებულია პრაქტიკა, რომლითაც მოცულობითი სახის კვალის

სურ. 18. ადამიანის ფეხსაცმლის
კვალი: აბ. — ფეხსაცმლის ძირის
სიგრძე; აი — ტერფითი ნაწილის
სიგრძე; გდ — ტერფის სიგანე; ეე —
შუალედური ნაწილის სიგრძე;
იკ — შუალედური ნაწილის სიგრძე;
ზო — ქუსლითი ნაწილის სიგრძე; ბკ —
ქუსლითი ნაწილის სიგრძე.

გამოვლინება-დამაგრების მიზნით იყენებენ თაბაშირს გამოსაკვლევი კვლიდან ტვიფრის ჩამოსასხმელად. ამისათვის იღებენ ახალ მშრალ თაბაშირს და საგამოძიებო ჩემოდანში, საგამოძიებო ჩანთაში ან მოძრავ კრიმინალისტიკურ ლაბორატორიაში მოთავსებულ ამისათვის განკუთვნილ ჭურჭელში ჩაასხამენ დაახლოებით ნახევარ ლიტრ წყალს და მასში ნაწილ-ნაწილ ჩაყრიან 600-700 გრამ თაბაშირს და თან კოვზით ან სპეციალური თაბაშირის გამსხნელი საშუალებით ურევენ, რომ მასში არ დარჩეს გაუხსნელი თაბაშირის ფხვნილი. როგორც კი თაბაშირის ხსნარი ოდნავ შესქელდება, იგი უნდა ჩაისხას ფეხის მოცულობით კვალში ორ ფენად. პირველი ფენის შემდეგ საჭიროა მასში ჩადებული იქნეს წინასწარ გამზადებული ხის ან ლითონის მავთულის სპეციალური კარკასი, რომელიც იქნება კვალის სიგრძეზე ოდნავ მოკლე, ქუსლისა და ლანჩის ნაწილში განივი მიმართულების მქონე სამაგრი და ხელის მოსაკიდებლად მიბმული კანაფით. შემდეგ მას ზემოდან დაასხამენ თაბაშირის ხსნარის მეორე ფენას. 15-20 წუთში თაბაშირის ხსნარი სრულყოფილად გამაგრდება და სამაგრზე მიბმული მუყაოს მაგარი ძაფის თანდათან ამოწევით კვალიდან ამოიღებენ ფეხის კვალის ტვიფრს და გასარეცხად შეუშვებენ გამდინარე წყალს. — ასეთი გზით მოაცილებენ ტვიფრზე დარჩენილ მიმაგრებულ მიწის ნაწილებს. შემდეგ გააშრობენ, მიამაგრებენ ქაღალდს წარწერით, თუ სად, როდის, რა საქმესთან დაკავშირებით და ვის მიერ იქნა იგი ამოღებული, დალუქავენ და ხელმოწერით დამოწმებულს მოამზადებენ ტრასოლოგიური სახის ექსპერტიზაზე გადასაცემად.

მოცულობითი სახის ფეხის კვალიდან სპეციალური ხერხებითა და მეთოდებით ტვიფრის უშუალო ჩამოსხმამდე, საჭიროა ჯერ მოხდეს მოცემული სახის კვალის მასშტაბური ფოტოგრაფიება, შემდეგ მისი გაზომვები კრიმინალისტიკურ ტექნიკაში შემუშავებული წესით.

ამ ეტაპზე კვალის გაზომვებისა და ფოტოგადაღებების მიზანი ისაა, რომ ჯერ ერთი, მისგან ტვიფრის ჩამოსხმის დროს კვალისა და ტვიფრის დაზიანების შემთხვევაში ჩვენ გვეჩვენოს მასშტაბური წესით კვალის გადაღებული ფოტოსურათი მასზე არსებული ზოგადი და კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნებით და, მეორეც, გაზომვის შედ-

გვად მიღებული მონაცემებით შესაძლებლობა გვექნება დავადგინოთ ფეხსაცმლის ზომა. ამასთან, გასათვალისწინებელია ისიც, რომ დადგენილი წესით კვალის ფოტოგადაღება საჭიროა ჩატარდეს ორ ეტაპად: პირველად მისი ფოტოგადაღება უნდა მოხდეს იმავე მდგომარეობაში, რა მდგომარეობაშიც იყო იგი აღმოჩენის დროს, შემდეგ კი მოხდეს კვალის ფოტოგადაღება აღმოჩენილ ფეხის კვალში ჩაცვნილი უცხო სხეულებისაგან გასუფთავების შემდეგ.

კვალის გამოვლინება-დამუშავების მთელი ეს პროცესი დეტალურად უნდა იქნეს აღწერილი შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ოქმში.

ზედაპირული სახის ფეხის კვალის გამოვლინება-დამუშავების დაწყებამდე აუცილებელია ამავე წესით მოხდეს მისი ფოტოგადაღებები და გაზომვები.

ზედაპირული სახის ფეხის კვალიდან, ცხადია, ტვიფრს ვერ დავაშაღებთ. ამისათვის საჭიროა გამოვიყენოთ ფართო მოცულობის დაქტილოსკოპიური ფირი ან სკოჩი, რომელსაც ფრთხილად ავაცლით დამცველ ფენას და ემულსიური მხრიდან ზემოდან მოვათავსებთ კვალზე ისე, რომ არ მოხდეს მისი კვალზე გაცურება. კვალზე დაქტილოფირის ან სკოჩის მჭიდროდ შეხების მიზნით დაქტილოფირზე ზემოდან გავატარებთ რეზინის ლილვაკს ან ხელით მოვახდენთ მის დაუთოვებას, რის შემდეგაც ფრთხილად ავაცლით კვალზე მოთავსებულ დაქტილოფირს და მასზე კვლავ დავაკრავთ მის დამცველ ფენას და ზემოდან გავატარებთ რეზინის ლილვაკს ან ხელის გასმით მოვახდენთ ემულსიურ ფენაზე მის მჭიდროდ დაწყებებს და მათ შორის დარჩენილი ჰაერის ბუშტულების გამოდევნას. ამ გზით დაქტილოფირზე ან სკოჩზე გადატანილ ფეხის კვალის გამოსახულებას გაუკეთდება წარწერა იმის შესახებ, თუ სად, როდის, როგორ, რა საქმესთან დაკავშირებით, ვის მიერ და რა საგნიდან მოხდა მისი აღება და სხვ.

ყოველივე ამის შესახებ ასევე საჭიროა დეტალურად აღიწეროს შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ოქმში და მას დაერთოს ვადლებული ფოტოსურათები და დამზადებული სქემები.

გარკვეული თავისებურებებით ხასიათდება თოვლში და ფხვიერ

მიწაზე დატოვებული ფეხის მოცულობითი კვალიდან ტვიფრების დამზადების წესი. ეს თავისებურება და სირთულე იმაში მდგომარეობს, რომ ფხვიერ მიწაში თაბაშირის ხსნარის ჩასხმით შეიძლება მთლიანად წაიშალოს და დაზიანდეს კვალში არსებული კვალის წარმომქმნელი საგნის ზოგადი და კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნები. იგივე შეიძლება დაემართოს თოვლში დატოვებულ ფეხის კვალს, თუ მასში ჩვეულებრივი წესით წყალში გახსნილ თაბაშირის ხსნარს ჩავასხამთ. ამის თავიდან აცილების მიზნით კვალიდან ტვიფრის ჩამოსხმის დაწყებას წინ უნდა უსწრებდეს მათი დამუშავება.

ფხვიერ მიწაზე დატოვებული ფეხის კვალიდან ტვიფრის ჩამოსხმამდე საჭიროა კვალში და მის გარშემო არსებული ფხვიერი მიწის გამაგრება რაიმე წებოვანი ხსნარის მოხსურებით. ამისათვის ხშირად იყენებენ პულვერიზატორით თმის ლაქის მოხსურებას, რის შედეგადაც კვალის გარშემო არსებული ფხვიერი მიწა მაგრდება და თაბაშირის ხსნარის ჩასხმის დროს აღარ ზიანდება. შიშველი ფეხის ან ფეხსაცმლის ძირის რელიეფური გამოსახულება შესაბამისი საიდენტიფიკაციო ნიშნებით მკვეთრად აისახება დამზადებულ ტვიფრზე.

მტკერში, ცემენტში, ფქვილში და სხვ. დატოვებულ მოცულობითი სახის ფეხის კვალიდან ტვიფრის ჩამოსახსნელად კვალს ჯერ ამზადებდნენ და ამაგრებენ აცეტონში გახსნილი 3%-იანი ლაკრილის ხსნარით, რომელსაც პულვერიზატორის მეშვეობით აფრქვევენ კვალში და მის გარშემო ორჯერ ხუთი წუთის ინტერვალით. ამგვარი დამუშავებით კვალს უკეთდება თხელი შეკრული ფენა, რომელიც ამუშავებენ იმავე 6%-იანი ხსნარით რამდენიმეჯერ თითოეული დასხმული ფენის გაშრობის შემდეგ. ჩვეულებრივ, ოთახის 25° C ტემპერატურაში მის გასაშრობად საჭიროა 30 წუთი. არსებობს მისი გაშრობის დაჩქარების გზებიც.

თოვლში დატოვებული მოცულობითი სახის კვალიდან ტვიფრის დამზადებამდე ასევე საჭიროა ჯერ მოხდეს ფოტოგადაღება შესაბამისი შუქფილტრების გამოყენებით, შემდეგ მინუს ერთ გრადუსამდე დაყვანილ წყალში ხსნიან ასევე 0 გრადუსამდე დაყვანილი საპედიცინო თაბაშირს. ასეთი სახით დამზადებული თაბაშირის ცივ

ხსნარს ფრთხილად ჩაასხამენ თოვლიან კვალში. თოვლი გადნობას ვერ ასწრებს, თაბაშირის ხსნარი მაგრდება; დაახლოებით 30 წუთის შემდეგ ტვიფრს იღებენ და ზედმეტ თოვლს ან სხვა საგნებს წყალში გავლებით ჩამოაცილებენ.

ზოგჯერ იყენებენ აგრეთვე ამგვარ კვალში საცრის მეშვეობით თაბაშირის ჩაყრის მეთოდს. ამისათვის 0 გრადუსამდე დაყვანილ ცივ სამედიცინო თაბაშირს ჩაყრიან საცერში და ფრთხილად მოაფრქვევენ კვალზე. თოვლის ტენიანობა ასეველებს კვალში ჩაყრილ თაბაშირს და მისი პირველი ფენა მყარი გახდება. ამის შემდეგ კვალში ჩვეულებრივი წესით ორ ფენად ჩაასხამენ თაბაშირის ხსნარს და ასეთი სახით მიიღებენ გამოსაკვლევი კვალის ტვიფრს.

იმ შემთხვევაში, როცა მოცულობით კვალში წყალია, მას ამოტუმბავენ ან მასში პირდაპირი ჩაყრიან თაბაშირის ფხვნილს ჯერ ერთ ფენად, მასზე მოათავსებენ სამაგრს შესაბამისი შკრივი მუყაოს ძაფით და ზემოდან მეორე ფენად დააყრიან თაბაშირს.

შემთხვევის ადგილზე არსებული მოცულობითი სახის ფეხის კვალი წარმოქმნის მექანიზმით დასადგენი საკითხების გარდა შეიძლება მიგვითითებდეს მისი აღმოცენების დროზეც. მაგალითად, მოცულობით კვალში არსებული წყლის გუბე თავისთავად მიგვითითებს იმაზე, რომ ეს კვალი დატოვებულია წვიმამდე და არა წვიმის შემდეგ და სხვ.

ფეხის კვალის ბილიკი შეიძლება მიგვითითებდეს კვალის დამტოვებული პირის ზოგიერთ ფიზიკურ მონაცემებზე (სიკოჭლეზე, ნაბიჯის სიგრძეზე, ნაბიჯის კუთხეზე, პირის პროფესიაზე, სიმაღლეზე, სქესზე და სხვ.).

ფეხის კვალით პიროვნების სიმაღლის დადგენის რამდენიმე ზერხი და საშუალება არსებობს. ერთ-ერთ ასეთი ტრადიციულ ზერხს მიეკუთვნება შემდეგი წესი: ფეხსაცმლის კვალს სიგრძივ გაზომავენ ქუსლის უკანა ნაწილიდან ტერფის წინა ნაწილის ჩათვლით და მიღებულ რიცხვს გამრავლებენ 1,5 სმ-ს, დარჩენილი კვალის სიგრძეს ამრავლებენ 100 და მიღებულ შედეგს ყოფენ 15,8-ზე, რომელიც მამაკაცის ფეხის კვალის ტერფის სიგრძედაა მიჩნეული და შეადგენს მამაკაცის სიმაღლის 15,8%-ს. მიღებული შედეგი იქნება კვალის დამტოვებელი მამაკაცის

სავარაუდო სიმაღლე. ქალებისათვის ტერფის სიგრძედ მიჩნეულია 15,5 სმ. დადგენილადაა მიჩნეული ისიც, რომ ქუსლის სიგანე 27-ჯერ ნაკლებია ადამიანს სიმაღლეზე.¹

მაგალითად, თუ კვალის სიგრძე არის 28,5 სმ, მას გამრავლებენ 1,5 სმ-ს მიღებულ 27 სმ-ს გაამრავლებენ 100-ზე და მიღებულ შედეგს – 2700-ს გაყოფენ 15,8-ზე. მიღებული რიცხვი იქნება მოცემული კვალის დამტოვებელი საძიებო მამაკაცის სიმაღლე, კერძოდ: $2700:15,8=170,8$ სმ. ე.ი. ამ მონაცემების მიხედვით კვალის დამტოვებული საძიებო მამაკაცის სავარაუდო სიმაღლეა 170,8 სმ.

ქალის სიმაღლის დასადგენად კვალის გაზომვით მიღებულ მონაცემებს ასევე ამრავლებენ 100-ზე და ამით მიღებულ შედეგს ყოფენ 15,5 სმ-ზე, კერძოდ, თუ საბოლოო მონაცემია 2700, მას გაყოფენ 15,5 სმ-ზე, მივიღებთ $2700:15,5=174,2$ სმ-ს ე.ი. მოცემული კვალის დამტოვებელი ქალის სიმაღლე ყოფილა 174,2 სმ.

კიდევ უფრო გამარტივებული წესით წარმოებს ფეხსაცმლის კვალის მიხედვით ფეხსაცმლის ზომის განსაზღვრა, რომლის დროს ყურადღება ექცევა იმას, რომ მსოფლიო მასშტაბით ფეხსაცმლის ზომა განიზომება შტრიხმასების ერთეულებში. ერთი შტრიხმასა უდრის 6,6 მმ-ს. ფეხსაცმლის ზომა, მისი ნომერი შეესაბამება ფეხსაცმლის კალაპოტს. კვალის გაზომვის დროს აისახება არა კალაპოტის ნომერი, არამედ ფეხსაცმლის, რომელიც ჩვეულებრივ კალაპოტზე ერთი ან ერთ-ნახევარი სანტიმეტრით მეტია. გაზომვის დროს მთავარი მიზანია არა ფეხსაცმლის მთლიანი ზომის დადგენა, არამედ ფეხსაცმელში მოთავსებული კალაპოტის ანუ ადამიანის ფეხის ზომის განსაზღვრა. კვალში ფეხსაცმლის სიგრძივი გაზომვით დგინდება მხოლოდ ფეხსაცმლის ზომა, რომელიც შეიძლება კალაპოტზე 1, ან 1,5 სმ-ით მეტი იყოს. ამიტომ ფეხსაცმლის სიგრძივ ნაწილს 1 ან 1,5 სმ-ით ვამცირებთ, მიღებულ შედეგს ვამრავლებთ 100-ზე და ამით მიღებულ მონაცემს ვყოფთ 6,6 მმ-ზე.

მაგალითად, თუ ფეხსაცმლის კვალის სიგრძე ქუსლის უკანა ნაწილიდან ტერფის წვერამდე არის 29 სმ., ეს ჯერ უნდა შემცირდეს

¹ Криминалистика. Учебник, Баку 2000, გვ. 205.

1,5 სმ-ზე და მიღებული ჯამი 27,5 სმ, გამრავლდეს 100-ზე. მიღებული 2750 უნდა გაიყოს 66 მმ-ზე ($2750:66=41,6$). მიღებული 41,6 იქნება კვალის წარმოქმნილი საძიებო პირის ფეხსაცმლის ზომა.

ფეხის კვალში აღბეჭდილი კვალის წარმოქმნილი საგნის (ობიექტის) დამახასიათებელი ზოგადი და კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნების ერთიანობის საფუძველზე ხდება მათი იდენტიფიკაციის საკითხის გადაწყვეტა.

ფეხსაცმლის ძირის ზოგად ნიშნებად მიჩნეულია მისი მთლიანი ფორმა, ცალკეული ნაწილების (ტერფის, შუალედური ნაწილისა და ქუსლითი ნაწილის) ფორმა, მისი საერთო სიგრძე, ლანჩის ზედა, ქვედა და განივი ნაწილის ფორმა, ქუსლის წინა და უკანა ნაწილის ფორმა, ქარხნის მარკა და დამლა, ფეხსაცმლის ძირისა და მისი ნაწილების დამაგრების ხერხი და სხვ.

ფეხსაცმლის ძირის კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნებად ითვლება ფეხსაცმლის ძირზე არსებული პატარ-პატარა რელიეფური გამოსახულებები; კერვის დროს მასზე წარმოქმნილი ნაკერის ზოგიერთი თავისებურება; სარჭების განლაგების თავისებურება; ქუსლსა და ტერფზე ცვეთის შედეგად წარმოქმნილი სხვადასხვა სახის დამახასიათებელი ნიშნები; ფეხსაცმლის ძირზე არსებული რიცხვებისა და წარწერების განლაგების თავისებურება; ფეხსაცმლის ქუსლისა და ლანჩის დაკერებით წარმოქმნილი სხვადასხვა სახის კერძო ნიშნები და სხვ.

ფეხსაცმლის კვალის გამოკვლევა მიზანშეწონილია მოხდეს არა პირდაპირ ეჭვმიტანილთან აღმოჩენილ ფეხსაცმლის ძირთან, არამედ მისგან უქსპერიმენტული გზით წარმოქმნილი კვალიდან ჩამოსხმული ტვიფრის ფოტოსურათის შედარებით შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი ფეხის კვალის ტვიფრის ფოტოსურათთან. ორივე ფოტოსურათი დამზადებული უნდა იყოს ერთნაირ პირობებში ერთნაირი ზომით. კვალის შესადარებელ და გამოსაკვლევ ფოტოსურათზე ერთნაირი ზოგადი და კერძო ნიშნები აღინიშნება მათი მაჩვენებელი ისრებითა და შესაბამისი რიცხვებით. გამოსაკვლევი და შესადარებელი ფეხსაცმლის ძირების ფოტოსურათების გამოსაკვლევად შეიძლება წარმატებით იქნეს გამოყენებული კომპიუტერული კვლევის მეთოდები.

შედარებითი კვლევის პროცესში შეიძლება გამოსაკვლევი და შესადარებელი კვალიდან გადაღებული ფოტოსურათების ცალკეული ნიშნების ურთიერთშეთვისების, ფოტოსურათზე კერძო ნიშნების ადგილის ნემსით დაჩვენება და სურათის მეორე მხარეს მათი ურთიერთშეთვაზება სწორი ხაზების გავლებით და ამ გზით წარმოქმნილი მრავალწახნაგოვანი ნახაზების მიღება და ამ ნახაზების ურთიერთშეთავსების მეთოდის და სხვ.

რაც შეეხება შიშველი ფეხით დატოვებული კვალის გამოკვლევას, აქ ძირითადად გამოიყენება ხელის თითების ქარგების კვლევის მეთოდები. მისგან განსხვავებაა მხოლოდ ფეხის კვალის შედარებითი კვლევისათვის ნიშნების მიღების წესში.

შიშველი ფეხის კვალის გამოსაკვლევი ნიშნების მისაღებად მიმართავენ შემდეგ წესს: ეჭვმიტანილს შესთავაზებენ შიშველი ფეხებით შეეხოოს და გაიაროს სასტამბო საღებავით დასვრილ, ლილვაკით გათანაბრებულ მინაზე. შემდეგ წინადადება ეძლევა იქვე, იატაკზე რამდენიმე მეტრი სიგრძის წინასწარ გამზადებული კრიალა ზედაპირის მქონე თეთრი ფერის ქაღალდზე გაიაროს ჩვეულებრივი სიარულით, რა დროსაც წარმოიქმნება არა მარტო მისი შიშველი ფეხების კვალი, არამედ სიარულით წარმოქმნილი ფეხის კვალის ბილიკიც მისთვის დამახასიათებელი ვეელა ელემენტით. კერძოდ, ნაბიჯის სიგრძის, ნაბიჯის სიგანისა და ნაბიჯის კუთხის მონაცემებით.

§4. გატყვის იარაღების კვალი

დანაშაულთა გამოძიების, გახსნისა და ობიექტური ჭეშმარიტების დადგენაში საკმაოდ დიდი მნიშვნელობა აქვს შემთხვევის ადგილზე არსებული სხვადასხვა სახის საგნის მიერ წარმოქმნილ კვალთა სწორ, თანმიმდევრულ დამუშავება-გამოკვლევას. ამგვარი სახის კვალი შეიძლება წარმოიქმნას დანაშაულის ჩადენის ან დანაშაულის კვალის დაფარვის პროცესში დანაშაულში მონაწილე ან მისი უშუალოდ ჩამდენი პირის მიერ რაიმე წინააღმდეგობის გადალახვის დროს, კერძოდ, ჩაკეტილი კარების გატყვის, კედლის გამონგრევის, კარების

გაბურღვის, ხეების მოჭრისა და გაკაფვის, დატაცებული საგნის ან დაზარალებულის გვამის ერთი ადგილიდან მეორეზე გადატანის (გადათრევის), გვამის დაჩეხვისა და დანაწევრების, გვამის გადაძალვის მიზნით მასზე მოჭრილი ხეების დაყრისა და სხვა სახის მოქმედებათა შესრულების დროს წარმოქმნილი კვალის აღმოჩენა, უპირველეს ყოვლისა, ხელს უწყობს დანაშაულის ჩადენის მთლიანი მექანიზმის ახსნას, გამოსაძიებელ საქმეზე სწორი, დასაბუთებული ვერსიების აგება-შემოწმებისა და ობიექტური ჭეშმარიტების დადგენას.

საგამოძიებო პრაქტიკაში შემწეული გატეხის იარაღების კვალთა სიმრავლე გამოწვეულია თვით დანაშაულებრივი ქმედების ჩამდენი პირების მიერ თავიანთი მიზნების მისაღწევად ხელყოფის ობიექტზე ზემოქმედებისათვის შერჩეული საგნების გამოყენების მრავალფეროვნებით.

მაგალითად, სხვისი კუთვნილი ქონების ფარულად დაუფლების მიზნით საცხოვრებელ ბინაში ან სხვა სახის დაცულ ობიექტში შესალწევად დაკეტილი კარების გახსნისათვის შეიძლება გამოყენებული იქნეს შორგებული გასაღები, სპეციალურად დამზადებული ეგრეთწოდებული „ატმირკები“, კარებზე ჩამოკიდებული ბოქლომის გადაჭრა-გახერხვის, გაქლების ან სხვა რაიმე საშუალება.

ასევე, მკვლელობის ჩადენისა და მისი კვალის დაფარვის მიზნით წარმოებული მოქმედებების შესრულების დროს შემთხვევის ადგილზე აუცილებლად წარმოიქმნება სხვადასხვა სახის კვალი, რომელთა აღმოჩენა, ფიქსაცია და გამოკვლევა ხელს უწყობს დანაშაულის გახსნასა და გამოსაძიებელ საქმეზე ჭეშმარიტების დადგენას.

წარმოქმნის მექანიზმის მიხედვით გატეხის იარაღების კვალს მიეკუთვნება ისეთი სახის კვალები, რომლებიც წარმოიქმნება: დარტყმით, გახერხვით, რაიმე საგნის (ობიექტის) თრევით ან გაცურებით, კვალის მიმღებ ობიექტზე რაიმე საგნის ძალისმიერი დაწოლით.

წარმოქმნის ფორმის მიხედვით კი გატეხის იარაღების კვალი შეიძლება იყოს: ჩაღრმავებული ანუ მოცულობითი; ზედაპირული; სტატიკური და დინამიკური სახის.

ჩაღრმავებული ანუ მოცულობითი სახის კვალი წარმოიქმნება მაშინ, როცა კვალის მიმღები ობიექტი თავის ზედაპირულ ფორმას იცვლის

კვალის წარმოქმნელი საგნის დარტყმით, დავარდნით, ძალისმიერი დაწოლით, თრევით ან გაცურებით, გაჭრით, გახერხვით ან გაქლებით.

წარმოქმნის მექანიზმის მიხედვით ზემოთ ჩამონათვალი კვალებიდან სტატიკური სახის კვალს მიეკუთვნება კვალის მიმღებ ობიექტზე კვალის წარმოქმნელი საგნის დარტყმით ან ძალისმიერი დაწოლით აღმოცენებული კვალი. დანარჩენი სახის კვალები კი, რომლებიც კვალის მიმღებ ობიექტზე დარჩა კვალის წარმოქმნელი საგნის თრევით, გაცურებით, გახერხვით, გაქლებით ან გაჭრით, მიეკუთვნება დინამიკური სახის კვალს.

ჩაღრმავებული ანუ მოცულობითი სახის კვალი წარმოიქმნება კვალის მიმღებ ობიექტზე გატეხის იარაღის (ნაჯახის, ძალაყინის, ჩაქუჩის, სპეციალურად ამისათვის დამზადებული დონგრატის და სხვა ტექნიკური საშუალების) დარტყმით, ან მისი ძალისმიერი მეთოდის გამოყენებით ხდება კარების საკეტის გახსნა, ან უშუალოდ თითონ კარების ჩამოგდება ფოლადის ფირფიტებით დამზადებული დონგრატის გამოყენებით, კერძოდ, დონგრატის ფოლადის თხელი ფირფიტების წვერებს ათავსებენ კარებს შორის დარჩენილ ჭრილში და დონგრატს ამოქმედებენ, რის შედეგადაც კარები ერთიმეორეს სცილდება, საკეტის ენა ამოვარდება, კარები გაიღება და სხვ.

გატეხის იარაღის ამგვარი ზემოქმედებით საკეტსა და კარებზე რჩება გატეხის საგნის სტატიკური ჩაღრმავებული კვალი მისი გარეგნული რელიეფური გამოსახულებით მისთვის დამახასიათებელი ზოგადი და კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნებით. ასევე გატეხის იარაღად გამოყენებული საგნის დარტყმით წარმოქმნილ სტატიკური სახის ჩაღრმავებულ კვალში აღიბეჭდება ამ კვალის წარმოქმნელი საგნის დამახასიათებელი ზოგადი და კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნები, რომელთა გამოკვლევისა და საძიებო გატეხის იარაღიდან ექსპერიმენტული გზით მიღებულ კვალში წარმოქმნილ კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნებთან ურთიერთდამთხვევის შემთხვევაში ხდება გატეხის იარაღის იდენტიფიკაცია.

კრიმინალისტიკური მიზნებისათვის უფრო მეტი პრაქტიკული გამოყენება აქვს გატეხის იარაღების მიერ წარმოქმნილ სტატიკური

სახის კვალებს. გატეხის იარაღებს მიკუთვნებული დინამიკური სახის კვალებიდან კი კრიმინალისტიკური იდენტიფიკაციისათვის უფრო ხშირად გამოიყენება გახერხვისა და გაჭრის შედეგად წარმოქმნილი კვალი.

მაგალითად, ტყის განაპირა ბუჩქებში აღმოჩენილი იქნა ახალგაზრდა მანდილოსნის გვამი დასახიჩრებულ მდგომარეობაში. გვამის პოზა, ჩაცმულობა და მდგომარეობა მიუთითებდა იმაზე, რომ მკვლელობა ჩადენილი იყო გაუპატიურების კვალის დაფარვის მიზნით, გვამს ზემოდან დაყრილი ჰქონდა ხის მონაჭერი ტოტები, რომელთაგან რამდენიმე ამოღებული იქნა გამოძიებლის მიერ. მოცემულ საქმესთან დაკავშირებით დაკავებულ ეჭვმიტანილ ტ.-ეს ავტომანქანაში აღმოაჩნდა ნაჯახი. იმის გასარკვევად, გვამზე დაყრილი მოჭრილი ხის ტოტები ხომ არ იყო მოჭრილი ტ.-ესთან აღმოჩენილი ნაჯახით, დაინიშნა კრიმინალისტიკური ექსპერტიზა. ჩატარებული ექსპერტიზით დადგინდა, რომ შემთხვევის ადგილზე გვამზე დაყრილი ტოტები მოჭრილი იყო ეჭვმიტანილ ტ.-ეს ავტომანქანიდან ამოღებული ნაჯახით. ექსპერტიზის ამ დასკვნამ გარკვეულად შეუწყო ხელი ამ მძიმე დანაშაულის გასხსნას.

ამ მხრივ ასევე საყურადღებოა შემდეგი მაგალითი: კახეთში მცხოვრებ ბ.-ეს ბაღში გაკეთებული ჰქონდა ვაზის დიდი ხეივანი. იელისის თევში მან შეამჩნია, რომ ვაზის ფოთლები გაჭკნდა, დაათვალიერა და ნახა, რომ ოცი ძირი დიდი მსხმოიარე ხეივნის ვაზი ძირში გადაჭრილი იყო რაღაც ბასრი საგნით. ამ დანაშაულის ჩადენაში ეჭვმიტანილ გ.-ეს ბინიდან ამოღებული იქნა პატარა მჭრელი ნაჯახი. მოცემულ საქმეზე დანიშნული კრიმინალისტიკური ექსპერტიზით დადგინდა, რომ ვაზი გაკაფული იყო გ.-ე-ს ბინიდან ამოღებული ნაჯახით. გ.-ე მხილებულ იქნა ჩადენილ დანაშაულში. გამოძიების პროცესში ჩადენილი ქმედების მოტივის დასადგენად მიცემულ კითხვაზე, თუ რატომ გაუკაფა ბ.-ეს შვილივით ნაზარდი ვაზი, მან უპასუხა: „ვიცი, რომ იგი ჩემ ცოლს ვფარობდა, იმ დროს ჩემი ცოლი მას თავის სახლში ჰყავდა. ისიც ვიცი, რომ მე მას ფიზიკურად ვერაფერს დავაკლებდი. ამიტომ გაბრაზებულმა ვაზის ხეივანი გაუკაფე“.

გატეხის იარაღების კვალთა დასამუშავებლად და მათი ფიქსაციისათვის გამოიყენება არა მარტო სპეციალური სახის ფოტოგადაღებები, არამედ მათგან ტვიფრის დამზადების სპეციალური ხერხები და მეთოდებიც. ამ მიზნით, უმეტესწილად, გამოიყენება ისეთი პოლიმერები, როგორიცაა: პასტა „K“, „Y-4“ და სხვა უახლესი სახის პოლიმერები.

გატეხის იარაღების მოცულობითი სახის კვალებისგან ტვიფრის ასაღებად მათი სპეციალური დამუშავების შემდეგ შეიძლება გამოყენებულ იქნეს აგრეთვე საგამოძიებო ჩემოდანში და საგამოძიებო (კრიმინალისტიკურ) ჩანთაში მოთავსებული ისეთი ტრადიციული მასალაც, როგორიცაა: თაბაშირი, პლასტილინი და სხვ. მაგრამ მათ გამოყენებას აუცილებლად უნდა უსწრებდეს წინ მათი დამუშავება ცხიმოვანი ნივთიერებებით, რათა თავიდან ავიცილოთ კვალთან საგანზე მათი დაწებება.

მაგალითად, გატეხის იარაღის მოცულობითი კვალთან პლასტილინით კვალის აღებისას საჭიროა ხელში მოძრაობით პლასტილინი დაეარბილოთ, სველ მინაზე გავაბრტყელოთ, სწორი ბრტყელი მხრიდან მოეყაროთ კარტოფილის კრახმალს ან წაუესვათ ვაზელინი, ზეთი ან სხვა სახის ცხიმოვანი ნივთიერება და იმავე მხრიდან მივაწვეთ პლასტილინი გატეხის იარაღის კვალს და ხელით მსუბუქად მივაწვეთ ასევე ზეთოვანი ნივთიერებით დამუშავებული რაიმე ბრტყელი საგნით, რათა მჭიდროდ და თანაბრად მიეწებოს კვალს და შემდეგ ავაცალოთ იგი. კვალი მთელი თავისი მიკრორელიეფური გამოსახულებით გადავა პლასტილინზე.

გატეხის იარაღების ზედაპირული კვალი შეიძლება პირდაპირ გადატანილ იქნეს დაქტილოსკოპიურ ფირზე, ფოტოფირზე, სკოჩზე ან წინასწარ ამისათვის დამუშავებულ ფოტოქაღალდზე.

როგორც უნდა იხილოთ, სახის გატეხის კვალის უშუალო დამუშავების დაწყებამდე, აუცილებელია მოხდეს მისი ფოტოგადაღება მასშტაბურ-დეტალური სახით. ამასთან, გატეხის იარაღის აღმოჩენის დროს, რეკომენდებულია მოხდეს მისი დეტალური დათვალიერება იმის გასარკვევად, ხომ არაა მასზე დატოვებული ხელის თითების კვალი

ან სხვა რაიმე საპეციალური ნიშანი, რომელიც მისი მფლობელის პროფესიასა და ვინაობაზე მიუთითებს.

ზოგჯერ შემთხვევის ადგილზე შეიძლება აღმოჩნდეს არა მარტო გატეხის იარაღის კვალი, არამედ თვითონ იარაღის მონატეხი ან მისი შემადგენელი სხვა რაიმე ნაწილი. ასეთ შემთხვევაში გატეხის იარაღის მონატეხი შეიძლება გამოყენებულ იქნეს მთელის იდენტიფიკაციის დასადგენად. ამასთან შეიძლება ვიმსჯელოთ გატეხის იარაღის დამზადების წესსა და მის ზოგიერთ თავისებურებაზე. ამიტომ იგი უნდა ამოვიღოთ და შევცვალოთ მოვიპოვოთ გამოყენებული გატეხის იარაღის დარჩენილი ნაწილი.

იმ შემთხვევაში კი, როცა რამდენიმე დანაშაულებრივ ფაქტთან დაკავშირებით ჩატარებული შემთხვევის ადგილის დათვალიერების დროს აღმოჩნდა რამდენიმე ერთნაირი გატეხის იარაღი და მათი გამოყენების თავისებურება, ეს გარემოება თავისთავად მიუთითებს იმაზე, რომ ამ დანაშაულის ჩადენის სუბიექტი არის ერთი და იგივე პიროვნება ან ერთი და იგივე პირთა ჯგუფი.

შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი და ამოღებული ამგვარი გატეხის იარაღი ან მისი რაიმე ნაწილი, პირველ რიგში, გულდასმით უნდა იქნეს დათვალიერებული, რათა გაირკვეს, ხომ არაა მასზე მისი მფლობელის მიერ რაიმე სახის კვალი დატოვებული. თუ გატეხის იარაღად გამოყენებულია ლითონსაჭრელი ხერხი ან ქლიბი და მათი ზემოქმედებით მოხდა ჩამოსაკიდი საკეტის გადახერხვა, უნდა ვივარაუდოთ, რომ ნაქლიბის ნაწილაკები შეიძლება იყოს შემთხვევის ადგილზე კარებთან ან ამ ქმედების ჩამდენი პირის ტანსაცმელზე ან ფეხსაცმელზე დაყრილი. ამიტომ გულდასმით უნდა მოხდეს დაკავებული ექვმიტანილის ტანსაცმლისა და შემთხვევის ადგილის დათვალიერება. აღმოჩენილი ნაწილაკების შესახებ დეტალურად უნდა აღიწეროს დათვალიერების ოქმში და შეძლებისდაგვარად მოხდეს მათი ამოღება და ექსპერტიზისათვის მომზადება. ხოლო თუ კარებზე ჩამოკიდებული ბოქლომი გატეხილია გადახერხვის ან გაქლიბვის გზით და კარების ძირში ნაქლიბი ნაწილაკები არ იქნება აღმოჩენილი, ეს შეიძლება მიჩნეული იყოს ნეგატიურ კვალად და მის საფუძველზე

წამოყენებული იქნეს ვერსია გატეხის ინსცენირების შესახებ.

მაგალითად, ერთ-ერთი სუპერმარკეტის კარები გატეხილი იყო მასზე ჩამოკიდებული ორივე ბოქლომის გადახერხვით და იქიდან წაღებული აღმოჩნდა ასი ათას ლარზე მეტი ღირებულების სასურსათო და საყოფაცხოვრებო მომსახურების საგნები. შემთხვევის ადგილის დათვალიერების დროს გამოძიებლის ყურადღება მიიპყრო იმან, რომ ქლიბით გადაჭრილი ორივე ბოქლომი კარებიდან ორი-სამი მეტრის მანძილზე ეყარა, კარების ძირში (იატაკზე) ბოქლომის განაქლიბი ნაწილაკები კი საერთოდ ვერ იქნა აღმოჩენილი. ლითონის ნაქლიბი ნაწილაკები აღმოჩენილი იქნა მალაზიის შიგნით დახლზე. ექსპერტის დასკვნით, ეს ნაქლიბი ნაწილაკები ეკუთვნოდა საკეტი ბოქლომების ლითონის შემადგენლობას.

ამ გარემოებამ გარკვეულად შეუწყო ხელი მოცემული დანაშაულის გახსნასა და ობიექტური ჭეშმარიტების დადგენას.

§5. სატრანსპორტო საშუალებათა კვალი

კერძო საკუთრებაში ავტოსატრანსპორტო საშუალებათა სიმრავლემ გარკვეულად შეუწყო ხელი დანაშაულთა ჩადენისა და მისი კვალის დაფარვის მიზნით მის ფართოდ გამოყენებას. ყოველივე ამის გამო შემთხვევის ადგილზე არცთუ ისე იშვიათად გვხვდება სხვადასხვა სახის სატრანსპორტო საშუალებათა კვალი. განსაკუთრებით ისეთი სახის დანაშაულის ჩადენის ან დანაშაულის კვალის დაფარვის დროს, როგორიცაა: მკვლელობა, გაუპატიურება, მკვლელობა გაუპატიურების კვალის დაფარვის მიზნით, სახელმწიფო და კერძო საკუთრების ქონების ქურდობა, ძარცვა, ყაჩაღობა, სატრანსპორტო დანაშაული და სხვ.

მაგალითად, ერთ-ერთ სოფელში მიმავალი სატრანსპორტო გზიდან 150 მეტრის მანძილზე, მინდორში აღმოჩენილი იქნა ახალგაზრდა მამაკაცის გვაში თავის, მკერდისა და ზურგის არეში მიყენებული რამდენიმე ღია ჭრილობით. გვამის გარშემო არ იყო სისხლის გუბე. რაც

იმაზე მოუთითებდა, რომ მკვლელობა ჩადენილი იყო სხვაგან და შემდეგ მოხდა მისი აქ გადმოტანა. გვაშიდან ცოტა მოშორებით შეიმჩნეოდა ავტომანქანის საბურავების ჩაღრმავებული კვალი, რომლის ზოგადი ნიშნებით იგი დატოვებული უნდა ყოფილიყოს „გაზ-24“ ავტომანქანა „ვოლგის“ მიერ. შემთხვევის ადგილზე მოძებნილი იქნა ისეთი ადგილი, სადაც მანქანის ოთხივე საბურავის კვალი იყო მკვეთრად დატოვებული და მოხდა მათი ფოტოგადაღება მასშტაბური წესით. ერთ-ერთი კვალიდან, რომელშიც უფრო მკვეთრად იყო ასახული საბურავის ცვეთისა და მისთვის დამახასიათებელი კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნები, თაბაშირის ხსნარით აღებული იქნა მთლიანი ტვიფრი.

მოცემულ საქმეზე ექვმიტანილის სახით დაკავებულ იქნა ტ.-ე, რომელსაც საკუთრებაში ჰყავდა ანალოგიური სახის ავტომანქანა. დაკავების დროს მისი ავტომანქანის დათვალიერების დროს აღმოჩნდა, რომ მისი სალონი, საბურავები და საბარგული საგულდაგულოდ იყო გარეცხილი. მანქანის ექსპერიმენტული გატარებით ანალოგიური სახის კვალი იქნა დატოვებული. მის მიერ წარმოქმნილი კვალებიდან გარკვეული ყურადღება მიიპყრო მანქანის უკანა მარჯვენა საბურავის კვალმა, რომელშიც შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი იმ კვალის დამახასიათებელი ნიშნები შეიმჩნეოდა, რომლიდანაც მოხდა ტვიფრის ჩამოსხმა. შემდეგ მოხდა ამ ავტომანქანის საბურავების მიერ ექსპერიმენტული გზით წარმოქმნილ კვალთა ფოტოგადაღება მასშტაბური წესით და დამატებით ჩამოსხმული იქნა თაბაშირის ტვიფრი და მასთან ერთად ექსპერტიზაზე გადაიგზავნა ავტომანქანის ეს საბურავიც. ტრასოლოგიური ექსპერტიზის ჩატარებით დადგინდა, რომ შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი ავტომანქანის სადავო საბურავის კვალი დატოვებული იყო მოცემული ავტომანქანის უკანა მარჯვენა საბურავის მიერ. ცხადია, ამ გარემოებამ არსებითად შეუწყო ხელი ამ მკვლელობის საქმის გახსნას და ჭეშმარიტების დადგენას.

სატრანსპორტო საშუალებათა ცნებაში იგულისხმება ყველა სახის ტრანსპორტი, რომელიც მოძრაობის გადაადგილების თვალსაზრისით შეიძლება იყოს როგორც თვითმავალი, ისე არათვითმავალი სახის. აქედან პირველს მიეკუთვნება მსუბუქი და სატვირთო ავტომანქანები,

ავტობუსები და ტროლეიბუსები, ყველა სახის მოტოციკლები, საჰაერო ტრანსპორტი, სოფლის მეურნეობის დანიშნულებისათვის განკუთვნილი თვითმავალი ტრანსპორტი (ტრაქტორი, კომბაინი და სხვ.), არათვითმავალ ტრანსპორტს კი მიეკუთვნება ყველა ისეთი სახის ტრანსპორტი, რომლის გადაადგილება ხდება სხვა დამატებითი ძალებისა და საშუალებების გამოყენებით, კერძოდ, მას მიეკუთვნება ურემი, ციგა, ველოსიპედი, ხელით სატარებელი ურიკა და სხვ.

ყველა ზემოაღნიშნული სახის სატრანსპორტო საშუალებიდან კრიმინალისტიკური თვალთახედვით უფრო დიდ ინტერესს იწვევს ავტოტრანსპორტი, რადგან მას, როგორც მოსახლეობის ფართო მასებისათვის ხელმისაწვდომ და სწრაფი გადაადგილების სატრანსპორტო საშუალებას, არცთუ ისე იშვიათად იყენებენ დანაშაულებრივი ქმედების ჩადენისა და მისი კვალის დაფარვისათვის. ზოგჯერ იგი გვევლინება, დანაშაულის ჩადენის იარაღად, განსაკუთრებით მაშინ, როცა ადგილი აქვს ფეხით მოსიარულეზე ავტომანქანის განზრახ დაჯახებას მისი ზიციცხლის მოსპობის მიზნით. სხვა შემთხვევაში იგი შეიძლება გამოყენებულ იქნეს დატაცებული და აკრძალული საგნების ერთი ადგილიდან მეორეზე გადატანის საშუალებად ან მკვლელობის ჩადენის შემდეგ დანაშაულის კვალის არევისა და დაფარვის მიზნით გვამის სხვა ადგილზე გადასანაცვლებლად და სხვ.

ყოველივე ზემოაღნიშნულის გამო კრიმინალისტიკური შესწავლის თვალსაზრისით ყურადღება გამახვილდება მხოლოდ ავტოსატრანსპორტო საშუალებების კვალთა გამოვლინება-დამუშავების ხერხებსა და საშუალებებზე. ავტოტრანსპორტის მიერ შემთხვევის ადგილზე დატოვებული კვალი შეიძლება იყოს სხვადასხვა სახისა და მნიშვნელობის. ერთ შემთხვევაში იგი შეიძლება მიგვითითებდეს სატრანსპორტო საშუალების სახეობასა და მისი გადაადგილების მიმართულებაზე. სხვა შემთხვევაში შემთხვევის ადგილზე დარჩენილი კვალის მიხედვით შეიძლება მოვახდინოთ ტრანსპორტის რომელიმე ნაწილის ან უშუალოდ თვითონ ტრანსპორტის იდენტიფიკაცია.

თუ ფეხით მოსიარულეზე ავტომანქანის შეჯახების ადგილზე გვამთან მიმოფანტული ფარის ნამსხვრევებით მოვახდენთ მთელის

იდენტიფიკაციას ნაწილების მიხედვით და მასზე ამოვიკითხეთ ავტომანქანის სერიასა და ნომერს, ცხადია, ამით ჩვენ დავადგენთ შემთხვევის ადგილიდან გაქცეულ კონკრეტულ ავტომანქანას, მაგრამ სამწუხაროდ, ამის დადგენა დღესდღეობით შეუძლებელია, რადგან ავტომანქანის ფარებზე არ ხდება მანქანის ნომრისა და სერიის დაფიქსირება.

ასევე, თუ შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი მინის ნატეხი შეეთავსა ექვმიტანილთან არსებულ ავტომანქანის რომელიმე მაშუქბელი ფარის მინას და ამით მოხდა მოცემული ავტომანქანის ფარის იდენტიფიკაცია, ასეთ დროს გამოძიებით დასადგენია როდის და როგორ მოხდა შემთხვევის ადგილზე მოცემული ავტომანქანის ფარის მინის ნატეხი და სხვ.

შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილ კვალში აღბეჭდილი საბურავების ნახატი ფორმის, მოცულობის, მათი ურთიერთგანლაგების და მათ შორის არსებული განივი სიდიდის მიხედვით შეიძლება ვიმსჯელოთ ავტომანქანის მოდელზე, მისი გადაადგილების მიმართულებაზე.

ექვმიტანილთან აღმოჩენილი ავტომანქანის საბურავების მიერ წარმოქმნილ ექსპერიმენტული კვალიდან გადაღებული ფოტოსურათების შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი საბურავების კვალის ფოტოსურათებთან შედარებით და ექსპერტიზით შეიძლება დადგინდეს კვალის წარმოქმნელი საძიებო საბურავის იგივეობა, ე.ი. მოხდეს გამოსაკვლევი კვალის დამტოვებელი საბურავის იდენტიფიკაცია.

ავტომანქანის საბურავების კვალი თავისი წარმოქმნის მექანიზმის მიხედვით შემთხვევის ადგილზე შეიძლება იყოს დინამიკური ან სტატიკური, მოცულობით ანუ ჩაღრმავებული ან ზედაპირული სახის. თავის მხრივ, ზედაპირული კვალი შეიძლება იყოს აშრეკებული ან დაშრეკებული სახის.

ავტომანქანის საბურავების მოცულობითი ან ჩაღრმავებული სახის კვალი წარმოიქმნება მაშინ, ავტომანქანამ გაიარა შედარებით რბილი ზედაპირის მქონე გზატკეცილზე ან მოსუფთავებულ მინდორში ფხვიერ მიწაზე, ზედაპირული სახის კვალი კი წარმოიქმნება მაშინ, თუ ავტომანქანამ გაიარა მყარი ზედაპირის მქონე მოასფალტებულ გზაზე. ამასთან, თუ ავტომანქანამ ასეთი მყარი ზედაპირის მქონე გზაზე ან

ტრიალ მინდორზე გაიარა რაიმე სითხით, საღებავით ან ტალახით დასვრილი სახურავებით, ასეთ დროს შემთხვევის ადგილზე წარმოიქმნება ავტომანქანის საბურავების დაშრეკებული სახის კვალი. ხოლო თუ ავტომანქანა გაივლის რაიმე საღებავით დასვრილ ან დამტვერილ გზაზე, ამ დროს იგი წარმოქმნის თავისი საბურავებით აშრეკებული სახის კვალს, რადგან ასეთ გზატკეცილზე მასზე არსებული საღებავის ან მტვრის ერთი ფენა გზატკეცილიდან გადავა საბურავზე და წარმოიქმნება საბურავების აშრეკებული სახის კვალი.

რაც შეეხება სტატიკური და დინამიკური სახის კვალს, იგი წარმოიქმნება იმისდა მიხედვით, თუ როგორ ურთიერთდამოკიდებულაშია კვალის წარმოქმნელი ავტომანქანის საბურავები გზის ზედაპირთან მიმართებით. ავტომანქანა, როგორც წესი, რაოდენ დიდი სასწრაფოთაც არ უნდა მოძრაობდეს, ტოვებს თავისი საბურავების სტატიკურ კვალს, რადგან ასეთი მოძრაობის დროს ავტომანქანის საბურავები ურთიერთ მჭიდრო კავშირშია გზის ზედაპირთან და შესების მომენტში გზის ზედაპირი და ავტომანქანის საბურავი მყარ, უძრავ მდგომარეობაშია. დინამიკური სახის კვალი წარმოიქმნება მაშინ, როცა ავტომანქანის საბურავი და გზის ზედაპირული ნაწილი ურთიერთშეხების მომენტში ურთიერთსაპირისპირო მოძრაობაშია. ავტომანქანის საბურავების ასეთი დინამიკური კვალი წარმოიქმნება საგალი გზის ზედაპირზე ავტომანქანის საბურავების მოცურების შედეგად. კერძოდ, ავტომანქანის დამუხრუჭების დროს საბურავების თრევის (გაცურების) დროს, აგრეთვე, თოვლში ან ყინულზე ავტომანქანის დამუხრუჭებისას მანქანის საბურავების მოცურების შედეგად.

გამოსაძიებელი საქმისთვის მნიშვნელობის მქონე მთელი რიგი გარემოებების დასადგენად შეიძლება წარმატებით იქნეს გამოყენებული ავტომანქანის საბურავებისა და მისი სხვა ნაწილების მიერ წარმოქმნილი ნებისმიერი სახის კვალი, ამიტომ საჭიროა ვიცოდეთ თითოეული მათგანის გამოვლინება-დამუშავებისა და გამოკვლევის წესი.

სწორი მიმართულებით მიმავალი ავტომანქანებიდან ყველა საბურავის კვალს ტოვებს მხოლოდ სატვირთო მანქანები, რადგან მათი საბურავების ღერძები ერთიმეორის თანმიმდევრობით არაა გან-

ლაგებული. რაც შეეხება მსუბუქი სახის ავტომანქანებს, ისინი სწორხაზოვანი მიმართულებით მსვლელობის დროს ყველა საბურავის კვალს არ ტოვებენ, რადგან წინა საბურავების კვალს შლის და ნაწილობრივ თავის კვალს ტოვებს უკანა საბურავები.

იმისათვის, რომ ამგვარი ავტომანქანის ყველა საბურავის კვალი აღმოვაჩინოთ, საჭიროა მივეყვით მის მიერ წარმოქმნილ საბურავების კვალს. სადაც იგი თუნდაც მცირედენ გადაუხვევს მარცხნივ ან მარჯვნივ, იქ მისდაუნებურად წარმოიქმნება ყველა – წინა და უკანა ღერძზე მოთავსებული საბურავების კვალი, რომელთაგან უნდა შევარჩიოთ ისეთი კვალი, რომელშიც ყველაზე მკვეთრად და ასახული მისი წარმომქმნელი საბურავის დამახასიათებელი ზოგადი და კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნები და, პირველ რიგში, მოვახდინოთ მისი ფოტოგადაღება მასშტაბური წესით. ამასთან, მისი რადიუსის ანუ საბურავის გარემოწერილობის სიდიდის დასადგენად საჭიროა კვალში მოექცნოთ რომელიმე ისეთი ნიშანი, რომელიც გარკვეულ მანძილზე კვალში კვლავ ერთსა და იმავე ადგილზე მეორდება და გაეზოპოთ ამ ორ წერტილს შორის არსებული მანძილი. მიღებული მონაცემი იქნება ამ საძიებო საბურავის წრიული რადიუსის სიდიდე. შემდეგ კვალის ამ სრულ მონაკვეთში მოვახდენთ მასშტაბურ ფოტოგადაღებას და შეუდგებით მის სრულ დამუშავებას. პირველ რიგში, საჭიროა მოხდეს კვალში აღბეჭდილი საბურავების და მისი ღერძის სიგანის გაზომვები, რა დროსაც მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული ის, რომ საბურავის სიგრძე და სიგანე ნაწილობრივ შეიძლება შეიცვალოს იმის გათვალისწინებით, თუ როგორი იყო მანქანის ტვირთის სიმძიმე და უშუალოდ გასაცვლელი გზის მონაკვეთის თავისებურება (მიწის სირბილე, მისი ფხვიერობა, საბურავიდან ჰაერის ნაწილობრივ გამოშვება და სხვ.). ამ ზოგადი ნიშნების მონაცემების საფუძველზე შეიძლება მოხდეს კვალის დამტოვებული ავტომანქანის მარკის, მისი სახეობისა და მოდელის დადგენა და სხვ.

გამოკვლევის დროს, ცხადია, მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული ისეთი კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნები, როგორიცაა: საბურავის ხმარების დროს მასზე აღმოცენებული ცვეთის და სხვა სახის ნიშნები;

წინა საბურავებზე ცვეთის შედეგად აღმოცენებული ნიშნები; ხმარების დროს საბურავებზე დამატებით აღმოცენებული ისეთი კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნები, როგორიცაა: საბურავების განაჭრევი ადგილები, ან რაიმე მჩხვლეტავ საგანზე გადავლისას საბურავზე წარმოქმნილი დაზიანების (განახვერტი) ადგილები. აგრეთვე საბურავის ეულ-კანიზაციის დროს მასზე აღმოცენებული რაიმე სახის დამატებითი ნიშნების არსებობა და სხვ.

შემთხვევის ადგილზე არსებულ ავტოსატრანსპორტო საშუალებათა კვლების დათვალიერება მიზანშეწონილია დავიწყოთ იქ არსებულ კვალთა მიმოხილვით და დათვალიერებით და შევეცადოთ კვალის დამტოვებელი ტრანსპორტის მოდელისა და სახეობის დასადგენად მოექცნოთ ისეთი ადგილი, სადაც აღბეჭდილია ოთხივე საბურავის (წინა და უკანა ღერძის) კვალი. იქიდან შევარჩიოთ ისეთი, რომელშიც გაცილებით უკეთ და მკვეთრად და საბურავის რელიეფური გამოსახულება ასახული და დადგენილი წესით მოვახდინოთ მისი გაზომვები განივი და სიგრძივი მიმართულებით საბურავის ერთი სრული ბრუნვის მოცულობით. ამასთან საჭიროა ჩაეატაროთ მისი დეტალურ-მასშტაბური სახის ფოტოგადაღებები და შესადარებელ საბურავთან ერთად დადგენილი წესით გადავაგზავნოთ ექსპერტიზაზე გამოსაკვლევადა.

ექსპერტი ახდენს მიღებული მასალების შესწავლა-შემოწმებას, ატარებს მათ შედარებით გამოკვლევას ექსპერტიზაზე გადაგზავნილ საბურავთან ან შესადარებელ საბურავიდან ექსპერტიზის გზით მიღებული საბურავის ტვიფრთან და მიღებული კვლევის შედეგების საფუძველზე ჩამოაყალიბებს თავის დასაბუთებულ დასკვნას ექსპერტიზაზე გადაგზავნილი საბურავით გამოსაკვლევი კვალის წარმოქმნის ან უარყოფის შესახებ.

კვლევის პროცესში ფოტოსურათებზე ასახული ავტომანქანის საბურავის ზოგადი და კერძო ნიშნების ურთიერთშედარების პროცესი შეიძლება ჩატარდეს როგორც ფოტოსურათზე აღბეჭდილი საერთო და კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნებზე ისრების მითითებით, ისე ფოტოსურათების ერთიმეორეზე შეთავსებით ან კომპიუტერული კვლევის

სპეციალური მეთოდებით. ექსპერტის დასკვნას თან უნდა დაერთოს საექსპერტო კვლევის პროცესების ამსახველი ფოტოსურათები მათზე აღმოჩენილი საერთო და კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნებზე მითითებით და სხვ.

§6. კბილისა და ფრჩხილების კვალი

მკვლელობის, გაუპატიურების, სხეულის დაზიანების, ქურდობის და ზოგიერთი სხვა კატეგორიის საქმეების გამოძიების დროს შეიძლება საჭირო გახდეს დაზარალებულის სხეულზე ან რაიმე საგანზე არსებული კბილისა და ფრჩხილების კვალის დამუშავება-გამოკვლევა. ამიტომ საჭიროა რამდენიმე სიტყვით შევჩერდეთ თითოეული მათგანის წარმოქმნის მექანიზმსა და მათი დამუშავება-გამოკვლევის ხერხებსა და საშუალებებზე.

კბილის კვალი. იმ შემთხვევაში, თუ არსებობს ვარაუდი, რომ ეჭვმიტანილის სხეულზე დაზარალებულის მიერ შეიძლება დატოვებული იყოს დაზარალებულის კბილის ან ფრჩხილების კვალი, აუცილებელია ჩატარდეს ეჭვმიტანილის შემოწმება ექიმი სპეციალისტის მონაწილეობით და მასვე დაევალოს ამ კვალებისაგან სპეციალური ტვიფრების დამზადება შემდგომი გამოკვლევისათვის. ხოლო თუ ხელის ფრჩხილების ან კბილების კვალი დატოვებულია სხვა რაიმე რბილ, მაგრამ შედარებით მყარ სხეულზე (მონაკებზე კომშზე, ვაშლზე, შოკოლადზე ან სხვა სახის პროდუქტზე ან რაიმე საგანზე), მაშინ მისი ამოღება-დამუშავება უნდა მოხდეს ექსპერტი კრიმინალისტიკის მიერ. ნიმუშების მიღების დროს აუცილებლად გათვალისწინებული უნდა იქნეს ის, რომ კვალის მიმღებ საგანზე კბილებით შეხებისას წარმოიქმნება არა მარტო ზედა ყბაზე მოთავსებული კბილების კვალი, არამედ ქვედა ყბაზე განლაგებული კბილების კვალიც. ამიტომ ნიმუშების აღება უნდა მოხდეს ორივე ყბაზე განლაგებული კბილებისგან და ექსპერტს გამოსაკვლევად გადაეგზავნოს, როგორც შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი კბილის კვალიანი საგანი, ისე მისგან დამზადებული

ტვიფრი და ეჭვმიტანილის ორივე ყბაზე მოთავსებული კბილებისგან დამზადებული ტვიფრი.

მაგალითად, ერთ-ერთი ბინის ქურდობის დროს, დანაშაულის ჩამდგმა პირებმა ფარულად შეაღწიეს ბინაში, ნახეს რომ სასადილო მაგიდაზე იდგა ხილით სავსე ვაზა, ბარიდან გამოიღეს კონიაკის ბოთლი და ხილთან ერთად სიამოვნებით შეუდგნენ ჭამა-სმას. კარგად დანაყრუბის შემდეგ კი შეუდგნენ ბინაში არსებული ძვირფასეულობის დაძებნა-ამოღებას. შემთხვევის ადგილის დათვალიერების დროს გამოძიებელი მართებულად მოიქცა, როცა მაგიდაზე დაყრილი ვაშლისა და კომშის მონაკებში ნაჭრები ამოიღო და სპეციალისტის დახმარებით მათგან დაამზადა მონაკებზე დარჩენილი კბილების კვალის ტვიფრი, რომელიც შემდეგ ექსპერტიზის ჩატარების დროს შედარებული იქნა ეჭვმიტანილის კბილებისგან მიღებულ ტვიფრთან (ნიმუშთან) და ექსპერტიზით დადგინდა, რომ შემთხვევის ადგილზე არსებული კომშის მონაკებზე კბილების კვალი დატოვებული იყო ეჭვმიტანილ ტ.-ეს მიერ.

კბილის კვალის ექსპერტიზისათვის ნიმუშების მიღება, ყველა შემთხვევაში მიზანშეწონილია მოხდეს ექიმ-სტომატოლოგის მიერ სპეციალური სამედიცინო თაბაშირით. ამავე მიზნით შეიძლება გამოყენებულ იქნეს პასტა „K“ და სხვა პოლიმერები.

კბილის კვალის მიხედვით პიროვნების იდენტიფიკაცია შედარებით რთულია, მაგრამ იგი გარდაუვალია, როცა შემთხვევის ადგილზე აღმოჩნდება მისი კვლევის ობიექტები. კბილის კვალის ექსპერტიზა ემყარება იმ საერთო დებულებას, რომ ბუნებაში არ არსებობს ორი აბსოლუტურად ერთნაირი საგანი, რომ ყველა საგანი განსხვავებულია სხვებისგან და იგი იდენტურია მხოლოდ თავისი თავისადმი. ადამიანის კბილებიც განსხვავდება ერთიმეორისაგან არა მარტო თავიანთი ფორმით, ზომით, ფერით, ერთიმეორისგან დაცილების მანძილით, დახრილობით და რაოდენობით, არამედ მათთვის დამახასიათებელი კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნებითაც, რომლებიც შეიძლება იყოს როგორც თანდაყოლილი, ისე ცხოვრებაში შენაძენი. კერძოდ, სხვადასხვა მიზეზით კბილების რაოდენობის შემცირება, კბილების დაზიანება კბილის თავის ან გვერდითი ნაწილის ჩამოტეხით, მკურნალობის ფორმით

ჩამოყალიბებული თავისებურება, ხელოვნური კბილების ჩასმა, ბუნებრივ კბილებზე სხვადასხვა სახის (ლითონის, ოქროს ან სხვა) საშუალებების გადაკერა, კბილთა მექანიკური დაზიანების თავისებურება და სხვ.

გვამიდან კბილის კვალის აღებას გამოძიებლის დავალებით, აწარმოებს სასამართლო-სამედიცინო დარგის ექიმი სპეციალისტი, რომელიც კანთან ერთად აჭრის და იღებს კბილის კვალს და ათავსებს მინის გამჭვირვალე ქილაში სპირტიან ძმარმეაყა ხსნარში.

ფრჩხილების კვალი. პრაქტიკაში ზოგჯერ აუცილებელი ხდება შემთხვევის ადგილზე ან დაზარალებულის სხეულზე დარჩენილი ადამიანის ხელის თითების ფრჩხილების კვალის გამოკვლევა. ამგვარი სახის კვალის მიხედვით, მთელ რიგ შემთხვევაში, შეიძლება ვიმსჯელოთ ამ კვალის წარმოქმნილი პიროვნების ფიზიკურ მონაცემებზე და სხვა. ზოლო თუ ფრჩხილების კვალთან ერთად შეიმჩნევა ფრჩხილების ირგვლივ არსებული ხელის თითების ბოლო ფალანგების წინა საწყისი ნაწილის კვალი შესაბამისი ქარგებით, ან როცა ფრჩხილის კვალში შეიმჩნევა სხვა ინდივიდუალური ნიშანი, მაშინ გაბედულად შეიძლება მსჯელობა მოცემული კვალის დამტოვებელი პიროვნების იდენტიფიკაციაზე.

შემთხვევის ადგილზე ფრჩხილების კვალი, როგორც წესი, გვევლინება ჩაღრმავებული ანუ მოცულობითი სახით. ამიტომ მასშტაბური სახით მისი ფოტოგადაღების შემდეგ საჭიროა კვალის დაზიანების გარეშე მოხდეს კვალში არსებული მიკრონაწილაკების ამოღება და ფიქსაცია რეგლამენტირებული წესების დაცვით და, თუ შესაძლებელი იქნება, შემდეგ სპეციალური პირობების დაცვით, მოხდეს ხელის თითების ფრჩხილებისა და მის გარშემო არსებული თითების ბალიშების კვალიდან ტვიფრის ჩამოსხმა და მომზადება ექსპერტიზაზე გასაცემად.

ასევე, ექვმიტანილის ხელის თითების ფრჩხილების ქვეშ მოთავსებული მიკრონაწილაკების აღების შემდეგ საჭიროა მოხდეს მისი ხელის თითების ფრჩხილების კვალის ან ექსპერიმენტული გზით მიღებული კვალიდან ტვიფრის დამზადება შემთხვევის ადგილზე დარჩენილი ხელის თითების ფრჩხილების განლაგების შესაბამისად სპეციალური პოლიმერების ან თაბაშირის გამოყენებით. მიღებული

მონაცემების საფუძველზე მიზანშეწონილია დაინიშნოს კომპლექსური სახის ექსპერტიზა და მისი ჩატარება დაევალთ ექსპერტ კრიმინალისტს, ექსპერტ ბიოლოგსა და ექსპერტ ქიმიკოსს, რათა ფრჩხილების კვალის ერთიანი გარეგანი გამოსახულების და ინდივიდუალური ნიშნების გარდა სრულყოფილად მოხდეს აგრეთვე ფრჩხილების შიგნით მოთავსებული მიკრონაწილაკების გამოკვლევა და იმის დადგენა: — ზომ არაა ისინი ერთი და იმავე ხელის თითების ფრჩხილებითა და ერთნაირი ქიმიური ან ბიოლოგიური ჯგუფისათვის მიკუთვნებული ნაწილებისაგან წარმოშობილი.

შემთხვევის ადგილზე არსებული ყველა სახის კვალის გამოვლინება-დამუშავებისათვის გამოყენებული სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებები, ხერხები და მეთოდები დეტალურად უნდა აღიწეროს შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ოქმში და მას თან დაერთოს ამ კვალთა აღმოჩენის ადგილმდებარეობისა და მათი ადგილზე დამუშავება-გამოკვლევის მთლიანი პროცესის ამსახველი ფოტოილუსტრაციები.

§7. შემთხვევის ადგილზე არსებული სხვა სახის კვალთა კრიმინალისტური დაზუსტება

ა) საქონლისა და სხვა სახის ცხოველთა კვალი. ზოგიერთი კატეგორიის სქემების გამოძიების დროს შემთხვევის ადგილზე ადამიანის ფეხის კვალთან ერთად ან მის გარეშე შეიძლება აღმოჩენილი იქნეს მსხვილფეხა საქონლისა და სხვა სახის ცხოველების კვალი. განსაკუთრებით მაშინ, როცა საქმე ეხება სოფლად ჩადენილ საქონლის ან სხვა სახის ქურდობას, როცა ქურდობის დროს გამწევ ძალად გამოყენებული იყო ცხენი, ხარი, კამეჩი, ურემი და სხვ., რომლებიც შემთხვევის ადგილზე, უმეტესწილად, ტოვებენ მოცულობითი სახის კვალს.

შემთხვევის ადგილზე არსებული ამგვარი სახის კვალთა საფუძველზე შეიძლება ვიმსჯელოთ კვალის დამტოვებელ ცხოველთა

სახეობაზე, მათი მოძრაობის მიმართულებაზე, მათი ფეხებით გადაადგილების სიგრძისა და სიგანის კუთხეზე და თვით კვალის წარმოქმნილი ცხოველის იდენტურობაზე.

ამ უკანასკნელი საკითხის დადგენა შესაძლებელია მაშინ, როცა მოცულობით კვალში კარგადაა აღბეჭდილი მათი ჩლიქების თავისებურება სიარულით წარმოქმნილი დეფექტებით, მათი დეფორმაცია ან მათზე არსებული ნალების ფორმისა და ჩლიქების დამაგრების თავისებურება, ნალების დასამაგრებლად გამოყენებული ლურსმნების თავების ფორმისა და მათი ურთიერთგანლაგების თავისებურება და სხვა სახის საერთო და კერძო დამახასიათებელი საიდენტიფიკაციო ნიშნები.

ბ) მიკრონაწილაკების კვალი. დანაშაულთა გახსნის საქმეში საკმაოდ დიდი მნიშვნელობა აქვს შემთხვევის ადგილზე არსებული შეუიარაღებელი თვალისათვის შეუძნეველი მიკრონაწილაკების დროულ გამოვლინებას და გამოკვლევას. მიკრონაწილაკების კვალთა კრიმინალისტიკური გამოკვლევის არსი და მნიშვნელობა განსაკუთრებით დიდია იმის გამო, რომ ისინი ობიექტების ურთიერთშეხებისას თავისუფლად გადადიან ერთი საგნიდან მეორეზე და თავიანთ წარუშლელ კვალს ტოვებენ. ამ უნიკალური თვისების გამო დაზარალებულის ტანსაცმელზე არსებული მიკრონაწილაკები ურთიერთშეხებისა და შებრძოლების დროს შეიძლება თავისუფლად გადავიდეს ექვმიტანილის ან ბრალდებულის ტანსაცმელზე და პირიქით – ბრალდებულის (ექვმიტანილის) ტანსაცმელიდან დაზარალებულის სხეულზე ან მის ტანსაცმელზე. შემთხვევის ადგილზე არსებულ იმ საგანზე, რომელსაც ბრალდებული (ექვმიტანილი) შეეხო ან რომელთანაც იგი მჭიდრო ფიზიკურ კონტაქტში იმყოფებოდა.

დაზარალებულის, ექვმიტანილის, ბრალდებულის ან მკვლელობაზე მიმართებულ ძალადობის ნიშნებით აღმოჩენილ გვამის ტანსაცმელზე და მის სხეულზე შეიძლება აღმოჩენილი იქნეს სხვადასხვა წარმოშობის მიკრონაწილაკები. კერძოდ, ლითონის, ტყვიის, სპილენძის, კერცხლისა და ოქროს, ნარკოტიკული ნივთიერებების, სხვადასხვა სახის საამშენებლო მასალის და სხვ. თითოეული მათგანი შეიძლება

იყოს ორგანული ნივთიერების ან არაორგანული ნივთიერებისაგან წარმოშობილი.

ამ მიკრონაწილაკების კუთვნილების დადგენის საფუძველზე შეიძლება წამოყენებული იქნეს სხვადასხვა სახის ოპერატიულ-სამძებრო და საგამოძიებო ვერსია უცნობი გვამისა და დანაშაულის ჩამდენი პირის პროფესიის, დანაშაულის ჩადენის ხერხების, ადგილის და გამოძიებისათვის მნიშვნელობის მქონე სხვა მთელ რიგ გარემოებათა შესახებ.

შემთხვევის ადგილზე არსებული მიკრონაწილაკების აღმოჩენა და ამოღება თავიანთი ბუნებრივი მონაცემების თავისებურებათა გათვალისწინებით გარკვეულ სირთულეებთანაა დაკავშირებული, ამიტომ დათვალიერების პროცესში რეკომენდებულია დაცული იქნეს ისეთი აუცილებელი პირობები, როგორიცაა:

- შემთხვევის ადგილის დაცვა გარეშე პირებისაგან;
- დათვალიერებაში მონაწილეობის მისაღებად მოწვეული სპეციალისტის მომზადება (ჩაიცვას ხალათი, რბილი ჩუსტები, მოიმარჯვოს რეზინის ხელთათმანები და სხვ.);
- გაფრთხილებული იქნენ დათვალიერებაში მონაწილე სხვა პირები, დაუკითხავად არ გადაადგილდნენ ერთი ადგილიდან მეორეზე და არ გადაადგილონ საგნები;
- არ მოწიონ სიგარეტი;
- თუ დათვალიერება მიმდინარეობს დახურულ ოთახში, ბინაში ან დამხმარე სათავსოში, არ გააღონ ფანჯრები;
- უეცარი მოძრაობით შემთხვევის ადგილზე არ შეიტანონ თავიანთი ტანსაცმლის ჭკუჭყი.

ზემოთ ჩამოთვლილი გარემოებების გარდა, საჭიროა თან მიღებული იქნეს ზომები, რომ არ გაწმინდონ, არ გაასხვისონ ან არ გარეცხონ გვამის ტანსაცმელი და სხვ.

დათვალიერების დროს განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს იმ საგნებსა და ობიექტებს, რომლებსაც მეტი ალბათობაა, რომ პირი აუცილებლად შეეხებოდა.

ამ საგნებისა და ობიექტების დასათვალიერებლად რეკომენდებუ-

ლია გამოყენებული იქნეს ხელოვნური განათება სხივების სხვადასხვა კუთხის დაცემით, ამასთან, დათვალიერების დროს მიკრონაწილაკებსა და სხეულის ფერების კონტრასტულობის გაძლიერების მიზნით რეკომენდებულია გამოყენებული იქნეს შუქფილტრები, ულტრაიისფერი სხივების მანათებელი ზალსაწყოები, ელექტრონული ოპტიკური გარდამქმნელები, აგრეთვე, ისეთი ტექნიკური ხელსაწყოები, როგორიცაა: სპეციალური გამაღიძებელი მინა, მიკროსკოპი, მაგნიტი და სხვ.

რაც შეეხება ადამიანის გვამის და მისი ტანსაცმლიდან მიკრონაწილაკების აღების პროცესს, ამისათვის რეკომენდებულია ავიდეთ თეთრი ქაღალდის ფურცელი, ფრთხილად გავშალოთ იგი გვამის ხელის მტევნის ქვეშ და გულდასმით დავათვალიეროთ მისი ხელის გული და თითებს შორის მოთავსებული ადგილი, მოვაჭრათ ფრჩხილები და წაგრძელებულ წვერიან ჩხირზე დახვეული ბამბით გავუწმინდოთ ფრჩხილების ქვეშ მოთავსებული ჭუჭყი ან სხვა რაიმე შემადგენლობის მქონე ნაწილაკები. ასევე თავის ქვემოთ ან მის გვერდზე მოთავსებული თეთრი ფერის ქაღალდის ფურცელზე დავკარცხნოთ თმები სავაცხლის კბილებზე დაშვარებული სველი ბამბიანი სავარცხლით. შემდეგ სავარცხლიდან მოვხსნათ ბამბა, დავათვალიეროთ იგი და შევფუთოთ; გამოხდილი წყლით დასველებული ბამბა შემოვახვიოთ ასანთის ლერზე ან ავიდეთ ამისათვის გამზადებული ბამბიანი ჩხირი და მისი მეშვეობით მოვახდინოთ ყურის ნიჟარის და ცხვირის ნესტოების გამოსუფთავება, დავათვალიეროთ, შევფუთოთ და გავუკეთოთ შესაბამისი წარწერა.

გაუპატიურების საქმეებზე მიზანშეწონილია მოხდეს დაზარალებულისა და მოძალადის სასქესო ორგანოების დათვალიერება და აღებული იქნეს მათზე არსებული მიკრონაწილაკები.

ასევე, განსაკუთრებული სიფრთხილითა და ყურადღებით უნდა მოვეკიდოთ გვამის, დაზარალებულისა და ეჭვმიტანილის ტანსაცმლის დათვალიერებას და თანმიმდევრულად შევეცადოთ მათგან მიკრონაწილაკების ამოღებისა და ფიქსაციისათვის განკუთვნილი წესების ზედმიწევნით დაცვას.

ყოველივე ზემოაღნიშნული დეტალურად უნდა აღიწეროს შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ოქმში.

გ) სისხლის კვალი. მკვლელობის, ძარცვის, ყაჩაღობის, გაუპატიურების, ქურდობის და ზოგიერთი სხვა სახის მძიმე დანაშაულის გამოძიების დროს, მთელ რიგ შემთხვევებში, აუცილებელია შემთხვევის ადგილზე არსებული სისხლის, ნერწყვის, სპერმისა და თმის კვალის აღმოჩენა და ამოღება მათი შემდგომი გამოკვლევისათვის.

მკვლელობისა და სხვა ძალადობით ჩადენილ დანაშაულთა საქმეების გამოძიების დროს შემთხვევის ადგილზე ან ეჭვმიტანილის ტანსაცმელზე აღმოჩენილ სისხლის კვალის გამოკვლევას ყოველთვის ღიდი ყურადღება ექცეოდა. სისხლის კვლევის მნიშვნელობა მკვლელობის, გაუპატიურების და სხვა საქმეების გახსნისას კიდევ უფრო მნიშვნელოვანი გახდა მას შემდეგ, რაც შესაძლებელი გახდა სისხლის შემადგენლობის კვლევით პიროვნების იდენტიფიკაცია.

სისხლის კვალი შემთხვევის ადგილზე შეიძლება იყოს სხვადასხვა ფორმითა და საშუალებით. კერძოდ, იგი შეიძლება ცალკეული წვეთების ან შხეფების სახით, გუბის, რაიმე საგანზე წასმულის, ან რაიმე საგანის ზედაპირზე გამდინარე სისხლის კვალის სახით.

სისხლის კვალის მდებარეობის, ფორმის, რაოდენობისა და ფერის მიხედვით შეიძლება ვიმსჯელოთ იმაზე, თუ დაზიანების შემთხვევაში რა მდგომარეობაში იმყოფებოდა პირი, მიღებული დაზიანების გამო შეძლო თუ არა მან მოძრაობა და რა მიმართულებით, აგრეთვე, ის თუ სად — აქ, თუ სხვაგან მოხდა მისი სხეულის დაზიანება (მკვლელობა) და შემდეგ მისი სხვა ადგილზე გადატანა. ამასთან, სისხლის ფერის მიხედვით შეიძლება მოხდეს იმის წინასწარ განსაზღვრა, თუ სხეულის რომელი ნაწილებიდანაა იგი გამონადენი. ჰაერის ტემპერატურის გათვალისწინებით შეიძლება ზოგადი მსჯელობა მისი წარმოქმნის დროის ხანგრძლივობაზე. კერძოდ, დადგენილია, თუ შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი სისხლის ფერი არის მკვეთრი წითელი ფერის, ეს ნიშნავს რომ იგი არის ახალი წარმოშობის; თუ სისხლის კვალი არის მოწითალო-მოყავისფრო ფერის, იგი მიუთითებს იმაზე, რომ სხეულიდან მისი გამოყოფა მოხდა რამდენიმე დღის წინ; თუ იგი არის ბაცი ყავისფერი — იგი შეიძლება იყოს ერთ კვირაზე მეტი ხნის; თუ სისხლის კვალის ფერი არის მკრთალი ნაცრისფერი, იგი

მიუთითებს იმაზე, რომ სხეულიდან მისი გამოყოფა მოხდა რამდენიმე (3-4) თვის წინ.

შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილ სისხლის კვალზე აშკარად ზოგადი ცოდნა შეიძლება გამოყენებული იქნეს მომხდარ გამოსაძიებელ ფაქტზე საგამოძიებო ვერსიების აგებისა და გამოძიების სწორად წარმართვისათვის.

შემთხვევის ადგილზე არსებული სისხლის კვალი ყოველთვის როდია თვალსაჩინო და ადვილად მოსაძებნი. საჭიროა ვიცოდეთ ზოგი რამ მისი აღმოჩენის ხერხების შესახებ. როგორც წესი, საგანი, რომელზეც შეიძლება იყოს სისხლის კვალი, მიზანშეწონილია დათვალიერებული იქნეს კარგი ბუნებრივი განათების პირობებში, ან ხელოვნური განათებით ისე, რომ მანათობელი წყაროს სხივები სისხლის კვალის საგანს სხვადასხვა მხრიდან ეცემოდეს. საჭიროების შემთხვევაში სისხლიანი კვალის მქონე საგნის დათვალიერება შეიძლება მოხდეს სიბნელეშიც ულტრაიისფერი სხივების დანათებით. ამავე პირობებში მის გამოსავლინებლად შეიძლება აგრეთვე ლუმინალის ხსნარის გამოყენება. კვალიანი საგანი ხელში უნდა დავიკავოთ ისე, რომ სისხლის კვალს არ შევეხოთ და თან მასზე ხელის თითების კვალი არ დავტოვოთ.

სისხლის კვალის აღმოსაჩენად ჩატარებული მუშაობის დროს მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული ის, თუ კონკრეტულ შემთხვევაში სავარაუდოდ, სად, რა საგანზე და რა ადგილზე შეიძლება იყოს იგი დატოვებული.

მაგალითად, შენობაში რეკომენდებულია განსაკუთრებული ყურადღება მიექცეს ისეთ ადგილებს, როგორცაა: იატაკი, იატაკის ფიცრებს შორის არსებული ღრიტოები, ფანჯრის ჩარჩოები, ოთახში შესასვლელი კარები და მისი სახელური; ავეჯის ზედაპირი; დანა, ჭურჭელი, ხელსაბანი, უნიტაზი, პირსახოცი და სხვ.

ღია ადგილზე გვამის აღმოჩენასთან დაკავშირებით გულდასმით უნდა დათვალიერდეს თვითონ გვამი და მისი მიმდებარე ტერიტორია, მიწა, ხის ფოთლები და იქ არსებული საგნები.

ეჭვიმითანობის დაკავების შემთხვევაში ასევე გულდასმით უნდა

დათვალიერდეს მისი ტანსაცმელი, სასქესო ორგანო, ხელები, ხელის თითების ფრჩხილების ქვეშ არსებული ჭუჭყი, აღებული იქნეს იქიდან მისი ნიმუში და სხვ.

სისხლის კვალიანი საგნის აღმოჩენის შემთხვევაში რეკომენდებულია ჯერ მოხდეს მისი ფოტოგადაღება მის ირგვლივ არსებულ საგნებთან ერთად და შემდეგ იზოლირებულად მასშტაბური წესით. და, თუ შესაძლებელია, სისხლის კვალიანი საგნის ამოღება და მისი შეფუთვა-მომზადება ექსპერტიზაზე გადასაცემად. თუ ეს შეუძლებელია, მაშინ საჭიროა მისი დამუშავება-ამოღება მოხდეს ადგილზე.

შემთხვევის ადგილზე არსებული სისხლის კვალის ამოსაღებად, მიმართავენ შემდეგ ტრადიციულ ხერხებსა და საშუალებებს: სისხლის კვალიან ტანსაცმელს კეცავენ კვალის მხარეს და შუაში კვალთან ათავსებენ სუფთა ქაღალდის ფურცლებს. ხოლო, თუ სისხლის კვალი შემხმარია, მას ფრთხილად აცლიან და ათავსებენ სუფთა მკვრივ ქაღალდში. თოვლში არსებული სისხლის კვალს იღებენ თოვლთან ერთად მარლით. ოთახის ტემპერატურაზე თოვლის გადნობის შემდეგ ამრობენ. ათავსებენ სპეციალურ ჭურჭელში და ავზავნიან ექსპერტიზაზე გამოსაკვლევად ექსპერტიზის დანიშვნის პროცესუალური ნორმების დაცვით. თუ სისხლით გაჟღენთილია მიწა, მას იღებენ მიწის გრუნტთან ერთად, ამრობენ და ათავსებენ მიწის ჭურჭელში. ამოღებულ სისხლის კვალს სათანადოდ ფუთავენ, ლუქავენ და უკეთებენ წარწერას: სად, ვის მიერ, რა საგანზე, რა თანმიმდევრობითა და როგორ, რა ხერხებითა და საბეცნიერო-ტექნიკური საშუალებებით იქნა აღმოჩენილი, ამოღებული და შეფუთული.

შემთხვევის ადგილზე სისხლის კვალის აღმოჩენისა და ამოღების მთელი ეს პროცესი დეტალურად უნდა აღიწეროს დათვალიერების ოქმში.

დ) ნერწყვის კვალი. შემთხვევის ადგილზე ნერწყვის კვალი შეიძლება აღმოჩენილი იქნეს (იქ არსებული დაზარალებულის ან მოძალადის ან დანაშაულებრივი ქმედების ჩამდენი პირის მიერ მოწეულ სიგარეტზე, ცხვირსახოცზე, კონვერტზე მარკის დაკვრის ადგილზე. დადგენილია, რომ თეთრი ფერის საგანზე ნერწყვის კვალს კვალიანი

საგნის ფერთან შედარებით უფრო მუქი ფერი აქვს და ამიტომ ასეთი თეთრი ფერის საგანზე მისი აღმოჩენა რთული არაა. მუქი ფერის საგანზე კი იგი შედარებით შეუმჩნეველია. ამიტომ მის აღმოსაჩენად რეკომენდებულია გამოყენებული იქნეს ნერწყვის კვალიანი საგნის დათვალიერება ულტრაიისფერ სხივებში. მისი დათვალიერება უნდა ჩატარდეს ჩაბნელებულ ოთახში. დანარჩენ შემთხვევაში, თეთრი ფერის საგნების დათვალიერება მათზე არსებული ნერწყვის კვალის აღმოსაჩენად, რეკომენდებულია ჩატარდეს ჩვეულებრივი ბუნებრივი განათების ან ხელოვნური განათების პირობებში მოცემული საგნის გამჭოლ სინათლეზე გახედვით ან ხელოვნურად ჩაბნელებულ ოთახში კვალიან საგანზე სინათლის წყაროდან მომდინარე სხივების სხვადასხვა მხრიდან, დახრილი კუთხით დანათების პირობებში.

თუ აღმოჩენილი ნერწყვის კვალიანი საგანი არის დასველებული ან ტენიანი, პირველ რიგში, მიზანშეწონილია მოხდეს მისი გაშრობა. ოთახის და არა ძალიან ტემპერატურაზე. შემდეგ თითოეული ასეთი კვალიანი საგანი რეკომენდებულია ამოღებული და შეფუთული იქნეს ცალ-ცალკე მუყაოს მკვრივ ქაღალდში ისე, რომ ტრანსპორტირების დროს არ დაზიანდეს, დაიბეჭდოს და გაუკეთდეს შესაბამისი წარწერა იმის შესახებ, თუ სად, როდის, ვის მიერ, როგორ, რა საგანზე და რა საქმესთან დაკავშირებით იქნა ამოღებული. ყოველივე ეს საჭიროა დადასტურებული იქნეს გამომძიებლისა და დათვალიერებაში მონაწილე სპეციალისტის ხელმოწერით.

შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი ნერწყვის კვალი და კვალიანი საგნის სახეობა ხელს უწყობს გამოსაძიებელ საქმეზე სწორი ორიენტირების გაკეთებას, დანაშაულის ჩამდენი პირის კრიმინალისტიკურ დახასიათებას და საქმეზე სწორი, დასაბუთებული ოპერატიულ-სამძებრო და საგამომიებო ვერსიების აგება-შემოწმებას.

ე) სპერმის კვალი. სქესობრივი დანაშაულის გამოძიების დროს მოძალადის მხილებისა და მის მიერ ჩადენილი დანაშაულის მტკიცებითისათვის, მთელ რიგ შემთხვევაში, აუცილებელია დათვალიერება დაზარალებულის სხეულზე, მის ქვედა საცვალზე, სასქესო ორგანოს გარშემო არსებულ თმებზე, სასქესო ორგანოს შემავალ ხვრელში, მის

ტანსაცმელზე, ცხვირსახოცზე, სხვა რაიმე ნაჭერზე ან ქაღალდზე, თუ იგი გამოყენებული იქნა სქესობრივი აქტის დამთავრების შემდეგ სასქესო ასოს გასაწმენდად და სხვ.

იმ შემთხვევაში, როცა ადგილი ჰქონდა ძალადობით სქესობრივი მოთხოვნების დაკმაყოფილებას გაუკუღმართებული ფორმით, ქვედა საცვლისა და სქესობრივი ორგანოს დათვალიერების გარდა, საჭიროა დათვალიერებული იქნეს დაზარალებულის უკანა ტანის ხერხედი და მის გარშემო არსებული სხეულის ნაწილები, მამათმავლობის ჩადენის დროს დაზარალებულის დათვალიერება მიზანშეწონილია დაწყებული იქნეს სწორედ უკანა ტანის ნაწილისა და მის გარშემო არსებული სხეულის ნაწილების დათვალიერებით, ასევე, მისი ქვედა საცვლებისა და ლოგინის ზეწრის დათვალიერებით.

რეკომენდებულია ანალოგიური სახით მოხდეს ამ კატეგორიის დანაშაულის ჩადენაში ეჭვმიტანილის დათვალიერება. კერძოდ, სპერმის ნაწილების (კვალის) აღმოსაჩენად საჭიროა მამაკაცის სასქესო ასოსა და მის გარშემო მდებარე ბაღის, ქვედა საცვლისა და შარვლის უბის დეტალური დათვალიერება. ხოლო, თუ ასეთი დასჯადი სქესობრივი ურთიერთობა დამყარებული იქნა საწოლში, მაშინ ასევე გულდასმით უნდა დათვალიერდეს საწოლზე არსებული ლეიბი და მასზე გადაკრული ზეწარი და საბნის პირი, აგრეთვე პირსახოცი და ყველა ის საგანი, რომელიც მოძალადის მიერ გამოყენებული იქნა თავის სხეულზე დარჩენილი სპერმის ნაწილების კვალის წასაშლელად და სხვ.

სპერმის კვალის აღმოსაჩენად ტანსაცმლის დათვალიერების დროს მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული ის, რომ ტანსაცმელზე მოხვედრილი სპერმის ნაწილი, თუნდაც იგი მისი წარმოქმნის უმოკლეს დროში იქნეს გაწმენდილი, მასზე მაინც ტოვებს კვალს გაკრახმებული სარეცხის მსგავსად.

ტანსაცმელზე სპერმის კვალის აღმოსაჩენად მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული თვით სპერმის კვალიანი საგნის ფერი და მისი ისეთი ბუნებრივი თვისებები, რომელთა მეშვეობით საგანზე სპერმა ტოვებს შეუმჩნეველ კვალს. სპერმის მიერ წარმოქმნილი კვალის აღმოჩენა-გამოვლინებისათვის, სპერმის კვალიანი საგნის დასათვალიერებლად

ისეთივე სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებები, ხერხები და მეთოდები შეიძლება გამოყენებული იქნეს, რაც ნერწყვის აღმოჩენა-გამოვლინებისათვის.

სპერმის კვალიანი საგანი მიზანშეწონილია ამოღებული და შეფუთული იქნეს ექსპერტიზაზე გამოსაკვლევად გადასაცემად კრიმინალისტიკურ ტექნიკაში შემუშავებული ხერხებითა და მეთოდებით. საგნებისა და ობიექტების დათვალიერების დროს მათზე აღმოჩენილი სპერმის კვალი, შემდგომში მოძებნის გაადვილების მიზნით, მიზანშეწონილია გარშემო რაიმე თვალსაჩინო ნიშნით აღინიშნოს და მთელი ეს პროცესი დეტალურად აღიწეროს შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ოქმში.

ვ) თმის კვალი. სისხლის, ნერწყვისა და სპერმის კვალთან ერთად შემთხვევის ადგილზე შეიძლება აღმოჩენილი იქნეს აგრეთვე თმის ღერები, რომლებიც განსაკუთრებული სიფრთხილით უნდა იქნეს ამოღებული, სათანადოდ შეფუთული და ექსპერტიზაზე გადაგზავნილი.

შემთხვევის ადგილზე თმის ნაწილები შეიძლება დარჩეს, როგორც დაზარალებულისა და მოძალადის ურთიერთშებრძოლებისას თმების მოგლეჯით, ისე ბუნებრივი ცვენით ან თმების დავარცხნით. ამიტომ შემთხვევის ადგილის დათვალიერების დროს წინასწარ საორიენტაციოდ უნდა განისაზღვროს და დადგინდეს არა მარტო დანაშაულის ჩადენის მექანიზმი, არამედ ის ადგილი და საგანი (ობიექტი), სადაც და რომელზეც შეიძლება იყოს დატოვებული მართლსაწინააღმდეგო დანაშაულებრივი ქმედების ჩამდენი პირის თმის მონაგლეჯი ნაწილები ან თმის ღერები.

შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი თმის ნაწილებითა და ცალკეული ღერების გამოკვლევით შეიძლება დადგინდეს მათი წარმოშობის მექანიზმი და აიხსნას — დაზარალებულს ან მოძალადეს ბუნებრივად ჩამოუვარდა თმის ეს ნაწილები, თუ მასზე იმოქმედეს რაიმე ძალით და მოავლიჯეს იგი ტანიდან (თავიდან). თმების მონაწევები და მონაგლეჯი ნაწილების არსებობა, უპირველეს ყოვლისა, მიუთითებს იმაზე, რომ აქ ადგილი ჰქონდა ძალადობას და იგი გარკვეულწილად ხსნის დანაშაულის ჩადენის მექანიზმს. ამასთან, იგი საშუალებას

გვაძლევს დავადგინოთ თმის დამტოვებელი პირის ფიზიკური მონაცემები, მისი ჯანმრთელობის მდგომარეობა, თმის კუთვნილება და მოხდეს პიროვნების იდენტიფიკაცია, დადგინდეს, მოცემული საძიებო პირის შემთხვევის ადგილზე ყოფნის და სხეულის რა ადგილიდანაა მოწყვეტილი ან მოგლეჯილი გამოსაკვლევად წარმოდგენილი თმის ფერი და სხვ.

ყოველივე ზემოაღნიშნული ხელს გვიწყობს სწორი ოპერატიულ-სამძებრო და საგამოძიებო ვერსიების აგება-შემოწმებაში, დანაშაულის სწრაფ, სრულ გახსნასა და გამოსაძიებელ საქმესთან დაკავშირებით ობიექტური ჭეშმარიტების დადგენაში.

ზ) სუნის კვალი ანუ ოდოროლოგია. დანაშაულთა გახსნისა და თავიდან აცილების მიზნებისათვის ადამიანის სუნის კვალი დიდი ხანი იყვროდა კრიმინალისტთა ყურადღებას და ამ მიზნით ფართოდ გამოიყენებოდა ისეთი დამხმარე საშუალება, როგორიცაა სპეციალურად გაწერტილი ძაღლები შესაბამისი სახელწოდებით. მაგრამ ძაღლის მიერ ხალხმრავალ ქუჩაში ან ამისათვის სპეციალურად შეკრებილ პირთა შორის მოთავსებულ ეჭვმიტანილის ამოცნობას ხომ ვერ მივცემთ დამოუკიდებელი სახის მტკიცებულებას. იგი შეიძლება გამოყენებული იქნეს მხოლოდ ოპერატიულ-სამძებრო მიზნებისა და ტაქტიკური ხერხების სახით. ამასთან, მათი დახმარებით არა ერთი სისხლის სამართლის საქმე იქნა გახსნილი ცხელ კვალზე მიდევნებით. ამიტომ მიმდინარეობს სისტემატიური მუშაობის გაუმჯობესება შემთხვევის ადგილზე ადამიანის მიერ დატოვებული სუნის ამოღება-დაშვება-გამოკვლევის ხერხებისა და საშუალებების სრულყოფასთან მიმართებით.

დადგენილია, რომ მატერიალური სამყაროს ყველა ობიექტი, საგანი, მათ შორის ადამიანებიც თავიანთთვის დამახასიათებელი ნივთიერი შემადგენლობებით ერთიმეორისგან განსხვავდებიან და გამოყოფენ ერთიმეორისგან განმასხვავებელ სუნს, რაც საშუალებას იძლევა სპეციალური შესაბამისი დეტექტორით დროულად იქნეს მოძებნილი და დადგენილი მათი ადგილსამყოფელი.

ადამიანის სუნი მრავალი კომპონენტისგან შედგება. კერძოდ, მისთვის დამახასიათებელი სუნის ჩამოყალიბებაზე გარკვეულ გავლენას ახდენს ის

ბუნებრივი გარემო-ვითარება, სადაც და რომელშიც უხდება მას აღზრდა-ჩამოყალიბება, მის მიერ გადატანილი სხვადასხვა სახის ავადმყოფობა, პროფესიული საქმიანობა, მის მიერ ყოველდღიურად გამოყენებული ტუალეტის და ჰიგიენის საგნები, კვების რაციონი და სხვ.

ყოველი ამგვარი სუნი თავს იყრის და ბუდობს ადამიანის სხეულში და ერთ მთლიანობაში წარმოქმნის მისთვის დამახასიათებელ და სხვებისგან განმასხვავებელ სუნს. ადამიანის სხეულში ჩადებული სხვადასხვა საგნების, ობიექტებისა და გარემოებაში წარმოქმნილი სპეციფიკური სუნი, ერთ მთლიანობაში გადამუშავებული სახით, მცირე ზომის — შეუმჩნეველი ფორებით დაფარული სხეულიდან სისტემატიურად გამოიყოფა ადამიანის სხეულიდან და თავის შეუმჩნეველ სპეციფიკურ სუნს ტოვებს. იგი თავის სუნს ტოვებს ყველგან, სადაც იჯდა, იდგა ან იწვა. აგრეთვე შემთხვევის ადგილზე დარჩენილ მის კუთვნილ საგანზე.

წარმოქმნის დროისა და მექანიზმის მიხედვით ადამიანის სუნის კვალი მიღებულია დაიფოს შემდეგ სამ ჯგუფად: ახალ, ნორმალურ და ძველი სახის კვალებად. ახალს მიაკუთვნებენ ისეთი სახის სუნის კვალს, რომელიც დატოვებულია ერთი საათის წინ; ნორმალურს — ისეთ კვალს, რომელიც დატოვებულია სამი საათის წინ; ძველს — ისეთ კვალს, რომელიც ადამიანის მიერ დატოვებულია სამ საათზე მეტი ხნით ადრე. ამასთან დადგენილია, რომ ღია ადგილას დატოვებული ადამიანის სუნი თავის წარუშლელ თვისებებს ინარჩუნებს ოც საათამდე.

ასევე, დადგენილია, რომ ადამიანის სუნი განსაკუთრებით კარგად და შედარებით დიდხანს ინარჩუნებს თავის ნამდვილ რეალურ სუნს შემდეგ საგნებში: შალის ქსოვილი, ფეხსაცმელი, ქუდი, ხის ნაწარმი, სველი ნიადაგი, ბალახი, თოვლი. ხოლო ცუდად ინარჩუნებს თავის სუნს უტყევი ზედაპირის მქონე საგნები, მოასფალტირებული ადგილი და ლითონის ნაწარმი.

ყოველივე ზემოაღნიშნული აუცილებლად უნდა იქნეს გათვალისწინებული შემთხვევის ადგილზე ადამიანის სუნის ალების დროს. შემთხვევის ადგილზე ადამიანის სუნის აღმოჩენისა და ამოღებისათვის

წინასწარ უნდა მოვაშალოთ ამისათვის საჭირო ყველა მასალა: სუნის ალების ზელსაწყო; სპეციალური დეტექტორი; სუნის კვალის კონსერვირებისათვის საჭირო ზელსაწყო. იქვე უნდა მოვიმარჯოთ საგამომიებო ჩემოდანში მოთავსებული დამხმარე ზელსაწყოები.

შემთხვევის ადგილზე არსებული ადამიანის სუნის ასაღებად იყენებენ სხვადასხვა ზერხსა და საშუალებას. კერძოდ, მოზრდილი სამედიცინო შპრიცს კონსერვირებულ ქილაში გადასატანად, მარლას, ბამბას ან ზელსახოცს. ზელსახოცს, ბამბას ან მარლას მოათავსებენ იმ ადგილზე, სადაც წინასწარი მონაცემებით აუცილებლად უნდა იყოს დანაშაულის ჩადენის დროს იქ მყოფი ადამიანის სუნი, ან მის მიერ იქ დარჩენილ საგანზე და მას ზემოდან მჭიდროდ გერმეტიულად დააფარებენ ცელოფნის ქაღალდს ან ლითონის ფირფიტას. 30 წუთის შემდეგ კვალზე მოთავსებულ კვალის გადამღებ საგანსაილებენ და შესაძლად გადაიტანენ კონსერვირებულ ქილაში. ამავე მიზნით გამოიყენებენ აგრეთვე სტერილიზებულ ნახშირის მრგვალ მარცვლებს, რომლებსაც დაყრიან იმ ადგილზე, სადაც წინასწარი მონაცემებით ადამიანის სუნია, რამდენიმეჯერ გაატარებენ მასზე და შემდეგ ამასაც გადაიტანენ და მოათავსებენ გამოტუმბულ პერმეტულ დაზურულ კოლაში და ამ სახით მას შეინახავენ გამოყენების საჭიროებად. აღებული სუნის გამძლეობა და ვარგისიანობა შემთხვევის ადგილზე დამტოვებული პირის იდენტიფიკაციისათვის შეიძლება გაგრძელდეს 20 წელზე მეტ ხანს.

ისევე, როგორც ყველა სახის კვალის ამოღების პროცედურას, ადამიანის სუნის ამოღების ეს პროცესიც დეტალურად უნდა აღიწეროს შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ოქმში. ამასთან, კონსერვირებულ ქილას, რომელშიც მოთავსებულია შემთხვევის ადგილზე აღებული ადამიანის სუნი, უნდა გაუკეთდეს წარწერა იმის შესახებ, თუ სად, როდის, ვის მიერ და როგორ იქნა აღებული და ქილაში გადატანილი ადამიანის სუნი. წარწერა დამოწმებული უნდა იქნეს გამომძიებლისა და იქ მყოფი სპეციალისტის ზელმოწერით. ამასთან, იგი უნდა შეიფუთოს, დაილუქოს და მომზადდეს ექსპერტიზაზე გადასაცემად.

საკონტროლო კითხვები

1. რას ნიშნავს სიტყვა ტრასოლოგია;
2. რა არის ტრასოლოგიის კვლევის საგანი, მისი მიზნები და ამოცანები;
3. როგორაა კრიმინალისტიკაში გაგებული კვალის ცნება;
4. როგორაა კლასიფიცირებული ტრასოლოგიის კვლევის ობიექტები;
5. როგორ შეიძლება ჩამოყალიბდეს ტრასოლოგიის ცნება, მისი განმარტება;
6. რა ძირითადი სახის კვალებს შეისწავლის ტრასოლოგია;
7. როგორია კვალთა კლასიფიკაცია კვალის წარმოქმნის მექანიზმის მიხედვით;
8. რა განსხვავებაა დინამიკური და სტატიკური სახის კვლევებს შორის;
9. რამდენი სახის შეიძლება იყოს ზედაპირული სახის კვალ;
10. რა არის ნეგატიური კვალი;
11. რას შეისწავლის ადამიანის ფეხის კვალი;
12. რა და რა სახის შეიძლება იყოს ფეხის კვალი;
13. როგორ უნდა მოხდეს მოცულობითი და ზედაპირულის სახის ფეხის კვალის დამუშავება-გამოკვლევა;
14. როგორ უნდა მოხდეს თოვლზე და ფხვიერ მიწაზე ფეხის კვალიდან ტვიფრის ჩამოსხმა;
15. როგორ უნდა მოხდეს ფეხის კვალის გაზომვა და მის მიხედვით ადამიანის სიმაღლის დადგენა;
16. რა არის ფეხის კვალის ზოგადი და კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნები;
17. რას შეისწავლის გატეხის იარაღების კვალი;
18. რა და რა სახით შეიძლება იყოს გატეხის იარაღების კვალი;
19. როგორ უნდა მოხდეს გატეხის იარაღების მიერ დატოვებული მოცულობითი კვალის დამუშავება-ფიქსაცია;

20. რა ძირითად მიზანს ისახავს სატრანსპორტო საშუალებათა კვალების შესწავლა;
21. როგორ უნდა მოხდეს შემთხვევის ადგილზე ავტომანქანის ოთხივე საბურავების კვალის აღმოჩენა;
22. როგორ უნდა მოხდეს ავტომანქანების მიერ დატოვებულ კვალთა დამუშავება-გამოკვლევა;
23. როგორ შეიძლება კვალის მიხედვით ავტომანქანის საბურავების რადიუსისა და ა/მანქანის ღერძის საგნის დადგენა;
24. რა მნიშვნელობა აქვს ადამიანის კბილისა და ფრჩხილების კვალის შესწავლას;
25. როგორ შეიძლება მოხდეს კბილის კვალის ნიმუშების აღება;
26. რა ძირითადი თავისებურებებით ხასიათდება კბილის კვალის ზოგადი და კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნები;
27. როგორ და რა თავისებურებებით უნდა მოხდეს ხელის თითების ფრჩხილების კვალის დამუშავება;
28. რა თავისებურებებით ხასიათდება ცხოველთა ფეხის კვალის დამუშავება-გამოკვლევა;
29. რა თავისებურებებით ხასიათდება მიკრონაწილაკების კრიმინალისტიკური გამოკვლევა;
30. სად და როგორ უნდა მოხდეს მიკრონაწილაკების აღმოჩენა და ფიქსაცია;
31. რა თავისებურებებით ხასიათდება სისხლის კვალის აღმოჩენა და ფიქსაცია;
32. რა ხერხები და სამეცნიერო ტექნიკური საშუალებები შეიძლება გამოვიყენოთ გამხმარი სისხლის კვალის აღმოსაჩენად;
33. როგორია ნერწყვის კრიმინალისტიკური დახასიათება-გამოკვლევა;
34. სად და როგორ უნდა მოვებნოთ სპერმის კვალი;
35. სად და როგორ უნდა მოხდეს შემთხვევის ადგილზე, დარჩენილის თმის ნაწილებისა და ღერების აღმოჩენა;

36. რა შეიძლება დადგინდეს შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი თმის ნაწილებითა და ღერებით;
37. როგორ და რა მიმართებით შეიძლება გამოვიყენოთ ადამიანის სუნის კვალი;
38. როგორ უნდა მოხდეს შემთხვევის ადგილზე არსებული ადამიანის სუნის ამოღება და მისი დაკონსერვება.

თავი X. კრიმინალისტიკური სწავლება ადამიანის ხელის თითების კვალითა შესახებ

§1. დაქტილოსკოპიის ცნება, არსი და მნიშვნელობა

დამნაშავეობასთან ბრძოლის მიზნებისათვის, მეცნიერული თვალთახედვით, ადამიანის ხელის თითების ქარგები თავიანთი ორიგინალური აგებულებისა და სპეციფიკური ნიშნებით პირველად გამოყენებული იქნა XIX საუკუნის სამოციან წლებში ვილ-იამ გერშელის მიერ პენსიების სხვა პირებზე გაცემის თავიდან აცილებისა და მსჯავრდებულ პირთა რეგისტრაციისათვის. ამის შემდეგ არ გასულა დიდი დრო და ხელის თითების ქარგების გამოყენება ფართოდ დაინერგა დამნაშავეობასთან ბრძოლის საქმეში და, შეიძლება ითქვას, იგი გახდა კრიმინალისტიკური მეცნიერების ჩამოყალიბების დასაბამი.

დამნაშავეობასთან ბრძოლის თვალსაზრისით ადამიანის ხელის თითების ქარგების ფართო გამოყენებას კრიმინალისტიკურ ლიტერატურაში მიღებულია ვუწოდოთ „დაქტილოსკოპია“. ტერმინი „დაქტილოსკოპია“ მომდინარეობს ბერძნულიდან („დაქტილოს“ – თითი, „სკოპეინ“ – ვუცქერ, ვუყურებ, ვაკვირდები) და ნიშნავს თითის ყურებას, მის გასინჯვას, მასზე დაკვირვებას.

ე. ლოკარის გადმოცემით, ეს ტერმინი შემოღებულია ექიმ ფრანცისკო ლატცინის მიერ. თუმცა არსებობს სხვა მოსაზრებაც. კერძოდ, რ. ჰეინდლის გადმოცემით, ტერმინი „დაქტილოსკოპია“ შემოღებულია ჟუან ვუცეტიჩის მიერ.

დღესდღეობით ხელის თითების ქარგებისადმი მიძღვნილი ყველა ნაშრომი მოხსენიებულია დაქტილოსკოპიის სახელწოდებით.

კრიმინალისტიკის მიერ განსაკუთრებული ყურადღება იქნა გამოჩენილი დაქტილოსკოპიის საკითხების მეცნიერულ დამუშავებასთან მიმართებით და კრიმინალისტიკის საგნის ჩამოყალიბებიდან სულ რამდენიმე წელიწადში შეიქმნა დაქტილოსკოპიის პრობლემებისადმი მიძღვნილი მრავალი საინტერესო ნაშრომი. კერძოდ: გერმან

დოსტალის „დაქტილოსკოპია“, 1904; ვ. როშერის „დაქტილოსკოპიის სახელმძღვანელო“, 1905; ვ. ლებედვეის „დანაშაულთა გახსნის ხელოვნება. დაქტილოსკოპია“, 1912; ვ. გორჩენკოს „დაქტილოსკოპია და ძებნა“ 1914 და სხვ¹.

დაქტილოსკოპიის ცნება ადრე გამოცემულ კრიმინალისტიკის ზოგიერთ სახელმძღვანელოში განმარტებულია, როგორც მეცნიერება ადამიანის ვინაობის დადგენის შესახებ თითების ბალიშებზე არსებული კანის ქარგების მიხედვით. ანალოგიური სახის განმარტება მოცემულია დაქტილოსკოპიის საკითხებისადმი მიძღვნილ ზოგიერთი ავტორის ნაშრომებშიც.

დაქტილოსკოპიის ასეთი განმარტება სრულყოფილად ვერ ასახავს მის ნამდვილ არსს. ამ განმარტების ძირითადი ნაკლი ისაა, რომ მასში არაფერია ნათქვამი დანაშაულთა რეგისტრაციისათვის ქარგების გამოყენებაზე. ამავე დროს, ადამიანის ვინაობას ვადგენთ არა თითების ანაბეჭდების მიხედვით, არამედ პიროვნების სარეგისტრაციო ბარათში შეტანილი მონაცემებით. ხელის თითების მიერ წარმოებულ კვალში აღბეჭდილი ქარგების მიხედვით ვახდენთ მარტოოდენ პიროვნების იდენტიფიკაციას, ე.ი. იმას, რომ შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი ხელის თითების კვალი დატოვებულია მოცემული პიროვნების მიერ, მაგრამ იგი შეიძლება ატარებდეს რამდენიმე გვარს, სახელსა და შესაბამის ბიოგრაფიას. ასეთი პიროვნების ნამდვილი ვინაობის დადგენა შესაძლოა ადრე რეგისტრირებული მისი დაქტილოსკოპიური ბარათის მონაცემებით და მასზე ასახული ხელით თითების ქარგების ზოგადი და კერძო ნიშნების საფუძველზე.

თუ დაქტილოსკოპიის მიზანია შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი ხელის თითების ანაბეჭდებით პიროვნების იდენტიფიკაცია და დანაშაულში მზილებულ პირთა რეგისტრაცია, მაშინ, ცხადია, ეს გარემოებაც უნდა იქნეს ასახული დაქტილოსკოპიის ცნებაში.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, დაქტილოსკოპიის ცნება შეიძლება ჩამოყალიბდეს შემდეგნაირად: **დაქტილოსკოპია არის**

¹ ამასთან დაკავშირებით უფრო ვრცლად იხ. შ. ფაფიაშვილი, დაქტილოსკოპია და მისი როლი დანაშაულებასთან ბრძოლის საქმეში, თბ., 1999 წ.

კრიმინალისტიკური ტექნიკის ის დარგი, რომელიც სწავლობს ადამიანის ხელის თითების ბოლო ფალანგებზე დერილოვანი ზაზების აღმოცენებას, მათ აღნაგობას, ქარგების საზოგადოებას, მათი ზოგადი და კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნების განლაგებას, ქარგების კვალთა წარმოქმნის მექანიზმს, კვალთა გამოვლინება-გამოკვლევისა და გამოყენებას პიროვნების იდენტიფიკაციისა და სისხლის სამართლის დანაშაულთა რეგისტრაციისათვის.

შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილ ხელის თითების კვალს უადრესად დიდი მნიშვნელობა აქვს დანაშაულის გახსნისა და გამოსაძიებელ საქმესთან დაკავშირებით ობიექტური ჭეშმარიტების დადგენისათვის.

მაგალითად, ერთ-ერთი დაწესებულების სალაროს გაქურდვის დროს, საიდანაც გაიტაცეს ბარში არსებული დიდი რაოდენობის თანხა, შემთხვევის ადგილის დათვალიერებით დადგინდა, რომ ცეცხლგამძლე კარადა, საიდანაც წაღებული იყო ფული, კარებმოგლეჯილი, იატაკზე ეგდო. იქვე ეყარა დანაშაულის ჩადენის იარაღები, რომელთა დათვალიერების დროს მათზე აღმოჩნდა ხელისგულისა და თითების რამდენიმე კვალი.

შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი ხელისგულისა და თითების ანაბეჭდები ეჭვმიტანილ ფ-სა და პ-ს დაქტილოსკოპიურ ბარათებთან ერთად სათანადო წესების დაცვით გადაიგზავნა ექსპერტიზაზე. ექსპერტიზით დადგინდა, რომ შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი ხელისგულისა და თითების ანაბეჭდები დატოვებული იყო ვინმე ფ-სა და პ-ს მიერ.

დაკითხვის დროს ფ-მა და პ-მ თავდაპირველად უარყვეს დანაშაულის ჩადენაში თავიანთი მონაწილეობა, მაგრამ დაქტილოსკოპიური ექსპერტიზის დასკვნის წარდგენის შემდეგ მათ შეცვალეს თავიანთი ჩვენება და დაწვრილებით აღწერეს დანაშაულის ჩადენის მთელი მექანიზმი.

პრაქტიკაში შეიძლება მოხდეს ისიც, რომ შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი თითების კვალის დამტოვებელი პირი არავითარ კავშირში არ იყოს დანაშაულის ჩადენასთან. ამიტომ შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილ თითების კვალს არ შეიძლება მივანიჭოთ

გადაჭარბებული მნიშვნელობა. ხელის თითების კვალის აღმოჩენა ჯერ კიდევ არ ნიშნავს იმას, რომ იგი აუცილებლად დატოვებულია დამნაშავეს მიერ. უპირველეს ყოვლისა, იგი შეტყვევებს მხოლოდ იმაზე, რომ პირი, რომელსაც ეკუთვნის აღმოჩენილი კვალი, ნამდვილად ყოფილა შემთხვევის ადგილზე. ამის შემდეგ უნდა დადგინდეს, თუ როდის და რატომ იყო აღნიშნული პირი შემთხვევის ადგილზე. ე.ი. უნდა დადგინდეს მიზეზობრივი კავშირი შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი თითების კვალის წარმოქმნასა და ჩადენილ დანაშაულებრივ მოქმედებას შორის.

დაქტილოსკოპური ექსპერტიზის ჩატარებით ექსპერტი ადგენს მხოლოდ პირის მიერ საგანზე ხელის შეხების ფაქტს. ხოლო საკითხი, თუ ვინ ჩადინა დანაშაული — უნდა დაადგინოს გამოძიებელმა (სასამართლომ) საქმეზე შეკრებილ ყველა მტკიცებულებათა საფუძველზე.

იმისათვის, რომ შევძლოთ შემთხვევის ადგილზე დარჩენილი თითების კვალის აღმოჩენა, რეკომენდებულია დათვალიერებისას, პირველ რიგში, ყურადღება მიექცეს უშუალოდ დანაშაულის ჩადენის იარაღს ან ისეთ საგნებს და ნივთებს, რომელსაც დანაშაულის ჩადენის პროცესში დამნაშავე, საეარუდოდ, შეეხებოდა. ამ საგნებზე აღმოჩენილი თითების კვალი შეიძლება წარმატებით იქნეს გამოყენებული დამნაშავეს დადგენისათვის.

შემთხვევის ადგილზე დატოვებული თითების ანაბეჭდების აღმოჩენისა და მათი სწორად გამოყენების შემთხვევები საგამოძიებო პრაქტიკაში საკმაოდ უხვად მოიპოვება, მაგრამ, სამწუხაროდ, მათ გვერდით ჯერ კიდევ ეხედებით ისეთ შემთხვევებს, როცა საგამოძიებო ორგანოს მუშაკები ნაკლები გულისხმიერებით ეკიდებიან შემთხვევის ადგილის დათვალიერებას, ჯეროვნად არ აწარმოებენ საგნების და ნივთების დათვალიერება-გამოკვლევას თითების უფერული კვალის გამოვლინების მიზნით, რითაც, ცხადია, ფერხდება დანაშაულის გახსნა და დამნაშავეს დროული დადგენა.

მაგალითად, ერთ-ერთი მაღაზიის ქურდობის საქმეზე გამოძიებელმა დაბალ ღონეზე ჩაატარა შემთხვევის ადგილის დათვალიერება, კერავითარი კვალი ვერ აღმოაჩინა და იმ დასკვნამდეც მივიდა,

თითქოს ადგილი ჰქონდა ქურდობის სიმულაციას, რის გამოც მან ბრალიც წაუყენა მატერიალურ პასუხისმგებელ პირს. ეს უკანასკნელი მხოლოდ განმეორებით ჩატარებულმა დათვალიერებამ იხსნა უმართებულო დევნისაგან.

შემთხვევის ადგილის განმეორებით დათვალიერების მონაწილე სპეციალისტის მიერ აღმოჩენილი იქნა ადამიანის ფეხისა და სისხლის კვალი, ტანისამოსის ნახევები და სხვ. აგრეთვე, ხელის თითების კვალი, რომელიც როგორც შემდეგში დაქტილოსკოპიური ექსპერტიზით დადგინდა, დატოვებული იყო არა მატერიალური პასუხისმგებელი პირის, არამედ ადრე ნასამართლეობის მქონე გ-ს მიერ. ამ უკანასკნელმა დაკითხვისას ჯერ სრულიად უარყო აღნიშნულ დანაშაულში რაიმე მონაწილეობა, მაგრამ როდესაც გაეცნო დაქტილოსკოპიური ექსპერტიზის დასკვნას, თავი დამნაშავედ ცნო და აღიარა ჩადენილი დანაშაული.

შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი თითების კვალის მნიშვნელობა მართოდენ მკვლელობის, გაძარცვის, ყაჩაღური თავდასხმის, ქურდობისა და გაუპატიურების საქმეებით არ შემოიფარგლება. ადამიანის ხელის თითების კვალს ასევე დიდი ღირებულება გაქცეა შეუძლია დანაშაულის ჩადენაში მონაწილე სხვა პირთა დადგენაშიც. იგი ასევე წარმატებით შეიძლება გამოყენებული იქნეს თაღლითობის, გამოძალავის, შექრთამეობის, სამსახურებრივი მღვდომარეობის ბოროტად გამოყენების და სხვა სახის საქმეებზე. მაგალითად, შექრთამეობაში მონაწილე პირთა შეხვედრის ან უშუალოდ ქრთამის გადაცემის ადგილას ან თვით ქრთამის საგანზე აღმოჩენილი ხელის კვალი შეიძლება გამოყენებულ იქნეს დანაშაულის შემდგომი გახსნისათვის.

ადამიანის ხელის თითების ქარგები შეიძლება გამოყენებულ იქნეს უცნობი გვამების ამოსაცნობადაც, თუკი ისინი ადრე რეგისტრირებული იყვნენ ან თუ რაიმე საგანზე, ნივთზე გვექნება მათ მიერ დატოვებული თითების ანაბეჭდები. მაგალითად, ერთ-ერთი მდინარის ნაპირიდან ამოღებული იქნა უცნობი მამაკაცის გვამი, რომელსაც მკერდისა და მუცლის არეში მიყენებული ჰქონდა 27 ღია ჭრილობა; მკერდის მარცხენა მხარესა და ქვედა ყბაზე ემჩნეოდა

ტყვიით ნაჭრილობები. ადგილობრივი მაცხოვრებლებიდან გვამი ვერაინ ვერ ამოიციო. დათვალიერების შემდეგ გვამი გადაგზავნილ იქნა მორგში. სასამართლო-სამედიცინო ექსპერტიზამ დაადგინა, რომ სიკვდილის დადგომის მომენტიდან გასული იყო სამ თვეზე მეტი (ასაკი – დაახლოებით 35-40 წელი).

მოცემულ დანაშაულებრივ ფაქტზე, პირველ რიგში შემოწმებულ იქნა ყველა ახლო რაიონის პოლიციის განყოფილებაში უგზო-უკვლოდ დაკარგული პირთა შესახებ შემოსული განცხადებები. აქედან ყურადღება მიიპყრო მოჭალაქე ზ-ს განცხადებამ (მასში მოყვანილი გარემოება: დაკარგვის დრო, დაკარგული პირის ასაკი, სქესი და სხვ. ეთხვეოდა აღმოჩენილი გვამის მონაცემებს); აღნიშნული გვამი ამოსაცნობად წარუდგინეს განმცხადებელს. მიუხედავად იმისა, რომ გარეგნობის მიხედვით (გვამის გახრწნის გამო) შეუძლებელი იყო მისი ამოცნობა, იგი მაინც თავის ქმრად მიიღო, რადგან მისი განცხადებით, გვამთან აღმოჩენილი ტანისამოსი ძალიან ემსგავსებოდა იმ ტანისამოსს, რომელიც მის ქმარს ეცვა დაკარგვის დღეს. შემდეგ გვამი ამოსაცნობად წარუდგინეს დაზარალებულის დას, რომელმაც კატეგორიულად განაცხადა, რომ აღმოჩენილი გვამი მის ძმას არ ეკუთვნოდა. საქმის ვითარების გასარკვევად მოახდინეს აღმოჩენილი გვამის დაქტილოსკოპირება: მიღებული თითების ქარგები შეადარეს სარეგისტრაციო კარტოთეკაში არსებულ ადრე რეგისტრირებულ დაქტილოსკოპიურ ბარათზე აღბეჭდილ თითების ქარგებთან. შედარებითი გამოკვლევით დადგინდა ამოუცნობი გვამისა და ზ-ს თითების ქარგების ერთნაირი წარმოშობა.

ამრიგად, ამოუცნობი გვამის ნამდვილი ვინაობა დადგენილ იქნა დაქტილოსკოპიური ექსპერტიზით, რომლის დროსაც შესადარებელ ნიმუშებად გამოიყენეს ადრე რეგისტრირებული მისი კუთვნილი დაქტილოსკოპიური ბარათი.

ამოუცნობი გვამის პიროვნება შეიძლება დადგინდეს აგრეთვე მაშინაც, როცა მისი სარეგისტრაციო დაქტილოსკოპიური ბარათი არა გვაქვს. ამ დროს გვამის თითების ანაბეჭდებს ადარებენ უგზო-უკვლოდ დაკარგული პირის მიერ სიცოცხლის პერიოდში რაიმე საგანზე ან ნივთზე დატოვებულ თითების კვალს.

ასეთ შემთხვევაში აუცილებელია ექსპერტს გამოსაკვლევად გადაეგზავნოს გვამის დაქტილოსკოპიური ბარათი და საგარეულო – უგზო-უკვლოდ დაკარგული პირის მიერ სიცოცხლის პერიოდში ამა თუ იმ საგანზე დატოვებული თითების კვალი (ან კვალიანი საგანი). ამ საგნებზე აღმოჩენილი თითების კვალის გადაგზავნამდე რეკომენდებულია ჯერ დაერწმუნდეთ, რომ იგი ნამდვილად დატოვებულია უგზო-უკვლოდ დაკარგული პირის მიერ. ამ მიზნით, ამოწმებენ და გამოიყენებენ ყველა იმ პირის ანაბეჭდებს, ვინც უგზო-უკვლოდ დაკარგული პირის გარდა კიდევ შეიძლებოდა შეხებოდა მოცემულ საგანს. აღნიშნულის შემდეგ ამ საგანზე დატოვებულ ხელის კვალს (ან თვით კვალიან საგანს) გადაგზავნიან ექსპერტიზაზე, სადაც ახდენენ მის შედარებით გამოკვლევას გვამის თითების ანაბეჭდებთან. თუ გამოკვლევით დადგინდება, რომ ორივე – შესადარებელ და გამოსაკვლევ თიხეებზე გამოსახულია ერთი და იგივე დერილოვანი ქარგა, მაშინ დადგინდება ისიც, რომ უცნობი გვამი სწორედ ის უგზო-უკვლოდ დაკარგული დასაძებნი პირია, რომელიც ცხოვრობდა ან მუშაობდა იმ ადგილას, საიდანაც ამოღებული იქნა მისი ხელის თითების კვალი (ან კვალიანი საგანი).

დაქტილოსკოპიის აღმოცენებითა და პრაქტიკული რეალიზაციით წარმატებით იქნა გადაწყვეტილი აგრეთვე დაშინაშეკითა კრიმინალისტიკური რეგისტრაციის პრობლემა.

დაშინაშეკითასთან ბრძოლის მიზნებისთვის ფართო გამოყენება ჰპოვა არა მარტო ხელის თითების ბოლო ფალანგებზე მოთავსებულმა დერილოვანმა ქარგებმა და შემთხვევის ადგილზე მათ მიერ წარმოქმნილმა ანაბეჭდებმა, არამედ ხელის თითების ბოლო ფალანგებზე მოთავსებულმა ფორებმაც, რომელთა გამოკვლევამ პიროვნების დადგენის მიზნით მიიღო ფოროსკოპიული კვლევის ანუ ფოროსკოპიული ექსპერტიზის სახელწოდება.

პრაქტიკაში გარკვეული გამოყენება მოიპოვა აგრეთვე შემთხვევის ადგილზე არსებული კრიალა ზედაპირის მქონე საგანზე აღმოჩენილი შიშველი ფეხისა და ადამიანის ხელის გულის ანაბეჭდების გამოკვლევებმა პიროვნების იდენტიფიკაციის მიზნებისათვის, რაც, ასევე, დაქტილოსკოპიური ექსპერტიზის ცნებაში თავსდება.

§2. დაქტილოსკოპიის წარმოშობისა და განვითარების მოკლე ისტორიული მიმოხილვა

დაქტილოსკოპიური მეცნიერების აღმოცენებისა და განვითარების ისტორიის საკითხთან დაკავშირებით არსებობს აზრთა სხვაობა. კრიმინალისტიკა ერთი ნაწილი ცდილობს დაქტილოსკოპია წარმოადგინოს, როგორც უძველესი მეცნიერება, რომელიც თითქოს მომდინარეობს პალეოლითური პერიოდიდან. მათი აზრით, ჩინეთში ჯერ კიდევ VII საუკუნეში თითების ანაბეჭდებს იყენებდნენ პიროვნების იდენტიფიკაციისათვის (გაიგივებისათვის). უფრო მეტიც, თითქოს ისტორიამდელი კაცობრიობა იცნობდა დაქტილოსკოპიას.

რუსი რევოლუციამდელი ანთროპოლოგი მ. მარგულისი მხოლოდ სქოლიოში მიუთითებს, რომ ჩინეთში თითების ანაბეჭდებს დიდი ხნის წინ იყენებდნენ პოლიციის მიზნებისათვის¹. ასევე, ავსტრიელი კრიმინალისტი ჰანს გროსი ყოველგვარ წყაროზე მიუთითებს გარეშე აღნიშნავდა, რომ ჩინელები ჯერ კიდევ უძველესი დროიდან იყენებდნენ დერილოვან ხაზებს პიროვნების იგივეობის დასადგენად².

ამ შეხედულებას განსაკუთრებული თავგამოდებით იაცავს საკმაოდ ცნობილი გერმანელი კრიმინალისტი რ. ჰეინდლი³, რომელმაც ამ საკითხების შესასწავლად იმოგზაურა ინდოეთში, აღმოსავლეთ აზიაში, სამხრეთ ამერიკასა და სხვა მრავალ ქვეყანაში და თავის ფუნდამენტურ ნაშრომებში მივიდა იმ დასკვნამდე, თითქოს დაქტილოსკოპიური მეცნიერება 500 წელზე მეტად ხნიერია ევროპის ყველაზე უძველეს უნივერსიტეტზე.

ასევე, ზოგიერთი ქართველი კრიმინალისტის აზრით, პირველყოფილ ადამიანს საოცრად ზუსტი ცნობები ჰქონდა ხელის თითების

დერილოვან ხაზებზე და ამ ხაზებით წარმოქმნილ ქარგებზე⁴.

კრიმინალისტებს შორის ასეთი აზრის გავრცელებას შეიძლება ხელი შეუწყოს იმ გარემოებამ, რომ კრიმინალისტიკის სახელმძღვანელოების ავტორები ამ საკითხს დუმილით გვერდს უვლიან და არაფერს ამბობენ დაქტილოსკოპიის წარმოშობისა და მისი განვითარების ისტორიის სწორად გაგების შესახებ.

ამ აზრის მიმდევარი კრიმინალისტების ერთი ნაწილი დაქტილოსკოპიის განვითარების ისტორიას განიხილავს ცალკეული პერიოდების მიხედვით.

ასე მაგალითად, ე. ლოკარი დაქტილოსკოპიის ისტორიაში ასხეავენ სამ ძირითად ხანას: წინაისტორიულს, ემპირიულსა და მეცნიერულს⁵.

დაქტილოსკოპიის განვითარების ისტორიას ასეთივე თანმიმდევრობით იხილავს დ. მირიანაშვილი და გ. გელბახიანი⁶.

რ. ჰეინდლი დაქტილოსკოპიის ისტორიას იხილავს შემდეგი სისტემით: I თავში ეხება წინაქრისტიანულ ეპოქას, სადაც უშუალოდ იხილავს აღმოსავლეთის ქვეყნებს — ჩინეთსა და იაპონიას; II თავში — აზიის ქვეყნებს 1850 წლამდე; III თავში — ევროპის ქვეყნებს 1850 წლამდე, IV თავში კი ახალ პერიოდს მთლიანად ყველა ქვეყანაში.

კრიმინალისტიკა მეორე ჯგუფის წარმომადგენლები (ი. კრილოვი და სხვ.) თუმცა დაქტილოსკოპიის ისტორიას პერიოდებად არ ყოფენ, მაგრამ მას ფაქტობრივად მაინც ამ საფეხურების შესაბამისად იხილავენ.

დაქტილოსკოპიის განვითარების ისტორიული ნაწილის ცალკეულ პერიოდებად დაყოფა და ადამიანთა საზოგადოების ადრინდელ საფეხურზე დაქტილოსკოპიის არსებობის აღიარება, ყოველგ-

1 М. С. Маргулис. Антропометрия в Париже. жур. "Право", N II, გვ. 522.

2 Ганс Гросс, Руководство для судебных следователей как система криминалистики, 1908, გვ. 136-137; И. Ф. Крылов, დასახ. ნაშრომი; მისივე „Несмысленные свидетели преступления“. ЛГУ, 1965.

3 იხ. Р. Гейндль. Дактилоскопия и другие методы уголовной техники в деле расследования преступлений, 1927.

1 დ. მირიანაშვილი, დასახ. ნაშრომი; გ. ციმაკურიძე, დასახ. ნაშრომი; რ. გოგუშვილი, სასამართლო-კრიმინალისტიკური საექსპერტო დაწესებულებების ჩამოყალიბება და განვითარება საქართველოში, თბ., 1997 წ.

2 Локар, Руководство по криминалистике. М., 1941, გვ. 40.

3 დ. მირიანაშვილი, დასახ. ნაშრომი; გ. გელბახიანი. Основные вопросы дактилоскопии. Тбилиси, 1964.

ვარ საფუძველს მოკლებულია. XIX საუკუნის 60-90-იან წლებამდე სრულიად უცნობი და დაუმუშავებელი იყო დაქტილოსკოპიის მეცნიერული საფუძვლები და დერილოვანი ქარგების გამოკვლევის მეთოდები, რის გამოც, ცხადია, მანამდე არც შეიძლება ვიმსჯელოთ დაქტილოსკოპიაზე, როგორც დამანაშავეთა რეგისტრაციისა და პიროვნების დადგენის საშუალებაზე.

ის გარემოება, რომ იმ დროს ჩინეთში იყენებდნენ თითების ანაბეჭდებს, არ ნიშნავს იმას, რომ იგი გამოყენებული იყო პიროვნების იდენტიფიკაციისათვის. იგი დაკავშირებული იყო მათ ადამიანებთან, მათ მისტიკურ წარმოდგენასა და წერა-კითხვის უცოდინარობასთან. ამის დასაბუთებლად შეიძლება გამოვიყენოთ ჩინეთში გათხრის შედეგად აღმოჩენილი მონუსკრიპტებიდან ვალდებულებითი ხელშეკრულების შინაარსი, სადაც ნათქვამია, რომ ორივე მხარემ ხელშეკრულება სცნო სწორად, სამართლიანად და როგორც ხელმოწერა დაურთეს თავიანთი თითების ანაბეჭდები.

საინტერესოა ასევე, ჩინეთის საოჯახო სამართლის კანონიდან შემდეგი ადგილი: განქორწინების დროს ქმარმა ცოლს უნდა ჩააბაროს საბუთი, რომელშიაც ნაჩვენებია უნდა იყოს განქორწინების მიზეზი, საბუთი დაწერილი უნდა იყოს მეუღლის მიერ. ხოლო თუ მას წერა არ შეუძლია, უნდა გააკეთოს აღნიშვნა თავისი თითების ანაბეჭდებით.

ორივე ამ მნიშვნელოვან დოკუმენტში პირდაპირ მითითებულია იმაზე, რომ მათზე დასმული თითის ანაბეჭდი გაკეთებული იყო მხარეთა შეთანხმებით ხელმოწერის მაგიერ, რადგან მათ წერა არ იცოდნენ.

ასეთივე მდგომარეობა იყო საქართველოში, სადაც შუა საუკუნეებში წერა-კითხვის უცოდინარობის გამო ნასყიდობისა და სხვა სახის წერილობითი დოკუმენტების უმრავლესობაზე ხელმოწერების მაგიერ დასმული იყო ჯვარი (+) და ხელის თითის ანაბეჭდი, ან დართული იყო ხელის თითების გამოსახულება და მას ეწოდებოდა ხელის ჩართვა. დოკუმენტს ამგვარი ხელის ჩართვის გარეშე არავითარი ძალა არ ჰქონდა.

ამასთან დაკავშირებით სამართლის ერთ-ერთ მუხლში პირდაპირ ნათქვამია: „კაცმა კაცს რა გინდა სასაქმო წიგნი მისცეს...

და არცა ვისი ხელი ერთოს, იგი ცუდია და პირველივე უმტკიცე იქმნება“. ასევე, აღბუღას სამართლის 76-ე მუხლში პირდაპირ ნათქვამია: „თუ გლეხმა მისისა პატრონის ხელწაურთავად გაყიდოს რამე ანუ დაწმინდოს სამამულო, მართალი არ არის“.

ამის შესახებ ქართული სამართლის სხვა მუხლებშიცაა ნათქვამი. კერძოდ, აღბუღას სამართლის 68-ე მუხლში, ვახტანგის სამართლის წიგნის 161-ე მუხლში და სხვ.

სხვადასხვა სახის იურიდიული მნიშვნელობის დოკუმენტებზე ხელმოწერის მაგიერად ჯვრის დასმა და ხელის თითის (თითების) ანაბეჭდის დასმა უდავოდ დაკავშირებული იყო წერა-კითხვის უცოდინარობასთან, მათ წარმოდგენასთან, თითქოს საბუთზე თითის ანაბეჭდის ან ჯვრის დასმის შემდეგ მისი გაყალბება შეუძლებელი იქნებოდა. იგი იყო საბუთისათვის კანონიერების მიმნიჭებელი ისეთი არსებითი ნიშანი, „ურომლისოდაც, — როგორც დიდი ქართველი ისტორიკოსი ივანე ჯავახიშვილი შენიშნავს, — თვით საბუთს, რასაკვირველია, არავითარი იურიდიული მნიშვნელობა არ ჰქონდა“. ასეთივე აზრს ავითარებს მეორე დიდი ისტორიკოსი ნიკო ბერძენიშვილი¹.

ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, შეიძლება დავასკვნათ, რომ საქართველოში მატერიალურ ძეგლებზე ხელის ამოკვეთა და თვით იურიდიული მნიშვნელობის მქონე დოკუმენტებზე (ყიდვა-გაყიდვის ხელშეკრულებებზე და სხვ.) ხელის თითების ანაბეჭდების არსებობა იყო გარკვეული უფლებების გადაცემის დიდმნიშვნელოვანი იურიდიული ფაქტის ამსახველი ნიშანი და არა დაქტილოსკოპია დღევანდელი გაგებით და, რომ სხვადასხვა სახის მატერიალურ ძეგლებზე ადამიანის ხელის გამოსახულება და სხვადასხვა სახის ადრინდელ საბუთზე შემორჩენილი თითების ანაბეჭდები არ შეიძლება მივიჩნიოთ იმ დროს დაქტილოსკოპიის მეცნიერული საფუძვლების ცოდნის და დამანაშავეობასთან ბრძოლის მიზნების გამოყენების საშუალებად.

1 ივ. ჯავახიშვილი, ქართული სიგელთმოჭოდნობა ანუ დიპლომატიკა, გვ. 113; ნ. ბერძენიშვილი, საქართველოს ისტორიის საკითხები. წიგნი III, თბ., 1966, გვ. 183.

საზოგადოების განვითარების დაბალ საფეხურზე მდგომი ადამიანის მიერ თითების ანაბეჭდების წარმოქმნა დაკავშირებული იყო თიხის ჭურჭლის ხელით დამზადების პრიმიტიულ წესთან და სხვ.

იგივე უნდა ითქვას საზოგადოების მომდევნო საფეხურზე მდგომი ადამიანის შესახებ, რომელმაც შემდეგში უდავოდ ისწავლა მთელ რიგ საგნებზე თათების კვალთა აღბეჭდვა სხვადასხვა საშუალებით და იგი გადაქონდა სხვადასხვა სახის საბუთებზე. მაგრამ ამ ანაბეჭდების გამოყენება დაკავშირებული იყო არა პიროვნების იდენტიფიკაციისა და დამნაშავეობასთან ბრძოლის მიზნებთან — დამნაშავე პიროვნების დადგენასთან, არამედ მათ ადამიან-წესებთან და ზოგჯერ წერაკითხვის უცოდინარობის გამო ხელმოწერის მაგიერ მათ გამოყენებასთან ბეჭდის, ჯვრის დასმის მსგავსად და სხვ.

დაქტილოსკოპიის ისტორიის შესწავლა უნდა დაეწყოთ არა პირველყოფილ ადამიანთა ცხოვრებიდან ან კერძო საკუთრებისა და კლასების წარმოშობიდან, არა ხალხური თქმულებებიდან და თიხის ნამტვრევებზე შემორჩენილი ანაბეჭდებიდან, არამედ იმ მეცნიერ ანატომთა და კრიმინალისტთა შრომებიდან, რომლებმაც პირველად მიაქციეს ყურადღება თითების ბაღიშებზე მოთავსებული ღვრილოვანი ხაზების განლაგებას და რომლებიც მრავალი წლის განმავლობაში სწავლობდნენ და იკვლევდნენ მის ძირითად თვისებებს. იგი უნდა განვიხილოთ ანთროპომეტრიასთან ბრძოლის კავშირში.¹

პიროვნების დადგენის მიზნით ხელის თითების ქარგების გამოყენების პირველი ცდები ეკუთვნის ვილიამ გერშელს, რომელმაც XIX საუკუნის მეორე ნახევრის დასაწყისში ქ. კალკუტაში დაიწყო ხელის თითების ანაბეჭდების გამოყენება ჯერ პენსიონერთა პიროვნების დასადგენად, შემდეგ კი ერთ-ერთ ციხეში პატიმართა რეგისტრაციისათვის, ამ მიზნით იგი პატიმრებს უღებდა მარჯვენა ხელის საჩვენებელ და შუა თითის ანაბეჭდებს.

¹ მოცემულ საკითხთან დაკავშირებით უფრო ვრცლად იხ. შ. ფაფიაშვილი, დაქტილოსკოპია და მისი როლი დამნაშავეობასთან ბრძოლის საქმეში, თბ., 1999, გვ. 32-57.

დაქტილოსკოპიის მეცნიერული დამუშავების საქმეში ასევე დიდი ღვაწლი მიუძღვის ინგლისელ მკვლევარ ჰენრიხ ფოლდს, რომელმაც აღწერა ხელის თითების ანაბეჭდების წესი და მოითხოვა დამნაშავეთათვის აულოთ არა ორი თითის ანაბეჭდი, როგორც ამას აკეთებდა გერშელი, არამედ ათივე თითის ანაბეჭდი და შეიმუშავა გარკვეული მეთოდი თითის ანაბეჭდში ასახული ქარგების მიხედვით პიროვნების დადგენის შესახებ.

სწორედ იმ დროს, როცა დადგა საკითხი პიროვნების დადგენის მიზნით ხელის თითების ქარგების ფართოდ გამოყენების შესახებ, ამავე მიზნით თავის დამოუკიდებელ ასპარეზზე გამოვიდა სრულიად ახალი ანთროპომეტრიული მეთოდი.

სიტყვა ანთროპომეტრია მომდინარეობს ბერძნულიდან და ნიშნავს ადამიანის გაზომვას.

ანთროპომეტრიის, როგორც დამნაშავე პიროვნებათა დადგენის საშუალების აღმოცენება, მცირეოდენ წინ უსწრებს ამავე მიზნით დაქტილოსკოპიის გამოყენებას. იგი აღმოცენდა XIX საუკუნის მეორე ნახევარში და ემყარებოდა მოძღვრებას, რომლის მიხედვითაც სამყაროში არ არსებობს ორი ისეთი ინდივიდი, რომელიც თავისი სხეულის ზომის მონაცემებით ერთმეორეს უთანასწორობდეს. და რომ ზრდასრული ადამიანის ძელის ზომები არ იცვლება.

ამ თეორიის მიმდევარი ზომავენ დაპატიმრებულთა ტანის სიმაღლეს, მკერდს, მარცხენა ხელის შუა თითისა და წინამხრის სიგრძეს. მარცხენა ფეხის ტერფის სიგრძეს, მარჯვენა ყურისა და თავის სიგრძესა და სიგანეს. აგრეთვე აღწერდნენ თვალების ფერსა და სხვა განსაკუთრებულ ნიშნებს¹.

როგორც კრიმინალისტიკურ ლიტერატურაშია მითითებული, 1874 წელს პარიზის საპოლიციო სამმართველოსთან ლეონ რენოლმა გახსნა ფოტოატელიე, სადაც მოათავსა დამნაშავეთა პორტრეტების კოლექცია და მის მიხედვით ადგენდნენ იმ რეციდივისტებს, რომლებიც მალავენ თავიანთ ნამდვილ გვარს, სახელს და ვინაო-

¹ Краткое руководство для антропологических измерений с целью определения рецидивистов. Составленное по системе Бертильона. С.-Петербург. 1891, стр. 4-5.

ბას. დამნაშავეთა პორტრეტები განლაგებული იყო მათი გვარების ალფაბეტის მიხედვით. მაგრამ კოლექციის შემდგომმა ზრდამ მათ საშუალება წაართვა ახალი ფოტოსურათით ამოეცნოთ დამნაშავენი, რადგან ალბომში დამნაშავეთა სურათების მოსაძებნად საჭირო იყო სახელის ან გვარის ცოდნა. ამ გარემოებამ ისინი აიძულა შეე-
მუშავებინათ სურათების განლაგების ახალი სისტემა. ამ სისტემის გასაუმჯობესებლად პარიზის პოლიციის ბიუროს ერთ-ერთმა მოხელემ ალფონს ბერტილიონმა 1879 წელს წინადადება წამო-
აყენა, რომ დამნაშავეთა სურათები და სარეგისტრაციო ბარათები განეღებინათ არა გვარის ალფაბეტით, არამედ მათი სხეულის ნაწილებით ზომების სიდიდის მიხედვით. ზოლო შემდეგ, 1885 წელს მან რომში გამართულ კონგრესზე წაიკითხა მოხსენება მის მიერ შემუშავებული სარეგისტრაციო სისტემის შესახებ.

როგორც ცნობილია, 1881 წელს ბერტილიონმა გამოაქვეყნა ბროშურა ანთროპომეტრიული სისტემის პრაქტიკული გამოყენების შესახებ.

1882 წელს ანთროპომეტრიული სისტემა ჯერ შემოღებულ იქნა პარიზის პრეფექტურის სისხლის სამართლის რეგისტრაციაში, 1888 წელს კი, საფრანგეთის მთავრობის ხანკით, მთელ საფრანგეთში. შემდეგ იგი გავრცელდა არგენტინაში, ბელგიაში, დანიაში, ესპანეთში, პოლანდიაში, ინდოეთსა და სხვა მრავალ სახელმწიფოში.

რუსეთში რეგისტრაციის ანთროპომეტრიული სისტემა შემოღებულ იქნა 1890 წლის 31 მაისიდან, 1897 წლისათვის კი რუსეთში 13 ანთროპომეტრიული ბიურო არსებობდა.

დაქტილოსკოპიის შემდგომი განვითარება დაკავშირებულია ცნობილი ინგლისელი მკვლევრის, ფრენსის გალტონის სახელთან (1822-1911 წწ.), რომელსაც ლონდონში ჰქონდა ანთროპომეტრიული ლაბორატორია. 1888 წელს ფ. გალტონი მიიწვიეს ლონდონის სამეფო სამეცნიერო ინსტიტუტში მოხსენების გასაკეთებლად ანთროპომეტრიული მეთოდით პიროვნების იდენტიფიკაციის და რეგისტრაციის შესახებ. მან თავისი მოხსენებისათვის მასალები შეაგროვა ხელის თითების ქარგების მიხედვით პიროვნების იდენტიფიკაციის და რეგისტრაციის შესახებ. შემდეგ იგი შეუდგა დაქტილოსკოპიის

საკითხების ინტენსიურ შესწავლას და 1889-1891 წლებში გამოაქვეყნა ორი სპეციალური შრომა, რომელიც შემდგომ საფუძვლად დაედო დაქტილოსკოპიის პრაქტიკულ გამოყენებას.

დაქტილოსკოპიის ერთ-ერთმა თვალსაჩინო ინგლისელმა მკვლევარმა ფ. გალტონმა რამდენიმე წლის ნაყოფიერი მუშაობის შემდეგ წარმატებით გადაწყვიტა სამი ისეთი მნიშვნელოვანი საკითხი, რომლის გარეშეც დამნაშავეობასთან ბრძოლის და დაქტილოსკოპიური რეგისტრაციის გამოყენებაზე ფიქრიც კი არ შეიძლებოდა. კერძოდ, მან დაადგინა: 1. ხელის თითების დერილოვანი ქარგები უცვლელია ადამიანის მთელი სიცოცხლის განმავლობაში; 2. ქარგებს შორის არსებობს ისეთი სხვაობა, რომ მის საფუძველზე შეიძლება ერთიმეორისგან გავარჩიოთ ყველა პიროვნება; 3. თითის ქარგების მკვეთრი განსხვავება საშუალებას გვაძლევს მოვახდინოთ მათი კლასიფიკაცია და გამოყენება რეგისტრაციისათვის.

გალტონმა მიაღწია იმას, რომ 1894 წელს ინგლისში დაქტილოსკოპია შემოიღეს კომბინირებული წესით. იმავე წელს ბერტილიონმა თითების ანაბეჭდები ნაწილობრივ გამოიყენა პარიზში თავის ანთროპომეტრიულ ლაბორატორიაში, მაგრამ მან ანთროპომეტრიულ ბარათებზე მოათავსა არა ათივე თითის ანაბეჭდი, არამედ მხოლოდ მარჯვენა ხელის დიდი (ცერა), საჩვენებელი და შუა თითების ანაბეჭდები.

დაქტილოსკოპიური მეცნიერების შემდგომი განვითარების საქმეში დიდი ღვაწლი მიუძღვის ედუარდ რიჩარდ ჰენრის, რომელმაც ჯერ საფუძვლიანად შეისწავლა გალტონის მიერ შემუშავებული რეგისტრაციის დაქტილოსკოპიური სისტემა და შემდგომ გააუმჯობესა იგი.

გალტონი დაქტილოსკოპიის საკითხების მარტოოდენ თეორიული დამუშავებით როდი დაკმაყოფილდა. მან წინადადებით მიმართა ინდოეთის მთავრობას, რომ შეექმნა კომისია, რომელიც გადაწყვიტდა სარეგისტრაციო სისტემებიდან დაქტილოსკოპიური ან ანთროპომეტრიული მეთოდის უპირატესობას. კომისიამ დაქტილოსკოპიური სისტემის მიანიჭა უპირატესობა. კომისიის ეს დასკვნა გაჩაღა ინდოეთის მთავრობის 1897 წლის 12 ივნისის

განკარგულების საფუძველი, რომლის ძალით, ინგლისის კუთვნილ ინდოეთში დამნაშავეთა რეგისტრაციის ანთროპომეტრიული მეთოდის ნაცვლად შემოიღეს დაქტილოსკოპიური რეგისტრაცია. 1901 წელს ინგლისშიც გააუქმეს ანთროპომეტრიული მეთოდი და მის ნაცვლად დამნაშავეთა დაქტილოსკოპიური რეგისტრაციის სისტემა შემოიღეს¹.

1900 წელს ჰენრიმ გამოაქვეყნა შრომა — „თითების ანაბეჭდების კლასიფიკაცია და მათი გამოყენება“, რომელიც დაქტილოსკოპიის მიმდევართათვის სახელმძღვანელოდ გადაიქცა².

ცნობილია, რომ იმ დროს თითების ანაბეჭდებს ასევე წარმატებით იყენებდნენ დამნაშავეობასთან ბრძოლის საქმეში სამხრეთ ამერიკაში, სადაც მუშაობდა დაქტილოსკოპიის ერთ-ერთი საუკეთესო სპეციალისტი ჟუან ვუცეტიჩი.

დაქტილოსკოპიის საკითხების დამუშავების საქმეში ასევე დიდი ღვაწლი მიუძღვის გ. რომერს, რომლის სპეციალური ნაშრომი — „დაქტილოსკოპიის სახელმძღვანელო“ გამოიცა 1905 წელს ლაიფციგში³.

1903 წელს დაქტილოსკოპია შემოღებულ იქნა გერმანიაში. იმავე წელს დრეზდენში მოეწყო გამოფენა, სადაც წარმოდგენილი იყო ნორმალური სიდიდის მქონე თითის ანაბეჭდის ერთი ექსპონატი. დრეზდენის ამ გამოფენამ, როგორც რ. ჰეინდლი აღნიშნავს, უდიდესი როლი შეასრულა დაქტილოსკოპიის გავრცელების საქმეში.

ე. ლოკარის გადმოცემით (დასახ. ნაშ. გვ. 188), საფრანგეთში თითების ანაბეჭდები გამოძიების პროცესში პიროვნების დასადგენად პირველად გამოიყენეს 1902 წელს შეფერის საქმეზე. რებერმა ბატონის სასახლეში მოიწვია თავისი მეგობარი შეფერი, რომელსაც მოეწონა სასტუმრო ოთახის ვიტრინაში მოთავსებული ხელოვნების ძვირფასი ნიმუშები და განიზრახა მათი მოპარვა. ამ

მიზნით მან 1902 წლის 17 ოქტომბერს მოკლა თავისი მეგობარი რებერი, გატეხა ვიტრინის მინა და წაიღო რამდენიმე ძვირფასი ნივთი. შემთხვევის ადგილზე მიწვეულმა ა. ბურტილიონმა მინის ამ დამტვრეულ ნატეხებზე აღმოაჩინა თითების რამდენიმე ანაბეჭდი, რომელიც შემდეგ შეადარა პარიზის კოლექციაში არსებულ რეცედივისტთა ბარათებზე გამოსახულ თითების ქარგებთან. შედარებითი გამოკვლევით მან დაადგინა, რომ შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი მინის ნატეხზე დარჩენილი თითების ანაბეჭდები დატოვებული იყო შეფერის მარჯვენა ხელის დიდი, საჩვენებელი, შუა და უსახელო თითით. აღნიშნულის საფუძველზე სასამართლომ შეფერი დამნაშავედ სცნო.

პიროვნების დადგენის მიზნით რუსეთში თითების ანაბეჭდები პირველად 1908 წელს გამოიყენეს, როცა ალექსანდროვის ციხიდან გაქცეული კლიმენკოს პიროვნება დადგენილ იქნა 1907 წელს აღებულ მის სარეგისტრაციო ბარათზე აღბეჭდილი თითების ანაბეჭდებით. ხოლო დანაშაული, რომელიც რუსეთში პირველად გაიხსნა შემთხვევის ადგილზე დარჩენილი თითების ანაბეჭდებით, იყო 1912 წლის 18 თებერვალს ეს იყო ქ. პეტერბურგში მომხდარი „ხარლამოვის აფთიაქის“ პროვიზორის მკვლელობის საქმე, — პირველი შემთხვევა, რომელშიც თითების ანაბეჭდები გამოყენებული იყო დამამტკიცებელ საბუთად. ამ საქმეზე ჩატარებული შემთხვევის ადგილის დათვალიერებისას მინის დამტვრეულ ნატეხებზე აღმოჩნდა თითების რამდენიმე ანაბეჭდი.

შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი თითების ანაბეჭდების ზოგადი და კერძო ნიშნები მთლიანად დაემთხვა ერთ-ერთი ეჭვმიტანილის მარცხენა ხელის ცერა თითის შესადარებელ ანაბეჭდზე ასახული ღვრილოვანი ქარგის ზოგად და კერძო ნიშნებს. ამ საქმის სასამართლო განხილვაში ექსპერტად მიწვეული იყო იმ დროისათვის საკმაოდ ცნობილი კრიმინალისტი ლებედევი, რომელმაც ნაფიც მსაჯულებს გააცნო დაქტილოსკოპიის მეცნიერული საფუძვლები და კონკრეტულ შემთხვევაში გამოყენებული ხერხები. მან ექსპერტიზის გამოკვლევის შედეგების გადმოცემის დროს აღნიშნა შემთხვევის ადგილზე მინის ნატეხზე აღმოჩენილი თითის

1 И. И. Гань, Дактилоскопия, „Журнал министерства юстиции“, 1904, 4, гв. 181-182; აგრეთვე, В. Лебедев, Искусство раскрытия преступлений, I, дактилоскопия, 1912, стр. 123-126.

2 Э. Локар, Руководство по криминалистике, 1941, стр. 28.

3 G. Roscher, Handbuch der daktyloskopie, Leipzig, 1905.

ანაბეჭდისა და სამართალში მიცემული ა-ს მარცხენა ხელის დიდი თითის ანაბეჭდში დვრილოვანი ქარგის ოცდაათი ინდივიდუალური ნიშნის ურთიერთდამთხვევა, რის საფუძველზეც სასამართლოს მისცა კატეგორიული დასკვნა, რომ შემთხვევის ადგილზე მინის ნატეხზე აღმოჩენილი თითის კვალი დატოვებულია ა-ს მარცხენა ხელის დიდი თითით.

ექსპერტმა თავის დასკვნის ნათელსაყოფად მოახდინა შედარებითი გამოკვლევის ფოტოილუსტრაცია და მათში აღმოჩენილი კერძო ნიშნების ურთიერთდამთხვევა.

მიუხედავად იმისა, რომ არ გააჩნდა ა-ს მიერ დანაშაულის ჩადენის სხვა რაიმე მამხილებელი საბუთი, სასამართლომ ექსპერტიზის ზემოაღნიშნული დასკვნის საფუძველზე ა. დამნაშავედ სცნო მკვლელობის ჩადენაში.

განაჩენის გამოტანიდან ორი კვირის შემდეგ ა-მ საპატიმროში აღიარა ჩადენილი დანაშაული და დეტალურად აღწერა, თუ როგორ მოკლა აფთიაქის პროვიზორი¹.

რუსეთში ეს იყო პირველი გამამტყუნებელი განაჩენი, რომელიც ემყარებოდა დაქტილოსკოპიური ექსპერტიზის დასკვნას. ეს იყო დაქტილოსკოპიური მეცნიერების პირველი გამარჯვება დამნაშავეობასთან ბრძოლის საქმეში.

§3. დაქტილოსკოპიის მეცნიერული საფუძვლები

დაქტილოსკოპიის მეცნიერული საფუძვლების დამუშავების პირველ ცდებს ვხვდებით XIX საუკუნის მეორე ნახევარში მოღვაწე კრიმინალისტთა შრომებში, რომლებმაც პირველად მიაქციეს ყურადღება ადამიანის ხელის თითებზე მოთავსებულ კანის შვერილთა (რქოვან გარსთა) იმ უსწორმასწორო განლაგებას, რომელსაც კრიმინალისტიკაში პაპილარული ანუ დვრილოვანი ხაზები ეწოდება

(papilla – ლათინური სიტყვაა და ნიშნავს დვრილს). ამ ხაზების მიერ წარმოქმნილ მოხატულობას კი დვრილოვანი ქარგები.

ადამიანის ხელისა და ფეხის გული დაფარულია უამრავი დვრილოვანი ხაზებითა და ნაოჭებით, თუ ხელისგულის ზედაპირულ გამოსახულებას დაგაკვირდებით, მასზე აუცილებლად შევამჩნევთ მრავალრიცხოვან წვრილ ნაოჭებს, დვრილოვანი ხაზების ნამყოფ წვრილ ღარებს, დვრილოვან ხაზებს და მათზე მოთავსებულ პატარა (მბზინავ) ხვრელებს. აღნიშნული ელემენტები უფრო თვალსაჩინო გახდება, თუ ხელისგულის ზედაპირს და თითების ფალანგების ბალიშებს სასტამბო საღებავით დავფარავთ და შემდეგ მას კრიალა თეთრ ქაღალდზე გადავიტანთ. ხელისგულის ზედაპირზე არსებული ნაოჭები, რომლებიც ერთიმეორეს სხვადასხვა მიმართულებით გადაკვეთენ, ქაღალდზე გამოჩნდება მსხვილი თეთრი ხაზების სახით, წვრილი ნაოჭები კი მკრთალი თეთრი ხაზებით; დვრილები – შავი ხაზებით; დვრილების გამყოფი ღარები – წვრილი თეთრი ხაზებით, დვრილოვან ხაზებზე მოთავსებული პატარა ხვრელები კი წვრილ თეთრ წერტილებად (იხ. სურ. 19).

სურ. 19. ადამიანის ხელისა და ფეხის გულზე და თითებზე განლაგებული დვრილოვანი ქარგები და ნაოჭები.

¹ С. Н. Третьков, Отпечатки пальцев как улики. „Журнал Министерства Юстиции“, 1913, 3, стр. 35-49.

დამნაშავეობასთან ბრძოლის საქმეში განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს ხელის თითების ბოლო ფალანგებზე მოთავსებულ დერილოვან ხაზებსა და ქარგებს, რადგან სწორედ ისინი გვაძლევენ საშუალებას ვაწარმოოთ სისხლის სამართლის დამნაშავეთა რეგისტრაცია (აღრიცხვა) და პიროვნების იდენტიფიკაცია.

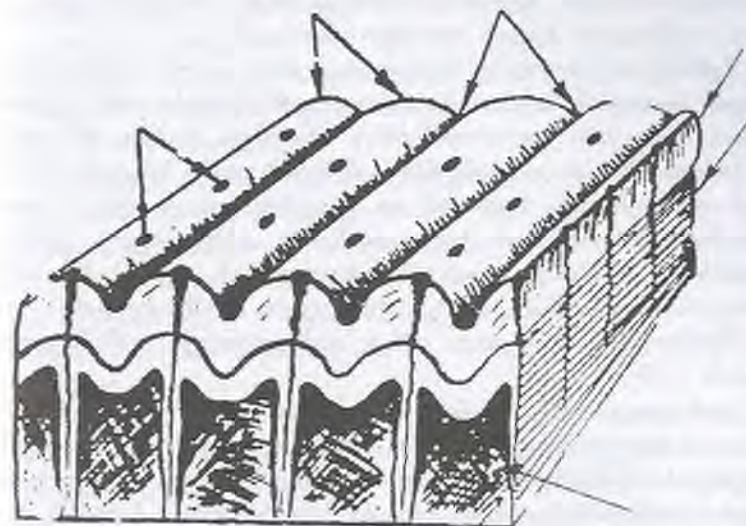
დერილოვანი ქარგების მიხედვით პიროვნების დადგენის მეცნიერული საფუძვლები დამყარებულია ადამიანის კანის აგებულების თავისებურებებსა და თვისებებზე.

ამრიგად, კანის ჰისტოლოგიური შემადგენლობა შიგნიდან გარეთ მიმართული შრეების მიხედვით სპეციალურ ლიტერატურაში დაყოფილია შემდეგი სახის შრეებად: 1) კანქვეშა ცხიმოვანი, 2. ბადებრივი, 3. დერილოვანი, 4. მალპიგის, 5. მარცვლოვანი, 6. ელვარე და 7. რქოვანი.

ხელისა და ფეხისგულის ზედაპირის გარდა, დერილებით დაფარულია ადამიანის სხეულის სხვა ნაწილებიც, კერძოდ, ადამიანის ტუჩები, თვალის გუგები, სასირცხო ბაგები, მკერდის საწოვარი და სხვ., მაგრამ ისინი კრიმინალისტიკური თვალსაზრისით არ შეისწავლება.

კანის ზემოაღნიშნულ შრეებად კრიმინალისტიკური თვალსაზრისით საინტერესოა კანქვეშა ცხიმოვანი შრე, დერმა ანუ ნამდვილი კანი, ეპიდერმისი, კანზემოთ მოავესებული რქოვანი შრე, დერილოვანი ხაზები და ამ ხაზებში გამავალი ფორები ანუ ნასვრეტები (იხ. სურ. 20), რომელთა მეშვეობით კანზემოთ არსებულ რქოვან გარსზე (დერილოვან ქარგებზე) განუწყვეტლივ მოედინება ოფლცხიმოვანი ნივთიერება და რომელთა განლაგების თავისებურება ზოგჯერ შეიძლება წარმატებით იქნეს გამოყენებული პიროვნების იდენტიფიკაციისათვის.

დერილოვანი ხაზები სხვადასხვა ზომისა და ფორმისაა. ისინი მიემართებიან სწორი, კლაკნილი, ზეგული ან ირიბი ხაზებით, რომლებიც ნაოჭებისაგან განსხვავებით, პარალელურია. ზოგჯერ ეს დერილოვანი ხაზები წარმოქმნიან განშტოებას, ორთითას, კუეჭს, წრეს, ოვალს და სხვა სახის ფორმის ნახატებს. ამავე დროს დერილებზე მოთავსებულია საოფლე ჯირკვლებიდან გამოყოფილი

სურ. 20. 1. გარე შრე ანუ ეპიდერმისი, 2. შიდა შრე ანუ დერმა (ნამდვილი კანი); 3. კანქვეშა შემავსებელი ცხიმოვანი შრე; 4. ქარგების წარმოქმნილი დერილოვანი ხაზები, 5. დერილოვან ხაზებზე არსებული ფორები (ნასვრეტები); 6. დერილოვანი ხაზებს შორის არსებული ღარები.

ოფლის გამოსასვლელი პატარა ნასვრეტები ანუ ფორები, რომელთა დანახვა შეუიარაღებელი თვალით ძნელია.

როგორც დადგენილია, სწორედ დერილოვანი ქარგების საშუალებით ხდება საგნების ხელის შეხებით შეგრძნება და მათი ზედაპირული ფორმის განსაზღვრა. ამასთან, ხელის თითებზე მოთავსებული დერილოვანი ხაზები თითებს უკარგავს სივლუვეს და ზრდის ხელის ჩაჭიდების უნარიანობას.

დამნაშავეობასთან ბრძოლის საქმეში განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს თითების ბოლო ფალანგებზე მოთავსებულ ქარგებს, რადგან, ჯერ ერთი, მათი საშუალებით ხდება დამნაშავეთა რეგისტრაცია და, მეორეც, შემთხვევის ადგილზე უფრო ხშირად თითების ანაბეჭდები გვხვდება. ეს უკანასკნელი კი გამოწვეულია იმით, რომ

დანაშაულის ჩადენის ადგილზე დამნაშავე მთელი სამუშაოს უდიდეს ნაწილს უშუალოდ ხელის თითებით ასრულებს.

შემთხვევის ადგილზე ხელის თითების კვალის დატოვების თავიდან აცილების მიზნით, მართალია, დამნაშავეები დანაშაულის ჩადენის პროცესში ხელთათმანებსაც ხმარობენ, მაგრამ, როგორც საგამოძიებო პრაქტიკა გვიჩვენებს, ამ შემთხვევაში ზოგჯერ უნებლიედ იძრობენ მათ ხელიდან და ტოვებენ კვალს. ისიც უნდა გავითვალისწინოთ, რომ ხელთათმანებით დატოვებული კვალი სხვადასხვა ექსპერტიზების შესაძლებლობის თვალსაზრისით ხშირად თითების ანაბეჭდებზე არანაკლები მნიშვნელობისაა და იგი შეიძლება წარმატებით იქნეს გამოყენებული დანაშაულის გახსნის საქმეში.

ჯერ კიდევ ადრე, კრიმინალისტიკური მეცნიერების აღმოცენებისა და განვითარების გარიჟრაჟზე, კრიმინალისტების მიერ თითების ანაბეჭდების მეცნიერული შესწავლით დადგენილ იქნა დვრილოვანი ქარგების სამი მნიშვნელოვანი თვისება: 1. დვრილოვანი ქარგების შედარებითი უცვლელობა; 2. დვრილოვანი ქარგების ინდივიდუალურობა; 3. დვრილოვანი ქარგების კლასიფიკაციის შესაძლებლობა¹. მაგრამ დვრილოვანი ქარგების მეცნიერული საფუძვლები მარტოოდენ ამ სამი თვისებით როდი ამოიწურება. მის მნიშვნელოვან ბუნებრივ თვისებათა რიცხვს მიეკუთვნება, აგრეთვე, დაზიანების შემთხვევაში პირვანდელი სახით აღდგენისუნარიანობა და საგანზე ან ნივთზე ხელის შეხებისას დვრილოვანი ქარგების ანაბეჭდთა წარმოქმნის თვისება.

აღსანიშნავია, რომ კრიმინალისტიკურ ლიტერატურაში დვრილოვანი ქარგების ეს თვისებები ყველგან ერთნაირად არაა მოხსენიებული. ავტორთა ერთი ნაწილი მიუთითებს ორ და სამ ძირითადად თვისებაზე. მეორენი ქარგების ოთხ და ხუთ თვისებაზე, ხოლო მესამენი დვრილოვანი ქარგების ამ თვისებებს საერთოდ არ მოიხსენიებენ.

1 Н. Сумилов. Дактилоскопия и ее применение к предварительному следствию. „Право“, 1910, 2, стр. 85; В. И. Лебедев, Искусство раскрытия преступлений. I. Дактилоскопия, М., 1912, стр. 35-42; В. П. Гирченко, дактилоскопия и уголовный розыск, Курск, 1914, стр. 2-3 და სხვა.

ა) დვრილოვანი ქარგების შედარებითი უცვლელობა. ხელის თითების დვრილოვანი ქარგებზე კრიმინალისტთა მრავალწლიანი დაკვირვება გვიჩვენებს, რომ იგი შედარებით უცვლელია ადამიანის მთელი სიცოცხლის განმავლობაში და სიკვდილის შემდეგაც — ხელის გულზე და ხელის თითების ბალიშებზე მოთავსებული კანის სრულ გახრწნამდე.

დადგენილია, რომ დვრილოვანი ქარგები ხელის თითებზე ჯერ კიდევ ემბრიოლოგიური განვითარების მესამე-მეოთხე თვიდან გამოისახება და საბოლოოდ ჩამოყალიბებულ სახეს დებულობს დედის მუცელში — ბავშვის ჩასახვიდან ექვსი თვის შემდეგ. ამ მომენტიდან ბავშვის ხელის თითებზე აღმოცენებული დვრილოვანი ქარგები მთელი სიცოცხლის განმავლობაში ინარჩუნებს თავის ფორმასა და აგებულებას.

როდესაც დვრილოვანი ქარგების უცვლელობაზე ვლაპარაკობთ, მხედველობაში არა გვაქვს ის გარეგნული ცვლილებები, რომელსაც, რასაკვირველია, ადგილი აქვს ორგანიზმის ზრდასთან დაკავშირებით. ცხადია, თითების მოცულობით ზრდასთან ერთად იზრდება დვრილოვანი ხაზების სიგრძე და სიგანე, მაგრამ მათი ფორმისა და აღნაგობის შეუცვლელად, ე.ი. იცვლება მხოლოდ დვრილოვანი ხაზების მოცულობა და არა კონფიგურაცია.

დვრილოვანი ქარგების შედარებითი უცვლელობა დამტკიცებულია მრავალი დაკვირვებითა და ჩატარებული ცდით. ასე მაგალითად, როგორც კრიმინალისტიკურ ლიტერატურაშია აღწერილი, ვილიამ გერშელმა, რომელიც პირველი შეეცადა თითების ანაბეჭდების გამოყენებას პრაქტიკაში პიროვნების იდენტიფიკაციისათვის, დვრილოვანი ხაზების უცვლელობის დადგენის მიზნით ჩაატარა ასეთი ცდა: ერთსა და იმავე პიროვნებას სხვადასხვა დროს აულო ხელის თითების ანაბეჭდები (ბავშვობის, ახალგაზრდობისა და მოხუცებულობის პერიოდში) და მოახდინა მათი ურთიერშედარებითი გამოკვლევა. ასევე, საკუთარი თითების ანაბეჭდები აიღო ჯერ 25 წლის, ხოლო შემდეგ 82 წლის ასაკში, ე.ი. 57 წლის შემდეგ; ამ ანაბეჭდების ურთიერშედარებითი გამოკვლევით დარწმუნდა, რომ ასაკის მანქვნებელ წლებს დვრილოვანი ხაზების არც ერთ დეტალში არ მოუხდინა

ცვლილება. ანალოგიური ცდები ჩაატარა ვ. ლებედევმა.

ასევე, ანთროპოლოგმა ველკერმა ჯერ 34 წლის, შემდეგ კი 75 წლის ასაკში აიღო თავისი ხელის თითების ანაბეჭდები, მაგრამ ქარგების დეტალებში ვერავითარი ცვლილება ვერ შეამჩნია.

ამრიგად, თითების ქარგებზე მეცნიერთა მრავალწლიანი დაკვირვება იმაზე მიგვითითებს, რომ ემბრიოლოგიურ პროცესში ნაყოფის ხელის თითების ბოლო ფალანგებზე აღმოცენებული ქარგები და მისი დერილოვანი ხაზების რაოდენობა, განლაგება, აღნაგობა და მათი საერთო კონფიგურაცია უცვლელი რჩება ადამიანის მთელი სიცოცხლის განმავლობაში. ამასთან, პიროვნებამ ასაკობრივ ზრდასთან ერთად შეიძლება შეიცვალოს თავისი სახის გარეგნული დამახასიათებელი ნიშნები, რაც ართულებს მის შეცნობას, მისი ხელის თითების ქარგები კი უტყუარი და უცვლელი რჩება (იხ. სურ. 21-22).

სურ. 21. მოქ. ნ-ის ფოტოსურათი და მისივე თითის ანაბეჭდი, გადაღებული 20 წლის წინ და შემდეგ (დაქტილოსკოპიის ალბომიდან).

სურ. 22. წარმოდგენილ ფოტოსურათზე აღბეჭდილია სხვადასხვა დროს გადაღებული ერთი და იგივე პიროვნება, რომელსაც ასაკობრივი სხვაობის გამო იმდენად აშკარად ეტყობა გარეგან ნიშნებში სხვაობა, რომ მისი დადგენა ფოტოსურათებით ექსპერტის ჩატარების გარეშე თითქმის შეუძლებელია. ამ ასაკობრივმა სხვაობამ კი, როგორც ფოტოსურათზეა აღბეჭდილი, სხვადასხვა დროს აღებულ მის ერთსა და იმევა ხელის თითის ქარგაში ვერავითარი ცვლილება ვერ მოახდინა. (წიგნიდან „კრიმინალისტიკის ასი წელი“).

ბ) დერილოვანი ქარგების ინდივიდუალობის მკვეთრი გამოსახვის თვისება. კრიმინალისტიკურ ლიტერატურაში დერილოვანი ქარგების ინდივიდუალობა მიჩნეულია მის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან თვისებად.

ადამიანის ხელის თითების დერილოვანი ქარგების ინდივიდუალობის მიჩნევა მხოლოდ მის დამახასიათებელ თვისებად სწორი არაა. ინდივიდუალობა მარტოოდენ დერილოვანი ქარგების თვისება კი არაა, არამედ იგი დამახასიათებელია მატერიალური სამყაროს ყველა საგნისა და მოვლენისათვის, რადგან, როგორც დიალექტიკური მატერიალიზმი გვასწავლის, ბუნებაში არ არსებობს ორი აბსოლუტურად ერთნაირი საგანი.

მატერიალური სამყაროს ყველა საგანი, ნივთი, მოვლენა მხოლოდ თავისი თავის იდენტურია და, მაშასადამე, ყველა ობიექტი ინდივიდუალურია. ამიტომ, როცა ვლასპარაკობთ დვრილოვანი ქარგების ინდივიდუალურობაზე, ზახი უნდა გაესვას ინდივიდუალური ნიშნების მკვეთრი გამოსახვის თვისებას, ე.ი. ინდივიდუალურობის მაჩვენებელი ნიშნების კარგად გამოსახვის უნარს.

დვრილოვანი ქარგები თავიანთი საერთო კონფიგურაციით შეიძლება ემსგავსებოდეს სხვა რომელიმე თითზე მოთავსებულ ქარგებს, მაგრამ ერთმანეთისაგან მაინც განსხვავდებიან ცალკეული დეტალით, დვრილოვანი ხაზების რაოდენობით, ზომითა და ურთიერთგანლაგებით (იხ. სურ. 23).

ბუნებაში იმდენი ურთიერთგანსხვავებული ქარგაა, რამდენიც დედამიწის ზურგზე მცხოვრები ადამიანის თითი. ეს კი იმას ნიშნავს, რომ თვით ტყუპებსაც, რომლებიც ერთი და იმავე უჯრედიდან არიან განაყოფიერებულნი, სხვადასხვა სახის ქარგები აქვთ და პრაქტიკაში წმინდა გენეტიკური პრობლემა თავს არ იჩენს.

გ) დაზიანების შემთხვევაში დვრილოვანი ქარგების პირვანდელი სახით აღდგენის თვისება. დვრილოვანი ქარგა, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, მსუბუქად დაზიანების შემთხვევაში კვლავ აღდგება პირვანდელი სახით.

სურ. 23. მსგავსი ქარგები (დაქტილოსკოპიის ალბომიდან)

პრაქტიკაში ცნობილია ისეთი შემთხვევები, როცა დამნაშავეები თითების ანაბეჭდების მიხედვით მათი პიროვნების დადგენის თავიდან აცილების მიზნით მიმართავენ დვრილოვანი ქარგების განზრახ დაზიანებას. მაგრამ დაზიანებული ქარგები ისევე აღდგება ხოლმე პირვანდელი სახით (იხ. სურ. 24). თუ დაზიანება ძლიერია და წარმოქმნის წარუხოცელ ნაჭდეებს, მაშინ ეს ნაჭრილობები, დვრილოვანი ქარგების სხვა ნიშნებთან ერთად გაზდება ერთ-ერთი საუკეთესო ზაიდენტიფიკაციო ნიშანი და, ცხადია, კიდევ უფრო გააადვილებს მის გამოკვლევას.

მაგალითად, კრიმინალისტიკურ ლიტერატურაში აღწერილია შემთხვევა, როცა ერთ-ერთმა რეციდივისტმა დაპატიმრების დროს ორივე ხელის ადუღებულ წყალში ჩაყოფა მოასწრო. მაგრამ ხელის თითებზე ახალი კანის აღმოცენებასთან ერთად დვრილოვანი ქარგები აღდგა პირვანდელი სახით, რის შედეგადაც შესაძლებელი გახდა მისი იდენტიფიკაცია.

აღდგენილია ისიც, რომ მსუბუქი ხარისხის სიღამწერის

სურ. 24. დვრილოვანი ხაზების აღდგენა მსუბუქად დაზიანების შემთხვევაში (დაქტილოსკოპიის ალბომიდან)

მორჩენის შემდეგ თითებზე კვლავ აღმოცენდება დერილოვანი ქარგები პირვანდელი ღებტალების სახით.

დადგენილია, რომ დერილოვანი ქარგების შეცვლა ასევე არ შეუძლია ხელისგულის ზედაპირზე აღმოცენებულ ბებერებსა და მეჭეჭებს.

დერილოვან ქარგებზე ატომური გამოსხივების გავლენის შესახებ საინტერესო ცნობებს გვაწვდის გ. გელბახიანი, რომლის გადმოცემით, 1950 წელს დაქტილოსკოპიის საერთაშორისო ასოციაციის თავმჯდომარემ, ედვინ ზოფმანმა ქ. ტოკიოს ეროვნული პოლიციის სააგენტოს საგამომძიებლო სამმართველოს იდენტიფიკაციის განყოფილების უფროსს ზინსაკუ ტაკაოს თხოვნით მიმართა, ეცნობებინა, თუ რა გავლენა მოახდინა ხიროსიმაში ატომური ბომბის აფეთქებამ მსხვერპლთა დერილოვან ქარგებზე. აღნიშნულის გამო დაქტილოსკოპიის ერთ-ერთ სპეციალისტს მურაკამა კეიტარს დაევალა ხიროსიმაში ატომური ბომბის მსხვერპლთა დერილოვან ქარგებზე ატომური ენერგიის გამოსხივების შედეგების გამოკვლევა. ცნობილია, რომ აფეთქების დროს ხიროსიმაში ციხეში მყოფი ყველა პატიმარი დაიღუპა; ამიტომ მურაკამა კეიტარმა ამ საკითხის შესასწავლად აიღო აფეთქებამდე რამდენიმე თვით ადრე რევისტრირებული იმ პირთა დაქტილოსკოპიური ბარათები, რომლებიც აფეთქების დროს ხიროსიმადან 2000 მეტრზე იმყოფებოდნენ. ეს სუბიექტები დაახლოებით ხუთი წლის შემდეგ კვლავ იქნენ დაქტილოსკოპირებულნი ახალი დანაშაულის ჩადენის გამო. აღებული თითების ანაბეჭდებში (ატომური ბომბის აფეთქებამდე და მის შემდეგ) ვერავითარი ცვლილება ვერ აღმოაჩინეს¹.

პრაქტიკაში ცნობილია შემთხვევები, როცა დანაშაულებრივი დანაშაულებრივი ხელის თითების ბოლო ფალანგებს იკვეთენ (იხ. სურ. 25). ზოგჯერ ხელის თითებზე მოავსებული დერილოვანი ქარგების ოპერაციასა და საკუთარი სხეულის ნაწილის სხვა ადგილიდან აღებასა და ხელის თითების ბოლო ფალანგებზე გადანიერგვასაც მიმართავენ. მაგრამ ამოდ, მათი დადგენაც შესაძლებელია (იხ. სურ. 26).

სურ. 25. დანაშაულის მიერ საკუთარი ხელის თითების მოკვეთა

დ) დერილოვანი ქარგების ურთიერთგანსხვავება ისე მკვეთრია, რომ იგი საშუალებას გვაძლევს მოვახდინოთ მათი ზუსტი კლასიფიკაცია. დერილოვანი ქარგების ამ თვისების საფუძველზე აკრებულია სისხლის სამართლის დანაშაულებით დაქტილოსკოპიური რეკონსტრუქცია.

დერილოვანი ხაზები, რომლებიც ხელისგულზე და თითის ფალანგებზე თითქოს უსისტემოდ არიან განლაგებული, ქარგის ცენტრალურ ნაწილში ქმნიან სხვადასხვა სახის ნახატებს. ამაში ადვილად დავრწმუნდებით, თუ თითის ბოლო ფალანგზე მოთავსებული დერილოვანი ხაზების მიმართულებებს (სწორხაზობრივს, რკალისებურს, ხვეულს, ოვალურს, მარყუჟისებურს, სპირალურს და სხვ.) დავაკვირდებით. ეს ხაზები ქარგის ცენტრალურ ნაწილში წარმოქმნიან წრეებს, რკალებს, მარყუჟებს და სხვ., რაც საშუალებას გვაძლევს მოვახდინოთ მათი ზუსტი კლასიფიკაცია, ე.ი. ქარგები, დერილოვანი ხაზების მიერ ქარგის ცენტრალურ ნაწილში წარმოქმნილი კონფიგურაციების მიხედვით დავყოთ ცალკეულ სახეებად (ჯგუფებად) და ქვესახეებად.

აღსანიშნავია, რომ ქარგების კლასიფიკაციის საკითხის შესწავლას კრიმინალისტებმა ჯერ კიდევ ადრე მიაქციეს ყურადღება.

¹ Основные вопросы дактилоскопии, составитель полковник Г. П. Гелбахини, Тбилиси, 1964, стр. 65-66.

ა

ბ

გ

სურ. 26. შერდის გვერდითი ნაწილიდან კანის გაღებვაზე ზელის თითების ბოლო ფალანგებზე (წიგნიდან „კრიმინალისტიკის ასი წელი“)
 ა) სხეულის ის ნაწილი საიდანაც დაზარალებულს ქირურგიული ოპერაციით კანი ამოიკვეთა და ზელის თითების ბოლო ფალანგებზე გადაინერგა. ბ) დაზარალებულს ზელის თითების ქარგები ქირურგიული ოპერაციის შემდეგ. გ) ზელის თითების ქირურგიული ოპერაციის შემდეგ პირის იდენტიფიკაცია ზელის თითების კვალში აღმოჩენილი საერთო საიდენტიფიკაციო ნიშნებზე მითითებით.

მდებარე კრიმინალისტიკურ ლიტერატურაში ცნობილია ქარგების მრავალი სახის კლასიფიკაცია, მათ შორის პურკინეს, ვუცეტინის, გალტონის, გენრის, ფორუის, როშერის, სპირლესის და სხვ.

დვრილოვანი ხაზების მიერ თითის ცენტრალურ ნაწილში წარმოქმნილი ქარგები კონფიგურაციათა მიხედვით იყოფა რკალისებურ, მარყუჟისებურ და ხვეული სახის ქარგებად (იხ. სურ. 27).

ხვეული და მარყუჟისებური სახის ქარგებში შეიმჩნევა დვრილოვანი ხაზების მიმართულებათა სამი სისტემა: 1. ქარგის ცენტრალურ ნაწილში განლაგებული დვრილოვანი ხაზები, რომლებიც ქარგას აძლევენ მარყუჟის, ხვეულის, ოვალის, სპირალის და სხვ. სახეს; 2. ქარგის ცენტრალური ნაწილის გარემომცველი ხაზები; 3. ქარგის ფუძესთან განლაგებული დვრილოვანი ხაზები (იხ. სურ. 28).

სურ. 27. ქარგის სახეები:
 ა) რკალისებური, ბ) მარყუჟისებური, გ) ხვეულისებური.

დვრილოვანი ხაზების ამ სამივე სისტემის მიმართულებათა ურთიერთშეხვედრის ადგილას წარმოიქმნება დელტა, რომელიც თავისი ფორმით შეიძლება იყოს ტიპური — როცა მისი დაწყებითი ნაწილი შედგება ორი პარალელური დვრილოვანი ხაზისგან; განშტოებული — როცა იგი წარმოიქმნება ერთი დვრილოვანი ხაზის გაორებით; და გაპოხილი — როცა დელტის დაწყებით ნაწილს შუა ხაზი ორად აპოხს (იხ. სურ. 29).

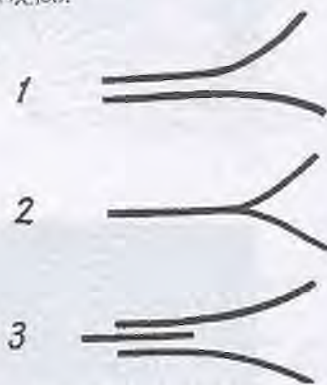
რკალისებური სახის ქარგებში კი ძირითადად დვრილოვანი ხაზების ორი სისტემა შეიმჩნევა: ფუძისა და ცენტრალურ ნაწილში გამავალი დვრილოვანი ხაზები, რომელთა ერთიმეორისაგან განსხვავება, მთელ რიგ შემთხვევებში, შეუძლებელია მათი ერთმანეთთან შერწყმის გამო.

რკალისებურს მიეკუთვნება ისეთი ქარგები, რომლებშიც თითის ფალანგის გვერდითი მხრიდან დვრილოვანი ხაზები მიემართებიან თითის წვერისაკენ. ქარგის ცენტრალურ ნაწილში წარმოქმნიან რკალს და ბრუნდებიან ფალანგის მოპირდაპირე გვერდით მხარეს.

რკალისებურ ქარგებში, დვრილოვანი ხაზების მიერ წარმოქმნილი რკალები კონფიგურაციათა მიხედვით, შეიძლება იყოს მარტივი და კარავისებური სახის ქარგები.

სურ. 28. ქარგში მიმართული დვრილოვანი ხაზების სამი სისტემა

სურ. 29. დელტის სახეები:
1. ტიპური, 2. განშტოებული,
3. გაპოხილი.

თუ დვრილოვანი ხაზები ფალანგის ერთი მხრიდან მიემართებიან თითის წვერისაკენ და შემდეგ ნახევრად ვერტიკალურად ეშვებიან ფალანგის მეორე მხრისაკენ, მაშინ ეს ხაზები თავიანთი მოხატულობით წარმოქმნიან კარავის მსგავს ნახატს, რის გამოც მას მიღებულია ეუწოდონ კარავისებური სახის ქარგა. ხოლო, თუ დვრილოვანი ხაზები თითის ფალანგის ერთი მხრიდან ოდნავ აიწვევიან თითის წვერისაკენ, ქარგის ცენტრალურ ნაწილში წარმოქმნიან ჩვეულებრივ რკალს და ისე ბრუნდებიან თითის ფალანგის მეორე მხრისაკენ, ასეთ ქარგას მიღებულია ეუწოდონ მარტივი სახის რკალისებური ქარგა.

რკალისებური სახის ქარგას, როგორც წესი, დელტა არა აქვს. მარყუჟისებური სახის ქარგებში დვრილოვანი ხაზები ფალანგის ერთი მხრიდან მიემართებიან თითის წვერისა და ფალანგის მეორე მხრისაკენ. ქარგის ცენტრალურ ნაწილში წარმოქმნიან მარყუჟებს და კვლავ ბრუნდებიან თავიანთი საწყისი მხრისაკენ. ცენტრალურ ნაწილში მარყუჟების ფორმისა და განლაგების მიხედვით მარყუჟისებური სახის ქარგა შეიძლება იყოს ჰორიზონტალური, ვერტიკალური, ჩამოშვებული თავებით, რაკეტისებრი, პარალელური შემხვედრი და სხვა.

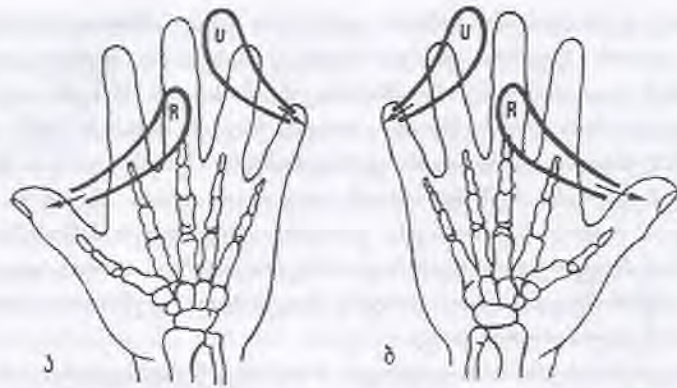
მარყუჟისებური სახის ქარგებს აქვთ დელტა თითის ფალანგის მარცხენა ან მარჯვენა მხარეს (იმისდა მიხედვით, თუ რომელ მხარეს ერთდებიან დვრილოვანი ხაზები).

მარყუჟისებური ქარგები, მარყუჟის ბოლოების (ტოტების) მიმართულებათა მიხედვით, იყოფა რადიალურად და ულინარულად¹.

თუ მარყუჟის ბოლოები მიემართებიან ცერა თითისაკენ, ასეთ ქარგას რადიალურს უწოდებენ, ხოლო თუ მარყუჟის ბოლოები (ტოტები) მიმართულია ნეკა თითისაკენ — ულინარულს (იხ. სურ. 30).

რადიალური და ულინარული სახის ქარგების განსხვავებისათვის საჭიროა გვახსოვდეს, რომ მარჯვენა ხელის თითების ანაბეჭდებში რადიალური სახის ქარგების მარყუჟის ბოლოები

¹ „radial“ და „ulnar“ ლათინური სიტყვებია და პირველი ჰქვია ცერის გასწვრივ მდებარე წინამხრის სხივის ძვალს, ხოლო მეორე კი ნეკის გასწვრივ მდებარე წინამხრის სხივის ძვალს.

სურ. 30. რადიალური და ულინარული სახის მარყუევების ქარგები:
ა) მარცხენა ხელი, ბ) მარჯვენა ხელი.

ყოველთვის მიმართულია მარცხნივ, ულინარულია კი მარჯვნივ. მარცხენა ხელის თითების ანაბეჭდებში რადიალური სახის ქარგის მარყუევების ბოლოები მიმართულია მარჯვნივ, ულინარულია კი მარცხნივ. რაც შეეხება დელტას, იგი მოთავსებულია მარყუევის ბოლოების მიმართულების საწინააღმდეგო მხარეს. ასე რომ, აღნიშნული სახის ქარგების ანაბეჭდებში მათი ერთიმეორისაგან სწორი გარჩევა შესაძლებელია მხოლოდ მაშინ, როცა ვიცით, თუ რომელი ხელითაა (მარჯვენა თუ მარცხენა) დატოვებული ანაბეჭდი.

თუ დერილოვანი ხაზები ქარგის ცენტრალურ ნაწილში ქმნიან წრეს, ოვალს, სპირალს და სხვა, და თუ ქარგას აქვს ორი ან მეტი დელტა, მაშინ იგი მიეკუთვნება ხვეულ ქარგებს, რომლებსაც, როგორც წესი, აქვთ ორი დელტა, იშვიათ შემთხვევაში კი სამი.

ამრიგად, ადამიანის ხელის თითების ბოლო ფალანგებზე (ბალიშებზე) დერილოვანი ხაზების მიერ წარმოქმნილი ქარგები საშუალებას გვაძლევს მოვახდინოთ მათი ზუსტი კლასიფიკაცია, რასაც კრიმინალისტიკური მიზნებისათვის უაღრესად დიდი მნიშვნელობა აქვს.

ე) დერილოვანი ქარგების კვალთა წარმოქმნის თვისება. დერილოვანი ქარგების ამ მეტად მნიშვნელოვანი თვისების შესახებ ავტორთა

უმრავლესობა არაფერს ამბობს. მაგრამ დერილოვანი ქარგების ეს თვისება არ შეიძლება მის ერთ-ერთ საუკეთესო თვისებად არ ჩაითვალოს, რადგან იგი ყველა ზემოაღნიშნულ თვისებაზე არანაკლები მნიშვნელობისაა. უფრო მეტიც, ქარგების ყველა აღნიშნულ თვისებას დანაშაულთან ბრძოლის საქმეში არავითარი მნიშვნელობა არ ექნებოდა, თუკი ისინი რაიმე საგანზე ხელის თითების შეხებისას ზუსტად არ წარმოქმნიდნენ თავიანთ კვალს. ამ თვისების გარეშე, ცხადია, ვერ შევძლებდით პიროვნების იდენტიფიკაციას, რადგან ხელთ არ გვექნებოდა მის მიერ შემთხვევის ადგილზე დატოვებული თითის გამოსაკვლევი ანაბეჭდები.

აღსანიშნავია, რომ საგანზე კვალის დასატოვებლად სრულიად არაა საჭირო თითებზე რაიმე სითხის ან საღებავის წასმა. დერილოვანი ქარგის საგანზე ხელის შეხების ყოველ მომენტში შეუძლია თავისი კვალის ზუსტი წარმოქმნა, რადგან კანის ქვეშ მოთავსებული საოფლე ჯირკვლებიდან ეპიდერმისის ზედაპირზე გამავალი სადინარების (ფორების) საშუალებით დერილოვანი ხაზებზე განუწყვეტლივ გამოიყოფა კვალის წარმოქმნისათვის საჭირო ცხიმნარევი ოფლი, რომელსაც ახასიათებს ყველა ის თვისება, რაც აუცილებელია საგანზე კვალის წარმოქმნისათვის.

ადამიანის ხელის თითებზე მოთავსებული დერილოვანი ქარგის ყველა ზემოთ აღნიშნული თვისება ისე მჭიდროდაა ერთმანეთთან დაკავშირებული, რომ მათი დაშორება არ შეიძლება. მხოლოდ დერილოვანი ქარგების ერთად აღებულ ყველა ამ თვისებაზეა აგებული დაქტილოსკოპიური მეცნიერება. მას რომ მოვაცილოთ რომელიმე მათგანი, იგი დაკარგავს პრაქტიკულ მნიშვნელობას დამნაშაევობასთან ბრძოლის საქმეში. ამიტომ, როდესაც ვეხებით დერილოვანი ქარგების მეცნიერულ საფუძვლებს, არ შეიძლება დავჯერდეთ მის ორ ან სამ ბუნებრივ თვისებაზე მითითებას, როგორც ამას აკეთებს ზოგიერთი ავტორი, არამედ საჭიროა მოვიხსენიოთ ზემოაღნიშნული ხუთივე თვისება ერთად.

§4. ხელის თითების კვალითა კლასიფიკაცია მათი წარმოქმნის მექანიზმის მიხედვით

შემთხვევის ადგილზე დარჩენილი ხელის თითების კვალის აღმოჩენა და გამოვლინება მოითხოვს სპეციალურ ცოდნასა და სათანადო სამეცნიერო-ტექნიკურ საშუალებათა პრაქტიკულად სწორ გამოყენებას.

თითების ანაბეჭდების გამოვლინებისა და სწორად დამუშავების ერთ-ერთი წინაპირობაა კვალის წარმოქმნის მექანიზმისა და იმის ცოდნა, თუ რა გავლენას ახდენს მის ხარისხიანობაზე კვალის მიმღები ობიექტის თავისებურება.

როგორც დადგენილია, ხელის თითების ანაბეჭდების აღმოცენებას განაპირობებს კვალის მიმღები და კვალის წარმოქმნელი ობიექტის ურთიერთშემოქმედება.

კვალის წარმოქმნელი ობიექტი ეწოდება ისეთი ობიექტს, რომელიც კვალის მიმღებ ობიექტზე ზემოქმედების შედეგად წარმოქმნის თავისი გარეგნობის რელიეფურ გამოსახულებას, კვალის მიმღები ობიექტი კი ისეთი ობიექტია, რომელზედაც კვალის წარმოქმნელი ობიექტის ზემოქმედების შედეგად წარმოიქმნება ამა თუ იმ სახის კვალი.

მაგალითად, მინაზე ხელის შეხებისას წარმოიქმნება თითების ზედაპირული კვალი.

ამ შემთხვევაში კვალის წარმოქმნელი ობიექტია ადამიანის ხელის თითები, კვალის მიმღები ობიექტი კი მინა.

ადამიანის ხელის თითების კვალი წარმოიქმნება საგანზე ხელის შეხებით და იგი შეიძლება იყოს ჩაღრმავებული ან ზედაპირული, ამრეცხული ან დაშრეცხული, უხილავი (უჩინარი), ნაკლებად ხილვადი ან თვალსაჩინო. ამავე დროს, ხელის თითების კვალი, წარმოქმნის მიხედვით, შეიძლება იყოს სტატიკური და დინამიკური.

თითების **სტატიკური კვალი** წარმოიქმნება კვალის მიმღებ ობიექტზე ხელის შეხების მომენტში, როცა ისინი ურთიერთმყარ „უძრავ“ მდგომარეობაში არიან. **დინამიკური სახის ზედაპირული კვალი** კი წარმოიქმნება გლუვი ზედაპირის მქონე საგანზე ხელის თითების

გაცურების შედეგად. ე.ი. როცა ხელის თითები და საგანი, რომელსაც იგი შეეხო, ურთიერთსაწინააღმდეგო მოძრაობაში იმყოფება.

დაქტილოსკოპიური ექსპერტიზისათვის, როგორც წესი, ვარგისია მხოლოდ თითების სტატიკური კვალი, დინამიკური სახის კვალი უშუტეს შემთხვევაში უვარგისია პიროვნების იდენტიფიკაციისათვის, რადგან მასზე დერილოვანი ქარგები წარმოქმნიან არა თავიანთ მიკრორელიეფს, არამედ თითის გაცურების (თრევის) კვალს, ასეთი სახის კვალის გამოყენება პიროვნების დადგენისათვის შეიძლება მხოლოდ მაშინ, თუ თითის გაცურების დასასრულს, საგნიდან ხელის ალების მომენტში (სტატიკურ მდგომარეობაში) კვალის მიმღებ ობიექტზე მაინც დარჩება ქარგის ამა თუ იმ ნაწილის გამოსახულება.

ჩაღრმავებული, ანუ მოცულობითი სახის კვალი წარმოიქმნება ნაკლებად მყარ საგანზე ხელის თითების შეხებით მისი რელიეფური ზედაპირის შეცვლის შედეგად.

მაგალითად, სანთელზე ან პლასტილინზე ხელის თითების მჭიდროდ შეხებისას წარმოიქმნება ჩაღრმავებული სახის კვალი.

კრიმინალისტიკური თვალსაზრისით მნიშვნელოვანია მხოლოდ ისეთ საგანზე დატოვებული ჩაღრმავებული კვალი, რომელსაც უნარი აქვს არა მარტო წარმოქმნას თითის ქარგების რთული რელიეფური გამოსახულება, არამედ მეტნაკლები დროის განმავლობაში უცვლელად შეინარჩუნოს იგი. (მაგალითად, სანთელი, პლასტილინი, ახლად შეხედილი საგოზავი, სველი თიხა და სხვ.).

ზედაპირული სახის კვალი წარმოიქმნება გლუვი ზედაპირის მქონე ამა თუ იმ სახის საგანზე ხელის შეხებისას.

ზედაპირული სახის კვალი, წარმოქმნის პროცესის მიხედვით, შეიძლება იყოს **ამრეცხული ან დაშრეცხული**. ამრეცხული სახის კვალი წარმოიქმნება ისეთ საგანზე ხელის შეხებისას, რომლის ზედაპირიც დაფარულია მტკრით ან რაიმე საღებავით.

მაგალითად, მტკრიან საგანზე ხელის შეხებისას თითების დერილოვანი ქარგებზე მტკერი მიეწეება, ე.ი. მოხდება საგნიდან მტკრიანი ფენის (შრის) ქარგაზე გადასვლა და მის ადგილზე თვალსაჩინო კვალის წარმოქმნა.

თუ ადამიანის ხელის თითები დაფარულია რაიმე საღებავით (ან სისხლით), რომლის ერთი ფენა (შრე) საგანზე შეხებისას დვრილოვანი ხაზებიდან სცილდება და მასზე წარმოქმნის ზედაპირული სახის ანაბეჭდს, წარმოიქმნება დაშრეებული სახის კვალი.

მაგალითად, ქაღალდზე ან სხვა რაიმე გლუვი ზედაპირის მქონე საგანზე გასისხლიანებული ხელის თითების კვალი ყოველთვის დაშრეებული სახისაა. ასევე, დაქტილოსკოპირების დროს ქაღალდზე წარმოიქმნება თითების თვალსაჩინო ანაბეჭდები, რადგან ხელის შეხებისას საღებავის ერთი ფენა (შრე) დვრილოვანი ხაზებიდან ქაღალდზე გადადის და გვადლევს დვრილოვანი ქარგის მკაფიო გამოსახულებას.

ზედაპირული (დაშრეებული და აშრეებული) სახის კვალი შეიძლება იყოს ნაკლებად ხილვადი ან სრულიად უხილავი (კვალის წარმოქმნელი სითხის ფერის, რაოდენობისა და კვალის მიმღები ობიექტის თავისებურებათა მიხედვით).

ნაკლებად ხილვადი ან სრულიად უხილავი კვალი წარმოიქმნება მაშინ, როცა საგანზე ხელის თითების შეხებისას მარტოოდენ დვრილოვან ხაზებზე მოთავსებული ფორებიდან გამოყოფილი ცნიმნარევი ოფლი გადადის.

მაგალითად, მინაზე წარმოიქმნება თითის ნაკლებად ხილვადი (ოფლცნიმნოვანი, უფერული) სახის ზედაპირული ანაბეჭდი, ქაღალდზე კი ასეთივე გზით დატოვებული თითის კვალი სრულიად უხილავი იქნება.

ამრიგად, ადამიანის ხელის თითების სტატიკური კვალი, წარმოქმნის მექანიზმის მიხედვით, შეიძლება იყოს ორი ძირითადი სახის: ჩაღრმავებული (მოცულობითი) ან ზედაპირული. ეს უკანასკნელი კი, თავის მხრივ, შეიძლება იყოს აშრეებული, დაშრეებული, ზილვადი (თვალსაჩინო), ნაკლებად ხილვადი და უხილავი (უჩინარი).

§5. ხელის თითების კვალიანი საგნებისა და ობიექტების დათვალიერება

შემთხვევის ადგილზე დარჩენილი ხელის თითების კვალის აღმოსაჩენად, უპირველეს ყოვლისა, საჭიროა შემთხვევის ადგილის გულმოდგინედ დათვალიერება, ისე რომ მხედველობიდან არ გამოგვრჩეს არც ერთი უმნიშვნელოვანესი გარემოება. ამ მიზნით, ჯერ კიდევ დათვალიერების სტატიკურ სტადიაზე უნდა წარმოვიდგინოთ, რა მოქმედებებს შეასრულებდა პირი დანაშაულის ჩადენის ადგილზე. რომელი საგნის გადაადგილება მოუხდებოდა და რომელ მათგანს შეიძლება შეხებოდა იგი, ე.ი. დათვალიერებისას თითების კვალთა აღმოჩენის მიზნით მთავარი ყურადღება უნდა მიექცეს ისეთ საგნებს, რომლებსაც შეიძლება შეხებოდა დანაშაულის ჩამდენი პირი.

მაგალითად, ბინის ქურდობის შემთხვევაში, კვალი უნდა ვეძიოთ ისეთ საგნებზე, რომლებიც ძვირფასეულობის აღმოჩენის მიზნით გადაადგილებული იქნებოდა დასაძებნი პირის მიერ, აგრეთვე, გატეხის იარაღებზე და სხვ. მკვლევლობის შემთხვევაში — დანაშაულის ჩადენის იარაღზე და ყველა იმ საგანზე, რომელსაც შეიძლება შეხებოდა ან რომელიც შეიძლება გამოეყენებინა პირს დანაშაულებრივი ქმედების ჩადენის დროს.

ხელის თითების კვალის აღმოჩენის მიზნით დათვალიერება უნდა ჩავატაროთ წინასწარ შემუშავებული გეგმით. დათვალიერება, ცხადია, ყოველთვის ერთნაირი თანმიმდევრობით არ მოხდება. მისი შერჩევის დროს მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული დანაშაულის ჩადენის ხერხები და საშუალებანი.

მაგალითად, თუ ვათვალიერებთ მკვლელობის ადგილს, აუცილებლად უნდა გავითვალისწინოთ მკვლელობის ჩადენის ხერხი, საშუალება და იმის მიხედვით განვსაზღვროთ, დანაშაულის ჩადენის პროცესში რა სახის საგნებსა და ნივთებს შეეხებოდა პირი და რაზე შეიძლებოდა დარჩენილიყო მისი ხელის თითების კვალი. ასეთებია, პირველ რიგში, დანაშაულის ჩადენის იარაღი, დანაშაულის კუთვნილი ნივთი ან საგანი, რომელიც მას შემთხვევის ადგილზე დარჩა; ყველა ის საგანი და ნივთი, რომელიც თავისი მდებარეობით

ხელს შეუშლიდა დამნაშავეს დანაშაულის ჩადენის პროცესში ან როშელიც, მისი რაიმე მოსაზრებით, შეიძლება გადაადგილებული ყოფილიყო.

თუ სავარაუდოა, რომ დანაშაულის ჩადენისას დამნაშავეს ხელები სისხლით დაესვრებოდა, მაშინ გასისხლიანებული ხელის თითების კვალი შეიძლება აღმოჩნდეს როგორც დანაშაულის ჩადენის იარაღებზე, ისე სხვადასხვა სახის საგნებზე (კედელზე, ფანჯრის მინაზე, პირსაბანზე, ხელის გასამშრალე ჯალდზე და სხვ.).

შემთხვევის ადგილის დათვალიერებისას რეკომენდებულია, განსაკუთრებული ყურადღება მიექცეს კრიალა ზედაპირის მქონე საგნებს, რადგან მათზე შედარებით უკეთ რჩება ხელის თითების უხილავი ან ნაკლებად ხილვადი კვალი. იგი უნდა ვეძიოთ ისეთ საგნებზე, როგორიცაა: ფანჯრის მინის ნატეხები, მინის ნაწარმო, სარკე, წიგნების კარადა, საწერი მაგიდა, ქაღალდები, პლასტმასისაგან დამზადებული ნივთები და აგრეთვე ყველა ის ადგილი, სადაც სავარაუდოა, რომ დამნაშავე მოძებნიდა მისთვის საჭირო ნივთს.

თუ პირს დანაშაულებრივი მიზნის განხორციელებაში ხელს უშლის ესა თუ ის საგანი, მაშინ, ცხადია, იგი იძულებული იქნება გადაადგილოს ისინი და ამ დროს მათზე შეიძლება დატოვოს თავისი თითების კვალი. ამიტომ შემთხვევის ადგილის დათვალიერებისას ასეთ საგნებს განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს.

მაგალითად, ერთ-ერთი ბინის გაქურდვისას დამნაშავეებმა წაიღეს მაგიდაზე გადაფარებული ძვირფასი სუფრა. დაზარალებულის განცხადებით მაგიდაზე იდგა წყლის გრაფინი, ორი ჭიქა და ყვავილების დიდი ლარნაკი. გამომძიებელმა გაითვალისწინა რა ის გარემოება, რომ დამნაშავე მაგიდაზე გადაფარებულ სუფრას ისე ვერ აიღებდა, თუ მასზე მდგომ ყვავილების ლარნაკსა და წყლის გრაფინს მაგიდიდან არ გადადგამდა, რა დროსაც მათზე შეიძლება დარჩენილიყო მისი თითების კვალი, მოახდინა ამ საგნების დათვალიერება, რა დროსაც წყლის გრაფინზე და ყვავილების ლარნაკზე მართლაც აღმოჩნდა თითების რამდენიმე კვალი. შემდეგში, როგორც დაქტილოსკოპიური ექსპერტით დადგინდა, იგი დატოვებული იყო ექვმიტანილ ტ-ს მარჯვენა ხელის საჩვენებელი და შუა თითით.

შემთხვევის ადგილის დათვალიერებისას თუ დავრწმუნდებით, რომ დანაშაულის ჩადენისას დამნაშავე ხელთათმანებით ან ხელის თითების სხვა რაიმე დასაცავი საშუალებით მოქმედებდა, მაშინ ხელთათმანებით დატოვებული კვალის დამუშავებისა და ამოღების გარდა საჭიროა განსაკუთრებული ყურადღება მიექცეს, ხომ არ არის ისეთი შემთხვევა, როდესაც საგნის ხელში ალება და მათი საშუალებით რაიმე მოქმედების შესრულება ამა თუ იმ გარემოების გამო დამნაშავეს ხელთათმანებით გაუძნელებოდა.

ზოგიერთი კრიმინალისტიკის აზრით, შემთხვევის ადგილის დათვალიერება მიზანშეწონილია ჩატარდეს რეზინის ხელთათმანებით — ზოგიერთი კი იმის მომხრეა, რომ დათვალიერება ჩატარდეს ხელთათმანების გარეშე. ამას უკანასკნელნი იმით ასაბუთებენ, რომ ხელთათმანების ხმარებისას შეიძლება ნაკლები სიფრთხილე გამოვიჩინოთ და მოვსპოთ დამნაშავეს მიერ დატოვებული კვალი. ამავე დროს, დასათვალიერებელ საგნებზე შეიძლება ჩვენდა უნებლიედ დავტოვოთ ხელთათმანების კვალი, რასაც შეიძლება შეცდომაში შეიყვანოს ამ საგნის განმეორებით დათვალიერებელი პირი.

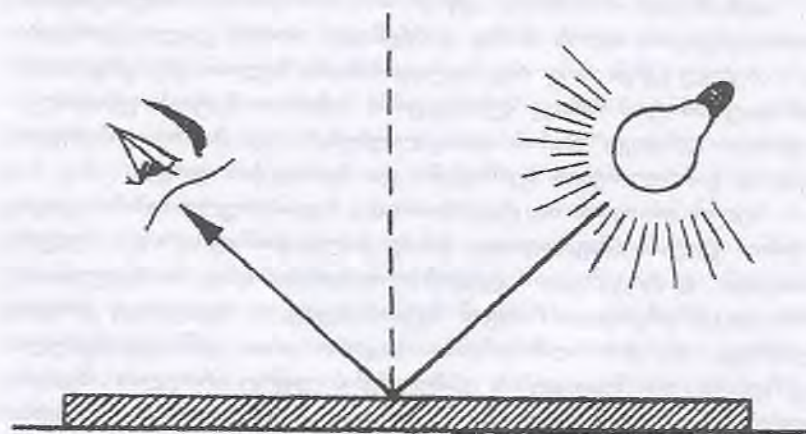
აღნიშნული მოსაზრება, ვფიქრობთ, არასწორია, რადგან საგნის დათვალიერების დროს მასზე დარჩენილი თითის კვალი შეიძლება დაზიანებულ იქნეს როგორც ხელთათმანის ხელით, ისე უხელთათმანოდაც. ამიტომ ორივე შემთხვევაში საჭიროა მეტი სიფრთხილე. საჭიროა აგრეთვე საგნის დათვალიერებისა და მათზე არსებული კვალის გამოვლინების ხერხებისა და მეთოდების ცოდნა.

ხელის თითების მოცულობითი და ზედაპირული სახის თვალსაჩინო კვალის (მაგალითად, რაიმე საღებავით დასერილი ხელის თითებით დატოვებული კვალის) აღმოჩენა დიდ სიძნელეებთან არაა დაკავშირებული, რადგან შეუიარაღებელი თვალითაც კარგად შეიძლება და მათ აღმოსაჩენად საჭირო არაა განსაკუთრებული ხერხებისა და მეთოდების გამოყენება. უფრო რთულია ხელის თითების ნაკლებად ხილვადი და უხილავი ანაბეჭდების აღმოჩენა. ამიტომ ასეთ კვალთა აღმოსაჩენად საჭიროა ვიცოდეთ საგნების დათვალიერების ზოგიერთი თავისებურება.

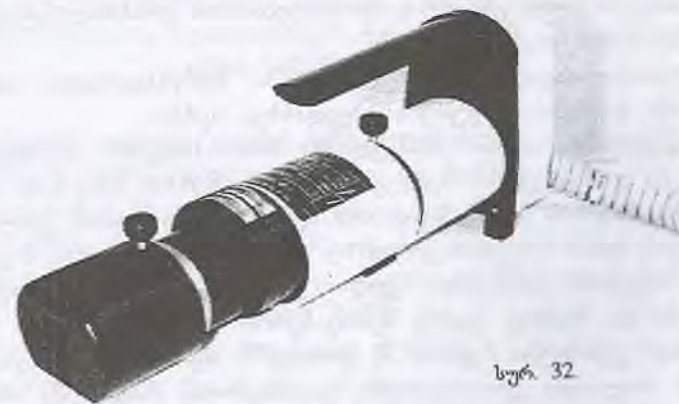
საგნებისა და ნივთების დათვალიერებისას მათზე არსებული ხელის თითების ნაკლებად უხილავი კვალის აღმოჩენის მიზნით, რეკომენდებულია ვაწარმოოთ სუსტ, არაბუნებრივ განათებაში ელექტრონათურის ან სპეციალური ფარნის შუქზე. სინათლის წყაროდან მომდინარე სხივები სასურველია დახრილი კუთხით ($40-50^\circ$) ეცემოდეს საგანზე (სურ. 31). ამასთან, ასეთი კვალიანი საგნები მიზანშეწონილია დავათვალიეროთ მხედველობისა და განათების სხვადასხვა კუთხის მდებარეობით ხელოვნურად ჩაბნელებულ ოთახში სპეციალური ფარნის ე.წ. „დაქტილაითის“ გამოყენებით (იხ. სურ. 32). ამავე დროს დასათვალიერებელი საგანი ხელში უნდა დავიკავოთ ისე, რომ არ დავაზიანოთ მასზე დარჩენილი კვალი ან ჩვენ თვითონ არ დავტოვოთ თითების ანაბეჭდები.

საგნებისა და ნივთების დათვალიერების ასეთი წესი, თითების უხილავი კვალის გამოვლინების მიზნით, ყოველთვის სასურველ შედეგს იძლევა.

მაგალითად: ქაღალდზე, ფოსფორზე ან ფაიფურის ნაწარმზე დარჩენილი ხელის უხილავი კვალის აღმოჩენა დათვალიერების

სურ. 31. ნაკლებად ხილვადი (ოფლცხიმოვანი) კვალიანი საგნის დათვალიერების სქემა.

სურ. 32

ასეთი გზით თითქმის შეუძლებელია. ეს საგნები უნდა დავათვალიეროთ სიბნელეში ულტრაიისფერი სხივების სხვადასხვა კუთხიდან დანათებით. ხელის თითების ოფლცხიმოვანი კვალიანი საგნების დასათვალიერებლად დაცული უნდა იქნეს შემდეგი წესი: მინის ნატეხები უნდა დავიკავოთ კიდეებით ისე, რომ ხელის თითებით არ შევეხოთ მის სიბრტყით ნაწილს და დავათვალიეროთ გამჭოლ სინათლეზე ან სინათლის დახრილ (45°) სხივებში. ბოთლი, ჭიქა, ლარნაკი და სხვა საგნები საჭიროა დავიკავოთ კიდეებით, ე.ი. ხელით შევეხოთ მხოლოდ იმ ადგილებში, სადაც არ შეიძლება დამნაშავეს დაეტოვებინა თავისი თითების კვალი. მაგალითად, ბოთლის დათვალიერებისას ერთი ხელი უნდა მოვკიდოთ ძირზე, მეორე კი საცობთან; ცეცხლსასროლი იარაღის დათვალიერებისას კი ხელი უნდა მოვკიდოთ ტარის ხორკლიან ნაწილს.

თუ დასათვალიერებელ საგანზე შეიმჩნევა თითის უხილავი ან ნაკლებად ხილვადი კვალი და მათი გამოვლინება-დამუშავებისათვის საჭიროა ლაბორატორიულ პირობებში სათანადო სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებების გამოყენება, მაშინ ეს საგნები, რეკომენდებულია ამოვიღოთ და შევფუთოთ ისე, რომ არ დავაზიანოთ მათზე არსებული თითების კვალი და გამოსაკვლეველ გადავაგზა-

ვნოთ სამეცნიერო-ტექნიკურ განყოფილებაში ან კრიმინალისტიკური ექსპერტიზების დეპარტამენტში.

კრიმინალისტიკურ ლიტერატურაში შემუშავებულია თითის კვალიანი საგნების შეფუთვის სხვადასხვა ხერხი.

მაგალითად, თითის ანაბეჭდიანი მინის ნატეხის შესაფუთად შეიძლება გამოვიყენოთ შემდეგი მარტივი ხერხი: ორი-სამი სანტიმეტრი სიგანის მუყაო მჭიდროდ შემოვახვიოთ თითის კვალიანი შესაფუთი მინის ნატეხის კიდეებზე. იმ ადგილებში, სადაც მუყაოს მინის ნატეხის კუთხეების კვალი ემჩნევა, ვაუკუთოთ პატარა ჭრილები და შემდეგ კვლავ შემოვახვიოთ მინის ამ ნატეხს ისე, რომ მისი კუთხეები მუყაოს ამ ჭრილებში მჭიდროდ მოთავსდეს. მუყაოს ბოლოები ერთიმეორეზე დავამაგროთ, რამდენიმე ასეთი შეფუთული მინის ნატეხი ადვილად შეიძლება ჩავაწყოთ ყუთში და ექსპერტიზაზე გადავავსავენოთ.

შემთხვევის ადგილზე დარჩენილი ხელის თითების კვალის აღმოჩენის შემდეგ საჭიროა მათი გამოვლინება-დამუშავება. კრიმინალისტიკურ ტექნიკაში შემუშავებული საერთო წესის მიხედვით, ჯერ უნდა მოვახდინოთ კვალიანი საგნების ფოტოგადაღება მასშტაბური წესით და შემდეგ მათი გამოვლინება — დამუშავება და ფიქსაცია სათანადო წესების დაცვით.

თუ საგანი, რომელზედაც აღმოჩენილია თითების კვალი, თავისი მოცულობით ძალიან დიდია ან სხვა რაიმე მიზეზით არ შეიძლება მისი გადაგზავნა ექსპერტიზაზე, მაშინ, ცხადია, უნდა შეგვეძლოს მისი ადგილზე დამუშავება. ეს უკანასკნელი მოითხოვს მთელი რიგი სპეციფიკური საკითხების ცოდნასა და სამეცნიერო-ტექნიკურ საშუალებათა სწორად გამოყენებას. ამიტომ შემთხვევის ადგილის დათვალიერებისას ყოველთვის თან უნდა ვიქონიოთ სამეცნიერო-ტექნიკურ საშუალებებთან ერთად ხელის თითების უხილავ კვალთა გამოვლინება-დამუშავებისათვის საჭირო ყველა საშუალება, კერძოდ, თითების უხილავ კვალთა გამოსავლინებელი ფხვნილები, მაგნიტური ფუნჯი, იოდის მილაკი, დაქტილოსკოპიური ფირი ან სკოჩი, გამაღივებელი მინა, ფოტოაპარატი და სხვ.

§6. ხელის თითების უჩინარ კვალთა გამოვლინება-დამუშავების სამეცნიერო-ამჟამობური საშუალებები, ხმარება და მეთოდები

ხელის თითების კვალის გამოსავლინებლად კრიმინალისტიკურ ტექნიკაში შემუშავებული ამა თუ იმ ხერხისა და საშუალების გამოყენებისას მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული მთელი რიგი გარემოებანი, რომლებიც მნიშვნელოვან ზეგავლენას ახდენენ კვალის გამოვლინების ხარისხიანობაზე. ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში კვალის გამოვლინების ისეთი ხერხი და საშუალება უნდა იქნეს შერჩეული, რომლის გამოყენებაც მოცემულ გარემოებაში თავისი შედეგებით უფრო ეფექტური იქნება.

კრიმინალისტიკურ ლიტერატურაში ხელის თითების კვალის გამოვლინება-დამუშავების ხერხებისა და მეთოდების შერჩევის განმსაზღვრელ ფაქტორებად მიჩნეულია:

1. კვალის წარმოქმნის მექანიზმი;
 2. კვალის წარმოქმნელ ნივთიერებათა (ოფლცხიმოვანი ნაერთისა და სხვ.) შემადგენლობა;
 3. კვალის მიმღები ობიექტის ზედაპირის თავისებურება (ხორკლიანი, კრიალა, სუფთა, მტვრიანი და სხვ.);
 4. კვალის მიმღები ობიექტის ზედაპირის დამფარავ ნივთიერებათა შემადგენლობა (საღებავი, ცხიმები და სხვ.);
 5. კვალის მიმღები ობიექტის ფერი;
 6. კვალის წარმოქმნის ხანგრძლივობა და მისი შენახვის პირობები (შენობაში, ღია ცის ქვეშ, მზიან თუ წვიმიან ამინდში, ტემპერატურა და სხვ.);
 7. საგნის თვისება, მისი უნარი რამდენად შეუძლია უცვლელად შეინარჩუნოს დატოვებული თითის კვალი და სხვ.
- კრიმინალისტიკურ ტექნიკაში შემუშავებული ხელის თითების კვალის გამოვლინება-დამუშავების ხერხები და მეთოდები, ტრადიციულად იყოფა ორ დიდ ჯგუფად: მექანიკურ და ქიმიურ მეთოდებად. პირველს მიეკუთვნება ყველა სახის ფხვნილი და მათი მსგავსი ნივთიერებანი, ხოლო მეორეს — ისეთი ქიმიური რეაქტივები

და ხსნარები (იოდის ორთქლი, ნინგიდრინის ხსნარი, აზოტმჟავა ვერცხლის 10%-იანი ხსნარი და სხვ.), რომლებიც კვალზე არსებულ ნივთიერებებთან ქიმიური რეაქციის გამო უხილავ ანაბეჭდებს თვალსაჩინოს ხდიან.

კრიმინალისტიკაში თავიდანვე დიდი პრაქტიკული გამოყენება პოვა თითების ანაბეჭდების გამოვლინებამ ფხვნილების საშუალებით, რადგან მისი გამოყენება, ჯერ ერთი, ნაკლებ სიმძნელებთანაა დაკავშირებული და, მეორეც, უმეტეს შემთხვევაში დანაშაულის ჩადენის ადგილზე თითების ანაბეჭდები რჩება სწორედ ისეთი საგნების ზედაპირზე (ფანჯრის მინა, მინის ნაწარმი, პლასტმასა, მოპირკეთებული ხე, ქაღალდი და სხვ.), რომლებზეც ფხვნილებით დამტკვერვის მეთოდი უკეთეს შედეგს იძლევა.

ზოგიერთი ავტორის მსგავსად ხელის თითები უჩინარ კვალთა გამოვლინების ამ მეთოდს რაიმე უპირატესობას არ ვანიჭებ და მას „ყოვლისშემძლედ“ არ მივიჩნევ, მაგრამ ცხადია, რომ საგამოძიებო და საექსპერტო პრაქტიკაში მას უფრო ფართოდ იყენებენ, ვიდრე ქიმიურ ხსნარებს.

ერთნაირი ზედაპირის მქონე საგნებზე დარჩენილი ხელის თითების უხილავი კვალი შეიძლება გამოვლინდეს როგორც ფხვნილებით, ისე ქიმიური ხსნარებით.

მაგალითად, ქაღალდზე დარჩენილი თითის უხილავი კვალი შეიძლება გამოვლინდეს როგორც ნინგიდრინის ხსნარითა და იოდის ორთქლით, ისე გრაფიტის, ალუმინის ფხვნილითა და სხვ.

შემთხვევის ადგილზე დატოვებული ხელის თითების უჩინარი კვალის გამოსავლენად უნდა შეირჩეს ისეთი ფხვნილი, რომელიც მკვეთრად განსხვავდება კვალიანი საგნის ფერისაგან.

მაგალითად, თეთრი ფერის საგანზე არსებული კვალის გამოსავლენებლად გამოყენებული უნდა იქნეს შავი ფერის ფხვნილი და, პირიქით.

თითების უხილავი კვალის გამოსავლენებლად შეიძლება მხოლოდ ისეთი ფხვნილების გამოყენება, რომლებსაც კვალზე მიწებების უნარი აქვთ. კერძოდ, ტყვიის, ალუმინის, გრაფიტის, თუთიის ზეჟანგი, თაბაშირი, ბრონზა და სხვ.

ფხვნილი უნდა იყოს მშრალი და წმინდად დაფუჭული. ამავე დროს მათი გამოყენებისას გათვალისწინებულ უნდა იქნეს ის გარემოება, რომ ფხვნილებით კარგად ვლინდება მხოლოდ ახლად დატოვებული კვალი. თუ კვალი დიდი ხნისაა, იგი კარგავს მიწებების უნარს, რადგან მასზე არსებული ოფლცხიმოვანი ნივთიერება ორთქლდება ან თვით საგნის ზედაპირი იშრობს. ასეთ შემთხვევაში უკეთესია მივმართოთ ქიმიურ მეთოდებს.

ფხვნილების გამოყენება მიზანშეუწონელია ხორკლიანი ზედაპირის მქონე საგნებზე არსებული კვალის გამოსავლენებლად, ასევე ცხიმოვანი ნივთიერებით ან მინერალური ზეთით დაფარულ ზედაპირზე.

მტკრიან ან სველ საგნებზე დატოვებული კვალის გამოსავლენებლად კი ფხვნილების გამოყენება საერთოდ დაუშვებელია.

კრიმინალისტიკური სამსახურის ავტომანქანაში მოთავსებულია ყველა ის პირველადი სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალება, რაც აუცილებელია შემთხვევის ადგილზე კვალის დამუშავებისათვის.

გლუვი ზედაპირის მქონე საგნებზე დარჩენილი ნაკლებად ხილვადი ან უხილავი კვალის გამოსავლენებლად ადრე ფხვნილები ფუნჯის მეშვეობით გადაჰქონდათ. კერძოდ, ფართო რბილი ფუნჯით იღებდნენ ფხვნილს და გამოსავლენებელ კვალზე დაბერტყდნენ, შემდეგ მასზე ფრთხილად გაატარებდნენ ფუნჯის ბოლოს. ფხვნილი გამოსავლენებელ კვალზე დაეწებებოდა და ზედმეტ ფხვნილს კვალზე ფუნჯის ფრთხილად გასმით ჩამოაცილებდნენ, რის შედეგადაც საგანზე არსებული მანამდე უხილავი კვალი თვალსაჩინო ხდებოდა. ცოტა უფრო მოგვიანებით გამოსავლენებელ უჩინარ ან ნაკლებად ხილვადი ხელის თითის კვალთა გამოსავლენებლად კვალიანი საგანის ფხვნილებით დამტკვერვას ახდენდნენ საგამოძიებო ჩემოდანში მოთავსებული ნახევრად ეთილის პორტატიული პულვერიზატორით. შემდეგ ზედმეტი ფხვნილის ჩამოსაცილებლად კვალიან საგანზე ფრთხილად გაუსვამდნენ ფუნჯს და მანამდე უხილავი ანაბეჭდი ნათლად გამოჩნდებოდა.

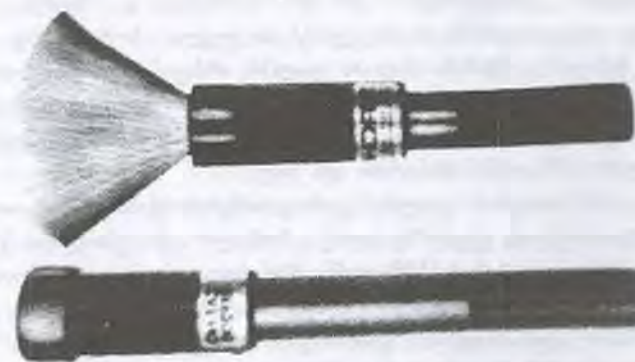
შემუშავებულია აგრეთვე ხელის თითების უჩინარ კვალთა გამოსავლენის კომბინირებული მეთოდი, რაც იმაში მდგომარეობს, რომ

პნევმატური ხელსაწყოთა მეშვეობით ახდენენ შემთხვევის ადგილზე დარჩენილი კვალის გამოვლინებას იოდის ორთქლით და ფხვნილებით. ხელსაწყოთა გამოყენება შეიძლება როგორც ზედაპირული, ისე ჩაღრმავებული (მოცულობითი) კვალის გამოსავლინებლად, თუნდაც იგი დატოვებული იყოს ფხვნიერ ზედაპირის მქონე საგანზე.

აღნიშნული წესისაგან მცირედენ გადახვევას მოითხოვს ქაღალდზე არსებული უხილავი კვალის ფხვნილებით გამოვლინება. კვალთან საგანზე, მათ შორის ქაღალდზეც, ფხვნილის გადატანა რეკომენდებულია პულვერიზატორით. პულვერიზატორის არარსებობის შემთხვევაში, ქაღალდზე, რომელზეც სავარაუდოა, რომ დატოვებულია თითის უხილავი კვალი, ყრიან მცირედენ გამოსავლინებელ ფხვნილს და ქაღალდის ოდნავი დაქნევით მთლიან ზედაპირზე მოფენენ, ქაღალდზე არსებულ კვალს ფხვნილი დაეწება და მანამდე უხილავი ანაბეჭდი ხილვადი გახდება. გამოვლინებული კვალიდან ზედმეტ ფხვნილს ქაღალდის ოდნავი დაქნევით ჩამოაცილებენ და კვალზე დარჩება მხოლოდ მასზე მიწებებული ფხვნილის ნაწილები.

ამავე მიზნით წარმატებით გამოიყენება მაგნიტური ფუნჯი, რომელმაც უკანასკნელ პერიოდში განსაკუთრებული პრაქტიკული გამოყენება მოიპოვა. მაგნიტური ფუნჯის გამოყენების არსი მდგომარეობს იმაში, რომ ბურთულიანი კალმის მსგავს ხელსაწყოთა, რომლის ერთი ბოლო მაგნიტური ველითაა დამუხტული, ახლოს მიიტანენ გამოსავლინებელ ლითონის ფხვნილთან და ფხვნილი მას ფუნჯის სახით დაეკიდება. ამ სახით მომარჯვებულ მაგნიტურ ფუნჯს ფრთხილად გაატარებენ ხელის თითების უჩინარ კვალთან საგანზე (ქაღალდზე და სხვ.), რა დროსაც მაგნიტური ფუნჯიდან ფხვნილის ერთი ნაწილი გადავა და მიეწება უჩინარ ოფლცხიმოვან კვალს და საკმაოდ მკვეთრად გამოჩნდება მანამდე უხილავი ხელის თითების კვალი.

ამავე პრინციპით გამოიყენება ამაჟამად საგამოძიებო პრაქტიკაში დამკვიდრებული ხელის თითების უჩინარ კვალთა გამოვლინების კიდევ უფრო გაუმჯობესებული ფორმის ელექტრომაგნიტური ფუნჯი და პორტატულ კოლოფში მოთავსებული სპეციალური ტექნიკური საშუალებები (იხ. 32, 33).

სურ. 32. ელექტრომაგნიტური ფუნჯი

სურ. 33. პორტატულ კოლოფში მოთავსებული უჩინარ კვალთა გამოვლინებისათვის საჭირო ტექნიკური საშუალებები

კვალთა გამოვლინების ქიმიურ ხერხებსა და საშუალებებს, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, მიეკუთვნება ყველა ის რეაქტივი, რომლებიც ქიმიურ კავშირში შედიან კვალზე არსებულ ნივთიერებებთან. ასეთ მეთოდებს, პირველ რიგში, ეკუთვნის თითების უხილავ კვალთა გამოვლინება იოდის ორთქლით, ნინგიდრინით, აზოტმჟავა ვერცხლის 10%-იანი ხსნარით და სხვ.

ხელის თითების კვალთა გამოვლინების ქიმიური მეთოდებიდან ისტორიულად ყველაზე ადრე ცნობილი იყო უხილავი კვალის გამოვლინება ლიპისის 10%-იანი ხსნარით. ეს მეთოდი, როგორც პროფესორი რეისი აღნიშნავდა თავის 1912 წელს გამოცემულ ნაშრომში — „დანაშაულთა გამოძიების სამეცნიერო ტექნიკა“, ჯერ კიდევ ადრე 30 წლის წინ იქნა გამოყენებული ფურყოს მიერ. ასეთსავე აზრს გამოთქვამს ს. ტრეგუბოვი 1915 წელს გამოცემულ თავის საინტერესო ნაშრომში.¹ შემდეგ შემუშავდა ხელის თითების უხილავ კვალთა გამოვლინების მეორე ხერხი იოდის ორთქლის გამოყენებით.

როგორც სპეციალურ ლიტერატურაშია აღნიშნული, 1888 წელს ვეტქემმა ებერმა პრუსიის შინაგან საქმეთა სამინისტროს შესთავაზა საკუთარი მეთოდით დამზადებული თითების უხილავი ანაბეჭდების მეტად ეფექტური იოდოგრამები.

ხელის თითების კვალთა იოდის ორთქლით დამუშავების ტექნიკა ადრე მეტად პრიმიტიული იყო. პატარა ფინჯანში ჩადებდნენ იოდის კრისტალს და მას სპირტის ქურაზე ათბობდნენ. ფინჯნის ზემოთ ათავსებდნენ თითის უხილავკვალისა და საგნის ზედაპირს. გათბობის შედეგად იოდის კრისტალი გამოჰყოფდა ორთქლს, რომელიც საგანზე დატოვებულ თითის უხილავ კვალს ავლენდა წაბლისფრად.

დღეისათვის ცნობილია თითების უხილავი კვალის იოდის ორთქლით გამოვლინების მრავალი მარტივი ხერხი.

მაგალითად, თითის უხილავი კვალის გამოსავლინებლად შეიძლება გამოვიყენოთ ეთერში გახსნილი იოდის 10%-იანი ხსნარი,

¹ С. Н. Третьев. Основы уголовной техники и научно-технические приемы расследования преступлений. 1915, стр. 107.

მინის პორტატიულ — იოდის მილაკში ათავსებენ იოდის კრისტალს. მილაკი ხელში დაჭერით თბება, რის შედეგადაც მოთავსებული იოდის კრისტალი ოთქლდება. მილაკიდან გამოყოფილი ორთქლი ეფინება კვალისა და საგნის ზედაპირს და მანამდე უხილავი კვალი სწრაფად ვლინდება ამჟამად კვლევის ეს მეთოდი უფრო გამარტივდა და ეფექტური გახდა სპეციალურ ლაბორატორიულ ყუთში თითების კვალისა და ქაღალდის მოთავსება და მისი დამუშავება იოდის ორთქლითა და ციანოკრილატის გამოყენებით (იხ. სურ. 34).

ვინაიდან იოდის ორთქლი სწრაფად შრება (ორთქლდება) და გამოვლინებული კვალი კვლავ უხილავი ხდება, ამიტომ საჭიროა ასეთი გზით გამოვლინებული კვალის ფოტოგადაღება.

იოდის ორთქლით შეიძლება გამოვლინდეს თითქმის ყველა გლუვი ზედაპირის მქონე საგანზე დატოვებული ხელის თითების უხილავი კვალი. ამავე დროს, თითის ერთი და იგივე უხილავი კვალი შეიძლება იოდის ორთქლით გამოვლინდეს რამდენიმეჯერ.

გერმანელმა კრიმინალისტმა კინდერ ფიტერმა გასული საუკუნის ორმოცდაათიან წლებში შექმნა იოდის ორთქლის ხელის თითების უჩინარ კვალთა გამოვლინებისა და გამო-საკვლევი ობიექტის გასანათებლად სპეციალური ხელსაწყო სუბლიმატორი. მაგრამ ეს ხელსაწყო თავისი აგებულების სირთულესთან ერთად უმოქმედო იყო ისეთ ადგილას, სადაც არ არსებობდა ელექტროენერგიის წყარო. ამიტომ მან ფართო პრაქტიკული აღიარება ვერ მოიპოვა.

გასული საუკუნის სამოციან წლებში საგამოძიებელ-საექსპერტო პრაქტიკაში გამოყენება პოვა იოდის ორთქლით გამოვლინებული თითის

სურ. 34. იოდისა და ციანოკრილატის ორთქლით უჩინარ კვალთა გამოვლინების კამერა

კვალის გამაგრების შემდეგმა ხერხმა: იოდის ორთქლით გამოვლინებული თითის ანაბეჭდზე ემუღსიის მხრიდან აწებებენ წინასწარ წყალზე დანამულ ფოტოფირის ნაჭერს, რომელსაც დაუთოვების მიზნით ზემოდან ხელს გაუსვამდნენ და 5-10 წამის შემდეგ ააცლიან. ფირს ავლენდნენ ჩვეულებრივ ფოტომაგვლინებელ ხსნარებში. მთელი ეს პროცესი წარმოებდა დღის სინათლეზე და მის დასაძუშავებლად აუცილებელი არ იყო ლაბორატორიული პირობები. ასეთი გზით ფირზე გადატანილი კვალის დვრილოვანი სახეები გამჭვირვალე რჩება. საერთო ფონი კი შავი, ე.ი. ვიდრე მთელი ჩვეულებრივ ნეგატივის, რომლიდანაც შეიძლება პირდაპირ დამზადებული ყოფილიყო პოზიტიური სახის ფოტოანაბეჭდები.

ვინაიდან შემთხვევის ადგილზე იოდის ორთქლით ხელის თითების უხილავი კვალის გამოვლინება დაკავშირებულია გარკვეულ სიმძნელებთან, რაც, პირველ რიგში, იმაში გამოიხატება, რომ გამოვლინებული კვალი იოდის ორთქლთან ერთად ისე სწრაფად ქრება, რომ ზოგჯერ შეუძლებელია მისგან ფოტოსურათის გადაღება, რეკომენდებულია ქაღალდზე თითის უხილავი კვალის გამოსავლინებლად გამოიყენოთ სახამებელთან შერეული ფხვნილად ქცეული იოდის კრისტალები შემდეგი პროპორციით: ერთი წილი იოდის კრისტალი ათ წილ სახამებელთან.

ამ შერეული ნაერთის კვალზე გადატანა ხდება ფუნჯის მეშვეობით, დამტკერვით. კვალი სწრაფად ვლინდება, მაგრამ რამდენიმე ხნის შემდეგ ისიც ქრება. ამ გზით ერთხელ გამოვლინებული კვალი შეიძლება საჭიროებისდა მიხედვით კვლავ რამდენიმეჯერ გამოვლინდეს. აღნიშნული მეთოდით, როგორც დადგენილია, შეიძლება გამოვლინდეს შედარებით დიდი ხნით ადრე დატოვებული კვალიც.

აღსანიშნავია, რომ ქაღალდზე თითების უხილავ კვალთა გამოვლინების ეს ხერხი პირველად გამოქვეყნდა 1955 წელს გერმანულ ჟურნალ „კრიმინალისტიკაში“.¹

¹ იხ. ჟურნ. „Kriminalistik“, Hamburg, Juli, 1955, S. 257-263. „Neue Möglichkeiten zur Sicherung von latenten daktiloskopischen Spuren auf Papier“.

გერმანელი კრიმინალისტი მ. ვაგნერი ქაღალდზე დარჩენილი ხელის თითების უფერული კვალის გამოსავლინებლად გვთავაზობდა შემდეგ რეცეპტს: 1 გრ კრაზმალი, 200 მლ გრ წყალი, 2 გრ კალიუმის იოდი და 0,3 გრ თიმოლი. მიღებულ მასას წაუსვამენ გამოსავლინებელი კვალიანი ქაღალდის ზედაპირზე, რომელზედაც ქაღალდის სრულ გაშრობამდე წარმოიქმნება გამოვლინებული კვალის ფონი. მისივე გადმოცემით, კვალის გამოვლინების ეს ხერხი კარგ შედეგებს იძლევა.¹

იოდის ორთქლით გამოვლინებული ხელის თითების კვალისათვის მეტი სიმყარის მისაღებად რეკომენდებულია იოდის ორთქლით გამოვლინებული ხელის თითების კვალი დამატებით დავაშუშოთ (დავაშუშოთ) რკინის ფხვნილით, რა დროსაც ეს უკანასკნელი მყარად დაეწებება კვალის მიმღები საგნის ზედაპირზე და გამოვლინებული კვალი შექცავისფრად შეიღებება.

ადრე არაგლევი ზედაპირის მქონე საგნებზე დატოვებული თითების კვალთა გამოვლინება შეუძლებლად იყო მიჩნეული. მაგრამ თანდათან ამ მიმართულებითაც იქნა გადადგმული ნაბიჯები.

მაგალითად, პ. კონატკოვი 1939 წელს გამოქვეყნებულ ნაშრომში მოუპირკეთებელი ხის ზედაპირზე დარჩენილი თითების უხილავი კვალის გამოსავლინებლად გვთავაზობდა შემდეგი სახის ხსნარს: აზოტმჟავა ეერცხლი — 5 გრ, ლიმონის მჟავა — 1 გრ, ლეინის ქვის მჟავა — 0,5 გრ, კონცენტრირებული აზოტმჟავა — 3-5 წვეთი, გამოხდილი წყალი — 100 კუბ. სმ. მიღებული ხსნარი თითის კვალის სავარაუდო ადგილზე გადააქვთ ფუნჯით ან ბამბით და შედეგს 1-2 საათის შემდეგ იძლევა.

შეგვი კრიმინალისტები ა. სენსონი და ო. ვენდელი კი თავიანთ საინტერესო ნაშრომში (გვ. 48-49) ქსოვილზე და სხვადასხვა სახის ქაღალდზე (მათ შორის ლატარიის ბილეთზე) არსებული თითის უხილავი კვალის გამოსავლინებლად გვთავაზობენ აზოტმჟავა ეერცხლის 5-10%-იანი ხსნარის გამოყენებას. ამ ხსნარის გამოყენებისას ისინი ხელმძღვანელობენ იმით, რომ თითის კვალზე თავისთავად

¹ M. Wagner, Vorschlag eines Vergarens zur Fixierung der Jod sichtbar gemachten latenten Fingerabdrücke, „Archiv für Kriminologie“, Band 97, 1. u. 2. Heft. S. 46-47.

რჩება დვრილოვან ხაზებზე ფორმებიდან გამოყოფილი ისეთი ნივთიერებები, როგორიცაა ოფლი, მარილი, ცხიმი, შარდოვანა და სხვ. ე.ი. თითის უფერულ ანაბეჭდში არის ნატრიუმის ქლორის ნალექი, რომელზეც აზოტმჟავა ვერცხლის (AgNO_3), მოქმედებით წარმოიქმნება ორი ახალი ქიმიური ნივთიერება — აზოტმჟავა ნატრიუმი (NaNNO_3) და ქლორიუმის ვერცხლის ქლორიდი (AgCl). ვინაიდან ვერცხლის ქლორიდი შექმნადობიარეა, ამიტომ კვალის გამოვლინება უნდა მოხდეს სიბნელეში. ამ ხსნარის გამოყენებისას, მათივე გადმოცემით, დაცული უნდა იქნეს შემდეგი წესი: თითის უხილაკვალთან საგანი ჩაუშვათ ხსნარში და იქიდან სწრაფად ამოვიღოთ, გავაულოთ გამდინარე გამოხდილ წყალში, რათა მოსცილდეს აზოტმჟავა ვერცხლის მარილი, გაუხსნელი ვერცხლის ქლორიდი კი კვალზე დარჩება. წყალში 10-15 წუთის რეცხვის შემდეგ იგი ერთი წუთით დავასინათლოთ და შემდეგ ჩვეულებრივი წესით მოვაზღინოთ მისი დამუშავება ფოტომავლინებელ ხსნარებში. გამოვლინებისას საგნის ცისფერ ფონზე არსებული მანამდე უხილაკი დვრილოვანი ხაზები გამოჩნდება შავად და ანაბეჭდი გახდება ხილვადი.

გაზეთისა და სხვა დაბალი ზარისხის მქონე ქაღალდზე დარჩენილი თითის უხილაკი კვალის გამოსავლინებლად რეკომენდებულია: დაფქული კრისტალური იოდი გავხსნათ წყალში, გავფილტროთ და ჩავასხათ იმავე მოცულობის 3%-იან აზოტმჟავა ვერცხლის ხსნარში. დაუშვართ რამდენიმე წვეთი აცეტონი. პულვერიზატორით ხსნარი თანაბრად დავაფრქვიოთ კვალთან ქაღალდზე და შემდეგ მასზე დავანათოთ მზის ან ულტრაიისფერი სხივები, რა დროსაც ქაღალზე არსებული თითის ანაბეჭდი შეიღებება ყავისფერ-მოწითალო ფერად და სრულიად ხილვადი გახდება.

ხელის თითების უხილაკ კვალთა გამოსავლინებლად 60-იან წლებში აღმოჩენილ იქნა კიდევ ერთი მეტად ეფექტური საშუალება — ნინგიდრინი, რომელიც დამნაშავეობასთან ბრძოლის მიზნებისათვის პირველად გამოყენებულ იქნა შვედი კრიმინალისტიკის მიერ.

ნინგიდრინით გამოვლინება ემყარება კვალზე არსებულ ნივთიერებებთან ქიმიურ რეაქციას. ნინგიდრინი კარგად იხსნება წყალში, ტუტეებში და აცეტონში. ექსპერიმენტული გამოკვლევებით

დადგენილია, რომ თითის კვალზე განსაკუთრებით კარგად მოქმედებს აცეტონში გახსნილი 0,2-0,8%-იანი ნინგიდრინის ხსნარი.

ხელის თითების ოფლცხიმოვანი კვალის გამოსავლინებლად ნინგიდრინის ხსნარის გარდა რეკომენდებულია აგრეთვე აცეტონში გახსნილი ალოქსინის ხსნარი შემდეგი შეფარდებით: ერთი ან ერთ-ნახევარი გრამი ალოქსინი გახსნილი 100 მილიგრამ აცეტონში.

ნინგიდრინის გამოყენება რეკომენდებულია ყველა სახის და ხარისხის ქაღალდზე, მოუპირკეთებელ ხეზე და ზოგიერთი სახის ქსოვილზე დარჩენილი თითების უხილაკ ანაბეჭდთა გამოსავლინებლად. თუ ფხენილები ქაღალდზე კარგ შედეგს იძლევა მხოლოდ ახლად დატოვებული კვალის გამოვლინებისას, ნინგიდრინით შეიძლება გამოვლინებულ იქნეს როგორც ახალი, ისე დიდი ხნით ადრე დატოვებული კვალი.

როგორც დადგენილია, ნინგიდრინით განსაკუთრებით კარგად ვლინდება სველი ან გაჭუჭყიანებული ხელის თითებით დატოვებული კვალი.

გამოსავლინებელ ხელის თითების უხილაკვალთან საგნებზე, კერძოდ, ქაღალდზე ნინგიდრინის ხსნარი რეკომენდებულია თანაბარი რაოდენობით იქნეს გადატანილი ფუნჯით, ბამბით ან პულვერიზატორით.

ფუნჯით ან ბამბით გადატანის დროს საჭიროა კვალთან საგანზე ზემოდან დაეფაროს თხელი ფენა გამფილტრავი ქაღალდი. გამოსავლინებელი კვალთა ქაღალდი ნინგიდრინით ისე უნდა გაიფილტოს, რომ ხსნარმა ქაღალდის მეორე მხარესაც გააღწიოს. ხსნარის გადატანიდან 30 წუთის შემდეგ ქაღალდზე თანდათანობით გამოჩნდება იისფრად შეღებილი, მანამდე უხილაკი თითის ანაბეჭდი, კვალის გამოვლინება ჩვეულებრივ გრძელდება 24 საათზე მეტ ხანს. მისი გამოვლინება შეიძლება დაქარდეს ტემპერატურის ხელთნური გაზრდით, ე.ი. თუ გამოსავლინებელ კვალთან საგანს მოვათავსებთ მაღალი ტემპერატურის ($80-90^{\circ}\text{C}$) მქონე სათბურში, მაშინ იგი შედარებით სწრაფად გამოვლინდება.

ქაღალდზე, კორდონზე, შეუღებავ ხეზე და სხვა ფოროვანი ზედაპირის მქონე საგანზე დარჩენილი ხელის თითების კვალთა

გამოსავლინებლად ამერიკელი კრიმინალისტები გვთავაზობენ გამოვიყენოთ იოდის ორთქლი. ნინგიდრინი, თუთიის ქლორიდი და ვერცხლის ნიტრატი, ხოლო ხელის თითების იმ ლატენტურ კვალთა გამოსავლინებლად, რომელთა გამოვლინება ზემოაღნიშნული მეთოდებით შეუძლებელია, იყენებენ არგონ-იონის-ლაზერის უწყვეტ ტალღებს და ამ გზით გამოვლინებული თითის უჩინარი კვალის ფოტოგადაღებას აწარმოებენ მაღალი კონტრასტულობის მქონე ფერად ფოტოფირებზე. თუთიის ქლორიდით გამოვლინებული ლატენტური ანაბეჭდების ფოტოგადაღებას კი აწარმოებენ ლაზერის სხივებში სპეციალური სტაფილოსფერი ფილტრების გამოყენებით.

ხელის თითების ლატენტური კვალის გამოსავლინებლად იყენებენ აგრეთვე ციანოაკრილატის ორთქლის ან ციანოაკრილატის ფხვნილებს. ხილვად ანაბეჭდებზე კი ფხვნილების გამოყენებას მიზანშეუწონლად მიიჩნევენ. ასეთ შემთხვევაში ამჯობინებენ სპეციალური ზერხებით მის ფოტოგადაღებას. ასევე, საპოვნზე დარჩენილი ხელის თითების ანაბეჭდების გამოსავლინებლად გვთავაზობენ გამოყენებულ იქნას სპეციალური ფოტოგადაღებები. ხელის თითების ლატენტური ანაბეჭდების გამოვლინება-დამუშავებისას ისინი გარკვეულ უპირატესობას ფხვნილებს ანიჭებენ, რადგან მიაჩნიათ, რომ პრაქტიკულად ყველა (უჩინარი) ლატენტური კვალი შეიძლება გამოვლინდეს ფხვნილებით. ამასთან, მათ სხვადასხვა სახის საგანზე იოდის ორთქლითა და ქიმიური ფხვნილების გამოყენებით ხელის თითების უჩინარ კვალთა გამოსავლინებლად შემუშავებული აქვთ მრავალი კომბინირებული მეთოდი და სპეციალური კამერადანადგარები. ლატენტური ანაბეჭდების გამოსავლინებლად იყენებენ აგრეთვე არგონიონის - ლაზერის ტალღებს (იხ. სურ. 35).

ცეცხლსასროლ იარაღზე დარჩენილი ხელის თითების კვალთა გამოსავლინებლად გვთავაზობენ გამოვიყენოთ ნაცრისფერი ფხვნილები, რისთვისაც საჭიროა ამ ფხვნილების მოხვევა ცეცხლსასროლი იარაღის კვალთან საგანზე და შემდეგ მასზე ფუნჯის ფრთხილი ზემოქმედებით მოხდეს მისგან ზედმეტი ფხვნილების ჩამოცილება.¹

¹ იხ. The Science of Fingerprints - United States Department of Justice Washington D.C. 1990, გვ. 175-186.

სურ. 35. უჩინარ კვალთა გამოვლინება უწყვეტი არგონიონის - ლაზერის 18-ვატაჟი ტალღებით

ხელალებით რომელიმე ზერხისა და საშუალებისათვის რაიმე უპირატესობის მინიჭება თითქმის შეუძლებელია.

იმის გამო, რომ ხელის თითების ოფლცხიმოვანი კვალის გამოვლინება ნინგიდრინისა და ალოქსანის ხსნარით გარკვეულ სირთულეებთანაა დაკავშირებული და უმეტესწილად მათი საშუალებით კვალთან საგნის დამუშავება-გამოვლინება საჭიროა ვაწარმოოთ ლაბორატორიულ პირობებში, ამ ხსნარების გამოყენება მიზანშეუწონელია უფრო დიდი ხნის წინ დატოვებულ ხელის თითების უჩინარ კვალთა გამოსავლინებლად. შედარებით ახლად წარმოქმნილ ხელის თითების უფერულ კვალთა გამოსავლინებლად კი გამოყენებულ უნდა იქნეს ზემოთაღნიშნული ფხვნილებით ან იოდის ორთქლით ხელის თითების კვალთა გამოვლინების სპეციალური ზერხები, საშუალებები და მეთოდები, რომელთა შერჩევა დამატებით უნდა მოხდეს კვალთან საგნის ზედაპირის ფერის მიხედვით.

გლუვი ან ხორკლიანი ზედაპირის მქონე საგნებზე დატოვე-

ბულ ხელის თითების ახალი კვალის გამოსავლინებლად რეკომენდებულია „საფირის“ ან „რუბინის“ ფხვნილების გამოყენება. „საფირის“ ფხვნილი შედგება უნივერსალური ნათელი ნაერთისაგან და მისი გამოყენება შეიძლება მუქი ზედაპირის მქონე საგანზე დატოვებული კვალის გამოსავლინებლად, თეთრი ზედაპირის მქონე საგანზე დარჩენილი ხელის თითების კვალის გამოსავლინებლად კი მიზანშეწონილია მუქი ფერის უნივერსალური ნაერთი „რუბინის“ გამოყენება.

გერმანელმა კრიმინალისტმა პერბერტ ფრაიტაგმა ჩაატარა საინტერესო ექსპერიმენტული გამოკვლევა. 480 პირის მიერ ქაღალდზე დატოვებული თითის 960 უფერული კვალის გამოსავლენად მან ძირითადად გამოიყენა გამოხდილ წყალში გახსნილი ვერცხლის ნიტრატი და აგრეთვე მეთანოლში გახსნილი ვერცხლის ნიტრატი (1 გრ ვერცხლის ნიტრატი 100 მილ მეთანოლში). აღნიშნული ქიმიური ხსნარებით, როგორც თვით ავტორი გადმოგვცემს, ქაღალდზე დატოვებული თითების უფერული კვალის გამოვლინებისას საკმაოდ კარგი შედეგები მიიღო.¹

ხელის თითების კვალთა გამოსავლინებლად ამა თუ იმ მეთოდის შერჩევისას განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს თვით იმ საგნის ზედაპირის თავისებურებას, რომელზედაც დატოვებულია კვალი. არ არსებობს ისეთი ქიმიური რეაქტივი, რომლითაც შეიძლებოდეს ყველა სახის საგანზე არსებული კვალის ერთნაირი ხარისხით გამოვლინება.

მაგალითად, ქაღალდზე თითების ანაბეჭდთა გამოვლინება, მართალია, შეიძლება როგორც ქიმიური, ისე მექანიკური საშუალებებით, მაგრამ ყველა მათგანი ყოველთვის ერთნაირ შედეგებს როდი იძლევა. მათი გამოყენება დამოკიდებულია კვალზე არსებული ნივთიერებების შემადგენლობაზე მის ფერსა და ლოკუმენტის დანიშნულებაზე.

მაგალითად, თუ ლოკუმენტი თავისი დანიშნულებით მნიშვნელოვანი ხასიათისაა, მაშინ, ცხადია, მისი დამუშავება უნდა

მოხდეს ისეთი საშუალებით, რომელიც ლოკუმენტის ტექსტს არ დააზიანებს.

თუ ქაღალდზე დატოვებული კვალი დიდი ხნისაა, მაშინ მისი დამუშავება მექანიკური მეთოდებით მიზანშეუწონელია. ასეთ შემთხვევაში უკეთესია გამოვიყენოთ ქიმიური მეთოდები, რადგან კვალზე არსებული ოფლცხიმოვანი ნაერთი მალე შრება და კარგავს ფხვნილების მიწებების უნარს.

ქაღალდზე თითის უხილავი კვალის შენარჩუნების ხანგრძლივობა დამოკიდებულია ჰაერის ტენიანობასა და ტემპერატურაზე.

მაგალითად, შემოდგომით შენობის ღია ცის ქვეშ დარჩენილ ქაღალდზე დატოვებული თითის კვალი რეკომენდებულია ფხვნილებით გამოვლინებულ იქნეს 7 დღე-ღამის განმავლობაში, წინგიდრინით ან აზოტჰაჰვა ვერცხლის 10%-იანი ხსნარით კი ერთი თვის განმავლობაში.

კვალთა გამოვლინების დროის ეს მონაკვეთი ზამთარში ერთი-ორად იზრდება, ზაფხულში კი მცირდება.

მაგალითად, დადგენილია, რომ ზაფხულში იმავე პირობებში შენახული თითის ანაბეჭდები შეიძლება ფხვნილებით გამოვლინებულ იქნეს 7-16 საათის განმავლობაში, ქიმიური მეთოდებით კი 7 დღე-ღამის განმავლობაში. შენობაში ნამისგან დაცულ ქაღალდზე დარჩენილი თითების კვალი წინგიდრინით შეიძლება გამოვლინდეს შეიდი წლის შემდეგაც.

ქაღალდზე ხელის თითების კვალის გამოსავლინებლად საერთოდ, შეიძლება გამოყენებულ იქნეს გრაფიტი, სურმა, ტყვიის ჟანგი, სპილენძის ჟანგი, მური, მაგნიუმის ზეჟანგი, ტყვიის თეთრა, პოლანდიური მური, ძვლის ნახშირი, ცხელი უთო და სხვ.

სხვადასხვა ფერის ნახატებით ან დასაცავი ბადით დაფარულ ქაღალდზე (ფული, ობლიგაცია, ლატარიის ბილეთი, პასპორტი და სხვ.) არსებული თითის კვალის გამოსავლენად რეკომენდებულია გამოვიყენოთ ისეთი მანათობელი ფხვნილები, რომლებიც დამუშავების შემდეგ აღვიღად სცილდება, კერძოდ: ანტრაცენი ($C_{14}N_{10}$), გოგირდოვანი თუთია (ZnS), თუთიის ორთოსილიკატი ($2ZnO.SiO_2$) და სხვ.

¹ Herbert Freitag. Ausscheidereigenschaften und Sicherung Daktiloskopischer Spuren „Forum der Kriminalistik“. N 1, Berlin, 1963, S. 18-20.

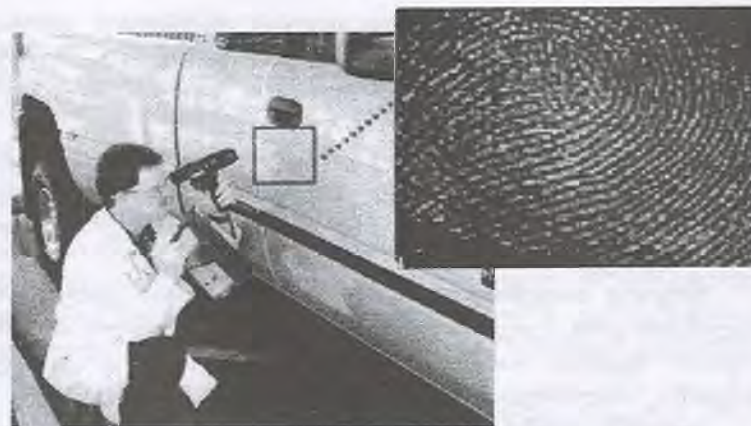
ფხვნილები უნდა დავყაროთ ქაღალდის იმ ადგილზე, სადაც სავარაუდოა, რომ დატოვებულია თითების უხილავი კვალი და რამდენიმე ხანს დავაყოვნოთ მის ზედაპირზე. ფხვნილის კრისტალები დაეწეება კვალზე არსებულ ნივთიერებებს და კვალი ნაწილობრივ ხილვადი გახდება. დამტკერვის შემდეგ კვალიანი ქაღალდის ულტრაიისფერ სხივებში გამოკვლევისას მასზე არსებული ნივთიერება დაიწყებს ნათებას (ბზინვას) და კვალი ხილვადი გახდება. მაგრამ იგი ხილვადი იქნება მხოლოდ ულტრაიისფერი სხივების განათების ზონაში. ამიტომ საჭიროა მაშინვე მოხდეს მისი ფოტოგადაღება.

სხვადასხვა სახის საგნებზე ხელის თითების უჩინარ კვალთა გამოვლინება-ფიქსაციისათვის ამჟამად საგამომიებო პრაქტიკაში წარმატებით გამოიყენება სპეციალური ხელსაწყო „RUVIS“-ი (იხ. სურ. 36).

თითების უხილავ კვალთა გამოსავლინებლად იყენებენ აგრეთვე წყალბადით აღდგენილ რკინის ფხვნილს, რომელიც გამოსავლინებელ კვალზე გადააქვთ სპეციალური მაგნიტური ფუნჯით. თითის კვალის ამ ფხვნილით დამუშავება არ გამორიცხავს მის

სურ. 36. ა) სპექტრის უხილავ სხივებში ხელის თითების უჩინარ კვალთა აღმოჩენა-გამოვლინების ხელსაწყო „RUVIS“-ი.

ბ) „RUVIS“-ით გამოვლინული უჩინარი კვალი შეიძლება გადაღებული იქნეს ამ ხელსაწყოთა ციფრულ ფოტოკამერაზე მიერთებით

ხელახლა გამოვლინების შესაძლებლობას ნინგიდრინით ან იოდის ორთქლით.

ასეთი გზით გლუვი ზედაპირის მქონე საგნის ზედაპირზე გამოვლინებული თითის კვალი საჭიროების შემთხვევაში გადააქვთ დაქტილოსკოპიურ ფირზე ან სკოჩზე, საგნის არათანაბარი ზედაპირიდან კი ჩვეულებრივ სამედიცინო ლეიკოპლასტილინზე.

თუ აღნიშნული ფხვნილით გამოვლინებულ კვალზე მცირედენ ხანს ვიმოქმედებთ, იოდის ორთქლით, მაშინ იგი შეიღებება მუქ ყავისფრად და მტკიცედ დამაგრდება საგნის ზედაპირზე.

ქაღალდზე თითების უხილავი კვალის გამოვლინება რეკომენდებულია მოხდეს ჯერ იოდის ორთქლით, ხოლო შემდეგ გამაგრების მიზნით მოხდეს მასზე რკინის ფხვნილის გადატანა მაგნიტური ფუნჯით. თუ იოდის ორთქლით შეუძლებელია ამა თუ იმ საგანზე დატოვებული უფერული კვალის გამოვლინება, მაშინ კვალიანი საგნის დამუშავებას ჯერ ახდენენ რკინის ან სხვა მტკვრისებური ფხვნილით, შემდეგ კი მის შეფერადებასა და გამაგრებას იოდის ორთქლით.

მინაზე ახლად დატოვებული თითების ანაბეჭდების გამოსავლინებლად რეკომენდებულია ფხვნილების გამოყენება, შედარებით ძველი კვალის გამოსავლინებლად კი პირიქით — ქიმიური ხსნარები.

თუ კვალი დატოვებულია გაყინულ მინაზე, მაშინ მისი დამუშავება ფოტოგადაღების შემდეგ მიღებულია მოხდეს ისეთ ადგილას (შენობაში ან ღია ცის ქვეშ), სადაც ჰაერის ტემპერატურა 1° არ აღემატება.

როგორც დადგენილია, მინაზე ხელის თითების კვალის გამოვლინების კარგ შედეგებს გვაძლევს ალუმინის ფხვნილი, ბრონზა, თუთიის ზეჟანგი, თაბაშირი, სურმა, ტყვიის თეთრა, ყვითელი ქანგმიწა, სპილოსძვლის შავი ფხვნილი, პლატინა და სხვ.

ლითონზე დარჩენილი ხელის კვალის გამოსავლინებლად ფხვნილები უნდა შეირჩეს ფერის მიხედვით.

მაგალითად, შავი ან მუქი ფერის ლითონზე დატოვებული თითის ანაბეჭდის გამოსავლინებლად რეკომენდებულია გამოვიყენოთ ტყვიის თეთრა, ბრონზის ან ალუმინის ფხვნილით თეთრი ფერის ლითონზე დატოვებული კვალის გამოსავლინებლად კი შავი ან მუქი ფერის რომელიმე ფხვნილი (გრაფიტი, მური და სხვ.).

ექსპერიმენტებით დადგენილია, რომ ზაფხულში შენობის გარეთ ღია ცისქვეშ არსებულ მინის ნატეხზე დატოვებული ხელის თითების ოფლცხიმოვანი კვალის გამოვლინება-დამუშავება შეიძლება მოხდეს ფხვნილებითა და ქიმიური ხსნარებით მისი დატოვებიდან შვიდ დღემდე. ზამთრის პირობებში წარმოქმნილი იმავე სახის თითების კვალის გამოვლინება-დამუშავება შესაძლებელია ერთი თვის განმავლობაში, მტკვრისაგან დაცულ მინაზე დარჩენილი თითის კვალის გამოვლინება-დამუშავება კი იმავე მეთოდით — ექვს წელზე მეტი ხნის შემდეგაც.

მონიკელებულ ლითონზე დარჩენილი თითის უფერული კვალი შეიძლება დათვალიერებით აღმოჩენილ იქნეს სამ წელზე მეტი დროის განმავლობაში, თუკი იგი სინესტიისაგან არ იქნება დაფარული.

ექსპერიმენტული გამოკვლევებით ასევე დადგენილია, რომ

ცეცხლსასროლი იარაღის გაცლილ ვაზნებზე შეიძლება აღმოჩენეს გასროლამდე დატოვებული უფერული კვალი და, რომ გასროლის შემდეგ თითების ანაბეჭდები განსაკუთრებით დაუზიანებელი რჩება (იდენტიფიკაციისათვის ვარგისიანი) რევოლვერისა და შაშხანის მასრაზე.

პლასტმასისა და მოპირკეთებული ხის ზედაპირზე დატოვებული თითების ანაბეჭდების გამოსავლინებლად შეიძლება გამოვიყენოთ ყველა ზემოაღნიშნული ფხვნილი. ხოლო მოუპირკეთებელ (შეუღებავ) ხესა და ფანერაზე არსებული თითის კვალის გამოსავლინებლად, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, აზოტმჟავა ვერცხლის 10%-იანი ხსნარი.

მოუპირკეთებელ ხეზე, ქაღალდზე, ქსოვილზე, ზოგიერთი სახის ტყავის ნაწარმსა და სხვა სახის საგნებზე გასისხლიანებული ხელის თითებით დატოვებული ნაკლებად ხილვადი ან შეუიარაღებელი თვალისათვის შეუმჩნეველი უხილავი კვალის გამოსავლინებლად, რეკომენდებულია ალკოჰოლში გახსნილი ბენზიდინი, რომელსაც ხმარების წინ უმატებენ წყალბადის ზეჟანგს. ხსნარს ამზადებენ შემდეგი პროპორციით: 40 გრ სპირტი, 0,1 გრ. ბენზიდინი და 3 მილიგრამი 3%-იანი წყალბადის ზეჟანგი. კვალზე ხსნარი გადააქვთ ფუნჯით, გამოვლინებული კვალი შეიძლება ყავისფრად.

§7. ხელის თითების ზედაპირულ კვალთა სამიციალურ ფირმაზე გადატანისა და მოცულობითი სახის კვალთა დამუშავების ხერხები და მეთოდები

ზემოთ განხილული ზერხებითა და მეთოდებით ხელის თითების უჩინარ კვალთა გამოვლინება-დამუშავებისა და ფოტოგადაღების შემდეგ, მათი დამაგრების მიზნით საჭიროა მოხდეს გამოვლინებულ კვალთა გადატანა სპეციალურ კვალის გადამღებ დაქტილოსკოპიურ ფირზე ან წებოვან სკოჩზე, რომლებიც შეიძლება იყოს თეთრი გამჭვირვალე ან შავი ფერის.

დაქტილოსკოპიურ ფირზე თითის კვალის გადატანისას რეკო-

მენდებულა ფირისა და კვალის ფერების ურთიერთშეხამება.

მაგალითად, თუ კვალი გამოვლინებულია მუქი ფერის ფხვნილით (გრაფიტი და სხვ.), მაშინ იგი გადატანილი უნდა იქნეს თეთრი ფერის გამჭირვალე ფირზე. ხოლო თუ კვალი გამოვლინებულია თეთრი ფერის ფხვნილით (ალუმინის, თაბაშირის და სხვ.), მაშინ იგი გადაიტანება მუქი შავი ფერის დაქტილოსკოპიურ ფირზე.

დაქტილოსკოპიური ფირი შედგება ორი ერთიმეორეზე მიწებებული წებოვანი ფენისა და ცელულოიდის სუფთა ფურცლისაგან. ცელულოიდის სუფთა ფურცელს, თავისი დანიშნულების მიხედვით, პირობითად შეიძლება დამცველი ფენა ეწოდოს. ფხვნილებით გამოვლინებული ან სხვა თვალსაჩინო ზედაპირული კვალის (მაგალითად, მტვრიან მინაზე დატოვებული კვალის და სხვ.) დაქტილოსკოპიურ ფირზე გადასატანად საჭიროა დაქტილოსკოპიურ ფირს ავაცილოთ დამცველი ფენა და წებოვანი მხრიდან კვალზე დაეწებოს. უკეთ დაწებების მიზნით ფირს ზემოდან ხელი გავუსვათ ან მასზე რეზინის ლილვაკი გავატაროთ. დაწებებული ფირი კვალთან საგანს ავაცილოთ. ფირზე კვალი გადავა თავისი ჩვეულებრივი გამოსახულებით. კვალთან ფირს დამცველი ფენა დაეწებოს. ამ ორ ფენას შორის, კვალის არეში, მოთავსებული ჰაერის ბუშტულების გამოდევნის მიზნით დამცველ ფენაზე ზემოდან სასურველია რეზინის ლილვაკი გავატაროთ. ფირზე გადატანილი კვალის დაზიანების თავიდან ასაცილებლად რეკომენდებულია დაქტილოსკოპიური ფირის ოთხივე მხარე ძაფით შეიკვროს და მასზე მიმაგრდეს მუყაოს ან მკვრივი ქაღალდის ფურცელი წარწერით: სად, როდის, ვის მიერ და რა საქმესთან დაკავშირებით იქნა ამოღებული თითის ეს კვალი. იქვე მიეთითოს აგრეთვე შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ოქმის თარიღი, რაზეც ხელი უნდა მოაწეროს გამომძიებელმა და დათვალიერებაში მონაწილე სპეციალისტმა.

შემთხვევის ადგილის დათვალიერებისას ზოგჯერ რბილი ზედაპირის მქონე საგნებზე (სანთელზე, პლასტილინზე, ზეთის საღებავით ახლად შეღებილ საგნებზე და სხვ.), შეიძლება აღმოჩნდეს ხელის თითების ჩაღრმავებული ანუ მოცულობითი სახის კვალი, რომელსაც ისეთივე პრაქტიკული მნიშვნელობა აქვს, როგორც ზედაპირულ

კვალს. მოცულობითი სახის კვალი უფრო დიდხანს ინარჩუნებს თავის პირვანდელ სახეს და შეიძლება ადენტიფიკაციისათვის ვარგისიანი იყოს რამდენიმე ათეული წლის შემდეგაც.

მაგალითად, შეზღუდულ თიხაზე დატოვებული თითის კვალი თიხის გაშრობასთან ერთად მაგრდება და მყარი ხდება. ცხადია, ასეთი სახით შემონახული კვალის დამუშავება შეიძლება რამდენიმე წლის შემდეგაც, თუკი იგი არ დაზიანდება სხვა რაიმე საგნის ზემოქმედებით. ამიტომ თითის მოცულობითი კვალის დამუშავების ხერხების ცოდნა ასევე საჭირო და აუცილებელია.

შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი თითების მოცულობითი კვალიდან ზოგჯერ შეიძლება ჩამოისხას ტვიფრი თაბაშირის ხსნარით. ვინაიდან თაბაშირის ხსნარს შესწევს უნარი მთელი საზუსტით გადმოგვცეს კვალის მიკრორელიეფი, ამიტომ თითების მოცულობითი კვალიდან თაბაშირის ხსნარით დამზადებული ტვიფრი შეიძლება წარმატებით იქნეს გამოყენებული მისი დამტოვებული პირის დასადგენად.

ცხიმოვანი საგნის ზედაპირზე აღმოჩენილი თითების მოცულობითი კვალის დასამუშავებლად ზოგჯერ შეიძლება გამოვიყენოთ ქიმიური მეთოდები. ქიმიურ რეაქტივთა შერჩევისას საჭიროა დიდი სიფრთხილე, რათა კვალი არ დაზიანდეს. ასეთ შემთხვევებში უმჯობესია ფოტოგრაფირების შემდეგ კვალისაგან ტვიფრის ჩამოსხმა. ამ მიზნით რეკომენდებულია გამოყენებულ იქნეს თაბაშირი, თაფლის სანთელი, სტეარინი, რეზინის ლატექსი. პოლიმერებიდან: სილიკატური პოლიმერი „y-1, y-4“ პასტა „K“, ტიოკოლი „T“, პლასტიკური სილიკატური საშუალებები (ექსაფლესი, ოპოზილი, პროკილი) და სხვა ნივთიერებებთან შეერთებული ზოგიერთი ისეთი გერმეტიკი, რომელსაც უნარი აქვს ტვიფრზე ზუსტად აღბეჭდოს კვალის უმცირესი მიკრორელიეფები.

ხელის თითების მოცულობითი კვალიდან ტვიფრის ასაღებად იყენებენ აგრეთვე პასტა „k-18“-ს და სხვა პოლიმერების შენაერთებს.

თითების მოცულობითი კვალიდან თაბაშირის ტვიფრს ამზადებენ ჩვეულებრივი წესით. საგანს, რომელზედაც დატოვებულია

თითის ჩაღრმავებული კვალი, შემოფარგლავენ პატარა ჯებირით, მასში ჩაასხამენ წყალში გახსნილ თაბაშირის ხსნარს ტვიფრზე კვალის რელიეფური გამოსახულების უკეთესად ასახვის მიზნით ხსნარის ჩასხმის შემდეგ კვალიანი საგნის გარშემო საჭიროა თითით ან რაიმე ბლაგვი იარაღით ფრთხილად დაკაკუნება.

კვალში ხსნარის ჩასხმა საჭიროა თანდათანობით, რათა კვალის ზედაპირიდან ჰაერი მთლიანად გამოიდევნოს. წინააღმდეგ შემთხვევაში, ტვიფრზე დარჩება პატარ-პატარა თავისუფალი ადგილები, რაც, ცხადია, გავლენას ახდენს კვალის ხარისხზე. ტვიფრის ამოღება შეიძლება მხოლოდ თაბაშირის სრულყოფილად გაშრობის შემდეგ. ტვიფრზე კვლავ გადავა სარკისებური გამოსახულებით, რაც გათვალისწინებული უნდა იქნეს პოზიტიური გამოსახულების ფოტოანაბეჭდვის დაშვადებისას, ე.ი. ნეგატივი ფოტოგამადიდებელში უნდა მოთავსდეს შებრუნებით, — ემულსორი მხრით სინათლის წყაროსაკენ და არა ობიექტივისაკენ.

ხელის თითების მოცულობითი კვალიდან მიღებული ტვიფრი-საგან ფოტოსურათის გადასაღებად მიმართავენ შემდეგ ხერხს:

1. ტვიფრიდან კვალის ფოტოგადაღებას ახდენენ ცალმხრივ-გვერდით განათებაში;

2. სურათზე დერილოვანი ხაზების უკეთ გამოჩენის მიზნით ტვიფრზე წაუსვამენ პირის გადამღებ შავ ქაღალდს ან რბილ შავ ფანქარს.

ამის შემდეგ მისგან ფოტოსურათის გადაღება შეიძლება ჩვეულებრივი განათების პირობებშიც. ზოგჯერ კი დერილებსა და ღარებს შორის უფრო მეტი კონტრასტულობის გაზრდის მიზნით დერილოვან ხაზებს შორის არსებულ ღარებს ამოავსებენ შავი, მუქი ფერის ფხვნილებით (გრაფიტი და სხვ.), რა დროსაც დერილოვანი ხაზები გამოჩნდება თეთრად, დერილებს შორის მოთავსებული ღარები კი შავად. ამის შემდეგ ტვიფრზე გამოსახული კვალი შეიძლება გადატანილ იქნეს დაქტილოსკოპიურ ფირზე ჩვეულებრივი წესით. მაგრამ ამ უკანასკნელი ხერხის ხარვეზი ისაა, რომ მასზე დერილოვან ხაზებზე უკეთ ჩანს დერილებს შორის მოთავსებული ღარები.

ლატექსით ტვიფრის დამზადება შესაძლებელია როგორც პორი-ზონტალურად, ისე ვერტიკალურად მდებარე საგნების ზედაპირზე მოთავსებული კვალიდან. ჩვეულებრივად ლატექსი სქელია და წააგავს კრემს. თუ ლატექსი თხიერია, კვალში უნდა ჩავასხათ იმავე წესით, როგორც თაბაშირის ხსნარი, იმ განსხვავებით, რომ მასში ჯერ ჩავასხამთ ერთ ფენას, შემდეგ კი მეორესა და მესამე ფენას. კვალში ლატექსის ასეთი წესით ჩასხმა აჩქარებს მის გაშრობას.

ლატექსით მიღებული ტვიფრი ელასტიურია. მისგან ფოტოსურათს იღებენ ისეთივე წესით, როგორც თაბაშირის ტვიფრიდან. ლატექსის ტვიფრიდან ანაბეჭდის დაქტილოსკოპიურ ფირზე ან ქაღალდზე გადატანა კი მეტად მარტივია. კერძოდ, ლატექსის ტვიფრზე გამოსახულ ქარგაზე რეზინის ლილვაკით წაუსვამენ სასტამბო ან სხვა საღებავს და მისგან კვალის გამოსახულების ქაღალდზე გადატანა ისევე შეიძლება, როგორც პირიგნების დაქტილოსკოპირების დროს და ამ გზით მიღებული კვალიც ისეთივეა, როგორც დაქტილოსკოპიურ ბარათზე გადატანილი თითების ანაბეჭდი.

ზემოაღნიშნული მეთოდით მიღებული შედეგები მეტად ეფექტურია. ამავე დროს იგი პრაქტიკულიცაა, რადგან მისი გამოყენება ნაკლებ სირთულესთანაა დაკავშირებული და დიდ დროსაც არ მოითხოვს.

ლატექსისა და თაბაშირის ურთიერთშეხამებით ტვიფრის მიღების არსი იმაში მდგომარეობს, რომ გავაუმჯობესოთ ტვიფრზე არსებული თითის ქარგის ხილვადობა. ამ მეთოდით შეიძლება გამოვლინდეს თითების ისეთი უხილავი კვალიც, რომელთა შემჩნევა ტვიფრზე გვერდითი განათებითა და შეუიარაღებელი თვალით შეუძლებელია.

ამრიგად, შემთხვევის ადგილზე დარჩენილი ხელის თითების კვალთა გამოვლინება-დამუშავებისათვის, თითოეული კონკრეტული გარემოების, კვალთა წარმოქმნის მექანიზმისა და კვალის მიმღები ობიექტის ზედაპირული ფორმის თავისებურებათა გათვალისწინებით, წარმატებით შეიძლება გამოყენებული იქნას რომელიმე ზემოაღნიშნული ქიმიური ან მექანიკური მეთოდი.

შემთხვევის ადგილზე არსებულ კვალთა გამოსავლინებლად ამა თუ იმ მეთოდისა და საშუალების სწორად შერჩევა-გამოყენება კვალის მაღალხარისხოვანი გამოვლინების ერთ-ერთი წინაპირობაა. შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი კარგად დამუშავებული კვალის ტაქტიკურად სწორად გამოყენება კი დანაშაულის ჩამდენი პირის დროულ გამოვლინება-დადგენასა და დანაშაულის სწრაფი, სრული გახსნისა და დანაშაულის თავიდან აცილების ერთერთი საუკეთესო წინაპირობაა.

§8. მასალების მომზადება დაქტილოსკოპიური მასპერტიზისათვის

თუ გამომძიებელი საჭიროდ მიიჩნევს საქმეზე დაქტილოსკოპიური ექსპერტიზის ჩატარებას, მან თავიდანვე, შემთხვევის ადგილის დათვალიერების მომენტიდანვე უნდა დაიწყოს ექსპერტიზისათვის საჭირო მასალების შეკრება-მომზადება.

გამომძიებლის ან ექსპერტიზის დამნიშნავი სხვა პირის ეს მოსამზადებელი მოქმედება შეიძლება გამოიხატოს შემდეგი ძირითადი სახის ქმედებათა დაცვა-შესრულებაში:

1. შემთხვევის ადგილის დათვალიერებისას განსაკუთრებული სიფრთხილე გამოიჩინოს იმ საგნების მიმართ, რომლებსაც დანაშაულის ჩადენის მომენტში შესაძლოა პირი ხელით შეხებოდა და მასზე თავისი ხელის თითების კვალი დაეტოვებინა ან მას დანაშაულის ჩადენაში მონაწილე სხვა რომელიმე პირი შეხებოდა და თავისი ხელის თითების კვალი დაეტოვებინა.

2. თუ შესაძლებელია იმ საგნების ამოღება, რომლებზეც დარჩენილია ხელის თითების კვალი, ფოტოგადაღების შემდეგ მოახდინოს მათი ამოღება და შეფუთვა. ხოლო თუ კვალიანი საგნის ამოღება და სათანადო წესების დაცვით მისი შეფუთვა ფოტოგადაღების შემდეგ შეუძლებელია, ადგილზე შეუდგეს მის დამუშავებას;

3. გამოვლინებული ხელის თითების კვალი გადაიტანოს დაქტილოსკოპიურ ფირზე ან სკოჩზე და გაუკეთოს მას სათანადო

წარწერა იმის შესახებ, თუ სად, როდის, ვის მიერ, როგორ, რა ხერხებისა და საშუალებების გამოყენებით, ვისი თანდასწრებით და რა საქმესთან დაკავშირებით იქნა ამოღებული;

4. შეაგროვოს შედარებითი გამოკვლევისათვის საჭირო მასალები დანაშაულის ჩადენაში ეჭვმიტანილთა, ბრალდებულთა, დაზარალებულთა და მოწმეთა დაქტილოსკოპიური ბარათების სახით;

5. გულდასმით აწარმოოს მიღებული ხელის თითების კვალზე აღბეჭდილი ქარგების წინასწარი დათვალიერება;

6. გამოიტანოს დადგენილება დაქტილოსკოპიური ექსპერტიზის დანიშვნის შესახებ;

7. დადგენილებაში გარკვევით ჩამოაყალიბოს ექსპერტიზის წინაშე გადასაწყვეტად დასმული საკითხები და მიუთითოს იმაზე, თუ ვის ევალება მოცემული ექსპერტიზის ჩატარება და სხვ.

დაქტილოსკოპიური ექსპერტიზის ჩასატარებლად ხშირად იმ ობიექტების ამოღება და გადაგზავნა, რომლებზედაც აღმოჩენილია შემთხვევის ადგილზე დატოვებული თითების კვალი, მთელი რიგი მიზეზების გამო შეუძლებელია. ასეთ შემთხვევაში უნდა მიემართოს მათ ადგილზე დამუშავებას და დაქტილოსკოპიურ ფირზე ან სკოჩზე გადატანას ზემოაღწერილი წესით. განსაკუთრებით რთულ შემთხვევაში კი მიზანშეწონილია, ექსპერტიზაზე გადავაგზავნოთ შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი თითების კვალიანი ობიექტები სათანადო წესების დაცვით შეფუთულ მდგომარეობაში.

ექსპერტიზის ჩასატარებლად მარტოოდენ გამოსაკვლევი ობიექტების, ე.ი. შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი თითების კვალის ან ხელის თითების ოფლცხიმოვანი კვალიანი საგნის გადაგზავნა საკმარისი არაა. გამოსაკვლევი ობიექტებთან ერთად საჭიროა აგრეთვე შედარებითი გამოკვლევისათვის გადაიგზავნოს მოწმის, დაზარალებულის, ეჭვმიტანილის ან ბრალდებულის თითების ანაბეჭდების ნიმუშები. შედარებითი გამოკვლევისათვის წარდგენილი ნიმუშები უნდა იყოს სწორად და მაღალხარისხოვნად შედგენილი, მასზე მკვეთრად და სრულყოფილად უნდა იყოს ასახული ყველა თითის დერილოვანი ქარგა.

შედარებითი გამოკვლევისათვის თითების ანაბეჭდების მიღება

წარმოებს სპეციალური ფორმის ბარათზე, რომელსაც ეწოდება „დაქტილოსკოპიური ბარათი“. ეს ბარათი განკუთვნილია ადამიანის ხელის ათივე თითის ანაბეჭდების მისაღებად. (იხ. სურ. 37.)

თითების ანაბეჭდების მისაღებად ადრე გამოიყენებოდა შავი ფერის სასტამბო საღებავი, რომელსაც თითების ანაბეჭდების ქაღალდზე გადატანის კარგი თვისება აქვს, ეს სასტამბო საღებავი გადაჰქონდათ მინაზე ან ლითონის ფურცელზე თანაბრად და მასზე ახდენდნენ ხელის თითების დვრილოვანი ქარგების შეღებვას. ფირფიტაზე სასტამბო საღებავის გათანაბრებას ახდენდნენ რეზინის ლილვაკით.

დაქტილოსკოპირებისათვის მიმართავდნენ შემდეგ წესს: მაგიდის კუთხეში ათავსებდნენ მინის ან ლითონის ფირფიტას, რომელზეც რეზინის ლილვაკით ათანაბრებდნენ სასტამბო საღებავს, ცოტა მოშორებით მაგიდის ნაპირას დებდნენ დაქტილოსკოპიურ ბარათს და მის ქვეშ ათავსებდნენ ქაღალდის რამდენიმე ფურცელს.

დაქტილოსკოპირების დაწყებამდე პიროვნებას, რომლის დაქტილოსკოპირებასაც ახდენდნენ, ამოწმებდნენ, ხელები ჰქონდა თუ არა სუფთა. დაქტილოსკოპირებას იწყებდნენ მარჯვენა ხელის ცერა (დიდი) თითით. საღებავიან ფირფიტაზე თითის ოდნავი დაწოლით აბრუნებდნენ მარცხნიდან მარჯვნივ, რომელზედაც იგი გადაჰქონდათ დაქტილოსკოპიურ ბარათზე, რომელზედაც თითის დებდნენ მარცხენა (ან მარჯვენა) გვერდითი ფალანგი და მასზე ოდნავი შეხებით თითს გადააბრუნებდნენ მარჯვენა (ან მარცხენა) გვერდით ფალანგამდე. შემდეგ ასეთივე თანმიმდევრული წესით დანარჩენი თითების ანაბეჭდები გადაჰქონდათ ბარათზე თითოეული თითისათვის განკუთვნილ უჯრედში. ათივე თითის ანაბეჭდის ალების შემდეგ ბარათზე თითების პირდაპირი შეხებით იღებდნენ ყველა თითის საკონტროლო ანაბეჭდებს ისე, რომ ჯერ გადაჰქონდათ მარცხენა და მარჯვენა ხელის ცერა (დიდი) თითების ანაბეჭდები მათთვის განკუთვნილ უჯრედებში, ხოლო შემდეგ – ორივე ხელის ოთხივე თითების ანაბეჭდები ურთიერთშემჭიდროვებული სახით.

სასტამბო საღებავი ხელის თითების ანაბეჭდების მისაღებად

დაქტილოსკოპიური ბარათი

	ბარათი	სახელი
	მამის სახელი	მორიგაპოვნა
	დაბადების თარიღი	დაბადების ადგილი
	მისამართი	
პროფესია	ნასამართლეობა (მუხლი, თარიღი)	
პოლიმეზაზა ავთანის ინიციატორი	უძველესი მამოლი	
სამიწიკისტი		

მარცხენა ხელის თითების ანაბეჭდები				
1. დიდი	2. საჩვენებელი	3. შუა	4. უჩახელო	5. მცირე

მარცხენა ხელის თითების ანაბეჭდები				
6. დიდი	7. საჩვენებელი	8. შუა	9. უჩახელო	10. მცირე

მარცხენა ხელი	ს ა ქ ო ნ ტ ო უ ლ ო	ა ნ ა ბ ე ო ნ ა	მარჯვენა ხელი

დაქტილოსკოპირებადი პირის ხელმოწერა _____
თარიღი _____

სურ. 37.

ხარისხობრივად უდავოდ კარგი იყო, მაგრამ მისი ხელიდან გადაცლა გარკვეულ სირთულეებთან იყო დაკავშირებული. ამიტომ აუცილებელი გახდა სხვა უფრო მორგებული საშუალების გამოძებნა და მიზანიც მიღწეულია. ამჟამად სასტამბო საღებავის სანაცვლოდ გამოიყენება ასეთივე შავი ფერის ისეთი საღებავი, რომლის ხელიდან გადასაცვლელად საკმარისია ხელის გაწმენდა ქაღალდის სველი საწმენდით. გამარტივებულია თითონ დაქტილოსკოპირების პროცესი და იგი წარმოებს ამისათვის დამზადებულ სპეციალურ ხელსაწყოზე (იხ. სურ. 38 ა, ბ)) იმავე ზემოთ აღწერილი წესით.

დაქტილოსკოპიურ ბარათზე ხელის თითების ანაბეჭდების (ქარგების) სრული გამოსახულების მისაღებად კრიმინალისტიკურ ტექნიკაში იყენებენ მეტად მარტივი სახის ისეთ ხელსაწვოს, რომლითაც შესაძლებელია დაქტილოსკოპიურ ბარათზე საღებავიანი ხელის თითის პირდაპირი შეხებით ქარგის, როგორც ცენტრალური, ისე გვერდითი ფალანგების გამოსახულების მიღება.

დაქტილოსკოპიურ ბარათზე თითების ანაბეჭდების მიღებას თითის ფალანგის ერთი მხრიდან ფალანგის მეორე გვერდით მხარემდე გადაგორების გზით ან სპეციალური ხელსაწვოს გამოყენებით დაქტილოსკოპიურ ბარათზე ხელის თითების პირდაპირი შეხებით, ხელის თითების კვალთა ნიმუშების მიღებას მასზე ქარგების სრულყოფილი გამოსახულებით ის მნიშვნელობა აქვს, რომ ხელის თითების ანაბეჭდში სრულად აისახოს არა მარტო ქარგის ცენ-

სურ. 38 ა) დაქტილოსკოპიური მაგიდა

სურ. 38. ბ) დაქტილოსკოპირება

ტრალური ნაწილი, არამედ მის გვერდით ფალანგებზე განლაგებული დერილოვანი ხაზების აგებულებაც. ეს აუცილებელია იმისათვის, რომ ზოგჯერ შემთხვევის ადგილზე შეიძლება დარჩენილი იყოს არა სრულად გამოსახული ქარგა ან მისი ცენტრალური ნაწილი, არამედ თითის გვერდითი ფალანგის რომელიმე ნაწილი.

იმ შემთხვევაში, როცა შედარებით კვლევისათვის ნიმუშების სახით საჭიროა ხელის გულისა და ხელის თითების ანაბეჭდების ერთდროული აღება, დაქტილოსკოპირებულ პირს ხელის გულზე და ხელის თითების ბალიშებზე რეზინის ლილვაკით წაუსვამენ შავი ფერის საღებავს. ამისათვის სპეციალურად დამზადებულ მრგვალი სახის ცილინდრისებულ საგანს შემოახვევენ თეთრ კრიალა ქაღალდს და პირს წინადადებას აძლევენ, მის ზედაპირს შეეხოს (ჩაჭიდოს ხელი) ხელის გულითა და ხელის თითებით.

ექსპერტიზაზე გადასაცემი დაქტილოსკოპიური ბარათი უნდა შედგეს ორ და მეტ ეგზემპლარად, რადგან შესაძლოა რომელიმე მათგანი ექსპერტიზის ჩატარებისათვის უვარგისი აღმოჩნდეს. დაქტილოსკოპიური ბარათი, ექსპერტიზაზე გადაცემის შემთხვევაში, რეკომენდებულია გადაიკეცოს ნაჩვენებ გადაკეცვის ხაზზე, წინააღმდეგ შემთხვევაში, შეიძლება დაზიანდეს ანაბეჭდში გამოსახული დერილოვანი ხაზები.

შედარებით მეტ სირთულესთანაა დაკავშირებული გვამების დაქტილოსკოპირება, რაც მნიშვნელოვნად განსზვავდება ცოცხალი პირების დაქტილოსკოპირების შემოადნისშული წესისაგან.

გვამის დაქტილოსკოპირებისათვის საჭიროა ჯერ საამისოდ მომზადდეს იგი. ეს საშუალისი კი დამოკიდებულია იმაზე, თუ რა სტადიაზეა გვამის ლობა და რა მდგომარეობაშია მისი კანი, თუ გვამი ჯერ კიდევ სრულად არაა გაცივებული, დაქტილოსკოპირებისათვის მის თითებზე საღებავი გადააქვთ ლილვაკის მეშვეობით და შემდეგ თითოეული თითისაგან წინასწარ დამზადებულ ოთხკუთხა ქაღალდის ნაჭერზე იღებენ ანაბეჭდს ჩვეულებრივი წესით. ქაღალდის ამ ნაჭერს მოათავსებენ რაიმე პატარა სახის გლუვი ზედაპირის მქონე საგანზე (სპეციალურ კოვზზე) ან რეზინის ბალიშზე და მასზე გადააქვთ თითოეული თითის ანაბეჭდი. მიღებულ ანაბეჭდებს აწებებენ ერთ მთლიან ქაღალდზე და თითოეულ მათგანს უკეთებენ წარწერას, თუ რომელი ხელისა და რომელი თითის ანაბეჭდია. მათი განლაგება უნდა მოხდეს დაქტილოსკოპიურ ბარათზე მოცემული თანმიმდევრობით. ეი. ჯერ აწებებენ მარჯვენა ხელის ცერა (დიდი), საჩვენებელი, შუა, უსახელო და ნეკა თითის ანაბეჭდებს, შემდეგ ასევე აწებებენ მარცხენა ხელის თითების ანაბეჭდებს.

თუ გვამი გაცივების ან ლობის დაწყების სტადიაზეა, დაქტილოსკოპირებაზე თითის ბალიშებზე კანის დაჭკნობის გამო წარმოქმნილი ნაოჭების გასწორების მიზნით, ხელის მტკევენებს 15-20 წუთით მოათავსებენ თბილ წყალში და შემდეგ თითის ფალანგის ბოლოდან შპრიცით შეუშვებენ გლიცერინს ან ეაზელინის ზეთს, რის შემდეგაც მაშინვე მოახდენენ თითების ბალიშებზე საღებავის წასმას რეზინის ლილვაკით და მისგან შემოადწერილი წესით აწარმოებენ თითების ანაბეჭდების გადატანას საამისოდ წინასწარ მომზადებულ ქაღალდზე.

თუ გვამი ლობის ან გახრწნის ისეთ სტადიაზეა, რომ კანს გაშრობის გამო სრულად დაკარგული აქვს ელასტიკურობა, მაშინ დაქტილოსკოპირებისათვის გვამს მოაჭრიან ორივე ხელის მტკევენებს და მას 30-48 საათის განმავლობაში ათავსებენ თბილ წყალში (30-45°). შემდეგ წყლიდან ამოიღებენ და თითის ბოლო

ფალანგიდან კანს დაუზიანებლად გააძრობენ, გარეცხავენ, რეზინის ზელთათმანიან თითზე წამოაცვამენ და მისგან ჩვეულებრივი წესით ქაღალდზე ან დაქტილოსკოპიურ ბარათზე გადააქვთ ანაბეჭდი. თუ გვამის ძლიერად გახრწნის გამო თითის ბოლო ფალანგიდან კანის მთლიანი გაძრობა დაუზიანებლად შეუძლებელია, მაშინ თითის ბალიშის ქვედა კანის ნაწილს (რომელზედაც გამოსახულია დვრილოვანი ქარგა) თითიდან ააცილიან და მას მიიწებებენ რეზინის ზელთათმანიან თითზე და ისე აიღებენ მისგან ანაბეჭდს. ზოლო თუ თითის გარე კანი დაზიანებულია, მისგან ანაბეჭდს იღებენ კანის შიდა ეპიდერმისის მხრიდან. ზოგჯერ კი თითების ანაბეჭდების მიღების მაგიერ მიმართავენ მისგან ტვიფრების დამზადებასა და ფოტოგადაღებას კრიმინალისტიკურ ტექნიკაში შემუშავებული სპეციალური ხერხებისა და მეთოდების გამოყენებით.

მუმიფიცირებული გვამისაგან თითების ანაბეჭდების მისაღებად მიმართავენ შემდეგ ხერხს: გვამს მოკვეთენ თითების ბოლო ფალანგებს და ელასტიურობის მისაცემად გარკვეული დროით ჩადებენ გოგირდმჟავას ნატრიუმის ნაჯერ ხსნარში, შემდეგ თითის ბალიშიდან ააცილებენ კანს და ფოტოგადაღებისათვის მოათავსებენ ორ მინას შორის.

იმისათვის, რომ გაირკვეს, შემთხვევის ადგილის დათვალიერებისას აღმოჩენილი თითების კვალი მიეკუთვნება თუ არა დანაშაულის ჩადენაში მხილებულ პირს, საჭიროა ჯერ დადგინდეს აღმოჩენილი ანაბეჭდები ხომ არ მიეკუთვნება დაზარალებულს ან მისი ოჯახის რომელიმე წევრს, აუცილებელია მათი დაქტილოსკოპირება ნიმუშების აღების მიზნით სისხლის სამართლის საპროცესო კანონით დადგენილი წესების დაცვით.

ნიმუშების აღების შემდეგ გამოძიებელმა გულდასმით უნდა დაათვალიეროს და ზოგადად მოახდინოს მათი შედარება გამოსაკვლევ ქარგთან. ასეთი ურთიერთშედარების მიზანი ისაა, რომ თავიდანვე მოხდეს იმ ქარგების გამორიცხვა, რომლის ზოგადი ნიშნები არსებითად განსხვავდება გამოსაკვლევ ქარგის ზოგადი ნიშნებისაგან. ცხადია, ამით გამოძიებელი კი არ წვევტს პიროვნების იდენტიფიკაციის საკითხს, არამედ ამზადებს მასალებს დაქტილო-

სკოპიური ექსპერტიზის ჩასატარებლად. თითების ანაბეჭდებით პიროვნების იდენტიფიკაციის საკითხის გადაწყვეტა ეკუთვნის მხოლოდ ექსპერტს და არა სხვა რომელიმე პირს. საქმეზე მტკიცებულებითი მნიშვნელობა აქვს არა გამოძიებლის ვარაუდს, არამედ ექსპერტის დასკვნას.

თუ გამოძიებელი დაქტილოსკოპიური ბარათების დათვალიერების დროს ქარგებში შეამჩნევს რაიმე ისეთ ნიშნებს რომლებიც შესაძლოა მიუთითებდეს ხელის თითების ქარგებში ხელოვნურად ცვლილების შეტანაზე, მასში არსებულ დაზიანებებზე და სხვ. მაშინ, მიუხედავად ქარგების ზოგადი ნიშნების სხვაობისა (რასაც ზოგჯერ დამნაშავენი ქირურგიული ოპერაციითაც აღწევენ), ასეთი ქარგები მაინც უნდა გადაიგზავნოს დაქტილოსკოპიური ექსპერტიზის ჩასატარებლად.

§9. დაქტილოსკოპიური ექსპერტიზის ჩატარების მეთოდობა

დაქტილოსკოპიური ექსპერტიზის ჩასატარებლად აუცილებელია ექსპერტი უზრუნველყოფილ იქნეს შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი თითების კვალისა და შედარებითი გამოკვლევისათვის.

თუ საექსპერტო გამოკვლევისათვის არსებობს მრავალრიცხოვანი ნიმუშები, მაშინ მსგავსი ქარგების შესარჩევად რეკომენდებულია კომპიუტერული ტექნიკის გამოყენება.

ექსპერტი თითების დერილოვანი ქარგების მიხედვით პიროვნების იგივეობის საკითხს წყვეტს გასაიგივებელ და გამაიგივებელ (შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი და ეჭვმიტანილის ან სხვა პირისაგან მიღებული ნიმუშები) ანაბეჭდებში არსებული ზოგადი და კერძო ნიშნების ანალიზის საფუძველზე.

დერილოვანი ქარგების ზოგად ნიშნებს ბიეკუთვნება: ქარგის ტიპი და მისი ნაირსახეობა, დელტის სახეები და მათი განლაგება მარჯვენისებურ და ხვეულისებურ ქარგებში და სხვ. კერძო ნიშნებს კი ეკუთვნის დერილოვანი ხაზების დამახასიათებელი ისეთი ფორმა

და მოყვანილობა, როგორიცაა ორთითა, კაუჭი, თვალაკი, ბოგირი, შემხვედრი ორთითები, ორთითა თვალაკით და სხვ. ქარგაში განლაგებული პატარა დერილოვანი ხაზები.

დერილოვანი ხაზებისა და მათი ცალკეული დეტალების გარდა თითების კვალში შეიძლება ასახული იყოს ხელის თითების კანზე სხვადასხვა ფაქტორების ზემოქმედებით წარმოქმნილი სხვა ინდივიდუალური ნიშნებიც (ნაჭრილობები, მეჭვები და სხვ.), რაც იდენტიფიკაციისათვის გარკვეული დროის მონაკვეთში დერილოვანი ხაზების კერძო ნიშნებზე არანაკლები მნიშვნელობისაა.

დერილოვანი ქარგების ზოგადი ნიშნების საფუძველზე ექსპერტი განსაზღვრავს ქარგის ტიპსა და სახეს. ზოგადი და კერძო ნიშნების ერთობლიობის საფუძველზე კი წყვეტს ქარგების იგივეობის ან არაიგივეობის საკითხს.

მას შემდეგ, რაც ექსპერტი მიიღებს დაქტილოსკოპიური ექსპერტიზის ჩასატარებლად ყველა საჭირო მასალას, იგი უნდა შეუდგეს ამ მასალების მოშადებას ექსპერტიზის ჩასატარებლად, რისთვისაც, პირველ რიგში, უნდა დაათვალიეროს იგი.

ექსპერტის მიერ საექსპერტო მასალების დათვალიერება არის ექსპერტიზის ჩატარების პირველდაწყებითი საფეხური. ამ ეტაპზე იგი დაწვრილებით ეცნობა ექსპერტიზაზე გადმოგზავნილ მასალებს და აშზადებს მას შემდგომი გამოკვლევისთვის.

მიღებული მასალების დათვალიერებისას ექსპერტმა, პირველ რიგში, რეკომენდებულია, ყურადღება მიაქციოს შემდეგ გარემოებებს: გამოსაკვლევი გადმოგზავნილი მასალები სწორადაა შეფუთული თუ არა; ხომ არაა დაზიანებული თვით შესაფუთი მასალა ან გამოსაკვლევი გადმოგზავნილი თითის კვალიანი საგანი; დალუქულ მდგომარეობაშია თუ არა იგი და სხვ. ხშირად შესაფუთი მასალის დაზიანება ან გამოსაკვლევი საგნის არასწორი შეფუთვა იწვევს გამოსაკვლევი ობიექტის დაზიანებას და ზოგჯერ მასზე არსებული კვალის სრულ მოსპობასაც.

გამოსაკვლევი გადმოგზავნილი მასალის დათვალიერებისას საჭიროა ექსპერტმა გააკეთოს თავისი შენიშვნები და შეიმუშაოს შემდგომი გამოკვლევის გეგმა (რა მეთოდი, ხერხები და საშუა-

აღებები შეიძლება გამოყენებულ იქნეს გამოკვლევის პროცესში და სხვ.).

ექსპერტი ახდენს აგრეთვე გამოსაკვლევად გადმოგზავნილი მასალების დათვალიერებასაც, რა დროსაც იგი აღგენს: გამოსავლევად გადმოგზავნილ საგანზე არსებული თითის კვალი ხომ არაა დაზიანებული ტრანსპორტირების დროს; ექსპერტიზაზე გადმოგზავნილი მასალა შეესაბამება თუ არა დადგენილებაში მითითებულ რაოდენობას და სხვ.

თუ ექსპერტიზაზე გამოსაკვლევად გადმოგზავნილი ნივთიერი დამამტკიცებელი საბუთები არასწორადაა შეფუთული ან დაზიანებულია მასზე არსებული თითის კვალი, მაშინ ექსპერტმა ამის შესახებ დაწერილობით უნდა აღნიშნოს ექსპერტიზის დასკვნაში.

თუ ექსპერტიზაზე გადმოგზავნილ ნივთიერ დამამტკიცებელ საბუთზე ერთი და იმავე პირის მიერ თითის რამდენიმე ანაბეჭდია დატოვებული, მაშინ ექსპერტმა, აქედან გამოსაკვლევად უნდა შეარჩიოს თითის ისეთი ანაბეჭდები, რომლებზეც შედარებით უკეთაა გამოსახული დერილოვანი ქარგები და მოახდინოს მათი ფოტოგადაღება.

მოსამზადებელ ღონისძიებათა ჩატარების შემდეგ ექსპერტმა წინასწარ უნდა გამოიკვლიოს ექსპერტიზაზე გადმოგზავნილი მასალები. ამისათვის საჭიროა შეარჩიოს შემთხვევის ადგილიდან ამოღებულ საგნებზე ან ნივთზე დარჩენილი ნაკლებად ხილვადი ან უხილავი კვალის გამოვლინების ისეთი ხერხები და საშუალებები, რომლებიც, მისი შეხედულებით, კონკრეტულ შემთხვევაში თავისი შედეგებით უფრო ეფექტური იქნება. ყოველივე ამის შემდეგ რეკომენდებულია მათი ფოტოგადაღება და მომზადება შედარებითი გამოკვლევისათვის.

გამოკვლევის ამ სტადიაზე ექსპერტმა სათანადო ყურადღება უნდა მიაქციოს შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილ თითის კვალში რამდენად მკვეთრადაა გამოსახული დერილოვანი ქარგები და შეიმჩნევა თუ არა მასში ის საიდენტიფიკაციო ნიშნები, რომელთა საფუძველზეც უნდა გადაწყვიტოს საკითხი: გამოსაკვლევია ქარგა ვარგისია თუ არა იდენტიფიკაციისათვის. თუ გამოსაკვლევ კვალში

სრულად არაა ან ძალიან უმნიშვნელოაა ასახული დერილოვანი ხაზები და ქარგის კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნები, მაშინ მან უარი უნდა თქვას დაქტილოსკოპიური ექსპერტიზის ჩატარების გაგრძელებაზე ან მოახდინოს მისი ფოროსკოპიული გამოკვლევა.

გამოსაკვლევია ქარგის წინასწარი გამოკვლევის შემდეგ ექსპერტი უნდა გაეცნოს შესადარებლად წარმოდგენილ ხელის თითების ქარგების ნიმუშებს, მათ ვარგისიანობასა და საკმარისობას. თუ ექსპერტი მიეცა იმ დასკვნამდე, რომ შედარებითი გამოკვლევისათვის წარმოდგენილ დაქტილოსკოპიურ ბარათზე თითების ანაბეჭდები უხარისხოაა შედგენილი, მაშინ მას უფლება აქვს მოითხოვოს უფრო ხარისხიანად შედგენილი დაქტილოსკოპიური ბარათები. ხოლო თუ გამოსაკვლევია კვალი იმდენად უხარისხოა, რომ მასში არა მარტო ქარგის ზოგადი და კერძო ნიშნები არ შეიმჩნევა, არამედ ასახულიც არაა დერილოვანი ხაზებში განლაგებული ნასკრებები (ფორები) და, თუ პიროვნების დადგენა ფოროსკოპიული გამოკვლევისათვის შეუძლებელია, მაშინ ექსპერტმა უარი უნდა თქვას დასკვნის მიცემის შესაძლებლობაზე.

ზოგჯერ შესაძლებელია გამოსაკვლევ ობიექტზე არსებული ქარგის რელიეფური გამოსახულების ესა თუ ის ნაწილი საერთოდ ასახულიც კი არ იყოს ნიმუშებად წარმოდგენილ ანაბეჭდებში (განსაკუთრებით მაშინ, როცა კვალში ასახულია თითის წვერზე მოთავსებული დერილოვანი ხაზები), რის გამოც მათი ურთიერთშედარებითი გამოკვლევა შეუძლებელი ხდება. ასეთ შემთხვევაში ექსპერტმა უნდა მოითხოვოს დამატებითი ნიმუშები და მიუთითოს, თუ თითის ქარგის რელიეფის რომელი ნაწილი უფრო საჭიროა გამოკვლევისათვის.

აღნიშნულ მოსამზადებელ ღონისძიებათა შესრულებით ექსპერტი ქმნის თითების ქარგების შედარებითი გამოკვლევისათვის ყველა აუცილებელ პირობას. მაგრამ ვიდრე იგი თითების ანაბეჭდების უშუალოდ შედარებით გამოკვლევას შეუდგებოდეს, მანამდე რეკომენდებულია ცალ-ცალკე გამოიკვლიოს მის განკარგულებაში არსებული მასალები.

გამოსაკვლევ და შესადარებელ ნიმუშებზე გამოსახული თითი-

ბის დერილოვანი ქარგების ცალ-ცალკე გამოკვლევა სასურველია დაწვებულ იქნეს შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი ანაბეჭდების შესწავლით.

გამოსაკვლევ ქარგაში ზოგადი ნიშნების აღმოჩენის შემდეგ, ასეთივე ნიშნების აღმოჩენის მიზნით იკვლევენ შედარებითი გამოკვლევისათვის წარმოდგენილ ნიშნებს და თუ მასშიც აღმოაჩენენ ასეთი ზოგადი ნიშნებს, მაშინ კვლავ უბრუნდებიან გამოსაკვლევ ობიექტს და მასში ხელახლა ეძებენ ახალ ზოგადი ნიშნებს, რის შემდეგაც იმავე ნიშნებს მოძებნიან შესადარებელ ნიშნებში, შემდეგ კვლავ უბრუნდებიან გამოსაკვლევ ქარგას ახალი ნიშნების აღმოაჩენად და ა.შ. გამოსაკვლევ და შესადარებელ ქარგებში ყველა ზოგადი ნიშნის მოძებნა-აღმოჩენის შემდეგ ახდენენ კერძო ნიშნების აღმოჩენა-გამოკვლევას.

ამრიგად, გამოსაკვლევ და შესადარებელ ანაბეჭდებში დერილოვანი ქარგების გამოკვლევა რეკომენდებულია დაეწყოთ არა მათი ინდივიდუალობის განმსაზღვრელი კერძო ნიშნების უშუალო შესწავლით, არამედ ერთნაირი ზოგადი ნიშნების აღმოჩენითა და შემდეგ კერძო ნიშნების თანდათანობითი შესწავლით. თუ გამოსაკვლევ და შესადარებელ ქარგაში ერთნაირ ზოგადი ნიშნებს ვერ აღმოვაჩენთ, მაშინ შეიძლება თავიდანვე გამოვრიცხოთ მათი ერთნაირი წარმოშობის შესაძლებლობა (ეს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როცა გამოსაკვლევ ანაბეჭდში ქარგა სრულყოფილადაა გამოსახული). გამოკვლევის ასეთი მეთოდი საშუალებას გვაძლევს შევამციროთ შედარებითი გამოკვლევისათვის წარმოდგენილი თითების ანაბეჭდების წრე და იგი ვეძებთ სხვა ისეთ ქარგაში, რომლისთვისაც დამახასიათებელი იქნება ისეთივე ზოგადი ნიშნები.

გამოსაკვლევ და შესადარებელი ქარგების ასეთი ცალ-ცალკე შესწავლა-გამოკვლევით ექსპერტი ამზადებს შედარებითი გამოკვლევის ერთ-ერთ აუცილებელ წინამოსაზღვრულ საფეხურს, რომლის შემდეგ ექსპერტი იწყებს ქარგების უშუალოდ შედარებით გამოკვლევას.

თუ ექსპერტი შედარებითი გამოკვლევის შედეგად დაადგენს გამოსაკვლევ და შესადარებელი ქარგის ერთნაირ წარმოშობას, ეს

ნიშნავს იმას, რომ ორივე ანაბეჭდი დატოვებულია ერთი და იმავე პიროვნების ერთი და იმავე თითით. თუ საკითხი უარყოფითად იქნა გადაწყვეტილი, მაშინ იგი მეტყველებს იმაზე, რომ გამოსაკვლევ და შესადარებელ ანაბეჭდში ასახულია ორი სრულიად სხვადასხვა თითის დერილოვანი ქარგა.

შედარებითი გამოკვლევის დროს მთავარი ყურადღება უნდა მიექცეს არა მარტო გამოსაკვლევ და შესადარებელ ქარგებში ერთნაირი დერილოვანი ზაზების რომელიმე კერძო ნიშნის (მაგალითად: თვალაკის, კაუჭის, ბოგირის და სხვა) აღმოჩენას, არამედ ქარგის ერთსა და იმავე ნაწილში აღმოჩენილ ამ კერძო ნიშანთა ერთობლიობას, მათ ურთიერთგანლაგებას; რადგან გამოსაკვლევ და შესადარებელ ანაბეჭდში ქარგის სხვადასხვა ნაწილში ერთნაირი ნიშნების აღმოჩენა ჯერ კიდევ არ გვაძლევს საფუძველს, რომ ორი ქარგა ერთიპირობის იდენტურად ჩავთვალოთ.

თავისთავად ცალკე აღებული დერილოვანი ქარგის რომელიმე კერძო ნიშანი შეიძლება განმეორებულ იქნეს სხვა თითის ქარგაშიც. მაგრამ დერილოვანი ქარგაში ერთნაირად განლაგებული რამდენიმე ასეთი კერძო ნიშანი არ შეიძლება განმეორდეს სხვა რომელიმე თითის დერილოვან ქარგაში. ამიტომ დაქტილოსკოპიური ექსპერტიზის დროს ცალკე აღებულ რომელიმე კერძო ნიშანს კი არა აქვს გადაწყვეტი მნიშვნელობა, არამედ ასეთი ნიშანთა ერთიანობას, ქარგის ერთსა და იმავე ნაწილში მათ ურთიერთგანლაგებას. მხოლოდ დერილოვანი ქარგაში აღმოჩენილ ასეთი ნიშანთა ერთიანობისას შეიძლება ვიმსჯელოთ ქარგის იგივეობაზე.

შედარებითი გამოკვლევა რეკომენდებულია ვაწარმოოთ კომპიუტერის ეკრანზე ან გამოსაკვლევ კვალისა და თითის ანაბეჭდის ნიშნებისაგან ერთნაირი ზომით დამზადებულ ფოტოსურათებზე. ანაბეჭდების ფოტოსურათები სასურველია დამზადდეს არა უძეტეს ოთხჯერ გადიდებული სახით.

დერილოვანი ქარგების გამოსაკვლევ და შესადარებელ ფოტოსურათებზე მოძებნიან ურთიერთშესაბამის საიდენტიფიკაციო ნიშნებს და თითოეულ მათგანს აღნიშნავენ (წითელი ფერის ან სხვა ფერადი ტუშით) ერთნაირი საჩვენებელი ისრებითა და რიცხვებით. ისრის

ბოლოები გამოაქვთ ანაბეჭდის გარეთ. გამოკვლევის დამთავრების შემდეგ კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნებზე მიმთითებელი ანაბეჭდის გარეთ გამოტანილ ისრების ბოლოს უწერენ სათანადო რიცხვით მარკენებლებს, ე.ი. ახდენენ მის დანომვრას გარკვეული თანმიმდევრობით (მარცხნიდან მარჯვნივ ან მარჯვნიდან მარცხნივ) ისე რომ, ორივე ანაბეჭდში აღმოჩენილი ერთი და იგივე კერძო ნიშანი აღნიშნული იყოს ერთნაირი რიცხვებით (იხ. სურ. 39).

ზოგიერთი კრიმინალისტის აზრით, უკეთესია თუ დვრილოვანი ქარგების კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნების უკეთ გამოსახვის მიზნით მათ აღსანიშნავად გამოვიყენებთ სხვადასხვა ფერის ძელანს. მაგალითად, ორივე (გამოსაკვლევე და შესადარებელ) ქარგაში აღმოჩენილი ყველა დვრილოვანი ხაზის დაბოლოება შევლებოთ წითელ ფერად, დვრილოვანი ხაზების განშტოება მწვანე ფერად, კაუჭი — ლურჯად და ა.შ. კერძო ნიშნების აღნიშვნის ასეთი წესი, ჩვენი აზრით, ნაკლებ პრაქტიკული მნიშვნელობისაა, რადგან იგი კიდევ უფრო ართულებს გამოკვლევას. მით უმეტეს, რომ კვლევის პროცესი უმეტეს შემთხვევაში, მიმდინარეობს კომპიუტერის ეკრანზე დაკვირვებით.

დაქტილოსკოპიური ექსპერტიზის ჩატარებისას ზოგჯერ შეიძლება გამოყენებულ იქნეს ქარგების ნეგატიური გამოსახულების გამოკვლევის მეთოდიც (როცა გამოსაკვლევე ქარგაში დვრილების მაგიერ ასახულია დვრილოვანი ხაზებს შორის მოთავსებული ღარები); გამოსაკვლევე და შესადარებელ ქარგებში აღმოჩენილი კერძო ნიშნების ურთიერთსწორი ხაზების შეერთების შედეგად წარმოქმნილი ნახაზების სქემატურ გამოსახულებათა ურთიერთშეთავსებისა და დამთხვევის მეთოდი და სხვ.

გამოსაკვლევი და შესადარებელი ქარგებისაგან ერთნაირი ზომით ამჟღავნებენ ფოტოსურათებს, მათზე შედარებითი კვლევის მეთოდით აღმოჩენილ კერძო ნიშნებს აღნიშნავენ ისრებით და, ამასთან, ფოტოსურათზე აღბეჭდილ ქარგებში აღმოჩენილ კერძო ნიშნებს ზუსტად ერთნაირ წერტილებში განზღუდვით ნიშნით, რის შედეგადაც სურათის მეორე მხარეს მიიღებენ უსისტემოდ

სურ. 39. გამოსაკვლევე და შესადარებელ თითის ანაბეჭდებში კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნების ვანლაგება

განლაგებულ კერძო ნიშნების ამსახველ წერტილებს, რომლებსაც შემდეგ აერთებენ ერთიმეორესთან სწორი ხაზებით და ამის შედეგად იღებენ სხვადასხვა სახის მრავალკუთხედოვან გამოსახულებას. შემდეგ შესადარებელი ქარგის ნიმუშის ფოტოსურათზე კერძო ნიშნების აღმნიშვნელი წერტილებით წარმოქმნილ გამოსახულებას ყოფენ ოთხ ან ექვს ნაწილად და მას შეათავსებენ გამოსაკვლევი ქარგის კერძო ნიშნებით წარმოქმნილ ერთიან გამოსახულებასთან და თუ ისინი თავიანთი განლაგებით ერთიმეორეს დაემთხვევა, ეს გარემოება თავისთავად მიუთითებს იმაზე, რომ ისინი ერთი და იმავე ქარგისაგან არიან წარმოშობილი. ცხადია, ქარგების დამატებითი კვლევის ეს მეთოდი თავისი ფოტოილუსტრაციებით კიდევ უფრო დამაჯერებელსა და თვალსაჩინოს ხდის ექსპერტის დასკვნას.

დაქტილოსკოპიური ექსპერტიზის წარმოების პრაქტიკაში არსებული კვლევის ყველა ზემოაღნიშნული რთული, შრომატევადი მეთოდი დღეისათვის გამარტივებული სახით წარმატებით გამოიყენება კომპიუტერის მეშვეობით. განსაკუთრებით გამოსაკვლევი ანუ საძიებო ქარგისა და შედარებითი კვლევისათვის ნიმუშის სახით ეჭვმიტანილის ან სხვა პირის კუთვნილი ხელის თითების ქარგების

ურთიერთშეთვისებისა და შედარებითი კვლევის მეთოდები, რომლის არსი მდგომარეობს შემდეგში:

ერთნაირი ზომით დამზადებული გამოსაკვლევი და შესადარებელი ხელის თითების კვალი გადააქვთ კომპიუტერის ეკრანზე და ერთდროულად აკვირდებიან გამოსაკვლევი და შესადარებელი ქარგის ზოგად და კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნებს. უფრო მეტი სიზუსტისათვის ერთნაირი ნიშნების აღმოჩენის შემთხვევაში ამ ორივე ქარგაზე კომპიუტერის ეკრანზე ერთიმეორეზე ათავსებენ და თუ ქარგების საიდენტიფიკაციო ნიშნები თავიანთი განლაგებით ერთიმეორეს დაემთხვევა, ექსპერტი აკეთებს დადებით კატეგორიულ დასკვნას: შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი ხელის თითების (თითის) კვალი დატოვებულია, დაეუშვათ, პეტრე ჩიბურდანიძის მარჯვენა ხელის საჩვენებელი თითით და სხვ. ექსპერტიზაზე გამოსაკვლევად გადმოგზავნილი ხელის თითების ქარგების კვალთა ურთიერთშეთვისებლობის შემთხვევაში ექსპერტი აკეთებს უარყოფით კატეგორიულ დასკვნას და კვლევის მთელი ეს პროცესი შესაბამისი ილუსტრაციებით გადააქვს თავის მიერ ჩამოყალიბებულ დასკვნაში.

პიროვნების იდენტიფიკაციისათვის შეიძლება გამოყენებულ იქნეს ფორების განლაგება ფოროსკოპული ექსპერტიზის ჩასატარებლად. აგრეთვე ხელისგულზე და მის გარშემო მოთავსებული დერილოვანი ზაზების აგებულებაც.

დაქტილოსკოპიური ექსპერტიზის ჩატარების პროცესში შეიძლება დაიბადოს კითხვა — რამდენი კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნის აღმოჩენის შემთხვევაში შეიძლება გააკეთოს ექსპერტმა დადებითი დასკვნა იმის შესახებ, რომ გამოსაკვლევი და შესადარებელი ხელის თითების ანაბეჭდი ერთი და იმავე ხელის თითითაა წარმოქმნილი?

მოცემულ საკითხთან დაკავშირებით კრიმინალისტიკურ ლიტერატურაში არსებობს აზრთა სხვაობა. კრიმინალისტთა ერთი ნაწილი დადებითი დასკვნის გასაკეთებლად აუცილებლად მიიჩნევს გამოსაკვლევ და შესადარებელ თითის ქარგაში ჩვიდმეტი (17) საიდენტიფიკაციო ნიშნის არსებობას, ზოგი საკმარისად მიიჩნევს

თორმეტი (12) ასეთი ნიშნის აღმოჩენას, ზოგი კი — ათს (10). ექსპერტის შეზღუდვა დაქტილოსკოპიური ექსპერტიზის ჩატარების პროცესში ხელის თითების გამოსაკვლევ და შესადარებელ ქარგაში საიდენტიფიკაციო ნიშნების რიცხობრივი რაოდენობის არსებობით, ვფიქრობ, არასწორია.

ხელის თითების ქარგების იდენტიფიკაციის დროს, ცხადია, მხედველობაში უნდა მივიღოთ ქარგებში არსებულ ნიშანთა ერთიანობა, თითოეული ნიშნის ფორმა და მათი ურთიერთგანლაგების ადგილი, რადგან ცალკე აღებული თითოეული ნიშანი შეიძლება განმეორდეს სხვა ტიპის რომელიმე ქარგაშიც. ამ ნიშანთა ერთიანობა და განლაგება კი არავითარ შემთხვევაში არ შეიძლება განმეორებულ იქნეს თვით მისივე მსგავს სხვა რომელიმე ქარგაში.

პიროვნების დადგენა არ შეიძლება გამოსაკვლევ და შესადარებელ ქარგებში აღმოჩენილ ცალკეულ ნიშანთა მარტოოდენ მექანიკური გამოთვლით. საჭიროა მხედველობაში მიღებულ იქნეს არა მარტო ქარგაში აღმოჩენილი საიდენტიფიკაციო ნიშანთა რიცხობრივი რაოდენობა, არამედ მისი ხარისხიანობა და ურთიერთგანლაგების სიზუსტე.

ამიტომ არასწორად მიმაჩნია იმ კრიმინალისტების შეხედულება, რომლებიც უპირატესობას ანიჭებენ ქარგებში საიდენტიფიკაციო ნიშანთა რაოდენობას და დერილოვან ქარგაში ჩვიდმეტი ან თორმეტი კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნის აღმოჩენას ჭეშმარიტების დადგენის აუცილებელ კრიტერიუმად მიიჩნევენ.

ქარგაში 17 საიდენტიფიკაციო ნიშნის აღმოჩენის აუცილებლობა დაშვარებულია ფრანგი კრიმინალისტის ბალთაზარის მცდარ თეორიაზე. ბალთაზარის აზრით, ხელის თითების ქარგების იგივეობის (ან არაიგივეობის) საკითხის გადასაწყვეტად საჭიროა გამოსაკვლევ და შესადარებელ ქარგებში, 17 ერთიანი საიდენტიფიკაციო ნიშნების დამთხვევა.

გერმანელი და უნგრელი კრიმინალისტები 10-12 ნიშნის დამთხვევას მიიჩნევენ შეცდომის თავიდან აცილების ზღვრად. მათი აზრით, ისეთი ანაბეჭდები, რომლებიც არ შეიცავენ ასეთი რაოდენობის ნიშნებს მხოლოდ „პირობითადაა ვარგისი“.

მაშასადამე, ამ თეორიის მიმდევართა აზრით, 10-12 და უფრო მეტი ნიშნის დამთხვევის გარეშე არ შეიძლება უტყუარი დასკვნის გაკეთება რაც, ჩემი აზრით, საკამათოა.

ზოგჯერ თითის კვალში შეიძლება აღმოჩენილ იქნეს არა საკმარისად კარგად გამოსახული 12 და უფრო მეტი ხშირად შემხვედრი არამყარი ნიშანი და მაინც ვერ შევძლოთ დადებითი, კატეგორიული დასკვნის გაკეთება, ზოგჯერ კი პირიქით, ქარგაში 3-5 მეტად იშვიათად შემხვედრი, მკვეთრად ასახული და უკეთ განლაგებული და დაჯგუფებული ნიშნის აღმოჩენა შეიძლება სრულიად საკმარისი გახდეს დადებითი კატეგორიული დასკვნის გასაკეთებლად.

კატეგორიული დასკვნის გაკეთებისას რეკომენდებულია მხედველობაში მიღებულ იქნეს არა მარტო ანაბეჭდებში გამოსახული დერილოვანი ქარგების კერძო ნიშნების რაოდენობა, არამედ მათი გამოსახვის ხარისხიანობა და აგრეთვე ის, თუ საერთოდ რამდენად ხშირად გვხვდება ქარგებში ესა თუ ის კერძო ნიშანი. ამ უკანასკნელის დადგენა კი შეიძლება ექსპერიმენტული გამოკვლევებით მიღებული მონაცემებით.

ამრიგად, შედარებითი გამოკვლევით მიღებული მონაცემების შეფასებისას მხედველობაში მიღებული უნდა იქნეს არა მარტო გამოსაკვლევ და შესადარებელ ქარგაში აღმოჩენილი კერძო ნიშნების რიცხოვნობა, არამედ მათი ურთიერთგანლაგება, გამოსახვის ხარისხიანობა და კერძო ნიშნების შეხვედრის სისშირე, ე.ი. თუ რამდენად იშვიათად გვხვდება ქარგაში აღმოჩენილი ესა თუ ის კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშანი და მათი ურთიერთგანლაგება. აგრეთვე ხელის თითების ბოლო ფალანგებზე მოცემული კონკრეტული პირისათვის დამახასიათებელი წარუხოცელი დაზიანებები და მათი მიმართება სხვა კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნებთან და სხვ. ამასთან, თუ გამოსაკვლევ კვალში ქარგის დამახასიათებელი კერძო ნიშნები არასაკმარისადაა გამოსახული, მაშინ დამატებით შეიძლება გამოყენებულ იქნას ფოროსკოპიული კვლევის მეთოდები.

ამგვარი კვლევის შედეგად გამოვლენილი ერთობლივი საიდენტიფიკაციო ნიშნების საფუძველზე ექსპერტს შეუძლია მისცეს დადებითი ან უარყოფითი დამაჯერებელი დასკვნა გამოსაკვლევი

და შესადარებელი ქარგების იგივეობის ან მათი სხვაობის შესახებ მაშინაც, როცა შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილ კვალში აღბეჭდილია არა ქარგის მთლიანი გამოსახულება, არამედ მისი რომელიმე ნაწილი.

ექსპერტიზის დასკვნა იწერება სპეციალური ფორმის ბლანკზე, ან ჩვეულებრივ ქაღალდზე, რომელშიც მითითებული უნდა იყოს, რომ ექსპერტს განემარტა სსსკ მუხლით მისთვის მინიჭებული უფლება-მოვალეობანი და რომ იგი გაფრთხილებულია დასკვნის მიცემისათვის უარის თქმის ან თავის არიდების და წინასწარი შეცნობით ცრუ დასკვნის მიცემისათვის პასუხისმგებლობის შესახებ, რასაც ექსპერტი ადასტურებს თავისი ხელმოწერით.

საჭირო საექსპერტო გამოკვლევის შემდეგ ექსპერტი ადგენს წერილობით დასკვნას და ადასტურებს თავისი ხელმოწერით.

ექსპერტის დასკვნაში უნდა აღინიშნოს ექსპერტის ვინაობა, მისი სახელი და გვარი, განათლება, სპეციალობა, სპეციალობით მუშაობის სტაჟი, სამეცნიერო ხარისხი და სამეცნიერო წოდება, თანამდებობა, ექსპერტიზის ჩატარების საფუძველი, ექსპერტის გაფრთხილება განზრახ არასწორი დასკვნის მიცემისათვის სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის შესახებ. აგრეთვე ის, თუ ვინ ესწრებოდა ექსპერტიზის ჩატარებას, სისხლის სამართლის საქმის რა მასალები გამოიყენა ექსპერტმა, რა ნივთიერი მტკიცებულებები, ნიმუშები და სხვა ობიექტები გამოიკვლია, რა და რა სახის გამოკვლევა ჩატარა და რა მეთოდები გამოიყენა ექსპერტიზის ჩატარების პროცესში და საკმარისად საიმედოა თუ არა ისინი. ასევე, დასაბუთებული პასუხები უნდა გაეცეს ექსპერტის წინაშე დასმულ კითხვებს. მასში უნდა აისახოს ისიც, თავისი ინიციატივით (თუ ასეთ გარემოებას ჰქონდა ადგილი) საქმისათვის მნიშვნელობის მქონე სხვა რა გარემოებები დაადგინა ექსპერტმა.

საკონტროლო კითხვები:

1. რა არის დაქტილოსკოპია და რა არის მისი კვლევის საგანი;
2. როგორ მოხდა დაქტილოსკოპიის ტერმინის შემოღება;
3. რა მნიშვნელობა აქვს დაქტილოსკოპიას დამნაშავეობასთან ბრძოლის მიმართებაში;
4. შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი ხელის თითების კვალის დამტოვებელი პირი შეიძლება თუ არა, არ იყოს დანაშაულის ჩამდენი ან მასში მონაწილე პირი;
5. შეიძლება თუ არა ხელის თითების ანაბეჭდების გამოყენება ამოუცნობი გვამების დასადგენად;
6. როგორ, რა ხერხებითა და საშუალებებით შეიძლება მოხდეს ამოუცნობის გვამის დაქტილოსკოპირება;
7. შესაძლებელია თუ არა მოსახლეობის დაქტილოსკოპირება და როგორ;
8. რას ნიშნავს ქარგების ინდივიდუალობა და შედარებითი უცვლელობა;
9. დაქტილოსკოპიური კვლევის შედეგად შეიძლება თუ არა მსგავსი ადამიანების ერთმანეთისაგან განსხვავება;
10. როდის აღმოცენდა დაქტილოსკოპია, როგორც მეცნიერება პიროვნების იდენტიფიკაციის შესახებ;
11. რა შეხედულებები არსებობს დაქტილოსკოპიის აღმოცენებისა და განვითარების შესახებ;
12. რა არის დაქტილოსკოპიის მეცნიერული საფუძვლები;
13. რამდენი შრისგან შედგება ადამიანის კანი;
14. რაში გამოიხატება ქარგების შედარებითი უცვლელობა და ინდივიდუალობა;
15. როგორია ქარგებისა და ხელის თითების კვალთა კლასიფიკაცია;
16. როგორ უნდა ვაწარმოოთ შემთხვევის ადგილზე არსებული საგნების და ობიექტების დათვალიერება ხელის თითების უჩინარ კვალთა აღმოჩენა-გამოვლინების მიზნით;

17. როგორ, რა ხერხებითა და საშუალებებით შეიძლება მოხდეს ხელის თითების უჩინარ კვალთა გამოვლინება-დამუშავება;

18. როგორ უნდა მოხდეს ხელის თითების კვალთა დაქტილოსკოპიურ ფირზე ან სკოჩზე გადატანა;

19. რა ხერხებითა და საშუალებებით შეიძლება მოხდეს ხელის თითების მოცულობითი კვალის დამუშავება;

20. რაში გამოიხატება მასალების მოშზადება დაქტილოსკოპიური ექსპერტიზისათვის;

21. როგორ უნდა ვაწარმოოთ ნიმუშების აღება დაქტილოსკოპიური ექსპერტიზისათვის;

22. რა სახის საიდენტიფიკაციო ნიშნებით ხასიათდება ხელის თითების ქარგები;

23. როგორ უნდა მოხდეს ხელის თითების ქარგების საექსპერტო გამოკვლევა;

24. ხელის თითების ქარგების კვლევის რა ხერხები და მეთოდები გამოიყენება ექსპერტიზის ჩატარებისას;

25. როგორ ხასიათდება ხელის თითების კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნების რიცხოვნობა თეორია.

§1. კრიმინალისტიკური ბალისტიკის ცნება, მიზნები და ამოცანები

ა) კრიმინალისტიკური ბალისტიკის ცნება, არსი და მნიშვნელობა გამოძიების მიზნებისთვის. კრიმინალისტიკური ბალისტიკა არის კრიმინალისტიკური ტექნიკის ის მნიშვნელოვანი დარგი, რომელიც დანაშაულთა განხილვისა და თავიდან აცილების მიზნით შეისწავლის ცეცხლსასროლი იარაღებისა და საბრძოლო მასალების მოქმედების წესს, ფარგლებს და მათ მიერ წარმოქმნილი კვალის აღმოჩენის, ფიქსაციისა და გამოკვლევის სამეცნიერო-ტექნიკურ საშუალებებს, ზერხებსა და მეთოდებს.

სიტყვა „ბალისტიკა“ მომდინარეობს ბერძნულიდან და ნიშნავს „გადასროლას“, „გატყორცნას“ – შუბისა და ჭურვის გატყორცნას. ეს არის მეცნიერება, რომელიც სწავლობს ჭურვის მოძრაობას ცეცხლსასროლი იარაღის ლულაში და ლულის გარეთ. ამისდა შესაბამისად, ზოგიერთი ავტორი ერთიმეორისაგან განასხვავებს „შიდა“ და „გარე“ ბალისტიკას და კრიმინალისტიკური ბალისტიკის საკითხებს ამის მიხედვით იხილავს.

კერძოდ, საბრძოლო მასრის ფისტონზე იარაღის მოძრავი ნემსის დარტყმით ფეთქებადი ნივთიერების (დენთის) აფეთქებით წარმოქმნილი ძალით საბრძოლო მასრიდან ტყვიის მოწყვეტისა და ზრახნილ ლულაში გავლის დროს მის გარსზე ლულის დამახასიათებელი ნიშნების კვალის აღბეჭდვა და ამის მიხედვით ცეცხლსასროლი იარაღის იდენტიფიკაციის საკითხის გამოკვლევა მიჩნეულია შიდა ბალისტიკად. საბრძოლო მასრის ფისტონზე ნემსის დარტყმით ფეთქებადი ნივთიერების აფეთქება და ამის შედეგად საბრძოლო მასრის ძირზე წარმოქმნილ კვალისა და დაზიანებულ საგანზე (ობიექტზე) საბრძოლო მასრიდან გაგარდნილი ტყვიის მოხვედრით წარმოქმნილ სხვადასხვა სახის კვალის კვლევის პროცესს კი მიაკუთვნებენ გარე ბალისტიკას.

საბრძოლო მასრის აფეთქება და ცეცხლსასროლი იარაღის ლულიდან ტყვიის გაგარდნა და ამის შედეგად გაცლილ მასრაზე,

ტყვიის გარსზე და შერჩეულ ობიექტზე ტყვიის მოხვედრით ერთდროულად სხვადასხვა სახის კვალის წარმოქმნა ერთი მთლიანი უწყვეტი პროცესია და ბალისტიკის ცნება მოიცავს როგორც ერთ, ისე მეორე სახის კვლევას. ამიტომ ზემოაღნიშნული სახით ერთიანი ბალისტიკის ცნების ორ ნაწილად, – გარე და შიდა ბალისტიკად გაყოფა არასწორი და მიუღებელია.

ბალისტიკური კვლევის ობიექტი შეიძლება იყოს, როგორც სხვადასხვა სახისა და სისტემის პორტატიული, მცირე მოცულობის ცეცხლსასროლი იარაღი, რომელთა სახეობრივი რაოდენობა დღეისათვის უაღრესად მრავალრიცხოვანია, ისე ტერორისტული მიზნებისათვის გამოყენებული სხვადასხვა სახის ფეთქებადი ნივთიერებები და სამხედრო დანიშნულების მქონე სხვა კიდევ უფრო ძლიერი, დიდი მოცულობისა და მსხვილკალიბრიანი ცეცხლსასროლი იარაღები (ხელის ტყვიამფრქვევები, ხელის თვითნაკეთი ბომბები და სხვ.). აქედან საგამოძიებო პრაქტიკაში უფრო ხშირად გვხვდება ისეთი შემთხვევები, როცა პირი თავისი დანაშაულებრივი მიზნებისთვის იყენებს მხოლოდ მცირეკალიბრიან პორტატიული სახის ცეცხლსასროლ იარაღს, კერძოდ, „ტტ“-ს, „მაკაროვის“, „ბრაუნინგის“, „მაუზერის“, „ნაგანის“ და სხვა მრავალი სახის სისტემის პორტატიულ მცირეკალიბრიან ცეცხლსასროლ იარაღს. ამიტომ მოცემული თემის საკითხების განხილვის დროს ძირითადი ყურადღება გადატანილია მცირეკალიბრიან პორტატიული სახის ცეცხლსასროლი იარაღებისა და მათი შემადგენელი ნაწილების გამოკვლევაზე. ტერორისტული მიზნებისა და ადამიანთა უფრო მასიური სიცოცხლის მოსპობისა და საკუთრების დაზიანება-განადგურებისათვის გამოყენებულ ფეთქებად ნივთიერებათა დისტანციური წესითა და სხვა საშუალებებით აფეთქების პრობლემების განხილვას აქ არ შეუდგებით, რადგან იგი ცალკე ფართო მასშტაბურ გამოკვლევას საჭიროებს.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, კრიმინალისტიკის საგნის შემადგენელი სასწავლო ბალისტიკური კვლევის უშუალო ობიექტი შეიძლება იყოს მხოლოდ პორტატიული სახის ცეცხლსასროლი იარაღი მთელი თავისი დამატებითი კომპონენტებით. კერძოდ, გასროლისათვის საჭირო ფეთქებადი ნივთიერება, გასროლილი ტყვია,

ამოვა სადღაც ქუჩაში და ახლა მიაქვს პოლიციაში ჩასაბარებლად. ასეთ დროს, მთავარი ყურადღება უნდა მიექცეს განცხადებაში მოთხოვნილ თარიღს და, თუ იგი დასმული არაა, მაშინ, აქცენტი გადატანილი უნდა იქნეს ამ განცხადების შესრულების თარიღის დადგენაზე, წინააღმდეგ შემთხვევაში, ეს პირი შეიძლება დაუსჯელი დარჩეს.

ასევე, პასუხისმგებლობისგან თავის დაღწევის მიზნით, ზოგჯერ გამოცდილი პირი ცეცხლსასროლი იარაღის რომელიმე ნაწილს ხსნის და ცალკე ინახავს, რადგან შეგნებული აქვს, რომ გასროლისათვის უვარგისი ცეცხლსასროლი იარაღის უნებართვოდ ტარების ან შენახვისათვის სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობა არ დადგება. ასეთ შემთხვევაში, ცხადია, გამოძიების მთავარი ყურადღება გადატანილი უნდა იქნეს იმაზე, რომ მოძებნილი და ამოღებული იქნეს ცეცხლსასროლი იარაღის ის მთავარი ნაწილიც და ამისათვის, საჭირო იურიდიული და ფაქტობრივი საფუძვლის არსებობისას, გულდასმით ჩაატაროს დაკავებული ეჭვმიტანილის პირადი ჩხრეკა ან მისი ბინისა და დამხმარე სათავსოების ჩხრეკა და სხვ.

პრაქტიკაში ზოგჯერ ადგილი აქვს ისეთ შემთხვევებსაც, როცა სალხინოდ და სახეიმოდ შეკრებილი ახლობლებისა და მეგობრების წრეში, იარაღისადმი დაუდევარმა მოპყრობამ, შემადრწუნებელი ფაქტი გამოიწვია ცეცხლის ან სხვა რაიმე მოქმედების შესრულების დროს ცეცხლსასროლი იარაღის დავარდნის შედეგად მოხდა გასროლა და მძიმედ დაიჭრა ლხინის მთავარი ფიგურა — პატარძალი ან მისი საქმრო, იუბილარი და სხვ., ან დათვზე სანადიროდ წასული ორი მეგობრიდან სახლში ბრუნდება მხოლოდ ერთი, კისერზე შემოდებული მეორე მეგობრის ცხედრით.

ორივე ასეთ შემთხვევას, მთელ რიგ შემთხვევებში, მიაწერენ შემთხვევითობას, თითქოს გასროლა მოხდა ცეცხლსასროლი იარაღის ძირს დავარდნით.

გამოძიებით აუცილებლად უნდა გაირკვეს მოცემულ ორივე კონკრეტულ შემთხვევაში, შეიძლება თუ არა ცეცხლსასროლი იარაღის დავარდნით სასხლეტზე ხელის დაჭერის გარეშე მომხდარიყო გასროლა და ტყვია მოხვედროდა კონკრეტულ მდგომარეობაში

მყოფ მოცეკვავე დედოფალს ან მის საქმროს მკერდის არეში, ან წინ მიმავალ მონადირეს მარცხენა ბეჭის არეში და ყველა მათგანი ადგილზე გარდაცვლილიყო.

ეს და სხვა მრავალი საკითხის გადაწყვეტა სპეციალურ ცოდნას საჭიროებს და ამის შესახებ ქვემოთ უფრო დეტალურად ვეყენება მსჯელობა.

ბ) ცეცხლსასროლი იარაღების კლასიფიკაცია. ცხადია, ცეცხლსასროლი იარაღიდან გასროლილი ტყვია, საფანტი, კარტეჩი აზიანებს შერჩეულ ობიექტს. ადამიანის მკვლელობის მიზნით დაზარალებულისათვის იარაღის დამიზნება და გასროლა თავისთავად შეიცავს მკვლელობის მცდელობის, განზრახ მკვლელობის ან განზრახ სხეულის მძიმე დაზიანების ნიშნებს, იმისდა მიხედვით, თუ რა მიზანი ამოძრავებდა პირს და ასეთ გასროლას რა შედეგი მოჰყვა. მასზე გარკვეულ გავლენას ახდენს ისიც, თუ კონკრეტულ სიტუაციაში სად, როდის, როგორ და რა სახის ცეცხლსასროლი იარაღი იქნა გამოყენებული.

პორტატიული სახის მცირეკალიბრიან ცეცხლსასროლ იარაღებს დანიშნულებისა და სიძლიერის მიხედვით ერთიმეორისგან განასხვავებენ და შემდგომ სამ ჯგუფებად ყოფენ: 1. საბრძოლო ცეცხლსასროლ იარაღების; 2. სანადირო თოფები და 3. სპორტული სახის იარაღები.

კრიმინალისტიკურ ლიტერატურაში არსებობს ცეცხლსასროლი იარაღების კიდევ უფრო ვრცელი, სრულყოფილი კლასიფიკაცია ცეცხლსასროლი იარაღების დანიშნულებისა და თვითონ ცეცხლსასროლი იარაღების თავისებურებათა გათვალისწინებით. კერძოდ:

ცეცხლსასროლი იარაღების დანიშნულებით და მას მიაკუთვნებენ საბრძოლო და სასწავლო-სპორტულ ისეთ იარაღებს, როგორიცაა: პისტოლეტები, მცირეკალიბრიანი შაშხანები და სანადირო თოფები;

ლულის სიგრძის მიხედვით: მოკლელულიან (16 სმ-დე სიგრძის), საშუალო სიგრძის (55 სმ-დე სიგრძის), და გრძელლულიან იარაღებად;

საბრძოლო ვაზნების რაოდენობით: მრავალსაბრძოლო ვაზნიანი და ერთი საბრძოლო ვაზნიანი;

იარაღის დატენის ზერხებით: ხელით დატენით, ავტომატური ან ნახევრად ავტომატური და სრული ავტომატური დამუხტვით, როგორცაა მაგალითად, პისტოლეტი, კარაბინი, რევოლვერი, თვითდამუხტველი შაშხანები და სხვ.

ლულის შიდა მდგომარეობის მიხედვით: გლუვლულიანი და ხრახნილლულიანი;

კალიბრის მიხედვით – მცირეკალიბრიანი (3-6,5 მმ კალიბრით), ნორმალური (7-9 მმ) და მსხვილკალიბრიანი (9, 65-11, 65 მმ);

ლულათა რაოდენობით: – ერთლულიანი, ორლულიანი და მრავალლულიანი;

დამზადების მიხედვით: ქარხნული, კუსტარული, თვითნაკეთი, გადაკეთებული და სხვ.

წარმოდგენილი სახით დაჯგუფებული ცეცხლსასროლი იარაღები თავიანთი კონსტრუქციით ერთიმეორისგან უდავოდ განსხვავდებიან და მათი ეს ურთიერთგანსხვავებული მთავარი ნიშანი ძირითადად მათი ლულისა და საბრძოლო ვაზნების თავისებურებაში გამოიხატება. სწორედ ამიტომ ცეცხლსასროლი იარაღების კლასიფიკაციას ზოგჯერ იმის მიხედვითაც ახდენენ, თუ როგორია ცეცხლსასროლი იარაღის ლულის მიხედვით – ხრახნილლულიანია, თუ შიდა გლუვი ზედაპირის მქონეა. შიდა გლუვი ზედაპირის მქონე ლულიან იარაღს პირველ რიგში მიაკუთვნებენ სანადირო თოფებს, თუმცა, ზოგიერთი ხრახნილლულიანი იარაღიც მიეკუთვნება სანადირო თოფს.

ზემოაღნიშნული ცეცხლსასროლი იარაღების კლასიფიკაციის შესაბამისად ერთიმეორისგან განასხვავებენ შემდეგ სახის საბრძოლო ვაზნებს:

პისტოლეტებისა და ტყვიამურქვევებისთვის განკუთვნილი საბრძოლო ვაზნები;

რევოლვერებისთვის განკუთვნილი საბრძოლო ვაზნები;

ავტომატებისათვის განკუთვნილი საბრძოლო ვაზნები და შაშხანებისა და კარაბინებისათვის განკუთვნილი საბრძოლო ვაზნები;

გლუვლულიანი იარაღებისათვის განკუთვნილი საბრძოლო ვაზნები.

გლუვლულიან და ხრახნილლულიან იარაღებს შორის ის

ძირითადი სხვაობაა, რომ ხრახნილლულიან ცეცხლსასროლ იარაღში საბრძოლო ვაზნის აფეთქების შედეგად საბრძოლო მასრას მოწვევტილი ტყვია ლულის კედლებზე არსებულ ხრახნებში ბზრიალით (ბრუნვით) მიემართება და ამით კიდევ უფრო ძლიერდება მისი მოქმედების სფერო და ტყვიის გარსზე მკვეთრად აღიბეჭდება მოცემული იარაღის ლულის შიდა დამახასიათებელი ნიშნები.

გლუვლულიანი იარაღიდან საბრძოლო ვაზნაში მოთავსებული დენტის აფეთქებით გამოწვეული დიდი წნევის დაწოლის შედეგად ვაზნიდან ლულისაკენ მიემართება საბრძოლო ვაზნაში მოთავსებული ტყვია – კარტეჯის, საფანტისა ან ჟაკანის სახით, სცადდება საბრძოლო ვაზნას და ყოველგვარი ბრუნვის გარეშე ჰერმეტიკი მიემართება დამზნული ობიექტის დასაზიანებლად.

ვინაიდან ამგვარი ლულის შიდა ზედაპირიც გლუვი ზედაპირისაა და მასში გამავალი საბრძოლო ტყვიის ნაწილებიც, უმეტეს წილად, მრგვალი ფორმისაა, გასროლის შედეგად ტყვიაზე მოცემული კონკრეტული იარაღის ლულის არავითარი სპეციფიკური ნიშანი არ რჩება. ასეთი ნიშანი, ზოგჯერ შეიძლება მკვეთრად აღიბეჭდოს მხოლოდ სპილენძის გაცლილი მასრის გარეკანზე, რადგან ლულაში საბრძოლო ვაზნა მოთავსებულია დენტის აფეთქების შედეგად იბერება და მჭიდროდ ეხება (ეხეთქება) ლულის კედლებს, რა დროსაც მასზე აღიბეჭდება ლულის შიდა ნაწილის დამახასიათებელი ნიშნები.

გ) **კრიმინალისტიკური ბალისტიკის მიზნები და ამოცანები.** კრიმინალისტიკური ბალისტიკის კვლევის უმთავრესი მიზანი და ამოცანა იმაში მდგომარეობს, რომ ცეცხლსასროლი იარაღის გამოყენებით ჩადენილ დანაშაულთა საქმეებზე შემთხვევის ადგილის დათვალიერების დროს მთელი სიზუსტით იქნეს დაცული იქ არსებული ცეცხლსასროლი იარაღის, გასროლილი ტყვიის, გაცილილი მასრის, ტყვიით დაზიანებული საგნის (ობიექტის) ამოღება და ფიქსაცია; ბალისტიკური ექსპერტიზის ჩასატარებლად მასალების სწორად და სრულყოფილად მომზადება; ექსპერტიზის წინაშე გადასაწვევად დასმული საკითხების სწორი ფორმულირება; სროლის მანძილის, მიმართულების, იარაღის ვარგისიანობის, იარაღის იდენტიფიკაციის და სხვა მთელი რიგი საკითხების გადაწყვეტის მიზნით ექსპერტ-

იზის ჩატარების პროცესში ბალისტიკური მეცნიერებით მიღწეული უახლესი სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებების, ხერხების და მეთოდების სწორი თანმიმდევრული გამოყენებით; დასმულ საკითხებზე სრული, ამომწურავი, დასაბუთებული პასუხების გაცემა, ობიექტური დასკვნის ჩამოყალიბება. ყოველივე ამით იგი აქტიურად უწყობს ხელს მომხდარი დანაშაულის სწრაფ, სრულ გახსნასა და გამოსაძიებელ საქმესთან დაკავშირებით ობიექტური ჭეშმარიტების დადგენას.

§2. ცეცხლსასროლი იარაღებისა და საბრძოლო მასალის მშენიანების მოწყობილობა

როგორც პრაქტიკა გვაჩვენებს, ადამიანის სიცოცხლის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულის, აგრეთვე ძარცვის, ყაჩაღობის და სხვა ძალადობით ჩადენილი დანაშაულის დროს, მოძალადე უმთავრესად იყენებს მცირეკალიბრიანი სახის პორტატულ პისტოლეტებსა და ნაგანის – „რევოლვერის“ ტიპის იარაღებს. მთელ რიგ შემთხვევებში იყენებენ აგრეთვე სხვადასხვა სახის თვითნაკეთ ან ლულაგადაჭრილ ცეცხლსასროლ იარაღებს.

კუსტარული გზით დამზადებულ ცეცხლსასროლ იარაღებშიც ნაწილი უდავოდ ქარხნული წესითაა დამზადებული, მაგრამ საბოლოოდ იგი მაინც კუსტარულ სახეს ატარებს.

მაგალითად, პისტოლეტი, რომელშიც ლულის როლს ასრულებს თვითონ საბრძოლო მასრა, რომლის აფეთქებიდან ტყვია პირდაპირ მასრიდან მიემართება დამიზნული საგნისაკენ, ან როცა გასროლა ხდება საბრძოლო მასალის პირდაპირ პისტოლეტის ლულაში მოთავსებით საბრძოლო მასრის მოთავსების გარეშე, ან როცა ცეცხლსასროლი იარაღი გარეგნულად ატარებს ავტოკალმის, ფანქრის ან ხელჯოხის სახეს და სხვ.

უკანასკნელ წლებში განსაკუთრებით ფართო პრაქტიკული გამოყენება პოვა უხმაურო ცეცხლსასროლმა მაფუნანმა პისტოლეტებმა.

როგორც წესი, ქარხნული წესით დამზადებული პისტოლეტიდან

გასროლილი ტყვია წვერით ხვდება დასაზიანებლად გამზადებულ ობიექტს. ლულაგადაჭრილი ცეცხლსასროლი იარაღიდან ან სხვა სახის კუსტარულად დამზადებული პისტოლეტიდან გასროლილი ტყვია კი, როგორც წესი, ობიექტს ხვდება არა წვერით, არამედ სიბრტყით და ზოგჯერ ასეთ გატყორცნილ ტყვიას გაღუნულ ტყვიას უწოდებენ, რაც არასწორია.

შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი ასეთი ტყვია კი არაა გაღუნული, არამედ იგი მიგვითითებს იმაზე, რომ მოცემული ტყვია გასროლილია თვითნაკეთი ან ლულაგადაჭრილი ცეცხლსასროლი იარაღიდან და ეს უდავოდ გვაძლევს სწორი, გარკვეული სახის საგამოძიებო ვერსიის აგების საშუალებას.

გლუვ ლულიანი სანადირო თოფებისათვის ქარხნული წესით დამზადებულ საბრძოლო მასალასთან ერთად არცთუ ისე იშვიათად, იყენებენ კუსტარული გზით დამზადებულ საბრძოლო მასალას. ამ მიზნით ლითონის გაცლილ მასრას ჯერ უკეთებენ კაფსულას, შემდეგ მასში ყრიან გარკვეული რაოდენობის ფეთქებად თოფის წამალს ანუ დენტოს და მას ზემოდან პირველ საცობ ფენად უკეთებენ მკვრივ ქაღალდს ან სხვა რაიმე საშუალებას. მის ზემოთ ყრიან ასევე კუსტარული გზით დამზადებულ სხვადასხვა ფორმის ტყვიის ნაჭრებს და მასაც ზემოდან მჭიდროდ უკეთებენ ქაღალდის, ქეჩის, ნაბდის ან სხვა რაიმე მასალისგან დამზადებულ საცობს და ამის შემდეგ საბრძოლო ვაზნა მზადაა გამოსაყენებლად.

ამავე სისტემის ცეცხლსასროლი იარაღებისათვის კუსტარული წესით, სხვადასხვა ფორმისა და მოცულობის ტყვიების დამზადებას, ამისათვის ტრადიციულად იყენებენ შემდეგ წესს: იღებენ ტყვიის დიდ ნაჭრებს, ყრიან ცეცხლგამძლე ჭურჭელში, დადგამენ გაზქურაზე ან ცეცხლზე და როცა ტყვია გადნება, გაღმობილებენ და ფრთხილად ჩაასხამენ წინასწარ ჯოხის ჩარჭობით გამზადებულ მიწაში ან წყალში წვეთ-წვეთად. რის შედეგადაც ტყვია სწრაფად იკუმშება და იღებს შესაბამისი მოცულობის ჯოხის ან ცალკეული მარცვლების სახეს. შემდეგ ტყვიის ჯოხს ჭრიან წინასწარ შერჩეული ზომის ნაჭრებად. ამრგვალებენ და მსხვილი საფანტის ან დიდი ჟაკანის სახით ფეთქებადი ნივთიერების

(დენთის) დამკავი ფენის ზემოთ ათავსებენ საბრძოლო ვაზნაში. შემდეგ მას ზემოდან მჭიდროდ უჭედვენ სპეციალურ საცობს და მასრა უკვე მზადაა დანიშნულებისამებრ გამოსაყენებლად.

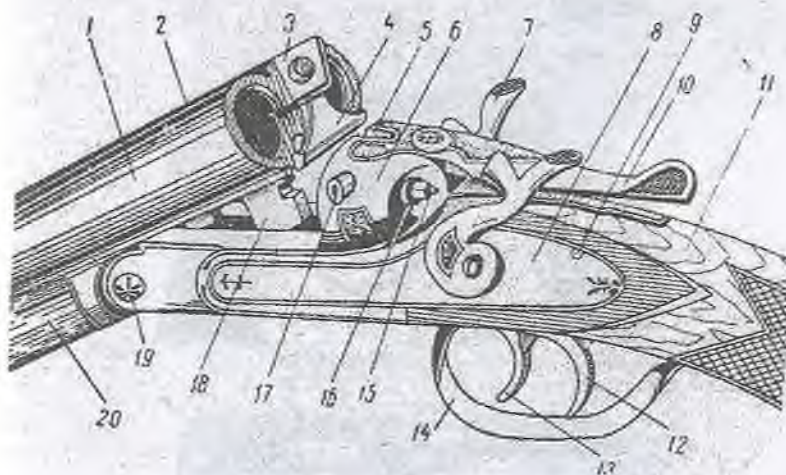
ასეთი წესით, კუსტარულად დამზადებული საბრძოლო ვაზნა ცეცხლსასროლი იარაღით გასროლის დროს, ისევე, როგორც ყველა შემთხვევაში, დანიშნული მიზნისაკენ მიმავალ ტყვიას მცირეოდენ (3-5 მეტრის) მანძილზე თან მისდევს საბრძოლო ვაზნაში გაკეთებული საცობი. ამიტომ შემთხვევის ადგილის ყურადღებით დათვალიერების დროს იგი აღმოჩენილი და ამოღებული უნდა იქნეს, რადგან მასაც შეუძლია გარკვეული დაზარება გაგვიწიოს დანაშაულის გახსნაში.

მაგალითად, ერთ-ერთი სოფლის ბოლოს აღმოჩენილი იქნა ახალგაზრდა მამაკაცის გვამი, რომელსაც გულმკერდის არეში ჰქონდა ცეცხლსასროლი იარაღიდან გასროლილი ტყვიით შეგლეჯილი შეშავალი ზერელი. გვამიდან ცოტა მოშორებით აღმოჩენილი იქნა მჭიდროდ შეკუმშულ-შეტრუსული სახის ქალაღი. სპეციალისტის განმარტებით, ეს ქალაღი გამოყენებული უნდა ყოფილიყო საბრძოლო ვაზნის საცობად. დაჭმუჭნული ქალაღი ფრთხილად გაშალეს და მასზე ეწერა მესამე კლასის მოსწავლის საშინაო დავალება. ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებების სწორად ჩატარებით დადგინდა, რომ ეს ნაწერი შესრულებული იყო იმავე სოფელში მცხოვრებ მეთხე კლასის მოსწავლე ტ.-ეს მიერ. ეჭვმიტანილის სახით დაკავებული იქნა ამ ბავშვის მამა გ.-ე, რომლის ბინის ჩხრეკის დროს აღმოჩენილი და ამოღებული იქნა სანადირო თოფი ხუთი ცალი კუსტარული გზით დამზადებული საბრძოლო ვაზნა და ის რკეული, რომლიდანაც მოხეული ფურცელი გამოყენებული იყო ტყვიის საცობად. შემდგომი ბალისტიკური კვლევით დადგინდა, რომ გვამიდან ამოღებული ტყვია თავისი ფორმით, მოცულობითა და შემაღგენლობით მიეკუთვნებოდა ჩხრეკის შედეგად საბრძოლო ვაზნებში მოთავსებული ტყვიის ჯგუფურ კუთვნილებას, გამოძიების მთავარ ფაქტზე მითითებულმა ამ გარემოებამ უდავოდ შეუწყო ხელი ჩადენილი დანაშაულის განხილვას.

საბრძოლო ვაზნები გარეგანი ფორმისა და კალიბრის მიხედვით შეიძლება იყოს სხვადასხვა სახის. სხვადასხვა სისტემის

ცეცხლსასროლი იარაღის ვაზნები აშკარად განსხვავდებიან ერთმანეთისგან. კერძოდ, ფორმითა და მოწყობილობით ნაგანის სისტემის ცეცხლსასროლი იარაღისათვის განკუთვნილი საბრძოლო ვაზნები აშკარად განსხვავდებიან პისტოლეტისათვის განკუთვნილი საბრძოლო ვაზნებისაგან. უფრო მეტიც, სხვადასხვა დროს დამზადებული და გამოშვებული ერთი და იმავე სისტემის იარაღის საბრძოლო ვაზნებიც თავიანთი კალიბრითა და ფორმით, მთელ რიგი შემთხვევებში, ერთიმეორისაგან განსხვავდებიან.

რაც შეეხება პორტატიული სახის ცეცხლსასროლი იარაღების შემაღგენლობის მექანიზმს, ერთი შეხედვით შეიძლება მეტად

სურ. 40. ორღულანი თოფი გადახსნილ მდგომარეობაში

- 1) მარცხენა ლულა. 2) ზედა სამიზნე პლანკა. 3) მცირე კუჭი. 4) ექსტრაქტორი. 5) მცირე კუჭის ქვედა ტრილი. 6) კალაპოტი. 7) მარჯვენა ჩახმაზი. 8) მარცხენა საკეტი. 9) შემაერთებელი ზრახნი. 10) ჩასაკეტი ბერკეტი. 11) კონდაზი. 12) მარცხენა სახსლეტი კუჭი. 13) მარჯვენა სახსლეტი კუჭი. 14) გამშვები სახელური. 15) მარცხენა საცმელი. 16) დამთვლი მილი. 17) განივი ტანჭიკი. 18) ლულის ქვედა კუჭი. 19) ღერძის ტანჭიკი. 20) საღულე ღარი

მარტივად მოგვეჩვენოს, მაგრამ ეს ასე არაა. თითოეული მათგანი სროლის მექანიზმის მიხედვით საკმაოდ რთულია და იარაღისათვის საჭირო მრავალი სხვადასხვა ნაწილებისგან შედგება. აქედან ყველა სისტემის ცეცხლსასროლი იარაღისათვის განკუთვნილ ნაწილებს

სურ. 41. ბულდოგის სისტემის რევოლვერები
ა) გერმანული. ბ) ბელგიური. გ) ესპანური

მიეკუთვნება ისეთი აუცილებელი ძირითადი შემადგენელი ნაწილები, როგორიცაა: ლულა, სასხლეტის დამშვები, ტყვიების მჭიდი, სამიზნე და სხვ. მაგრამ ეს მხოლოდ ერთი მცირედენი ნაწილია. თვით მარტივი სანადირო თოფის გასროლის მოწყობილობა ოცზე მეტ ნიშანს მოიცავს (იხ. სურ 40).

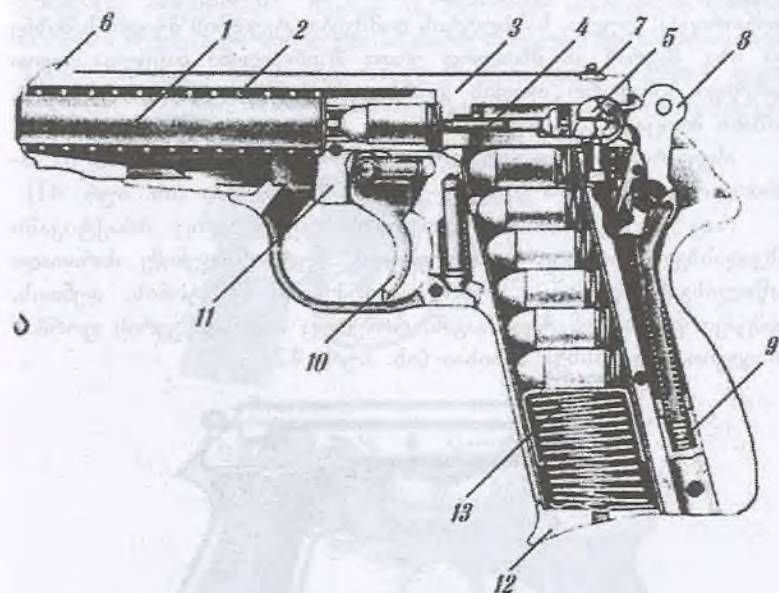
ასევე რთულია და გარკვეული თავისებურებებით ხასიათდება საბრძოლო ნაგანისა და პისტოლეტის მოწყობილობა (იხ. სურ. 41).

რაც შეეხება საბრძოლო ვაზნას, რომელიც პრაქტიკაში სხვადასხვა ფორმითაა გამოშვებული, სულ რამდენიმე ძირითადი ნაწილისგან შედგება. კერძოდ, კორპუსის, ფისტონის, დენტის, დამცავი ფენისა და ტყვიისაგან, რომელიც თავისი წვერის ფორმის მიხედვით სხვადასხვა სახისაა (იხ. სურ. 42).

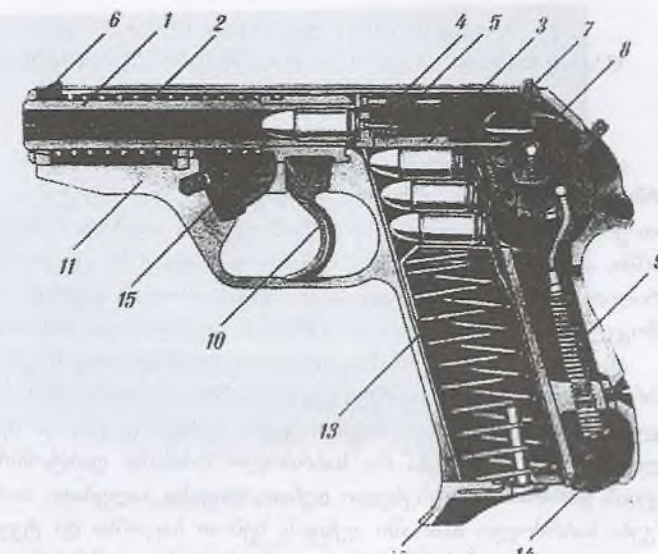

პისტოლეტები.

ა) ვალტერი და ბ) ჰეკლერ-კოხი გამართულ მდგომარეობაში

- პისტოლეტი „ვალტერი“ გაშლილ მდგომარეობაში
- 1) ლულა. 2) დამბრუნებელი ზამბარა. 3) საკეტის გარსაცმი, 4) სარტყამი ნემსი, 5) არაავტომატური დამცველი, 6. ნიშანი, 7) უკანა სამიზნე. 8) ჩახმაზი, 9) საბრძოლო ზამბარა, 10) სასხლეტი. 11) ჩარჩო, 12) მჭიდის სახურავი. 13) მჭიდის ზამბარა.

- ბ) „პეკლერ კოზი“-ს ნაწილები: 1, ლულა, 2) დამბრუნებელი ზამბარა. 3) საკეტის გარსაცმი. 4) სარტყამი ნემსი, 5) სარტყამი ნემსის ზამბარა. 6) ნიშანი. 7) უკანა სამიზნე. 8) ჩახმაზი. 9) საბრძოლო ზამბარა. 10) სასხლეტი. 11) ჩარჩო. 12) მჭიდი. 13) მჭიდის ზამბარა. 14) „... ფიქსატორი. 15) ლულის შემაჩერებელი. (წიგნიდან: კ. ლეკიშვილი, დ. ფირცხალავა, დ. გვეგეშიძე, მ. უბერია, რევოლვერები და პისტოლეტები. თბილისი, 2000 წ.).

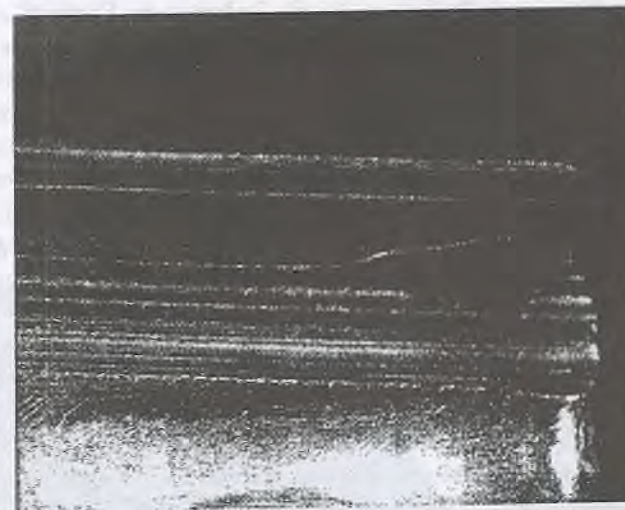
სურ. 42

§3. გასროლილი ტყვიისა და ტყვიით
წარმოქმნილ კვალთა გამოყენება გამოძიების
მიზნებისათვის

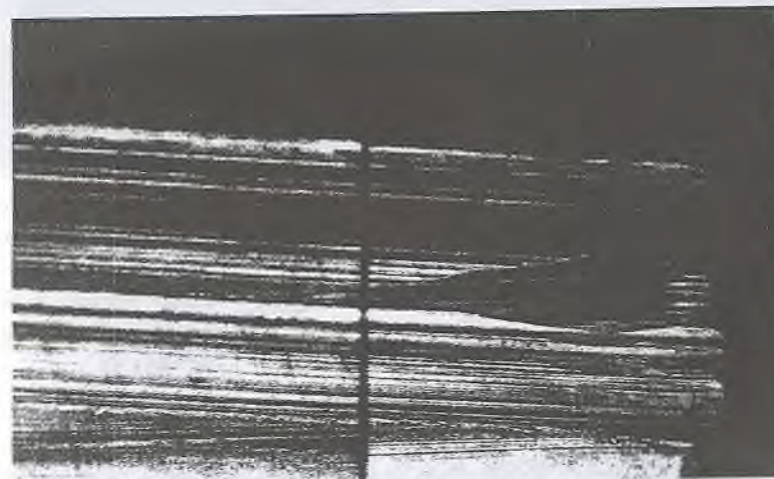
ა) ზრახნილლულიანი იარაღიდან გასროლილ ტყვიის გარსზე წარმოქმნილი კვალის არსი და მნიშვნელობა. ბალისტიკური კვლევის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი დანიშნულებაა ადამიანის სხეულში ან გვამში, ან სხვა რაიმე საგანზე შემთხვევის ადგილზე ცეცხლსასროლი იარაღიდან გასროლილი ტყვიის აღმოჩენა, ამოღება და მისი შემდგომი გამოკვლევა ცეცხლსასროლი იარაღის იდენტიფიკაციისათვის.

დადგენილია, რომ ზრახნილლულიანი იარაღისათვის განკუთვნილ საბრძოლო მასრის ფისტონზე, ცეცხლსასროლი იარაღის სასხლეტზე ხელის დაჭერით, მთელი ძალით ეცემა ნემსის წვერი და ფისტონის აალებადობით ფეთქდება რა საბრძოლო მასრაში ფისტონის ზემოთ ტყვიის გარსში მოთავსებული დენთი, თავისი აალებადი სიმდიერით აწევს საბრძოლო მასრაში დენთის ზემოთ საცობსა და ტყვიას, რის შედეგადაც ეს უკანასკნელი სცილდება საბრძოლო მასრას და მთელი სიმდიერით მიემართება ლულაში, რომელშიც ზრახნის შესაბამისად აკეთებს ძლიერ ბრუნს და ლულიდან მოწყვეტილი წაწვეტებული თავით დიდი სისწრაფით მიემართება დანიშნული მიზნისაკენ.

ცეცხლსასროლი იარაღის ლულაში გავლის დროს ლულის შიდა კედლებთან მჭიდროდ შეხებითა და ბრუნვით ტყვიის სპილენძის გარსზე აღიბეჭდება მოცემული ცეცხლსასროლი იარაღის ლულის შიდა მოწყობილობის დამახასიათებელი კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნები ერთგვარი სწორხაზობრივი განაკაწრების სახით (იხ. სურ. 43), რომლისგანაც მზადდება გადიდებული სახით ფოტოსურათი და შემდგომში ეჭვმიტანილთან აღმოჩენილ ცეცხლსასროლი იარაღიდან ექსპერიმენტული გასროლით მიღებულ ტყვიის გარსზე წარმოქმნილ ზოგად და კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნების ურთიერთდამთხვევით ხდება მოცემული სახის ცეცხლსასროლი იარაღის იდენტიფიკაცია (იხ. სურ. 44) და ერთი მტკიცე ნაბიჯის გადადგმა მომხდარი და-ნაშაულის გახსნისა და გამოსაძიებელ საქმეზე ობიექტური ჭეშმარი-ტების დადგენისაკენ.

სურ. 43

სურ. 44

თუ ტყვია დასაზიანებელ საგანს მოხვდა არა წვერით, არამედ სიბრტყეზე, ეს მიუთითებს იმაზე, რომ მოცემული გამოსაკვლევი ტყვია გასროლილია კუსტარული გზით დამზადებული ცეცხლსასროლი იარაღიდან, ლულაგადაჭრილი და გადაკეთებული იარაღიდან ან სხვა სახის თვითნაკეთი ცეცხლსასროლი იარაღიდან. ცხადია, ეს გარემოებაც ხელს უწყობს გამოსადიებელ საქმეზე სწორი საგამოძიებო ვერსიების აგება-შემოწმებას და დანაშაულის გახსნას.

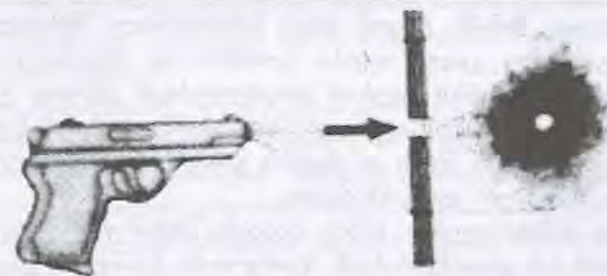
ბ) ადამიანის სხეულზე ან სხვა რაიმე საგანზე მოხვედრილი ტყვიით წარმოქმნილი კვალით სროლის მანძილის დადგენა. ადამიანის სხეულზე ტყვიის შემავალი ხერელი მის გამავალ ხერელთან შედარებით ყოველთვის მცირეა. გამავალი ხერელი დიდია და ატარებს კანის განაგლველ სახეს. ტყვიის შემავალი და გამავალი ხერელის სიდიდე და ფორმის თავისებურება დამოკიდებულია სხვა ისეთ ფაქტორებზეც, როგორიცაა: ცეცხლსასროლი იარაღის კალიბრი, ტყვიის ფორმა და მოცულობა, ტყვია ქარხნული წესითაა დამზადებული, თუ კუსტარული გზითაა დამზადებული, რა მანძილიდანაა ნასროლი და სხვ.

თუ ტყვიის შემავალ ადგილზე აღბეჭდილია ცეცხლსასროლი იარაღის ლულის წრიული ანაბეჭდი და კანი დამწვარია და შემავალ ხერელში შეტანილია ღენთის ნამწვავები და ტყვიის საცობი, ეს გარემოება მიგვითითებს იმაზე, რომ მოცემულ კონკრეტულ შემთხვევაში ადგილი ჰქონდა ცეცხლსასროლი იარაღის ლულის მიბჯენით სროლას. თუ ტყვიის შემავალი ხერელის გარშემო შეიმჩნევა ფეთქებად ნივთიერებაში ნამწვავები, ეს მიგვითითებს იმაზე, რომ მოცემულ შემთხვევაში სროლა ჩატარებულია ახლო მანძილიდან, რადგან საბრძოლო ვაზნის ფისტონზე სასხლეტის დაშვებით და ნემსის წვერის დაცემით გამოწვეული საბრძოლო მასრაში მოთავსებული ღენთის აფეთქების ნამწვავები აალებადი სახით ტყვიას თან მისდევს რამდენიმე მეტრის მანძილზე და ტყვიის შემავალი ხერელის გარშემო სხეულის ზედაპირზე იფანტება (იხ. სურ. 45).

გასროლილი ტყვიის მიმართულებით ამ ნამწვავებისა და საცობის მიდევნება კიდევ უფრო მეტი მანძილით წარმოებს სანადირო თოფით გასროლის დროს. ხოლო, თუ ტყვიის შემავალი ხერელის გარშემო არავითარი ღენთის ნამწვავები არ შეიმჩნევა, ეს გარემოება

მიუთითებს იმაზე, რომ მოცემულ კონკრეტულ შემთხვევაში გასროლა ნაწარმოებია უფრო შორი მანძილიდან.

იმ შემთხვევაში, როცა სროლის დროს გამოყენებულია საფანტი და დაზიანებულ ობიექტზე აღინიშნება არა ერთი, არამედ საფანტის რამდენიმე მარცვალი გაფანტულ მდგომარეობაში, მანძილის დასადგენად შეიძლება ჩატარებული იქნეს ექსპერიმენტული გასროლები სხვადასხვა მანძილიდან საფანტის ანალოგიური სახით გაშლის და სროლის მანძილის დასადგენად. სროლის ასეთი გზით მიღებული

სურ. 45. ახლო მანძილიდან სროლით წარმოქმნილი ტყვიის შემავალი ხერელი ღენთის ნამწვავებთან ერთად

შედგებით შეიძლება მიახლოებითი სიზუსტით განისაზღვროს და დადგინდეს, მოცემულ შემთხვევაში ტყვია რა მანძილიდან იყო ნასროლი.

მაშასადამე, საგანზე ტყვიის მოხვედრის მანძილს ზემოაღნიშნული ნიშნების მიხედვით ერთიმეორისაგან განასხვავებენ: მიბჯენით სროლას, ახლო მანძილიდან სროლასა და შორი მანძილიდან ნასროლს. სროლის მანძილად მიჩნეულია ცეცხლსასროლი იარაღის ლულიდან საგანზე მოხვედრილ ტყვიას შორის არსებული მანძილი.

გ) სროლის მიმართულებისა და ადგილის დადგენა ადამიანის სხეულზე ან სხვა რაიმე საგანზე ტყვიით წარმოქმნილი კვალის მიხედვით. მცირეოდენ სირთულეებთანაა დაკავშირებული ამა თუ იმ სახის საგანში გასროლილი ტყვიით წარმოქმნილი გამჭოლი კვალის მიხედვით ტყვიის მიმართულების დადგენა. ასეთ დროს, როგორც წესი, ყურადღება უნდა მიექცეს ტყვიის შემავალი და გამავალი ხერხების მოცულობას, მათ სიფართოვეს და იმას, თუ ამ ხერხებიდან ურთიერთშეფარდებითი თვალთახედვით რომელი უფრო ფართო. დადგენილია, რომ რბილ სხეულზე ტყვიის შემავალი ხერხი გამავალ ხერხელთან შედარებით იმდენად მცირეა, რომ ზოგჯერ შეუძნრეველიც კი რჩება, მაშინ როცა გამავალი ხერხი თავისი ფორმით (გავლევით) და მოცულობით ბევრად აღემატება იმავე ტყვიის შემავალ ხერხს. ამასთან ზოგიერთ საგანში ტყვიის გამჭოლი კვალი სხვა კიდევ უფრო საინტერესო და რეალური განმასხვავებელი კვალის ნიშნებს ტოვებს.

მაგალითად, მინაში ტყვიის მიერ წარმოქმნილი შემავალი და გამავალი გამჭოლი კვალი თავისი ფორმისა და ინდივიდუალური ნიშნებით მკვეთრად განსხვავდება ერთიმეორისგან. კერძოდ, ტყვიის გამავალი ხერხის მხარეს აუცილებლად აღმოჩნდება მინის წვრილი ნამსხვრევები, თვითონ მინას კი ტყვიის გამავალ მხარეს შეეტყობა ცალკეული ანატეხები და გაბზარვები.

ტყვიის მიმართულების ხაზის დადგენა შედარებით მარტივია, როცა ტყვიამ ორ ერთიმეორისგან მცირეოდენი მანძილით დაცილებულ საგანში გაიარა ან, როცა შემთხვევის ადგილზე არსებულ

ერთ საგანში ტყვიამ გაიარა და მისგან დაცილებულ მეორე საგანზე შეიჭრნევა მხოლოდ ტყვიის შემავალი ხერხი.

ამ საკითხის გადაწყვეტა შედარებით რთულია მაშინ, როცა შემთხვევის ადგილზე რაიმე საგანზე აღბეჭდილია მხოლოდ ტყვიის შემავალი ხერხი.

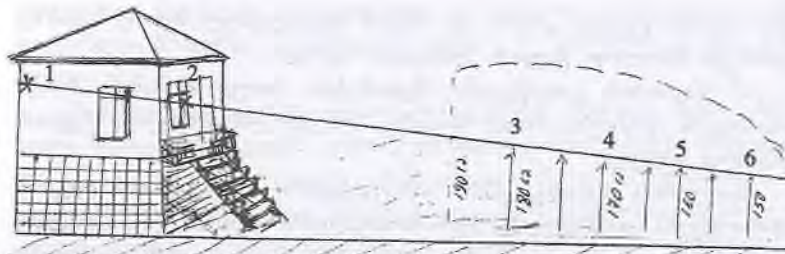
მთელ რიგ შემთხვევებში, უძრავ საგანზე მოხვედრილი ტყვიის მიმართულება (დახრილობა, ჰორიზონტალური მიმართულება, ტყვიის მიმართულება ქვემოდან ზემოთ და სხვ.) საშუალებას გვაძლევს ვიმსჯელოთ გასროლის ადგილზე და იქ არსებულ მსროლელის ფიზიკურ მდგომარეობაზე.

ერთიმეორისგან დაცილებულ ორ საგანში გამავალი ტყვიის მიმართულებისა და სროლის ადგილის დასადგენად საკმარისია ამ ორ საგანს შორის გაავლოთ სწორი ტრაექტორიის მარკენებელი ხაზი ან ძაფი და იგი გაავარძელოთ პირველ საგანში მოხვედრილი ტყვიის ნახვრეტის გარეთ ტყვიის მიმართულების შესაძლო დახრილობის გათვალისწინებით. ასეთი წარმოსახვითი ხაზი უდავოდ მიგვიყვანს გასროლის ადგილზე და შეიძლება მიგვითითოს მსროლელის სიმაღლესა და მის ფიზიკურ მდგომარეობაზეც (იხ. სურ. 46).

ანალოგიურ ხერხს მიმართავენ, როცა შემთხვევის ადგილზე არსებულ საგანზე არსებობს მხოლოდ ტყვიის შემავალი ხერხი და მისი სიღრმე ერთხელ ან ორჯერ აღემატება გასროლილი ტყვიის სიგრძეს. კერძოდ, ასეთ დროს ტყვიის შემავალ ხერხელში ათავსებენ ტყვიის მოცულობის მქონე რაიმე მოგრძო საგანს და მისი დახრილობის შესაბამისად გაავლებენ სწორ ხაზს, მისი მიღევნებით ადგენენ გასროლის ადგილს.

იმ შემთხვევაში, როცა ტყვიამ გაიარა მხოლოდ ერთ საგანში და წარმოქმნა თავისი ფორმის მრგვალი ნახვრეტი, ასეთ დროს სროლის მიმართულებისა და სროლის ადგილის დასადგენად ტყვიის გამავალ ხერხელში ათავსებენ ვიზირების ხელსაწყოს, გახედავენ მასში და ასეთი გზით ძალიან მარტივად ადგენენ ტყვიის მიმართულებასა და გასროლის ადგილს.

ვიზირების ხელსაწყოთა არარსებობის შემთხვევაში იღებენ ქალაქის ფურცელს და მისი დახვევით აკეთებენ წვრილ მილაკს,

სურ. 46. ტყვიის შემაგალი ხერელების მიხედვით სროლის ადგილისა და მსროლელის სიმაღლისა და მდგომარეობის დადგენა.

- 1 - ტყვიის შემაგალი ბრმა ხერელი კედელში. 2 - ფანჯრის შინაში ტყვიის გამაგალი ხერელი. 3 - მაღალი ადამიანის მხრების სიმაღლე. 4 - საშუალო სიმაღლის ადამიანის მხრების სიმაღლე. 5 - დაბალი ადამიანის მხრების სიმაღლე.

რომელსაც ათავსებენ ტყვიის მიერ წარმოქმნილ მრგვალი სახის გამჭოლ ხერელში, რომელიც, იღებს ხერელში გამაგალი ტყვიის დახრილობის ან სწორ ხაზობრივ მიმართულებას და გახედავენ ქალაქის ამ მილაკში და იგი საკმაოდ მცირე რადიუსით გვირგვინებს სროლის ადგილს.

ამ გზით შეიძლება ვიმსჯელოთ არა მარტო გასროლის ადგილზე, არამედ თვით მსროლელის ფიზიკურ მდგომარეობაზე (ფეხზე დგომით ისროლა, თუ ჩამოვარდა ან დაწოლილ მდგომარეობაში მყოფმა და სხვ.). ამ გარემოების დადგენაში შეიძლება დაგვეხმაროს მითითებულ სროლის ადგილზე მსროლელის მოძრაობით წარმოქმნილი და მის მიერ იქ დატოვებული კვალიც.

მასასადამე, იმ შემთხვევაში, როცა ტყვიამ გაიარა ორმაგ შინაში, ვიზირების მეთოდის გამოყენებით ტყვიის გამაგალ ორივე ამ ხერელში ტყვიის შემაგალი ხერელის საწინააღმდეგო მიმართულებით ოდნავ გაშვებული მდგომარეობაში შეიძლება მოთავსდეს ქალაქის დახვევით გაშვებული მილაკი და მასში გახედვით გამოჩნდება ის საორიენტაციო ადგილი, საიდანაც მოხდა გასროლა. ხოლო თუ ტყვიამ გაიარა ერთმაგ შინაში, მოხდა დამიზნებულ ნიშანს, გაიარა

ისიც და მოხდა რაიმე სახის უძრავ საგანს (კედელს, ჭერს და სხვ.) და მასზე აღიბეჭდა ტყვიის შემაგალი ბრმა ხერელი. ასეთ დროს მიზანშეწონილია შინაში ტყვიის გამაგალ ხერელსა და ტყვიის შემაგალ ხერელს შორის გაეგებოთ ძაფი და გავჭიმოთ. ამ გზით დაზარალებულის სხეულში გამაგალი ტყვიის კვალის წარმოსახვით ზუსტად შეიძლება განისაზღვროს სროლის ადგილი და ტყვიის მოხვედრის დროს დაზარალებულის მდგომარეობა, ანუ ის, თუ კონკრეტულ სიტუაციაში რა პოზაში იმყოფებოდა იგი.

ვიზირების ამ ორივე მეთოდის გამოყენების დროს მხედველობაში მისაღებია ის, რომ გასროლილი ტყვია გარკვეულ მანძილზე ნაწილობრივ ცვლის თავის სწორ მიმართულებას და თანდათანობით ძირს ეშვება. ტრაექტორიის ასეთი ცვლილება განსაკუთრებით შეიმჩნევა პისტოლეტიდან გასროლილი ტყვიის შემთხვევაში 50 მეტრის დაშორებით. შაშხანიდან გასროლილი ტყვიის მიმართ იგი შეიმჩნევა 100 მეტრის შემდეგ. ეს გარემოება შეიძლება გათვალისწინებული იქნეს არა მარტო სროლის ადგილის დასადგენად, არამედ მიზანში სროლის დროსაც.

აღსანიშნავია ისიც, რომ გასროლის ადგილის დადგენა თავის მხრივ ამარტივებს იქ არსებული გაცლილი მასრის, საბრძოლო ვაზნის საცობისა და მსროლელის ფეხის კვალის აღმოჩენას, მათ ამოღებასა და გამოსაკვლევეად მომარჯუებას. ამასთან, იგი ხელს უწყობს სწორი საგამოძიებო ვერსიების აგება-შემოწმებას და გამოსამძიებელ საქმეზე მნიშვნელობის მქონე მთელი რიგი გარემოებების დადგენას.

**§4. ცეცხლსასროლი იარაღების ტყვიით
წარმოქმნილ კვალთა დათვალიერებისა და
ფიქსაციის ხერხები და საშუალებები**

შემთხვევის ადგილზე ცეცხლსასროლი იარაღის გამოყენებით წარმოქმნილი კვალის თავისებურება, მთელ რიგ შემთხვევაში, საშუალებას გვაძლევს ვიმსჯელოთ სროლის მანძილზე, ტყვიის ტრაექტორიაზე, გასროლის ადგილზე, ცეცხლსასროლი იარაღის სისტემაზე, იარაღის იდენტიფიკაციაზე და გამოსაძიებელ საქმეზე მნიშვნელობის მქონე სხვა მთელ რიგ გარემოებებზე. ამიტომ საჭიროა, უპირველეს ყოვლისა, შევისწავლოთ და გადმოვცეთ ცეცხლსასროლი იარაღებითა და გასროლილი ტყვიის კვალთა ფიქსაციისა და გამოკვლევის ხერხები და მეთოდები.

ა) შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი ცეცხლსასროლი იარაღებისა და გასროლილი ტყვიის კვალთა დათვალიერება. საგამოძიებო-სასამართლო პრაქტიკით დადგენილია, რომ მთელი რიგი ისეთი სახის დანაშაულის ჩადენისათვის, როგორიცაა მარტივი და დამამძიმებელ გარემოებებში ჩადენილი განზრახი მკვლელობა, მარცვა, ყაჩაღობა, თვითმკვლელობამდე მიყვანა, გაუფრთხილებლობით სიცოცხლის მოსპობა და სხვა მძიმე დანაშაული, უმეტესწილად, იყენებენ სხვადასხვა სახისა და სისტემის პორტატიულ ცეცხლსასროლ იარაღებს, რომლებიდან გასროლილი ტყვია წარუხოცელ კვალს ტოვებს ადამიანის სხეულზე ან სხვა ობიექტზე მოხვედრისას. ამგვარი კვალებიდან განსაკუთრებულ ყურადღებას იმსახურებს სხეულზე (ობიექტზე) მოხვედრილი ტყვიის შემავალი და გამავალი ხვრელის თავისებურება: ხრახნილულიან იარაღიდან გასროლილი ტყვიის გარსზე ლულაში გავლის დროს, ლულის დამახასიათებელი ნიშნების კვალის წარმოქმნა; ტყვიის შემავალ ხვრელში ან მის გარშემო დამწვარი ფეთქებადი ნივთიერებების კვალის არსებობა; ადამიანის სხეულზე ან სხვა სახის ობიექტზე სანადირო თოფიდან გასროლილი საფანტის მოხვედრის კვალთა განლაგება; ადამიანის სხეულზე ან სხვა საგანზე მოხვედრილი ტყვიის ნაკვალევით სროლის მანძილის, ადგილისა და მიმართულების განსაზღვრა და სხვ.

გასროლის კვალისა და საბრძოლო მასალის გამოსაკვლევად ძირითადად გამოიყენება სპექტრული, გრაფიკული, რენტგენოსკოპიული და ქიმიური ანალიზების კვლევის მეთოდები. სროლის მიმართულების დასადგენად გამოიყენება აგრეთვე გეოდეზური ხელსაწყოები და სხვ.

თვითმკვლელობის ინსცენირების მიზნით, როგორც წესი, დამნაშავენი შემთხვევის ადგილზე გვამთან ახლოს ტოვებენ ცეცხლსასროლ იარაღს ან თვითმკვლელობის მსგავსად მოკლულს ხელში უტოვებენ იარაღს, რომლის უშუალო დათვალიერებამდე მთელი სიზუსტით უნდა აისახოს ცეცხლსასროლი იარაღის ადგილმდებარეობა და ის, თუ რა მანძილითაა იგი დაცილებული დაზარალებულის გვამის მარჯვენა ან მარცხენა ხელიდან და რა მდგომარეობაშია.

გასათვალისწინებელია ისიც, რომ დანაშაულის ჩადენის შემდეგ პირი ცეცხლსასროლ იარაღს, სხვადასხვა მოსაზრებით, იძევ შემთხვევის ადგილზე ან მისგან ცოტა მოშორებით მალავს. ამიტომ შემთხვევის ადგილზე გასროლილი ტყვიის, გაცლილი მსრის, საბრძოლო ვაზნის საცობის, საფანტის და ტყვიით წარმოქმნილ კვალთა აღმოჩენა-დათვალიერებასთან ერთად სათანადო ყურადღება უნდა მიექცეს ცეცხლსასროლი იარაღის დაძებნა-დათვალიერებას.

ცეცხლსასროლი იარაღის დათვალიერების დროს უნდა შევეცადოთ გამოვაგლინოთ და პროცესუალურად დაეამაგროთ მასზე არსებული ხელის თითების უჩინარი კვალი. (იხ. სურ. 47) ამასთან, თუ ავტომატური იარაღი ფეხზე შეყენებულია, უნდა შევეცადოთ ისე განვუმზტოთ, რომ არ დაუშვათ რაიმე სახიფათო შემთხვევის შესაძლებლობა. ამისათვის იარაღიდან ფრთხილად უნდა მოვხსნათ ტყვიების მგზიდი, შემდეგ ლულაში დარჩენილი საბრძოლო ვაზნა ისეთნაირად, რომ არ დავაზიანოთ იარაღზე არსებული ხელის თითების უჩინარი კვალი და სხვა სახის კვალი. და, ყოველივე ეს საჭიროა დეტალურად და მთელი სიზუსტით აისახოს დათვალიერების ოქმში.

შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი ცეცხლსასროლი იარაღის დათვალიერების დროს სპეციალისტის დახმარებით ზუსტად უნდა განისაზღვროს და დადგინდეს ცეცხლსასროლი იარაღის მარცა და

სურ. 47

სახეობა, კალიბრი, ნომერი და ქარხნული ნიშანი, იარაღის ლულის მდგომარეობა, მასში დამწვარი ღენტის სუნის არსებობა და სხვ.

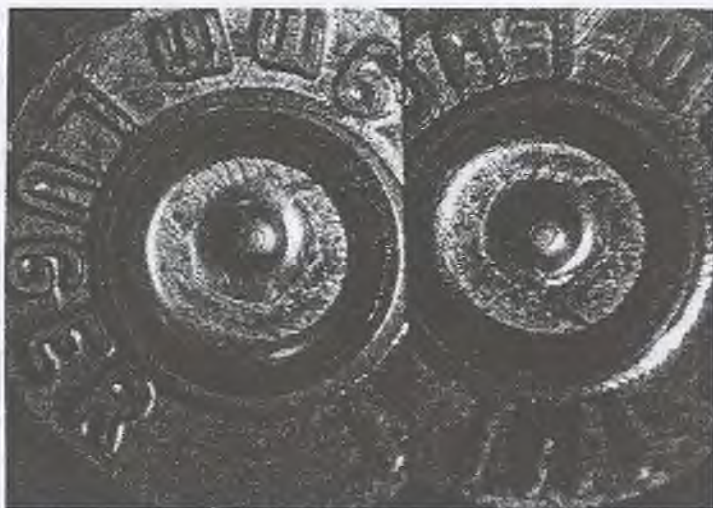
გასროლილი ტყვიის, გაცლილი მასრის, საფანტის, საბრძოლო ვაზნის საცობის დამბნის დროს მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული ის, რომ ზოგჯერ შეიძლება გვამის სხეულზე მიყენებული იყოს მხოლოდ შეშავალი ჭრილობა, გამავალი კი არსად ჩანდეს. როგორც წესი, ასეთ დროს, უნდა ვივარაუდოთ, რომ ტყვია დაზარალებულის სხეულშია დარჩენილი. მაგრამ არსებობს გამონაკლისები, როცა ტყვიამ გაიარა ადამიანის ბუნებრივ ხერელში და ამიტომ არ დატოვა ტყვიის გამავალი ხერელი. პრაქტიკაში შეიძლება ადგილი ჰქონდეს ისეთ შემთხვევასაც, როცა ტყვიამ სხეულში გაიარა, მაგრამ ვეღარ შეძლო ტანსაცმლის დაზიანება ჯიბეში არსებულ რაიმე მკვერივი საგნის გამო და ტანსაცმლის ჯიბეში დაიღო ბუდე. ამიტომ ასეთ დროს საჭიროა ტანსაცმლის დაბერტყვა და დათვალიერება. ტყვიის აღმოჩენის მიზნით განსაკუთრებულ ყურადღებას საჭიროებს აგრეთვე ტყვიით დაზიანებული ჭერი, იატაკი, კედელი, ქვიშიანი ადგილი, თოვლით დაფარული მიწა, საძინებელი ლეიბი და სხვ.

საყურადღებოა იმის გათვალისწინებაც, რომ, მთელ რიგ შემთხვევებში, გასროლის დროს ფისტონზე ნემსის დარტყმისა და მასთან ერთად ღენტის აფეთქებით წარმოქმნილი წნევით იმდენად მყარი საიდენტიფიკაციო ნიშნები წარმოიქმნება ფისტონზე და მის გარშემო, რომ ბალისტიკური ექსპერტიზით შესაძლებელი ხდება დადგინდეს იარაღი, რომლითაც მოხდა მოცემული საბრძოლო ვაზნის გასროლა (იხ. სურ. 48).

ფისტონზე ნემსის დარტყმით გამოწვეული ღენტის ძლიერი აფეთქებით იარაღის ლულაში მოთავსებულ საბრძოლო ვაზნის სპილენძის გარეკანიც იმდენად ძლიერად ეხეთქება ლულის შიდა კანს, რომ მოცემული იარაღის ლულისათვის დამახასიათებელი კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნები მასზეც საკმაოდ მკვეთრად აღიბეჭდება. მხედველობაში მისაღება ისიც, რომ გაცლილ საბრძოლო მასრაზე შეიძლება აღმოჩენილი იქნეს იმ პირის ხელის თითების კვალიც, რომელმაც მოახდინა პისტოლეტის ან სხვა სისტემის ცეცხლსასროლი იარაღის მჭიდში საბრძოლო ვაზნების ჩაწყოა ან სანადირო თოფის საბრძოლო ვაზნებით დამუხტვა და სხვ. ამიტომ შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი გაცლილი მასრებიც აუცილებლად ამოღებული და მომარჯვებული უნდა იქნეს შემდგომი გამოკვლევისათვის.

ყოველივე ზემოაღნიშნული მიგვიითებს იმაზე, რომ განსაკუთრებული ყურადღებით უნდა დათვალიერდეს არა მარტო შემთხვევის ადგილი, არამედ გვამიც. მასზე არსებული ჭრილობებისა და მისთვის დამახასიათებელ სპეციფიკურ ნიშან-თვისებებთან და ტანსაცმელთან ერთად. ცხადია, მთელი ეს პროცესი დეტალურად უნდა აისახოს დათვალიერების ოქმში.

შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი ცეცხლსასროლი იარაღისა და მისი გამოყენების შედეგად წარმოქმნილ კვალთა თავისებურება გარკვეულ წარმოდგენას გვაძლევს ვიმსჯელოთ იმაზე, თუ სად და როგორ მოხდა გამოსაძიებელი შემთხვევა მთელი თავისი მექანიზმის გათვალისწინებით. ყოველივე ეს, ცხადია, თავის მხრივ, ხელს უწყობს სწორი საგამომიებო ვერსიების აგება-შემოწმებას და დანაშაულის სწრაფ, სრულ გახსნას.

სურ. 48.

ბ) შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი ცეცხლსასროლი იარაღის, საბრძოლო მასალის, ტყვიებისა და კვალთა ფიქსაციის ხერხები და საშუალებები. მოცემული საკითხის წარმატებით გადაწყვეტა ბევრადაა დამოკიდებული იმაზე, თუ რამდენად ვფლობთ, დავიცავთ და გამოვიყენებთ კრიმინალისტიკური ტაქტიკით რეკომენდებული შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ტაქტიკურ ხერხებს და შესაბამის სამეცნიერო-ტექნიკურ საშუალებებს. ამიტომ მოცემული საკითხის განხილვის დროს მიზანშეწონილია შევჩერდეთ მხოლოდ მის ზოგიერთ თავისებურებაზე.

ისევე, როგორც შემთხვევის ადგილის დათვალიერების შედეგების ასახვის ძირითადი პროცესუალური საშუალება არის „შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ოქმი“, აქაც — შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი საბრძოლო მასალის, ცეცხლსასროლი იარაღის, გასროლილი ტყვიისა და მის მიერ წარმოქმნილ კვალთა ფიქსაციის მთავარი საშუალება არის დათვალიერების ოქმი, რომელსაც თან უნდა დაერთოს შემთხვევის ადგილზე ჩატარებული ფოტოგადაღებებით მოპოვებული ფოტოსურათები. აგრეთვე საქმეები და გეგმები.

რაც შეეხება შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილ ცეცხლსასროლ იარაღს, საბრძოლო მასალას, გაცლილ მასრას, ტყვიას და მის თანმდევ მასალას, მათ შესახებ დეტალურად უნდა აღიწეროს დათვალიერების ოქმში. კერძოდ, ცეცხლსასროლი იარაღის ადგილმდებარეობის აღწერის შემდეგ ოქმში აუცილებლად უნდა აისახოს იარაღის სახეობა; მისი სისტემა, მოდელი და კალიბრი; იარაღზე აღბეჭდილი ქარხნული ნომერი და ნიშანი; საბრძოლო სასხლეტის, და ფისტონზე დასარტყმელი ნემსის მდგომარეობა; მჭიდში დარჩენილი საბრძოლო ვაზნებისა და გაცლილი მასრების (ნაგანის სისტემის იარაღში) რაოდენობა; იარაღის რომელ ნაწილზეა აღმოჩენილი მისთვის დამახასიათებელი რაიმე დეფექტი; იარაღის რომელ ნაწილზე იქნა აღმოჩენილი ადამიანის ხელის თითების უჩინარი კვალი და როგორ, რა ხერხებითა და საშუალებებით მოხდა მათი დამუშავება, ამოღება და ფიქსაცია; მოხდა თუ არა საბრძოლო ვაზნებისაგან ცეცხლსასროლი იარაღის განმუხტვა, მისი ამოღება და შეფუთვა. ამისათვის სპეციალური რეგლამენტირებული წესების დაცვით და,

გაუკეთდა თუ არა მას შესაბამისი წარწერა, და მოხდა თუ არა მისი დალუქვა და სხვ.

ოქმში დეტალურად უნდა აღიწეროს შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი საბრძოლო ვაზნის, ტყვიის, გაცლილი მასრისა და საგანზე ტყვიის ნაკვალევი, ტყვიის კვალის ადგილმდებარეობა, ტყვიებს შორის არსებული მანძილი, ტყვიის შემაგალი და გამავალი ხერხელის არსებობა და თავისებურება და სხვ.

ოქმს თან უნდა დაერთოს აგრეთვე ტყვიის შემაგალი გამჭოლი კვალისა და ეგრეთ წოდებული ბრმა ნატყვიარის ურთიერთდამაკავშირებელი ხაზები და მათი გასროლის ადგილისა და მიმართულების დასადგენად ტყვიის შემაგალი ხერხელიდან სწორი წარმოსახვითი ხაზის გაგრძელების სქემა. ასევე ოქმს უნდა დაერთოს სროლის მანძილის განმსაზღვრელი წარმოსახვითი სქემები და სხვა გარემოებებში შესაბამისი ზუსტი გაზომვებით.

ოქმში ასევე დეტალურად უნდა აისახოს შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი გაცლილი მასრისა და ტყვიის ფორმა და სახეობა, მისი კონსტრუქციული თავისებურება, მოცულობა, მასრის კორპუსის აგებულების თავისებურება, კორპუსისა და ფისტონის ფერი, როგორ იყო კორპუსზე ტყვია მიმაგრებული, როგორია კაფსულაზე ნემსის დარტყმის ფორმა, ღენთის აუეთქების შედეგად როგორია მასრის კორპუსის დაწვის ხარისხი, ხომ არ შეიმჩნევა მასში ღენთის ნაძვრავები, ღენთის დაწვის სუნი და სხვ.

შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი ტყვიის ადგილმდებარეობისა და ფორმის შესახებ ოქმში აუცილებლად უნდა აღიწეროს: ტყვიის სიგრძე და დიამეტრი, საბრძოლო მასრაში ტყვიის დამაგრების ხერხები და საშუალებები, ტყვიის გარსის ლითონის ფერი, დეფორმაციის დამახასიათებელი ნიშნები და სხვ.

იმ შემთხვევაში, როცა დანაშაულებრივი მიზნის მისაღწევად პირმა გამოიყენა გლეჯილი ან სანადირო თოფი და შემთხვევის ადგილზე არსებობს საფანტი ან კარტენი, ოქმში საჭიროა აისახოს მათი რაოდენობა, გარეგანი ფორმა და მოცულობა, ფერი და გარეკანის დამახასიათებელი ნიშნები და სხვ.

ოქმში ასევე დეტალურად უნდა აისახოს ტყვიის შემაგალი და

გამავალი ხერხელის დამახასიათებელი ნიშნები, დაზიანებული ობიექტის სახეობა და დანიშნულება, ტყვიის შემაგალი ხერხელის ფორმა, მოცულობა და სახეობა, სროლის მანძილზე ტყვიის მიმართულებაზე მიმთითებელი ნიშნები და დანაშაულის ჩადენის მექანიზმთან დაკავშირებული შემთხვევის ადგილზე არსებული სხვადასხვა სახის კვალი, საგნები და ობიექტები.

შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი გაცლილი მასრების, სხვა სახის საგნებისა და კვალთა ადგილმდებარეობისა და ურთიერთგანლაგების აღსაბუთებლად კრიმინალისტიკურ ფოტოგრაფიაში შექმნილი ხერხებითა და მეთოდებით ჩატარებულ ფოტოგრაფიკების შემდეგ საჭიროა მოხდეს მათ შორის არსებული მანძილების გაზომვები. დათვალიერების დინამიკური სტადიის ჩატარების მოთხოვნათა შესაბამისად, გაცლილი მასრები დასათვალიერებლად უნდა ავიდნოდნენ და ისეთიარად დაეიკავოთ, რომ მათზე არსებული ხელის თითების კვალი არ დაეაზიანოთ და არც ჩვენი თითების კვალი დაეტოვოს. დათვალიერების დროს მათზე აღმოჩენილი ისეთი ნიშნები, როგორიცაა: მასრის სახეობა, ფორმა, კონსტრუქციული თავისებურებები, მოცულობა, კორპუსის ფერი და მასალა, კორპუსის ძირზე გაკეთებული მარკირების ნიშნები, კორპუსზე ტყვიის დამაგრების ხერხები და საშუალებები, კორპუსზე შემწეული დეფექტები, კაფსულაზე ნემსის დარტყმის ფორმა და მის ირგვლივ არსებული კვალი და სხვ. მთელი სიზუსტით უნდა აღიწეროს დათვალიერების ოქმში, ოქმში ასევე დეტალურად უნდა აღიწეროს იმის შესახებ, თუ ზემო, კედელში ან ჭერში გაჭედული ტყვიის ამოსაღებად რა ხერხები და საშუალებები იქნა გამოყენებული და სხვ.

დაზარალებულის სხეულში (მკვლელობის მცდელობისას) და ადამიანის გვამში დარჩენილი ცეცხლსასროლი იარაღიდან ნასროლი ტყვიის ამოღებას აუცილებლად უნდა ესწრებოდეს გამოძიებელი ან პროკურორი. ამოღებული ტყვია საჭიროა შეიფუთოს სუფთა ქაღალდში, დაილუქოს, გაუკეთდეს შესაბამისი წარწერა და მას ხელი მოაწეროს გამოძიებელმა და იქ დამსწრე პირებმა.

განსაკუთრებული სიფრთხილით უნდა მოვეციდეთ შემთხვევის ადგილზე არსებული ცეცხლსასროლი იარაღის დათვალიერებას,

რომლის უშუალო დაწყებამდე ზედმიწევნით უნდა იქნეს დაცული დათვალიერების სტატიკური სტადიის დათვალიერებისათვის განკუთვნილი წესები და მხოლოდ ამის შემდეგ შეუდგეთ მის უშუალო დათვალიერებას. ამასთან, საჭიროა დავრწმუნდეთ არის თუ არა მასზე დატოვებული ხელის თითების კვალი. ამ მიზნით, იარაღს შეიძლება მოვკიდოთ ხელი მხოლოდ იმ ადგილებში, რომელზეც არ შეიძლება იყოს იდენტიფიკაციისათვის ვარგისიანი ხელის თითების კვალი. ამასთან იარაღი დავიკავოთ ისე, რომ ღულა მიმართული იყოს ზემოთ – ცისაკენ და, თუ იარაღი საბრძოლო მდგომარეობაშია, ფრთხილად განვმუხტოთ და საკეტ მდგომარეობაში გადავიტანოთ. დათვალიერების დროს, ასევე, უპირველეს ყოვლისა, შევეცადოთ ხელის თითების უჩინარ კვალთა გამოვლინებისათვის განკუთვნილი თანამედროვე მიღწევების გამოყენებით მასზე არსებული ხელის თითების კვალთა გამოვლინება-დამუშავებას და ამის შესახებაც დეტალურად იქნეს აღწერილი დათვალიერების ოქმში. ამის შემდეგ დათვალიერების ოქმში საჭიროა მიეთითოს მოცემული კონკრეტული იარაღისათვის განკუთვნილი და დამახასიათებელი ისეთი ნიშნები, როგორიცაა: იარაღის სახეობა და ის, თუ რომელი სისტემის ცეცხლსასროლ იარაღს მიეკუთვნება; მასზე არსებული ქარხნული ნომერი და მოცემული კონკრეტული იარაღისათვის განკუთვნილი სხვა ძირითადი რიგი დამახასიათებელი ნიშნები.

ამგვარი დეტალური დათვალიერების შემდეგ საჭიროა მოხდეს იარაღის ამოღება და შეფუთვა ამისათვის განკუთვნილი წესების დაცვით. ამასთან, ამოღებული უნდა იქნეს საბრძოლო ვაზნების მჭიდრი და იქიდანაც მოხდეს საბრძოლო ვაზნების ამოღება. მჭიდრი და საბრძოლო ვაზნებიც აუცილებლად ცალ-ცალკე უნდა შეიფუთოს რაიმე რბილ ნაქსოვ ნაჭერში ან სუფთა ქაღალდში, დაილუქოს და თითოეულ მათგანს ასევე ცალ-ცალკე გაუკეთდეს წარწერა იმის შესახებ, თუ სად, როდის, როგორ და რა საქმესთან დაკავშირებით იქნა ამოღებული. იგი დამოწმებული უნდა იქნეს იმ პირის ხელმოწერით, ვინც მოახდინა მისი ამოღება, შეფუთვა და დალუქვა.

§5. ბალისტიკური მისამართიზის დანიშნება და ჩატარება

მოცემული პარაგრაფის დასათაურებაში გაერთიანებულია ორი სხვადასხვა პროცესუალური მოქმედება: ექსპერტიზის დანიშვნა, როგორც საგამოძიებო მოქმედება, რომლის შემოქმედი და უფლებამოსილია გამოძიებელი, პროკურორი, სასამართლო და პროცესის მონაწილე მხარე და, მეორე, ექსპერტიზის ჩატარება, როგორც ექსპერტიზის წარმოების პროცესუალური ფორმა, რომლის შემოქმედი და პასუხისმგებელია უშუალოდ მისი ჩამტარებელი ექსპერტი. აქედან პირველ რიგში საჭიროა განხილული და გადმოცემული იქნეს ექსპერტიზის დანიშვნისა და ჩატარებისათვის საჭირო მასალები. განისაზღვროს ექსპერტიზის დანიშვნასთან დაკავშირებით საჭირო საკითხების წრე, მოხდეს ექსპერტიზის დანიშვნის შესახებ დადგენილების გამოტანა და მასში ექსპერტიზის წინაშე გადასაწყვეტად დასმული საკითხების ზუსტი ფორმულირება და ბოლოს უშუალოდ ექსპერტიზის ჩატარება.

ა) ბალისტიკური ექსპერტიზით გადასაწყვეტი საკითხები. ბალისტიკური ექსპერტიზით გადასაწყვეტი საკითხების წრე მეტად მრავალფეროვანია. უმეტეს შემთხვევაში, საკითხების მრავალფეროვნება დამოკიდებულია იმაზე, თუ რა კავშირშია ცეცხლსასროლი იარაღის გამოყენება გამოსაძიებელ მთავარ ფაქტთან და იმაზე, თუ რა შედეგი მოჰყვა ცეცხლსასროლი იარაღის დანაშაულებრივ გამოყენებას. ამას უმატება ისიც, რომ საქართველოს სისხლის სამართლის კანონმდებლობით დასჯად ქმდებადაა გამოცხადებული ცეცხლსასროლი იარაღის, საბრძოლო მასალის, ფეთქებადი ნივთიერებების ან ასაფეთქებელი მოწყობილობის მართლსაწინააღმდეგო შეძენა, შენახვა, ტარება, დამზადება, გადაზიდვა, გადაგზავნა ან გასაღება. ე.ი. დანაშაულად გამოცხადებულია არა მარტო ცეცხლსასროლი იარაღის გამოყენებით მართლსაწინააღმდეგო, ბრალეული, დასჯადი ქმედების ჩადენა, არამედ თვით ცეცხლსასროლი იარაღის სათანადო ნებართვის გარეშე შენახვა და ტარებაც. ამ სახის მოსალოდნელი პასუხისმგებლობისაგან თავის დაღწევის მიზნით, მისი მფლობელი პირი

ზოგჯერ გამართულ ცეცხლსასროლ იარაღს შეგნებულად აცლის რომელიმე ნაწილს და მას წარმოაჩენს, როგორც სროლისათვის განკუთვნილ უვარგის იარაღად ან თავისი დანაშაულებრივი განზრახვის სისრულეში მოყვანის შემდეგ აცხადებს, რომ მას იარაღი შემთხვევით ძირს დაუვარდა ან თვითონ დაეარდა, იარაღი ხელიდან გაუვარდა და მისგან დამოუკიდებლად მოხდა იარაღიდან საბედისწერო გასროლა და სხვა.

ასეთ შემთხვევებში, ცხადია, პირველ რიგში, უნდა დადგინდეს:

1) მოცემული კონკრეტული ცეცხლსასროლ იარაღი ვარგისი თუ არა გასროლისათვის;

2) მოცემული ცეცხლსასროლ იარაღიდან დავარდნის შემთხვევაში შეიძლება თუ არა მომხდარიყო გასროლა;

3) მოცემული ცეცხლსასროლ იარაღიდან შეიძლება თუ არა მომხდარიყო გასროლა სასხლეტზე ხელის დაჭერის გარეშე;

4) მოცემულ კონკრეტულ სიტუაციაში შეიძლება თუ არა იარაღის დავარდნით მომხდარიყო გასროლა და ტყვია მოხვედროდა მოცეკვავე პიროვნებას და სხვ.

ბალისტიკური ექსპერტიზით გადასაწყვეტ საკითხთა წრე განსაკუთრებით იზრდება ისეთ შემთხვევებში, როცა ცეცხლსასროლ იარაღების გამოყენებით ჩადენილია განზრახ მკვლელობა ან განზრახ მკვლელობის მცდელობა. ასეთ შემთხვევაში ბალისტიკური ექსპერტიზით გადასაწყვეტ საკითხთა წრე იზრდება იმითაც, რომ გამოძიებით საჭირო ხდება გვამზე მიყენებული ჭრილობების ჩასიათის გარკვევა და ისიც, რომ შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი საბრძოლო გაცილილი მასრით ან შემთხვევის ადგილზე გვამში აღმოჩენილი და ამოღებული ტყვიით საჭიროა გაირკვეს: მოცემული ტყვია ხომ არაა გასროლილი ეჭვმიტანილთან აღმოჩენილი ცეცხლსასროლ იარაღიდან და სხვ.

ცეცხლსასროლ იარაღით ჩადენილ მკვლელობასთან დაკავშირებით რეკომენდებულია ბალისტიკური ექსპერტიზის წინაშე გადასაწყვეტად დაყენებული იქნეს გამოძიებისათვის მნიშვნელობის მქონე ისეთი საკვანძო საკითხები, როგორიცაა:

1. შემთხვევის ადგილზე (აღამიანის გვამში ან სხვა რაიმე საგანში ან გვამთან ახლოს) აღმოჩენილი და ამოღებული ტყვია გასროლილი ხომ არაა ბინის ჩხრეკის დროს აღმოჩენილი, დაუშვავთ, მაკაროვის სისტემის N 506575 ცეცხლსასროლი იარაღიდან;

2. რამდენი ჭრილობა აქვს გვამს;

3. გვამზე არსებული ჭრილობებიდან რომელია ცეცხლსასროლი იარაღიდან გასროლილი ტყვიით მიყენებული;

4. გვამზე არსებული ჭრილობა მიყენებულია ხრახნილლულიანი იარაღიდან გასროლილი ტყვიით, თუ სანადირო თოფით;

5. გვამზე არსებული ჭრილობებიდან რომელია გამჭოლი და რომელი ბრმა ნატყვიარი ანუ მარტო შემავალი ხვრელით;

6. რა სახისა და სისტემის ცეცხლსასროლი იარაღითაა მიყენებული ჭრილობები;

7. გვამზე არსებული ჭრილობა (ჭრილობები) ხომ არაა მიყენებული საეციალური დანიშნულების მქონე ტყვიებით;

8. სხეულის რომელ ნაწილზეა ტყვიის შემავალი და გამავალი ხვრელი;

9. გვამზე არსებული ჭრილობები ერთი და იმავე ცეცხლსასროლი იარაღიდან გასროლილი ტყვიებითაა მიყენებული, თუ ერთდროულად სხვადასხვა სისტემის იარაღიდან;

10. ტყვიის რამდენი შემავალი და გამავალი ხვრელია დაზარალებულის ტანსაცმელზე;

11. ტანსაცმელზე აღმოჩენილ ნატყვიართა რაოდენობა შეესაბამება თუ არა გვამზე აღმოჩენილ ნაჭრილობებსა;

12. რა მიმართულებითაა (როგორი დახრილობითაა) სხეულზე მიყენებული ჭრილობები;

13. როგორია სროლის მიმართულება;

14. რა მანძილიდანაა ნასროლი სხეულზე მოხვედრილი ტყვია;

15. სხეულზე მიყენებული ჭრილობები გამოწვეულია ერთჯერადი გასროლით, თუ ავტომატური ჯერით;

16. რა სახის იარაღითაა ჭრილობა მიყენებული;

17. რამდენკალიბრიანი იარაღითაა მიყენებული ჭრილობა;

18. მოცემულ კონკრეტულ გარემოებაში აღმოჩენილი იარაღიდან შექმლო თუ არა პირს საკუთარი სხეულისთვის მიეყენებინა არსებული ჭრილობა (ჭრილობები);

19. შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი გარემოების გათვალისწინებით მკვლელობის ჩადენის მომენტში რა მდგომარეობაში შეიძლება ყოფილიყო დაზარალებული და მსროლელი;

20. გვამში ან შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი და ამოღებული კუსტარული გზით დამზადებული ტყვიის ნაჭრები (საფანტი) დამზადების ფორმითა და მასალის შემადგენლობით ხომ არ ემთხვევა ექვმიტანილთან აღმოჩენილ და ამოღებულ საბრძოლო ვაზნებში კუსტარული გზით დამზადებულ საფანტის ფორმასა და შემადგენლობას;

21. შემთხვევის ადგილიდან ამოღებული გაცლილი მასრა ხომ არაა გასროლილი ექვმიტანილთან აღმოჩენილი გლუვლულიანი სანადირო თოფიდან და სხვ.

ბალისტიკური ექსპერტიზის გადასაწყვეტ ზემოაღნიშნულ საკითხთა წრე, ცხადია, ამომწურავი არაა და ყოველ კონკრეტულ სიტუაციაში ჩადენილი მკვლელობის საქმეების გამოძიების დროს შეიძლება იგი კიდევ უფრო გაფართოვდეს და მრავალფეროვანი გახდეს.

ბ) **ექსპერტიზის დანიშვნა.** ისევე, როგორც გამოსაძიებელ და განსახილველ საქმეზე ყველა სახის ექსპერტიზის დანიშვნა, მკვლელობის საქმეებზე ბალისტიკური ექსპერტიზის დანიშვნაც ერთ-ერთი რთული და საინტერესო საგამოძიებო მოქმედებაა. რთულს ვამბობ იმიტომ, რომ იგი არ ამოიწურება მარტოოდენ ექსპერტიზის დანიშვნის შესახებ დადგენილების გამოტანით. იგი მოიცავს აგრეთვე ექსპერტიზისათვის მასალების მომზადებას და ეს მზადება იწყება უშუალოდ შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი საბრძოლო ვაზნის, გაცლილი მასრის, ტყვიის, მისი ნაკვალევისა და ცეცხლსასროლი იარაღის დათვალიერებით, მათი ამოღებით, შეფუთვით და ექსპერტიზაზე გამოსაკვლევად გადასაგზავნად მომზადებით.

ამ მოსამზადებელი მოქმედებების ჩატარების შემდეგ გამოძიებულმა ან სხვა ექსპერტიზის დანიშვნის უფლებით აღჭურვილმა პირმა

უნდა გამოიტანოს შესაბამისი დადგენილება ბალისტიკური ექსპერტიზის დანიშვნის შესახებ, რომლის შესავალ ნაწილში ნაჩვენებია უნდა იყოს იმის შესახებ, თუ სად, როდის, ვის მიერ და რასთან დაკავშირებით იქნა დადგენილება გამოტანილი. დადგენილების აღწერილობით ნაწილში საჭიროა მიეთითოს მისი დანიშვნის საფუძველი და ის, თუ რამ გამოიწვია საექსპერტო გამოკვლევის აუცილებლობა, სარეზოლუციო ნაწილში კი იმაზე, თუ რა საკითხები უნდა გადაწყდეს ექსპერტიზის ჩატარებით. ე.ი. აქ განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს ექსპერტიზის წინაშე გადასაწყვეტად დასმული საკითხების სწორ ფორმულირებას. იქვე მითითებული უნდა იყოს იმაზე, თუ რა მასალები იგზავნება გამოსაკვლევად.

ზემოთ დასახელებული ბალისტიკური ექსპერტიზით გადასაწყვეტი საკითხებიდან შეეწირები მხოლოდ იარაღის იდენტიფიკაციის საკითხზე გასროლილი ტყვიისა და გაცლილი მასრის მიხედვით, რადგან, ჯერ ერთი ამ საკითხის გადაწყვეტა გარკვეულწილად დაკავშირებულია მიკროსკოპული კვლევის მეთოდის გამოყენებასთან და საკმაოდ რთული და შრომატევადია. მეორეც, ისეთ საკითხებზე როგორცაა: სროლის მანძილის, ადგილის, სროლის მიმართულების და მასთან დაკავშირებით არსებულ სხვა საკითხებზე, ზემოთ უკვე გვქონდა მსჯელობა და მისი გამეორება საჭირო აღარაა.

იმ შემთხვევაში, როცა შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილია გასროლილი ტყვია და მოპოვებულია აგრეთვე ცეცხლსასროლი იარაღი, ორივე ეს გამოსაკვლევი ობიექტი, სათანადოდ უნდა შეიფუთოს და ექსპერტიზის დანიშვნის შესახებ გამოტანილ დადგენილებასთან ერთად დაუყოვნებლივ გადაიგზავნოს ექსპერტიზაზე გამოსაკვლევად იმაზე მითითებით:

შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი ტყვია გასროლილი ხომ არაა ექსპერტიზაზე გადმოგზავნილი მოცემული კონკრეტული ცეცხლსასროლი იარაღიდან ან გამოსაკვლევად გადმოგზავნილი ტყვია ხომ არაა გასროლილი საინფორმაციო-სარეგისტრაციო ცენტრში არსებული რეგისტრირებული რომელიმე ცეცხლსასროლი იარაღიდან.

გასროლილი ტყვიის მიხედვით იარაღის იდენტიფიკაციის საკითხის დაფინებად საჭიროა ჯერ შესწავლილი და საფუძვლი-

ანად იქნეს დათვალიერებული ტყვია და ცეცხლსასროლი იარაღის ლულა და გაირკვეს, რამდენად შესაძლებელია გამოსაკვლევი ტყვიის გასროლა მომხდარიყო მოცემული იარაღიდან, ერთიმეორეს შეესაბამება თუ არა მათი კალიბრი; ტყვიის გარსზე წარმოქმნილი ღარების რაოდენობა და მიმართულება შეესაბამება თუ არა ცეცხლსასროლი იარაღის ლულაში გამავალ ღარების რაოდენობას და დახრილობის კუთხეს და სხვ.

გასროლილი ტყვიისა და იარაღის ლულისათვის დამახასიათებელი ამ ზოგადი ნიშნების სხვაობა თავისთავად გამოირიცხავს მოცემული გამოსაკვლევი ტყვიით ამ იარაღის იდენტიფიკაციის შესაძლებლობას და დადგენილი მიზნით მათში ბალისტიკური ექსპერტიზის ჩატარება მიზანშეუწონელია.

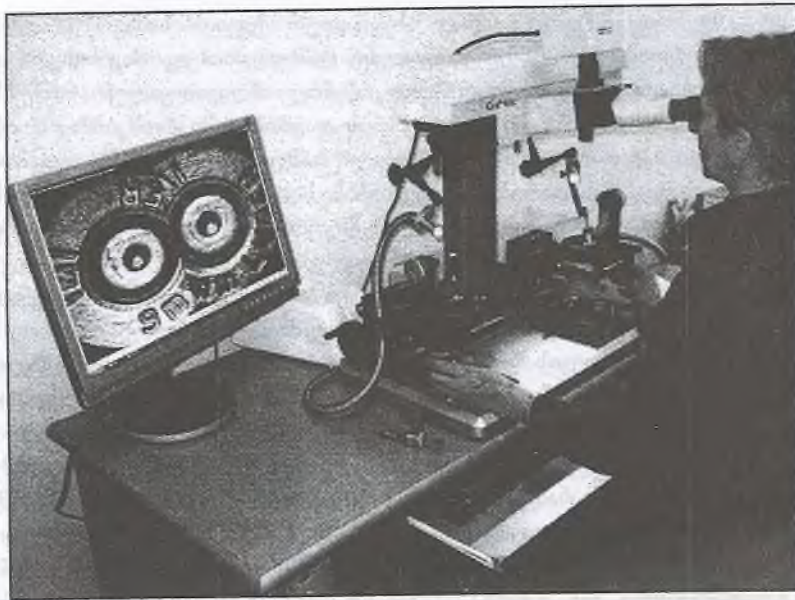
გ) ექსპერტიზის ჩატარება. ბალისტიკური ექსპერტიზის დანიშვნის შესახებ გამოტანილი დადგენილებისა და მასთან ერთად გამოსაკვლევად გადაგზავნილი ობიექტების საექსპერტო დაწესებულებაში მიღებისა და დადგენილებაში მითითებული ექსპერტიზის ჩამტარებული პირისათვის ან უშუალოდ საექსპერტო დაწესებულების ხელმძღვანელის მიერ შესაბამისი ექსპერტისათვის მიღებული მასალების ექსპერტიზის ჩასატარებლად გადაცემის მომენტიდან უკვე იწყება ექსპერტიზის ჩატარება.

ექსპერტი მიიღებს რა ექსპერტიზაზე გადაგზავნილ მასალებს იგი პირველ რიგში, ახდენს ამ მასალების დათვალიერებას და ყურადღებას აქცევს იმაზე, თუ რამდენად სწორად და სრულყოფილად შეფუთული გამოსაკვლევად გადმოგზავნილი ობიექტები და არკვევს შეფუთულ ობიექტებზე ზომ არაა ლუქი დაზიანებული ან ახსნილი. მის მთლიანობაში დარწმუნებისას, ახდენს მის გახსნას, იღებს გამოსაკვლევად გადმოგზავნილ ტყვიასა და ცეცხლსასროლ იარაღს და ცალ-ცალკე ახდენს მათ დათვალიერებას. შემდეგ გამოსაკვლევად გადმოგზავნილი იარაღიდან სხვადასხვა სახისა და ფორმის რეზინის ფირფიტების, ბამბის უჯრედების და სხვა სპეციალურად დამზადებულ ტყვიამჭერში ახდენს ორჯერ ან მეტჯერ ექსპერიმენტულ გასროლას და ექსპერიმენტული გასროლით მიღებულ ტყვიასა და შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილ ტყვიას ათავსებს შესადარებელი მიკროსკოპის

დაფაზე მოთავსებულ მოძრავ სპეციალურ ტყვიის სამაგრზე ცალ-ცალკე, ერთიმეორისაგან მცირეოდენი დაშორებით და მიკროსკოპით აკვირდება ამ ტყვიების გარსზე დარჩენილ ინდივიდუალურ ნიშნებს და, თუ მათი ეს ნიშნები ერთიმეორეს დაემთხვა მიკროსკოპზე მოთავსებული სპეციალური მამოძრავებელი საშუალებით ახდენს ამ გამოსაკვლევი და შესადარებელი ტყვიების საიდენტიფიკაციო ნიშნების ურთიერთშეთავსებას და კრიმინალისტიკურ კვლევით ფოტოგრაფიაში შემუშავებული ხერხებითა და საშუალებებით აწარმოებს მის მიკროფოტოგრაფიას. ცხადია, მთელი ეს პროცესი დიდ შრომატევად საქმიანობასა და სირთულეებთანაა დაკავშირებული.

ამჟამად კვლევის მიუღი ეს პროცესი გამარტივებულია ახალი სპეციალური სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებების გამოყენებით. კერძოდ, ისევე, როგორც სხვა სახის საექსპერტო კვლევის პროცესში, ბალისტიკური ექსპერტიზის ჩატარებაშიც ფართოდ დაიშენდა ადგილი თანამედროვე კომპიუტერული ტექნიკის გამოყენებას. და ეს, უპირველეს ყოვლისა, გამოიხატა იმაში, რომ სპეციალური შესადარებელი მიკროსკოპი „კომაკი“ მიერთებულია კომპიუტერთან; შესადარებელი და გამოსაკვლევი ტყვიის გარსზე მიკროსკოპით დაკვირვების წარმოების მთელი ეს პროცესი გადიდებული სახით იკვეთება კომპიუტერის ეკრანზე და საკმაოდ თვალსაჩინოდ მიმდინარეობს მათი საიდენტიფიკაციო ნიშნების ურთიერთშეთავსების ან მათი ერთიმეორისგან განსხვავების ამსახველი პროცესი. კვლევის შედეგების ფოტოილუსტრაციების მიღება კომპიუტერის მეშვეობით წარმოებს (იხ. სურ. 49.).

იმ შემთხვევაში, თუ დადგინდება, რომ შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი ან გვამიდან ამოღებული ტყვია გასროლილი არაა ექსპერტიზაზე გამოსაკვლევად წარმოდგენილი ცეცხლსასროლი იარაღიდან, მაშინ დამატებით იკვლევენ, შემთხვევის ადგილიდან ამოღებული ტყვია ზომ არაა გასროლილი კრიმინალისტიკურ აღრიცხვაზე არსებული რომელიმე ცეცხლსასროლი იარაღიდან. საკითხის დადებითად გადაწყვეტის შემთხვევაში ექსპერტი დაუყოვნებლივ აგზავნის თავის დასკვნას ექსპერტიზის დამნიშნავ თანამდებობის პირთან, რათა გამოძიებამ დროულად დაადგინოს, თუ ვის ეკუთვნის

სურ. 49.

და ვის ერიცხება ეს საძიებო რეგისტრირებული ცეცხლსასროლი იარაღი და მოაზდინოს მისი ამოღება.

თუ საკითხი უარყოფითად გადაწყდა და ვერ დადგინდა ცეცხლსასროლი იარაღი, რომლიდანაც მოხდა საძიებო ტყვიის გასროლა, მაშინ მოცემული ტყვიის რეგისტრაცია, ანუ აღრიცხვაზე აყვანა მისთვის დამახასიათებელი საიდენტიფიკაციო ნიშნებით უნდა მოხდეს გაუხსნელ საქმეთა რეგისტრაციის განყოფილებაში.

საკონტროლო კითხვები

1. რა არის და რას შეისწავლის კრიმინალისტიკური ბალისტიკა;
2. არსებობს თუ არა ცეცხლსასროლი იარაღების კლასიფიკაცია;
3. რა შეიძლება იყოს კრიმინალისტიკური კვლევის ობიექტი;
4. რა მნიშვნელობა აქვს კრიმინალისტიკურ ბალისტიკას გამოძიებისათვის;
5. რაში მდგომარეობს ბალისტიკური კვლევის მიზნები და ამოცანები;
6. როგორია ცეცხლსასროლი იარაღების მექანიზმების მოწყობილობა;
7. როგორ შეიძლება მოხდეს სროლის მანძილისა და მიმართულების დადგენა;
8. როგორ უნდა მოხდეს ცეცხლსასროლი იარაღებისა და ტყვიით წარმოქმნილ კვალთა დათვალიერება?
9. როდის და რა შემთხვევაში შეიძლება მოხდეს ბალისტიკური ექსპერტიზის დანიშვნა;
10. რა საკითხები შეიძლება გადაწყდეს ბალისტიკური ექსპერტიზით;
11. როგორ, რა ხერხებითა და სამეცნიერო ტექნიკური საშუალებების გამოყენებით შეიძლება მოხდეს ცეცხლსასროლი იარაღის იდენტიფიკაცია გასროლილი ტყვიისა და გაცლილი მასრის მიხედვით.

**თავი XII. კრიმინალისტიკური მოძღვრება
გარეგნობის ნიშნებით პიროვნების
დადგენის შესახებ**

**§1. პიროვნების კრიმინალისტიკური გაიგივების
ცნება, არსი და მნიშვნელობა**

კრიმინალისტიკური მოძღვრება გარეგნობის ნიშნებით პიროვნების დადგენის შესახებ არის კრიმინალისტიკური ტექნიკის ის მნიშვნელოვანი დარგი, რომელიც საგამოძიებო მიზნებისათვის შეისწავლის და ადგენს საძიებო პიროვნებას მისთვის დამახასიათებელი გარეგნობის ნიშანთა ერთობლიობის სრული, ყოველმხრივი გამოკვლევის საფუძველზე.

მოცემული თემა, კრიმინალისტიკის ზოგიერთ სახელმძღვანელოში მოხსენიებულია „კრიმინალისტიკური გაბიტოსკოპიის“ სახელწოდებით¹, რაც, ჩემი აზრით, მთლად მოხერხებული არაა და გარკვეულ შეკამათებას იწვევს.

სიტყვა „გაბიტოსკოპია“ ნაწარმოებია ლათინური და ბერძნული სიტყვების შეერთებით. „habitus“ – ლათინურად ნიშნავს ადამიანის გარეგან სახეს, მისი სხეულის აგებულებას. სიტყვა „skopeo“ კი ბერძნულად ნიშნავს „ვუყურებ“, „ვსწავლობ“, „ვაკვირდები“.

ამ ორი სიტყვის ურთიერთშეერთებით მიღებული ტერმინი „გაბიტოსკოპია“ შეიძლება აიხსნას მხოლოდ, როგორც ადამიანის გარეგანი სახის, მისი სხეულის აგებულების შესწავლა, მასზე დაკვირვება და არა, როგორც გარეგანი ნიშნებით პიროვნების დადგენა. ამდენად, სიტყვა „გაბიტოსკოპია“ თავისი შინაარსით ვერ ასახავს მოცემული თემის მთავარ დედააზრს – გარეგანი ნიშნებით პიროვნების დადგენას. ამიტომ კრიმინალისტიკაში მისი დანერგვა და ამით ტრადიციულად არსებული ტერმინების შეცვლა მიზანშეუწონელია.

კრიმინალისტიკურ მოძღვრებას გარეგნობის ნიშნებით პიროვნების დადგენის შესახებ განსაკუთრებით დიდი მნიშვნელობა აქვს

გამოძიების მიზნებისათვის, მაშინ, როცა არსებობს მიმალვაში ან ქებნაში მყოფი ანკეტური მონაცემებშეცვლილი ბრალდებულის, განსასჯელის ან მსჯავრდებულის დადგენის აუცილებლობა ან როცა დანაშაულებრივი ქმედების ჩამდენი უცნობი პირი შემთხვევის ადგილიდან მიიმალა და მის გარეგნობას აღწერენ ამ ფაქტის შემსწრე პირები და მათი ჩვენების მიხედვით ადგენენ ამ დასაძებნი პირის სიტყვიერ პორტრეტს.

კვლევის ამ მეთოდის გამოყენება საჭიროა მაშინაც, როცა აღმოჩენილია ადამიანის უცნობი გვამი ან როცა უგზო-უკვლოდ დაკარგულად გამოცხადებული პირი რამდენიმე წლის შემდეგ ბრუნდება და თავს რამდენიმე წლის წინ უგზოუკვლოდ დაკარგულად გამოცხადებულ პირად წარმოადგენს და სხვ; ასევე იმ შემთხვევაში, როცა აღმოჩენილია ადამიანის თავის ქალა (ჩონჩხი) და საჭიროა მისი აღდგენა და გაიგივება საძიებო პირის სიტყვიერი პორტრეტის მიხედვით. კვლევის ასეთივე მეთოდით წარმოებს ისტორიაში ცნობილ პიროვნებათა დადგენა.

გარეგნობის ნიშნებით პიროვნების დადგენის კვლევის ეს მეთოდი გამოიყენება აგრეთვე სამოქალაქო სამართალში ალიმენტის ურჩი გადამხდელების მიმართაც, როცა პიროვნება თავს არიდებს ალიმენტის გადახდას, იცვლის თავის ანკეტურ მონაცემებს და სულ სხვა გვართა და სახელით გვევლინება.

მაგალითად, გაზეთ „იზვესტიაში“ გამოქვეყნდა რუსეთის ერთ-ერთ დიდ ქალაქში მცხოვრები მოწინავე მუშა-ზეინკალის მუშაობის პროცესში გადაღებული ფოტოსურათი, რომელშიც საქართველოში მცხოვრებმა მანდილოსანმა შეიცნო თავისი ქმარი და გაზეთთან ერთად პროკურატურაში წარადგინა ბავშვებთან ერთად და ცალკე გადაღებული მამაკაცის ფოტოსურათი და განმარტა: გაზეთში გამოქვეყნებულ ფოტოსურათზე აღბეჭდილი მამაკაცი არის მისი ყოფილი მეუღლე, რომელმაც იგი თავის ოთხ მცირეწლოვან შვილთან ერთად ხუთი წლის წინ მიატოვა, სახლიდან წაეიდა და დღემდე ალიმენტს არ იხდისო. ჩატარებული ექსპერტიზით მართლაც დადგინდა, რომ გაზეთში გამოქვეყნებულ ფოტოსურათზე აღბეჭდილი მამაკაცი და

¹ Криминалистика. Учебник. Баку, 2000, стр. 303; Криминалистика. Учебник. Под редакцией профессора Р. С. Белкина. М., 2000, стр. 331 და სხვ.

მანდილოსნის მიერ შესადარებლად წარმოდგენილ ფოტოსურათებზე ერთი და იგივე პიროვნება იყო აღბეჭდილი.

ამრიგად, კრიმინალისტიკურ ტექნიკაში გამოძიების მიზნებისათვის შეზღუდული კვლევის ეს მეთოდი გამოიყენება არა მარტო დანაშაულის გახსნისა და თავიდან აცილების მიზნებისთვის, არამედ იგი გარკვეულწილად გამოიყენება აგრეთვე სხვა მომიჯნავე მეცნიერებაში შექმნილი ზოგიერთი პრობლემის გადასაწყვეტადაც.

პიროვნების დადგენა გარეგნობის ნიშნების მიხედვით ძირითადად წარმოებს კრიმინალისტიკური იდენტიფიკაციის თეორიასა და პრაქტიკაში დამკვიდრებული ისეთი ხერხებითა და მეთოდებით, როგორიცაა:

1. საძიებო პიროვნების დადგენა ამომცნობი პირის მიერ მის შესიერებაში აღბეჭდილი ამოსაცნობი პირისათვის დამახასიათებელი ანატომიური და ფუნქციონალური ნიშნების ერთობლიობით.

ამ წესით პიროვნების დადგენა შეიძლება მოხდეს ყველა იმ პირის მიერ ვინც ნახა იგი და ვისი თანხმობითა და განმარტებითაც მას შეუძლია მოცემული პირის ამოცნობა. ასეთ პირად, უმეტეს შემთხვევაში, გვევლინება დაზარალებული ანუ ის პირი, რომელმაც საძიებო პირის მიერ ჩადენილი დანაშაულებრივი ქმედებით უშუალოდ განიცადა ზეგავლენა და მიიღო მატერიალური, ფიზიკური ან მორალური ზიანი, აგრეთვე, დანაშაულებრივი ზეგავლენის შემსწრე პირი და სხვ.

ამ მოქმედების ჩატარების დროს ზედმიწევნით უნდა იქნეს დაცული სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობით დადგენილი წესი და კრიმინალისტიკური მეცნიერებით რეკომენდებული ტექნიკური ხერხების გამოყენების პირობები.

2. პიროვნების დადგენა ფოტოსურათების მიხედვით. პიროვნების დადგენის ეს წესი ძირითადად გამოიყენება შემდეგი ორი მიმართულებით: ერთი, როცა ფოტოსურათების მიხედვით ახდენს მისთვის ცნობილი ან მის მიერ ადრე ნანახი პიროვნების დადგენას თავის მეხსიერებაში არსებული მისი დამახასიათებელი და სხვებისგან განსხვავებული რაიმე მყარი ანატომიური ნიშნებით, და, მეორე, გარკვეულ პირებს აწვენიებენ საძიებო პირის ფოტოსურათს

და თან განუმარტავენ ამ საძიებო პირისათვის დამახასიათებელ სხვა ფუნქციონალურ ნიშნებს და შემდეგ ეს პირები მათ მეხსიერებაში აღბეჭდილი ნიშან-თვისებებით ახდენენ მათ შვეცნობას.

გარეგნული ნიშნებით პიროვნების დადგენის ეს წესი ძირითადად გამოიყენება კრიმინალური პოლიციის ოპერატიული მუშაკების (დეტექტივების) მიერ ძებნაში მყოფი პირის დადგენა-დაკავებისთვის. ასეთ დროს, ცხადია, გარეგნობის ნიშნებიდან უმეტესწილად სარგებლობენ საძიებო პირის სახისათვის დამახასიათებელი ანატომიური ნიშნებითა და ზოგიერთი თვალსაჩინო ფუნქციონალური ნიშნებით.

პიროვნების დადგენის ამავე მეთოდით სარგებლობენ სხვადასხვა მოტივით მიმდევარაში მყოფი პირებისა და უგზოუკვლოდ დაკარგულად გამოცხადებული პირების ამოსაცნობად მისი ახლო ნათესავ-შეგობრების მიერ.

რაც შეეხება გვაშების ამოცნობას, ამისათვის გადაწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება მხოლოდ მისთვის დამახასიათებელ ანატომიურ ნიშნებს. ამიტომ ასეთ დროს გარდაცვლილი პირისათვის დამახასიათებელი ანატომიური ნიშნები კიდევ უფრო დეტალურად უნდა აღიწეროს დათვალიერების ოქმში. ასევე დეტალურად უნდა დაფიქსირდეს მოცემული გარდაცვლილი პირის სხეულისათვის დამახასიათებელი ცხოვრებაში შეძენილი ისეთი შედარებით მყარი ნიშნები, როგორიცაა: ჭრილობები, ნაოპერაციები, სკირინგების სახით სხეულზე ამოკვეთილი სხვადასხვა სახის ნახტები და წარწერები მათი ურთიერთგანლაგების ზუსტი მონაცემებით და სხვ.

3. გარეგნობის ნიშნებით პიროვნების დასადგენად გამოიყენება აგრეთვე „ფოტორობოტი“, რომლის შედგენა წარმოებს მომხდარი დანაშაულებრივი ფაქტის გამოძიების პირველსავე ეტაპზე, როცა დანაშაულებრივი ქმედების ჩამდენი უცნობი პირის გარეგნობის ნიშნების დადგენა ხდება საძიებო პირის მხაველ პირთა მიერ მოთხოვნილი ნიშნებით და ამ ნიშნების ეკრანზე ურთიერთშეერთებით. ასეთ დროს, ცხადია, კიდევ უფრო მეტი ყურადღება უნდა მიექცეს ამ პიროვნების ანატომიური და ფუნქციონალური ნიშნების აღწერას. დასახული მიზნის წარმატებით გადასაწყვეტად ამჟამად ფართოდ გამოიყენება კომპიუტერული ტექნიკა.

4. გარეგნობის ნიშნებით პიროვნების დადგენა კიდევ უფრო რთულია, ფოტოპორტრეტული ექსპერტიზის ჩატარებით, რომლის კვლევის მიზანია დადგინდეს, ერთი და იგივე პირია თუ არა აღბეჭდილი რამდენიმე ფოტოსურათზე. ასეთ დროს გამოკვლევა ხდება ფოტოსურათზე აღბეჭდილი პირებისათვის დამახასიათებელი ერთნაირი ანატომიური ნიშნების ურთიერთშედარებითა და შეთავსებით. შედარების დროს ვიზუალური დაკვირვება წარმოებს ფოტოსურათზე აღბეჭდილ პირთა საერთო ანატომიურ ნიშნებზე. შეთავსების დროს კი ხდება ერთნაირი ზომით დამზადებული ფოტოსურათების ან მისი ცალკეული ნაწილების ურთიერთშეთავსება. ამ გზით მიღებული შედეგების ერთობლივი შედარებით ხდება ფოტოსურათებზე აღბეჭდილ პირთა იგივეობის ან მათი ურთიერთგანსხვავების საკითხი.

§2. გარეგნობის ნიშნებით პიროვნების დადგენის მეცნიერული საფუძვლები

გარეგნობის ნიშნებით პიროვნების დადგენის კვლევის ეს მეთოდი ემყარება დიალექტიკური კვლევის იმ უტყუარ მოძღვრებას, რომლითაც დადგენილია, რომ ბუნებაში არ არსებობს ორი აბსოლუტურად ერთნაირი საგანი და ობიექტი და, რომ თვით ერთი და იმავე უჯრედებიდან განაყოფიერებული ტყუპებიც, რომლებიც ერთმეორეს ყოველმხრივ წააგვანან თავიანთი ანატომიური და ფუნქციონალური ნიშნებით, მაინც განსხვავდებიან ერთმანეთისაგან მათთვის დამახასიათებელი და ურთიერთგანმასხვავებელი კომპლექსური ნიშან-თვისებებით.

უდავო ჭეშმარიტებაა, რომ ყველა პიროვნებას აქვს საკუთარი დამახასიათებელი და სხვებისაგან განმასხვავებელი რაიმე მყარი ნიშანი. მაგრამ, ცხადია, მთელ რიგ შემთხვევაში, პიროვნების გაიგივება მარტოოდენ ამ ერთი ნიშნის საფუძველზე, რაოდენ მყარიც არ უნდა იყოს, შეუძლებელი გახდება. პიროვნების დადგენა წარმოებს მისთვის დამახასიათებელი გარეგნობის ნიშნების

ერთობლივობით და ამ ნიშანთა ურთიერთთანმიმდევრული განლაგების თავისებურებათა მიხედვით და სხვ.

გარეგნობის ნიშნებით პიროვნების დადგენა ემყარება პიროვნებისათვის დამახასიათებელ ნიშანთა ერთიანობასა და მათ შედარებით სიმყარეს, საგამოძიებო-საექსპერტო და სასამართლო პრაქტიკის მრავალწლიან გამოცდილებას და ბუნებრივი მეცნიერების — ანატომიის, ფიზიოლოგიის, ანთროპოლოგიის, სასამართლო მედიცინის კვლევის მეთოდებს, აგრეთვე იმას, რომ გარკვეულ ასაკს მიღწეული ზრდასრული ადამიანისათვის ჩამოყალიბებული ანატომიური ნიშნები შედარებით მყარი და ინდივიდუალურია, რომელთა მწყობრი სისტემით ჩამოყალიბებულმა ნიშან-თვისებებმა მიიღო სპეციალური „სიტყვიერი პორტრეტის“ სახელწოდება. იგი გარკვეულწილად ემყარება აგრეთვე პიროვნების მიერ პრაქტიკულ საქმიანობასა და ცხოვრებაში შექმნილ მისთვის დამახასიათებელ და სხვებისგან განსხვავებული ფუნქციონალური ნიშნების ერთობლიობას, ნიშნებისა, რომლებიც აშკარად შეიმჩნევა მხოლოდ პიროვნების სიარულში. ფესტიკულაციაში, საერთო მოძრაობასა და მისი სხეულის გარკვეული ნაწილების (ხელების, ფეხების და სხვ.) მოძრაობის პროცესში.

ფუნქციონალური ნიშნებისაგან განსხვავებით პიროვნების ანატომიური ნიშნები შეიმჩნევა, როგორც მოძრაობაში, ისე უმოძრაობაში. ამ სახის ნიშანთა ერთობლიობას, პირველ რიგში მიეკუთვნება: პიროვნების სიმაღლე, სხეულის აგებულება, თავის ფორმა, სახის მოყვანილობა და სხვ.

გარეგნობის ნიშნებით პიროვნების იდენტიფიკაციას ხელს უწყობს აგრეთვე პიროვნების ცხოვრებაში მომხდარი რაიმე გარემოებით მის სხეულზე აღმოცენებული და ანატომიურ ნიშნებს შერწყმული მთელი რიგი ისეთი ნიშნები, როგორიცაა: სხეულზე რაიმე სახის ღრმა ჭრილობა, ხელის ან ფეხის მოკვეთა, ყბის, ნიკაპისა და ცხვირის გამრუდება, ერთი რომელიმე თვალის დაკარგვა, მხედველობის ძლიერი დაზიანება, სხეულზე რაიმე სახის ნიშნების ამოკვეთა სვირინგებისა და სხვა ნიშნების სახით და მათი ურთიერთგანლაგება (იხ. სურ. 50.) და სხვ.

სურ. 50.

პათოლოგიური გზით წარმოქმნილი ზოგიერთი ზემოაღნიშნული სახის ანომალია შეიძლება იყოს როგორც ანატომიური ნიშნებს მიკუთვნებული, ისე ფუნქციონალური სახის ნიშნებისათვის დამახასიათებელი სხვა რაიმე ნიშანი. კერძოდ, მაგიდასთან ჯდომის დროს თავის კეფაზე მარცხენა ან მარჯვენა ხელის თითებით თმების ქექვა, ხელის თითებით ულვაშების სისტემატური გასწორება, ენაბორძიკობა, სხვადასხვა სახის ექსტიკულაცია და სხვ.

ანატომიური ნიშნებიდან, ანუ ადამიანის სხეულის ცალკეული ნაწილებიდან ერთ-ერთი მნიშვნელოვანთაგანია სახის ფორმა და მასზე არსებული ნაწილების ურთიერთგანლაგება და მოცულობა. ამასთან იგი მნიშვნელოვანია იმითაც, რომ თვალსაჩინოა და თანაც მისი ცალკეული ნაწილები — ცხვირი თავისი ფორმით სახის დანარჩენ ნაწილებთან შეფარდებითა და მდებარეობით საკმაოდ სერიოზულ დამახასიათებელ საიდენტიფიკაციო ნიშნებს წარმოქმნის. იგი გავლენას ახდენს აგრეთვე სახის ასიმეტრიაზე და სხვ.

ასევე, კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშანთა სიმრავლით გამოირჩევა ყურები და სხვა დანარჩენი ნაწილები. სახის აგებულების ეს ანატომიური ნიშნები კარგადაა შესწავლილი კრიმინალისტების მიერ და სწორედ ამიტომ, რომ პირის სამოსაცნობო ფოტოგრაფიებს აწარმოებენ პროფილში ანუ გვერდითი მხრიდან და ანფასში ანუ წინა მხრიდან უქედოდ.

ადამიანის სხეულის ცალკეული ნაწილების დამახასიათებელ წარმოებს არა მარტო მათი სიდიდით, ფორმით, მდებარეობითა და ფერით, არამედ მათი ურთიერთგანლაგებითა და შეფარდებით. სწორედ ამ პრინციპით წარმოებს სიტყვიერი პორტრეტის შედგენა და მისი გამოყენება საგამოძიებო-საექსპერტო პრაქტიკაში. კერძოდ, სიტყვიერი პორტრეტის შედგენის დროს სხეულის საერთო და ცალკეული ნაწილების დასახასიათებლად იყენებენ სამწევროვან, ხუთწევროვან, შეიშვეროვან და ცხრაწევროვან აღწერას.

მაგალითად, ადამიანის სხეულის (ტანის) ფორმის მიხედვით ცხრაწევროვან აღწერას აწარმოებენ შემდეგნაირად: ტანწერილი, ძალიან წერილი, საშუალო, მსხვილი, ძალიან მსხვილი, გამხდარი, ძალიან გამხდარი, მსუქანი და ძალიან მსუქანი. ადამიანის სიმაღლეს ხუთწევროვანი აღწერით: — დაბალი, ძალიან დაბალი, საშუალო, მაღალი და ძალიან მაღალი. უფრო მარტივად, ანუ სამწევროვნად: — დაბალი, საშუალო და მაღალი.

§3. ადამიანის გარეგნობის ნიშნების კლასიფიკაცია და მათი აღწერის ზოგადი დამახასიათებლობა

ა) ადამიანის გარეგნობის ნიშნების კლასიფიკაცია. ადამიანის სხეულის დამახასიათებელი გარეგნობის ნიშნები პირობითად შეიძლება დაიყოს ოთხ ძირითად ჯგუფად: ანატომიური ნიშნები; ფუნქციონალური ნიშნები; თვალსაჩინო ნიშნები და ნაკლებად თვალსაჩინო (ხილვადი) ნიშნები. აქედან თავიანთი სიმრავლის მიხედვით ჭარბობს ანატომიური ნიშნები, რომელთა უმრავლესობა, იმავდროულად, ხასიათდება თავისი თვალსაჩინოებით.

ანატომიური სახის თვალსაჩინო ნიშნები შეიძლება პიროვნებას ჰქონდეს თანდაყოლილი ან ცხოვრებაში შეძენილი. მაგალითად, თანდაყოლილი შეიძლება იყოს ისეთი თვალსაჩინო ანატომიური ნიშნები, როგორიცაა: კუზი, ხელებზე ხუთი თითის მაგიერ ექვსი თითის არსებობა, სახეზე დიდი ხალი, სხვადასხვა ფერის თვალები და სხვ.

ანატომიური სახის თვალსაჩინო ნიშნები პიროვნებას შეიძლება მიღებული ჰქონდეს აგრეთვე რაიმე სახის მძიმე ტრამვით, კერძოდ, ისეთი მყარი თვალსაჩინო დაზიანება, როგორიცაა: სიკოჭლე, ან ფეხის მოკვეთა, სახეზე დიდი წარუხოცელი ნაჭრილობები და სხვ.

ნაკლებად თვალსაჩინო ნიშნებიც ადამიანის ანატომიურ სხეულზე არსებული ისეთი ნიშნებია, რომლებიც მოცემული პირის სხეულზე აღმოცენდა დაბადებიდანვე ან შემდეგ შეიძინა ცხოვრებაში და თავისთავად თვალსაჩინოა, მაგრამ დაფარულია ტანსაცმლით და ამიტომ ჩაცმულ მდგომარეობაში შეუმჩნეველია. მათი ნახვა შესაძლებელია მხოლოდ პირის გახდილ მდგომარეობაში ან საცურაო კოსტუმში. ასეთ შედარებით მყარ ნიშნებს მიეკუთვნება ადამიანის წელს ზემოთ არსებული ისეთი ნიშნები, როგორიცაა: ხალი ან ცხოვრებაში შეძენილი ნაპოერაციები; ნაჭრილობები, სხვადასხვა სახის ამოქარგული სვირინგები, წარწერები და სხვ.

რაც შეეხება ფუნქციონალურ ნიშნებს, ისინი თვალსაჩინოა მხოლოდ ადამიანის მოძრაობის დროს, კერძოდ, იგი ვლინდება სიარულში, ხელების უჩვეულო ქნევაში, რაიმე სახის ფესტიკულაციაში და სხვ.

პიროვნების გარეგნობის დამახასიათებელი ზემოაღნიშნული ნიშანთა კლასიფიკაციის გარდა, პიროვნების დადგენის მიზნით გამოიყენება აგრეთვე სხეულის ცალკეული ნაწილების დაყოფა შესაბამისი საიდენტიფიკაციო ნიშანთა სპეციალური კლასიფიკაციის ზოგადი და კერძო ნიშნების სახით.

ზოგად ანატომიურ ნიშნებად მიჩნეულია ადამიანის სიმაღლე, სხეულის ანუ ტანის აღნაგობა, თავის მოცულობა და ფორმა, კანისა და თვლების ფერი, თმის განლაგება და ფერი, კისრის ფორმა და მოცულობა, გულმკერდისა და მხარბეჭის ფორმა და მოცულობა, ხელებისა და ფეხების სიგრძე და მათი დამახასიათებელი ნიშნები. აგრეთვე მოძრაობაში გამოხატული ზოგიერთი ფუნქციონალური ნიშანი.

სხეულის ამ ზოგადი ნიშნების დასახასიათებლად ოპერატიული მიზნებისათვის იყენებენ სამ ან ხუთწევროვან დაყოფას, საექსპერტო პრაქტიკისათვის კი შვიდ, ცხრა და უფრო მეტ წევროვნად დაყოფის სისტემას.

ადამიანის სხეულის ზოგადი ანატომიური ნიშნები, ხუთწევროვანი აღნიშვნით, შემდეგნაირად ხასიათდება:

ადამიანის სიმაღლე: დაბალი, ძალიან დაბალი, საშუალო სიმაღლის, მაღალი, ძალიან მაღალი;

ტანის აღნაგობა: ტანწვრილი, ძალიან წვრილი, საშუალო, გამხდარი, მსუქანი;

თავის მოცულობა: პატარა, ძალიან პატარა, საშუალო, დიდი, ძალიან დიდი;

კისრის სიგრძე: მოკლე, ძალიან მოკლე, საშუალო, გრძელი, ძალიან გრძელი;

კისრის ფორმა: წვრილი, ძალიან წვრილი, საშუალო სისქის, მსხვილი, ძალიან მსხვილი;

გულმკერდი: შეზნექილი, ძალიან შეზნექილი, საშუალოდ სწორი, ცოტა წინწამოწეული, ამობურცული;

მხრები: ვიწრო, ძალიან ვიწრო, საშუალო, ფართო, ძალიან ფართო;

ხელების (მკლავების) სიგრძე: მოკლე, ძალიან მოკლე, საშუალო სიგრძის, გრძელი, ძალიან გრძელი;

ფეხების საერთო დახასიათება: სწორი, არასწორი, გრძელი, საშუალო, მოკლე;

ფეხების სიგრძე: მოკლე, ძალიან მოკლე, საშუალო, გრძელი, ძალიან გრძელი;

ზემოაღნიშნული სახის ზოგადი ანატომიური ნიშნები მხოლოდ ზოგად წარმოდგენას გვაძლევს საძიებო პირის შესახებ და ამდენად მარტოდენ ამ ნიშნების დამთხვევით არ შეიძლება ვიმსჯელოთ პიროვნების იდენტობაზე. პიროვნების იდენტიფიკაციისათვის საჭიროა მოხდეს აგრეთვე სიტყვიერ პორტრეტში აღწერილი საძიებო პირის კერძო ანატომიური და ფუნქციონალური ნიშნების დამთხვევა.

პიროვნების გარეგნობისათვის დამახასიათებელი **კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნები** თავიანთი წარმოშობისა და მიხედვით შეიძლება იყოს როგორც თანდაყოლილი ისე, ცხოვრებისეულ პირობებში შეძენილი. თანდაყოლილად მიჩნეულია ისეთი მყარი ანატომიური ნიშნები, როგორიცაა ფიზიკური ანომალიები: კუზი, ხელის თითების

ნაკლებობა ან მეტობა, ან ხელისა და ფეხების თითების შეტყუება, თავის კეფის ჩალუნულობა ან ამობურცულობა, სხვადასხვა სახისა და ფორმის ხალების არსებობა და სხვა.

სტატისკური ნიშნები პიროვნებას შეიძლება აღმოუცენდეს აგრეთვე ცხოვრების პირობებში ავადმყოფობის ან რაიმე უბედური შემთხვევის შედეგად, როგორცაა, მაგალითად, სახეზე ნაყვავილარი ადგილების დარჩენა ან სახეზე ფართო ღია ჭრილობა, სხეულის რომელიმე ნაწილის (ხელის ან ფეხის) დაკარგვა, კანზე აღმოცენებული შავი მყარი ლაქები, სვირინგები, წარწერები და სხვ.

ადამიანის კერძო ნიშნებად ზოგჯერ გვევლინება მისი ცხოვრების პროცესში ჩამოყალიბებული მისთვის დამახასიათებელი და სხვებისაგან განმასხვავებელი მთელი რიგი ფუნქციონალური ნიშნებიც, რაც უმეტესწილად ვლინდება პირის ზეპირმეტყველებაში, ხმის ტემბრში, ქესტიკულაციაში, დგომისა და სიარულის მანერაში, თავის შეკავებისა და დაჭერის თავისებურებაში, ლაპარაკის კილოსა და ენაბორძიკობაში და სხვა მთელ რიგ თავისებურებაში.

მაგალითად, ადამიანის ხმა თავისი სიძლიერით შეიძლება იყოს: სუსტი, ძალიან სუსტი, საშუალო, ძლიერი, წკრიალა, ყრუ, სუფთა, ბოხი, ხრიალა. ლაპარაკის მიხედვით კი შეიძლება იყოს: ნელი, დინჯი და აუჩქარებელი, ჩქარი, წყნარი, მგზნებარე და აღვზნებადი, მკაფიო და არამკაფიო, ცალკეული სიტყვების ჩაყლაპვით, ენაჩლიქობითა და ბორძიკობით და სხვ.

პიროვნების გაიგივების საქმეში შეიძლება გარკვეული როლი შეასრულოს აგრეთვე მისმა ჩაცმულობამ, ტანსაცმელმა და მისმა თანმდევა ნიშნებმა. განსაკუთრებით გვაძის ამოცნობასთან დაკავშირებით. ამიტომ საკმაოდ დეტალურად უნდა აღიწეროს გვაძზე არსებული ტანსაცმელიც, მისთვის დამახასიათებელი მთელი რიგი თავისებურებებითა და თანმიმდევრობით.

გარეგნობის ნიშნებით პიროვნების დასადგენად საჭიროა ვიცოდეთ და გამოვიყენოთ არა მარტო ადამიანის სხეულის ზემოთ აღწერილი ზოგადი და კერძო ნიშნები, არამედ ადამიანის სხვა დანარჩენი კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნების აღწერა-გამოკვლევაც მათი თავისებურებების გათვალისწინებით. ამ მიზნით შემუშავებუ-

ლია პიროვნების გარეგნობის საერთო და კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნების აღწერის წესი, რომლის თანახმად ადამიანის სხეულის აგებულება იზომება სანტიმეტრებში. ხოლო თუ ასეთი შესაძლებლობა არაა, იგი განისაზღვრება სამწევროვანი ნიშანდობლივი მეთოდით. კერძოდ, მამაკაცების სიმაღლე წარმოსახვით განისაზღვრება შემდეგი სამწევროვანი დაყოფით:

საშუალო – 160-დან 174 სმ-მდე; მაღალი – 174 სმ-ს ზევით.

ქალებისათვის ეს ციფრული მონაცემები მცირდება ზუთი სანტიმეტრით.

რაც შეეხება ადამიანის სხეულის (ტანის) აგებულებას, იგი განისაზღვრება იმისდა მიხედვით, თუ როგორია ძელისა და კუნთოვანი ნაწილის საერთო აგებულება – ძლიერია, საშუალო, თუ სუსტი. სიმსუქნის მიხედვით კი – გამზდარი, საშუალო და სრული.

ამრიგად, გარეგნობის ნიშნებით პიროვნების დადგენა წარმოებს მისთვის დამახასიათებელი ისეთი ზოგადი და კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნებით, როგორცაა:

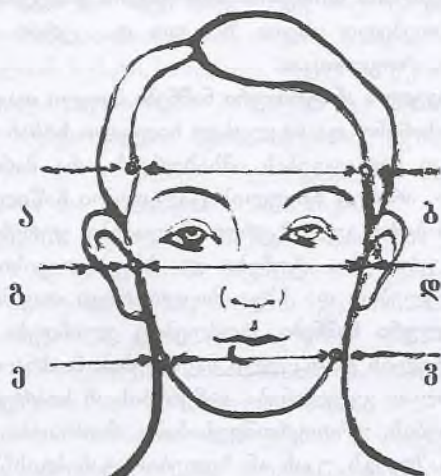
1) **ადამიანის სხეულის ანატომიური ნიშნები** მთელი თავისი განსაკუთრებული, თვალსაჩინო და ნაკლებად ხილვადი ნიშან-თვისებები, რომელთაგან ცალკე ყურადღებას იმსახურებს არა მარტო ტანის საერთო აგებულება, არამედ სხეულის ცალკეული ნაწილები (თავი, სახე, კისერი, მხარ-ბეჭი, გულ-მკერდი, მკლავები, ყურები, ცხვირი, ნიკაპი, თვალები, კბილები, ტუჩები და სხვ.) თავისი ფორმით, მოცულობით, აგებულებით და სხვა მთელი რიგი თავისებურებით.

2) **ფუნქციონალური ნიშნები**, რომლებიც ვლინდება ადამიანის მოძრაობისა და სხეულის ცალკეული ნაწილების მოძრაობაში. ასეთ ნიშნებად უმეტესწილად გვევლინება: გაჩერების ან სიარულის დროს ხელებისა და ფეხების ურთიერთშეუსაბამო მოძრაობა, დონჯის გაკეთება, ხელების ზურგს უკან ან ხელების ტანისგანსწვრივ დაჭერა, პატარა ან დიდი ნაბიჯებით სიარული, მარჯვენა ან მარცხენა ფეხით სივარდლე, ჯოხით ან ფავარჯნებით სიარული; სახის მიმიკებით, თვალებით, წარბებით, ხელის მოძრაობით და მოძრაობის სხვა სახით შესრულებული ქესტიკულაცია და სხვ.

3) პიროვნების კუთვნილი მატერიალური ნივთები და ჩაცმულობა (ტანსაცმელი, ფეხსაცმელი, ქუდი და სხვ.).

ბ) ადამიანის გარეგნობის ნიშნების აღწერის ზოგიერთი თავისებურება. ამ ნიშნებიდან, პირველ რიგში ყურადღებას იმსახურებს ოპერატიულ-სამძებრო (დეტექტივების) საქმიანობისა და პორტრეტული ექსპერტიზისათვის საჭირო ადამიანის თავისა და სახის ფორმის და მისი ცალკეული ნაწილებისათვის დამახასიათებელი მდიდარი საიდენტიფიკაციო ნიშნები, რომელთაგან განსაკუთრებით აღსანიშნავია ადამიანის თავისა და სახის ისეთი მნიშვნელოვანი ნიშან-თვისებები, როგორიცაა:

1. ადამიანის სახის საერთო ფორმა ანფასში, ანუ სახის წინა მხრიდან იყოფა სამ ძირითად ნაწილად: ა) თხემის ძვალი; ბ) ღაწვის ძვალი; გ) ყბების კუთხოვან წერტილებზე გამავალი წარმოსახვითი ხაზის თავისებურება (იხ. სურ 51.).

სურ. 51. ადამიანის სახის საერთო ფორმა ანფასში. აბ - თხემის ძვალზე გამავალი წარმოსახვითი ხაზი, გდ - ღაწვის ძვალზე გამავალი ხაზი. გვ - ყბების კუთხოვან წერტილებზე გამავალი წარმოსახვითი ხაზი.

სურ. 51. სახის საერთო მოცულობა

ა) დიდი ბ) პატარა

სურ. 51. სახის კონტურები პროფილში:

ა) სწორი, ბ) გამოშვებული, გ) შეწეული.

ადამიანის სახის ანფასის საერთო ფორმის წარმოსახვად იყენებენ გეომეტრიული სახის ფორმის მსგავს გამოთქმას. ამისდა შესაბამისად, ერთიმეორისაგან განასხვავებენ: ოვალური ფორმის სახეს; მრგვალი ფორმის სახეს, სწორკუთხოვან სახეს; სამკუთხოვან, კვადრატულ და რომბის ფორმის სახეს (იხ. სურ. 52.);

შუბლი – ხასიათდება სიმაღლით, სიგანით, მღებარეობით, კონტურებითა და მისთვის დამახასიათებელი სხვა თავისებურებებით.

პროფილში შუბლი სიმაღლის მიხედვით შეიძლება იყოს დაბალი, საშუალო და მაღალი. შუბლის სიმაღლე განისაზღვრება თავზე თმის ფუძის შუა ხაზიდან ცხვირზე გადასვლის დასაწყისამდე არსებული მანძილით. თავისი მოცულობითა და მღებარეობით იგი შეიძლება იყოს მაღალი, საშუალო და დაბალი სიმაღლისა. ამასთან, მისი სიმაღლე განისაზღვრება ცხვირის, სახისა და ტუჩის სიმაღლესთან მიმართებით.

სურ. 52. სახის საერთო ფორმა ანფასში:
ა) მრგვალი. ბ) ოვალური. გ) სამკუთხოვანი, დ) კვადრატული, ე) სწორკუთხოვანი. ვ) რომბისებური

შუბლის სიგანე განისაზღვრება საფეთქლებს შორის მოთავსებული მანძილით. ამისდა მიხედვით, შუბლი შეიძლება იყოს ვიწრო, საშუალო და ფართო.

მღებარეობის მიხედვით შუბლი შეიძლება იყოს უკან შეთლილი ანუ უკან გადაწეული, ვერტიკალური ან წინ დახრილი. აგრეთვე ბრტყელი და ამოზრცული (იხ. სურ. 53.).

სურ. 53. შუბლის მღებარეობა
ა) ვერტიკალური. ბ) გამოშვებული, გ) უკან შეთლილი.

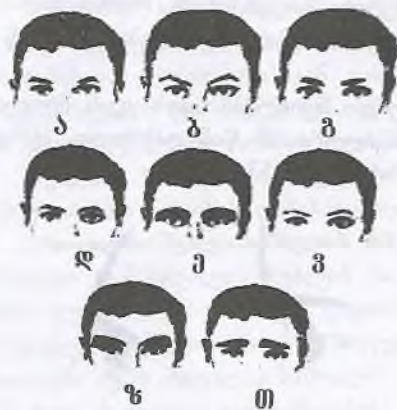
წარბები: ერთიმეორისაგან განასხვავებენ წარბებს სიგრძის, სიგანის, სიხშირის, მიმართულების და მისთვის დამახასიათებელი ცალკეული კონტურების მიხედვით. წარბების დამახასიათებელი ყველა ნიშანი შეიმჩნევა მხოლოდ სახის ანფასში, ანუ სახის წინა მხრიდან.

სიგრძის მიხედვით წარბები შეიძლება იყოს მოკლე, საშუალო და გრძელი.

სიგანის მიხედვით წარბები შეიძლება იყოს ვიწრო, საშუალო და ფართო.

წარბები სიხშირის მიხედვით შეიძლება იყოს თხელი, საშუალო და სქელი.

მიმართულების მიხედვით წარბები შეიძლება იყოს: პორიზონტალური, შიგნით შეზნექილი და გარედან გადმოზნექილი. კონტურების მიხედვით წარბები შეიძლება იყოს რკალისებური, სწორხაზოვანი, წვეტილი და კლაკნილი (იხ. სურ. 54.).

სურ. 54. წარბების ფორმა, სიგრძე და მოცულობა.
ა) საშუალო, ბ) გრძელი, გ) მოკლე
სისქის მიხედვით:
დ) საშუალო, ე) ფართო, ვ) ვიწრო.
ზ) საფეთქლის მიმართულებით გაფართოებული, თ) საფეთქლისკენ შევიწროებული.

სურ. 54. წარბების ფორმა: სიგრძის, სიგანის, სისქის, მიმართულებისა და ერთიმეორისაგან დაცილების მანძილის მიხედვით.

- ა) სწორხაზოვანი, ბ) რკალისებრი, გ) კლაკნილი, დ) შეტეხილი, ე) სამკუთხოვანი, ვ) პორიზონტალური. ზ) შიგნით შეზნეული, თ) გარეთ გადმოზნეული, ი) ერთიმეორისაგან მცირე მანძილით დაცილებული, ლ) ერთიმეორისაგან დიდი მანძილით დაცილებული.

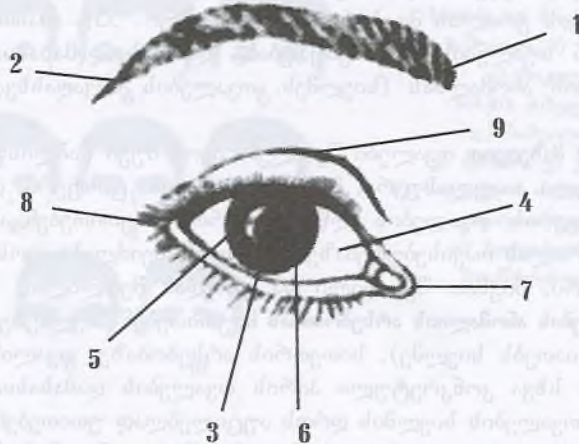
თვალის ალწერის დროს უპირველესად მიუთითებენ მის ფერსა და თვალის ჭრილის მდებარეობაზე (იხ. სურ. 55). ამასთან, იქვე აღნიშნავენ თვალის თავისებურებასა და მის დამახასიათებელ რაიმე სახის ანომალიას (სიელმეს, თვალის სხვადასხვა ფერს და სხვ.).

ფერის მიხედვით თვალები შეიძლება იყოს მუქი წაბლისფერი ან შავი, ნათელი, თაფლისფერი, მომწვანო ფერის, ცისფერი, ლურჯი ან რუხი ფერის. თვალის ალწერის დროს მიუთითებენ აგრეთვე თვალის ჭრილის თავისებურებაზე, რომელიც შეიძლება იყოს პორიზონტალური, შიგნით შეთლილი და გარედან შეთლილი.

თვალის ანომალიის არსებობისას მიუთითებენ სიელმეზე (როცა პირს ახასიათებს სიელმე), სითეთრის არსებობაზე, თვალის პროტეზე და სხვა კონკრეტული პირის თვალის დამახასიათებელ ნიშნებზე. თვალის სიელმის დროს აუცილებლად უთითებენ იმაზე, იგი დამახასიათებელია ერთი რომელიმე (მარჯვენა ან მარცხენა) თვალისათვის, თუ ორივესთვის. ამასთან, უნდა მიეთითოს, როგორია ელამი თვალის დამოკიდებულება ერთმანეთთან მიმართებით, ერთი თვალი განცალკევებულად იხრება მეორისკენ, თუ პირიქით, განცალკევებულად იხრება თვალის ჭრილისაკენ და სხვ.

სურ. 55. თვალის ღია ჭრილი სიდიდების მიხედვით:
ა) საშუალო, ბ) დიდი, გ) მცირე

სურ. 55. თვალის ნაწილებისა და წარბის სქემატური გამოსახულება.

- 1) წარბის თავი. 2) წარბის ბოლო. 3) თვალის გუგა. 4) ცილოვანი გარსი 5) გუგის პერიფერიული ნაწილი. 6) ცისარტყელასებური გარსი. 7) თვალის შიდა კუთხე. 8) თვალის გარე კუთხე. 9. ზედა ქუთუთი.

ცხვირი: ცხვირის აღწერის დროს უნდა აღინიშნოს ცხვირზე გადასვლის სიღრმე, სიმაღლე, ცხვირის სიგანე, ამოშვერილობა, ცხვირის ზურგის მოხაზულობა და ცხვირის ფუძის მდებარეობა. (იხ. სურ. 56.)

სიმაღლის მიხედვით ცხვირი შეიძლება იყოს: დაბალი, საშუალო, მაღალი;

სიგანის მიხედვით ცხვირი შეიძლება იყოს: ვიწრო, საშუალო სიგანის და ფართო;

ცხვირი გამოშვერილობის მიხედვით შეიძლება იყოს: პატარა ანუ მცირე, საშუალო და დიდი;

ცხვირის ფუძე თავისი მდებარეობით შეიძლება იყოს: ჰორიზონტალური, ზემოთ აწეული ან ჩამოშვერილი.

სურ. 56. ცხვირის შუბლთან მიერთების სიღრმე

- ა) საშუალო, ბ) დიდი, გ) მცირე

სურ. 56. ცხვირის ფუძის მდგომარეობა

- ა) ზემოთ აწეული, ბ) ჰორიზონტალური, გ) ქვემოთ ჩამოშვერილი

სურ. 56. ცხვირის ნაწილები

- 1) ცხვირის შუბლთან შემაერთებელი ტენილი. 2) ცხვირის ზურგი, 3) ცხვირის წვერი. 4) ცხვირის ფუძე. 5) ცხვირის ფრთა 6) ცხვირის ნესტო, აბ - ცხვირის სიგრძე

ტუჩების აღწერისას ყურადღება ექცევა ტუჩების სისქეს და გამოშვერილობას. ამასთან, იგი შეიძლება იყოს მსხვილი და თხელი. (იხ. სურ. 57.)

პირის აღწერის დროს ყურადღება ექცევა პირის სიდიდესა და მისი კუთხეების მდებარეობას. პირი სიდიდის მიხედვით შეიძლება იყოს პატარა, საშუალო და დიდი. რაც შეეხება კუთხეებს, იგი შეიძლება იყოს ჰორიზონტალური, ზემოთ აწეული და ქვემოთ ჩამოწვერილი. (იხ. სურ. 58.).

სურ. 57. ტუჩების ზაზის კონტურები

ა) სწორხაზობრივი, ბ) რკალისებური, გ) ტალღისებური. დ) შეტეხილი.

სურ. 58. პირის შეფარდებითი სიდიდე

ა) საშუალო, ბ) დიდი, გ) პატარა

ნიკაპის აღწერის დროს ყურადღება ექცევა მის სიმაღლეს, სიგანეს, მდებარეობას, დახრილობას, გამოშვერილობას და მის ქვედა მხარის ფორმასა და მოხაზულობას. ნიკაპის სიმაღლე ფასდება პროფილში და მოცულობის მიხედვით იგი შეიძლება იყოს დაბალი, საშუალო და მაღალი. ასევე, ნიკაპის სიგრძე განისაზღვრება ფასადში და იგი შეიძლება იყოს ვიწრო, საშუალო სიგანის ან ფართო (იხ. სურ. 59).

ნიკაპი თავისი მდებარეობისა და დახრილობის მიხედვით ფასდება პროფილში იმის მიხედვით, უკანა შეთლილი, თუ ვერტიკალური მიმართულებისაა, ან წინ ზომ არაა დახრილი. ამასთან, ნიკაპი პროფილში თავისი მოხაზულობის მიხედვით შეიძლება იყოს ბრტყელი, საშუალოდ გამოშვერილი და შესამჩნევად (კარგად) გამოშვერილი.

ნიკაპის ქვედა მხარე (ფასადში) თავისი მოხაზულობით შეიძლება იყოს მომრგვალებული, სწორხაზოვანი, ან წამახვილებული ანუ წაგრძელებული.

ფორმის მიხედვით ნიკაპი შეიძლება იყოს გაორებული ანუ შუაში არსებული ღარით.

სურ. 59. ნიკაპის სიმაღლე ანფასში.

ა) საშუალო, ბ) დიდი, გ) მცირე

სურ. 59, ნიკაპის სიფართოვე ანფასში.
ა) საშუალო ბ) ფართო გ) ვიწრო

სურ. 59, ნიკაპის ფორმა ანფასში
ა) მომრგვალებული ბ) სამკუთხედი გ) სწორკუთხოვანი

ყურის ნიჟარა უაღრესად საინტერესოა თავისი კერძო საიდენტო-ტიფიკაციო ნიშნების სიუხვით. მისი აღწერის დროს ყურადღება ექცევა მის საერთო სიდიდეს, ფორმას და ნიჟარის გამომწვევილობას (იხ. სურ. 60.).

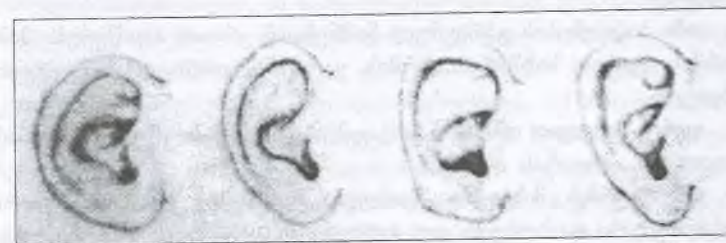
სიდიდის მიხედვით ყურის ნიჟარა შეიძლება იყოს პატარა, სა-შუალო და დიდი.

ფორმის მიხედვით იგი შეიძლება იყოს ოვალური, სამკუთხოვანი, სწორკუთხოვანი და მრგვალი.

ყურის ნიჟარა შედგება ხუთი ამოზნექილი ნაწილისგან და სამი ღრმულისაგან. მისი ამოზნექილი ნაწილებია: ზეუფი, წინა ჭავლი,

სურ. 60. ყურების ჭრილის შეფარდებითი მოცულობა ანფასში
სახესთან მიმართებით. ა) საშუალო ბ) დიდი გ) პატარა

სურ. 60. ყურების ჭრილის ფორმა პროფილში:
ა) მომრგვალებული ბ) ოვალური გ) სწორკუთხოვანი დ) სამკუთხოვანი.

წინა სახური, უკანა სახური და ბიბილო. მისი ღრმულებიდან აღსანიშნავია და აღიწერება: სასმენი ხვრეტილი, ნავისებური და თითისებური ღრმული. აქედან თავისი ნიშნებით ყველაზე დამახა-სიათებელია ყურის ბიბილო, რომელშიც ერთიმეორისაგან არჩევენ: ბიბილოს, წინა ჭავლსა და უკანა სახურს.

ნიჟარის წინა ჭავლი ხრტილოვანია და შედგება ორი რქოვანი ნაკეცისაგან და ავსებს ყურის ნიჟარის შიდა ნაწილს. ნიჟარის სიბრტყის მიმართ წინა ჭავლი თავისი ფორმის მიხედვით შეიძლება იყოს შეწეული, საშუალო ან ამოწეული სახით.

უკანა სახური არის ყურის ნიჟარის პატარა ბრტილოვანი ნაწილი, რომელიც უშუალოდ ბიბილოს ზემოთ მდებარეობს. თავისი ფორმის მიხედვით ეს უკანა სახური შეიძლება იყოს ჩაზნექილი, სწორი ან ამოზნექილი სახის.

ყურის ბიბილოს ფორმიდან ერთიმეორისაგან განასხვავებენ: სამკუთხოვანს, როცა იგი ლოყას მახვილი კუთხით უერთდება; მართკუთხოვანს, როცა იგი ლოყას მართი კუთხით ერთვის და ოვალურს.

ბიბილო, თავისი ზომის მიხედვით შეიძლება იყოს პატარა, საშუალო და დიდი. ბიბილოს თავისებურებად მიჩნეულია აგრეთვე: ნახვრეტი და ღრმა ღარი, რომელიც გადის მთელი მის ზედაპირის გასწვრივ.

თმა პიროვნების გარეგნულ ნიშნებთან ერთად აღიწერება მისი ფორმის, ფერის, სიხშირის, ზომის, ვარცხნილობის, თმის შეკრეჭის მიხედვით.

ფერის მიხედვით თმას განასხვავებენ: შავს, წაბლისფერს, თეთრს, მოთეთროს, ჭაღარას და ქერას.

თმა ფორმის მიხედვით შეიძლება იყოს ხვეული, პირდაპირი, ტალღისებური და ხუჭუჭა. თუ პიროვნებას აქვს ჭაღარა თმები, უნდა მიეთითოს სიჭაღარავის ხარისხზე. თმები ერთიმეორისგან განიჩევა აგრეთვე თავიანთი სიხშირით და ამის აღწერის დროს ასევე უთითებენ ხშირი, თხელი, საშუალო სიხშირის. აქვე უნდა მიეთითოს იმაზე, ატარებს თუ არა პირი წვერს, უღვაშებს და როგორია მისი თმის, წვერისა და უღვაშების შეკრეჭის ფორმა და სხვ.

კბილების აღწერის დროს უნდა მიეთითოს კბილების რაოდენობაზე, ურთიერთგანლაგების ფორმაზე, იმაზე, თუ რამდენი კბილი აკლია ან რამდენი კბილი აქვს შეცვლილი ვერცხლის ან ოქროს-ფერი ლითონით ან ოქროთი და სხვ.

კბილების ასეთი აღწერის აუცილებლობა გამოწვეულია იმით, რომ იგი შეიძლება გამოყენებული იქნეს უცნობ პირთა გვაშების დასადგენად.

გ) საძიებო პირის¹ გარეგნობის ნიშნების მონაცემების მიღებისა და სიტყვიერი პორტრეტის შედგენის ზოგიერთი თავისებურება. საძიებო პირის გარეგნობის ნიშნების შესახებ სათანადო ინფორმაცია შეიძლება მიღებულ იქნეს სხვადასხვა საშუალებებით, იმისდა მიხედვით, თუ სად, როდის და რა გარემოებასა და პირობებში მოხდა გამოძიებისაგან მისი მიმალვა. აგრეთვე იმაზე, თუ ვინაა საძიებო პირი — უგზო-უკვლოდ დაკარგული, თუ ამოუცნობი გვაში და სხვ.

გამოძიებისაგან მიმალვაში მყოფი პირის გარეგნობის ნიშნების შესახებ ინფორმაცია შეიძლება მივიღოთ მოცემული საძიებო პირის მიერ დანაშაულის ჩადენის მომენტში ან მის შემდეგ შემსწრე პირებისაგან; გამოძიების პროცესში სხვადასხვა საგამოძიებო მოქმედების შესრულების ოქმებიდან, ან სასჯელაღსრულებით დაწესებულებაში მის შესახებ არსებული მასალებიდან ის ნაწილი, რომელიც ეხება საძიებო პირის დამახასიათებელ გარეგან ნიშნებს; საავადმყოფოში გაკეთებულ ჩანაწერებიდან, თუ იგი იმყოფებოდა იქ სამკურნალოდ, ასეთივე მონაცემები შეიძლება მიღებული იქნეს სტომატოლოგიური განყოფილებიდან, სასწავლებლიდან, სამუშაო ადგილზე არსებული მისი დოკუმენტებიდან და თანამშრომლებისგან, საყოფაცხოვრებო მომსახურების სალონების თანამშრომლებისგან, სადაც მას რაიმე სახით ჰქონდა კავშირი და სხვ.

საძიებო პირის დადგენის საქმეში გარკვეული დახმარება შეიძლება გაგვიწიოს მისი ჩაცმულობის თავისებურებათ შესახებ მიღებულმა ინფორმაციამაც.

თავის მხრივ, მიღებული ინფორმაციაც შეიძლება იყოს სხვადასხვა ფორმისა და სახის. კერძოდ, წერილობით აღწერილი მისი გარეგნობის ნიშნები, დაინტერესებული პირის მიერ თავის ბლოკნოტში, უბის წიგნაკში, დღიურში ან დანაშაულის — შემზარავი ფაქტის შემსწრე განცდებში მყოფი პოეტის მიერ დაწერილ ლექსში

¹ საძიებო პირის ცნებაში იგულისხმება ყველა, ვისი დადგენაც გამოძიებას აინტერესებს, მათ შორის მიმალვაში მყოფი მართლსაწინააღმდეგო დანაშაულებრივი ქმედების ჩამდენი პირი, ბრალდებული, განსასჯელი, თავისუფლების აღკვეთის მოხდის ადგილიდან გაქცეული მსჯავრდებული, უგზო-უკვლოდ დაკარგული პირი და ამოუცნობი გვაში.

ან რომელიმე მწერლის ნოველაში, ამავე ფაქტის შემსწრე მხატვრის მიერ გაკეთებულ ჩანახატებში და სხვ.

ასევე, შემთხვევის შემსწრე პირებთან ჩატარებული გასაუბრებით ან გამოკითხვით საძიებო პირის გარეგნობის ნიშნების შესახებ შეიძლება მივიღოთ როგორც წერილობით, ისე მათ მიერ გაკეთებული ჩანახატის ან შესაბამისი ალბომებისა და ადამიანის სახის ცალკეული ნაწილების სხვადასხვა ასპექტში შესაცნობად წარდგენით, რომელთაგან განსაკუთრებულ ყურადღებას იმსახურებს მიღებული ინფორმაციის საფუძველზე შედგენილი პორტრეტების, ფოტოსურათებისა და ჩანახატის სახით გაკეთებული საამოსაცნობო პორტრეტების წარდგენა და სხვ.

ზემოაღნიშნული მონაცემების შესაბამისად კრიმინალისტიკურ ლიტერატურაში მიღებულია საძიებო პირის დამახასიათებელი ნიშან-თვისებების ამსახველი სხვადასხვა სახის კომპოზიციური პორტრეტების შედგენა იმის გათვალისწინებით, თუ საიდან და როგორ იქნა მიღებული მონაცემები საძიებო პირის გარეგნობის შესახებ. ამისდა შესაბამისად, ერთიმეორისაგან განასხვავებენ **სუბიექტურ პორტრეტს**, რომელიც მზადდება სხვადასხვა სახის ტექნიკური საშუალებების გამოყენებით ამა თუ იმ პირის წარმოდგენაში საძიებო პირის გარეგნობის ნიშნების მიხედვით; **ნახატ პორტრეტს**, რომელიც მზადდება პროფესიონალი მხატვრების მიერ დაზარალებულის ან დანაშაულებრივი ქმედების შემსწრე პირის მიერ აღწერილი დასადგენი პირის გარეგნობის ნიშნების მიხედვით; **ნახატ კომპოზიციურ პორტრეტს**, რომელსაც ადგენენ წინასწარ დამზადებული სახის ცალკეული ნაწილების ელემენტების ფოტოილუსტრაციების ურთიერთსაცდელი შეერთებებით, რომლის მონტაჟისათვის ამჟამად ფართოდ გამოიყენება კომპიუტერული ტექნიკა.

§4. კრიმინალისტიკური პორტრეტული ექსპერტიზა

საგამოძიებო-საექსპერტო პრაქტიკაში არც თუ ისე იშვიათად მიმართავენ პორტრეტულ-კრიმინალისტიკური ექსპერტიზის ჩატარებას ძებნაში მყოფი პირების, აგრეთვე უგზოუკვლოდ დაკარგული პირებისა და ამოუცნობი გვაშების დასადგენად. კვლევის ეს მეთოდი ასევე წარმატებით გამოიყენება ადამიანის თავის ჩონჩხის (თავის ქალას) მიხედვით საძიებო პირის დასადგენად.

მოცემული სახის ექსპერტიზის წარმატებით ჩატარება ბევრადაა დამოკიდებული იმაზე, თუ რამდენად სრულყოფილი მასალებით უზრუნველყოფთ ექსპერტს. მიზანშეწონილია დამზადებული ფოტოსურათები იყოს ყოველგვარი რეტუშის გარეშე, ერთნაირ განათებასა და პირობებში და რაც შეიძლება მეტი რაოდენობის. რათა ექსპერტს შეეძლოს მათგან ექსპერტიზისათვის უკეთესის შერჩევა და მათი ერთი მასშტაბით დამზადება.

ადამიანის გარეგნობის ნიშნებით, ზემოთ განხილული ტერმინოლოგიითა და სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებების გამოყენებით საძიებო პირის სიტყვიერი პორტრეტის შემუშავებისა და ტანზემოთ პროფილსა და ანფასში ერთნაირი ზომით დამზადებული შესადარებელი და გამოსაკვლევი ფოტოსურათები, პირის ერთნაირ პოზაში ერთნაირი ზომისა და ურთიერთმიმართებულ პერიოდში გადაღებული ფოტოსურათების ან პროფილსა და ანფასში უქულოდ გადაღებული 1:7 შეფარებული ზომის ფოტოსურათების მომარჯვების შემდეგ, გამოძიებელმა ან ექსპერტიზის დანიშვნის უფლებით აღჭურვილმა სხვა პირმა უნდა გამოიტანოს დადგენილება ადამიანის გარეგნობის ნიშნებით პიროვნების დადგენის ან პორტრეტულ კრიმინალისტიკური ექსპერტიზის დანიშვნის შესახებ და დადგენილებაში სრულყოფილად ჩამოაყალიბოს ექსპერტის წინაშე გადასაწყვეტად დასმული საკითხები. კერძოდ, ერთი და იგივე პიროვნებაა თუ არა გამოსახული ექსპერტიზის ჩასატარებლად წარმოდგენილ სხვადასხვა დროს გადაღებულ ფოტოსურათებზე ან ექსპერტიზაზე წარმოდგენილ ფოტოსურათებზე ერთი და იგივე

პიროვნება გამოსახული თუ არა და სხვა.

პორტრეტული ექსპერტიზა შეიძლება ჩატარდეს როგორც ცოცხალი პირების, ისე უგზო-უკვლოდ დაკარგული პირებისა და ამოუცნობი გვამების ვინაობის დასადგენად.

ექსპერტიზის ჩატარების პროცესში შერჩევის გზით შეიძლება გამოყენებულ იქნეს კვლევის ისეთი მეთოდები, როგორიცაა „სიტყვიერი პორტრეტის“ გრაფიკული, შედარებითი, განზომილებითი, მათემატიკური და კომპიუტერული კვლევის მეთოდები, რომელთა გამოკვლევის დროს მხედველობაში მიიღება არა მარტო სურათზე აღბეჭდილი პიროვნებისათვის დამახასიათებელ ნიშანთა მარტოოდენ მექანიკური რაოდენობა, როგორც ამას ფიქრობს ზოგიერთი ავტორი¹, არამედ ამ ნიშანთა იშვიათობა, სიმყარე და ფოტოპორტრეტზე გამოსახული მათი თანმიმდევრული განლაგება.

კვლევის ზემოაღნიშნული მეთოდებიდან განსაკუთრებით ფართოდ გამოიყენება ერთი ზომითა და ერთსა და იმავე პოზაში დამზადებული საამოსაცნობო ფოტოსურათების ურთიერთშეთავსების კვლევის მეთოდი, რომლის დროს ანფასში დამზადებულ ფოტოსურათებს ყოფენ შუაზე ან ნაწილობრივ და ათავსებენ შესადარებელ ფოტოპორტრეტს, თვალების, შუბლის, ტუჩების, სახის, თავის ფორმის და სხვა დამახასიათებელ ნიშნებს. ასევე, პროფილში გადაღებულ ფოტოსურათებს ათავსებენ ერთიმეორეზე ნეგატივების ან პოზიტიური გამოსახულებების სახით ან ნაწილობრივ შეათავსებენ ცხვირის, ყურის ნიჟარისა და ბიბილოს ურთიერთდამახასიათებელ ნიშნებს.

შედარებითი კვლევის ამ მეთოდით მიღებული შედეგების საილუსტრაციოდ ფართოდ გამოიყენება სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებები. ამ მხრივ განსაკუთრებით კარგ შედეგებს იძლევა ფოტორობოტის შესადგენი კომპიუტერული დანადგარის ამოქმედება, კიდევ უფრო ფართო მასშტაბური შესაძლებლობები ისახება, მაგ., კომპიუტერული ტექნიკის გამოყენებით საძიებო პირის დადგენა კომპიუტერში შეტანილ რეგისტრირებულ პირთა ფოტოპორტრეტ-

¹ Криминалистика. 3-е издание, Учебник. под редакцией профессора Н. П. Яблокова. М., 2005, стр. 377.

ბის. კომპიუტერის ეკრანზე სრულყოფილი წარმონიშნებით და მასზე შესაბამისი კვლევა-ძიების ჩატარება.

პორტრეტული კვლევის პროცესი კიდევ უფრო მეტ სირთულეებთანაა დაკავშირებული ადამიანის თავის ქალას (ჩონჩხის) აღდგენა სიტყვიერი პორტრეტის მონაცემების მიხედვით. ეს სირთულე პირველ რიგში ეხება იმას, რომ კვლევის პროცესის უშუალო წარმოების დაწყებამდე, პირველ რიგში, უნდა გაირკვეს და დადგინდეს თავის ქალას ჩონჩხის მიხედვით პიროვნების სქესი და მიახლოებითი ასაკი და შემდეგ მისთვის დამახასიათებელი ძვალხრტილოვანი ნაწილების მდგომარეობის შესაბამისად მოხდეს მისი სახის სკულპტურული ჩამოსხმა, შემდეგ, სიტყვიერი პორტრეტის მონაცემების მიხედვით (სახის კანის ფერის, თვალების ფერის, თმის და წარბების ფერის, უღვაშებისა და სხვ.) მისი სრულყოფილი სახით წარმოდგენა, მისგან პროფილსა და ანფასში ფოტოსურათების გადაღება იმავე მასშტაბით, რითაც გადაღებულია პირის შესადარებელი ფოტოსურათი და მათი ურთიერთშედარებითი კვლევის პროცესის ჩატარება ზემოაღნიშნული წესით კომპიუტერული ტექნიკის მაქსიმალური გამოყენებით. მიღებული შედეგების საფუძველზე, თუ ანატომიურ-ტოპოგრაფიული კონტურებისა და ზოგადი ერთიანი ნიშნების გარდა ერთიმეორეს დაემთხვევა მათთვის დამახასიათებელი კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნებიც. ექსპერტი აკეთებს კატეგორიულ დასკვნას, რომ მოცემული გამოსაკვლევი თავის ქალა (ჩონჩხი) მიეკუთვნება ფოტოსურათზე აღბეჭდილ მოცემულ კონკრეტულ პიროვნებას (იხ. სურ. 61.).

საკონტროლო კითხვები

1. რა არის და რას შეისწავლის პიროვნების გაიგივება გარეგნობის ნიშნებით;
2. რაში მდგომარეობს მოცემული თემის არსი და მნიშვნელობა;
3. რა არის გარეგნობის ნიშნებით პიროვნების გაიგივების მეცნიერული საფუძვლები;

სურ. 61. ადამიანის თავის ჩონჩხი სკულპტურული დამუშავების შემდეგ. მისთვის სიტყვიერი პორტრეტით სიციცხლისპროფილი სახის მიცემა და მისგან ერთნაირი ზომით დამზადებული ფოტოსურათის ურთიერთშედარება სიციცხლეში გადაღებულ სამიზნო პირის ფოტოსურათთან.
წიგნიდან: „Криминалистика. Краткая энциклопедия“

4. როგორ კლასიფიცირდება პიროვნების გარეგნობის ნიშნები;
5. რა თავისებურებებით ხასიათდება პიროვნების ანატომიური ნიშნები;
6. რა თავისებურებებით ხასიათდება პიროვნების ფუნქციონალური ნიშნები;
7. რაში გამოიხატება პიროვნების კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნები;
8. რას ნიშნავს და როგორ ხდება სიტყვიერი პორტრეტის შემუშავება;
9. რამდენად შესაძლებელია სიტყვიერი პორტრეტით პიროვნების იდენტიფიკაცია;
10. რამდენად შესაძლებელია ადამიანის თავის ქალას (ჩონჩხის) მიხედვით პიროვნების დადგენა;
11. რა თავისებურებებით ხასიათდება პორტრეტული ექსპერტიზის ჩატარების მეთოდიკა.

თაში XIII. კრიმინალისტიკური რეგისტრაცია

§1. კრიმინალისტიკური რეგისტრაციის ინება, არსი და მნიშვნელობა

კრიმინალისტიკური რეგისტრაცია არის დანაშაულთა გახსნისა და თავიდან აცილების მიზნებისათვის კრიმინალისტიკური მეცნიერების მიერ შემუშავებული საგნებისა და ობიექტების აღრიცხვის მწყობრი სისტემა მათი ნიშან-თვისებების მიხედვით.

კრიმინალისტიკურ ლიტერატურაში და თვით სხვადასხვა დროს გამოცემულ კრიმინალისტიკის სახელმძღვანელოში მოცემული თემა სხვადასხვა სახელწოდებითაა წარმოდგენილი. ზოგან იგი მოხსენიებულია სისხლის სამართლის რეგისტრაციის, კრიმინალისტიკური აღრიცხვის, კრიმინალისტიკური რეგისტრაციის და სხვა სახის დასახელებით. ზოგიერთი ავტორი კრიმინალისტიკურ რეგისტრაციას, კრიმინალისტიკურ აღრიცხვას და სისხლის სამართლის რეგისტრაციას ერთმორესთან აიგივებს და სამივეს ერთნაირი დანიშნულებით მოიხსენიებს¹, რაც ჩემი აზრით, არასწორია და გარკვეულ შეკამათებას იწვევს.

კრიმინალისტიკური რეგისტრაციის სახელწოდებით გაგებულ აღრიცხვას სისხლის სამართლის რეგისტრაციის სახელით მოიხსენიებდნენ კრიმინალისტიკის საგნის სამოქმედო ასპარეზზე გამოსვლის პირველ, საწყის ეტაპზე, როცა კრიმინალისტიკური აღრიცხვა, როგორც კრიმინალისტიკური ტექნიკის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი დარგი, ჯერ კიდევ გარკვეული ჩამოყალიბების პროცესში იყო. იგი დაკავშირებულია იმ პერიოდთან, როცა კრიმინალისტიკის საგნის ისეთი მნიშვნელოვანი განყოფილებები, როგორიცაა ამჟამინდელი კრიმინალისტიკური ტექნიკა და კრიმინალისტიკური ტაქტიკა, მოხსენიებული იყო „სისხლის სამართლის ტექნიკის“ და „სისხლის სამართლის „ტაქტიკის“ სახელწოდებებით. ამჟამად გაბატონებულია ტერმინი „კრიმინალისტიკური რეგისტრაცია“, რომელიც მოიცავს კრიმინალისტიკური მიზნებისათვის საჭირო საგნებისა და ობიექტების

¹ რ. გოგუელიძე, ა. ფალიაშვილი, კრიმინალისტიკა. თბილისი, 2004, გვ. 389.

ბის ინდივიდუალური აღრიცხვის მწყობრ სისტემას მათი ნიშან-თვისებების მიხედვით და მისი მოხსენიება სისხლის სამართლის რეგისტრაციის სახელწოდებით არასწორი და გაუმართლებელია.

ასევე საკამათოა შეხედულება, რომელითაც კრიმინალისტიკური აღრიცხვა, კრიმინალისტიკურ რეგისტრაციასთან შედარებით, უფრო ფართო ცნებადია მიჩნეული. აღრიცხვა ყოველთვის დაკავშირებულია რაიმე ერთგვაროვანი საგნებისა და ობიექტების სპეციალური წესით შემუშავებულ ამა თუ იმ სახის სისტემატიზაციასთან. კრიმინალისტიკური რეგისტრაცია თავისი არსითა და მნიშვნელობით მოიცავს კრიმინალისტიკური მიხედვისათვის ყველა სახის საგნებისა და ობიექტების აღრიცხვის ერთიან მწყობრ სისტემას კრიმინალისტიკურ ტექნიკაში შემუშავებული სპეციალური სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებებით, ხერხებითა და მეთოდებით.

კრიმინალისტიკური მეცნიერების, როგორც დამოუკიდებელი იურიდიული დარგის აღმოცენება-ჩამოყალიბებამდე, ანუ კრიმინალისტიკური რეგისტრაციის შემოღებამდე არსებობდა „დამნაშავეთა რეგისტრაცია“. მაგრამ მას კრიმინალისტიკური მეცნიერებით შემუშავებული რეგისტრაციის არავითარი ნიშანწყალი არ ჰქონდა. იგი წარმოებდა დამნაშავეთა სხეულზე სხვადასხვა სახის წარუხოცელი ნიშნის დადებით. მთელ რიგ შემთხვევებში იგი ატარებდა სიცოცხლის მოსპობისათვის არასაშიში სხეულის ნაწილების მოკვეთის სახეს, რაც კერძოდ, გამოიხატებოდა ხელსა და ხელის თითების მოკვეთაში, ერთი ან ორივე თვალის ამოთხრაში, ყურისა და ცხვირის ჩამოჭრაში ან სხეულის თვალსაჩინო ადგილას რაიმე სახის ნიშნის დადებაში და სხვ.

დამნაშავეთათვის დამატებითი სასჯელის სახით სხეულზე წარუხოცელი ნიშნის დადების შერჩევა, უმეტეს შემთხვევაში, ხდებოდა ჩადენილი დანაშაულებრივი ქმედების სახეობის მიხედვით. მაგალითად, ქურდს მოკვეთდნენ ხელის ერთ ან რამდენიმე თითს ან ხელის მთელ მტევანს მაჯაში;

ჯაშუშობისათვის დამნაშავეს კვეთდნენ ენას ან თვალს სთხრიდნენ; სქესობრივი დანაშაულის ჩამდენს აჭურისებდნენ და სახის თვალსაჩინო ადგილზე – შუბლზე ან ლოყაზე ტატუირე-

ბის სახით უკეთებდნენ სხვადასხვა ფორმით გამოსახულ სასტიკსო ორგანოს და სხვ.

ქურდობაში მხილებულ პირს სხეულის რომელიმე ნაწილის მოკვეთის გარდა ან მის გარეშე, პირველ შემთხვევაში, მაგალითად, რუსეთში შუბლზე გახურებული ლითონით ამოკვეთდნენ ასო „В“-ს, რაც ნიშნავდა „ქურდს“ (Вор). იმავე პირის მიერ მეორედ და შესამდგ ჩადენილი ქურდობისათვის მსჯავრდებულს შუბლის გარდა მარცხენა და მარჯვენა ლოყაზე ასეთივე გახურებული ლითონით ამოკვეთდნენ ასო „В“-ს, რაც იმაზე მითითებდა, რომ მოცემული პირი სამჯერაა ნასამართლევი ქურდობისათვის.

ასევე, მკვლელს შუბლზე გახურებული ლითონით ამოკვეთდნენ დამდას ასო „У“-ს გამოსახულებით, რაც იმას ნიშნავდა, რომ იგი იყო მკვლელობისათვის დასჯილი. თალითსა და მატყურას კი იმავე წესით სახეზე ამოკვეთდნენ ასო „П“-ს, რაც ნიშნავდა სიტყვა „ПЖЕИ“-ს.

დამნაშავეთა რეგისტრაციის ასეთი ბარბაროსული მეთოდები მრავალი საუკუნის განმავლობაში XII-XIX საუკუნის ბოლომდე არსებობდა. ზოგიერთ სახელმწიფოში კი მეოცე საუკუნის პირველ ათეულ წლებამდე გრძელდებოდა.

დამნაშავეთა რეგისტრაციის ამგვარი მეთოდები, როგორც დადგენილია, გაბატონებული იყო ისეთ დიდ სახელმწიფოებშიც კი, როგორიცაა: საფრანგეთი, გერმანია, ინგლისი, თურქეთი, საბერძნეთი, ჩინეთი, რუსეთი და სხვ.

დამნაშავეთა ამგვარ ბარბაროსულ რეგისტრაციასთან კრიმინალისტიკურ რეგისტრაციას არავითარი კავშირი არა აქვს, რადგან ჯერ ერთი, იგი მძევნარებად XII-XIX საუკუნეებში, როცა ჯერ კიდევ კრიმინალისტიკური მეცნიერების ყლორტებიც არ იყო ამოსული. და, მეორეც, მისი პრაქტიკული განხორციელება ხდებოდა ყოველგვარი მეცნიერული კვლევის მეთოდების გამოყენების გარეშე. ამიტომ დამნაშავეთა ამგვარი რეგისტრაციის არსებობა არ შეიძლება მოთავსებული და განხილული იქნეს კრიმინალისტიკური რეგისტრაციის აღმოცენება-განვითარების ჩარჩოებში. იგი მეცნიერული კვლევის ცალკე საგანია.

ზოგად ასპექტში ზემოთ განხილული და გადმოცემული დამწავლეთა რეგისტრაციის ბარბაროსული მეთოდების გაუქმებას თავისთავად მოჰყვა დამწავლეთა რეგისტრაციის ახალი, უფრო ჰუმანური, სრულყოფილი და მეცნიერულად დასაბუთებული ანთროპომეტრიული და დაქტილოსკოპიური მეთოდების ძიება.

კრიმინალისტიკური მეცნიერების აღმოცენებამ, რომელსაც ერთ-ერთ მანათობელ შუქურასავით წინ უსწრებს დაქტილოსკოპიური მეცნიერების აღმოცენება-განვითარება და მისი პრაქტიკული გამოყენება, ადამიანის ხელის თითების ბოლო ფალანგებზე მოთავსებული ქარგების ზოგადი და კერძო ნიშნების მომარჯვებით პიროვნების დადგენის შესაძლებლობა, დღის წესრიგში დადგა ხელის თითების ქარგების მიხედვით დამწავლეთა ახალი რეგისტრაციის შემუშავების აუცილებლობა სპეციალური ხერხებითა და მეთოდებით.

მეცხრამეტე საუკუნის მეორე ნახევარში დამწავლეთა რეგისტრაციისა და მათი შემდგომ დადგენის მიზნით მეცნიერ-მკვლევრებისა და პრაქტიკული მუშაკების მიერ შემუშავებული იქნა დამწავლეთა წერილობითი რეგისტრაციის რამდენიმე სახის, კერძოდ, დამწავლეთა ფოტოალბომის, სიტყვიერი პორტრეტის შედგენის, ანთროპომეტრიული და დაქტილოსკოპიური რეგისტრაციის მეთოდები.

წერილობითი სახის სარეგისტრაციო სისტემა პირველად შემოღებული იქნა მეცხრამეტე საუკუნის მეორე ნახევარში საფრანგეთის პრეფექტურაში, სადაც რეგისტრაციაში ატარებდნენ ყველა მსჯავრდებულს მათი ანბანური და დამახასიათებელი რაიმე განსაკუთრებული სახის ნიშნებზე მითითებით და ჩადენილი დანამაულებრივი ქმედების სახეობისა და შექანიზმის მიხედვით.

როგორც რუსულ ენაზე გამოცემულ კრიმინალისტიკურ ლიტერატურაშია მითითებული, ანალოგიური სახის დამწავლეთა რეგისტრაცია პირველად რუსეთში ნაწილობრივ შემოღებული იქნა 1870 წელს.

ასევე ცნობილია, რომ საერთო წესით წერილობითი რეგისტრაციის შემოღებამდე, ზოგიერთ სახელმწიფოში, კერძოდ, ინგლისში შემოღებული იქნა სპეციალური ცნობარის გამოცემა, სადაც

აღწერილი იყო ციხეში მყოფ დამწავლეთა ბიოგრაფიული მონაცემები მათ მიერ ჩადენილ დანაშაულთა ხერხებზე მითითებით.

წერილობითი რეგისტრაციის შემდგომ სახეობას თან მოჰყვა დამწავლეთა ფოტორეგისტრაცია, რომლის არსი პირველად მდგომარეობდა იმაში, რომ დამწავლეთა აღფაფიტურ ბიოგრაფიულ მონაცემებს თან ერთვოდა მათი ფოტოსურათები. შემდგომში ფოტოგრაფიული პროცესების განვითარებამ დღის წესრიგში დააყენა დამწავლეთა სრული რეგისტრაციის შემოღება სპეციალური ფოტოალბომების სახით. პირველი ასეთი ალბომი შემოღებული იქნა 1874-1876 წლებში პარიზსა და ბერლინის პრეფექტურებში და, როგორც სპეციალურ ლიტერატურაშია მითითებული, 1910 წლისათვის ბერლინში უკვე არსებობდა ამგვარი ალბომის 53 ტომი და მათში რეგისტრირებული იყო 370 ათასზე მეტი დამწავლეთა ფოტოსურათი მათ მიერ ჩადენილ დანაშაულთა სახეობების გათვალისწინებით.

წერილობითი რეგისტრაციის ეს აღფაფიტურ-ფოტოგრაფიული მეთოდი შემდგომში შეიცვალა და განვითარდა დამწავლეთა „სიტყვიერი პორტრეტის“ შედგენის სახით ცნობილი ფრანგი მკვლევრის ა. ბერტილიონის მიერ. მასვე ეკუთვნის დამწავლეთა რეგისტრაციის სისტემის შემოღება და პარიზის პოლიციის სისტემაში დანერგვა „ანთროპომეტრიული“ მეთოდის სახელწოდებით.

„ანთროპომეტრიული“ კვლევის მეთოდის არსი იმაში მდგომარეობს, რომ პიროვნების დადგენა და დამწავლეთა რეგისტრაცია წარმოებდა ადამიანის სხეულის ცალკეული კიდურების გაზომვებისა მიღებული მონაცემებით. რეგისტრაციის ამ მეთოდის ფუძემდებელი ა. ბერტილიონი აზღენდა ადამიანის სხეულის თერთმეტი ნაწილის გაზომვას და ამით მიღებული მონაცემების შეტანას სპეციალური ფორმის სარეგისტრაციო ბარათში. დამწავლეთა რეგისტრაციის ეს რთული, შრომატევადი პროცესი, დამწავლეთა რიცხვითი რაოდენობის სისტემატური ზრდის გამო, კიდევ უფრო გართულდა და პრაქტიკულად შეუძლებელი გახდა მისი ყოველდღიური გამოყენება.

ყოველივე ზემოაღნიშნულის გამო მეცხრამეტე საუკუნის მიწურულში დამწავლეთა დაქტილოსკოპიური რეგისტრაცია უკვე

გაბატონებულ სახეს იღებს მთელ რიგ სახელმწიფოში.

საფრანგეთში დაქტილოსკოპიური რეგისტრაციის შემოღების მიზეზი გახდა ცნობილი ქურდი რეცედივისტის, პერუჯიოს მიერ ლუვრიდან მონალიზას ძვირფასი სურათის მოპარვა. შემთხვევის აღგელზე დარჩენილ სურათის ჩარჩოზე აღმოჩენილ იქნა მისი თითების ანაბეჭდები, მაგრამ ვინაიდან იმ დროს საფრანგეთში დაქტილოსკოპია შემოღებული იყო რეგისტრაციის ანთროპომეტრიულ სისტემასთან კომბინირებულად, პერუჯიოს თითების ანაბეჭდების დროული მოძებნა შეუძლებელი გახდა, რის გამოც იგი დაუსჯელი დარჩა.

პარიზის პოლიციას პერუჯიო ჯერ კიდევ 1903 წელს ჰყავდა დაკავებული, მისი ბარათი ბერტილიონის ბიუროს მომზადებული ჰქონდა, მაგრამ ბერტილიონის დრომოჭმული სისტემის გამო გამოძიებისათვის შეუძლებელი გახდა თითების ანაბეჭდით მისი ბარათის მაშინვე მოძებნა. ამიტომ გამოძიებას მოუხდა ჯერ მოუპარჯებინა პერუჯიოს ათი თითის ანაბეჭდი, შემდეგ კი მოეხდინა შედარებითი გამოკვლევა. მაგრამ პერუჯიო პოლიციაში აღარ გამოცხადდა, რადგან ემზიოდა არ ემზილებინათ ჩაღწილ დანაშაულში. შემდეგ პოლიციის ცდა, მოეძებნათ ქურდი პერუჯიო, ამო აღმოჩნდა. ამ გარემოებამ აიძულა პარიზის პოლიციის პრეზიდენტი, გადაესინჯა ბერტილიონის ბიურო. ამან საფუძველი შეუდგინა ბერტილიონის მიერ შემოღებულ რეგისტრაციის ანთროპომეტრიულ მეთოდს და გზა გაუკაფა წმინდა დაქტილოსკოპიური რეგისტრაციის შემოღებას.

რეგისტრაციის დაქტილოსკოპიური სისტემა შემდგომ შემოღებულ იქნა მსოფლიოს თითქმის ყველა სახელმწიფოში: ბელგიაში, დანიაში, პოლანდიაში, ნორვეგიაში, პორტუგალიაში, შვედეთში, ეგვიპტეში, არგენტინაში, ამერიკის შეერთებულ შტატებში, ავსტრიაში, მექსიკაში, რუსეთში და სხვ.

დაქტილოსკოპიური რეგისტრაცია აშშ-ში პირველად შემოღებული იქნა ნიუ-იორკის ციხე სინგ-სინგში 1903 წელს. მომდევნო 1904 წელს კი აშშ-ის იუსტიციის სამინისტროს მიერ ჩამოყალიბდა სპეციალური დაქტილოსკოპიური ბიურო.

მოსკოვის სამხედრო პოლიციაში პირველად დაქტილოსკოპია გამოყენებულ იქნა 1900 წელს, ზოლო პირველი ოფიციალური საბუთი, რომელიც რუსეთში დაქტილოსკოპიის შემოღებას შეეხება, 1906 წლის 30 დეკემბრის მთავარი საპატიმროს სამმართველოს ცირკულარია, რომლითაც, ყველა ციხეში შეიქმნა დაქტილოსკოპიური ბიუროები. შემდეგ, 1907 წლის 9 აპრილს შინაგან საქმეთა სამინისტროს ორ ცირკულარში აღნიშნული იყო თითების ანაბეჭდების დაშვადებისა და შენახვის შესახებ. იმავე წელს რუსეთში შეიქმნა ცენტრალური დაქტილოსკოპიური ბიურო, რომელშიც წარმოებდა დამნაშავეთა რეგისტრაცია.

უფრო სრულყოფილი სახით რუსეთში დაქტილოსკოპიური რეგისტრაცია შემოღებულ იქნა 1908 წლის 6 ივლისის კანონით „სისხლის სამართლის პოლიციის ორგანიზაციის შესახებ“. ამ კანონით დაქტილოსკოპიის სარეგისტრაციო სისტემა შემოღებულ იქნა რუსეთის ყველა დიდ ქალაქში არსებულ საპოლიციო სამმართველოებთან.

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ სწორედ კრიმინალისტიკური მეცნიერების ამ დარგით გახდა შესაძლებელი რეგისტრაციის ერთიანი სისტემის ჩამოყალიბება და მთელ რიგ სახელმწიფოებში, დაქტილოსკოპიური რეგისტრაციის მეთოდით დაწესდა არა მარტო დანაშაულის ჩადენაში მხილებულ პირთა რეგისტრაცია, არამედ გარკვეულ ასაკს მიღწეული მთელი მოსახლეობის აღრიცხვა.

მაგალითად, ე. ლებედევის გადმოცემით ჯერ კიდევ ადრე — 1908 წელს მიუნხენის პოლიციამ დააწესა ყველა უცხო პირის ჩაწერის დროს მათთვის ხელის თითების ანაბეჭდების აღებისა და რეგისტრაციის აუცილებლობა. ამასთან, მოსახლეობის რეგისტრაციისათვის ფართოდ იყენებდნენ პასპორტიზაციის პროცესს. კერძოდ იმას, რომ პასპორტების გაცემის დროს პასპორტში, პასპორტის მფლობელი პირის ფოტოსურათთან ერთად ათავსებდნენ მისი ხელის თითების ანაბეჭდებსაც.

მოსახლეობის პასპორტიზაციის ასეთ სისტემას დღესაც ფართოდ იყენებენ ზოგიერთ სახელმწიფოში.

ამრიგად, კრიმინალისტიკური მეცნიერების აღმოცენება-განე-

თარებასთან ერთად საგამოძიებო პრაქტიკიდან განიდევნა ანთროპომეტრიული რეგისტრაციის მეთოდი და ერთიანი სრულყოფილი სახე მიიღო დამნაშავეთა დაქტილოსკოპიურმა რეგისტრაციამ, რომელმაც მთელ რიგ სახელმწიფოებში კიდევ უფრო ფართო პრაქტიკული გამოყენება მოიპოვა და დაქტილოსკოპირებას დაუქვემდებარეს მოსახლეობის სხვა რიგითი წარმომადგენლებიც.

დაქტილოსკოპიური რეგისტრაციის არსი იმაში მდგომარეობდა, რომ სისხლის სამართლის დანაშაულის ჩამდენ პირს სპეციალური ფორმის მქონე დაქტილოსკოპიურ ბარათზე უდებდნენ ათივე თითის ანაბეჭდს, გამოჰყავდათ მისი შესაბამისი ფორმულა და რეგისტრირებული პირის ანკეტურ მონაცემებთან ერთად ავსავნიდნენ სარეგისტრაციო ბიუროში. თუ რეგისტრირებული პირი კვლავ ჩაიდენდა დანაშაულს, მას შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი ხელის თითების ანაბეჭდების მიხედვით ან უშუალოდ მისგან, როგორც დანაშაულის ჩადენაში ეჭვმიტანილი პირისაგან მიღებულ დაქტილობარათს გადავსავნიდნენ სარეგისტრაციო ბიუროში და სარეგისტრაციო ფორმულის მიხედვით ადვილად მოძებნიდნენ მის ადრინდელ დაქტილოსკოპიურ ბარათს და ადგენდნენ მის პიროვნებას, ადრინდელ ნასამართლობას და სხვა სახის ანკეტურ მონაცემებს, თუნდაც, რომ მას ვინაობის დამადასტურებელი საბუთები შეცვლილი ჰქონოდა. ყოველივე ეს კი, ცხადია, ზელს უწყობდა დანაშაულის გახსნას და დანაშაულის ჩამდენი პირის დადგენას მისთვის დამახასიათებელი ყოველგვარი ანკეტური მონაცემებით.

§2. რეგისტრაციის მიზნები და ამოცანები

დანაშაულთა გახსნისა და თავიდან აცილების საქმეში საკმაოდ დიდი მნიშვნელობა აქვს საინფორმაციო ბანკში არსებული მონაცემების დროულ მიღებას და მათ პრაქტიკულ გამოყენებას ოპერატიული მიზნებისა და ცალკეული სახის საგამოძიებო მოქმედებების მიზნობრივად და ეფექტურად ჩატარებისათვის. ამისდა შესაბამისად კრიმინალისტიკური აღრიცხვის პროცესი გადის

ისეთ საფეხურებს, როგორიცაა: ინფორმაციის მოპოვება, მისი სისტემატიზაციაში მოყვანა და აღრიცხვა, კანონიერი მოთხოვნის საფუძველზე რეგისტრაციაში არსებული საგნებისა და ობიექტების ან მათ შესახებ ინფორმაციის გაცემა.

კრიმინალისტიკური რეგისტრაციის უმთავრესი მიზანია დანაშაულთა გახსნისა და გამოსაძიებელ საქმეზე ობიექტური კვლევითი დადგენისათვის საჭირო ცალკეული სახის გარემოებების დადგენის მიზნით პიროვნების, საგნების, ცხოველების, შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი ნივთების, კვალისა და დანაშაულის ჩადენის იარაღებისა და სხვა სახის ობიექტების გასაგები და კრიმინალისტიკური რეგისტრაციის მწყობრი სისტემით წარმოებულ აღრიცხვიანობას მათი ნიშანთვისებების მიხედვით, იგი ემყარება კრიმინალისტიკაში შემუშავებულ იმ წესს, რომლითაც წარმოების გამოძიების ინტერესებში შემავალი საგნებისა და ობიექტების აღრიცხვა მათთვის დამახასიათებელი ინდივიდუალური ნიშანთვისებების საფუძველზე.

კრიმინალისტიკური რეგისტრაციის ასეთ მწყობრ სისტემას ექვემდებარება პიროვნება, ადამიანის ამოცნობი გეამი, დატაცებული საგნები, დანაშაულის ჩადენის ზერხები (modus operandis sistem), შემთხვევის ადგილზე დარჩენილი დანაშაულის ჩადენის იარაღები, ცხოველები, შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი სხვადასხვა სახის კვალი, გასროლილი ტყვია და მასრა, ზრახნილულიანი ცეცხლსასროლი იარაღი და სხვ., რომელთა აღრიცხვა ზდება კრიმინალისტიკურ რეგისტრაციაში შემუშავებული მათთვის დამახასიათებელი ინდივიდუალური ნიშან-თვისების მიხედვით კრიმინალისტიკურ ტექნიკაში შემუშავებული სპეციალური ზერხებითა და მეთოდებით ისეთნაირად, რომ მომავალში, საჭიროების შემთხვევაში, შევძლოთ მათი გამოყენება რაიმე ფაქტის დადგენის ან სხვა საგნის ამოცნობისა და დადგენისათვის.

მასსადამე, კრიმინალისტიკური რეგისტრაციის უმთავრესი მიზანია, საინფორმაციო ბანკში შეკრიბოს, თავი მოუყაროს და დადგენილი წესით აღრიცხოს გამოსაძიებელ საქმეზე ამა თუ იმ ფაქტის დასადგენად საჭირო მთელი რიგი მონაცემები, რომელთა მეშვეობით შესაძლებელია: საძიებო საგნებისა და ობიექტების

დადგენა; გამოსაძიებელ საქმეზე საჭირო ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებებისა და საგამომიებო მოქმედებების სრულყოფილად ჩატარებისათვის ხელის შეწყობა; სასამართლო-საგამომიებო და ოპერატიულ-სამძებრო ორგანოებისათვის საჭირო ცნობების (მაგალითად, პირის ადრინდელი ნასამართლობის შესახებ ცნობის მიწოდება და სხვ.) გაცემა და სხვ.

მოცემული საკითხის განხილვა-გადმოცემის დროს შეიძლება დაიბადოს კითხვა: გამოძიების პროცესში გამოძიებლის ან საქმის მწარმოებელი რომელიმე პირის ან სასამართლოში საქმის განხილვის დროს რომელიმე მხარის მიერ გამოთხოვილ საინფორმაციო ბანკიდან (ცენტრიდან) მიღებულ საქმეზე მნიშვნელობის მქონე ამა თუ იმ გარემოების დამადასტურებელ ცნობას პირდაპირ შეიძლება თუ არა მიენიჭოს მტკიცებულებითი მნიშვნელობა?

დასმულ კითხვაზე, ჩემი აზრით, პასუხი შეიძლება იყოს უარყოფითი. იგი აუცილებლად შემოწმებული უნდა იქნეს საპროცესო კანონმდებლობით დადგენილი რაიმე სახის პროცესუალური მოქმედებით (ჩხრეკა-ამოღებით, დაკითხვით, საგამომიებო ექსპერიმენტის ან ექსპერტიზის დანიშვნა-ჩატარებით და სხვ.) და თუ მიღებული ინფორმაცია დადასტურდება, მაშინ მტკიცებულება იქნება არა საინფორმაციო ბანკიდან მიღებული ცნობა, არამედ მისი შემოწმების მიზნით ჩატარებული საგამომიებო მოქმედების ოქმი ან ექსპერტიზის დასკვნა.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, ვერ გვიზიარებ იმ კრიმინალისტების შეხედულებას, რომლებიც სარეგისტრაციო ინფორმაციით მოპოვებული ზოგიერთი სახის მონაცემებს პირდაპირ, ყოველგვარი შემოწმების გარეშე ანიჭებენ მტკიცებულებით მნიშვნელობას. მათი აზრით, სარეგისტრაციო ინფორმაცია ერთ შემთხვევაში შეიძლება ატარებდეს პროცესუალურ სახეს და იყოს მტკიცებულებითი მნიშვნელობის და ასეთად მიიჩნევენ შემთხვევის ადგილიდან ამოღებულ ხელის თითების კვალს, გასროლილ ტყვიას და გაცლილ მასრას, დატაცებული საგნების აღწერილობას და სხვ., რადგან აქ ერთიმეორეშია არეული სარეგისტრაციო სისტემიდან მიღებული ინფორმაციისა და შემთხვევის ადგილიდან ამოღებული გასროლილი

ტყვიისა და გაცლილი მასრის, როგორც ნივთიერი მტკიცებულებების არსი და მნიშვნელობა.

სარეგისტრაციო-საინფორმაციო სისტემა წარმოების ფორმის, მოცულობის, სახეობის (დაქტილოსკოპიური, ბალისტიკური და სხვ.), დანიშნულებისა და გამოყენების მასშტაბების მიხედვით შეიძლება იყოს; რესპუბლიკური – სრულიად საქართველოს რესპუბლიკის შსს საინფორმაციო ცენტრი; საქართველოს ავტონომიური რესპუბლიკის შსს საინფორმაციო ცენტრი; საქართველოს ქალაქებში შსს პოლიციის მთავარი სამმართველოების საინფორმაციო ცენტრი, პოლიციის რაიონული სამმართველოების საინფორმაციო ცენტრი; საქართველოს ლ. სამხარაულის სახელობის სასამართლო ექსპერტიზის ეროვნული ბიუროს კრიმინალისტიკური ექსპერტიზის საინფორმაციო ცენტრი და სხვ.

ამავე ორგანოებში საინფორმაციო ცენტრი შეიძლება იყოს სხვა ორგანიზაციული სახისა და წმინდა ოპერატიული მიზნებისა და დანაშაულის ჩამდენ პირთა ცხელ კვალზე მიდევნებისათვის საჭირო სამოქმედო ტერიტორიაზე პოლიციის სამმართველოებში ტერიტორიული დაქვემდებარების მასშტაბებით შექმნილი ისეთი საინფორმაციო-ორგანიზაციული ხასიათის ცენტრები, როგორიცაა: ადრე დანაშაულის ჩადენაში მხილვულ პირთა ფოტოალბომები, გახსნილი და გაუხსნელი დანაშაულის ჩადენის ზერხების აღრიცხვა და სხვა.

კრიმინალისტიკური რეგისტრაციის ზემოაღნიშნული სახეობებიდან თავისი სისტემითა და სტრუქტურით განსაკუთრებულ სირთულეებთანაა დაკავშირებული ცოცხალი პირებისა და ამოუცნობი გვამების რეგისტრაცია მათი ხელის თითების ქარგების მიხედვით, რაც კრიმინალისტიკაში დაქტილოსკოპიური რეგისტრაციის სახელითაა მოხსენიებული. გარკვეულ სირთულეებთანაა დაკავშირებული აგრეთვე უგზო-უკვლოდ დაკარგულ პირთა რეგისტრაცია. ამიტომ მათი სრულყოფილად შესწავლა-ათვისებისა და შემდგომ განვითარების პერსპექტიული გზების შესახებ ქვემოთ უფრო დაწვრილებით შევწერდებით.

რაც შეეხება თვითონ კრიმინალისტიკური რეგისტრაციის

სისტემას, ერთი შეხედვით შეიძლება მარტივად მოგვეჩვენოს, მაგრამ ეს ასე არაა. თავისი მრავალმხრივი განშტოებებით იგი უაღრესად რთულად და მრავალფეროვნადაა წარმოდგენილი საქართველოს შსს საქმიანობის საინფორმაციო სისტემაში. ამას ართულებს ისიც, რომ ძნელია სარეგისტრაციო სისტემას დაქვემდებარებულ ობიექტთა ზუსტი და ამომწურავი კლასიფიკაციის ჩამოყალიბება და იმის მიხედვით მათი ცალკეულ ჯგუფებად დარეგისტრირება შსს შესაბამის ცენტრალურ და ადგილობრივ ორგანოებში. ამას ართულებს ისიც, რომ ოპერატიულ-სამძებრო და საგამომძებრო ორგანოების საქმიანობაში ღიად ჩაერთო ყოველგვარი სახის მიკრო, მაკრო და სხვადასხვა სახის ყოვლისშემძლე უჩინარი ჩიპებით დამონტაჟებული მოსასმენი და გადამღები აპარატურისა და კომპიუტერული სისტემის სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებები, რომლებიც თავიანთი კონსტრუქციითა და შესაძლებლობებით ასევე ფართოდ გამოიყენება კრიმინალისტიკური რეგისტრაციის მიზნებისთვის. მიუხედავად ამისა, შევეცდები ზოგად ასპექტში მაინც წარმოვაჩინო ტრადიციულად და ახლებურად წარმოებული კრიმინალისტიკური რეგისტრაციის ზოგიერთი ძირითადი დამახასიათებელი ნიშნები.

§3. კრიმინალისტიკური რეგისტრაციის სახეები, სპერსპექტივა, საზღვარი და ობიექტუა

ათთითიანი და მონოდაქტილოსკოპიური რეგისტრაციის გარდა, რომლის შესახებაც ქვემოთ უფრო დაწვრილებით გვექნება მსჯელობა, კრიმინალისტიკაში დამკვიდრდა და რეგისტრაციის დამოუკიდებელი სახით ჩამოყალიბდა აგრეთვე რეგისტრაციის ისეთი სახეები, როგორიცაა:

1. დანაშაულის ჩადენაში მხილებულ პირთა დაქტილოსკოპიური რეგისტრაცია;
2. მონოდაქტილოსკოპიური რეგისტრაცია;
3. ამოუცნობი გვამების რეგისტრაცია;
4. უგზო-უკვლოდ დაკარგულ პირთა რეგისტრაცია;

5. დატაცებული, დაკარგული და ამოღებული ნომრიანი საგნებისა და ნივთების რეგისტრაცია;

6. ზრახნილულიანი ცეცხლსასროლი იარაღების რეგისტრაცია გასროლილ ტყვიაზე ლულის ანაბეჭდის თავისებურებასთან ერთად;

7. დაკარგული ცხოველების რეგისტრაცია;

8. შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი დანაშაულის ჩადენის იარაღებისა და იქ აღმოჩენილ კვალთა რეგისტრაცია;

9. დანაშაულის ჩადენის ხერხების (modus operandi sistem) რეგისტრაცია;

10. დატაცებული და ძებნაში არსებული ავტომანქანების რეგისტრაცია;

11. გატეხის იარაღების კვალთა რეგისტრაცია და სხვ.

დამნაშავეთა დაქტილოსკოპიური მეთოდით რეგისტრაციის გარდა ზოგჯერ ძებნაში და მიმალვაში მყოფ პირთა რეგისტრაციას ახდენენ აგრეთვე დასაძებნი პირისათვის დამახასიათებელი რაიმე განსაკუთრებული ნიშანთვისებებით (სიკოჭლე, სიელმე, სახეზე არსებული ღრმა ნაჭრილობები და სხვა სახის) . რეგისტრაციისთვის იყენებენ აგრეთვე დასაძებნი პირის თვალსაჩინო ადგილებზე არსებული ტატუირების – სვირინგების სახეობებისა და მისთვის ზედმეტად შერქმეული სახელებით და სხვ.

რაც შეეხება კრიმინალისტიკური რეგისტრაციის საგნებსა და ობიექტებს, ასეთად მიჩნეულია:

1. მიმალვაში მყოფი დანაშაულის ჩამდენი პირები;
2. ბრალდებულის სახით პასუხისგებაში მიცემული პირი;
3. კანონით დადგენილი წესით სასჯელის მოხდიდან განთავისუფლებული პირი;
4. მსჯავრდებული;
5. უგზო-უკვლოდ დაკარგული პირი;
6. გაუხსნელ საქმეებზე შემთხვევის ადგილიდან ამოღებული გასროლილი ტყვია და გაცლილი საბრძოლო მასრა;
7. მოპარული და დაკარგული ნივთები;
8. ბრალდებულთან აღმოჩენილი და ამოღებული საგნები;

9. ამოუცნობი გვაში, როცა მას სხეულზე მიყენებული აქვს სხვადასხვა სახის დაზიანებები.

10. დანაშაულის ჩადენასთან დაკავშირებით დაკარგული და-
ნომრილი საგნები და ნივთები;

11. ავტოსატრანსპორტო საშუალება, როცა დაუდგენელია მისი
მესაკუთრე;

12. პოლიგრაფიული ან კომპიუტერული წესით დამზადებული
ყალბი დოკუმენტები და სხვ.

ყველა ზემოთხსენებული სახის რეგისტრაცია ავტომატიზებულია
ერთ მწყობრ სისტემაშია მოყვანილი და გამოძიებისათვის საჭირო
რეგისტრირებული ობიექტის მოძებნა და მომარჯვება უადრესად
გამარტივებულია.

აღსანიშნავია, რომ კრიმინალისტიკურ ლიტერატურაში რეგ-
ისტრაციის ობიექტების შესახებაც არსებობს აზრთა სხვაობა. ავ-
ტორთა ერთი ნაწილი ავითარებს აზრს, რომლითაც რეგისტრაციის
ობიექტებად მიიჩნეულია კონკრეტული სახის ინფორმაციის მატარე-
ბელი ისეთი ობიექტები, როგორიცაა: ხელის კვალი, გასროლილი
ტყვია და გაცლილი მასრა, ამოუცნობი გვამები და სხვა.

ზოგიერთი ავტორის აზრით რეგისტრაციის ობიექტები და აღ-
რიცხვის ობიექტები ერთიმეორისაგან განსხვავდებიან და აღრიცხვის
ობიექტებს მიაკუთვნებენ უცნობი პირის მიერ დატოვებულ ხელის
თითების კვალს, გასროლილი ტყვიისა და გაცლილი მასრის აღ-
რიცხვას და სხვ.

ავტორთა ერთი ნაწილი კი რეგისტრაციის ყველა ობიექტს
ყოფს ორ კატეგორიად: რეგისტრაციის ინფორმაციის მატარებელ
და ინფორმაციის მიღების წყაროს ობიექტად.

კრიმინალისტიკური რეგისტრაციის ობიექტებისა და კრიმინალ-
ისტიკური რეგისტრაციის ხერხებსა და საშუალებებზე მსჯელობი-
სას, ბუნებრივად შეიძლება დაიბადოს კითხვა: რამდენ ხანს შეიძლება
შენახული იქნეს მოცემული სახის რეგისტრაციის მასალები?

რამდენადაც ჩემთვის ცნობილია საკანონმდებლო წესით ჯერ
კიდევ დადგენილი არაა, თუ რა ვადით შეიძლება შენახული იქნეს
კრიმინალისტიკური რეგისტრაციის ცალკეული სახის ობიექტები.

ამასთან დაკავშირებით არსებობს მხოლოდ ცალკეულ ავტორთა
საკარაუდო მოსაზრებები. კერძოდ, ზოგიერთი ავტორის აზრით,
ალფაბეტური ანუ ანბანურ-დაქტილოსკოპიური რეგისტრაციისა და
გარეგანი ნიშნებით დამნაშავეთა აღრიცხვის მასალების შენახვის
ვადა, მიზანშეწონილია, განისაზღვროს სიცოცხლის ხანგრძლივობის
საშუალო დროის მონაკვეთით მასზე 10-12 წლის დამატებით. მიმაღ-
ვაში მყოფი დანაშაულის ჩამდენი უცნობი პირის დაქტილოსკოპიურ
აღრიცხვაზე ყოფნის პერიოდად – დანაშაულის ჩადენისათვის პასუხ-
ისებაში მიცემის ხანდაზმულობა საქმის შეჩერებისა და განახლების
ვადების გათვალისწინებით; უგზო-უკვალად დაკარგული პირებისა
და ამოუცნობი გვამების აღრიცხვის მონაკვეთების შენახვის ვადად –
ერთი თაობის სიცოცხლის საშუალო ხანგრძლივობა; ცეცხლსასროლი
იარაღების აღრიცხვის მონაკვეთებისა კი – უუაღოდ.

ამ პეტად მნიშვნელოვანი პრობლემატური საკითხის თეო-
რიული სჯა-ბაასით გადაწყვეტა, ცხადია, არ შეიძლება. საჭიროა
იგი გადაწყდეს ამ საკითხებზე მიღებული სპეციალური კანონით
ან რაიმე სახის კანონქვემდებარე აქტით.

როგორც აღვნიშნეთ, კრიმინალისტიკური რეგისტრაციის
ობიექტების თავისებურებათა გათვალისწინებით შემუშავებულია
რეგისტრაციის მრავალი ხერხი და სახეობა. მაგრამ აქედან
შეგჩერდებით მხოლოდ ზოგიერთ მათგანზე.

ა) დანაშაულის ჩადენაში მხილებული პირებისა და მსჯავრდებულთა
რეგისტრაცია. მოცემული სახის რეგისტრაცია ძირითადად წარმოებს
იმ მონაცემების საფუძველზე და ნიშან-თვისებათა მიხედვით, რაც
ხელთა აქვს გამოძიებას საძიებო პირის შესახებ. მიმაღვაში მყოფი
დანაშაულის ჩადენაში მხილებული პირის შესახებ რეკომენდებულია
შედგეს ძებნის საქმე და მასში აისახოს მოცემული საძიებო პირი-
სათვის დამახასიათებელი ყველა ნიშანი. კერძოდ, მისი გარეგნობა,
სახის ფორმა და მოყვანილობა, მისი ბიოგრაფიული მონაცემები,
ჩადენილი დანაშაულის სახე და ხერხი, მისი საამოსაცნობო ფო-
ტოსურათები, იმ დანაშაულის მოკლე ფაბულა და კვალიფიკაცია,
რამიც იმხილება იგი და სხვ.

იმ შემთხვევაში, როცა მოცემული პირის ადგილობრივი და რესპუბლიკური მნიშვნელობის ძებნის წარმოების შემდეგ, კერძო სასურველი შედეგები მოპოვებული, ჩადენილი დანაშაულის სიმძიმის გათვალისწინებით, მის დასაძებნად და ადგილსამყოფელის დასადგენად, დასაკავებლად და წარმოსადგენად მიზანშეწონილად მიჩნეული საერთაშორისო ძებნის გამოცხადება და ინტერპოლის მეშვეობით მასზე შესაბამისი კონტროლის დაწესება.

იმ შემთხვევაში, როცა ძებნის ობიექტია მსჯავრდებული ან ბრალდებული და მისი დაქტილოსკოპიური ბარათები გამოძიებას მომარჯვებული აქვს, ანკეტურ მონაცემებთან ერთად საჭიროა დაიგზავნოს მისი ხელის თითების ბოლო ფალანგებზე მოთავსებული დერილოვანი ქარგების ფოტოსურათებიც. დაკავების შემთხვევაში საჭიროა აუცილებლად შემოწმდეს, გაუხსნელ საქმეებზე შემთხვევის ადგილას აღმოჩენილი ხელის თითების კვალი ხომ არაა დატოვებული ძებნაში მყოფი ამ პირის მიერ და სხვ.

საჭიროა გაირკვეს აგრეთვე, ჩადენილი ხერხების მიხედვით ხომ არ ემსგავსება ძებნაში მყოფი პირის ან სხვა, ადრე დანაშაულის ჩამდენი პირის მიერ და ერთი და იმავე „ხელწერითა“ თუ არა ორივე ეს დანაშაული ჩადენილი და სხვა მთელი რიგი გარემოებები.

ამ პირთა სარეგისტრაციო ბარათებში ასევე აუცილებლად შეტანილი უნდა იქნეს ყველა ზემოაღნიშნული გარემოება და აღიწეროს მათ მიერ ჩადენილი დანაშაულის სრული სახე.

მასასადამე, დანაშაულის ჩადენაში მხილებული პირების (ექვშიტანილის, ბრალდებულის, განსასჯელისა და მსჯავრდებულის) რეგისტრაცია შეიძლება ჩატარდეს ანბანური ანუ სახელობითი და დაქტილოსკოპიური ანუ ხელის თითების ქარგების ანაბეჭდების მიხედვით.

ბ) უგზო-უკვლოდ დაკარგული პირებისა და ამოუცნობი გვამების რეგისტრაცია. ორივე ამ სახის რეგისტრაციას ბევრი საერთო ნიშანი აქვს. ამიტომ მათი ერთ ასპექტში განხილვა მიზანშეწონილია.

უგზო-უკვლოდ დაკარგულად ითვლება პირი, რომლის ადგ-

ილსამყოფელისა და მისი ყოფნა-არყოფნის შესახებ არავითარი ინფორმაცია არ მოიპოვება.

ასეთ გარემოებას უმეტეს შემთხვევაში ადგილი აქვს მაშინ, როცა პირი იხე წავიდა სახლიდან, რომ არავინ გააფრთხილა თავისი წასვლის შესახებ, ან, როცა არასრულწლოვანი გაიპარა სახლიდან, სკოლიდან, ან სხვა სასწავლო დაწესებულებიდან; სააკადემიოდან, სასტუმრო ადგილიდან და სხვ. და გატარებული დასაძებნი ღონისძიებების მიუხედავად, ვერ იქნა აღმოჩენილი და დადგენილი მისი ადგილსამყოფელი და სხვ.

უგზო-უკვლოდ დაკარგული პირის რეგისტრაცია წარმოებს ანბანური, ანუ ალფაბეტური წესით შედგენილი ბარათით, რომელშიც დეტალურად უნდა იფოს აღწერილი მისი გარეგნული ნიშნები, პირის უგზო-უკვლოდ დაკარგვის შესახებ განმცხადებელის მიერ მოწოდებული ცნობის მიხედვით; დაკარგულის სიმაღლე, მისთვის დამახასიათებელი ყველა სახის თვალსაჩინო სპეციფიკური ნიშნები, სხეულის გარკვეულ ნაწილებზე არსებული სკირინგების სახეობა და განლაგება (თუ ასეთზე მიუთითებენ), ბიოგრაფიული მონაცემები – დაბადების წელი და ადგილი, გვარი, სახელი, მამის სახელი, განათლება, პროფესია, სპეციალობა, სამუშაო ადგილი, მისი საამოსაცნობო ფოტოსურათები და გარეგნული ნიშნების აღწერა სიტყვიერი პორტრეტის სახით, მისი ჩაცმულობა, კბილების აპარატის მდგომარეობა და სხვ.

ასევე, ამოუცნობი გვამების რეგისტრაცია უნდა მოხდეს ამოუცნობი გვამების აღმოჩენის შესახებ შედგენილი ოქმების საფუძველზე გვამის გარეგნობისა და მისთვის დამახასიათებელი სხვა ინდივიდუალური ნიშნების ზუსტი აღწერით. ამასთან, თუ გვამი ძალიან გახრწნილი არაა, აუცილებლად უნდა მოხდეს – მისი ხელის თითების ქარგების გადატანა სპეციალურ დაქტილოსკოპიურ ბარათზე. მის სარეგისტრაციო ბარათში შეიტანება აგრეთვე სამედიცინო ექსპერტიზით დადგენილი მისი ასაკი, სიკვდილის გამოწვევი მიზეზი, სიკვდილის დადგომის დრო და ადგილი, სხეულზე მიყენებული დაზიანებების ხარისხი, ლოკალიზაცია და გვამის სხეულზე არსებული სხვა მთელი რიგი სახის სპეციფიკური ინდივიდუალური ნიშნები.

გვამის შემდგომი ამოცნობის მიზნით საჭიროა შედგენილი იქნეს ორი საამოსაცნობო ბარათი და მას აუცილებლად დაერთოს გვამის დაქტილოსკოპიური ბარათი. საამოსაცნობო ბარათში უნდა მიეთითოს აღმოჩენილი გვამის სქესი, სავარაუდო ასაკი, მისი აღმოჩენის დრო და ადგილი, სიკვდილის დადგომის დრო და მიზეზი, შედგეს მისი „სიტყვიერი პორტრეტი“, აღიწეროს მისი პირისა და კბილების მდგომარეობა, მისი ჩაცმულობა და ტანსაცმლის მდგომარეობა, მასთან არსებული საგნები და დოკუმენტები. მის სხეულზე ან ტანსაცმელზე აღმოჩენილი რაიმე განსაკუთრებული ნიშნები, ამასთან, ბარათს უნდა დაეკრას საამოსაცნობო წესით მარცხენა და მარჯვენა პროფილში და ანფასში გადაღებული სამი ფოტოსურათი.

თუ გვამი დასახიჩრებულია, მას აუცილებლად უნდა ჩაუტარდეს ტუალეტი, წესრიგში იქნეს მოყვანილი მისი ტანსაცმელი და ისე ჩაუტარდეს საამოსაცნობო ფოტოგადაღებები, ხოლო თუ გვამი იმდენად გახრწნილია, რომ შემორჩენილია მხოლოდ ჩონჩხი, მაშინ თავის ქალა (ჩონჩხი) უნდა გადაიგზავნოს შემდგომი რეკონსტრუქციისთვის და შემდეგ სიტყვიერი პორტრეტის მონაცემებით მოხდეს მისი თავისა და სახის გარეგანი გამოსახულების აღდგენა.

გ) დატაცებული, დაკარგული და ამოღებული ნომრიანი საგნებისა და ნივთების რეგისტრაცია. მოცემული სახის რეგისტრაციის ობიექტები შეიძლება იყოს გარკვეული ღირებულების მქონე ნებისმიერი სახის საგანი, როგორცაა მაგალითად, ფოტო-, კინო- და ვიდეოპარატი, მობილური ტელეფონი, კეთილშობილური ღირებულებით დამზადებული სხვადასხვა სახის სამკაულები, ანტიკვარული ნივთები და სხვ.

რეგისტრაციის ობიექტი შეიძლება იყოს აგრეთვე თავისთავად არამატერიალური ღირებულების მქონე საგანი, მაგრამ იგი იყოს იურიდიული მნიშვნელობის რაიმე სახის დამადასტურებელი დოკუმენტი, მაგალითად, ანდერძი ან უმაღლესი სასწავლებლის დამთავრების დიპლომი, პასპორტი და სხვ.

რაც შეეხება ნომრიან საგნებს, ასეთი შეიძლება იყოს სხვადასხვა სახის ნომრიანი ცეცხლსასროლი იარაღი, მსუბუქი ან სატვირთო ავტომანქანა და სხვ.

მოცემული სახის რეგისტრაციისათვის დამახასიათებელი ისაა, რომ საჭიროა ბარათში მითითებული იყოს საძიებო საგნის ფერი, ზომა, მოცულობა, ექსპლუატაციის ხარისხი, ხომ არა აქვს რაიმე მნიშვნელოვანი დაზიანება და სხვა ვიზუალურად აღვილად შესამჩნევ ნიშნები.

ბარათში ასევე საჭიროა დეტალურად აღიწეროს ძვირად ღირებული დატაცებული ან დაკარგული ანტიკვარული საგნებისათვის დამახასიათებელი სპეციფიკური ნიშნები. ასევე კეთილშობილური ლითონისაგან დამზადებული ძვირად ღირებული სამკაულების აღწერა სარეგისტრაციო ბარათში უნდა მოხდეს დაზარალებულის მიერ მითითებული ნიშნებით. მასში უნდა მიეთითოს იმ ნიშანზეც, რომელიც განმცხადებლის განმარტებით, მხოლოდ მის კუთვნილ საძიებო ნივთს აქვს მის მიერ სპეციალურად გაკეთებული.

მაგალითად, მოქალაქე ლ.-ემ განაცხადა, რომ მის ძვირად ღირებულ დაკარგულ (მოპარულ) ლაბადას მარჯვენა მხარეს ჯიბე გაკეთებული აქვს ორმაგი სარჩულით და სარჩულის შიდა მეორე პირზე ამოკვეთილი აქვს თავისი სახელისა და გვარის ინიციალები, ბრილიანტის ქვებით შემკულ ოქროს სამაჯურზე კი, იქ, სადაც ამოკვეთილია სინჯის ნიშანი, მის გვერდით დასმულ დამლაში ამოკვეთილია მისი გვარის პირველი ასო და მის გამოსახულებაში ჩასმულია პატარა მფრინავი პეპელას გამოსახულება, რომელიც შეუიარაღებელი თვალით ძნელად შესამჩნევია და, რომ ყოველივე ეს დაამზადებინა თავის ნაცნობ ოქრომჭედელ ტ.-ეს და მასაც შეუძლია თავის ხელთქმნილი ნაკეთობის ამოცნობა. ეჭვმიტანილისგან ამოღებული ამ ნივთზე მართლაც აღმოჩნდა დაზარალებულის მიერ მითითებული ნიშნები.

ამგვარი მონაცემები დეტალურად უნდა იქნეს აღწერილი საძიებო დატაცებული, მოპარული და დაკარგული ნივთების სარეგისტრაციო ბარათში, რათა საჭიროების შემთხვევაში დროულად დადგინდეს საძიებო საგანი.

რაც შეეხება მოპარულ ამოღებულ ნომრიან ავტომანქანის სარეგისტრაციო ბარათს, მასში მისი ნომრების და მარკის გარდა რეკომენდებულია შეტანილი იქნეს მონაცემები მისი დამზადების მასალის, ფორმის, ფერის, მისი ცალკეული აგრეგატების ნომრები და მათი დამახასიათებელი სხვა ნიშან-თვისებები.

ავტომანქანების გატაცების თავიდან აცილების მიზნით ტარდება აგრეთვე იურიდიული მნიშვნელობის საკანონმდებლო აქტების გამოცემა და პრაქტიკაში მათი სწორად გატარებისათვის იქმნება მთელი რიგი სპეციალური საზედამხედველო ორგანოები და შესაბამისი სამსახურები.

დ) დაკარგული და აღმოჩენილი ცეცხლსასროლი იარაღების რეგისტრაცია. ცეცხლსასროლი იარაღების რეგისტრაციის მიზანია იარაღის გამოყენებით ჩადებულ დანაშაულთა გახსნა და დაკარგული იარაღის დაძებნა. აღრიცხვას ექვემდებარება როგორც დაკარგული, ისე დატაცებული ცეცხლსასროლი იარაღი, ნებაყოფლობით ჩაბარებული იარაღი, უკანონოდ ტარების შემთხვევაში ამოღებული ისეთი საბრძოლო იარაღები, როგორიცაა: საბრძოლო, სასწავლო, სპორტული და ხრახნილულუიანი სანადირო თოფები. აღრიცხვა მიმდინარეობს საბარათო ფორმით, ისე, რომ ყველა იარაღზე ცალკე დგება და ივსება სარეგისტრაციო ბარათი. თუ რეგისტრირებულია რომელიმე სახის დაკარგული ცეცხლსასროლი იარაღი, მის მიმართ არსებული სარეგისტრაციო ბარათი გაუქმდება მისი მოძებნისთანავე.

მოცემული სახის რეგისტრაციას ექვემდებარება არა მარტო დატაცებული ან დაკარგული ცეცხლსასროლი იარაღები, არამედ ყველა — სახელმწიფო და კერძო პირთა საკუთრებაში არსებული ცეცხლსასროლი იარაღებიც. ამასთან, ცეცხლსასროლი იარაღების სარეგისტრაციო ბარათში აღინიშნება არა მარტო ამ იარაღების კუთვნილი ნუმერაცია, არამედ მათგან ექსპერიმენტული გასროლით მიღებული და ბალესტიკური ექსპერტიზის ჩასატარებლად გამზადებული ტყვიის გარსზე მიკროსკოპიული გამოკვლევით აღმოჩენილი

მისი კუთვნილი კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნების ამსახველი ფოტოილუსტრაციებიც.

ანალოგიური გზით ხდება გაუხსნელ საქმეებზე შემთხვევის ადგილის ან დაზარალებულის გვამის დათვალიერების დროს აღმოჩენილი ცეცხლსასროლი იარაღიდან გასროლილი ტყვიის რეგისტრაცია. კერძოდ, შემთხვევის ადგილზე ან ადამიანის გვამიდან ამოღებულ ცეცხლსასროლი იარაღიდან გასროლილ ტყვიას ათავსებენ შესადარებელ მიკროსკოპში და კომპიუტერის ეკრანზე გამოჩენილ ტყვიის გაშლილ გარსზე აღმოჩენილ კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნებს აფიქსირებენ და ბალესტიკური ექსპერტიზის ჩასატარებლად გამზადებულ ფოტოილუსტრაციას ათავსებენ მოცემული სახის სარეგისტრაციო ბარათზე. მასში ნაჩვენები უნდა იყოს ისიც, თუ სად, როდის, ვის მიერ, რა საქმესთან დაკავშირებით და როგორ იქნა აღმოჩენილი და ამოღებული, ვინ აწარმოებდა საქმის გამოძიებას და სხვ.

ე) დაქტილოსკოპიური რეგისტრაცია. განსაკუთრებულ ყურადღებას იმსახურებს დაქტილოსკოპიური რეგისტრაცია, რომელიც კრიმინალისტიკური რეგისტრაციის ციკლის სისტემაში ერთ საუკუნეზე მეტია გაბატონებული სახით უცვლელად წარმოებს ათთითიანი და ერთთითიანი ანუ მონოდაქტილოსკოპიური რეგისტრაციის სახით.

მოცემული სახის რეგისტრაციისათვის დანაშაულის ჩადენაში მხილებულს, ბრალდებულს, განსასჯელსა და მსჯავრდებულს, ზემოთ აღწერილი წესით, სპეციალურ დაქტილოსკოპიურ ბარათზე უღებდნენ ათივე თითის ანაბეჭდს და მასზე გამოჰყავდათ შესაბამისი უღებდნენ და დამატებითი ფორმულა და დაქტილოსკოპიის სარეგისტრაციო ცენტრში მისი სიდიდეების მიხედვით აწარმოებდნენ ბარათების თანმიმდევრულ განლაგებას. მიღებული ანაბეჭდების მიხედვით სარეგისტრაციო ცენტრში იქმნებოდა ორი ძირითადი განყოფილება: ერთ-ერთ ასეთ ძირითად განყოფილებაში თავს იყრიდა საგამომიებო-სასამართლო ორგანოების მიერ დანაშაულის ჩადენაში მხილებულ პირთა დაქტილოსკოპიური ბარათები, მეორეში

კი გაუხსნელ საქმეებზე შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი ხელის თითების კვალიდან გადაღებული ფოტოსურათები.

მაშასადამე, დაქტილოსკოპიური რეგისტრაცია იყო და არის ცოცხალი პირებისა და ამოუცნობი გვამების აღრიცხვა სპეციალური წესით, მათი ხელის თითების ბოლო ფალანგებზე მოთავსებული დერილოვანი ქარგების (აღნაგობის) თავისებურებათა მიხედვით, პიროვნების შემდგომში დადგენის მიზნით.

პირის ნამდვილი ვინაობა, მისი ანკეტური (ბიოგრაფიული) და გარეგნული მონაცემების შეცვლის მიუხედავად, შეიძლება დადგენილიყო, თუ იგი ადრე რეგისტრირებული იყო და მისი დაქტილოსკოპიური ბარათი ინახება სარეგისტრაციო ცენტრში თუ მისი ხელის თითების ანაბეჭდები აღმოჩენილი და ამოღებული იქნებოდა მის კუთვნილ რომელიმე საგანზე და დადგინდებოდა, რომ ეს ანაბეჭდები დატოვებული იყო ამ უცნობი პირის ხელის თითებით.

პიროვნების რეგისტრაციას ხელის თითების ქარგების მიხედვით მნიშვნელობა აქვს არა მარტო იმის დასადგენად, რომ მოცემული პირი ადრე ნამდვილად იყო რეგისტრირებული, როგორც ექვმიტანილი, ბრალდებული ან მსჯავრდებული, არამედ ამოუცნობი გვამების და სხვა ნებისმიერი პირის დასადგენადაც, თუკი ამ უკანასკნელის ხელის თითების ანაბეჭდები წინასწარ გვექნება მომარჯვებული. ამიტომ ექვმიტანილის, ბრალდებულის, მსჯავრდებულის და სხვა მოქალაქეთა რეგისტრაცია ფართო პერსპექტივებს სახადდა დანაშაულებასთან ბრძოლის წარმატებების მოსაპოვებლად, ჩადენილ დანაშაულებრივ მოქმედებათა სწრაფი, სრული გახსნისა და თავიდან აცილების თვალსაზრისით.

რეგისტრაციის ცალკეული საკითხების განხილვამდე მიზანშეწონილია რამდენიმე სიტყვით შევჩერდე ამჟამად პრაქტიკაში არსებული ახალი სახის დაქტილოსკოპიური ბარათის ფორმასა და შინაარსზე. მით უმეტეს, რომ დღეისათვის არსებობს და პრაქტიკაში გამოიყენება სხვადასხვა ფორმისა და შინაარსის შემცველი ბარათები.

მაგალითად, ნიმუშების ასაღებად განკუთვნილი ზემოთ აღნიშ-

ნული დაქტილოსკოპიური ბარათი თავისი ფორმითა და სირთულით გარკვეულად განსხვავდება სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობაში მოცემული პირის სარეგისტრაციო დაქტილოსკოპიური ბარათისაგან.

ბრალდებულსა და მსჯავრდებულის სარეგისტრაციო ბარათის ცენტრში მითითებულია რეგისტრირებული პირის გვარი, სახელი, მაძის სახელი, სასამართლოს საბოლოო გადაწყვეტილება, სქესი, წონა, თვალი, თმა, რასა, სიმაღლე, დაბადების თარიღი და ადგილი, დაკავებისა და მიღების თარიღი, კლასი და საშიშროების მაჩვენებელი კუბიკები. ბარათის მარცხენა მხარეს მითითებულია დაქტილოსკოპირებული პირის ხელმოწერა, მის ქვემოთ თითის ანაბეჭდების ამღები პირის ხელმოწერა, უფრო ქვემოთ ბრალდების ფაბულაზე მითითების ადგილი. მომდევნო ხაზში გამოყოფილია მარჯვენა ხელის თითების ქარგების ალბისათვის განკუთვნილი ადგილი, ქვემოთ, მომდევნო ხაზზე, ასევე მარცხენა ხელის თითების ანაბეჭდების ასაღები ადგილი, მის ქვემოთ მარცხენა მხარეს გამოყოფილია ადგილი მარცხენა ხელის ოთხივე თითის ანაბეჭდის ერთდროულად აღებისათვის. მარჯვენა მხარეს კი მარჯვენა ხელის ოთხივე თითის ანაბეჭდის ერთდროულად ასაღებად. იქვე ბარათის შუა ადგილი განკუთვნილია მარჯვენა და მარცხენა ხელის ცერა თითის ანაბეჭდის ასაღებად. ბარათის მეორე მხარეს მითითებულია, აუღეს თუ არა მას ხელისგულის ანაბეჭდი, არის თუ არა იგი წარსულში ნასამართლევი, რეგისტრირებულია პირის სამუშაო ადგილი, მისი პროფესია, საცხოვრებელი ადგილი და დამატებითი ინფორმაციისათვის განკუთვნილი ადგილი, მის სხეულზე არსებული იარების, სეირინგების და სხვა ნიშნების აღნიშვნის ადგილი, მიზეზი, რის გამოც ეს პიროვნება საშიშადაა მიჩნეული, დანაშაულის ჩადენის იარაღი. აქვე მითითებულია იმაზე, რომ ამ ბარათის ასლი ეგზავნება ცალკეულ უწყებებს, ორიგინალი კი რჩება ფორენზულ მეცნიერებათა ცენტრში.

სპეციალისტებმა თავიდანვე შეამჩნიეს, რომ ადამიანის ხელის თითების ბოლო ფალანგებზე მოთავსებული დერილოვანი ქარგების კლასიფიკაცია შესაძლებლობას იძლეოდა გამოყენებულიყო დამ-

საშავეთა რეგისტრაციისათვის და სარეგისტრაციო კარტოთეკაში მოთავსებული ბარათების მიხედვით, საჭიროების შემთხვევაში, სწრაფად დადგენილიყო მოცემული პირის ვინაობა, მისი წარსული და იყო თუ არა იგი ადრე რეგისტრირებული რაიმე სახის დანაშაულის ჩადენისათვის; ხომ არ ჰქონდა მას ჩადენილი ისეთი დანაშაული, რომელიც ჯერ კიდევ გაუხსნელია, ხომ არ შეიცვალა თავისი ნამდვილი გვარი და სახელი დანაშაულის ჩადენის ან სასჯელის მოხდის შემდეგ (რასაც დამნაშავეები არც თუ ისე იშვიათად მიმართავენ თავიანთი წარსულის დასაფარავად) და სხვ.

როგორც წესი, პირთა დაქტილოსკოპიურ რეგისტრაციას მიმართავენ დანაშაულის ჩადენაში ეჭვმიტანილის დაკავების ან ბრალდების წარდგენის შემდეგ, ან კიდევ წინასწარი გამოძიების პროცესში პირისათვის აღმკვეთ ღონისძიებად პატიმრობის შერჩევის ან განსასჯელი პირის მიმართ გამამტყუნებელი განაჩენის გამოტანის შემთხვევაში.

დამნაშავეთა რეგისტრაცია (აღრიცხვა) ძირითადად წარმოება სახელობითი ანუ ანბანური და დაქტილოსკოპიური ფორმულის საშუალებით.

დაქტილოსკოპიური რეგისტრაცია თავის მხრივ იყოფოდა მონოდაქტილოსკოპიურ (მონუს ბერძნული სიტყვაა და ნიშნავს ერთს) ანუ ერთითიან დაქტილოსკოპიურ და ათითიან დაქტილოსკოპიურ რეგისტრაციად.

დღეი სახელმწიფოების დამნაშავეთა სარეგისტრაციო ბიუროში (კარტოთეკაში) წლების განმავლობაში ასიათასობითა და მილიონობით დამნაშავეთა დაქტილოსკოპიური ბარათი გროვდებოდა და იგი რომ ერთი გარკვეული სისტემით არ ყოფილიყო დალაგებული, მაშინ სრულად შეუძლებელი გახდებოდა რეგისტრირებულ პირთა დაქტილოსკოპიური ბარათების ამ მორევში ადრე რეგისტრირებული პირის ბარათის დროული მოძებნა. ამ რთული პროცესის გამარტივებისათვის სპეციალისტების მიერ სწორად იქნა გამოყენებული ხელის თითების ქარგების ზუსტი კლასიფიკაცია.

დღეს სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებების, კერძოდ,

გამოთვლითი მანქანებისა და კონპიუტერული ტექნიკის კრიმინალისტიკური მიზნებისათვის ფართო გამოყენება შესაძლებლობას იძლევა კიდევ უფრო სწრაფად და ოპტიმალურ დროში კომპიუტერის ეკრანზე დაკვირვებით მოძებნოთ ხელის თითების საძიებო ქარგა და ზოგად ასპექტში მოვაზდინოთ მის ზოგად და კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნებზე დაკვირვება. მაგრამ, ამ სიაშოვნების მისაღებად, ჯერ საჭიროა სარეგისტრაციო ცენტრში არსებული ყველა დაქტილოსკოპიური ბარათის დამუშავება სათანადო წესით და საინფორმაციო ცენტრში გადატანა, რასაც უდავოდ დიდი დრო და საინფორმაციო ცენტრში გადართვა აშკარად ბარათების სჭირდება. ამასთან, საინფორმაციო ცენტრში ამგვარი ბარათების რიცხვი ყოველდღიურად იზრდება და თუ დროულად არ მოხდება მათი ზუსტი რეგისტრაცია, კომპიუტერსაც გაუჭირდება მათი დროული მოძებნა. ამიტომ, ვფიქრობ, სარეგისტრაციო ცენტრში დაქტილოსკოპიური ბარათების განლაგების ტრადიციული სისტემის (დაქტილოსკოპიური ფორმულის) არსებობა ჯერ კიდევ საჭიროა გამოძიების მიზნებისათვის, საძიებო პირის დაქტილოსკოპიური ბარათის მოძებნისა და მასზე არსებული ანკეტურ-ბიოგრაფიული მონაცემების მოსაპოვებლად. სწორედ ამიტომაც საინფორმაციო ბანკში დაქტილოსკოპიური ბარათების განლაგება კვლავ დღემდე არსებული დაქტილოსკოპიური ფორმულებით წარმოებს.

პიროვნების დაქტილოსკოპიური რეგისტრაცია, რაც ერთ საუკუნეზე მეტია უცვლელად ემსახურება საგამოძიებო მიზნებს და, რომელიც წარმოებს ძირითადი და დამატებითი ფორმულებით, დამყარებული იყო და არის ადამიანის ხელის თითების ბოლო ფალანგებზე მოთავსებული ქარგების კლასიფიკაციის იმ ზუსტ სისტემაზე, რომელიც ჯერ კიდევ ადრე, მეცხრამეტე საუკუნის მიწურულში, შეიბუშავეს დაქტილოსკოპიის თვალსაჩინო მკვლევრებმა: გალტონმა, გენრამ და როშერმა.

დაქტილოსკოპიური ფორმულები გამოჰყავდათ შემდეგნაირად: ათითიანი რეგისტრაციისათვის დამნაშავეთა დაქტილოსკოპირებას ახდენდნენ სპეციალურ დაქტილოსკოპიურ ბარათებზე, რომლებზეც თითოეული ხელის თითებისათვის განკუთვნილ უკრედში

მითითებული იყო ამ თითების ქარგების პირობითი აღმნიშვნელი რიცხვებიც.

მაგალითად, მარჯვენა ხელის ცერა და საჩვენებელი თითებისათვის განკუთვნილ უჯრედებში წერია 16, შუა და უსახელო თითებისათვის განკუთვნილ უჯრედებში – 8, მარჯვენა ხელის ნეკა და მარცხენა ხელის ცერა თითების ანაბეჭდის ასაღებ უჯრედებში – 4, მარცხენა ხელის საჩვენებელ და შუა თითების უჯრედებში – 2, მარცხენა ხელის უსახელო და ნეკა თითებისათვის განკუთვნილ უჯრედებში კი – 1. (იხ. სურ.) ეს ნიშნავდა იმას, რომ ორი ხელის ათივე თითი (დაწყებული მარჯვენა ხელის ცერა თითიდან და დამთავრებული მარცხენა ხელის ნეკა თითით) დაყოფილი იყო ხუთ წყვილად. პირველი წყვილი (მარჯვენა ხელის ცერა და საჩვენებელი თითები) აღინიშნებოდა 16-ით; მეორე წყვილი (მარჯვენა ხელის შუა და უსახელო თითები) – 8-ით, მესამე (მარჯვენა ხელის ნეკა და მარცხენა ხელის ცერა თითები) – 4-ით. მეოთხე (მარცხენა ხელის შუა და უსახელო თითები) – 2-ით, მეხუთე (მარცხენა ხელის უსახელო და ნეკა თითები) – 1-ით.

პირობით აღებული ამ რიცხობრივი მაჩვენებლებით აღინიშნებოდა მხოლოდ ხვეულისებური სახის ქარგები. რაც შეეხება დანარჩენი სახის ქარგებს – რკალისებურს, მარყუჟისებურ-უღინარულსა და რადიალურს – ისინი აღინიშნებოდა 0-ით.

ფორმულა ღებულობდა წილადის სახეს, რომლის დროსაც მრიცხველში იწერებოდა წყვილი თითების (მეორე, მეოთხე, მეექვსე, მერვე, მეათე) მონაცემები, მნიშვნელში კი კენტი თითების (პირველი, მესამე, მეხუთე, მეშვიდე, მერვე) მაჩვენებლები. გადათვლა იწყებოდა მარჯვენა ხელის დიდი (ცერა) თითიდან და მთავრდებოდა მარცხენა ხელის ნეკა თითით.

როცა მარჯვენა და მარცხენა ხელის არც ერთ თითზე არ იყო ხვეულისებური სახის ქარგა, ფორმულა იღებდა შემდეგ სახეს:

$$\frac{0+0+0+0+0}{0+0+0+0+0}$$

ფორმულისათვის წილადის სახის მისაცემად მრიცხველსა და მნიშვნელში პირობითად უმატებდნენ ერთს, რის შემდეგაც ფორმულის ძირითადი ნაწილი იღებდა შემდეგ სახეს: $\frac{1}{1}$.

თუ ორივე ხელის ათივე თითზე მხოლოდ ხვეულისებური ქარგა იყო, მაშინ ფორმულა იქნებოდა მაქსიმალური სიდიდის:

$$\frac{16+8+4+2+1}{16+8+4+2+1}$$

ხოლო თუ რეგისტრირებულ პირს არც ერთ თითზე არ ჰქონდა ხვეულისებური ქარგა, მაშინ ფორმულა იქნებოდა $\frac{0}{0}$. წილადის სახის

მისაცემად მრიცხველსა და მნიშვნელში უმატებდნენ ერთს და ფორმულის მინიმალური სიდიდე ხდებოდა $\frac{1}{1}$, ასევე მეორე მაქსიმალური სიდიდის გამოსახულებასაც უმატებდნენ $\frac{1}{1} + \frac{31}{31}$ და საბო-

ლოდ ფორმულა იღებდა შემდეგ სახეს: $\frac{32}{32}$.

თითებზე მოთავსებული დერილოვანი ქარგების მიხედვით, დაქტილოსკოპიური ფორმულის ძირითადი ნაწილის სახე შეიძლება ყოფილიყო სხვადასხვა. იგი დამოკიდებული იყო იმაზე, თუ რეგისტრირებულ პირს ხელის რომელ თითებზე ექნებოდა ხვეულისებური ქარგები, საკითხის ნათელყოფისათვის შეიძლება მოვიყვანოთ რამდენიმე მაგალითი:

1. თუ მხოლოდ მარჯვენა ხელის ცერა, საჩვენებელი და ნეკა თითებზე გვაქვს ხვეულისებური ქარგა, მაშინ ფორმულა იქნება:

$$\frac{16+0+0+0+0}{16+0+0+0+0} = \frac{16}{20} + \frac{1}{1} = \frac{17}{21};$$

2. თუ მარჯვენა და მარცხენა ხელის მხოლოდ საჩვენებელ და ნეკა თითებზე გვაქვს ხვეულისებური ქარგა, მაშინ ფორმულა იქნება:

$$\frac{16+0+0+0+1}{0+0+4+2+0} = \frac{17}{6} + \frac{1}{1} = \frac{18}{7};$$

3. თუ ხველისებური სახის ქარგა გვაქვს მხოლოდ მარცხენა ხელის ცერა, საჩვენებელ, უსახელო და ნეკა თითებზე, მაშინ ფორმულა იქნება:

$$\frac{0+0+4+0+1}{0+0+0+2+1} = \frac{5}{3} + \frac{1}{1} = \frac{5}{4};$$

თუ ათივე თითის ანაბეჭდის მიღება შეუძლებელი იყო (რომელიც თითის დაავადების ან დაკარგვის გამო), მაშინ ადგენდნენ ე.წ. სავარაუდო ფორმულას, რომლის არსი იმაში მდგომარეობდა, რომ დაკარგულ ან დაავადებულ თითზე პირობითად უშვებდნენ: დაკარგულ თითზე შეიძლება ყოფილიყო ხვეულისებური ან სხვა სახის (მარყუჟისებური, რკალისებური) ქარგა.

მაგალითად, თუ პიროვნებას, რომლის რეგისტრაციასაც ახდენდნენ, აკლდა მარჯვენა ხელის საჩვენებელი თითი, ყველა დანარჩენ თითზე კი ჰქონდა ხვეულისებური ქარგა, მაშინ პირობითად უშვებდნენ: თუ მას მარჯვენა ხელის საჩვენებელ თითზეც ექნებოდა ხვეული ქარგა, მიიღებდნენ ფორმულას 32, მაგრამ თუ

დაკარგულ თითზე სავარაუდოდ ექნებოდა რკალისებური ან მარყუჟისებური სახის ქარგა, მაშინ ფორმულა იღებდა შემდეგ სახეს:

$$\frac{(0)+8+4+2+1}{16+8+4+2+1} = \frac{1}{1} = \frac{16}{32};$$

როდესაც პიროვნებას აკლდა ერთი თითი, ადგენდნენ ორ ასეთ სავარაუდო ფორმულას; ხოლო როცა აკლდა ორი თითი — ოთხ სავარაუდო ფორმულას და ა.შ.

ეს მხოლოდ მაშინ, როცა პიროვნებას აკლდა რომელიმე თითი, ე.ი. როცა რეგისტრირებულ პირს ათ თითზე ნაკლები ჰქონდა. ამასთან, შეიძლება დაისვას კითხვა: როგორ მოიქცეოდნენ იმ შემთხვევაში, როცა პიროვნებას ორივე ხელზე ჰქონოდა არა ათი, არამედ

თორმეტი თითი? ასეთ პირთა დაქტილოსკოპირებას ახდენდნენ ჩვეულებრივი წესით მათთვის სპეციალურად წინასწარ დამზადებულ დაქტილოსკოპიურ ბარათებზე და ვინაიდან ადამიანებს თითოეულ ხელზე ექვსი თითი ძალიან იშვიათად აქვთ, ამიტომ მათ ბარათებს (ყოველგვარი დაქტილოსკოპიური ფორმულის გამოყვანის გარეშე) ათავსებდნენ მათთვის განკუთვნილ სპეციალურ განყოფილებაში.

ძირითადი დაქტილოსკოპიური ფორმულის მაქსიმალური სიდიდე არის 32, მისი მინიმალური სიდიდე კი არის 1. ძირითადი

დაქტილოსკოპიური ფორმულის მიხედვით ხდებოდა სპეციალური სარეგისტრაციო ბიუროებში ცალკეული განყოფილების შექმნა. ძირითადი ფორმულის ცალკეული ვარიაციები საშუალებას იძლეოდა დაქტილოსკოპიურ სარეგისტრაციო ბიუროებში შექმნილიყო 1024 განყოფილება, რაც სრულიად საკმარისია ნებისმიერი რაოდენობის დაქტილოსკოპიური ბარათების მოსათავსებლად.

დამატებითი დაქტილოსკოპიური ფორმულის გამოყვანის დროს მხედველობაში მიიღებოდა არა მარტო ხვეულისებური სახის ქარგა, არამედ ყველა სახის ქარგა, ე.ი. მისი შედგენისას მთავარი ყურადღება ექცეოდა ქარგების ზუსტ კლასიფიკაციას და მათი პირობითი აღმნიშვნელი რიცხვების ცოდნას. კერძოდ, იმას, რომ რკალისებური სახის ქარგა აღინიშნებოდა 1-ით, რადიალური მარყუჟი — 2-ით; უღინარული მარყუჟი იმისდა მიხედვით, თუ მარყუჟის ცენტრალურ ნაწილსა და დელტას შორის რამდენი დერილოვანი ხაზი იყო მოთავსებული. კერძოდ, თუ ამ ხაზების რაოდენობა იქნებოდა 1-9, მაშინ იგი აღინიშნებოდა 3-ით, 10-13 — დერილოვანი ხაზი 4-ით, 14-16 აღინიშნებოდა 5-ით, და 17 და მასზე მეტი ხაზების რაოდენობა 6-ით.

დერილოვანი ხაზების გადათვლისას დელტისა და მარყუჟის საწყისი ხაზები მხედველობაში არ მიიღებოდა. დელტისა და მარყუჟის ცენტრალურ ნაწილს შორის მოთავსებული დერილოვანი ხაზების გადასათვლელად, გაავლებდნენ ორი წერტილის შემავრთებელ სწორ ხაზს (იხ. სურ. 62) და რამდენ დერილოვან ხაზსა და წერტილსაც იგი გადაკვეთდა, იმის მიხედვით მოახდენდნენ

მოცემული ქარგის პირობითი აღმნიშვნელი რიცხვის გადატანას ფორმულაში.

ხვეულისებური სახის ქარგების აღნიშვნა ხდებოდა შემდეგი პირობითი რიცხვებით: თუ ხვეულისებურ ქარგაში მარცხენა დელტის ქვედა ტოტი გადადიოდა მარჯვენა დელტის ქვედა ტოტის ზემოთ და მათ შორის ორზე მეტი დერილოვანი ხაზი იყო მოთავსებული, აღინიშნებოდა 7-ით; თუ მარცხენა და მარჯვენა დელტის ტოტები ერთიმეორეს ერწყმოდა ან, თუ მათ შორის ორი ან ორზე ნაკლები დერილოვანი ხაზი იქნებოდა მოთავსებული, იგი აღინიშნებოდა 8-ით; ხოლო თუ მარცხენა დელტის ქვედა ტოტი გაივლიდა მარჯვენა დელტის ქვედა ტოტის ქვემოთ (იხ. სურ. 63.) და მათ შორის ორზე მეტი დერილოვანი ხაზი იქნებოდა მოთავსებული, იგი აღინიშნებოდა 9-ით.

დაქტილოსკოპიური ფორმულის დამატებითი ნაწილის გამოყენებისას ფორმულა იღებდა წილადის ფორმალურ სახეს, რაც მარტოოდენ იმაში გამოიხატებოდა, რომ მარჯვენა ხელის ხუთივე

სურ. 62

სურ. 63 ა) მარცხენა დელტის ქვედა ტოტი გადის მარჯვენა დელტის ქვედა ტოტის ზემოთ და მათ შორის ორზე მეტი დერილოვანი ხაზია (ინდექსი „7“). ბ) მარცხენა და მარჯვენა დელტის ქვედა ტოტები ერთიმეორეს ერწყმის (ინდექსი „8“). გ) მარცხენა დელტის ქვედა ტოტი გადის მარჯვენა დელტის ქვედა ტოტის ქვემოთ და მათ შორის მოთავსებულია ორზე მეტი დერილოვანი ხაზი (ინდექსი „9“).

თითის მონაცემს (დაწყებულს ცერა თითიდან და დამთავრებულს ნეკა თითით) წერდნენ მრიცხველში ყოველგვარი შეკრების გარეშე, ხოლო მარცხენა ხელის თითების მონაცემს — მნიშვნელში.

თუ რეგისტრირებულ პირს მარჯვენა ხელის ნეკა თითზე ჰქონდა ულინარული მარყუჟი, მაშინ მის პირობით აღმნიშვნელ რიცხვს თავზე ინდექსის სახით ეწერებოდა ქარგის ცენტრალურ ნაწილსა და დელტას შორის მოთავსებული დერილოვანი ხაზების რაოდენობის გამომხატველი რიცხვი.

ქალებისა და მამაკაცების სარეგისტრაციო დაქტილოსკოპიური ბარათების განლაგება კარტოთეკაში წარმოებდა ცალ-ცალკე.

თუ კარტოთეკაში ერთნაირი ფორმულით აღმოჩნდებოდა რემდენიმე სარეგისტრაციო ბარათი, ეს კიდეც არ ნიშნავდა იმას, რომ იგი ერთი და იმავე პირს ეკუთვნოდა. დაქტილოსკოპიური ფორმულით არ შეიძლება მოხდეს პიროვნების იდენტიფიკაცია. ფორმულით შეიძლება მოიძებნოს მხოლოდ სხვა მისი მსგავსი ქარგები, რომლის შემდეგ ქარგების იგუეობის საკითხს გადაწყვეტს ექსპერტი-კრიმინალისტი ექსპერტიზის ჩატარებით.

ამრიგად, აღამიანის ხელის თითებზე მოთავსებული დერილოვანი ქარგების ზუსტი კლასიფიკაცია საშუალებას გვაძლევდა მოგვეხდინა არამარტო სისხლის სამართლის დამნაშავეთა რეგისტრაცია, არამედ უფრო მასიურად, ფართო მასშტაბებით დაქტილოსკოპიური ფორმულის საშუალებით.

საინფორმაციო ცენტრში (ბანკში) არსებული მილიონობით ბარათს შორის კომპიუტერის საშუალებით რომ კიდეც უფრო სწრაფად მოიძებნოს ადრე რეგისტრირებული პირის დაქტილოსკოპიური ბარათი და მოხდეს მისი დროული გამოკვლევა, საჭიროა საინფორმაციო ცენტრში (ბანკში) პიროვნების ბარათზე აღბეჭდილ ხელის თითების ანაბეჭდებთან ერთად დაფიქსირებული იყოს მისი დაქტილოსკოპიური ფორმულებიც. უნდა აღინიშნოს, რომ ამჟამად ეს ასეც წარმოებს ლ. სამხარაულის სახელობის სასამართლო ექსპერტიზების ეროვნული ბიუროს კრიმინალისტიკური ექსპერტიზის დეპარტამენტში, მაგრამ იმ განსხვავებით, რომ სარეგისტრაციო დაქტილოსკოპიურ ბარათზე არსებული ქარგების სახეობათა გათვალისწინებით, ზემოაღნიშნული წესით ადგენენ ძირითად ფორმულას და ადრინდელი სახის დამატებითი ფორმულის მაგიერ ადგენენ ახალი სახის პენრის მიერ რეკომენდებულ დამატებით ფორმულას.

როგორც პრაქტიკა გვიჩვენებს, შემთხვევის ადგილზე უმეტესწილად, გვხვდება ერთი ან ხელის რამდენიმე თითის კვალი, რომელთა სათანადოდ დამუშავებისა და მონოდაქტილოსკოპიურ კარტოთეკაში შემოწმების შემდეგ მისგან გადაღებულ ფოტოსურათზე გამოიყვანდნენ პირობით ფორმულას და შეინახავდნენ შემდგომში

მისი დამტოვებული პირის დადგენის მიზნით. ამავე დროს, თითის ანაბეჭდთან ბარათს გაუკეთებდნენ წარწერას, თუ სად, როდის და რა სახის დანაშაულთან დაკავშირებით იქნა ამოღებული მოცემული თითის ანაბეჭდი.

ამგვარი სახით მონოდაქტილოსკოპიური რეგისტრაციის გამოყენება დაკავშირებული იყო მთელ რიგ სიძნელეებთან საჭირო სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებების არარსებობის გამო. მაგრამ შემდეგ ამ პროცესის გამარტივების მიზნით, კიბერნეტიკის სწრაფმა განვითარებამ დღის წესრიგში დააყენა გამომთვლელი მანქანების კრიმინალისტიკურ ტექნიკაში დანერგვის აუცილებლობა და მონოდაქტილოსკოპიური რეგისტრაციის შემდგომი გამარტივება.

ამ მიზნით ჯერ კიდეც გასული საუკუნის მეორე ნახევარში სარეგისტრაციო სისტემაში ფართოდ დაინერგა დაქტილოსკოპიურ ავტომატ „მინსკ“ – 100 გამოყენება, რომელიც საშუალებას იძლეოდა ერთ წუთში შემოწმებულიყო მაგნიტურ ფირზე გადატანილი 150000 ხელის თითების ანაბეჭდი¹.

მოცემული სახის მონოდაქტილოსკოპიური რეგისტრაციის მთავარი არსი იმაში მდგომარეობდა, რომ შესაბამისი კოდირების გზით ჯერ უნდა მომხდარიყო დაქტილოსკოპიურ სარეგისტრაციო სისტემაში არსებული ყველა ბარათზე მოთავსებული ხელის თითების ანაბეჭდების დამუშავება ჯერ ოთხჯერადი გადიდებული ფოტოგადაღებების სახით და შემდეგ მიღებულ ფოტოსურათებზე აღმოჩენილ კერძო ნიშნებს შემოავლებდნენ დაახლოებით 6 მილიმეტრის მქონე წრეს და ამ გზით მომზადებული ყველა დაქტილოსკოპიურ ბარათზე არსებული ანაბეჭდი გადაჰქონდათ მაგნიტურ ფირზე.

ანალოგიური გზით ახდენდნენ შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილ ხელის თითების კვალის (ანაბეჭდის) დამუშავებას და ავტომატის სპეციალურ კასეტაში მოთავსებას და ავტომატის საშუალებით ახდენდნენ სარეგისტრაციო ფირზე აღბეჭდილი კოდირებული

1 იხ. Л. Г. Эджубов. Использование некоторых методов и средств кибернетики в дактилоскопии. Кандидатская диссертация. М., 1962, гл. 104-105;

ქარგების შედარებას გამჭვირვალე ქაღალდზე გამოსახულ გამო-საკვლევ ანაბეჭდთან.¹

ამჟამად საექსპერტო-საგამოძიებო პრაქტიკაში კომპიუტერული ტექნიკის ფართოდ გამოყენებამ კიდევ უფრო დახვეწა მონოდაქტილოსკოპიური რეგისტრაციის სისტემა. საქართველოში კრიმინალისტიკური რეგისტრაციის ცენტრის (ბანკის) და მასში შედარებითი კვლევისათვის საჭირო ადრე რეგისტრირებული პირების ხელის თითების ქარგებისა და მათი შესაბამისი სარეგისტრაციო ბარათების შერჩევა კომპიუტერული ტექნიკის გამოყენებით წარმოებს.

დამნაშავეობასთან ბრძოლის საქმეში ადამიანის ხელის თითების ქარგების ესოდენ დიდი მნიშვნელობის გამო შეიძლება ბუნებრივად დაისვას კითხვა: საზღვარგარეთის ზოგიერთი სახელმწიფოს მსგავსად ხომ არ აჯობებს ჩვენთან – საქართველოშიც დაინერგოს გარკვეულ ასაკს მიღწეული ყველა პირის დაქტილოსკოპირების პრაქტიკა და ეს ხომ არ იქნება მათი პატივისა და ღირსების შელახვა?

გარკვეულწილად შეიძლება ეს ასეც იყოს, მაგრამ შეჩვენება, რომ ეს უმნიშვნელოა იმასთან შედარებით, რასაც ზოგჯერ პრაქტიკაში აქვს ადგილი. კერძოდ, უდანაშაულო პირთა უპართებულო დევნა, ამოუცნობი გვაშების დამარხვა, მკვლელობისა და სხვა მძიმე დანაშაულთა გაუხსნელობა, დანაშაულის ჩამდენ პირთა დაუსჯელობა და სხვ.

საზოგადოებისათვის უმთავრესია დანაშაულებრივი ფაქტების დროული აღმოფხვრა, დანაშაულის სწრაფი, სრული გახსნა, დანაშაულის თავიდან აცილება, ქვეყნად სწორი, სამართლიანი მართლმსაჯულების განხორციელება და, თუ ამ მიზნით პასპორტების გაცემასთან ერთად პირის დაქტილოსკოპირებასაც მოვანდენთ,

1 ამასთან დაკავშირებით უფრო ვრცლად იხ. ლ.გ. ევგუზოვის დასახელებული ნაშრომი; შ. ფაფაშვილი, დ. გულუა, კომპიუტერული ტექნიკის გამოყენების ზოგიერთი პრობლემა სამართალდამცავი ორგანოების საქმიანობაში, „მსს აკადემიის ბიულეტენი“, 1996, 1, გვ. 55-60; შ. ფაფაშვილი, დაქტილოსკოპია და მისი როლი დამნაშაულობასთან ბრძოლის საქმეში, თბ., 1999 წ., გვ. 217-222.

ჩემი აზრით, ეს ღირსებისა და პატივის ნაკლებ შეურაცხყოფელია, ვიდრე მცდარი ეჭვების ნიადაგზე პირის დაკავება და მისი უკანონო მსჯავრდება, შენიღბულ მძიმე დანაშაულთა გაუხსნელობა და დამნაშავეთა დაუსჯელობა.

ეს რთული, პრობლემატური საკითხი ჩემ მიერ ჯერ კიდევ გასული საუკუნის მიწურულში იყო დაყენებული ნაშრომში „დაქტილოსკოპია და მისი როლი დამნაშავეობასთან ბრძოლის საქმეში“, სადაც ზაზგასმით აღვნიშნავდი, რომ „ეს მნიშვნელოვანი პრობლემა მეცნიერული პაექრობით არ გადაწყდება. იგი უფრო მაღალი – სამთავრობო კომისიის პეროგატივაა, კომისიისა, რომელმაც შეიძლება დადებითად გადაწყვიტოს დამნაშავეობასთან ბრძოლის გაუმჯობესების მიზნით საპასპორტო ასაკმიღწეული მთელი მოსახლეობის დაქტილოსკოპირებისა და მათთვის ცალკე საინფორმაციო ბანკის შექმნის პრობლემა“.

კრიმინალისტიკურ ლიტერატურაში დაყენებული თეორიისა და პრაქტიკის ეს მეტად მნიშვნელოვანი საკითხი, დღესდღეობით, ნაწილობრივ დადებითადაა გადაწყვეტილი, რადგან, რამდენადაც ჩემთვის ცნობილია, საინფორმაციო ცენტრში (ბანკში) უკვე განლაგებული მოქალაქეების ნებაყოფლობით ჩაბარებული თავიანთი ხელის თითების ქარგების ამსახველი დაქტილოსკოპიური ბარათები. მათი ბარათები არ შეიძლება დანაშაულში მხილებულ პირთა (ეჭვმიტანილის, ბრალდებულის, განსასჯელისა და მსჯავრდებულის) ბარათებთან ერთად იყოს მოთავსებული. საჭიროა მათი ბარათებისათვის ცალკე განყოფილება შეიქმნას.

ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, ცალკეულ პირთა პროცესუალური მდგომარეობისა და სხვა მთელი რიგი გარემოებების გათვალისწინებით, კარგი იქნება თუ საინფორმაციო ცენტრში (ბანკში), რეგისტრირებულ პირთა ბარათების აღრიცხვა მოხდება ცალ-ცალკე შემდეგი დასახელების განყოფილებებში:

1. დანაშაულის ჩადენაში მხილებული და მსჯავრდებული მა-მაკაცების დაქტილოსკოპიური ბარათების განყოფილება;

2. დანაშაულის ჩადენაში მხილებული და მსჯავრდებული ქალების დაქტილოსკოპიური ბარათების განყოფილება;

3. გაუხსნელ საქმეებზე შემთხვევის ადგილიდან ამოღებულ დაუდგენელ პირთა ხელის თითების ანაბეჭდების განყოფილება;

4. ამოუცნობი გვამების დაქტილოსკოპიური ბარათების განყოფილება;

5. ნებაყოფლობით ჩაბარებულ პირთა დაქტილოსკოპიური ბარათების განყოფილება;

6. იმ პირთა ბარათების განყოფილება, რომლებსაც ხელზე აკლიათ ერთი ან რამდენიმე თითი, ან რომლებსაც ათი თითის მაგიერ აქვთ თერთმეტი და უფრო მეტი თითი.

საკონტროლო კითხვები

1. რა არის კრიმინალისტიკური რეგისტრაცია;

2. რა შეიძლება იყოს კრიმინალისტიკური რეგისტრაციის ობიექტები;

3. კრიმინალისტიკური მიზნებისათვის რა სახის რეგისტრაციები გამოიყენება;

4. რაში მდგომარეობს ამოუცნობი გვამებისა და უგზოუკვლოდ დაკარგულ პირთა რეგისტრაცია;

5. როგორ წარმოებდა ადრე დამნაშავეთა აღრიცხვა;

6. როდის ჩამოყალიბდა დამნაშავეთა მეცნიერული მეთოდებით აღრიცხვა;

7. როდის ჩამოყალიბდა და რა თავისებურებებით ხასიათდებოდა ანთროპომეტრული რეგისტრაცია;

8. როდის ჩამოყალიბდა დაქტილოსკოპიური რეგისტრაცია;

9. რაში მდგომარეობს კრიმინალისტიკური რეგისტრაციის მიზნები და ამოცანები.

10. აღრიცხვის რა ხერხებსა და საშუალებებს შეისწავლის კრიმინალისტიკური რეგისტრაცია;

11. რა თავისებურებებით ხასიათდება დატაცებული, დაკარგული და ამოღებული ნომრიანი საგნებისა და ობიექტების აღრიცხვა;

12. რა თავისებურებებით ხასიათდება დაკარგული და აღმოჩენილი ცეცხლსასროლი იარაღების რეგისტრაცია;

13. რაში მდგომარეობს დაქტილოსკოპიური რეგისტრაციის არსი და მნიშვნელობა;

14. როგორ წარმოებდა დაქტილოსკოპიური ფორმულების გამოყვანა და ამჟამად გამოიყენება თუ არა იგი კრიმინალისტიკური რეგისტრაციის სისტემაში;

15. როგორ და რა სახით შეიძლება მოხდეს საინფორმაციო ცენტრში (ბანკში) რეგისტრირებულ პირთა დაქტილოსკოპიური ბარათების განლაგება;

16. როგორ ხდება ცალკეულ პირთა დაქტილოსკოპირება;

17. საჭიროა თუ არა ამოუცნობი გვამების დაქტილოსკოპირება, როგორ წარმოებს დადებით შემთხვევაში იგი და სხვ.

პრაქტიკულ-ლაბორატორიულ და სემინარულ
მეცადინეობაზე ცოდნის სისტემის უპოვოება ტესტებით,
ამოცანებით, კაზუსების განხილვითა და სასმინო
თავაზების ჩატარებით

ტესტი № 1

საიდან მომდინარეობს სიტყვა „კრიმინალისტიკა“:

- ა) ფრანგულიდან
- ბ) ლათინურიდან
- გ) ბერძნულიდან
- დ) ძველი ქართულიდან
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №2

ვის მიერ იქნა პირველად გამოყენებული სიტყვა „კრიმინალ-
ისტიკა“:

- ა) ედმონდ ლოკარის,
- ბ) ვლადიმერ გრომოვის
- გ) რობერტ ჰეინდლის,
- დ) ჰანს გროსის
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №3

ვინ იყო კრიმინალისტიკის პირველი სახელმძღვანელოს ავ-
ტორი:

- ა) პროფესორი იაკიმოვი;
- ბ) პროფესორი გროსი;
- გ) პროფესორი ვინბერგი;
- დ) აკადემიკოსი ვიშინსკი;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №4

რას ნიშნავს სიტყვა კრიმინალისტიკა და როგორია იგი გაგე-
ბული კრიმინალისტიკურ ლიტერატურაში:

- ა) იგი ნიშნავს ბრალდებულს;
- ბ) დამნაშავეს;
- გ) დანაშაულს;
- დ) დანაშაულის ცოდნას;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №5

რა არის კრიმინალისტიკა როგორც მეცნიერებისა და პრაქ-
ტიკის მნიშვნელოვანი დარგი:

- ა) კრიმინალისტიკა არის სისხლის სამართლის გაგრძელება;
- ბ) კრიმინალისტიკა არის სისხლის სამართლის პროცესის
გაგრძელება;
- გ) იგი არის დამოუკიდებელი იურიდიული დისციპლინა;
- დ) იგი არის სამართლის დამოუკიდებელი დარგი;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №6

რა არის კრიმინალისტიკა, როგორც დარგი მეცნიერებისა:

- ა) იგი არის სამართლის დამოუკიდებელი დარგი;
- ბ) იგი არის პრაქტიკული გამოყენებითი მეცნიერება;
- გ) იგი არის კრიმინოლოგიის მნიშვნელოვანი დარგი;
- დ) იგი არის იურიდიული მეცნიერების დამოუკიდებელი
დარგი;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №7

პირველად სად, რომელ სახელმწიფოში იქნა შემოღებული კრიმინალისტიკა, როგორც დამოუკიდებელი იურიდიული დისციპლინა:

- ა) საფრანგეთში;
- ბ) გერმანიაში;
- გ) რუსეთში;
- დ) ავსტრიაში;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №8

საქართველოში პირველად ვინ დაიცვა საკანდიდატო დისერტაცია კრიმინალისტიკაში:

- ა) პროფესორმა ი. მრეველიშვილმა;
- ბ) პროფესორმა დ. მირიანაშვილმა;
- გ) პროფესორმა ბ. ხარაზიშვილმა;
- დ) პროფესორმა ლ. ანდრონიკაშვილმა;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №9

საქართველოში ვინ იყო ქართულ ენაზე გამოცემული კრიმინალისტიკის პირველი სახელმძღვანელოს ავტორი:

- ა) პროფ. ლ. ანდრონიკაშვილი;
- ბ) პროფ. ბ. ფურცხვანიძე;
- გ) პროფ. ი. სურგულაძე;
- დ) პროფ. ბ. ხარაზიშვილი;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №10

კრიმინალისტიკურ ლიტერატურაში რამდენ ეტაპადაა დაყოფილი დანაშაულის გახსნის ცნება:

- ა) ორ ეტაპად;

- ბ) სამ ეტაპად;
- გ) ოთხ ეტაპად;
- დ) ხუთ ეტაპად;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №11

საქართველოში კრიმინალისტიკის პირველი სახელმძღვანელო როდის იქნა გამოცემული:

- ა) 1945 წელს;
- ბ) 1950 წელს;
- გ) 1954 წელს;
- დ) 1958 წელს;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №12

შეიძლება, თუ არა დანაშაული იყოს გახსნილი და არ იყოს გამოძიებული:

- ა) შეიძლება;
- ბ) არ შეიძლება;
- გ) შეიძლება თუ ბრალდებული გარდაიცვალა;
- დ) შეიძლება თუ პირს წაასწრეს დანაშაულის ადგილზე;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №13

როგორია დანაშაულის „გამოძიების“ და „გახსნის“ ცნებების ურთიერთ შეფარდება:

- ა) დანაშაულის „გამოძიება“ ფართო ცნებაა და იგი მოიცავს „გახსნას“;
- ბ) დანაშაულის „გახსნა“ უფრო ფართოა „გამოძიების“ ცნებაზე;
- გ) დანაშაულის „გამოძიება“ და „გახსნა“ ურთიერთ ტოლფარდოვანია;

- დ) დანაშაულის გახსნა სასამართლომდელი გამოძიების წილხვედრია, გამოძიება კი სასამართლოშიც გრძელდება;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №14

- როდის, რა მომენტიდან ითვლება დანაშაული გახსნილად:
- ა) პირის ბრალდებულის სახით პასუხისმგებაში მიცემის მომენტიდან;
- ბ) ბრალდების წაყენების მომენტიდან;
- გ) ბრალდებულისათვის აღმკვეთი ღონისძიების შერჩევის მომენტიდან;
- დ) ბრალდებულისათვის გამოტანილი განაჩენის კანონიერ ძალაში შესვლის მომენტიდან;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №15

- როდის ითვლებოდა ბრალდებულის აღიარებითი ჩვენება მტკიცებულებათა „დედოფლად“ ყოფილ საჭოთა კავშირში;
- ა) ოქტომბრის რევოლუციის პირველ დღეებში;
- ბ) 1936-1937 წლებში;
- გ) 1950-იან წლებში;
- დ) 1960-იან წლებში;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №16

- ვინ იყო პ. სტრუვე და კვლევის რა მეთოდებით გამოიჩინა თავი;
- ა) მან ხელნაწერების კვლევის სპეციალური მეთოდები შემოიღო;
- ბ) სტრუვე იყო პირველი ექსპერტი ხელნაწერების გამოკვლევის მიმართებაში;
- გ) იგი იყო პიროვნება, რომელმაც პირველმა გამოიყენა დოკუმენტების გამოსაკვლევა კვლევითი ფოტოგრაფიის მეთოდები;

- დ) იგი იყო ცნობილი სასამართლო-სამედიცინო ექსპერტი;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №17

- ვინ იყო რუსულ ენაზე გამოცემული კრიმინალისტიკის პირველი სახელმძღვანელოს ავტორი:
- ა) პროფესორი მ. მიტრიჩევი;
- ბ) პროფესორი ვ. გრომოვი;
- გ) პროფესორი ი. იაკიმოვი;
- დ) პროფესორი ა. ვინბერგი;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №18

- კრიმინალისტიკას აქვს თუ არა კვლევის საერთო და კერძო მეთოდები:
- ა) ასეთი მეთოდები კრიმინალისტიკას არა აქვს;
- ბ) კრიმინალისტიკას აქვს როგორც საერთო, ისე კერძო მეთოდები;
- გ) კრიმინალისტიკას აქვს მხოლოდ ერთი საერთო კვლევის მეთოდი;
- დ) კრიმინალისტიკას აქვს მხოლოდ ერთი – პრაქტიკის განზოგადების მეთოდი;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №19

- რა არის კრიმინალისტიკური იდენტიფიკაცია და როგორ ხდება მისი გამოყენება:
- ა) იგი არის ერთგვაროვანი საგნების დადგენა;
- ბ) სიტყვა „იდენტიფიკაცია“ გამომდინარეობს ლათინურიდან და ნიშნავს გაიგივებას;
- გ) იგი არის საგნებისა და ობიექტების ჯგუფური კუთვნილების დადგენა;

- დ) იგი არის გამოძიების მიზნებისათვის საგნებისა და ობიექტების დადგენა მათი ნიშანთვისებების მიხედვით;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №20

ნივთიერებათა სხვაობის დასადგენად სპექტრის რომელი სხივები გამოიყენება:

- ა) ინფრაწითელი სხივები;
- ბ) ულტრაიისფერი სხივები;
- გ) გამა სხივები;
- დ) ბეტა სხივები;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №21

რამდენი განყოფილება აქვს მოძრავ კრიმინალისტიკურ ლაბორატორიას:

- ა) სამი;
- ბ) ხუთი;
- გ) ექვსი;
- დ) შვიდი;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №22

ქვემოთ დასახელებული პირებიდან ვინ შეიძლება იყოს კრიმინალისტიკური ფოტოგრაფიის სუბიექტი:

- ა) მოწმე;
- ბ) დაზარალებული;
- გ) ბრალდებული;
- დ) გამომძიებელი;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №23

ქვემოთ ჩამოთვლილი საგამოძიებო მოქმედებებიდან რომლის ჩატარების დროს არ იყენებს გამოძიებელი კრიმინალისტიკურ ფოტოგრაფიაში შემუშავებულ ფოტოგადაღების ხერხებსა და მეთოდებს:

- ა) ჩხრეკის ჩატარების;
- ბ) შემთხვევის ადგილის დათვალიერების;
- გ) ამოცნობის;
- დ) ამოღებისა და საგამოძიებო ექსპერიმენტის ჩატარების დროს;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №24

შემთხვევის ადგილის დათვალიერების დროს ქვემოთ ჩამოთვლილი ფოტოგადაღებებიდან რომელს არ ასრულებს გამომძიებელი:

- ა) მასშტაბური სახის ფოტოგადაღებას;
- ბ) საორიენტაციო სახის ფოტოგადაღებას;
- გ) მიმოხილვითი სახის ფოტოგადაღებას;
- დ) რეფლექსური სახის ფოტოგადაღებას;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №25

საორიენტაციო, მიმოხილვითი, საკვანძო და დეტალური სახის ფოტოგადაღებას, რომელი სახის საგამოძიებო მოქმედების ჩატარების დროს იყენებენ:

- ა) მოწმის დაკითხვის;
- ბ) ბრალდებულის დაკითხვის;
- გ) შემთხვევის ადგილის დათვალიერების;

- დ) საგამომიებო ექსპერიმენტის ჩატარების დროს;
ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №26

საქართველოში როდის და ვის მიერ მოხდა პირველად დოკუმენტების გამოსაკვლევად კვლევითი ფოტოგრაფიის მეთოდების გამოყენება სასამართლოში:

- ა) ა. ბარათოვის მიერ 1880 წელს
ბ) დ. ჯორჯაძის მიერ 1890 წელს
გ) პ. სტრუვეს მიერ 1885 წელს
დ) ტ. ანდრონიკოვის მიერ 1888 წელს
ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №27

რუსეთში ვინაა აღიარებული სასამართლო ფოტოგრაფიის მამამთავრად:

- ა) ვ. გრომოვი;
ბ) ტ. ტერზიევი;
გ) ი. იაკიმოვი;
დ) ე. ბურინსკი;
ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №28

პირველად ვის მიერ და რომელ ნაშრომში იქნა გამოყენებული ტერმინი „კრიმინალისტიკა“:

- ა) ი. იაკიმოვი, კრიმინალისტიკა;
ბ) გ. შნეიკერტი, დამნაშავის საიდუმლოება და მისი გახსნის გზები;
გ) ა. გელვიგი, თანამედროვე კრიმინალისტიკა;
დ) პ. გროსი, სახელმძღვანელო სასამართლოს გამოძიებლები-სათვის, როგორც კრიმინალისტიკის სისტემა;
ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №29

რამდენი განყოფილებისგან შედგება კრიმინალისტიკის საგანი:

- ა) ორი;
ბ) სამი;
გ) ოთხი;
დ) ხუთი;
ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №30

რა და რა განყოფილებებისაგან შედგება კრიმინალისტიკის სასწავლო კურსი:

- ა) ტექნიკისა და მეთოდიკისაგან;
ბ) შესავალისა და დანაშაულთა გახსნის ტაქტიკისაგან;
გ) შესავალის, ტექნიკის, ტაქტიკის, ზოგადი მეთოდიკისა და კერძო მეთოდიკისაგან;
დ) ტექნიკის, ტაქტიკისა და მეთოდიკისაგან;
ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №31

ქვემოთ ჩამოთვლილი სამართლის დარგებიდან რომელთან არაა კავშირში კრიმინალისტიკა:

- ა) სისხლის სამართალი;
ბ) სისხლის სამართლის პროცესი;
გ) სამოქალაქო სამართალი;
დ) შრომა გასწორების სამართალი;
ე) არც ერთი პასუხი არაა სწორი.

ტესტი №32

ვის სახელთანაა დაკავშირებული კრიმინალისტიკური იდენტიფიკაციის ჩამოყალიბება:

- ა) ნ. ტერზიევის;
- ბ) ბ. ხარაზიშვილის;
- გ) ს. პოტაპოვის;
- დ) გ. ციმაკურიძის
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №33

როგორ და რამდენ ჯგუფად იყოფა კრიმინალისტიკური იდენტიფიკაციის ობიექტები:

- ა) არ არსებობს კრიმინალისტიკური ობიექტების კლასიფიკაცია;
- ბ) კრიმინალისტიკური იდენტიფიკაციის ობიექტი შეიძლება იყოს მხოლოდ მყარი თვისებების მქონე საგანი;
- გ) კრიმინალისტიკური იდენტიფიკაციის ობიექტები იყოფა გამოსაკვლევ და შესადარებელ ობიექტებად;
- დ) იდენტიფიკაციის ობიექტები იყოფა ცოცხალ და უსულო საგნებად;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №33

რა ნიშნებით ხდება საძიებო ობიექტების დადგენა:

- ა) ზოგადი ნიშნებით;
- ბ) კერძო ნიშნებით;
- გ) ობიექტის გარეგანი ნიშნებით;
- დ) ობიექტის ზოგადი და კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნითვისებებით;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №34

ქვემოთ დასახელებული პირებიდან ვინ არ შეიძლება იყოს იდენტიფიკაციის სუბიექტი:

- ა) დაზარალებული;

- ბ) მოწმე;
- გ) ბრალდებული;
- დ) ექსპერტი;
- ე) არც ერთი პირი არ არის სწორი.

ტესტი №35

რა ხერხებითა და საშუალებებით არ შეიძლება საძიებო საგნებისა და ობიექტების დადგენა:

- ა) ამოცნობით;
- ბ) ექსპერტიზის ჩატარებით;
- გ) მთელის იდენტიფიკაცია ნაწილების მიხედვით;
- დ) დათვალიერებით;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №36

რა არის იდენტიფიკაციის მიზანი:

- ა) ობიექტების ჯგუფური კუთვნილების დადგენა;
- ბ) ობიექტების კლასიფიკაცია;
- გ) გამოსაკვლევი ობიექტების დიფერენციაცია;
- დ) კონკრეტული საძიებო ობიექტის დადგენა;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №37

ქვემოთ დასახელებული ნიშნებიდან რომელი არაა ობიექტის ზოგადი დამახასიათებელი ნიშანი:

- ა) საგნის ფერი;
- ბ) საგნის მოცულობა;
- გ) საგნის ფორმა;
- დ) მასზე არსებული ნიშნების ურთიერთგანლაგება
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №38

კრიმინალისტიკის საგნის რომელ განყოფილებას მიეკვთვნება რეგისტრაცია:

- ა) დანაშაულთა გახსნის ზოგად მეთოდუკას;
- ბ) დანაშაულთა გახსნის ტაქტიკას;
- გ) კრიმინალისტიკურ ტექნიკას;
- დ) დანაშაულთა გახსნის კერძო მეთოდუკას;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №39

სპექტრის რომელი სხივები გამოიყენება ლითონისგან გამზადებული ობიექტებში გადამალული საგნების აღმოსაჩენად:

- ა) ულტრაიისფერი სხივები;
- ბ) ინფრაწითელი სხივები;
- გ) რენტგენის სხივები;
- დ) ცივი ნათება;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №40

რა სახის სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალება გამოიყენება შემთხვევის ადგილზე არსებულ ხელის თითების ლატენტურ კვალთა გამოვლინებისათვის:

- ა) შესადარებელი მიკროსკოპი;
- ბ) ფოტოაპარატი;
- გ) ელექტრომაგნიტური ფუნჯი;
- დ) გასაზომი ხელსაწყოები;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №41

კრიმინალისტიკის საგნის რომელი განყოფილება შეისწავლის ცეცხლსასროლი იარაღების გამოკვლევას:

- ა) კრიმინალისტიკური ტაქტიკა;
- ბ) კრიმინალისტიკური მეთოდოლოგია;
- გ) კრიმინალისტიკური ტექნიკა;
- დ) დანაშაულთა გამოძიების კერძო მეთოდუკა;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №42

ქვემოთ დასახელებულიდან რომელი არ მიეკუთვნება კრიმინალისტიკურ ტექნიკას:

- ა) ტრასოლოგია;
- ბ) ბალისტიკა;
- გ) კრიმინალისტიკური რეგისტრაცია;
- დ) მოძღვრება საგამოძიებო ვერსიების შესახებ;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №43

რომელი სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალება გამოიყენება შემთხვევის ადგილზე არსებულ უჩინარ კვალთა გამოსავლინებლად:

- ა) სამედიცინო პინცეტი;
- ბ) ფოტოვიდეოაპარატურა;
- გ) სხვადასხვა სახის ფხვნილები;
- დ) დაქტილოსკოპიური ფირი;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №46

როდის აწარმოებენ მიმოხილვითი სახის ფოტოგადაღებას:

- ა) საგამოძიებო ექსპერიმენტის ჩატარების დროს;
- ბ) ბალისტიკური ექსპერტიზის ჩატარების დროს;
- გ) დოკუმენტების დათვალიერებისას;
- დ) შემთხვევის ადგილის დათვალიერებისას;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №47

როდის იყენებენ პანორამული სახის ფოტოგადაღებას:

- ა) როცა შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილია რამდენიმე გვაში;
- ბ) როცა საჭიროა გადაღებული საგნის შემცირებული სახით აღბეჭდვა;
- გ) როცა გადასაღები საგანი შორი მანძილითაა დაცილებული;
- დ) როცა გადასაღები საგანი დიდი მოცულობისაა;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №48

ნაკლებად ხილვადი ტექსტის წასაკითხად რა შეიძლება გამოვიყენოთ:

- ა) გაძლიერებული განათება;
- ბ) მიკროსკოპიული გამოკვლევა;
- გ) კონტრასტულობის შეცვლის ფოტოგრაფიული მეთოდი;
- დ) დოკუმენტის სპექტრის უხილავ სხივებში დათვალიერება;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №48

რა ხერხები გამოიყენება დოკუმენტისათვის კონტრასტულობის შესაცვლელად:

- ა) მსხვილმასშტაბური სახის ფოტოგადაღება;
- ბ) სტერეოსკოპიული სახის ფოტოგადაღება;
- გ) კონტრასტიპირებისა და ემულსიური ფენების ურთიერთშეერთება;
- დ) ნინგოდრონის 10%-იანი ხსნარი;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №49

კვლევის რა ხერხები და მეთოდები შეიძლება გამოვიყენოთ უჩინარი მელნით შესრულებული ტექსტის წასაკითხად, მასში რაიმე ქიმიური საშუალებებით შეტანილი ცვლილებების დასადგენად:

- ა) მიკროფოტოგადაღება;
- ბ) მაკროფოტოგადაღება;
- გ) ფოტოგადაღება ულტრაიისფერ სხივებში;
- დ) სიღრმითი მასშტაბური ფოტოგადაღება;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №50

როგორ და რა ხერხებით ხდება ფოტოგადაღება ულტრაიისფერ სხივებში:

- ა) შუქფილტრებით;
- ბ) ფართო კუთხიანი ობიექტივით;
- გ) ლიუმინისცენციითა და ულტრაიისფერი სხივებით გამოვლენილი გამოსახულების ფოტოგადაღებით;
- დ) მეტრული სახის ფოტოგადაღებით;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №51

რა სახის ფოტოგადაღება მიეკუთვნება განზომილებითი სახის ფოტოგადაღებებს:

- ა) რეფლექსური სახის ფოტოგადაღება;
- ბ) სტერეოსკოპიული სახის ფოტოგადაღება;
- გ) მასშტაბური სახის ფოტოგადაღება;
- დ) პანორამული სახის ფოტოგადაღება;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №52

კრიმინალისტიკის საგნის რომელი განყოფილება შეისწავლის დოკუმენტების კრიმინალისტიკურ გამოკვლევას:

- ა) კრიმინალისტიკის საგნის შესავალი;
- ბ) კრიმინალისტიკური ტექნიკა;
- გ) დანაშაულთა გამოძიების კერძო მეთოდთა;
- დ) მოძღვრება კვალთა შესახებ;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №53

რას შეისწავლის დოკუმენტების ტექნიკურ-კრიმინალისტიკური გამოკვლევა:

- ა) დოკუმენტების გაყალბების ნიშნებს;
- ბ) ხელნაწერის შემსრულებელ პიროვნებას;
- გ) ხელმოწერი პიროვნების დადგენას;
- დ) დოკუმენტების შედგენის წესს;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №54

დასახელებული კვლევის ობიექტებიდან რომელს არ შეისწავლის დოკუმენტების ტექნიკურ-კრიმინალისტიკური გამოკვლევა:

- ა) დამწვარი დოკუმენტების ტექსტის აღდგენა;
- ბ) ბეჭდებისა და შტამპელების გამოკვლევა;
- გ) უჩინარი მელნით შესრულებული ტექსტის აღდგენა-გამოკვლევა;
- დ) კომპიუტერზე და საბეჭდო მანქანაზე შესრულებული ტექსტების გამოკვლევა;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №55

ხელმოწერის გაყალბებიდან რომელი არ მიეკუთვნება დოკუმენტების ტექნიკურ-კრიმინალისტიკურ გამოკვლევას:

- ა) მიბადვით შესრულებული ყალბი ხელმოწერა;
- ბ) გადაბეჭდი ქაღალდის გამოყენებით შესრულებული ხელმოწერა;
- გ) ქსეროქსით გადაღებული ხელმოწერა;
- დ) მინისა და ელექტროდანათებით გამჭოლი სინათლის გამოყენებით ნამდვილი დოკუმენტიდან ხელმოწერის ყალბ დოკუმენტზე გადატანა;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №56

დასახელებული ხერხებიდან რომლით არ შეიძლება პიროვნების დადგენა:

- ა) ხელის თითების კვალით;
- ბ) სისხლის კვალით;
- გ) ხელნაწერითა და ხელმოწერით;
- დ) ფეხსაცმლის კვალით;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №57

დასახელებული ხელნაწერის ნიშნებიდან რომელი არ მიეკუთვნება ხელნაწერის ზოგად ნიშნებს:

- ა) ხელის გაქანება;
- ბ) საწერი ნიშნებისა და მისი ელემენტების შესრულების თავისებურება;
- გ) საწერი ნიშნების გადახრა ვერტიკალიდან;
- დ) საწერ კალამზე ძალის დატანების, დაწოლის ხარისხი;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტექსტი №58

როგორი შეიძლება იყოს ხელნაწერში გადაბმულობის სიდიდე და რით განისაზღვრება იგი:

ა) ხელნაწერში დიდი ხარისხის გადაბმულად მიჩნეულია ტექსტი, რომელშიც საწერ ნიშნებს შორის მოთავსებული სივრცე ორ მილიმეტრს აღემატება;

ბ) გადაბმულობის საშუალო სიდიდედ მიჩნეულია ისეთი ნაწერი, რომელშიც საწერ ნიშნებს შორის მოთავსებული სივრცე ერთ მილიმეტრს არ აღემატება;

გ) ხელნაწერში გადაბმულობის სიდიდის მაჩვენებელია არა საწერ ნიშნებს შორის მოთავსებული მანძილი, არამედ საწერი ნიშნების გადაბმის რაოდენობა;

დ) საშუალო გადაბმულობის სიდიდედ მიჩნეულია ტექსტი, რომლის ცალკეულ სიტყვებში სამიდან ცხრა ასომდე შესრულებულია საწერი კალმის მოწვევების გარეშე;

ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტექსტი №59

ხელნაწერში შემჩნეული ქვემოთ ჩამოთვლილი ნიშნებიდან რომელი არ მიეკუთვნება კერძო საიდენტიფიკაციო ნიშნებს:

ა) ასოს საწყისის წერტილის ამსახველი ხაზის თავისებურება;

ბ) ასოს დაბოლოების ხაზის თავისებურება;

გ) ცალკეული ასოებისა და მისი ელემენტების შესრულების ფორმა;

დ) საწერ კალამზე ძალის დატანების ხარისხი;

ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტექსტი №60

ხელნაწერების ექსპერტიზისათვის შეკრებილი ნიმუშებიდან რომელია თავისუფალი ნიმუში:

ა) მოცემული პირისაგან ექსპერიმენტული გზით მიღებული ხელნაწერი;

ბ) მოცემული პირის მიერ ადრე შესრულებული ხელნაწერი;

გ) გამოსაძიებელ საქმესთან დაკავშირებით მოცემული პირის მიერ შესრულებული (ახსნა-განმარტების და სხვ.) რაიმე სახის ხელნაწერი;

დ) მოცემული პირის მიერ გამოსაძიებელ საქმესთან დაკავშირებით გამოძიებლის მოქმედებაზე პროკურორის სახელზე ხელით დაწერილი საჩივარი;

ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტექსტი №61

რამდენ ეტაპს მოიცავს ხელნაწერების საექსპერტო კვლევის პროცესი:

ა) იგი გაივლის კვლევის სამ ეტაპს;

ბ) კვლევის ორ ეტაპს;

გ) კვლევის ოთხ ეტაპს;

დ) ხელნაწერების საექსპერტო კვლევის პროცესი უცვლელია და მისი კვლევის ცალკეულ ეტაპებად დაყოფა არ შეიძლება;

ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტექსტი №62

ნიმუშების მიღების შესახებ საჭიროა თუ არა შედგენილ იქნეს ოქმი:

ა) საჭიროა;

ბ) არ არის საჭირო;

გ) ოქმის შედგენა საჭიროა მხოლოდ მაშინ, როცა იგი ტარდება პროკურორის მიერ;

დ) საჭიროა მაშინ, თუ იგი ტარდება სასამართლოს განჩინებით;

ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტექსტი №63

რომელ ადრინდელ ქართულ ცნობილ ლიტერატურულ ნაწარ-
მოებშია აღწერილი ადამიანის კვალის ძეგლის საკითხი ასახული:

- ა) ი. ცურტაველის „შუშანიკის წამება“;
- ბ) ი. ჭავჭავაძის „გლანის ნაამბობი“;
- გ) შ. რუსთაველის „ვეფხისტყაოსანი“;
- დ) აკ. წერეთლის „ბაში-აჩუკი“;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №64

ქვემოთ დასახელებული საგნებით წარმოქმნილი კვლებიდან
რომელს არ შეისწავლის კრიმინალისტიკა:

- ა) ადამიანის ფეხის კვალი;
- ბ) სატრანსპორტო საშუალებების კვალი;
- გ) კბილის კვალი;
- დ) საქონლის მიერ წარმოქმნილი კვალი;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №65

როგორ, ფოტოგადაღების რა წესით უნდა მოხდეს შემთხვევის
ადგილზე აღმოჩენილი ფეხის კვალის ფოტოგადაღება:

- ა) რეფლექსური ფოტოგადაღებით;
- ბ) მასშტაბური ფოტოგადაღებით;
- გ) პანორამული ფოტოგადაღებით;
- დ) სტერეოსკოპული ფოტოგადაღებით;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №66

როდის და რა შემთხვევაში არ ტოვებს ადამიანი სტატიკური
სახის ფეხის კვალს:

- ა) სიარულის;
- ბ) სირბილის;
- გ) ადგილზე ვარჯიშის დროს;

- დ) ფეხით გაცურების დროს;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №67

მტვრიან საგანზე ხელის შეხებისას როგორი სახის კვალი
დარჩება:

- ა) მოცულობითი;
- ბ) დაშრევებული;
- გ) აშრევებული;
- დ) დინამიკური;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №68

100 კმ. სიჩქარით მიმავალი ავტომანქანა თავისი საბურავებით
რა სახის კვალს წარმოქმნის:

- ა) სტატიკურს;
- ბ) პერიფერიულს;
- გ) დინამიკურს;
- დ) ნეგატიურს;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №69

რომელი არაა ტრასოლოგიის კვლევის ობიექტი:

- ა) წინდებით დატოვებული ფეხის კვალი;
- ბ) ხელთათმანებით დატოვებული ხელის თითების კვალი;
- გ) სატრანსპორტო საშუალებათა კვალი;
- დ) სისხლის კვალი;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №70

ხელის თითების ქარგების თვისებებს მიეკუთვნება:

- ა) ინდივიდუალობა;
- ბ) სიმყარე;
- გ) ცვალებადობა;
- დ) ქარგების ჩამოყალიბების პროცესი;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №71

შეიძლება თუ არა ადამიანის სიმაღლის დადგენა მის მიერ შემთხვევის ადგილზე დატოვებული ფეხსაცმლის კვალით:

- ა) შეიძლება;
- ბ) შეუძლებელია;
- გ) შეიძლება ფეხსაცმლის კვალის სპეციალური გაზომვებით;
- დ) შეიძლება ფეხის კვალის კუთხის დადგენით;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №72

რამდენჯერ ნაკლები შეიძლება იყოს შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი ფეხსაცმლის კვალიდან ჩამოსხმული ტვიფრის ქუსლის სიგანე კვალის წარმოქმნელი პირის სიმაღლეზე:

- ა) ათჯერ;
- ბ) ოცჯერ;
- გ) ოცდახუთჯერ;
- დ) ოცდაშვიდეჯერ;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №73

განსაზღვრეთ რა სიმაღლის იქნება მამაკაცი, რომლის ფეხსაცმლის კვალის სიგრძე არის 29 სმ:

- ა) 1,70 სმ;

- ბ) 175 სმ;
- გ) 177 სმ;
- დ) 180 სმ;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №74

რა სიმაღლის იქნება კვალის დამტოვებელი მამაკაცი, როცა შემთხვევის ადგილიდან ამოღებულია ფეხსაცმლის ტვიფრის ქუსლის სიგანე არის 7,5 სმ:

- ა) 165 სმ;
- ბ) 172 სმ;
- გ) 175 სმ;
- დ) 185 სმ.
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №75

ფეხსაცმლის ძირის კერძო ნიშნებს მიეკუთვნება:

- ა) ტერფისა და ქუსლითი ნაწილის ფორმა;
- ბ) ლანჩის სიგრძე და სიგანე;
- გ) სარკების განლაგების თავისებურება;
- დ) ქუსლის წინა და უკანა ნაწილის ფორმა;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №76

გატეხვის იარაღების კვალიდან ტვიფრის ჩამოსასხმელად კვალიანი საგანი როგორ და რა საშუალებით უნდა იქნეს მომზადებული:

- ა) პლასტილინით;
- ბ) ზეთოვანი ნივთიერებით;
- გ) თაბაშირით;
- დ) პოლიმირებით;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №77

რა დროს წარმოიქმნება ავტომანქანის ოთხივე საბურავის კვალი:

- ა) როცა ავტომანქანა დიდი სისწრაფით მიემართება;
- ბ) როცა ერთი საბურავი დაშვებულია;
- გ) როცა ავტომანქანამ მოსახვევში გაიარა;
- დ) როცა ავტომანქანის წინა ღერძის სიგანე 5 სმ-ით ნაკლებია უკანაზე;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №78

როდის, მოძრაობის რა მომენტში წარმოქმნის ავტომანქანა თავისი საბურავების დინამიკურ კვალს:

- ა) როცა იგი გადაჭარბებული სისწრაფით მიემართება;
- ბ) როცა იგი შედარებით ნელა მოძრაობს;
- გ) გაჩერებული მანქანის სწრაფად დაძვრისა და წასვლის დროს;
- დ) დამუხრუჭების დროს;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №79

რომელი კვალი არ მიეკუთვნება კრიმინალისტიკური ტრასოლოგიის გამოკვლევას:

- ა) კბილის კვალი;
- ბ) ხეზე დარჩენილი ნაჯახით მოჭრის კვალი;
- გ) გატეხვის იარაღების კვალი;
- დ) ნერწყვის კვალი;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №80

რას შეისწავლის დაქტილოსკოპია:

- ა) დაქტილოსკოპია შეისწავლის ხელის თითებზე ფრჩხილების განლაგებას;
- ბ) ადამიანის კანის აგებულებას;
- გ) ადამიანის ხელის თითებზე მოთავსებულ დვრილოვან ქარგებს;
- დ) დვრილოვანი ქარგების ჩამოყალიბების პროცესს;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №81

რომელი სახის ქარგა არაა ცალკე ჯგუფად გამოყოფილი:

- ა) ხვეულისებური;
- ბ) მარყუჟისებური;
- გ) რკალისებური;
- დ) ოვალისებური;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №82

რომელი სახის ქარგას არა აქვს დელტა:

- ა) ხვეულისებურს;
- ბ) მარყუჟისებურს;
- გ) რკალისებურს;
- დ) რადიალურს;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №83

რა ხერხებითა და საშუალებებით შეიძლება ფაიფურის ნაწარმზე და ქაღალდის ფულზე დარჩენილი ხელის თითების უჩინარ კვალთა გამოვლინება:

ა) მაგნიტური ფუნჯით თეთრი ფერის ფხვნილის გამოყენებით;

ბ) თუთიის ზეჟანგით ან გრაფიტის ფხვნილით;

გ) ცივი ნათებით;

დ) ნინგიდრონის ხსნარით;

ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №84

რამდენ ჯგუფად იყოფა ხელის თითების კვალთა გამოვლინება-დამუშავების ხერხები და მეთოდები:

ა) ორ ძირითად ჯგუფად;

ბ) სამ დიდ ჯგუფად;

გ) ოთხ და მეტ ჯგუფად;

დ) მხოლოდ ერთ – ტექნიკური სახის ფხვნილებად;

ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №85

ხელის თითების უჩინარ კვალთა გამოსავლინებლად სპეციალური ხერხებისა და მეთოდების შერჩევის დროს მხედველობაში არ მიიღება:

ა) კვალის წარმოქმნის მექანიზმის თავისებურება;

ბ) კვალის მიმღები ობიექტის ზედაპირის თავისებურება;

გ) კვალის მიმღები ობიექტის ფერი და მასზე კვალის დატოვების ხანგრძლივობა;

დ) გამოვლინებისათვის სადღეღამისო დროის (დილა, შუადღე, საღამო და ა.შ.) მონაკვეთი;

ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №86

რა სახის კვალი არ წარმოიქმნება ადამიანის სხეულში მიბჯენილი სროლის დროს:

ა) ცეცხლსასროლი იარაღის ლულის წრიული ანაბეჭდი;

ბ) კანის მეორე მხარეს გაგლეჯის კვალი;

გ) ხვრელში შეტანილია დენტის ნამწვავები და ტყვიის საცობი;

დ) ტყვიის შემავალი ხვრელის გარშემო ფეთქებადი ნივთიერებების ნამწვავები;

ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №87

სროლის ადგილის დასადგენად რა შემთხვევაში გამოიყენება ვიზირების მეთოდი:

ა) იგი გამოიყენება მაშინ, როცა ადგილზე ტყვიის შემავალი ბრმა ხვრელია;

ბ) როცა ტყვიამ გაიარა ორ ერთიმეორისაგან დიდი მანძილით დაცილებულ ობიექტში;

გ) როცა ტყვიამ გაიარა მხოლოდ ერთ ობიექტში და მასზე გამჭოლი კვალი დატოვა;

დ) როცა ტყვიის შემავალი ბრმა ხვრელის სიღრმე ორჯერ აღემატება ხვრელში შემავალ ტყვიის სიგრძეს;

ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №88

რომელ ობიექტში (საგანში) არ შეიძლება მოხდეს შედარებითი გამოკვლევისათვის საჭირო ტყვიის მოსაპოვებლად შესამოწმებელი იარაღიდან ექსპერიმენტული გასროლა:

ა) წყლით სავსე გრძელ სპეციალურ ნავში;

ბ) ერთიმეორეზე დაწყობილ რეზინის ფირფიტებში;

გ) ბაბით სავსე დიდ ნავის მსგავს ჭურჭელში, რომელშიც ცალკეული განყოფილებები ერთიმეორისაგან ქაღალდის სუფთა ფურცლებითაა გამოჯნული;

დ) ისეთსავე ერთგვაროვან საგანში, რომლიდანაც იქნა ამოღებული გამოსაკვლევი ტყვია;

ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №89

დაასახელეთ და მიუთითეთ რომელი არ მიეკუთვნება ადამიანის ანატომიურ ნიშნებს:

- ა) ადამიანის სიმაღლე;
- ბ) თავის მოცულობა და ფორმა;
- გ) კანისა და თვალების ფერი;
- დ) ხელებისა და ფეხების სიგრძე;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №90

რომელი არ მიეკუთვნება ადამიანის ანატომიურ თვალსაჩინო ნიშნებს:

- ა) სხეულის სიმაღლე;
- ბ) სიარულის დროს ხელების მოძრაობის თავისებურება;
- გ) ლოყაზე დიდი ხალი;
- დ) კუჭი;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №91

ქვემოთ დასახელებული ნიშნებიდან რომელი მიეკუთვნება ფუნქციონალურ ნიშნებს:

- ა) ხელებზე ექვსი თითის არსებობა;
- ბ) სხვადასხვა ფერის თვალების არსებობა;
- გ) ენაბორძიკობა;
- დ) სახეზე მიყენებული ნაჭრილობები;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №92

დასახელებული ნიშნებიდან რომელი არ მიეკუთვნება ფუნქციონალურ ნიშნებს:

- ა) სიარულის დროს ხელებისა და ფეხების ურთიერთშეუსაბამო მოძრაობა;

- ბ) დონჯის გაკეთება;
- გ) სისტემატიურად ხელების ზურგს უკან დაჭერა;
- დ) მარცხენა ფეხით სიკოჭლე;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №93

ხრახნილლულიანი იარაღიდან გასროლილ ტყვიაზე რჩება:

- ა) გასროლილი მასრის ამომგდების კვალი;
- ბ) ნემსის დარტყმის კვალი;
- გ) დენთის კვალი;
- დ) ლულაში არსებული ხრახნის კვალი;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №94

ხრახნილლულიანი ცეცხლსროლი იარაღით მიყენებული დაზიანებების გამოკვლევით არ შეიძლება დადგინდეს:

- ა) ხრახნილლულოვანი იარაღის ლულის დამახასიათებელი ნიშნები;

- ბ) მსროლელის ადგილსამყოფელი;
- გ) კონკრეტული საბრძოლო იარაღი;
- დ) ლულაგადაჭრილი იარაღიდან გასროლის შესაძლებლობა;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №95

რა სახის პროცესუალურ დოკუმენტში უნდა აისახოს გარეგნობის ნიშნებით და ფოტორობოტით პიროვნების დადგენა:

- ა) დათვალიერების ოქმში;
- ბ) შემოწმების ოქმში;
- გ) დაკითხვის ოქმში;
- დ) ექსპერტიზის დასკვნაში;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №96

რა სახის პროცესუალური დოკუმენტით ფორმდება უგზო-უკვალოდ დაკარგული პიროვნების დადგენა თავის ქალის აღდგენისა და სიტყვიერი პორტრეტის გამოყენებით:

- ა) ამოცნობის ოქმით;
- ბ) დაკითხვის ოქმით;
- გ) ექსპერტიზის დანიშვნის დადგენილებით;
- დ) ექსპერტიზის დასკვნით;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №97

საკუთრივ გარეგნობის რომელი ნიშნები მიეკუთვნება პიროვნებას:

- ა) ანატომიური ნიშნები;
- ბ) ფუნქციონალური ნიშნები;
- გ) მისი კუთვნილი ტანსაცმელი;
- დ) მისი კუთვნილი ფიზიკური თვალსაჩინო ნიშნები;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №98

კრიმინალისტიკური აღრიცხვის ობიექტია:

- ა) ფსიქიურად დაავადებული პირი;
- ბ) უგზო-უკვალოდ დაკარგული პირის ტანსაცმელი;
- გ) ხრახნილლულიანი ცეცხლსასროლი იარაღი;
- დ) საკოლექციო საგნები;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №99

არ შეიძლება კრიმინალისტიკური აღრიცხვის ობიექტი იყოს:

- ა) უგზო-უკვალოდ დაკარგული პირი;
- ბ) დატაცებული ნომრიანი საგნები;
- გ) ამოუცნობი გვამი;

- დ) დანაშაულის ჩამდენი დაუდგენელი უცნობი პირი;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №100

დაქტილოსკოპიურ რეგისტრაციას არ ექვემდებარება:

- ა) ბრალდებული;
- ბ) ძეხვაში მყოფი მსჯავრდებული;
- გ) დაკარგული ცხოველები;
- დ) ამოუცნობი გვამები;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №101

კრიმინალისტიკურ აღრიცხვას არ ექვემდებარება:

- ა) ნებაყოფლობით ჩაბარებული ცეცხლსასროლი იარაღი;
- ბ) უკანონო ტარებისათვის ჩამორთმეული ცეცხლსასროლი იარაღი;
- გ) საბრძოლო სასწავლო და სპორტული ხრახნილლულიანი ცეცხლსასროლი იარაღი;
- დ) სროლისათვის უვარგისი, გაუმართავი ცეცხლსასროლი იარაღი;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №102

როგორ, განათების რა პირობებში უნდა მოხდეს ხელის თითების ოფლცხმიოვანი კვალიანი საგნის დათვალიერება მასზე არსებული კვალის აღმოსაჩენად:

- ა) ასეთი საგნის დათვალიერება უნდა მოხდეს დილით, როცა მზე ჯერ კიდევ ამოსული არაა;
- ბ) დათვალიერება უნდა მოხდეს მზეზე, შუადღისით;
- გ) დათვალიერება საჭიროა ჩატარდეს ოთახის განათების პირობებში;

- დ) დათვალიერება უნდა მოხდეს ხელოვნურად ჩაბნელებულ ოთახში სპეციალური ფანრის გამოყენებით;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №103

სპექტრის უხილავ სხივებში ხელის თითების უჩინარ კვალთა გამოსავლინებლად რომელი უახლესი სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალება გამოიყენება:

- ა) მიკროსკოპი „კომაკი“;
- ბ) ციფრული ფოტოაპარატი;
- გ) ელექტრომაგნიტური ფუნჯი;
- დ) ხელსაწყო „რუვისი“;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №104

ხელის თითების მოცულობითი კვალიდან ტვიფრის ასაღებად რომელი არ შეიძლება გამოვიყენოთ:

- ა) თაბაშირის ფხვნილი;
- ბ) სილიკატური პოლიმერი (y-1, e-4);
- გ) პასტა „K“;
- დ) ტიოკოლი „T“;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №105

გამოძიების მიზნებისათვის სიტყვიერი პორტრეტის შესადგენად, სხეულის ნაწილების რამდენ წვეროვან დაყოფას იყენებენ:

- ა) სამწვეროვანი და ხუთწვეროვანი;
- ბ) მხოლოდ ხუთწვეროვანი;
- გ) შვიდწვეროვანი;
- დ) ცხრაწვეროვანი;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №106

რომელი შეკითხვის გადაწყვეტა არ შეიძლება ბალისტიკური ექსპერტიზით:

- ა) ცეცხლსასროლი იარაღის ვარგისიანობის;
- ბ) დავარდნის შემთხვევაში მოცემული იარაღიდან გასროლის შესაძლებლობა;
- გ) სასხლეტზე ხელის დაჭერის გარეშე გასროლის შესაძლებლობა;
- დ) მოცემული ხრახნილლულიანი იარაღიდან რამდენჯერ და რა თანმიმდევრობით მოხდა გასროლა;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

კონკრეტული საკონტროლო სიტუაციური სავარჯიშო

ტექსტში გამოტოვებული ადგილი შეავსეთ ხელნაწერის შესაბამისი ზოგადი ნიშნის სახელწოდებით და ამით გამოავლინეთ თქვენი ცოდნა და ახსენით ქვემოთ მოყვანილ ტექსტში მითითებული წერიტი ნიშნების მიხედვით მოცემული ხელნაწერი რომელი სახის ზოგადი ნიშნების მქონე ტექსტს მიეკუთვნება, როცა:

– ტექსტი შესრულებულია ხელის სწრაფი, თავისუფალი მოძრაობით საწერი ქაღალდიდან კალმის მოწვევების გარეშე მიეკუთვნება ხელნაწერს;

– ტექსტში საწერი ნიშნები შესრულებულია ნელი მოძრაობით, შეზღუდულად, ცალკეული ასოებისა და მისი ელემენტების შესრულების მცირე პაუზით და ორმაგი ხაზების შემოვლებით, მიეკუთვნება ხელნაწერს;

– ტექსტში საწერი ნიშნები შესრულებულია ნელი, გაუბედავი მოძრაობით, ასოებისა და მისი ცალკეული ელემენტების ყოველგვარი გადახმის გარეშე მიეკუთვნება ხელნაწერს;

– ხელნაწერში რომელიმე ასოს სიმაღლე საგრძნობლად მცირეა მისსავე სიგანესა და სიტყვაში არსებული საწერი ნიშნების ურთიერთდაცელების მანძილთან შედარებით, მიეკუთვნება მქონე ხელნაწერს;

– ნაწერ ტექსტში ასოების სიმაღლე მცირედ აღემატება მისსავე სიგანეს ან ერთნაირი ზომისაა და ასოებს შორის არსებული მანძილიც არ აღემატება მოცემული ასოების სიმაღლესა და სიგანეს, მიეკუთვნება მქონე ხელნაწერს;

– ტექსტში საწერი ასოების სიმაღლე მნიშვნელოვნად აღემატება მათ სიგანეს მიეკუთვნება მქონე ხელნაწერს;

– ტექსტის ცალკეულ სიტყვებში ცხრაზე მეტი საწერი ნიშანი და მისი ელემენტი შესრულებულია საწერი ქაღალდიდან კალმის მოწვევების გარეშე, მიეკუთვნება მქონე ხელნაწერს;

– ტექსტის ცალკეულ სიტყვებში სამიდან ცხრა ასომდე შესრულებულია საწერი კალმის მოწვევების გარეშე, მიეკუთვნება მქონე ხელნაწერს;

– ცალკეულ სიტყვებში ასოების გადახმის რაოდენობა სამს არ აღემატება მიეკუთვნება მქონე ხელნაწერს;

– ტექსტის სტრიქონში ხაზზემოთა საწერი ნიშნის ან სტრიქონზემოთ მოთავსებული ნაწილის სიმაღლე აღემატება ხუთ მილიმეტრს, იგი მიეკუთვნება ნიშანთა ჯგუფის ხელნაწერს;

– ტექსტის სტრიქონში განლაგებული ხაზზემოთა ასოების სიმაღლე ორი მილიმეტრიდან ხუთ მილიმეტრს არ აღემატება მიეკუთვნება მქონე ხელნაწერს;

– საწერი ნიშნების სიმაღლე არ აღემატება ორ მილიმეტრს მიეკუთვნება მქონე ხელნაწერს.

შვემერთ დასახელებულ დასკვნებზე მიუთითებით რომელი მიმკუთხნება იგივეობის დადგენას და რომელი ჯგუფური კუთხნილმების დადგენას:

– დოკუმენტზე კონიაკის ქარხნის დირექტორი დიმიტრი ხოჭოლავას სახელით გაკეთებული ხელმოწერა შესრულებულია დიმიტრი ხოჭოლავას მიერ;

– დოკუმენტზე კონიაკის ქარხნის დირექტორი დიმიტრი ხოჭოლავას სახელით გაკეთებული ხელმოწერა შესრულებულია არა დიმიტრი ხოჭოლავას, არამედ სხვა პირის მიერ;

– ჩიმაკაძის ბინის ქურდობის ფაქტზე ტანსაცმლის კარადიდან აღებული ხელის თითების სამი კვალი ვარგისია პიროვნების იდენტიფიკაციისათვის;

– ჩიმაკაძის ბინის ქურდობის ფაქტზე ტანსაცმლის კარადიდან აღებული ხელის თითების კვალი დატოვებულია ყურბან-ოღლის მარჯვენა ხელის საჩვენებელი და შუა თითით;

– ფანცულაიას გვამიდან ამოღებული ტყვია გასროლილია ბრალდებულ ჩიმაკაძის ბინიდან ამოღებულ ტეტეს სისტემის №510617 იარაღიდან.

– ა. ფანცულაიას გვამიდან ამოღებული ორი ტყვია მიეკუთვნება „ტტ“-ს სისტემის ცეცხლსასროლ იარაღს.

– ტექსტი, რომელიც იწყება სიტყვებით: „... როდემდე გიცადო გია, მეტს ვეღარ დაგელოდები, ყველაფერი შენ ტუნწ საკუთარ თავს დააბრალე“, – ნამდვილად შესრულებულია სანდრო ჩიმაკაძის მიერ.

– გეაშზე დაყრილი ხის ტოტები მოჭრილია ბრალდებულ ტუკვაძის კუთვნილი ავტომანქანიდან ამოღებული ნაჯახით; მაჩიტაძის საცხოვრებელი ბინის ქურდობის დროს შესასვლელ კარებზე გატეხვის კვალი დატოვებულია კირაკოსიანის ბინის ჩხრეკის დროს დამხმარე სათავესიდან ამოღებული რკინის ფირფიტებიანი დომკრატით.

– გამოსაკვლევად გადმოგზავნილი ს. ავეტისიანის პირადობის მოწმობაზე და ს. ბარბაქაძის სახელზე გაცემულ პირადობის მოწმობაზე ერთი და იგივე პირის ფოტოსურათია აღბეჭდილი.

– მოახდინეთ თქვენი კუთვნილი ჩათვლის წიგნაკის დამახასიათებელი ნიშნების აღწერა;

– სქემატურად წარმოადგინეთ გასროლის ადგილი და სროლის მანძილი თქვენს მიერ წარმოდგენილი კონკრეტული სიტუაციის მიხედვით;

– მოახდინეთ თქვენს გვერდით მჯდომი პიროვნების სახის დამახასიათებელი ნიშნების აღწერა პროფილში;

– მოახდინეთ თქვენს გვერდით მჯდომი პიროვნების სიტყვიერი პორტრეტის შედგენა ანატომიური ნიშნების სამწვეროვანი დაყოფით;

– მოახდინეთ თქვენს გვერდით მჯდომი პიროვნების გარეგნობის ნიშნების აღწერა ანატომიური ნიშნების ხუთწვეროვანი დაყოფით;

– მოახდინეთ პიროვნების აღწერა მისთვის დამახასიათებელი ბუნებრივი – თანდაყოლილი და ცხოვრებაში შეძენილი სპეციფიკური ნიშან-თვისებებით;

– აღწერეთ რა დამახასიათებელი ნიშნებით წარმოებს ამოუცნობი გვამების რეგისტრაცია.

– აღწერეთ სად და როგორ მიმდინარეობს ხრახნილულიანი ცეცხლსასრლი იარაღების რეგისტრაცია.

– აღწერეთ რა თავისებურებებით ხასიათდება დაქტილოსკოპიური რეგისტრაცია;

– იმსჯელეთ და დაადგინეთ რეგისტრირებულ პირს ძირითადი ფორმულის ქვემოთ ჩამოთვლილი წილადური მონაცემებით რომელი ხელის რომელ თითზე შეიძლება ჰქონდეს ხვეულისებური სახის ქარგა;

$\frac{1}{1};$	$\frac{1}{3};$	$\frac{1}{27};$	$\frac{3}{1};$	$\frac{5}{5};$	$\frac{9}{11};$	$\frac{16}{32};$	$\frac{7}{17};$	$\frac{17}{21};$
$\frac{21}{25}$	$\frac{27}{16}$	$\frac{25}{25}$	$\frac{28}{21}$	$\frac{21}{21}$	და ა.შ.			

– განსახდრეთ დაქტილოსკოპიური ფორმულა რა სახეს მიიღებს, როცა რეგისტრირებულ პირს მარჯვენა და მარცხენა ხელის მხოლოდ საჩვენებელ და ნეკა თითზე აქვს ხვეულისებური სახის ქარგა.

– რა სახეს მიიღებს ფორმულა როცა პიროვნების მარჯვენა და მარცხენა ხელის ცერა, საჩვენებელ და უსახელო თიებზე აქვს ხვეულისებური სახის ქარგა.

შეაჩივებით თქმენი ცოდნა კაზუსებისა და ამოცანების ამოხსნით

კაზუსი №1

2009 წლის 17 დეკემბერს დღის 5 საათზე მორიგე გამომძიებელმა ტიმოთემ მიიღო შეტყობინება, რომ ვაკე-საბურთალოს გადაშვეთ გზისპირას ბენზინგასამართი სადგურიდან 40 მეტრის დაშორებით აღმოჩენილია ახალგაზრდა მამაკაცის გვამი. გამომძიებელი სასამართლო სამედიცინო ექსპერტთან ერთად დაუყოვნებლივ გავიდა შემთხვევის ადგილზე. გვამი, რომელიც გზის ნაპირიდან 3 მეტრის დაშორებით სკვერში ხეებს შორის იყო მოთავსებული გულაღმა, გარეგანი დათვალიერებით რაიმე სახის ღია ჭრილობა არ ემჩნეოდა. გვამიდან ცოტა მოშორებით ეგდო მისი ერთი ფეხსაცმელი მეორე კი ფეხზე ეცვა. არც პალტო და არც პიჯაკი ტანზე არ ეცვა. გვამის გარშემო არც სისხლის ლაქები შეიმჩნეოდა. გვამის გარეგანი დათვალიერების შემდეგ გამომძიებლის მითითებით გვამი მორგში გადაასვენეს. თვითონ კი ბლოკნოტში გააკეთა ჩანახაზები, შეადგინა ოქმი და მასზე დათვალიერებაში მონაწილე პირებთან ერთად მოაწერა ხელი და დაბრუნდა თავის სამსახურში.

დავალება

აღწერეთ რამდენად სწორად და სრულყოფილად ჩაატარა გამომძიებელმა შემთხვევის ადგილის დათვალიერება. რა შეცდომა

დაუშვა, კიდევ რა უნდა გაეკეთებინა და არ გააკეთა. თქვენ რომ მის ადგილზე ყოფილიყავით როგორ ჩაატარებდით შემთხვევის ადგილისა და გვამის დათვალიერებას, დამატებით ოქმის გარდა რა ხერხებსა და საშუალებებს გამოიყენებდით შემთხვევის ადგილისა და გვამის დათვალიერების შედეგების ფიქსაციისათვის.

კაზუსი №2

ავტოავარიის საქმესთან დაკავშირებით, რომლის დროს ხუთი მგზავრი დაიღუპა და მანქანიდან გამოყვანილი იქვე მანქანის გვერდით იყვნენ დასვენებულნი. შემთხვევისათვის უფრო მეტი სიმძაფრის მისაცემად, გამომძიებელმა მხოლოდ ახლო მანძილიდან გადაიღო მანქანის გვერდით დასვენებული გვამები და ეს საკმარისად ჩათვალა. დაკმაყოფილდა აგრეთვე შემთხვევის ადგილის მხოლოდ ზოგადი მიმოხილვით და ოქმის შედგენით.

დავალება

1. დაასაბუთეთ საჭირო იყო თუ არა სქემებისა და გვეგმების უფრო სრულყოფილი სახით შედგენა;
2. რა სახის აუცილებელი და სავალდებულო სახის ფოტოგადაღებები უნდა ჩატარებინა.

კაზუსი №3

წინასწარი მონაცემებით დადგენილ იქნა რომ ვინმე ჩიმაკაძე თავისი ჯგუფის წევრებთან და ზოგჯერ მათ გარეშეც აწარმოებდა სხვადასხვა სახის გამოძალავებს. არსებობდა მონაცემები იმის შესახებაც რომ იგი წერილობით ინფორმაციებსაც იღებდა თავისი ჯგუფის წევრებისაგან და თითონაც აძლევდა წერილობით მითითებებს. მისი ბინის ჩხრეკის დროს მამხილებელი მტკიცებულებების ამოღებით კმაყოფილმა გამომძიებელმა არ ამოიღო ბუხარში არსებული ახლად დამწვარი დატყუპებული ქაღალდი, რადგან ჩათვალა, რომ იგი მას ვერ გაშლიდა და მასზე არსებულ ტექსტს ვერ ამოიკითხავდა.

დავალმა

წერილობით ახსენით და დაასაბუთეთ სწორად მოიქცა თუ არა გამომძიებელი და:

- ა) საჭირო იყო თუ არა დამწვარი ქაღალდის ამოღება;
- ბ) შეიძლებოდა თუ არა ამ ნახევრად დამწვარი დაჭმუჭნული ქაღალდის გაშლა და მასზე არსებული ტექსტის წაკითხვა;
- გ) როგორ უნდა ამოეღო და გაეშალა ეს ქაღალდი და მასზე არსებული ტექსტის წასაკითხად რა სახის სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებებით, ხერხები და მეთოდები შეიძლება გამოეყენებინა.

კაზუსი №4

2009 წლის 7 ნოემბერს გაქურდული იქნა ნაფარეულის ქუჩაზე მდებარე მოქალაქე ტ-ეს საცხოვრებელი ბინა. გამომძიებელმა შემთხვევის ადგილის დათვალიერების დროს კარების რკინის სახელურზე და ოთახში არსებულ ტანსაცმლის კარადის კარებზე აღმოაჩინა ხელის თითების კარგად გამოსახული რამდენიმე კვალი და იგი გადაიტანა დაქტილოსკოპიურ ფირზე, გაუკეთა შესაბამისი წარწერა და გადააგზავნა ექსპერტიზაზე მოცემულ კვალთა პიროვნების დასადგენად ვარგისიანობის შესამოწმებლად, საიდანაც მიღებულ იქნა პასუხი, რომ ამოღებული ყველა კვალი ვარგისია პიროვნების დასადგენად, ოპერატიული ღონისძიების გატარებით 29 ნოემბერს ეჭვმიტანილის სახით დაკავებულ იქნა ვინმე ჩიბურდანიძე, რომელმაც დაკითხვაზე კატეგორიულად უარყო ზემოაღნიშნული ბინის ქურდობის ფაქტი და თავისი უდანაშაულობის დასამტკიცებლად წამოაყენა ალიბი, რის გამოც გამომძიებელმა დაკავებული ჩიბურდანიძე დაუყოვნებლივ გაანთავისუფლა.

დავალმა

წერილობით ახსენით და დაასაბუთეთ, ხომ არ დაუშვა გამომძიებელმა რაიმე შეცდომა და თქვენი აზრით რაში გამოიხატა მისი ძირითადი შეცდომები.

კაზუსი-ამოცანა №5

2010 წლის 7 მარტს გამომძიებელმა გივი ფიქრიამ მიიღო რა შეტყობინება თავის სამოქმედო ტერიტორიაზე ჩადენილი ბინის ქურდობის შესახებ, ინფორმატორს მისცა დავალება მის მისვლამდე გარეშე პირებისაგან დაეცვათ საცხოვრებელი სახლის მიმდებარე ტერიტორია და ბინა. მოამზადა საგამომძიებო ჩემოდანი, მოიწვია ექსპერტი კრიმინალისტი, კინეოლოგი, ოპერატიული ჯგუფი და მათთან ერთად დაუყოვნებლივ გაემართა შემთხვევის ადგილზე.

როგორც წესი, ჯერ მოახდინა შემთხვევის ადგილის მიმოხილვითი დათვალიერება და დარწმუნდა, რომ საცხოვრებელი ბინის კარები მორგებული გასაღებით იყო გაღებული. სტატიკური დათვალიერების დროს აღნიშნა ყველა აღმოჩენილი საგნები და კვალი და შემდეგ გადავიდა დათვალიერების დინამიკურ სტადიაზე ექსპერტთან ერთად შეუდგა იქ არსებული კვლების დამუშავებას.

ამოიღეს (ოდოროლოგიური) სუნის კვალი და კინოლოგს მისცა დავალება მიჰყოლოდა ძაღლის მიერ აღებულ სუნის კვალს და ცხელ კვალზე მისადგენებლად მათ მიაშავრა ოპერატიული ჯგუფის წარმომადგენელი, თვითონ კი ექსპერტთან ერთად შეუდგა იქ არსებული მატერიალური კვლების ამოღება-დამუშავებას. ჯერ მოახდინეს იქ არსებული სუნის ამოღება და დაკონსერვება. შემდეგ მან ეზოში თოვლში შეამჩნია ფეხით ნავალი და განსაზღვრა, რომ ეს იმ პირების მიერაა დატოვებული ვინც ბინიდან ძვირფასი ნივთები მძიმე ჩემოდნით გამოიტანა და ეზოს შემოვლებულ ღობეზე თავის თანამზრახველს გადააწოდა. ამასთან განსაზღვრა, რომ ამ კვალის დამტოვებელი იყო 174 სმ სიმაღლის მამაკაცი, რომლის ფეხსაცმლის ზომა არის 42, შემდეგ მოახდინა თოვლში დატოვებული ფეხსაცმლის კვალიდან ტეიფრის ჩამოსხმა, მისი გაზომვები. ასევე ოთახში მოპრიალეებულ იატაკზე შეამჩნია ფეხის ზედაპირული კვალი და მოახდინა მისი დამუშავება და ამოღება. ოთახში სასადილო მაგიდაზე იდგა ფაიფურის დიდი თეთრი ვაზა. დიასახლისის განმარტებით მაგიდაზე გადაფარებული ჰქონდა ძვირადღირებული სუფრა, რომელიც დამნაშავეებმა თან წაიღეს.

გამომძიებელმა ექსპერტთან ერთად ფრთხილად დაათვალიერა ფაიფურის ვაზა და მისგან ამოიღო ხელის თითების რამდენიმე კვალი. ყოველივე ამ კვლებით ნივთიერი მტკიცებულებებითა და თავის აზროვნებაში წამოყენებული ვერსიებით დატვირთული დაბრუნდა სამუშაო ოთახში და თანმიმდევრულად შეუდგა მომხდარი ფაქტის გაანალიზებას და შემუშავებული ვერსიების რეალიზაციას და შედეგმაც არ დააყოვნა.

დაკალმება

წერილობით ახსენით და ჩამოაყალიბეთ:

1. როგორ მოახდინა გამომძიებელმა შემთხვევის ადგილზე არსებული სუნის ამოღება და დაკონსერვება;

2. ფეხის კვალის მიხედვით როგორ განსაზღვრა მისი დამტოვებლის სქესი, სიმაღლე და ფეხსაცმლის ნომერი. აღწერეთ თვითნაირი მათგანის წესი;

3. როგორ, რა ხერხებითა და საშუალებებით მოახდინა ოთახში ფეხსაცმლის ზედაპირული კვალის დამუშავება და მისგან ვარგისიანი კვალის ამოღება;

4. როგორ რა ხერხებითა და საშუალებების გამოყენებით შეძლო თეთრი ფაიფურის ვაზიდან ხელის თითების უჩინარი კვლების გამოვლინება და ამოღება;

5. ჩამოაყალიბეთ რა ხერხებითა და მეთოდებით უნდა მოეხდინა შემთხვევის ადგილზე არსებული კვლებისა და გარემოებების ფოტოგრაფირება.

6. საჭირო იყო თუ არა ყოველივე ზემოაღნიშნულის დეტალურად ოქმში აღწერა?

7. აღმოჩენილი მტკიცებულებების შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ოქმში მიუთითებლობა ხომ არ გამოიწვევდა მათ დაუშვებელ მტკიცებულებად მიჩნევას?

შინაარსი

ავტორის წინა სიტყვა.....	7
--------------------------	---

ნაწილი I. კრიმინალისტიკის პურის შესავალი

თავი I. კრიმინალისტიკის არსი და მნიშვნელობა, მიზნები და ამოცანები.....	15
§1. კრიმინალისტიკის არსი და მნიშვნელობა.....	15
§2. კრიმინალისტიკის მიზნები და ამოცანები.....	19
§3. კრიმინალისტიკის საგნის სისტემა.....	23

თავი II. კრიმინალისტიკის საგნის ცნება, მისი იურიდიული ბუნება და კავშირი სხვა მომიჯნავე მეცნიერებებთან.....	35
--	----

§1. კრიმინალისტიკის საგნის იურიდიული ბუნება.....	35
§2. კრიმინალისტიკის კავშირი სხვა მომიჯნავე მეცნიერებებთან.....	46
§3. კრიმინალისტიკის საგნის ცნება.....	54
საკონტროლო კითხვები I-II თავში განხილულ თემებზე.....	58

თავი III. კრიმინალისტიკის საგნის ზოგად თეორიული და პრაქტიკული მნიშვნელობის საკითხები.....	60
---	----

§1. კრიმინალისტიკური მეცნიერების აღმოცენება-განვითარების მოკლე ისტორიული მიმოხილვა.....	60
§2. დანაშაულთა „გამომძიებლისა“ და „გახსნის“ ცნება.....	73
საკონტროლო კითხვები.....	82

თავი IV. მოქალაქე კრიმინალისტიკური იდენტიფიკაციისა და კვლევის სხვა მეცნიერული სერვისებისა და მეთოდების შესახებ.....	83
---	----

§1. კრიმინალისტიკური კვლევის მეცნიერული მეთოდები.....	83
§2. მოძღვრება კრიმინალისტიკური იდენტიფიკაციის შესახებ.....	93
საკონტროლო კითხვები III-IV თავებისათვის.....	112

ნაწილი II. კრიმინალისტიკური ტექნიკა

თავი V. კრიმინალისტიკური ტექნიკის ცნება, სისტემა და კვლევის სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებები. ხერხები და მეთოდები.....	113
§1. კრიმინალისტიკური ტექნიკის ცნება და მისი კვლევის ხერხები და მეთოდები.....	113
§2. კრიმინალისტიკური ტექნიკის გამოყენება დანაშაულის გახსნისა და თავიდან აცილების მიმართებაში.....	119
§3. კრიმინალისტიკური ტექნიკის სისტემა.....	129
საკონტროლო კითხვები.....	133
თავი VI. კრიმინალისტიკური ფოტოგრაფია.....	134
§1. კრიმინალისტიკური ფოტოგრაფიის ცნება, არსი და მნიშვნელობა.....	134
§2. კრიმინალისტიკური ფოტოგრაფიის გამოყენების სუბიექტები.....	139
§3. კრიმინალისტიკურ ფოტოგრაფიაში შემუშავებული ხერხებისა და მეთოდების გამოყენების ზოგიერთი თავისებურება შემთხვევის ადგილის დათვალიერების დროს.....	141
§4. საგამოძიებო-ოპერატიულ ფოტოგრაფიაში შემუშავებული ფოტოგადაღებების ხერხები და მეთოდები.....	146
ა) პანორამული ფოტოგადაღება.....	146
ბ) სტერეოსკოპიული ფოტოგადაღება.....	149
გ) განზომილებითი ფოტოგადაღება.....	151
დ) ხელის თითების კვალთა ფოტოგადაღების ზოგიერთი თავისებურება.....	156
ე) საამოსაცნობო ფოტოგადაღება.....	161
ვ) დეტექტიური ფოტოგადაღება.....	163
ზ) რეფლექსური და რეპროდუქციული ფოტოგადაღებები.....	164
§5. კრიმინალისტიკური კვლევითი ფოტოგრაფიის თეორია და პრაქტიკა.....	167

ა) კრიმინალისტიკური კვლევითი ფოტოგრაფიის ცნება, მიზნები, ამოცანები და სახეები.....	167
ბ) კონტრასტულობის შეცვლის ფოტოგრაფიული მეთოდები.....	169
გ) ფოტოგადაღება სპექტრის უხილავ სხივებში.....	177
დ) მაკრო და მიკროფოტოგადაღების ხერხები და მეთოდები.....	183
§6. ფოტო, კინო, ვიდეოგადაღების და სხვა ხმისჩამწერი აპარატურის გამოყენება კრიმინალისტიკური მიზნებისათვის.....	186
საკონტროლო კითხვები.....	191
თავი VII. ხელნაწერების კრიმინალისტიკური გამოკვლევა.....	193
§1. ზოგადი მოძღვრება დოკუმენტების და ხელნაწერების კრიმინალისტიკური კვლევის ცნებისა და მნიშვნელობის შესახებ.....	193
§2. ხელნაწერების კვლევის მეთოდების ჩამოყალიბება-განვითარების ზოგადი მიმოხილვა.....	206
§3. ხელნაწერების დამახასიათებელი ნიშნების ჩამოყალიბების პროცესი გრაფიკული კვლევის მეთოდოლოგიის შესაბამისად.....	213
§4. ხელნაწერის საიდენტიფიკაციო ნიშნები და მათი კლასიფიკაცია.....	216
§5. ხელნაწერებისა და ხელმოწერების კვლევის პროცესის ზოგადი დახასიათება.....	224
ა) ხელნაწერების კვლევის ეტაპები.....	224
ბ) მასალების მომზადება ხელნაწერების გამოსაკვლევად.....	227
გ) გამოსაკვლევი და შესადარებელი ხელნაწერების ცალ-ცალკე გამოკვლევა.....	234
დ) ხელნაწერების შედარებითი გამოკვლევა.....	236
ე) ხელნაწერების გამოკვლევის შედეგების გაფორმების ზოგიერთი თავისებურება.....	238
ვ) ხელნაწერების გამოკვლევის ზოგიერთი თავისებურება.....	239
საკონტროლო კითხვები.....	244

თავი VIII. დოკუმენტების ტექნიკურ-კრიმინალისტიკური
გამოკვლევა.....246

- §1. დოკუმენტების ტექნიკურ-კრიმინალისტიკური
გამოკვლევის თეორია და პრაქტიკა 246
- §2. ამოფხეკით, ამოშლით, ამოჭმით ანუ ქიმიური ხსნარებით
დოკუმენტში ნაწილობრივი ცვლილების შეტანისა და
ლაქადასხმული დოკუმენტის გამოკვლევა..... 254
- §3. ფოტოსურათის გადაწებებით დოკუმენტის გაყალბების
ზოგიერთი თავისებურება 258
- §4. დამწვარი და დახეული დოკუმენტების ტექსტის
აღდგენა 259
- §5. ხელმოწერის გაყალბება ტექნიკური საშუალებების
გამოყენებით 263
- §6. საწერი მანქანის, კომპიუტერისა და პრინტერის
გამოყენებით შესრულებული ტექსტების გამოკვლევა 266
- §7. ბეჭდებისა და შტამპების გამოკვლევა 275
- საკონტროლო კითხვები 279

თავი IX კრიმინალისტიკური მოძღვრება კვალთა შესახებ 281

- §1. კვალის ცნება, მიზნები და ამოცანები 281
- §2. კვალთა სახეები და კლასიფიკაცია 287
- §3. ადამიანის ფეხის კვალი 293
- §4. გატეხვის იარაღების კვალი 303
- §5. სატრანსპორტო საშუალებათა კვალი 309
- §6. კბილისა და ფრჩხილების კვალი 316
- §7. შემთხვევის ადგილზე არსებული სხვა სახის კვალთა
კრიმინალისტიკური დახასიათება 319
- ა) საქონლისა და სხვა სახის ცხოველთა კვალი 319
- ბ) მიკრონაწილაკების კვალი 320
- გ) სისხლის კვალი 323
- დ) ნერწყვის კვალი 325
- ე) სპერმის კვალი 326
- ვ) თმის კვალი 328
- ზ) სუნის კვალი ანუ ოდოროლოგია 329
- საკონტროლო კითხვები 332

თავი X. კრიმინალისტიკური სწავლება ადამიანის ხელის
თითების კვალთა შესახებ 335

- §1. დაქტილოსკოპიის ცნება, არსი და მნიშვნელობა 335
- §2. დაქტილოსკოპიის წარმოშობისა და განვითარების
მოკლე ისტორიული მიმოხილვა 342
- §3. დაქტილოსკოპიის მეცნიერული საფუძვლები 352
- ა) დვრილოვანი ქარგების შედარებითი უცვლელობა 357
- ბ) დვრილოვანი ქარგების ინდივიდუალობის მკვეთრი
გამოსახვის თვისება 359
- გ) დაზიანების შემთხვევაში დვრილოვანი ქარგების
პირვანდელი სახით აღდგენის თვისება 360
- დ) დვრილოვანი ქარგების ურთიერთგანსხვავება ისე
მკვეთრია, რომ იგი საშუალებას გვაძლევს
მოვახდინოთ მათი ზუსტი კლასიფიკაცია 363
- ე) დვრილოვანი ქარგების კვალთა წარმოქმნის
თვისება 368

- §4. ხელის თითების კვალთა კლასიფიკაცია მათი
წარმოქმნის მექანიზმის მიხედვით 370
- §5. ხელის თითების კვალთა საგნებისა და ობიექტების
დათვალიერება 373
- §6. ხელის თითების უჩინარ კვალთა გამოვლინება-დამუშავების
სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებები, ხერხები და
მეთოდები 379
- §7. ხელის თითების ზედაპირულ კვალთა სპეციალურ
ფირებზე გადატანისა და მოცულობითი სახის კვალთა
დამუშავების ხერხები და მეთოდები 397
- §8. მასალების მოძიადება დაქტილოსკოპიური
ექსპერტიზისათვის 402
- §9. დაქტილოსკოპიური ექსპერტიზის ჩატარების მეთოდთა 410
- საკონტროლო კითხვები 422

თავი XI. კრიმინალისტიკური ბალისტიკა 424

- §1. კრიმინალისტიკური ბალისტიკის ცნება, მიზნები და
ამოცანები 424

ა) კრიმინალისტიკური ბალისტიკის ცნება, არსი და მნიშვნელობა გამოძიების მიზნებისთვის.....	424
ბ) ცეცხლსასროლი იარაღების კლასიფიკაცია.....	429
გ) კრიმინალისტიკური ბალისტიკის მიზნები და ამოცანები.....	431
§2. ცეცხლსასროლი იარაღებისა და საბრძოლო მასალის შექანიზმების მოწყობილობა.....	432
§3. გასროლილი ტყვიისა და ტყვიით წარმოქმნილ კვალთა გამოყენება გამოძიების მიზნებისათვის.....	440
ა) ზრახნილულადი იარაღიდან გასროლილ ტყვიის გარსზე წარმოქმნილი კვალის არსი და მნიშვნელობა.....	440
ბ) ადამიანის სხეულზე ან სხვა რაიმე საგანზე მოხვედრილი ტყვიით წარმოქმნილი კვალთა სროლის მანძილის დადგენა.....	442
გ) სროლის მიმართულებისა და ადგილის დადგენა ადამიანის სხეულზე ან სხვა რაიმე საგანზე ტყვიით წარმოქმნილი კვალის მიხედვით.....	444
§4. ცეცხლსასროლი იარაღების ტყვიით წარმოქმნილ კვალთა დათვალიერებისა და ფიქსაციის ხერხები და საშუალებები.....	448
ა) შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი ცეცხლსასროლი იარაღებისა და გასროლილი ტყვიის კვალთა დათვალიერება.....	448
ბ) შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი ცეცხლსასროლი იარაღის, საბრძოლო მასალის, ტყვიებისა და კვალთა ფიქსაციის ხერხები და საშუალებები.....	453
§5. ბალისტიკური ექსპერტიზის დანიშვნა და ჩატარება.....	457
ა) ბალისტიკური ექსპერტიზით გადასაწყვეტი საკითხები.....	457
ბ) ექსპერტიზის დანიშვნა.....	460
გ) ექსპერტიზის ჩატარება.....	462
საკონტროლო კითხვები.....	465
თავი XII. კრიმინალისტიკური მოძღვრება ბარემზომის ნიშნებით პირივნების დადგენის შესახებ.....	466
§1. პიროვნების კრიმინალისტიკური გაიგივების ცნება, არსი და მნიშვნელობა.....	466

§2. გარეგნობის ნიშნებით პიროვნების დადგენის მეცნიერული საფუძვლები.....	470
§3. ადამიანის გარეგნობის ნიშნების კლასიფიკაცია და მათი აღწერის ზოგადი დახასიათება.....	473
ა) ადამიანის გარეგნობის ნიშნების კლასიფიკაცია.....	473
ბ) ადამიანის გარეგნობის ნიშნების აღწერის ზოგიერთი თავისებურება.....	478
გ) საძიებო პირის გარეგნობის ნიშნების მონაცემების მიღებისა და სიტყვიერი პორტრეტის შედგენის ზოგიერთი თავისებურება.....	491
§4. კრიმინალისტიკური პორტრეტული ექსპერტიზა.....	493
საკონტროლო კითხვები.....	495
თავი XIII. კრიმინალისტიკური რეგისტრაციის ცნება და მნიშვნელობა.....	497
§1. კრიმინალისტიკური რეგისტრაციის ცნება არსი და მნიშვნელობა.....	497
§2. რეგისტრაციის მიზნები და ამოცანები.....	504
§3. კრიმინალისტიკური რეგისტრაციის სახეები, ხერხები, საგნები და ობიექტები.....	508
ა) დანაშაულის ჩადენაში მხილებული პირებისა და მსჯავრდებულთა რეგისტრაცია.....	511
ბ) უგზო-უკვლოდ დაკარგული პირებისა და ამოუცნობი გვამების რეგისტრაცია.....	512
გ) დატაცებული, დაკარგული და ამოღებული ნომრიანი საგნებისა და ნივთების რეგისტრაცია.....	514
დ) დაკარგული და აღმოჩენილი ცეცხლსასროლი იარაღების რეგისტრაცია.....	516
ე) დაქტილოსკოპიური რეგისტრაცია.....	517
საკონტროლო კითხვები.....	532
პრაქტიკულ-ალგორითმულ და სემინარულ მეთოდოლოგიაზე ცოდნის სისტემის შემოწმება ტესტებით, ამოცანებით, კაზუსებს განვიხილეთ და სემინარი თავისთვის ჩატარებით.....	534
შემაჯავრობითი თქვენი ცოდნა კაზუსების და ამოცანების ამოხსნით.....	572

შოთა შავიაშვილი

კრიმინალისტიკა

ტომი I

დანაშაულთა გაცნის მეთოდოლოგია
და ტექნიკა

გამომცემლობა „მერიდიანი“
თბილისი 2010

რედაქტორი ნელი ელიზბარაშვილი
ტექ. რედაქტორი ინგა ნავროზაშვილი

ამ წიგნის ქსეროქსით ან სხვა საშუალებით გამრავლება
ავტორის წერილობითი ნებართვის
გარეშე აკრძალულია

(საავტორო უფლების დარღვევა
ისჯება კანონით)

გამომცემლობა „მერიდიანი“,
აღ. ყაზბეგის გამზ. №47
E – mail: info@meridianpub.com ☎ 39-15-22

